
WELLCOME
HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Beretning

om

Corvetten Galathea's

Reise omkring Jorden

1845, 46 og 47.

Ved

Steen Bille,

Chef for Expeditionen.

Anden Deel,

ledsaget af 7 lithographerede Blade i Tontryk og 2 Special-Kaart.

Kjöbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1850.

Forord.

Idet jeg forelægger mine Landsmænd andet Bind af min Beretning om Corvetten Galathea's Reise omkring Jorden, föler jeg Trang og Pligt til at ledsage den med nogle faa indledende Linier.

Da jeg lod förste Bind af denne Beretning komme under Pressen, var jeg saa usikker i mine egne Anskuelser om min Arbeidsdygtighed, det stod for mit Blik som et saa aldeles ubestemt Taagebillede, hvorvidt det maatte være lykkedes mig at afvinde det Emne, jeg havde behandlet, nogen særdeles eller blot almeen Interesse, at jeg kun betragtede mig selv som opfyldende en Forpligtelse, som bunden ved et Tilsagn, der var blevet mig et helligt Löfte, fordi det var givet til vor afdöde Konge, men med saare ringe Haab om at mit Arbeide skulde blive tilfredsstillende for Læseren, og uden Tanke om at höste anden Lön end den, som min indre Bevidsthed vilde give mig, at jeg havde holdt hvad jeg havde lovet, og indlöst mit givne Ord. Det forekom mig klart, at, ubetragtet

om mit Arbeidsemne og mit Arbeidsstof vare skabte til at vække Interesse, om de vare en saadan Opoffrelse fra Statens Side værd, ubetragtet alt Hensyn til min personlige Dygtighed til at bestride det foreliggende Arbeide, — var det Tidspunkt, hvori jeg skrev, og det, hvori det förste Bind kom for Lyset, saa skjæbnesvangert, saa fuldt af Begivenheder, der maatte fængsle og aldeles udtömme alle tænkende Menneskers Opmærksomhed, at der maatte blive lidet eller intet Rum tilbage for et Arbeide af en forholdsviis saa underordnet Betydning.

Den milde Bedömmelse, ja — jeg tör vel udtale Ordet — den Interesse, hvormed förste Bind af Galathea's Reise er bleven modtaget, har derfor i Sandhed været mig ligesaa uventet, som den i höi Grad har smigret mig og opmuntret mig til at fortsætte mit Arbeide. Ved min Hjemkomst i Efteraaret 1849 tog jeg strax fat igjen, og det er lykkedes mig i Vinterens Löb at blive færdig med andet Bind. Kun Tiden vil kunne lære mig, hvorvidt Interessen for dette Værk har vedligeholdt sig gjennem den bevægede, alvorsfulde Tid, hvori vi leve. Men under den Forudsætning, at der vil findes Nogle, som skjenke mit Arbeide fortsat Opmærksomhed, maa det være mig tilladt at erindre om, at det ligger i Forholdenes Natur, at dette andet Bind neppe vil være istand til at gjöre et saa gunstigt Indtryk som dets ældre Broder, eftersom en af de Hovedbetingelser, der mest have bidraget til at jeg har kunnet arbeide paa förste Bind med

nogenlunde Held, er væsentlig formindsket. Har nemlig det förste Bind nogen Fortjeneste, da maa den bestaae deri, at den sandhedskjærlige Beretning, som jeg er mig bevidst at have givet over hvad der er hændet os og hvad vi have seet og erfaret paa hiin Deel af Reisen, har erholdt en vis Livlighed ved at være skreven lige ud af den friske Hukommelse.

Men det er nu fire Aar siden jeg foretog den Deel af min Reise, som i dette andet Bind er beskreven, to Aar ere henrundne siden min Hjemkomst, og hvilke Aar! Hvilke Begivenheder have ikke rystet mit Fædreland, hvilke Bekymringer for Danmarks Fremtid maatte ikke i disse to Aar formörke min som enhver dansk Mands Sind og Tanke! Desuden har jeg i disse to Somre været til Söes, har været betroet Commando, der krævede den alvorligste Opmærksomhed og paalagde mig et betydeligt Ansvar.

Det kan derfor neppe undre Nogen, at jeg, da jeg atter tog fat paa et Arbeide, der var blevet mig saa kjært, fandt, at Tiden og dens Medför havde fordærvet Folioen paa mit Hukommelsesspeil, saa at jeg maatte fremlede de Billeder, jeg sögte deri, i den Taage, som den mellemliggende Tid og dens Begivenheder havde udbredt over dem.

For at raade Bod paa denne dybt fölte Mangel, har jeg maattet gjöre til Hovedmateriale hvad der för kun var Hjælpekilder, nemlig Journaler, Noter, Dagböger og tildeels Sammenligning med fremmede Forfattere. Jeg tör desværre ikke betvivle, at dette an-

det Bind, der, i Forbigaaende sagt, har kostet mig langt mere Arbeide end det förste, navnlig ved hiint sidstnævnte Hjælpemiddels Anvendelse maa have tabt endeel af den Originalitet, som skulde være dets bedste Smykke, og at det derfor i det Hele neppe vil kunne sættes ved Siden af det förste. Dog, dette Ene tör jeg love, at det med Hensyn paa Sandfærdighed fuldkommen skal hævde sin Plads. Hvad der findes i dette Bind, er overeensstemmende med hvad vi have seet og erfaret; det indeholder kun Sandhed eller idetmindste det, jeg har antaget for Sandhed, og jeg har med samvittighedsfuld Strænghed bortviist ethvert Stykke, om hvis Rigtighed jeg kunde antage, at der i min eller i min stadige Medarbeider Hr. Rosens Overbeviisning kunde reises den mindste Tvivl.

Hr. Overskibslæge Rosen, der af höisalig Kong Christian den Ottende blev udseet til at være min Medarbeider, og som paa Grund heraf og, jeg tör vel tilföie, af personligt Venskab for mig, uden Ophör har ydet mig sin kraftige Bistand og arbeidet med mig, skjöndt ogsaa han har tilbragt de tvende Somre til Söes, denne min Medarbeider skylder jeg gjentagende at nævne og at aflægge min Tak for den Hjælp, han har ydet mig.

Ogsaa Hr. Pastor Hansen skylder jeg offentlig at nævne som den, der, skjøndt nu temmelig langt bortfjernet, dog ikke har glemt mig. Jeg har fra hans Haand modtaget et værdifuldt Bidrag over vort Ophold paa Java, som er kommet mig meget til

Nytte. Hr. Captlieut. Rothe har udarbeidet de vedhæftede Special-Kaart og leveret mig den til Slutning aftrykte Positionstabel for de Steder, hvis Beliggenhed vi have astronomisk bestemt, forsaavidt dette Bind vedkommer. Den maa betragtes som en Fortsættelse af den i förste Bind indförte og skal blive sluttet i tredie Bind.

I Fortalen til förste Bind af dette Værk omtalte jeg og gav mine Grunde for, at jeg havde andraget paa hos Hs. M. Kongen, at Beretningen om de commercielle Erfaringer, der vare indhöstede paa denne Reise, burde udskilles fra den almindelige historiske Beretning og udgaae som et særskilt Værk snarest muligt. Jeg anmeldte, at Expeditionens commercielle Agent, Hr. Nopitsch, var reist til Altona, hvor Udgivelsen deraf skulde paabegyndes, men at jeg intet senere havde hört fra ham.

Siden den Tid er hans Arbeide kommet for Lyset under Titel: „Kaufmännische Berichte, gesammelt auf einer Reise um die Welt mit der Kriegscorvette Galathea in den Jahren 1845, 46, 47, von W. H. Nopitsch, commerciellem Mitgliede der Expedition. Ein Handbuch für Handels- und Gewerbsstatistik und für den praktischen deutschen Kaufmann, Fabricanten und Schiffsrheder. (Hamburg 1849).“ Den utrættelige Flid, hvormed Hr. Nopitsch under sit hele Ophold ombord arbeidede, saavelsom hans Intelligents og Sagkundskab, er mig Borgen for, at hans Værk maa tilstrækkelig have udtömt det Emne, han havde at behandle.

Paa den hele Reise maatte jeg altid mere og mere erkjende Rigtigheden og Nytten af at en commerciel Agent var Expeditionen tilforordnet, og ligesom det paa den ene Side blev mig stedse tydeligere, at der var saare meget at indhente Oplysning om i denne Retning, men at jeg selv dertil manglede baade Tid og tilbörlige Forkundskaber*), saaledes blev det mig ogsaa med hver Dag klarere, saavel ved egen Erfaring som ifölge andre kyndige Mænds Mening, at man i Hr. Nopitsch havde gjort et meget heldigt Valg. Jeg troer derfor, at jeg, skjöndt en saare incompetent Dommer, dog tör være berettiget til at udtale den Overbeviisning, at Hr. Nopitsch's Værk er et værdifuldt Arbeide, og vil afgive et nyt Beviis paa den skarpsindige Omhyggelighed, hvormed Christian den Ottende styrede Galathea's hele Expedition.

Under Hr. Nopitsch's sidste Ophold i Kjöbenhavn i Vinteren 1848, yttrede jeg for ham det Önske, hvori han syntes velvillig at samstemme, at hans Handelsberetning — ihvorvel den ifölge Sagens Natur maatte i Realiteten blive et særskilt og aldeles uafhængigt Afsnit af Reisebeskrivelsen, offentliggjort under hans Navn og Ansvar — dog idetmindste i sin ydre Form og ved en tilsvarende Titel maatte slutte sig til Hovedberetningen, for at det Hele, for hvem der maatte

*) Man vil erindre, at ifölge min Instruction § 2, d. skulde jeg, for det Tilfælde, at ingen Handelskyndig stödte til Expeditionen, enten selv eller ved en af Skibets Officerer indhente hvad commercielle Underretninger, der vare at erholde. (See förste Bind, Pag. 23.)

önske det, kunde udgjöre et samlet Værk. De indtraadte Forhold maae vel have optaarnet saa mange Vanskeligheder for dette Önskes Opfyldelse, at Hr. Nopitsch har betragtet det som uopnaaeligt. At han, som gjorde Reisen ifølge Kongen af Danmarks Önske og Villie, med en kongelig dansk Orlogsmand „for at varetage den danske Handels og Industries Tarv“*), just nu, under de forhaandenværende Forhold, ikke engang paa sit Titelblad har villet nævne det Flag, som beskyttede ham i to Aar, men derimod kalder sit Værk „en Haandbog for tydske Kjöbmænd“, — at han i sin hele Indledning ikke har fundet Plads til en Linie, for at sige et venskabeligt Erindringsord til de mange Danske, som han dog nævner ved Navn, og som altid omgikkes ham, det tör jeg dristig udtale, som Ven og Kammerat, — at han derimod i sin Indledning beklager, at flere, af ham uafhængige Forsinkelser have forhindret ham i at gjöre Hertugdömmerne Slesvig-Holsteens (altsaa ikke Danmarks) handlende og industrielle Publicum bekjendt med hans oprindelige Udarbeidelser, stöttede paa de indsamlede Prövevarer, hvorved en vigtig Deel af hans Reise var forfeilet**) — alt dette, siger jeg, som jeg under almindelige Forhold vilde kalde Utaknemlighed, skal jeg her blot paapege som et, om end kun lidet, saa dog ganske charakteristisk Exempel paa Virkningen af de

*) General-Toldkammer- og Commerce-Collegiums Skrivelse af 23de Sept. 1845.

**) Jfr. Nopitsch Kaufm. Berichte. XI.

ulykkelige politiske Forhold i vort Fædreland, paa hvorledes politisk Fanatisme kan skræmme selv de Retsindigste fra at tale og skrive som de vilde og burde. Jeg troer idetmindste at kjende Hr. Nopitsch saa vel, at jeg tör antage, han i sit Hjerte har rödmet, da han skrev sit Titelblad og sluttede sin Indledning.

Jeg stoler derfor ogsaa trygt paa, at Hr. Nopitsch vil med Tilfredshed erfare, at jeg, skjöndt Dansk, dog har afbenyttet hans Værk, idet jeg stadig har raadspurgt det, hvor jeg har villet omtale commercielle Forhold, og af og til har citeret det, hvor jeg har fundet det fornödent.

Det var mit Önske at have kunnet indbefatte hele Slutningen af Reiseberetningen i nærværende Bind. Men dette blev mig aldeles umuligt, saafremt jeg ikke skulde have affattet den aldeles summarisk, saafremt jeg blot nogenlunde skulde vedligeholde den Form og den Omstændelighed i Beskrivelsen, hvormed jeg havde begyndt. Jeg har derfor troet at burde foretrække at slutte denne Deel med vor Ankomst til Sandwich-Öerne, og give Resten af Beretningen i et tredie Bind, paa hvis Udarbeidelse jeg snarest muligt skal lægge Haand.

Kjöbenhavn i Marts 1850.

Steen Bille.

I.

Ophold ved Penang. — Seilads i Malacca-Strædet. — Ophold ved Sincapore. — Seilads gjennem Rhio- og Banca-Stræderne til Batavia.

7 Marts til 22 April 1846.

Hvo har ikke, ved at læse om Pulo Penangs Oprindelse som engelsk Coloni, uvilkaarlig maattet mindes sin Barndom og de Eventyr, som det udgjorde hans höieste Nydelse at lytte til! Hvo mindes ikke, hvorledes han med spændt Opmærksomhed hörte paa Fortællingen om den fremmede Ubekjendte, som paa sine Vandringer kom til det österlandske Hof, og ved sin vidunderlige Tapperhed frelste Landet fra en stor Fare, og fik til Belönning Kongens Datter til Ægte og et Stykke Land i Medgift?

Just saaledes gik det til, at den engelske Captain Light i Aaret 1786 fik den nydelige lille Ö Pulo Penang til Arv og Eie. Hvilke Tjenester han havde gjort Kongen af Qvedda, skal jeg lade være usagt; sandsynligviis har dog krigerske Bedrifter, eller idetmindste Organisation af Hærvæsenet været Hovedsagen. Capt. Light fölte imidlertid snart det Besværlige ved en saadan Foræring, og ilede med at tilbyde sit Land til den engelsk-ostindiske Regjering. Compagniet indsaae klogelig Vigtigheden af en Besiddelse med en saadan Beliggenhed, og det blev besluttet at anlægge en Co-

lonie, hvor da Capt. Light blev den förste Gouverneur. Öen blev kaldet „Prince of Wales' Island“, hvilket stedse er dens officielle Navn, men det malaiiske „Pulo Penang“ ɔ: Arekaöen, har hævdet sin Ret indtil den Dag i Dag, og mange Reisende komme maaskee dertil og reise derfra, uden at ane, at den hedder andet end Pulo Penang. Fra den Dag Capt. Light blev Gouverneur, ombyttede han sit eventyrlige Liv med al den Stadighed og Værdighed, der tilkom hans nye Stilling; men fra den Dag begyndte ogsaa Pulo Penangs Omskabelse fra en fast ubeboet skov- og junglebevoxet Klippe-Ö til den yndige Plet, som den nu frembyder.

Jeg skal ikke indlade mig paa at fölge denne successive Omskabelse igjennem alle dens Medgangs- og Modgangs-Perioder, men indskrænke mig til at udtale det Indtryk, den gjorde paa os under vort korte Ophold ved Öen *). Nylig kommende fra at have undersögt de nicobariske Öer, og endnu i Værk med de sidste Indberetninger om deres eventuelle Colonisation, var det mig i höi Grad interessant at komme til et Punkt, der fremböd saamange directe Sammenligninger og Erfaringer i denne Retning. Her var en Ö, som for 60 Aar siden kun var beboet af malaiiske Fiskere og Pirater, bevoxet med Junglekrat, med en moradsig i höi Grad usund Jordbund, og som nu prangede med de yndigste Plantager, med en nydelig lille By, med prægtige Landeveie, Broer og Vandledninger, Kirker og Skoler, kort med Alt, hvad Colonisation og Civilisation förer med sig.

Man maa iövrigt ikke tænke sig, at hele Öen, eller endog blot den störste Deel af den, allerede skulde være opdyrket; hver Aften saae vi det blusse paa Bjergene: det var Junglen, der, for at man kunde vinde nyt Jordsmon,

*) Enhver, der maatte interessere sig for at kjende denne Colonies Tilstand i dens nöieste Detail, maa jeg henvise til Lieutenant Newbolts Værk over de brittiske Colonier i Malaccastrædet (2 Bind London 1839) og til Captain James Low's „Dissertation on Penang“ (Singapore 1836).

afbrændtes paa Udkanten af Urskoven. Pulo Penang er i det Hele ikke noget egentligt Productland, omendskjöndt Muskat, Nelliker og Sukker (det sidste dog mere i det ligeoverfor liggende „Province Wellesley“) dyrkes som Udförselsartikler, men den er et Depot for alle omliggende Pladser, og ved sin Begunstigelse som Frihavn, hvorved den er fritaget for alle Told- og Harneafgifter, har den drevet det til en aarlig Handelsomsætning af 12 Millioner Rupier. De directe Indtægter af de engelske Besiddelser i Strædet kunne derimod — selv efterat Bekostningerne for Militairets og Forbrydernes Underhold ere fraregnede — kun dække $\frac{3}{4}$ af Udgifterne, og for Penangs Vedkommende alene stiller Forholdet sig endnu ugunstigere.

Penangs Middelvarme er $+ 80\frac{1}{3}$ ° F. (27 ° C.), 1 ° höiere end Temperaturen paa den modsatte Kyst; Climaet udmærker sig ved jevnligt Tordenveir og ved en meget betydelig Regnmængde. Fra Mai 1833 til April 1834 opgiver Capt. Low saaledes 145 Dages Regn for Penangs Sletter, 166 Dages Regn for Flagstangshöien og 228 Dages Regn for den ligeoverfor liggende „Province Wellesley“. Denne overdrevne Regnmasse besværliggjör Dyrkningen af Jorderne og bortskyller efterhaanden det frugtbare Muld fra de ryddede Skrænter, saa at den maa ansees for en ikke ringe Ulempe. Den bedste Jord paa Penang afgive forresten netop Höiene, der bestaae af decomponeret Granit, og Mangrovelandet med det tilstödende til Riisenge benyttede Alluvium; derimod er det mellemliggende bölgede Land mindre righoldigt. Höiene have foruden den allerede omtalte Mislighed, at Jorden lidt efter lidt bliver slettere, ogsaa det imod sig, at Plougen her ikke lader sig anvende, og at baade Arbeidere og Transport ere dyrere her end paa Lavlandet. Urskovens Rydning anslaaes for et Orlong — $1\frac{1}{3}$ acre — Land, under de gunstigste Forhold til 10, men ofte til 15, ja 20 spanske Pjastre; Gouvernementet giver paa meget billige Vilkaar tyveaarige Skjöder paa saadanne udyrkede Jorder.

Den lille By paa Penang, som i det officielle Sprog kaldes „Georgetown“, udmærker sig mere ved sit landlige, venlige

Udseende, end ved nogen architectonisk Skjönhed. Der findes ingen storartede Bygninger, som i Calcutta; men smukke, reenlige, luftige og rummelige Huse begrændse de brede, snorlige Gader, og ligge som oftest midt i en nydelig lille velvedligeholdt Have, hvor herlige Blomster og storartede tropiske Væxter fryde Öiet, og give Skygge mod den brændende Sol.

Det lille Fort „fort Cornwallis" kaldet, er neppe skikket til andet, og vel heller ikke betænkt til andet Brug, end til at holde de Indfödte, navnlig den chinesiske Befolkning i Ave. Nogen udvortes fjendtlig Magt kan det ufeilbarlig ikke modstaae. Men hvem skulde det ogsaa være, der kunde eller vilde angribe Penang, saalænge Englands mægtige Flaader beherske Havet?!

Noget nordligere end Fortet, og inde i en lille Bugt imellem Pynten, hvorpaa Fortet ligger, og den Kyst, som löber Nord ud, dannende Penang-Canalens vestlige Grændse, ligger det saakaldte „Navyhouse," en prægtig luftig Bygning med en smuk Have og en skyggefuld Buegang, der förer lige ned til Stranden. Store Buskvæxter af blomstrende Nereum og Hibiscus strække sig ned til Vandet langs Siderne af Söilegangen, Palmerne kneise her med deres lette, viftende Toppe, og danne Forgrunden mod de deilige takkede Bjerge paa den ligeoverfor liggende Malaccakyst. Dette Huus er af den engelsk-ostindiske Regjering overladt Marinen; i dets luftige, kjölige Værelser boe de engelske Skibschefer, som komme paa kortere eller længere Tid til Penang, og her kunne Officerer fra disse Skibe erholde et beqvemt og sundt Opholdssted saavel under Sygdom, som naar de ere Reconvalesenter. De have her ikke blot fri Bolig og Opvartning, men mod Betaling ogsaa Mad og Drikke, saavelsom alle andre Beqvemmeligheder. Orlogsmændene ankre gjerne i denne Bugt, og have da en meget kort Vei for at roe i Land til Broen, som gaaer ud fra den ovenberörte Buegang. Det var dette Huus, som blev stillet til min Raadighed, da Sygdommen udbröd saa voldsomt ombord i Galathea, og her var det, at flere af mine syge Officerer og Naturforskere toge Bolig, for at und-

drage dem den i Skibet saa indsluttede og qvalme Luft. Det Huus, jeg leiede til mine syge Folk, laae længere oppe i Byen, i en temmelig rummelig Have. Det var en een Etage höi Bygning med endeel gode luftige Værelser, og med en bred Veranda rundt om hele Huset. Saa mildt er dette Clima, at den bedste Plads for de Syge var i denne Veranda, hvor alene Straa-Matter („Tatties“) i Skikkelse af Gardiner tjente til Ydervæg, for at holde den kjölige Natteluft ude.

En af Byens Mærkeligheder er det chinesiske Qvarteer, hvor alle til dette vindskibelige Folkefærd hörende Individer have deres Bolig. Mellem velanlagte Smaahaver og Cocusplantninger ligge, temmelig adspredt, deres landlige Hytter med venlige röde Tage, med Verandaer af flettede Bambus, og iövrigt tilbörligt forsynede med temmelig plumpe chinesiske Udziringer. Tömmermænd, Snedkere, Smedde, Skræddere, Bagere osv. vare bekjæftigede i deres til Gaden aabne Værksteder, — jeg kunde, ved at træde ind i dem, ikke noksom forundre mig over de tilsyneladende saa simple, saa klodsede og keitede Redskaber, som tjente dem til at forfærdige deres veludförte Arbeide. Lange, röde, med chinesisk Skrift bemalede Papiirstrimler saaes overalt klistrede op ad Vægge og Döre; man sagde mig det var gyldne Sententser af deres Livsphilosophie, der gjerne ombyttes med andre hver Nytaarsdag. I Gaderne selv fandt vi et for os ganske nyt Liv og Travlhed: hist mödte jeg en omvandrende Slagterbod, her et portativt Kjökken, det vil sige en Chineser, der med et over der ene Skulder hængende Aag, travede ufortrödent afsted og hvor han ikke paa anden Maade kunde komme forbi, skuppede og trængte han sig frem gjennem Mængden med sit varme „Tschou-Tschou“. Noget senere paa Eftermiddagen, da Arbeidstiden syntes endt, saae jeg den Ene efter den Anden slæntre hen ad Gaden, nynnende for sig selv i den höieste Diskant, og fra Tid til anden gnaskende paa sit Sukkerrör; det havde han hentet sig fra den nærmeste Frugthandel, hvor de skrællede Sukkerrör stode kredsviis opstukne paa Pinde imellem Bananer, Oranger, Ananas, Vandmeloner, uægte Brödfrugter,

Mangustiner og andre tropiske Frugter. Ved at fortsætte Veien gjennem Byen stödte jeg, udenfor et af de större og mere velhavende Huse, paa et stort Gilde med Musik, Sang og anden Lystighed; det var en Bryllupsfest, men Brudefolkene havde allerede forladt Gildet.

I det chinesiske Qvarteer ligger da selvfölgelig deres Pagode, en vidtlöftig Bygning med forskjellige Gaarde, den ene bag den anden og adskilte ved flere Templer, hvori de groteske Gudebilleder staae opstillede. Indgangen bevogtes af to i Granit udhuggede, temmelig phantastisk dannede Löver. For disse sikkert i höi Grad demoraliserede, i al Fald meget lidet religiöse Mennesker, tjener Pagoden ligesaameget til verdslig Nytte som til aandelig Vederqvægelse. Her havde man just i de Dage oprettet ligeoverfor Pagoden et Theater i fri Luft, — thi det var en af de mange chinesiske Feste — og her kunde man da spadsere omkring om Aftenen, i den brogede Vrimmel, som bevægede sig paa den rummelige Plads, deels for at nyde de theatralske Præstationer, der gaves til Bedste, deels for at tage for sig af de mere materielle Goder, som i stor Mangfoldighed frembödes i en Art Restauration, der var oprettet i Pagodens Forhalle paa Borde opstillede foran Gudebillederne. Rögen af en stor Mængde Rögelsestænger, som stode mellem Spisevarerne, opfyldte Luften. Det var vanskeligt at blive klog paa, hvad her egentlig gik for sig; den Uindviede kunde let tage det Hele for et Slags Pikkenik, hvor enhver bragte noget med til det fælleds Maaltid, thi de gode Chinesere manglede ikke at bringe deres Offere eller Gaver, men toge da ogsaa deres Deel af de Herligheder, som Gudebordet fremböd.

Hvad der gaves til Bedste i dette chinesisk-folkelige Thalias Tempel, var fast endnu vanskeligere at gjöre Rede for. For det Förste var det svært at skjelne mellem Acteurer og Tilskuere, thi eftersom den almindelige Tilskuerplads var aaben for Alle, som gik under Guds frie Himmel, saa havde de Privilegerede (jeg antager de Betalende) ingen anden Tilflugt end at sidde paa Theatret selv, og da dette var temmelig lille, og de Spillendes Antal temmelig stort, var Forvirringen uundgaaelig. Denne steg til det

Chinesisk Folketheater — Pulo Penang.

Höieste, da der blev serveret The, som blev fælleds for Alle, Acteurer og Tilskuere, men om dette Tractement hörte til Stykket, eller var blot at betragte som Forfriskninger for de Privilegerede, kunde jeg ikke opdage.

Man vil indsee, at jeg under disse Omstændigheder ikke saae mig istand til at opfatte meget af Forestillingens Indhold eller Betydning. En Prindsesse var i Lænker, en Ridder vilde redde hende og sang i den Anledning en höist hjerte- og öreskjærende Arie, en Fangevogter kastede Fangen i et værre Fængsel end för — dette var omtrent Alt, hvad jeg formaaede at opfatte. Jeg skylder Sandheden at tilstaae, at jeg kom længe efterat Forestillingen var begyndt, og gik længe för den var forbi.

Chineserne elske lidenskabelig alt Skuespil, og deres Literatur frembyder en overordentlig Rigdom af dramatiske Værker; alene en eneste Theaterdigter Kuan-han-king har efterladt os ikke mindre end 60 Stykker. Comedien bliver hos dem ikke strængt adskilt fra Tragedien; dog bevæger den förste sig gjerne i Hverdagslivet og i den lavere Classe af Samfundet, medens Tragedien ei blot i sit Stof er historisk — den fremstiller meest Dynastikampe fra den fortartariske Tid — eller mythologisk, men tillige i sin Dialog hæver sig til en höiere Alvor og Pathos. De aristoteliske Eenheder overtrædes paa den hensynslöseste Maade; Dialogen afbrydes ofte af lyriske Partier, der foredrages som Recitativ; nogle Stykker frembyde et Analogon til det græske Chorus. Inddelingen i Acter existerer paa Papiret, men det synes, at der ved Udförelsen ikke lægges synderlig Vægt derpaa, thi Lay fortæller f. Ex., at han har seet paa et chinesisk Skuespil i 6 Timer, uden at der gjordes en eneste Pause, og uden at det endnu var forbi, da han gik sin Vei. Der gaaer en stræng Moral igjennem de chinesiske Dramer; dertil udmærke de sig ved, med en tro, omhyggelig og fiin Pensel, at skildre saavel det menneskelige Hjerte i Almindelighed, som deres eget Lands Sæder og Skikke, navnlig deres huslige Liv i Særdeleshed. Prémare, Sta-

nislas Julien, John Davis og andre franske og engelske Lærde have i Oversættelse leveret os flere af deres mærkeligste Skuespil, saaledes: „den Fader- og Moderlöse“ (allerede benyttet af Voltaire), „Han's Sorger“, „Kridtcirklen“ (et Stof, der minder om Salomons Dom), „en Mand, der faaer en Arving paa sine gamle Dage“, „den Gjerrige“, „den fuldendte Kammerjomfru“ o. fl. a. De staae i Characteertegning over störste Delen af den moderne europæiske Theaterlitteratur, og have en særegen Interesse paa Grund af deres stærke locale Colorit. Med Hensyn til den theatralske Udförelse, da er ikke blot Theaterbygningen altid en ussel Fjælebod — de fleste chinesiske Skuespilselskaber ere omvandrende Trupper — men Maskineri og Decorationsforandringer ere noget fuldkommen Ukjendt. Scenen er en Sal med to Sidedöre og med et Slags Throne i Baggrunden: paa begge Sider af Thronen hænge forskjellige blæsende og Strænge-Instrumenter som Symboler paa den dramatiske Kunst. Denne Sal, hvor simpel den end er, forandres aldrig, og forestiller efter Omstændighederne et Slot eller en Hytte, et Fængsel, en Skov, en Have, en Valplads, en underjordisk Hule, eller hvadsomhelst Andet. Medens man saaledes i denne Retning giver Phantasien det videste Spillerum, og har gjort Afkald paa al Illusion, ere derimod Costümerne saa meget overdaadigere, og ofte af en saa udsögt Rigdom og Pragt, at Dragterne til et omvandrende Selskab, efter Capitain Low, koste indtil 3000 £. Spillet, navnlig Mimiken, udgives af alle Europæere, der have havt Leilighed til nöiere at gjöre sig bekjendt dermed, for at være fuldendt lige indtil de fineste Nüanceringer; kun er det Skade, at Fruentimmerrollerne, ligesom det i ældre Tider var Tilfældet i Europa, udföres af halvvoxne Drenge (undertiden af Eunucher). Chinesernes Andagt er större i Theatret end i Templet; deres Bifald give de ikke, som hos os, tilkjende paa nogen stöiende Maade, men kun ved et halvstönnende Beundrings- eller Begeistrings-Suk.

Alle indo-chinesiske Folkeslag elske den dramatiske Kunst, men det er en Selvfölge, at denne, der for at tri-

ves, allerede forudsætter en betydelig politisk og social Udvikling hos Folket, ingensteds i Orienten har kunnet naae saa höit et Trin, som i det 5000-aarige chinesiske Rige. Epp omtaler paa Banka at have seet de saakaldte „Dandak“-Partier, mimiske Dandse med de besynderligste Forvridninger af alle Leddemod; de forestille Kjærlighedseventyr og Tvekampe og gjengive, som han siger, hele den malaiiske Characteers Dorskhed, Vellyst, Træskhed og Forstillelseskunst. Capitain Low nævner en med Sang blandet Dands, som han saae paa Penang, og som kaldes „Wayang-Joget“; den dandses af Fruentimmer eller Drenge i Fruentimmerklæder. — Et andet Slags Forestillinger, en seriokomisk Opera, som har hjemme i Patani, men ogsaa oftere gives paa Penang, er „Mayong“'en. Den har sædvanlig fire Hovedpersoner, som synge romantiske siamesiske eller javanske Legender, og accompagneres dertil af fuld Musik; en Bajads falder leilighedsviis ind med sine plumpe Vittigheder. Paa lignende Maade er ogsaa den siamesiske „Lakhon“ en Dramatisering af deres Folkesagn. Siamesernes Musik er udtryksfuld, og staaer i det Hele höit over den burmesiske, malaiiske eller chinesiske; Musiken saavelsom Folkepoesien ere saa höit ansete hos hiint Folk, at ingen Familie af den fornemmere Classe gjör en længere Reise, uden at lade sig ledsage af deres Skjald eller Troubadour. — „Huun“ er et storartet Marionettheater, paa hvilke der spille 50—150 Trædukker. Den javanske, hos Burmeserne ligeledes meget yndede, „Wayang-Kulit“ — som vi ville komme tilbage til under vort Ophold paa Java — er et Skyggespil, der gives ved Hjelp af store, böielige Dukker. De figurere bag et tyndt Forhæng og sættes i Bevægelse af „Dalang“en, der naturligviis tillige förer Ordet for dem. Det er mest gamle hinduiske Sagn, som behandles i disse Wayang-Kulit, og de vare ved indtil 7—8 Dage. Dr. Selberg omtaler endnu et andet paa Java forekommende Drama, og som meest skal laane sit Stof fra den traditionelle javanske Historie. Det er „Topeng“en, som udföres af en Dalang (her et Slags Chorus), af 6 maskerede Skuespillere, hvis Fremstillinger saa godt som kun ere mimiske,

og af fire Musikanter. Dette Skuespil synes nærmest at ligne den siamesiske „Manora", der fremstiller Sri*) Ramas og hans Abe-Armees Heltegjerninger. Manora'en er, som det vil skjönnes, anlagt i en meget störrre Stiil end Topeng'en, og Skuespilpersonalet saavelsom Orchestret langt talrigere; dens Forestillinger vare 5—6 Dage, og den synes at falde sammen med den i Forindien i Begyndelsen af October maaned feirede Ramlilafest, en Fest til Minde om Wischnus's sjette og berömteste Incarnation. Födt under Navnet Rama ved Dronningen i Siam, gaaer han nemlig, 15 Aar gammel, med sin Hustru Seeta til Hindostan, for at drage om og prædike Sjælevandringen. Da han paa denne Reise kommer til Öen Ceilon, fraraner den derværende Kong Ravanu ham hans Kone, og Rama maa nu, for at tilbageerobre hende, begynde en fuldkommen trojansk Beleiring, der först ender med Hovedstadens Indtagelse, efterat Abe-Armeen, med den berömte Abegeneral Hanuman i Spidsen, er kommen ham til Undsætning. For at fremstille denne Begivenhed, opföres et stort Fort, der fyldes med stedse flere colossale og barokke Straa- og Leerbilleder af Mennesker, Heste, Elephanter o.s.v., som om Aftenen ved Solens Nedgang paa uhyre Hjul slæbes derhen af Folket. Den sidste Dag kommer Ravanu selv, en Kæmpe, 30—40 Fod höi, med 8—9 Hoveder og mange bevæbnede Arme. Beleirerne storme flere Gange, men slaaes hver Gang tilbage igjen, da trænge endelig flere hundrede Aber frem under frygtelige Hyl og Bröl, Kong Ravanu og hans Mænd springe i Luften under en uhyre Explosion, og det Hele ender med et stort Fyrværkeri. — Muhamedanerne i Forindien**) have ligeledes en Fest, som i sin Charakteer er fuldkommen dramatisk; det er „Mohorrun", der höitideligholdes til Erindring om, at Hussein og hans lille Rytterskare overfaldtes og

---

*) Sri ɔ: Fyrste.

**) De ere Schiiter og ansee som Saadanne Hussein, Prophetens Dattersön, for dennes eneste retmæssige Efterfölger, medens de af Sunniterne anerkjendte Kalifer Abubekir, Othman og Omar af Schiiterne kun betragtes som Usurpatorer.

myrdedes paa Kerbela's Sletter. Hussein og hans Broder Hassan bæres ved denne Fest i deres Sarkophag omkring under en storartet Procession, som selv de Rigeste fölge paa deres Kameler eller Elephanter, og som ledsages af en skingrende Musik, der uophörlig afbrydes ved Skrigene „Hassan“ og „Hussein“. Fra Tid til anden standser Toget ved et af de mange Baal, der ere tændte paa Torve og Gader, og nu synger en Præst af Syudkasten*) de berömteste Steder af de persiske „Dada-Mahjalis“. Hans Sang ledsages af de heftigste Gebærder, som efterlignes af hele den omringende Mængde, et klapprende Instrument eftergjör Larmen af Rytterregimenter, og hele Folket dandser tilsidst i vildt fanatisk Raserie omkring Ilden.

Foruden disse store religiöse Fester gives der endnu i Forindien en anden, mere egentlig dramatisk Kunst, der er forskjellig hos Hinduerne og hos Muselmændene. Jeg har för omtalt, at Bajaderen er Tempeldandserinde, og at af hendes Afkom Pigerne gaae ind i Moderens Haandtering, medens Drengene oplæres til Musikanter eller Skuespillere. En saadan Skuespillertrup tilhörer Pagoden og bortleies af denne til Stormændene, for under Hindufesterne at underholde Disse med deres mythologiske Skuespil: efter endte Festligheder vender Truppen tilbage til sit Tempel. — En ganske anden Art dramatiske Kunstnere ere de til den muhamedanske Patanskaste hörende, og altid ved indfödte Cavalleriregimenter engagerede „Bha-ans“, der igjen ere to Slags. Deels er det nemlig Sangere (Kurkhyts — deres Sange hedde Kurkha), der fölge Regimentet i Slagets Hede og gjöre Vidundere ved deres begeistrende Krigssange; deels er det Skuespillere i mere egentlig Forstand. Disse siges at udmærke sig ved et fortrinligt Spil, de improvisere deres Roller som i den gammel-italienske Pantomime, og Stykkerne, der bevæge sig i det daglige Liv,

*) Syudkasten nedstammer i lige Linie fra Mahomed og er den eneste Kaste, hvori Ingen kan optages, medens der iblandt Moguls, Patans og Scheikhs ikke sjelden findes tidligere Hinduslaver, som, overtalte dertil af deres Herrer, ere gaaede over til Muhamedanismen.

skulle, skjöndt stundom tvetydige og platte, være rige paa Vid og bidende Satire. Ikke sjelden have de muhamedanske Familier Privattheatre; her spilles gjerne smaa Lystspil, og det er det qvindelige Tjenestetyende, der udförer Rollerne. Da disse Stykker opföres i Zananaen (Qvindeværelset), bivaanes de, foruden af, Qvinderne naturligviis kun af Husets Herre, og höiest af en eller anden meget intim Huusven.

Jeg tör hos de fleste af mine Læsere forudsætte mindre Kjendskab til de indo-chinesiske Folkeslags dramatiske Kunst, og haaber derfor, at man vil tilgive mig denne temmelig lange Udskeielse. Jeg skal nu vende tilbage igjen til Pulo Penang.

Öen Penang, skjöndt kun 7½ □ Mile stor, har en meget blandet Befolkning. Foruden Malaier, Chinesere, Madras-Kulis, Bengalesere og Europæere, Portugisere og Indo-Britter, findes et mindre Antal Siamesere, Burmesere, Battas, Achinesere*), Caffrer, Arabere, Armeniere og Parser. Som Fölge af denne Sammenströmning af heterogene Folkeslag, tales der paa denne lille Plet ikke mindre end tolv forskjellige Sprog. En anden Mærkelighed med Hensyn til Öens Befolkning er det meget overveiende Antal Mandfolk, især blandt Chineserne, Kulierne og Bengaleserne. Blandt Chineserne træder dette endog saa stærkt frem, at der kun findes eet Fruentimmer for hver 5½ Mandfolk, et Misforhold, som ikke skyldes deres Nationalkræsenhed — de gifte sig nemlig meget villig med Malaierinder fra Quedda, og de have desforuden intet Valg, da der, som det forsikkredes os, paa hele Öen, der dog tæller 10,000 Chinesere, ikke fandtes mere end to ægte Chineserinder — men som ventelig maa söges i deres omflakkende Liv og daarlige Kaar. — Dog, nu for Alvor til vor Vandring igjen.

Man behöver ikke at gaae langt, saa er man udenfor den kjönne lille By. Ved at fölge Stranden vil man træffe paa en stor Mose, hvor Slaverne („convicts") arbeide i deres Ansigts Sved. Penang huser 12—1300 af disse arme

*) Fra Achin paa Sumatra.

Syndere, der i Hovedsagen bestaae af Chinesere og Malaier. De Förste ere saa godt som Alle komne i Ulykken for Tyverie, Malaierne for Söröverie og Mord. Af disse Mord er det langt overveiende Antal begaaet i Anfald af ægteskabelig Skinsyge, og det skal ikke være sjældent, at en Malai, efter allerede ved Loven at være skilt fra sin Kone, dræber baade hende og hendes nye Ægtefælle, fordi han mistænker dem for allerede tidligere at have staaet i ulovligt Forhold til hinanden. — Efterat være passeret denne Mose, befinder man sig strax i et smukt og rigt Landskab. Vel vedligeholdte Landeveie gjennemskjære i alle Retninger det flade Terrain, som danner hele den östlige Deel af Öen; og paa begge Sider af Veiene, som tildeels indesluttes af meget höie, levende Bambushækker, gjennemslyngede hist og her af hvide Convolvler, seer man veldyrkede Marker, som prange med den skjönneste lysegrönne Riis, eller med de herligste Caffe-, Muskat-, Nellike-, Cocus-, Areca- og Peber-Plantninger. Noget inde fra Veien ligger da gjerne en smuk lille Cottage med sine Verandaer, og en skyggefuld Allee förer derop, ad hvilken man med Tryghed kan begive sig, thi man er vis paa altid at finde en gjæstfri Modtagelse.

Ogsaa Malaierne, Chineserne og Hinduerne have her, skjöndt spredte paa en stor Strækning, bygget deres Vaaninger. De Förste have, som næsten allevegne, opfört deres Huse paa Pæle; de chinesiske og hinduiske Hytter ligne ved et flygtigt Öiekast hinanden, men hvor forskjelligt var det Indtryk, de gjorde paa mig, da jeg i Mörkningen om Aftenen kjörte forbi dem igjen? Chineserne skulde man næsten have troet holdt Illumination, saa stærkt havde de oplyst deres venlige Hytter; de Gamle holdt Faddersladder i Verandaen, og Börnene — pudsige Smaaunger med et Par Miniatur-Pidske paa det forresten ragede Hoved — saaes i hele Grupper paa Veien udenfor, hvor de væltede sig og legede ret af Hjertens Lyst. Hinduernes Boliger derimod vare mörke som Folket selv; en enkelt dunkel Cocuslampe kastede sit matte Skin hen over de amphitheatralske Hylder, hvorpaa deres Handelsvarer stode opstillede, og alt Men-

neskeliv syntes uddödt. Inde i selve Byen var der i det chinesiske Qvarteer ogsaa endnu Munterhed og Liv ud paa Aftenen. En Folkestimmel tiltrak sig min Opmærksomhed; da jeg kom nærmere, saae jeg en uhyre Masse Chinesere ligge, sidde og staae i en stor Halvkreds omkring en chinesisk Moralphilosoph. Denne sad udenfor sin Dör, han havde en stor Foliant i Haanden, og heraf holdt han med megen Salvelse og Pathos en, efter Tilhörernes spændte Opmærksomhed at dömme, höist interessant Forelæsning for dem. I Singapore havde jeg senere Leilighed at være Vidne til noget Lignende; der var det, som min Förer fortalte mig, den samme Dag med Dampskibet fra China ankomne Avis, som af en ældre Mand oplæstes for den forsamlede Mængde.

Man kan ikke spadsere langt i dette Climat; Födderne ere de Lemmer, man i Ostindien bedst vilde kunne undvære. Man lader sig bære, eller kjörer, eller allerhöist rider, naar man vil mere end et Par hundrede Skridt udenfor Byens Territorium. Nogle meget nemme smaa Karether til 2, höist 3 Personer, forspændte med een Hest, ere de almindeligste Befordringsmidler, saalænge man vil blive paa det flade Land. Men föler man Trang til at aande friere, og vil man med det samme söge en videre Udsigt over den hele Ö, saa maa man op paa Bjergene, som gjennemskjære Penang fra Nordost til Sydvest, eller som egentlig vel rettere danne Öens hele vestlige Deel, og stöde umiddelbar til Stranden med Undtagelse af nogle mindre flade Stykker Land paa S. V. Siden. Vil man op paa disse Bjerge, maa man til Hest; thi endnu er her ingen Landevei anlagt. Ad en snever Sti, hvor just en Hest kan komme frem, kravler man op igjennem den her endnu kun lidet berörte Urskov, bestaaende af al den Mængde forskjellige Træer, der forherlige det hele malaiiske Archipel og klæde Bjergene i det yndigste Grönne. Men Toppene selv ere ryddede, og paa de herved fremdannede nydelige Höisletter have Gouverneuren og andre Stormænd af Coloniens Befolkning bygget sig Villaer, hvor de söge Forfriskning i den kjölige Aften- og Morgenluft, og friske Kræfter efter

overstandne climatiske Sygdomme. Pulo Penangs „Governor's Hill" har et ostindisk Renommée for sin Salubritet, og Reconvalescenter reise derhen fra Calcutta og Madras, ligesom man fra Europa reiser til Madeira eller Italien. Imidlertid er det ikke at stole paa, at Luften overalt paa disse Bjerge skulde være ubetinget sund. Urskovens Uddunstninger kræve deres Offere paa flere Punkter, og navnlig viste man os „Colonel Jackson's Hill" som et sörgeligt Beviis herpaa. Denne Mand havde kjöbt dette Punkt, en Bjergtinde, kun een Fjerdingvei fra „Governor's Hill", og her flyttede han op med sin Familie, trods alle de Advarsler, han modtog om Stedets Usundhed. Dog snart fik han Troen i Hænderne. Sygdommen indfandt sig efter faa Maaneders Forlöb. Han ilede med at flytte derfra, — det var forsildigt, og nogle Maaneder efter laae hele Familien i den samme Grav.

Paa Veien op til „Governor's Hill" kommer man strax paa den anden Side af en chinesisk Vandmölle til en yndig lille Dal. Mimosa sensitiva er dens værste Ukrudsplaute, og den os fra Mongkatahöiene bekjendte Melastoma-Busk gjenfindes her i overordentlig Mængde. Skrænterne ere deels beplantede med regelmæssigt anlagte Muskatalleer, deels endnu tæt overgroede af Urvegetation, men hvad der især gjör Stedet tiltrækkende, er en Bjergström, som her kommer brusende ned mellem Træer og Buske, over Klipper og lösrevne Stene. Vandfaldet er langtfra storartet, men dets evige Pjadsken og Raslen, medens Strömmen stundom skjuler sig bag de tykke Buske, snart atter glimrer i Skum og Regnbuens Farver mod den hede Solstraale og derpaa vælter sig ud i en magelig Flodseng gjennem de grönne Marker, gjör Alt tilsammen en smuk og behagelig Virkning, og den Kjölighed, der udbredes paa denne Plet, er yderst vederqvægende. Længe faaer den lille Flod imidlertid ikke Lov at nyde sin Frihed. De practiske Englændere have benyttet dens herlige Vand til at forsyne Byen og de derved liggende Skibe. Indkneben i en snever Vandledning löber den nu langs den macadamiserede Vei og ender i et Steenbassin, hvorfra den da ledes gjennem

Jernrör umiddelbart ud til Skibsbroen, saa at det bedste Vand tillige fyldes med den störste Lethed. Den, der veed, hvormeget Vand en Orlogsmand behöver, og hvor besværligt det ofte falder at erholde denne nödvendige Provision, vil vide at velsigne slige Indretninger og tilfulde erkjende deres Værd.

Naar man er kommet op paa Höien, lönnes man for sin Uleilighed med Nydelsen af den herligste Udsigt, medens man indaander den meest forfriskende Luft. Den hele skjönne Ö, med sin yppige Vegetation, sine veldyrkede Marker, den lille venlige By med sine nydelige Haver, den klare, blaae Ström, der skiller Öen fra den knap ¾ Miil bortfjernede Kyst af Halvöen Malacca, og den paa den anden Side liggende frugtbare „Province Wellesley“, med sine mange Plantager og nydelige Villaer, i Baggrunden mod Östen Queddas terrasseformige, blaae Bjerge og mod Vest og Nord Havet, det uendelige Hav, hvor flere hundrede smaa Baade travle bevæge sig frem og tilbage, og store Seilere ile forbi, kommende fra, gaaende til Jordens meest bortfjernede Lande, — Alt dette har man for sig, medens Bjerget med sine skarpe Rygge, sine spidse Tinder. bevoxede med Træer til de höieste Toppe, bugter sig ned for Ens Födder og strækker sig ud i Strædet, dannende Öens sydligste Spidse med sine lodrette Granitvægge, hvorpaa Malacca-Strædets rolige Bölger med sagte Brusen vælte sig ind. I Sandhed! for at nyde en saadan Udsigt bör man trodse Veiens og Varmens Besværligheder! Mulig kan Læseren trættes ved disse gjentagne Beskrivelser over de skjönne Udsigter, men den Reisende, der har nogen Fölelse for Naturens Skjönheder, kan aldrig trættes ved at nyde dem —; man tilgive ham derfor hans Forsög paa at fortælle, hvad han har seet, at tolke, hvad han har nydt og fölt, om han end kun alt for vel er sig bevidst, hvor svagt han formaaer med döde Bogstaver at male det Billede, der svæver for hans Öie ved Mindet om slige herlige Punkter.

At boe heroppe er imidlertid ingen let Sag i det daglige Liv, thi naar Alt kommer til Alt, kan man i Længden

ikke leve af den smukke Udsigt, og den herlige Bjergluft har den uudeblivelige Virkning, at give Beboerne den mest ööskelige Appetit. Alting skal haves fra Byen eller det flade Land, Alting maa bæres op paa Heste eller Menneskeryg. Morgen og Aften gaaer en lille Caravane op og ned, men glemmes noget, som ved de indfödte Betjentes Uefterretteliglied er fast uundgaaeligt, saa er man forloren. Lykkeligviis staaer heroppe en Telegraph, bestemt til at signalere ankommende Skibe. Den har ikke sjelden maattet raade Bod paa saadanne Mangler, naar enten Gouverneuren eller Admiralen havde opslaaet sin Bolig heroppe, og det pludselig viste sig, at de gode Dobascher eller Kidnagars havde glemt Bröd eller Kjöd, havde ladet Fruens Kappe blive nede hos Modehandlerinden, eller havde bragt Admiralens Kjole, men ikke hans Beenklæder op med Caravanen.

Penangs Besiddelse maatte være af en meget precair Natur for det engelsk-ostindiske Compagnie, saalænge den ligeoverfor liggende Kyst var i Siamesernes Besiddelse. Dette indsaae Englænderne altfor vel, og det varede derfor heller ikke længe*), för en Strimmel Kystland omtrent 1 dansk Miil bred, 9 à 10 Miil lang, blev solgt af Kongen af Quedda til Compagniet. Dette Land blev kaldet „province Wellesley". Allerede i 1836 opgiver Newbolt dette lille Lands Befolkning til 47,500 Sjæle, medens den i 1824 var 14,000. Denne uhyre Tilvæxt i Population maa naturligviis kun tilskrives Indvandring deels af Chinesere, men især af Malaier, som flygte for Siamesernes slette Behandling og haarde Undertrykkelser ind under det brittiske Flags Beskyttelse, hvor da ogsaa disse flittige, vindskibelige Agerdyrkere blive modtagne med aabne Arme. Province Wellesley er et fladt Land, kun med faa Bjerge, da Jordsmonnet skraaner ned fra de höiere oppe i Landet liggende Fjelde og synker jevnt ned mod Kysten, der mod Nord danner et

*) Penang kom i engelsk Besiddelse 1786, og allerede 1799 fandt Afstaaelsen af „province Wellesley" Sted.

sandet, mod Syd et Mudder-Bælte. To smaa Floder danne Provindsens nordlige og sydlige Grændse. Skjöndt Landet er vel dyrket, findes der dog endnu endeel Urskov og Jungle-Krat: her leve da Skovenes frygtelige Indvaanere, den asiatiske Tiger og Leoparden, som ere de værste Fjender, Colonisterne have at befrygte, især de eenlig mod Grændsen beliggende. Tigerjagt i Province Wellesley er en af den engelske Garnisons Officerers Yndlingsfornöielser. Skjöndt dette smukke lille Land laae mig saa nær, fik jeg kun Tid til en eneste Gang at besöge det. Jeg fandt den engelske Capitain Ferrier bosat der, som tillige var Övrighedsperson i Provindsen. Jeg nævner ham her med Fornöielse, da jeg mindes at have tilbragt nogle meget behagelige Timer i hans Huus.

Aarsagen til at jeg fik saa liden Tid til at besee dette smukke Land var, foruden den ovenomtalte Sygdom blandt Mandskabet, især, at jeg herfra skulde afsende min hele Correspondance og alle mine Rapporter om Nicobarerne. Det var blevet bestemt, at Dr. Rinck, der var ansat ved den midlertidige Colonie paa Nicobarerne, som Medlem af Bestyrelsen, skulde fölge med Galathea til Penang, for der at gjöre sig bekjendt med denne Öes Agerdyrkning, samt for at gjöre Indkjöb af forskjellige Fornödenheder. Tillige skulde han fæste adskillige chinesiske Arbeidsfolk, saa og nogle malaiiske Fiskere, som vare bekjendte med Trepang-Fiskeriet og med disse Holothurniers Behandling; endvidere kjöbe nogle Creaturer til at udgjöre Stammen for Öernes fremtidige Besætning. Da nu Dr. Rinck ogsaa blev angreben af den nicobarske Feber, maatte jeg selv paatage mig alle disse Sagers Expedition. Jeg var saa heldig at finde et Skib ved Penang, som var bestemt til, paa sin Tilbagereise til Moulmain, at anlöbe Nicobarerne, for at tage en Ladning Cocusnödder. Dette Fartöi fragtede jeg da og ladede deri Alt, hvad der var bestemt til Coloniens Tjeneste, inclusive 3 chinesiske Tömmermænd, 2 Smedde, 2 malaiiske Fiskere, nogle Stykker Tyre, Köer, Faar &c. Skibet blev opholdt nogle Dage, for at give

Dr. Rinck Tid til at komme sig nogenledes, og derpaa seilede det den 20 Marts til sin Bestemmelse.

Imidlertid vare de forventede Dampskibe saavel fra Europa som China ankomne og afgaaede. Det fra China ankom den 11te, Kl. 12, Midd. og afgik efter fem Timers Ophold til Ceylon, for derfra at gaae videre til Suez. Med dette forlode de Herrer Kamphövener og Philippi Expeditionen, for at begive sig til Danmark. Hr. Kamphöveners Helbred var i höi Grad nedbrudt. Han havde ikke været istand til at fuldföre sin Beretning om Nicobarernes Flora, og han var i det Hele saa svag, at jeg meget betvivlede Muligheden af at han nogensinde saae sit Fædreland igjen. Det lykkedes ham dog at naae Hjemmet, men faa Maaneder efter maatte han bukke under for den Sygdom, der i flere Aar havde undergravet hans Helbred, og Fædrelandet mistede i ham en af sine dygtigste og mest geniale Videnskabsmænd. I Dr. Philippi, der med ligesaamegen Flid som Intelligens havde deeltaget i et af Expeditionens Hovedformaal, og hvem jeg skyldte mange værdifulde Oplysninger, maatte vi Alle beklage Tabet af en höist aandfuld og behagelig Selskabsmand. Han havde den Godhed at medtage alle mine Depecher og Rapporter, som lidt efter lidt vare voxede til et temmelig stort Volumen, og lovede mig at afgive dem egenhændig i Kjöbenhavn. Han holdt Ord. Allerede i Mai Maaned var han der, og blev saaledes istand til at give mange mundtlige Oplysninger om den Deel af Expeditionen, hvori han havde deeltaget. Vor afdöde uforglemmelige Konge modtog Philippi med den ham eiendommelige personlige Elskværdighed, og viste tillige den lærde Fremmede i sit fulde Lys sin Interesse for alle videnskabelige Foretagender i Almindelighed, og for Galathea's Expedition i Særdeleshed.

Man er saa vant til nutildags at höre tale om nye colossale Virkninger af Jernbane- og Dampskibs-Farten, om eventyrlig hurtige Reiser, om Paketforbindelser med Jordens mest bortfjernede Lande, at snart Intet frapperer mere. Man har Brev fra China nuomstunder ligesaa hurtig som fordum fra Paris, og man reiser til Nordamerica i

ligesaa kort Tid, som jeg for Exempel var om at komme til Hamborg, da jeg for mange Aar siden förste Gang foretog en slig Reise fra Kjöbenhavn, og gik med en Seilpaket til Kiel, for at slippe for at reise over Land. Det er derfor ingenlunde for at opvække Forbauselse, at jeg anförer, at jeg den 11 Marts paa Penang læste Aviser fra London af 27 Januar — det var 6 Uger gamle Efterretninger —, thi maaskee har man dem allerede, i det Öieblik jeg skriver disse Linier, paa 5 eller 4 Uger, og jeg venter endnu med det Förste at höre om Opfindelser, der skaffe Meddelelser fra China paa enkelte Dage, ja maaskee Timer! — Men just heri ligger, forekommer det mig, det Frappante, eller maaskee rettere, det Tilfredsstillende, det Oplöftende for den menneskelige Tanke, at man er kommen til den Grad af Overbeviisning om det menneskelige Genies Almagt, at Intet saa at sige forbauser meer, at man tör udtale uden Blasphemie, at Intet mere er umuligt, og at Menneskets Aand er af det guddommelige Forsyn saa rigt begavet, at den kan opdage Naturens skjulteste Kræfter, kan trænge ind i dens dybeste Hemmeligheder, kan bemægtige sig dem og anvende dem efter fri Raadighed til sin egen og sine Medmenneskers Nytte.

Dampskibsforbindelsen mellem Suez og Hong-Kong er meget vel organiseret. To Gange maanedlig afgaaer et Dampskib fra de to Endepunkter, anlöber Bombai, Ponto di Gallo paa Ceylon, Penang og Sincapore. Fra Ponto di Gallo gaaer et andet Dampskib, strax efter det förstes Ankomst, langs Coromandel-Kysten, anlöbende Madras, op til Calcutta. I Sincapore afgives den til Java og de övrige hollandske Besiddelser bestemte Post til et hollandsk Orlogs-Dampskib, som kommer op i den Hensigt fra Batavia. Calcuttas Forbindelse med China gaaer derfor over Ponto di Gallo paa Ceylon, hvilket er en Omvei; der var paatænkt en directe Linie mellem Calcutta og Hong-kong, et Jerndampskib „Fire-Queen“ var dertil anskaffet, og det tör vel antages som afgjort, at dette Foretagende var en af de kraftigste, om end middelbare Aarsager til Galathea’s Expedition til Nicobarerne, efterdi der var Spörgsmaal om at Compagniet for

hiin Linies Exploration vilde have et Kuldepot her, ja vilde finde Kullene paa selve Öerne. Imidlertid vilde det ikke lykkes, og „Fire-Queens“ Actionairer fik kun et höist maadeligt Udbytte.

Forinden jeg forlader det lille venlige Penang, maa jeg omtale den venskabelige gjæstfrie Modtagelse, vi her nöd. Da Penang ikke er noget Gouvernementsæde (dette findes i Sincapore for alle Malaccastrædets engelsk-ostindiske Etablissementer), saa var her ikke den stive Tone, som mere eller mindre gjör sig gjældende ved, og som har sit Udspring fra den Etikette, hvormed de coloniale Gouverneurer vide at omgive sig. De förste Embedsmænd paa Öen vare „Civilians“: Regjeringsraader, Politiembedsmænd, Dommere, og deres Huse vare blottede for al Stivhed og Etikette. Med Venlighed, Godmodighed og en uindskrænket Gjæstfrihed blev man modtaget, man kunde ikke andet end föle sig vel og tilfreds der, om man end maatte tage Deel i nogle temmelig lange Aftenandagtsövelser, af hvilke jeg for mit Vedkommende maa aabent bekjende, at jeg ingen Ynder er. Jeg agter og ærer enhver sand Fölelse af Religiösitet, jeg böier mig dybt for den, der i sit stille Lönkammer, efter endt Dagværk knælende for den Almægtiges Aasyn, takker sin Gud for de svundne Timer og söger Kraft og Styrke til at möde de kommende; men jeg kan ikke forstaae, at man med sand Fölelse kan udföre denne Handling i Compagni med et heelt Selskab, med hvem man Öieblikket för har drukket The og spiist Toast, har leet og fjaset; at man, efter at have indtil Kl. 9 afhandlet de verdsligste Gjenstande, snakket om Moder og Pynt, talt Politik eller fortalt chronique scandaleuse, nu med Slaget 9 sætter et Bededagsansigt op, og knæler næsegrus i sin Stol, medens Biblen oplæses. Dette, som sagt, forstaaer jeg ikke, og man turde vel, uden at gaae for vidt, benævne det Skinhellighed. Men en saa stræng Dom vil jeg ikke fælde, især i Anledning af mine Venner paa Penang. Jeg er overbeviist om, at man her ansaae disse Andagtsövelser som en saa aldeles routineret Dagsorden, at den ligesaalidt kunde udeblive som noget af de ordinaire Maal-

tider. Jeg er endvidere overbeviist om, at de ingensinde have troet det muligt, at en slig Bemærkning kunde gjöres med noget Skin af Ret, især da de med fuld Föie vare dem bevidste, at de i Sandhed vare retskafne og brave Folk, der udövede Religionens Forskrifter ikke aiene i Ord, men ogsaa i Gjerning. Men de maae ikke tage mig det ilde op, at jeg paa ingen Maade fölte mig opbygget ved deres Andagtsövelser, og sögte at undgaae dem hvor jeg kunde. Ved et meget stort Middagsselskab, hvor vor Præst var tilstede, blev han af Verten anmodet om at læse Bordbönnen. Pastor Hansen undskyldte sig med, at han ikke var Sproget mægtig nok til at udföre denne Act paa en passende Maade, men Verten forsikkrede ham, at „Grace“ maatte siges, för vi fik noget at spise, og at, naar der var en Præst tilstede, kunde ingen Anden læse tilbords. Pastor Hansen maatte da læse for at redde vor Middag, som vi ellers havde riskeret at gaae Glip af.

Paa det lille Penang med dens ubetydelige Garnison — kun eet Compagni Infanteri og noget Artilleri — var ingen Musik — jeg mener naturligviis ingen europæisk Musik; thi den forfærdelige Pagode-Musik, hvad enten den nu var hindostansk eller chinesisk, var her som allevegne i Indien i langt större Overflödighed, end man med europæisk tilvante Ören kunde önske det. Galathea's Musik var derfor en sand Nydelse for de gode Indvaanere af alle Religioner, som fandtes paa Öen. Saasnart mit Mandskabs Helbredstilstand var saaledes, at jeg selv fölte mig oplagt til at lade Musiken gjöre Tjeneste, lod jeg den gaae i Land om Eftermiddagen, hvor den da paa Esplanaden udenfor Fortet spillede et Par Timer for en meget talrig Forsamling. Ogsaa i flere Huse blev den begjæret at maatte komme ind, for at bidrage til Selskabets Forlystelse; og det endte saa gierne med en lille Dands, hvori da Alle, Gamle og Unge, toge Deel med sand Henrykkelse. Englænderne — herude i Colonierne idetmindste — betragte Dandsen ikke alene som en Forlystelse, men som en god Maade at skaffe sig Motion paa, som et Middel til Sundhedens Vedligeholdelse. Det maa man idetmindste antage ved at see den

Alvor og Iver, hvormed de gribe Sagen an. Det var ikke sjeldent, at jeg saae graahærdede Mænd eller Damer træde op i en Quadrille og dandse omkring med det samme alvorlige Ansigt, som de have paa, naar de ved Bordet drikke Viin sammen, eller afhandle politiske Materier. Jeg har et Sted paa denne Reise seet en Mand paa over 60 Aar vente paa et Bal til Klokken tre om Morgenen, fordi han havde troet det sin Pligt at engagere Vertinden til en Contradands, og havde af denne faaet Löfte paa den sjette eller syvende.

Jeg havde paa Penang Leilighed at fornye Bekjendtskab med en Mand, jeg havde seet i Calcutta. Det var den franske Missionair-Biskop Buchot, som her var bosat, og var Hovedet for den hele catholske Mission i Malacca-Strædet. Hans geistlige Forretninger hindrede ham ikke i ogsaa at tænke paa sin verdslige Beskjæftigelse. Han boede paa en Muskat-Plantage ikke langt fra Byen, hvor han drev sin Plantervirksomhed med megen Iver, og han eiede betydelige Strækninger i province Wellesley. Da han var nöie bekjendt med alle Forhold her og en yderst tjenstvillig Mand, kom det mig tilgode, at jeg havde ladet ham reise med Ganges fra Calcutta til Penang; navnlig var han mig meget til Nytte ved Anskaffelsen af de chinesiske Arbeidsfolk. Han var iövrigt en mere godmodig end betydelig Individualitet, og havde neppe opnaaet en saa ophöiet Post i Missionen uden ved sit lange Ophold i Indien. Men ved ham lærte jeg flere af hans undergivne Missionairer at kjende, og jeg maatte her i Sandhed beundre, hvilke ypperlige Kræfter Catholicismen sætter i Bevægelse for at naae sit Maal, ligesom man ikke kan andet end anerkjende, at den stræber didhen med en Rastlöshed og Udholdenhed, som er et heldigt Udfald værdig, og som da ogsaa som oftest krones med sin fortjente Lön. Det er et bekjendt, og allerede i dette Værk tidligere fremhævet og motiveret Factum, at overalt, hvor de catholske Missionairer faae Fodfæste, gjöre de, om end stundom langsomme, saa dog altid faste og sikkre Fremskridt, og medens det sjeldent lykkes de protestantiske Religionslærere at omvende de Indfödte

til den christne Tro, seer man catholske Neophyter i hundredeviis at flokke sig om deres Læreres beskedne Templer.

Aarsagen hertil maa, som forhen omtalt, ikke saameget söges i, at den catholske Gudsdyrkelse mere skulde tiltale den sandselige Orientaler ved sin ydre Glands og Pragt — thi i denne Henseende frembyde de catholske Templer i Indien og i China visselig ikke noget Tiltrækkende; — men den ligger snarere i de catholske Geistliges Personligheder og deres ringe Fordringer til Livet. Den ligger i, at de vie Liv og Gods til det Kald, der har fört dem ud til disse fjerne Steder, at de tilegne sig Landets Sprog og undervise dets Börn, at de blande sig og sammensmeltes med Folket ved beskedent og ydmygt paa deres Fod at vandre fra Dör til Dör, og række den Syge og Lidende Hjelp, og den Sörgende Aandens Tröst. Imidlertid maa man ikke troe, at de Alle leve i Fattigdom, eller i det Hele, at disse Geistlige ere Anachoreter. Nei tvertimod! de catholske Missionairer have Formue, ja ofte store Eiendomme, men de höre Alle under een Overbestyrelse og udgjöre et sluttet Selskab. De, der bestyre Eiendommene, give sig ikke af med at være Lærere, og disse nyde igjen Godt af de Andres Bestræbelser for at gjöre Formuen frugtbringende. Kort, naar jeg slutter med at sige, at disse catholske Geistlige ere Jesuiter, saa vil man vel heri see et bedre Beviis, end jeg kan före det, for at Bestyrelsen af deres Forehavende er klogt og vel beregnet.

Efter et fjorten Dages Ophold paa Pulo Penangs Rhed, vare mine Syge alle saavidt, at jeg turde tage dem ombord og bestemme min Afreise. Jeg havde expederet min Post til Europa og taget Afsked med de bortreisende Naturforskere; jeg havde indskibet Alt hvad der skulde sendes til Nicobarerne; mit friske Mandskab havde nydt saamegen Frihed, som Tjenesten tillod, var blevet forfrisket med ferske Provisioner, Gröntsager og Frugt; vi havde fyldt Vand og efterseet Reisning og Seil; kort Alt hvad vi havde at tage vare paa, var udfört, og Skibet var seilklart. Jeg udnævnte en her boende Kjöbmand, Mr. Currier, til dansk

Agent for de nicobarske Anliggender, betalte mine Regninger og bestemte derpaa Afreisen til Löverdagen den 21 Marts. Efter Sædvane havde jeg en af de sidste Aftener en lille Lystighed ombord, hvori Alle, som havde viist mig og Mine Höflighed, deeltoge. Ved Hjelp af min Musik, Champagne og en venlig Modtagelse, lykkedes det at more de gode Venner, vi her efterlode os, paa det Bedste; de dandsede omkring paa Galathea's Skandse, indtil Aftenluftens Fugtighed jagede dem fra Borde.

Mine Syge bleve tagne ombord den sidste Aften för vor Afreise. Skjöndt Alle i Bedring, maatte de dog, paa de syge Messemedlemmer nær, Alle endnu ligge tilköis. Styrbordssiden af Batteriet blev indrettet til Lazareth; to Standköier stode mellem hvert Par Kanoner. Her laae de luftigt og roligt; thi i den Seilads, der nu forestod os gjennem Malacca-Strædet til Sincapore, turde jeg med Sikkerhed gjöre Regning paa det smuleste Vande og följgelig fuldkommen roligt Skib.

Den 21de Kl. 11 Form. lettede Barkskibet, der bragte Dr. Rinck til Nicobarerne, og Kl. 3 Efterm. gik Galathea under Seil og sögte Nord ud, for at gaae uden om Pulo Penang ind i Malacca-Strædet.

Vi kom imidlertid ikke langt den Aften. Stille og variable lette Briser fra det höie Land afvexlede med Torden, Regn og Lynild, og næste Morgen, Söndag den 22de, vare vi ikke komne længer end ret Vest for Penangs NV.-Pynt omtrent 2 Mile af Land. Vi havde hele denne Formiddag ret Leilighed til at betragte den smukke lille Ö, der fra denne Side har et mere vildt Udseende, idet de höie Bjerge her löbe lige ned til Stranden, og ere for det Meste bedækkede med Urskov, hvori endnu ingen Tegn til Beboelse viser sig. Kun den sydlige Deel af Vestkysten danner en Slette, som ogsaa Culturen strax har bemægtiget sig, og hvor man seer mangen smukt vedligeholdt Plantage.

Med en sydvesltig Brise, som indfandt sig op ad Dagen tilligemed det skjönneste Veir, löb vi langs Landet ned, og passerede den lille Ö Saddle-Island ved Sol-Nedgang. Om

Natten fik vi atter svær Regn, Torden og Landbrise, som var meget variabel, dog ingensinde med foruroligende Byger. Ved Daggry saae vi de höie Bjerge oppe i Landet af Perak, medens selve Kysterne af dette Kongerige ere her saa lave, at man kun sjelden kan see noget Höidepunkt paa dem. Den lille Ö Dinding, som vi vare tvers af om Middagen den 23de, er temmelig höi, bevoxet med Skov og med en kjendelig Humpel paa hver Ende. Ved Solens Nedgang passerede vi imellem Öerne Pulo Jarra og Sambilongs med de to derved liggende Klipper „white“ og „black rocks“, hvis Udseende har givet dem deres Navne. Sambilongs bestaae af ni smaa steile skovbegroede Öer med dybt Vand fra 15 til 23 Favne klods ind til dem; de ligge tæt udenfor Indlöbet til Perak-Floden, som er seilbar 5 à 6 Mile op i Landet.

Om Attenen fik vi frisk Brise af NO. og Östlig, vor Cours var SSO., for at komme ned mod de nordlige Sandbanker, som danne den snevre Deel af Malacca-Strædet; men allerede mod Midnat löiede det af, og Landbrisen med sin Regn og Torden indfandt sig paany. Vi iagttoge alle disse Nætter nogle mærkelige lyse Pletter i Vandet; de vare ikke glimrende som Morild, men matte, lyse, ja hvide aftegnede de sig paa den iövrigt sorte og stille Havflade. Bougainville omtaler i sin Reise Havet som stærkt lysende i disse Farvande, men beskriver udtrykkelig phosphoreseuse Partikler, som i klart Maaneskin gave Söen Udseende af et Ildhav. Dette var her slet ikke Tilfældet. Vi forsögte at hale nogle Pöse Vand op deraf, men, skjöndt bragt under Microscopet, gav det os intet Resultat.

Loddet, som stadig blev holdt gaaende, gav os jevnlig större Dybder end Kaartet angiver, men dette maa vel tilskrives den Omstændighed, at de ere anförte med laveste Vande og Springtid, og Vandet stiger og falder her 14 Fod Fod mod Ny- og Fuldmaane.

Tirsdag den 24de ved Solnedgang, da det blev aldeles stille, og Strömmen satte os Nord hen med 1 à 1½ Miils Fart, ankrede jeg op for Stopankeret paa 15 Fv. Leerbund med „Salangore hill“ i O. t. N., 7½ Miil e. G., altsaa ude

af Sigte af Land, og egentlig midt i Farvandet. Her tilbragte vi Natten som sædvanlig med svær Torden og Regn men uden Vind. Kl. 8 Form. den 25de fik vi Brise af Vestlig, lettede og stod SO. hen. Det varede ikke længe, för vi fik Lodskud af Northsands-Bankerne paa 9 à 10 Fv. Vand, holdt saa Farvaudet Syd hen langs Grundene. Havde Sigte af Salangore-hill og False Parcelar-hill. Vi saae adskillige Seilere, som krydsede sig Nord efter, langs Kanten af Banken paa Östvallen. Kl. 12 Middag fik vi Sigte af Aroa Islands. Strömmen havde sat os meget lidt Nord efter, derimod mere Vest hen.

Jeg kan ikke undlade her at fremhæve en besynderlig Skjödeslöshedsfeil, som er indlöbet i det engelske specielle Kaart over Aroa-Strædet. Man vil heri finde en Landtoning af Anzas og Landet fra False Parcelar-hill ned til Mount Parcelar, tagen fra et i Kaartet mærket Punkt D. Paa denne Toning ere Peilingerne aldeles feil antegnede, idet nemlig Anzas Islands siges at være i NV. $\frac{2}{3}$ V., hvilket aabenbart skal være NO. $\frac{2}{3}$ O.; endvidere Mount Parcelar i NO. t. O. $\frac{3}{4}$ O., hvilket ikke kan være andet end SO. t. O. $\frac{3}{4}$ O. Det er en stor Lykke, naar slige Skjödeslöshedsfeil ere saa grove, at man strax bemærker dem, saaledes som her er Tilfældet, men naar de kunne findes, er der ingen Sikkerhed for, at der ikke findes andre, mindre mærkelige, men store nok til at forvolde Skibes Forliis.

Kl. 2 Efterm. fik vi Kjending af Mount Parcelar, og med dette vigtige Mærke stadig i Sigte, seilede jeg Farvandet ind OSO. hen forbi den farlige 15 Fods Grund. Ved Solens Nedgang havde vi Mount Parcelar i N. 58° O., og saae tillige de lave skovbevoxede Calams Öer. Da nu baade Vind og Ström vare med, besluttede jeg at holde ind i det snevre Farvand imellem Malai-Kysten fra Parcelar-hill og Pynt, ned til Cap Rachado paa den ene Side, og de farlige Southsands paa den anden Side, ihvorvel Natten stundede til, og jeg havde de andre Nætters Erfaring for, at jeg maatte vente Stille, Torden, Regn, Bælmörke og variable Briser.

Stolende paa mit Lod, og om fornödent paa mit Anker,

fortsatte vi altsaa Coursen Farvandet ind. Dybloddet gik hvert Qvarteer, Haandloddet efter Omstændighederne, og ligesom man föler sig for i Mörke med Haand eller Stok, saaledes ogsaa her med Loddet; snart fik vi lidt Mudder, snart lidt Sand op, og derefter rettede vi vor Cours en quart eller en halv Streg sydligere eller nordligere. Ingen kom til Köis, og det var i det Hele en anstrængende Nat, men Kl. 4 næste Morgen laae jeg tværs af Cap Rachado, og den vanskelige Canal var passeret. Men nu döde ogsaa Brisen af, og vi laae i det fuldkomneste Stille, omgivne af Malacca-Strædets speilblanke Vande.

Forsaavidt man tör stole paa een Nats Erfaring, skal jeg bemærke, at det synes, at Ebben, som löber Vest efter, tillige sætter Syd hen, og skjærer ind paa Southsands-Bankerne, medens Floden, som löber Öster efter, skjærer nordlig over imod Bambek-shoal. Ved at styre den lige Cours midt i Farvandet SO. t. O. hen, blev jeg för Kl. 12 sat ned paa 40 Fv. Vand, som antyder Nærheden af Southsands, og maatte i længere Tid holde O. t. S., för jeg fik fat paa Midtvater-Dybden af 20 til 28 Fv. Efter Kl. 12, da Floden löb, var det Modsatte Tilfældet, saa at jeg maatte holde SO. hen een Time, förend jeg turde regne mig klar af Bambek-shoal. Iövrigt er der i det nye engelske Kaart ret Syd og SSO. for „Parcelar-point" en stor Plet, hvor der ingen Lodskud findes antegnet, men hvor Horsburgh giver fra 28 til 40 Fv. Den hele Canal har det Vanskelige ved sig, for at seile paa Loddet, at Dybderne ere meget uregelmæssige, og der findes midt i Farvandet enkelte Punkter med 12 à 14 Favne.

Den hele fölgende Dag, den 26de, löb vi, med Labert og Stille i det herligste Veir, med en klar, skyfri Himmel og næsten speilblank Sö, langs Kysten af Malacca, og vare Kl. 12 Middag tvers for Byen. Vi saae denne gamle By med Ruinerne af sin fordums Pragt og Herlighed og Vidnerne om sin nuværende underordnede Tilstand. Landet deromkring er venligt og herlig grönt. Store Bygninger, Kirker, Klostre og Fæstningsværker saae vi derinde, men Liv, Handel og Skibsfart vare forsvundne.

Der kom endeel Fartöier tilborde med Frugt, Bröd, Æg, Höns, Straahatte, Matter o.s.v. Saadanne Baade komme i Almindelighed ud til de forbiseilende Skibe, tilsyneladende for at drive en fredelig lille Handel med disse for den Söfarende saa tillokkende Varer, men tillige i den skjulte Hensigt at udspeide Skibenes Tilstand, Mandskabets Styrke, om der er Kanoner eller Haandvaaben ombord o.s.v. Naar saa Mörket indtræder, og Skibene ligge i det Stille, som næsten uden Undtagelse indfinder sig imellem Sö- og Landbrisen, komme de forræderske Malaier ud med flere stærkt bevæbnede og bemandede Fartöier, Skibene overfaldes og entres, Mandskabet myrdes, Ladningerne plyndres, og er der Fruentimmer ombord, bortföres de i Fangenskab.

Til Trods for den engelske og den hollandske Regjerings Anstrængelser, drives Söröveri endnu i disse Farvande i en temmelig udstrakt Grad, og desværre som oftest ustraffet. De mange Öer og Flodmundinger, de utallige Smaacanaler, som disse dristige og erfarne Pirater alene kjende, byde dem ligesaa mange sikkre Tilflugtssteder, hvor Ingen kan forfölge dem, der ikke er fuldkommen Lods i Farvandet.

Dersom der skulde raades Bod paa dette Onde, maatte den engelske Regjering holde et betydeligt Antal Krydsere i Farvandet, især af smaa Dampskibe og af velroende, lidet dybgaaende, kraftigt armerede og alene med Europæere bemandede Fartöier. Den har nu saa godt som ingen, medens Hollænderne derimod, idetmindste til enkelte Tider, med megen Iver i deres Farvande have forfulgt de malaiiske Sörövere, brændt deres Skibe, og boret dem i Sænk. Jeg har paa min hele Reise i Indien og navnlig i Malacca-Strædet kun seet eet lille engelsk Dampskib „the Hoogly", tilhörende Compagniet, og först paa Sincapore Rhed mödte jeg den förste engelske Orlogsmand, en Corvet paa 20 Kanoner, der kom fra China, og var for hjemgaaende med den stdste Rest af den chinesiske Tribut efter sidste Krig. Forresten antager jeg rigtignok, at det eneste radicale Middel mod Söröveriets Afskyeligheder vilde være Christendommens Indförelse og den dermed fölgende Civi-

lisation, saavel i Regjeringsform som i Folkets Sæder. Kun herved vilde Pirateriet, fra hvad det nu er, en af de Indfödte for lovlig anseet Næringsvei, gaae over til en lovlös Forbrydelse. Men forinden hine Aarsager kunne frembringe denne Virkning, tör det vel hænde, at flere Generationer forlængst ere hensovede, og derfor vilde det vistnok være det Rigtigste, indtil videre med Kraft og Sagkundskab at sætte Magt mod Magt.

Hvad os angik, da var jeg meget rolig for, at de udsendte Spioner vare gaaede tilbage med saadan Rapport om vort Skib, at vi Intet havde at befrygte. Imidlertid bleve om Aftenen Kanonerne ladede med Skraa og Espingoler, og Haandvaaben holdte paa rede Haand. Ligesom, naar man reiser igjennem en Skov, hvor der har været eller mulig endnu er usikkert, man gjerne underholder sig med allehaande Röverhistorier, saaledes dreiede da ogsaa Samtalen sig hiin Aften hovedsagelig om de malaiiske Piraters forskjellige Angreb og dristige Foretagender, og om de alvorlige Tugtelser, de stundom, men kun altfor sjeldent, have været underkastede; man var mere munter og aarvaagen end sædvanlig, man blev længere paa Dækket, og den lille Klub, som, naar det var godt Veir, blev holdt hver Aften ved luv Faldreb, og hvor saamangen Cigar blev röget under en jevn Pasiar, var den Aften meget besögt og ualmindelig livlig. Men derved blev det; lidt efter lidt krævede Sövnen sin Ret, den Ene efter den Anden sögte Köien, og Galathea's Dæk overlodes til den altid aarvaagne Vagt, medens Skibet gled lydlöst gjennem den blanke Havflade langs Malaccas Kyst, hvor af og til store Blus viste os dens Beboeres Opholdssteder.

Næste Morgen havde vi Kjending af Mount Formosa, og et andet kjendeligt Bjerg, som efter Horsburgh hedder Bato Babo. Jeg troede at see Pulo Pisang ret forud, og satte saa Cours for Carimans. Et Lodskud, vi fik paa 10 Fv. Vand, bidrog endmere til at bestyrke mig i denne Mening, idet jeg antog det for at være „fair-channel bank". Men jo nærmere vi kom det formodede Pulo Pisang, jo mindre kunde jeg faae det til at stemme; thi Landet over imod Su-

matra aftegnede sig med altfor skarpe og tydelige Contourer, til at vort Bestik, der satte os endnu 6—7 Mile fra den fuldkommen flade Ö Pulo Tanjore, kunde være rigtigt. Nu gik der et Lys op for mig. Lodskudet havde været paa Middle-Bank; det vi toge for Pulo Pisang, var Öerne store og lille Cariman. Kun Lodskudene vilde ikke svare med Kaartet, de vare alle dybere, end dette angav. Middags-Breden Kl. 12 gav os fuldkommen Vished, og nu krydsede vi paa, for at komme Nord og Ost om Cariman-Öerne. Heldigviis fik vi Strömmen under Læ. Det varede ikke længe, för vi havde Kjending af det virkelige Pulo Pisang og den hele nordlige Kyst af Indseilingen i Sincapore-Strædet, samt alle de utallige smaa Öer, som udgjöre et sandt Labyrinth, men som man skal igjennem og kan passere endog med Lethed, takket være den fortræffelige Horsburghs Beskrivelse.

Vi holdt under Seil saalænge vi kunde see, og ankrede saa op NO. for lille Cariman, hvor vi tilbragte Natten til Ankers. Her passerede „the Hoogly“ os paa sin Fart fra Penang til Sincapore. Næste Morgen Kl. 5 lettede vi igjen og stode nu Cours ind mellem Öerne forbi det farlige Skjær „Tree-Island“, Nord om „Red-Island“, Syd om „Barn Island“, „Coney“, „Rabby“ &c. &c. Da vi vare disse Öer forbi, löiede den vestlige Brise af, det blev stille, og derpaa fik vi NO. Vind, först laber, siden frisk Bramseils-Kuling. Nu krydsede vi paa, stedse fölgende Horsburghs Anviisning, og naaede op til Sincapore Rhed mod Aften. Endnu för vi kom til Ankers, havde vi Besög af en gammel tranqvebarsk Muselmand „Vera Sami“, som ved Synet af det danske Flag strax var ilet ud til os. Skjöndt han i 22 Aar ei havde seet sit Födested, talte han vort Sprog endnu ret ordentlig, og glædede sig som et Barn over Alt, hvad vi kunde fortælle ham om Tranquebar. Han kaldte sig selv „en dansk Mand“ og kunde med Ære bære dette Navn, idet han ved flere Leiligheder med stor Opoffrelse havde taget sig af nogle af vore forarmede Landsmænd. Da vi naaede Rheden, kom ogsaa en dansk Skibscaptain Knudsen ombord fra Byen af; han var godt kjendt og tjente mig som Lods,

for at bringe Skibet til Ankers for Natten. Næste Morgen lettede jeg igjen, og sögte nærmere ind paa Rheden, hvor vi ankrede paa 3½ Fv. Vand, 1 Qv.miil fra Byen.

Under denne hele Seilads maa man give nöie Agt paa Strömmen, som sætter meget haardt, Ebben Vest, Floden Öst efter, indtil indenfor Carimans, hvor Strömmene mödes, og herfra sætter da Ebben Öst og Floden Vest hen. Paa Sincapore Rhed löber navnlig Floden med megen Voldsomhed, og sætter ind mellem Öerne i den saakaldede „New harbour“ med rivende Fart. Uagtet der ikke ere andre Farer i dette Archipel, end de, man kan see, uagtet Horsburghs Beskrivelse og Kaartene for Sincapore-Strædet Intet lade tilbage at önske, kan jeg dog ikke undlade at udtale min Forundring over, at her saa aldeles Intet er gjort for at lette Seiladsen gjennem dette vildsomme Stræde. For den, der ikke har været her för, er det ikke altid lige at löbe til, at kjende den ene lille Ö fra den anden, og tager man feil og seiler sig ind i en falsk Canal, har man intet Andet at gjöre, end at ankre op, til Strömmen kæntrer, og da see til at komme ud igjen. Thi naar jeg siger, at Kaartet er godt og paalideligt, da gjælder dette alene den rigtige Canal, den slagne Landevei; alt det Övrige er enten aldeles ikke, eller meget ufuldkomment aflagt. Kappes engang det store Træ paa „Tree-Island“, som meget let kan hænde, saa haves intet Mærke mere paa denne farlige i Vandets Overflade beliggende Sandbanke. Det forekommer mig, at Sincapores og Chinas Handel var nok værd, at der sattes Baaker, Mærker og Fyre til Veiledning igjennem dette snevre Farvand, hvorved da vandtes, at man kunde holde gaaende paa Fyrene om Natten, og i Almindelighed en betydelig Sikkerhed for mange tusinde Skibe, som passere Sincapore-Strædet mellem Aar og Dag.

Allerede Dagen för, da vi krydsede i Sigte af Sincapore By, mödte vi endeel Fartöier, som gave os en Forsmag paa den Industri og Handelsvirksomhed, der hersker paa denne, ved Handel og Skibsfart alene bestaaende og fremblomstrende Plads. Det var ikke blot Fiskerfartöier, hvis Besætninger da tillige tilböde sig som Lodser, men

det var Baade, fyldte med allehaande Provisioner, Frugter og andre for Skibsmandskaber tillokkende Sager. Den Söndag Morgen, da vi sögte den endelige Ankerplads paa Sincapores Rhed, maatte vi bane os Vei mellem en Mængde svömmende Caffehuse og Restaurationer med brogede Faner og vaiende Flag, med opdækkede Borde, lagte tvers over Midten af Fartöiet, medens der i Forstavnen var Plads for to Mand til at roe. Agten for Bordet stode Værterne, — geskjæftige Chinesere eller Muselmænd med Turban paa Hovedet og Gevandt over Skuldrene, lutter rene, hvide og pæne Folk — og holdt en Placat i Veiret, paa hvilken der var opfört med store Bogstaver Alt, hvad de havde at opvarte med, saavel ombord som iland. Saae man paa dem, saa bukkede de dybt med korslagte Arme; kom de ombord, sloges de indbyrdes om at komme til at overrække deres mangfoldige Anbefalinger som velforsynede Handelsmænd, paalidelige Vaskere, redelige Commissionairer o.a.m. En af disse Restaurationer blev strax tagen i Tjeneste, og erholdt Privilegium at indfinde sig daglig ved Mandskabets Maaltider paa Siden af Skibet, hvor da Folkene gik ned og gjorde sig tilgode med lidt Extra, Caffe, The, Frugt, Æg, fiint Bröd, Cigarer, lette Klædningsstykker o.a.m. Jeg lod ligeledes her begynde med en Forholdsregel, som ikke bör forsömmes i disse varme Climater, nemlig, at leie en fast Baad med indfödt Besætning til Skibets Tjeneste, for at roe mellem Land og Skib, og saaledes skaane sit eget Mandskab for den anstrængende Roening i den brændende Sol. Den Baad, jeg leiede i dette Öiemed, var en af de smalle og meget lidet dybgaaende „Sampans", der roes af fire Bengalesere og styres af en femte.

Ihvorvel mine Syge vare i fuld Bedring, vare de langt fra at have naaet de Kræfter, som ere nödvendige, for at befinde sig vel ombord. Den daglige Larm og Uro, som de vare udsatte for, især da de maatte ligge paa Batteriet, var alt for angribende for deres svækkede Nervesystem, til at det ikke skulde forsinke den endelige Helbredelse. Et af mine förste Skridt var derfor at besörge dem indlagte paa det europæiske Hospital, som findes paa Bakken Ost

for Byen, en herlig luftig Bygning, hvor de fik den omhyggeligste Pleie. Underligt nok! samme Dag som Galathea's Syge bleve bragte i Land for at nyde Landluft, gik Gouverneuren, Oberst Butherwood, paa et Dampskib til Cap Romania, for at trække Söluft efter en overstanden Sygdom.

Efter udvexlet Salut gik jeg i Land, og da Afstanden var for stor til at roe frem og tilbage, besluttede jeg at tage imod vor danske Consuls, Mr. Nichol's Tilbud at boe i Land paa hans nydelige, nybyggede Villa, beliggende tæt udenfor Staden paa en Höide, hvorfra jeg havde en herlig Udsigt over Byen, Rheden og de omliggende Öer.

Den Ö, som Sincapore ligger paa, bestaaer ikke, som Penang, af Urformation, men er tvertimod af ganske ung, submarin Oprindelse. Byen presenterer sig meget kjönt fra Söen, men har ingen imponerende Storhed. Det er en lysegrön Ö med jevne, bölgede, tildeels skovbegroede Höider, men ingen Bjerge, ingen Klipper, ingen Vandfald eller andre slige Naturskjönheder. Byen selv skjuler sig tildeels bag den omgivende Vegetation, man seer smukke Villaer oppe paa Skrænterne dukke frem mellem Haverne, og Kupler eller Spidser af Taarne og Pagoder rage op over Skoven; österpaa ligge Skibsværfterne, vestlig endeel Magasiner, Pakhuse og Kjöbmænds-Contoirer, og her danne de omliggende Öer en Canal, som er bestemt til Anlæg af Dokker, og hvor der er en Inder-Rhed, som vel i Sikkerhed Intet lader tilbage at önske, og hvor der da ogsaa ligger en Mængde Skibe, som ere lidet dybgaaende, eller som have et længere Ophold i Vente. Byen er bygget paa begge Sider af en lille Flod, som i sin Munding er temmelig bred, og som danner Sincapores Havn. Neppe er man kommen indenfor Pynten, för der udvikler sig for Öiet et levende Billede af hvad Sincapore hovedsagelig er: en af de mest blomstrende og driftigste Handelspladser, som Jordkloden bærer paa sin Overflade. Langs de steensatte Kaier med Trapper, som gaae ned foran Husene, der danne Gaden langs Floden, ligge Pramme, Flaader, Baade, bedækkede Gondoler og mindre Skibe i tusindviis, med de mest

forskjellige Taklinger, og med alle Jordens Nationers Flage. Paa Kaierne vrimler der af Chinesere og Malaier, Hinduer og Muselmænd, Cochinchinesere og Siamesere, Europæere og „Halfcaste“, Amerikanere og Negere fra Afrikas brændende Kyster: Alle bevæge sig i travl Virksomhed imellem hverandre, de smaa Jernkraner svinge Varer ud og ind af Fartöierne; Hjulböre og Bæreböre, Karrer og Oxevogne rulle imellem hinanden, belæssede eller tomme; Baller og Pakker, Fade og Tönder, Kasser og Kurve, fyldte med alle Jordens Producter, bringes fra og til Pakhuse og Boder, og i tusinde Tungemaal handles, tales, raabes der fra den Ene til den Anden. Kun een Drivefjeder har bragt denne hele Maskine i Gang, det er: Selv-Interessen; — Vindelyst, Törst efter Rigdom sætter alle disse Kræfter i Bevægelse, og da den Grund, som Sincapore er bygget paa, baade har været i höieste Grad heldig valgt og med Klogskab benyttet, saa er det ogsaa lykkedes her at faae Statsoekonomernes Theori om den uindskrænkede Handelsfriheds store Velgjerning realiseret paa den mest tilfredsstillende Maade. Problemerne, at bringe de mest forskjellige Interesser til at virke i Samklang, velgjörende og heldbringende for Alle, at fremtrylle store Rigdomme for den Ene uden Tab for den Anden, at lade den enkelte store Formue arbeide til Velsignelse for mange smaa, — alle disse Opgaver, der saa ofte have været fremsatte og theoretisk oplyste, men hvis Udförelse næsten altid i andre Lande maa strande paa forældede Love eller paa Regjeringernes slet beregnede Indblanding i de Handlendes Interesser, ere her löste paa en forbausende kort Tid, og have baaret de herligste Frugter.

Sincapore (Sincapura ɔ: Lövestaden) er grundlagt 1160 af Malaifyrsten Sang Nila Utama, en formeentlig Descendent af Alexander den Store*). Malaierne, der oprindelig stamme

*) Mærkeligt nok vises Alexander den Stores Grav frem i flere af de gamle Riger i det asiatiske Archipel, og næsten hver Sultan i disse Egne har endnu et eller andet Vaaben, som han paastaaer har tilhört denne Erobrer.

fra det ved Bredderne af Malaijufloden paa Sumatra beliggende Kongerige Menangkabo — eller, efter Andre, fra et Rige i det vestlige Borneo — vandt i Sincapore deres förste Besiddelse i Strædet, men maatte allerede 100 Aar efter flygte herfra, fordrevne af en javansk Erobrer, og stiftede nu Byen Malacca, der alt havde reist sig til en betydelig Handelsstad, da den faldt i Portugisernes Hænder 1511. Malaierne havde imidlertid sat sig fast paa flere Punkter i Malacca-Strædet, og deres Sultans Residens forlagdes fra nu af, först til Djohor, senere til Rhio, og endelig, under Krigen med Hollænderne, til Öen Linga. Sincapore var derfor endnu i 1819 en öde Ö. Der, hvor vi nu see en af Verdens vigtigste Handelsbyer, stod dengang et usselt Fiskerleie med kun 150 à 200 Mennesker, der levede deels af Fiskefangst, deels af Söröveri. Fra den Flod, hvor nu Tusinder af Skibe af alle Nationer losse og lade, stjal sig dengang den stærkt bemandede Prahu ud paa Dybet, for i Nattens Mörke at öve Piraternes skjændige Haandtering. Landet var bedækket med det uigjennemtrængelige Junglekrat, i hvilket den morderiske Tiger listede sig omkring efter sit Bytte; paa Flodens Bredder væltede sig Alligatoren i det fede Dynd, og Slanger hvislede gjennem Krattet i tusindviis.

Det var Batavias sidste engelske Gouverneur, Sir Stamford Raffles, der med det ham egne skarpe Blik udvalgte Sincapore til at være Sædet for den nye engelske Coloni, som det blev nödvendigt at anlægge, for at holde Hollændernes Etablissement paa Rhio Stangen, og for at være fuldkommen Herre af Farten paa China og af Verdenshandelen i disse Farvande. Hvilke Forholdsregler han tog, og hvorledes hans Arbeider kronedes med Held, er det ikke Stedet her at udbrede sig over. Kun saameget skal jeg anföre, at Sincapore blev erklæret for Frihavn med aldeles ingen Toldafgifter, meget lave og ligelig fordeelte Havneafgifter, og iövrigt med al den Lettelse og Frihed i Handel og Vandel, Eiendoms-Kjöb og Salg, Bosættelse og Bortreise, Jordopdyrkning og Huusbygning uden Hensyn paa Nationalitet eller Religion. Resultatet var, at Befolkningen steg i den

meest forbausende Progression. Allerede i 1822 var der, — iberegnet de Militaire og Slaver („convicts“) — omtrent 10,000, i 1836 circa 30,000 og i 1845 over 57,000 Indvaanere. At Arbeide, Handelsvirksomhed og Rigdom steg i samme Forhold som Befolkningen, behöver jeg ikke at tilföie; Boliger og Pakhuse, Broer og Kaier, Landeveie og Skibsværfter trylledes frem fra Intet, men da Transithandelen var Hovedkraften i alt dette Liv og Röre, saa maatte alle andre Hensyn vige for denne. Det varede derfor længe, inden man begyndte at tænke paa nogen Opdyrkelse af Land, enten til Udförelse af egne Producter, eller blot til Forsyning af den nye Byes Marked. Endnu i 1836 var der, med Undtagelse af enkelte Kjökkenhaver, som nogle Chinesere dyrkede tæt ved eller i selve Byen, aldeles intet Land bragt under Cultur; Urskoven var Byens umiddelbare Nabo; Markedet forsynedes i dyre Domme fra de nærliggende Öer, fra Malacca eller Rhio; Export af egne Producter tænktes ikke paa, skjöndt Sincapores Jordbund var ligesaa frugtbar, som paa alle de andre til dette Archipel hörende Öer. Men dette havde forandret sig i de sidste 10 Aar: Colonister havde kjöbt Land, ryddet og opdyrket det; Urskovens Grændser vare vegne tilbage for Culturens seierrige Vaaben: Öxen, Baalet og Plougen; Landeveie gjennemskjare Öen i flere Retninger, og ved Siden af yppige Sukkermarker saaes Krydernellike-, Muskat- og Cocus-Plantninger allerede at trives i en for Penangs Production foruroligende Grad. Tæt omkring Byen var Landet i Sandhed yndigt at see til. Oppe paa en Bakke laae det iövrigt simple og fordringslöse Gouvernementshuus i en nydelig Have; en smuk Landevei slyngede sig op ad Höien. Til alle Sider stode nye Villaer, mange andre vare under Bygning, kort Alt vidnede om, at de travle Beboere af det moderne Tyrus havde faaet Tid til at drage Aande, og nu sögte den velfortjente Hvile efter endt Dagværk i de deilige Omgivelser, som de selv havde fremtryllet.

De Bekymringer man, medens vi besögte Sincapore, gjorde sig for denne Byes Handel, deels fordi Macao netop kort iforveien var bleven erklæret for en Frihavn, deels

fordi Hong-kong og Shanghae hævede sig til betydelige Handelsstæder, synes at have været meget overdrevne. Hvad der derimod staaer som en uomtvistelig Kjendsgjerning, er, at Besiddelsen af Sincapore paa en vis Maade er meget dyrkjöbt, og at Hollænderne ved Tractaten i 1824 öiensynligt have overlistet deres mægtigere og ellers saa kloge Nabo. Medens nemlig Holland i denne Tractat afstod Sincapore — ɔ: Retten dertil, thi factisk var den allerede i engelske Hænder — Byen Malacca og alle eventuelle Colonier paa Halvöen og paa Indiens Fastland, afstod England, til Gjengjeld for disse i Virkeligheden meget ringe Offre, sine Besiddelser paa Sumatra og sin Ret til at anlægge Colonier eller slutte Tractater ikke blot her, paa Carimons, Battam, Bintan, Lingin, men tillige paa enhver Ö, der ligger Sönden for Sincaporestrædet. Ved denne sidste Afstaaelse har England retlig udelukket sig fra den rigeste Deel af Borneo, fra Banca, Billiton, Madura, Bali, Lombok, Sumatra, Flores og næsten hele Celebes.

Tæt udenfor Byen, ved Foden af Gouvernements-Bakken og Vesten for den, ligger det malaiiske Qvarteer. Her er en Eng, hvor Havet ved Höivande danner en heel Sö, men ved Lavvande et eneste Morads. I dette Morads staae Malaiernes Huse, byggede som sædvanlig paa Pæle, 4 à 6 Fod over Höivandsmærket. Hvad bringer dem til at vælge fortrinsviis disse lidet indbydende og tilsyneladende saa usunde Byggesteder? Skulde man ikke troe, at det er i deres Natur, at der flyder amphibialsk Blod i deres Aarer! Vist er det, at de leve ligesaa meget paa Vandet, som paa Landet, og at deres smaa Baade og Prahuer ere deres egentlige Hjem. Vistnok er det ogsaa, at dette Morads ikke er usundt; det er endog saa langtfra, at man netop har valgt den tilstödende Bakke til Beliggenhed for Stadens förste Hospitaler *). Sincapore er i det Hele, trods sine Salt-

*) Foruden det allerede nævnte „European Hospital", en prægtig höi Een-Etages Bygning, der udgjör eet stort Rum og er bestemt til kun at optage 20 Patienter, var man ifærd med her at opföre et ligesaa

vandssumpe, en meget feberfri og sund *) Plads, hvortil Grunden navnlig maa söges i den Omstændighed, at den stedse tilbagevendende Flod oversvömmer Engen igjen, og saaledes hindrer Vandet i at blive stagnerende. Sumpene fyldes desuden mere og mere op, og Luften er, naar Hensyn tages til, at Stedet kun ligger 1° 20′ Nord for Linien, langtfra trykkende hed. Temperaturen vexler nemlig mellem 71° F. (+ $21\frac{2}{3}$° C.) og 89° F. (+ $31\frac{2}{3}$° C), fordi den hele Aaret igjennem faldende Regn jevnlig afkjöler Atmosphæren, og Brisen, der for det meste blæser frisk ind imellem de smaa Öer, som i en fjernere Omkreds omgive Havnen, gjör Varmen mindre fölelig, og afgiver en paafaldende Modsætning til Penangs trykkende Tordenluft.

Men vi ville gaae tilbage til det ovennævnte malaiiske Qvarteer, og til den Bughi-Stamme, som endnu siden Hollændernes Tid boer uforstyrret i denne Saltvandssump. Et Par af Skibets Officerer roede en Eftermiddag ved Ebbetid

---

stort som elegant Hospital for Chineserne, til hvilket naturligviis disse selv gave Pengene, medens derimod det brittiske Gouvernement havde lagt Bygningsplanen, og afgav de Embedsmænd, der skulde bestyre det. Det ikke langt bortliggende ældre chinesiske Sygehuus, som endnu var i Brug, bestod af et Par meget lange, men forresten overordentlig simple Bygninger eller rettere Skure. Tre Rader af Borde strakte sig langs ned igjennem dem, og paa disse laae de Lidende, berövede enhver Beqvemmelighed, og hjemfaldne til alt det Svineri, som deres Spedalskhed, gamle Saar, Beenædder og andre modbydelige Sygdomme förte med sig. De to Hospitaler, som Sincapore endnu har foruden de omtalte, eet nemlig for Slaverne, og eet, paa 150 Syge, for Resten af den indfödte Befolkning, ligge ikke paa denne Bakke.

*) En Undtagelse gjör den nær Sincapore liggende, for sin Usundhed berygtede Ananas-Ö, der er udelukkende benyttet til Dyrkningen af den Frugt, efter hvilken den bærer sit Navn. Arbeidslönnen bestaaer i Halvdelen af de indsamlede Frugter, og Prisen paa disse er saa lav, at selv vi, skjöndt Europæere og dertil Fremmede, kunde kjöbe 150 Ananas for een Rigsbankdaler. De ere derfor ogsaa, ligesom en anden hos os meget yndet Ret, Skildpadden, hertillands at betragte som Fattigmands Kost, og kastes ikke sjelden som Föde for Svinene.

over til deres By, Hövdingen tog meget forekommende imod dem, böd dem til Sæde paa Bænken udenfor hans tarvelige Hytte, hvor en talrig Menneskemasse snart omringede de Fremmede, og rakte dem en aabnet Cocusnöd til Tegn paa sin Gjestfrihed. Disse Folk syntes hverken i Udseende eller Cultur at staae synderlig over Nicobarerne, og Hytterne lignede ganske dem, vi havde seet paa hine Öer, kun med Undtagelse af, at de vare afdeelte i forskjellige Rum, og maaskee i deres Indbo indeholdt nogle flere Spor af deres Samqvem med Europæerne. Tillige förte hist og her Broer over fra den ene Hytte til den anden, og lettede saaledes i Flodtiden Samfærdselen imellem dem.

Naar man iövrigt betænker, at Halvdelen af Malacca-Kystens Beboere ere Malaier, og at disse deels höre hjemme paa selve Kysten, men deels ogsaa skrive sig fra Sumatra, Java, Borneo, Celebes og de mindre, omliggende Öer, da vil dette være tilstrækkeligt til at indsee, at man fra et saa lille Samfund, som den anförte Bughi-Stamme i Sincapore, ikke tör gjöre nogensomhelst Slutning om den vidtudbredte malaiiske Befolkning. Forkjærligheden for at bygge deres Boliger i Enge og Moradser er imidlertid fælleds for alle Malaier, og ligeledes flakke de — den fattige Adelsmand som den fredlöse Forbryder — som Pirater om paa Söen.

Malaien bærer, hvad enten han er tilsöes eller i Land, altid en Khris (Dolk) ved sin Side — ikke sjelden er den forgiftet — undertiden har han tillige en Bösse paa Nakken; hans trodsige Gang og skumle Blik forraade en Vildhed, der lade ham stikke skarpt af mod den qvindagtige Hindu, og den sandselige, selvtilfredse Chineser. Det er denne samme Eiendommelighed i Malaiens Charakteer, der forklarer det bekjendte „Amok", et meget pludseligen, og ofte uden al skjellig Grund, hos ham udbrydende Raseri, i hvilket han med sit Vaaben styrter ind paa alle dem, han möder paa sin Vei, og uden Forskjel dræber Ven og Fjende, den Fremmede, hans Öie seer for förste Gang, eller den Kone og de Börn, han hænger ved med sin hele Kjærlighed. Malaien bliver opbragt, naar man stirrer ham stift i Öinene, og hvor ringe denne Fornærmelse end synes os, kan den dog være tilstrækkelig til at fremkalde hans Van-

vid. I Almindelighed er det imidlertid heftigere Lidenskaber, navnlig Skinsyge, der give Anledning dertil. Den Ulykkelige, som er bleven et Offer for „Amok", standser ikke, förend han dödelig udmattet segner om, og naar han vaagner til sin Bevidsthed igjen, da er et „matta glab" (mit Öie var indhyllet i Mörke) det Eneste, han veed at sige til sit Forsvar. Til Lykke bliver dette farlige Vanvid stedse sjeldnere i de europæiske Colonier, og i Penang havde man i hele 17 Aar kun seet to Tilfælde. Paa det ethnographiske Museum i Batavia viste man os et eget Instrument til at bemægtige sig disse Rasende med, det var et Slags Hötyv, indvendig besat med Pigge.

Ligesom vi af det Foregaaende have seet, at Malaien er vild og ustyrlig, saaledes er han stolt, vellystig, falsk og snedig; han er doven, dvask og ordknap. Ligesaa stærk Overtroen er blandt dette Folk, ligesaa slap er dets Religiösitet, og naar de Fleste fra Buddhismen ere gaaede over til den muhamedanske Tro, da er det kun, fordi de i slavisk Lydighed have fulgt deres despotiske Fyrster, og de ere saa fjerne fra alt Bigotteri, at de afskye og foragte Forindiens fanatiske Muselmænd. Alligevel overholde de et vist Ceremoniel i deres Spise og Drikke. Viin og Brændeviin vise de, idetmindste offentlig, bort fra sig, og en beruset Malai er den största Sjeldenhed; Skildpadden, ligesom Alt Andet, hvad der hörer til Amphibieriget, ansees for ureent, og ogsaa Svinet, — en Kost, Mahomed selv som bekjendt, ikke foragtede, men som han forböd sine Religionsbekjendere efter en huslig Scene med sin Datter Fatima — betragtes af Malaien som „haram", medens hans Nabo Chineseren leer af denne Samvittighedsfuldhed, og lader sig det smage fortræffeligt, efter först at have holdt det paa Sti og foret det med Riis- og Kaladiplanter. Malaien er maadeholden i Spise og Drikke, men han tygger stærkt Betel („Siri"), ligesom hans orientalske Naboer. Malaierne ere Börn i aandelig Udvikling, de have en meget ringe Literatur og dyrke aldeles ingen abstracte Videnskaber. Deres Poesie bestaaer meest af Romancer. En af deres Digtere gjorde vi Bekjendtskab med i Sincapore: han forenede en höi, smuk og kraftig Skikkelse

med et klogt og tænkende Blik; hans Navn var Abdullah, og han syntes allerede at være en Mand paa henved 50 Aar. — I Opiums- og Spillehusene traf vi kun faa Malaier; derimod syntes de at være store Beundrere af Dandsen: man saae dem i de hist og her liggende aabne Skure, siddende i tætte Kredse omkring de vexelviis dandsende Mandfolk og Fruentimmer, der, eiendommeligt drapperede, og pyntede med lange Sölv-Fingerböl, böiede Fingre, Hænder og hele Legemet i den utroligste Grad; Enhver syntes da at ville bidrage sin Skjærv til denne Kunstpræstation: den, som ikke kunde spille „Tam-Tam", Violin eller Clarinet, baskede med et Par flade Stokke, Alt for at foröge den klapprende, skingrende og höist ubehagelige Musik. Paa en Mark udenfor Byen saae vi hver Eftermiddag Malaierne spille et Slags Langbolt („Sapa-raga"). Bolten er flettet af Spanskrör og er huul; den slaaes til med den indvendige Rand af Foden, hvorved den flyver umaadelig höit og langt bort. Spillerne staae opstillede i en stor Kreds; efter at en af dem har fanget Bolten med Skulder, Arm, Hoved eller Laar, men vel at mærke, aldrig med sine Hænder, lader han den falde ned paa Foden, og sender den nu videre ligesom hans Formand. Saaledes saae vi Bolten gaae rundt fra den Ene til den Anden; den tabtes kun en sjelden Gang, og især var der en gammel Mand, som tiltrak sig vor almindelige Beundring ved sin Iver og sin forbausende Færdighed i dette Spil.

Jeg har tidligere nævnt Malaiens Forkjærlighed for Söen, og har jeg end fortrinsviis udhævet Piratlivet, saa færdes han dog ikke mindre paa dette Element i fredelige Sysler, som Handelsmand eller som Fisker. En ganske eiendommelig Fiskefangst, jeg saae i Sincapore, men hvortil der naturligviis udfordres næsten Havblik, bestod i, at der ströedes Meel eller deslige paa Vandets Overflade, for at lokke Fisken op fra Dybet, og at man ved et Infus af Tubaroden derpaa fik Fiskene til at flyde op i en asphyktisk Tilstand.

Hvad Malaiernes Væxt angaaer, da ere de under Middelstörrelse, undersætsig byggede, og med smaa Hænder og

Födder; deres Udseende, ligesom deres Klædedragt og Sprog, vil jeg imidlertid faae Leilighed til nærmere at omtale under vort Ophold paa Java.

Den overveiende Deel af Sincapores Beboere er Chineserne; der var i 1824 3,300, i 1836 13,750, og da jeg var der 32,132*) Chinesere paa Öen. En saa overordentlig Tilvæxt kan naturligviis alene skyldes Indvandring. Til Trods for de chinesiske Love, som sætte Dödsstraf paa Udvandring, komme der aarlig flere Tusinde (i 1845 : 5000) af dette forunderlige Folkefærd alene til Sincapore. Med de store Junker, som hvert Aar benytte NO.-Monsonen til at gaae fra China til Sincapore, Manila og Batavia, komme de som Trækfuglene i store Sværme og kaste sig over ethvert Sted, hvor der er noget at fortjene. Endogsaa paa nogle af de vestindiske Öer har man i de senere Aar begyndt at leie chinesiske Arbeidere.

Det er imidlertid vist, at den aldeles ubetingede Indvandrings-Frihed, som finder Sted paa Sincapore, kan saare let blive farlig for denne Coloni. De komme der, gaae i Land, söge deres Arbeide i Byen eller paa Landet, uden den allermindste Control. Ingen veed, hvormange, og end mindre hvem der kommer. Fölgen heraf er, at naar alle de have faaet Arbeide, som der er Arbeide for, er der endnu en betydelig Mængde, som gaae ledige og brödlöse, og da dette i Reglen kan antages at være de mindst duelige, men ogsaa de meest nödtörftige, saa söge de deres Livsophold paa hvad Maade, de bedst kunne. Junglen, deels paa Öen selv, deels paa Fastlandet ligeoverfor, tjener saaledes en 15,000 chinesiske Proletarier til Bolig; Tyveri, Rov og Plyndring bliver deres Næringsvei. Föies hertil, at de saagodtsom Alle uden Undtagelse, Fattige eller Rige, Höie eller Lave, höre til de i China saa almindelige hemmelige Selskaber, hvis Forpligtelser det er at staae hinanden bi i Medgang og Modgang, endvidere, at paa den an-

---

*) Af disse vare 28,765 Mandfolk og kun 3,367 Fruentimmer, altsaa Forholdet som 9 : 1.

den Side den gouvernementale Regjeringsmyndighed er meget indskrænket, Politiet svagt, Lovene utilstrækkelige*) og lidet passende til Forholdene, og den militaire Garnison

---

*) Jeg hörte megen Klage mellem Europæerne i Sincapore over Retspleiens Vidtlöftighed og Lovenes Utilstrækkelighed. Jeg skal her anföre Lieutenant Newbolts Ord som et tilforladeligt Vidnesbyrd i denne Sag:

„Retfærdighedens Udövelse er betroet til den residerende Gouverneur over Strædets Coloníer, i Forening med en af Kongen udnævnt Dommer og „the resident counsellor“ paa det Sted, hvor Retten holdes. To af disse tre Mænd maae nödvendigviis være tilstede herved, og Retten holdes to Gange aarlig, vexelviis i de tre Colonier. Stundom holdes Extra-Sessioner, navnlig i Sincapore.“

Efter at have fortalt, at indtil 1837 havde denne Ret ikke Myndighed til at dömme i Sörets-Sager, saa at man havde været nödt til at sende Pirater, tagne i Strædet paa fersk Gjerning, til Calcutta for at faae deres Dom, men at nu er dette rettet, tilföier han:

„Der bestaaer stedse to alvorlige Ulemper ved denne Rettergangspleie, nemlig: 1) at engelske Love anvendes paa den indfödte eller indvandrede Befolkning, og 2) den urimelige Omkostning for Staten, som denne Rettergangsmaade medförer. Stræde-Coloniernes Befolkning er en Blanding af fast Halvdelen af Asiens mangfoldige Nationer (skjöndt hovedsagelig Malaier, Chinesere og Colonister fra Indiens Fastland og deres Afkom). De have kun faa og simple Fornödenheder. Og denne Befolkning vil man regjere ved engelske Love, som skylde et kunstigt Statssamfunds Fordringer deres Tilblivelse, og ere belæssede med Formaliteter og udspækkede med kjedelige Vidtlöftigheder. Dette er en utidig Fremgangsmaade, som, langt fra at bevirke Retfærdighedens Haandhævelse, standser den og lægger kun Hindringer i Veien for den naturlige Retfærdighed, udövet af en god Regjering og stöttet paa sund Sands. Denne Rettergangspleie er ikke alene utilstrækkelig til at straffe de Skyldige, men den er meget trykkende for den Fattige, medens den beskytter de rige Kjeltringer. Mange Indfödte ville heller lide, end underkaste sig denne Rets Kjendelser, og jeg har Grund til at troe, at den heller ikke er meget beundret af, eller tilfredsstillende for Europæerne, og vilde være det endnu mindre, dersom det Offentlige skulde betale Omkostningerne derved, saaledes som Anordningen byder, medens de dog nu paahvile Regjeringen.“

saare lidet talrig*), saa vil det let indsees, at der er Grund til alvorlige Bekymringer for den borgerlige Sikkerhed, ja maaskee for Coloniens Existence, dersom paa det samme en dristig og begavet Mand satte sig i Spidsen for den Skare af Vagabonder, som findes her. Kort för vor Ankomst til Sincapore havde saaledes et Optrin fundet Sted, som kunde have havt de alvorligste Fölger. En Formand i det store Frimurerselskab, San-ho-hoey kaldet, var död, og Chineserne forlangte at begrave ham med stor Pomp, til hvilken Ende de blandt Andet önskede at bringe Liget i Procession gjennem Byen. Dette blev dem tilstaaet, dog saaledes, at de skulde gaae ad en bestemt dem foreskreven Vei. Men denne Vei passede dem ikke, de vilde ad en anden, og til Trods for Politi, Militair, ja for Gouverneuren selv, sloge de sig igjennem og bragte deres Liig ad de Gader, de havde bestemt. Byen var den Eftermiddag i flere Timer i Pöbelens Vold. Den förste Nat jeg laae i Land, blev ½ Qv.ml. fra det Huus, hvori jeg boede, et Landsted, hvor den överste Politiembedsmand havde sin Bolig, overfaldet. Circa 100 Chinesere omringede Huset Kl. 10—11 om Aftenen, tvang Beboerne til at flygte ud af Sengen og op paa Loftet, og plyndrede nu Alt ud lige til det sidste Stykke, hvorpaa de droge uhindrede afsted. Dette vakte stor Allarm: Sincapores Aviser gjenlöde af de voldsomste Klager og Petitioner om alvorlige Forholdsregler. Endeel af Röverne bleve paagrebne, og jeg saae dem et Par Dage efter blive transporterede ind til Byen, bundne sammen to og to ved de lange Pidske, hvilket saae ganske comisk ud.

Disse hemmelige Selskaber, de saakaldte Congsis, af

---

*) Da jeg var i Sincapore, bestod hele Besætningen paa alle tre Pladser i Malacca-Strædet kun af eet Regiment Infanteri paa 1000 Mand, og et Detaschement Artilleri; i Sincapore selv havdes kun 400 Sipois. Foruden dette egentlige Militair havde Sincapore 187, deels chinesiske, deels malaiiske Pioner eller Politisoldater; men man maa betænke, at alene Antallet af de fra Bombay, Penang og andre engelske Besiddelser hertil deporterede Slaver löb op til 1500.

hvilke „San-ho-hoey“ eller „Hwuy-hwuy“*) er det betydeligste i Sincapore, „Choon-sing“ og „Yee-shing“ de to fornemste i Penang, ere en saa mærkelig social Institution, at det maa være mig tilladt at give en kort Beskrivelse af dem**). Deres förste og oprindelige Bestemmelse var at styrte det tartariske Dynastie fra Thronen, og at være Medlem af en af disse Associationer er endnu i China en halslös Gjerning, ja, om Forbryderen selv undflyer Lovens Straf, bliver hele hans Familie kastet i Fængsel. I Colonierne blive de mindre strængt bevogtede, og den störste Deel af den chinesiske Befolkning er her indlemmet i saadanne Selskaber, af hvilke nogle vel kun ere et Slags Frimurerloger, men andre derimod ere politiske Klubber af den farligste og meest statsoplösende Tendens. Colonierne kunne ikke uden Uro for deres Tilværelse see disse „Stater i Staten“ udvikle en stedse större Magt, og det er kun deres Rivalitet og indbyrdes Misundelse, som formindsker det Faretruende ved dem.

Naar en Chineser er Medlem af en Congsi, da tör han ikke arbeide under den Lön, Congsien har fastsat, men bliver han derved brödlös, da understöttes han ogsaa af den. Stilles han for Retten paa Grund af en Forbrydelse, da bestikke hans Brödre Dommeren; de afskrække ved de forfærdeligste Trusler dem, der ville vidne imod ham, eller, naar ogsaa dette er forgjæves, söge de med Magt at udfrie ham af Fængslet. Congsierne bestikke Politiet, der har Opsyn med Spillehusene, de stifte Smugler-, Tyve-, Röver-Complotter i det Store, og endelig conspirere de mod Regjeringen selv, naar de ere misfornöiede med den.***)

---

*) Dette Navn skal, ifölge Sir John Davis „the Chinese“ Vol. 2, pag. 106, betyde Treenigheds-Selskabet, og betegne, at naar Himlen, Jorden og Manden forene sig for at staae dem bi, da skal det lykkes at omstyrte det nuregjerende tartariske Dynasti, og at imidlertid maa Alt anstrænges for at bringe denne Begivenhed til Modenhed.

**) Jfr. James Low: „Dissertation on Penang“.

***) Offentlige Fester o. dsl. benyttes gjerne til Oprörets Udbrud; navnlig Loya-Festen egner sig ganske særdeles dertil. De saakaldte „Loyas“,

Da dertil alle Medlemmerne af et saadant Selskab med Eed ere bundne til ubrödelig Taushed, og Bruddet paa denne vilde straffes med Döden, er Faren for, at dets Planer skulle blive opdagede og angivne, kun meget ringe. Hver Congsi har en Stormester, der vælges ved Stemmegivning paa eet Aar, og i hvis Huus et Billede af Selskabets Skytsguddom findes opbevaret. Beviset for at man er Medlem af en Congsi, bestaaer i et Diplom bemalet med kabalistiske Figurer, i en Ring med en eller anden mystisk Inscription o.s.v. I Selskabet tales ofte et ganske eget Sprog; udenfor kjende Brödrene af den samme Association hinanden paa bestemt aftalte Tegn, saasom deres Gang, Hilsen, deres Maade at sætte Parasollen fra sig paa o. s. v.

Jeg omtalte ovenfor de hemmelige Selskabers Virksomhed til Gunst for Spillehusene. Chinesernes Spillelyst maa jeg tale lidt nærmere om. Enhver Chineser er födt Spiller — Drengen löber med den „pice", man forærer ham, lige hen til en af sine Kammerater, og spiller qvit eller dobbelt om den, Fyrsten spiller om Riger og Lande — og for at paatrykke deres Lidenskab Lovlighedens Præg, have Chineserne ikke undseet sig ved at erklære Hazardspil for at være en af deres religiöse Ritus. Alligevel besluttede 1810 det brittiske Gouvernement i Strædet, der tidligere havde bortforpagtet Spillehusene, ved et Forbud mod alt Hazardspil at ville fuldkommen undertrykke denne Last. Men det opnaaede aldrig sin Hensigt, og allerede i de otte förste Aar efterat Grand-Jury'en til Moralitetens formeentlige Tarv havde truffet hiin Foranstaltning, bleve i Penang alene henimod fjorten hundrede Chinesere satte under Anklage som Spillere — deriblandt Folk, der straffedes for 9de Gang — og et fire Gange saa

---

Udskud af Folket, der ere saa foragtede, at de den övrige Deel af Aaret ikke engang antages som gyldige Retsvidner, staae nemlig, saalænge denne djævelske Fest varer, ved hvilken de spille en Rolle som religiöse Martyrer, i en saadan Anseelse, at den overtroiske Chineser troer Alt, hvad de sige, og gjör uden Vægring, hvad de i deres formeentlige Inspiration opfordre ham til.

stortAntal meentes at være undgaaet Politiets Aarvaagenhed. För den nye Regjeringsbestemmelse udkom, var det selve Forpagterne af de offentlige Spillehuse, der havde sat en vis Grændse for Lastens Udbredelse, thi det laae i deres egen Interesse at gjöre alt hemmeligt Spil umuligt. Denne Control var nu falden bort, og kunde ikke erstattes ved Politiets Paapassenhed, da Congsierne som sagt bestak Pionerne, naar de ikke paa anden Maade kunde unddrage deres skyldige Brödre fra disses Forfölgelser. Resultatet har derfor været, at der nu maaskee ikke mere straffes en Eneste om Aaret for Hazardspil, og at dog Penang saavelsom Sincapore, navnlig den sidste By, vrimler af Spillehuse. Jeg var inde i forskjellige og skal forsöge en Beskrivelse af en af disse Lastens Huler. Efter fra Gaden at være ledet igjennem en lang, mörk, i Zikzak löbende Gang, skuppedes jeg pludselig ind ad en Dör, der ligesaa hurtig lukkedes og tillaasedes efter mig igjen, og jeg fandt mig nu i et stort, oplyst, men meget skident Rum, uden Vinduer og uden flere Udgange, med Undtagelse af en Trappe, som i den modsatte Ende af Værelset förte, Gud veed hvor op. En stor Mængde Chinesere stode eller sadde i tætte Kredse omkring Spillebordet, med spændt Opmærksomhed malet i deres Blik. Man var saa artig at anvise mig en siddende Plads, ligesom der ogsaa strax blev budt mig The og Kager. For Enden af Spillebordet sad den chinesiske Banquier, en udtæret saffranguul Skikkelse med hule Öine og et isnende stivt Blik; Lykkens Omvexlinger forandrede intet Træk i hans Ansigt, og med den samme uforstyrrede Ro skuffede han Pengene ind eller tilkastede Spillerne deres Gevinst; Alt med en Hurtighed, som satte mig i den störste Forundring. Spillet var et Tærningespil, der kaldtes „Po". Den paa alle sine Flader halv röde, halv hvide*) Böffelhorns-Tærning indesluttedes i en med Laag forsynet Messingkapsel, i hvilken Banquieren lagde Tærningen ind, medens han indenfor en lille Pose

*) I den röde Halvdeel staaer der med chinesisk Skrift „Po", i den hvide „Thong"; begge Dele betyde Lykke.

holdt begge Dele skjulte for Spillerne. Den lukkede Kapsel sattes derpaa midt paa Bordet, som ved to Diagonaler var deelt i fire Triangler, og efterat En havde snurret den rundt, sattes fra alle Sider Penge ind — snart paa en Rad, snart ovenpaa hinanden, snart i Trianglerne, snart paa Stregerne, snart Kobber, snart Sölv. Laaget löftedes nu af Kapselen, for at see, om Tærningen vendte Spilleren den hvide eller röde Side til. I förste Tilfælde vandt Spilren, i sidste Banquieren. Man forsikkrede mig, at der ved „Po" vare trufne saa hensigtsmæssige Forholdsregler mod Bedragerie, at alt falsk Spil var gjort fuldkommen umuligt; man forsikkrede mig ogsaa, at Spillet var saa rigt paa Afvexlinger, at der alene gaves 64 forskjellige Slags Indsatser. Det Sidste tör jeg ikke benægte Sandheden af, men det forekom mig, at Pengene ved de fleste af Indsatserne flöd tilbage til een og den samme Kilde, nemlig i Banquierens Lomme, og jeg saae mere end een Stakkel, der efter tilsyneladende med den störste Ligegyldighed at have forödet sine vistnok surt fortjente Pjastre, nu med de sidste Skillinger drev ind i et Opiumshuus, for der at drömme sig riig igjen.

Vi ville fölge dem derhen. Chineserne laae her indenfor Muskitgardiner, henstrakte to og to paa et haardt Leie med en Spanskrörs-Tröster under Hovedet. Ved Siden af den brændende Lampe, som stod imellem dem, laae en Opiumspibe, nogle Fidibusser, en Pind og, paa en lille Kop, en bruun Saft, seig som Sirup, eller maaskee endnu noget tykkere: det var Opiummet. Fra Tid til anden reiste En af dem sig halvt op i sin sövndrukne Tilstand, smurte noget af Saften i den lille Aabning paa det indvendig hule Pibehoved, og holdt nu den brændende Fidibus til; han indsugede derpaa et Par lange Drag og lukkede nu Munden i, indtil han, for ikke at qvæles af Rögen, nödtes til at puste den ud igjen. Han rakte derpaa Piben til sin Kammerat og faldt selv tilbage i sin forrige Bedövelse. De slappe, indfaldne Træk paa deres blege Ansigter, og de slöve, glandslöse Öine, der stirrede uden at see, viste at de Fleste af dem allerede vare betagne af Drömmebilleder, der laae

fjernt fra den dem omgivende Virkelighed. Een holdt et ubeskrevet Stykke Papiir for sine Öine, og syntes meget ivrig at studere dets Indhold. To Andre havde en væmmelig, sviinsk Malaipige imellem sig, der med en dyrisk Ligegyldighed laae og rög sin Cigar, medens hun dog ogsaa engang imellem lod sine Sidemænd række sig Opiumspiben. Længere henne saae vi en puur ung, meget smuk og endnu blomstrende sund Chineser i en begyndende Opiumsruus. Han laae ene, ventelig fordi han endnu ikke havde fundet Kammeratskab i Udövelsen af sin Last, og maaskee var det förste Gang han var kommen ind i dette afskyelige Lastens Tempel, der vel sjelden giver Slip paa de Offre igjen, som engang ere hjemfaldne til det.

Jeg har saaledes, troer jeg idetmindste, godtgjort, at Colonierne i Strædet, skjöndt de vel i Chineserne have flittige og nöisomme Arbeidere, dog paa den anden Side belemres af dem med en Befolkning, der er dybt sunken og forfalden til de afskyeligste Laster.

Men ikke alene er det chinesiske Kjeltringer, Sincapore har at befrygte. Den aldeles ucontrollerede Indvandring har bevirket, at naar f. Ex. Manila eller Batavia önsker at skille sig ved sine Forbrydere eller Lösgængere, have de sendt dem til Sincapore. Just imedens jeg var der, opstod alvorlig Klage over en saadan Tilsendelse fra Batavia. Det hollandske Gouvernement svarede temmelig naivt, at det ikke var dömte Forbrydere, men Lösgængere, som man önskede sig fri for, og som selv önskede at komme til Sincapore, hvor man vidste, at der herskede aldeles fri Indförsel af Alt, altsaa ogsaa af Mennesker.

Den mindste, men virksomste Deel af Sincapores Befolkning ,er Europæerne; den belöb sig efter Folketællingen 1845 i Alt til 336 af alle Nationer, dog meest Engelske og Tydske. Men de ere i Besiddelse af den egentlige Kraft til Coloniens Fremblomstren: Capital og Credit. Disse Folk före det samme Slaveliv, som næsten alle i Indien bosatte Europæere; de arbeide uophörlig, for at skabe sig en tilkommende lykkelig Existens i deres Hjemstavn. At komme hjem i Besiddelse af et sorgfrit Udkomme, er det Facit,

der skal slutte alle deres Beregninger. Derfor arbeide de Dag og Nat, derfor offre de maaskee deres bedste og kraftigste Aar, og mange af dem bukke under for disse Anstrængelser, og ende med at hvile i en fremmed Grav, langt borte fra det Hjem, der stedse vinkede ad dem, vaagne som i Drömme, gyldent og smilende som Livets höieste Lykke. Da Sincapore er en meget ung Stad, og Forholdene der, for ikke mange Aar tilbage, endnu vare for precraire til at Kjöbmændene kunde bringe Familie med sig, seer man her endeel mere eller mindre couleurte Damer, som ere Frugten af Europæernes ulovlige Forbindelser med malaiiske Fruentimmer. Selv af de fornemmere Kredse udstöder man ikke disse Fruentimmer med den Strenghed, som i de andre brittisk-ostindiske Colonier. Det er forresten en Selvfölge, at de selskabelige Glæder ere en Biting. De gode Sincaporianere have alt for travlt til at have Tid til at more sig. Trætte og mödige vende de hjem fra deres Forretninger efter den lange, varme Dags Besværligheder. Et tildeels tarveligt, stundom pragtfuldt, altid paa engelsk serveret Maaltid venter dem da, maaskee i Selskab med nogle indbudne Venner, ofte alene, men sjelden med deres Familie, thi de Fleste ere som sagt ugifte, og Faa have villet tage deres Kone med — Börn seer man aldrig.

Naar saa Maaltidet er forbi, söges den kjöligste Plads paa Verandaen; Cigaren — Manila-Cherutten — tændes, og nu begynder Aftenens Nydelse, som bestaaer i en meget slet næret Samtale, og som oftest ender med en blid Slummer i den magelige Rokkestol. Den amerikanske Methode at söge Comfort paa, bliver da gjerne fulgt, den nemlig, at lægge Benene op paa Armlænderne paa Stolen, hvilke ikke sjelden til den Ende ere forsynede med Udlæggere; jeg har hört en gammel Engelskmand meget alvorlig afhandle det Rigtige og Praktiske i denne Siddemaade, saalænge til hele Selskabet var blidelig indslumret, han selv med.

En særdeles kjærkommen Afvexling i det sincaporske Selskabs monotone og tildeels meget kjedsommelige Liv, var da Galathea's Musikcorps, som jeg, paa given Anledning, lod gaae i Land og spille paa Esplanaden nede ved Stran-

den. Det blev til en sand Fest for Byens Indvaanere. Dag og Time, da der skulde spilles, blev anmeldt i Aviserne, og lange Rækker af Vogne holdt omkring Pladsen, medens Musikens Personale stod tæt omringet af en broget Vrimmel.

Mine Forretninger i Sincapore vare egentlig faa eller ingen. At recreere mine Syge, at anskaffe endeel Skibsfornödenheder, iövrigt at vise Flaget til den danske Handels Beskyttelse, og at udvexle Venskabs og Höfligheds Former med Autoriteterne, var omtrent Alt, hvad jeg havde at tage vare. Med Hensyn paa de Syge, da har jeg alt fortalt, at de vi bragte med, bleve sendte i Land paa Hospitalet, for at fortsætte deres Convalescens der. Men vi fik desværre i de sidste Dage ved Sincapore endeel nye Patienter, saa at jeg igjen forlod denne Plads med 30 Syge paa Doctorens Liste. Heldigviis var det dog kun en ikke ondartet Diarhee, og selve Sygdommen var meget snart hævet hos dem Alle, hvorimod Afkræftelsen, der fulgte paa, her, som ved enhver Upasselighed i disse varme Climater, medtog længere Tid at overvinde.

Skibsfornödenheder erholdes i Sincapore med megen Lethed, hvilket er en Selvfölge af den store Færdsel med Skibe, som aarlig passere og anlöbe dette Sted. Men jeg maa paa det Alvorligste raade Enhver, som kommer i det Tilfælde at skulle forsyne sig der, at tage sig tilbörlig i Agt, thi de Herrer Shipshandleres Samvittigheder ere ligesaa elastiske, som Handelsvirksomheden i den By, de beboe.

Til den danske Handels Beskyttelse og Befordring var i Sincapore allerede ansat en dansk Consul, Mr. Nichols af Firmaet „Hamilton, Gray & Co." Det var Etatsraad Hansen, der paa sin Reise til China i 1845, havde gjort dette Valg, og det glæder mig her at finde Leilighed til at bevidne, hvor heldigt det har været. Mr. Nichols er ikke alene en agtet Handelsmand, tilhörende et gammelt, velhavende Huus, men han viste sig i alle sine Forretninger med mig, i höieste Grad forekommende og uinteresseret. Intet er almindeligere mellem vore Söfarende, end at före Klage over de danske Consuler paa fremmede Pladser, og over at Regjeringen

ansætter Fremmede istedetfor den eller den der paa Stedet etablerede Danske, som ganske anderledes — saa tales der omtrent — vilde vide at varetage sine Landsmænds Tarv og Interesse. Jeg skal ikke indlade mig paa at benægte denne Sætnings Rigtighed; det kan godt være muligt, at een eller anden Consul, dansk af Titel, fremmed af Födsel, har behandlet en stakkels dansk Captain med Ringeagt eller Skjödeslöshed, og at den eller den paa Stedet bosiddende Danske, som naturligviis strax opsöger sin nyankomne Landsmand, har viist denne Omsorg og Velvillie, hvorfor man da har önsket, at det var ham, der var Consul og ikke den Anden. Men i Almindelighed skal jeg dog gjöre opmærksom paa, at naar det gjælder om virkelige Consular-Forretninger, om Hjælp og Raad i tvivlsomme Tilfælde, Retsforhold, Havarier, Tvist med Mandskabet etc., er det ikke nok, at Consulen er Eens Landsmand, ja ikke engang, at han er en agtbar og i sin Kreds agtet Mand, han maa være en anseet og paa Stedet indflydelsesrig Mand, som ved sin hele Stilling staaer Landets Autoriteter sideordnet, og dem han skal hjælpe overordnet. Men det gjör mig ondt at maatte tilföie, at jeg paa min hele Reise omkring Jorden i alle de Havne, jeg har besögt, kun har fundet een eller to hæderlige Landsmænd, som opfyldte disse Betingelser — hvilke Mænd jeg paa Tid og Sted skal gjöre mig en Glæde af at omtale — og disse vare da ogsaa ansatte som danske Consuler. De övrige Danske jeg har truffet paa, have Alle levet i mere underordnede Livsforhold, saa at man vilde have gjort Embedet som dem selv, en lige daarlig Tjeneste ved at beklæde dem dermed, ikke at tale om det just ikke ringe Antal, der betragte deres nyankommende Landsmænd som et Bytte, hvoraf de söge at drage den störst mulige Fordeel, saa at man ikke sjelden maa tænke paa det gamle Ordsprog: Frænde er Frænde værst.

Forinden jeg forlader Sincapore, maa jeg med nogle faa Ord omtale de paa Rheden liggende Skibe, naturligviis ikke de europæiske, thi ved dem var der intet andet mærkeligt, end deres store Antal, og den Hurtighed hvormed de lossede, ladede, kom og gik. Nei, jeg mener först og

fremmest de chinesiske store Junker som laae der, og som jeg alt har nævnet. De vare komne med NO.-Monsonen fra Chinas Kyster, de havde landsat den störste Deel af deres mysterieuse Indvaanere, de havde solgt deres medbragte The, Sukker og Silkevarer, og de beredte sig nu paa at vende tilbage, saasnart SV.-Monsonen var sat ind for Alvor. Disse Skibe maae egentlig sees, for at man skal kunne forstaae dem, males istedetfor at beskrive dem: med Pen og Ord lader sligt sig ikke gjöre. De ere i Virkeligheden, hvad man seer afbildet paa chinesiske Skjermbrætter eller Jalousier, men man maa i Sandhed forbauses ved denne Virkelighed. Et mere klodset, stort, uformeligt Legeme, end disse Junker, kan man ikke tænke sig, og man maa i höi Grad forundres over at det virkelig lader sig gjöre, at seile flere hundrede Mile over Oceanet med en saadan Kasse og med saadanne Remedier. To store Öine sees afmalede paa deres Boug, ligesom paa ethvert selv det mindste chinesiske Fartöi; spörger man en Chineser, hvad dette betyder, da svarer han paa sit gebrokne Sprog: „No eye, how see! no see, how sabe!“ (Uden Öine kan man jo ikke see, uden at see ikke finde Vei.) Agterspeilet har et endnu besynderligere Udseende, thi med en colossal hvid Skive foroven, viser det længere nede i sin Midte en dyb Spalte til at trække det umaadelige Ror op i. Denne Maskine sættes i Bevægelse med et uhyre Spil og ved Ratliner af Kair. Agterskibet taarner sig amphitheatralsk op til et meget höit tre Etagers Kastel; en Trappe förer fra den ene til den anden, og Straatage beskytte dem, saalænge Junken ligger i Havn, mod Solens brændende Straaler. Alleröverst oppe foran Rorpinden, staaer Compasset*), og foran Compasset en med

---

*) Chinesernes Compas tæller kun 24 Streger; deres Opdagelse af Magnetnaalen ligger omtrent 4500 Aar tilbage i Tiden og tilskrives Hoang-te, den Samme, som byggede de förste Stæder, som indförte den endnu brugte 60aarige Tidsregning, og som lod Tsang-kie forbedre Fohi's Skrifttegn. Tsang-kie laante sine Charakterer fra Fuglenes Fodtriin i Sandet og fra Linierne paa Skildpaddens Skal, og da Systemet var fuldfört, regnede der Kroner ned fra Himlen, og Dæmonerne græd af

Matter belagt Hytte for Lodsen. Den mellemste Etage indbefatter det Kapel, der ligesaalidt mangler her, som i nogen Chinesers Huus; agtenfor dette Andagtsted findes et Slags Forraadskammer, foran det derimod en större Forhöining, hvis Matte synes udsögt til Yndlingsopholdsstedet for Skibets Honoratiores. Den tredie Etage ligger endeel forligere og meget lavere, og endnu længere forude höiner Junken sig igjen, saa at den herved i sin Form faaer en fjern Lighed med den hollandske Kuf. Omkring hele den agterste Deel af Skibet löber et Gallerie med særskilte Lukafer for alle Matroser af förste Classe: i disse Lukafer have de tillige Lov til at henstuve de Varer, de önske at tage med paa egen Regning. Masterne udgjöre et eneste Stykke Træ; har Junken tre Master, da staae den forreste og agterste ikke midtskibs, men den ene noget over imod Bagbord, den anden imod Styrbord. Seil og Takkelage nedtages, saasnart Skibet er gaaet til Ankers; hvert Seil er forresten een uhyre Matte. Lasten er et umaadeligt Rum, hvor det synes, at hele Chinas The-Export maatte kunne finde Plads. Saadan en Ting seiler fra China med stundom over 1000 Mennesker ombord. De have intet at leve af og intet at betale Reisen med, men Junkens Patron tager dem med alligevel, og föder dem underveis. De have heller ingen Klæder, men det kjærer han sig mindre om, og de selv slet ikke. Naar de nu komme til deres Bestemmelsessted, lade de sig hyre til dette eller hiint Arbeide, erholde et Par Maaneders Lön forud, som da udgjör Betaling for Reise og Fortæring — saalænge dette ikke er betalt, slippe de ikke i Land, og de som önske at leie nye chinesiske Arbeidere, maae söge dem ombord i Skibene. Patronen eller Capitainen er forövrigt kun Supercargo paa Junken, medens han derimod, selv om han er dens Eier, maa overlade Seiladsen til Lodsen (Hotschang) og Styrmanden. Foruden disse har gjerne enhver Junk to Skrivere, af hvilke den ene förer Regnskaberne,

---

Harme over hans Opfindelse. Det Förste han udarbeidede med denne nye Skrift, var et meget omfangsriigt Værk „om Pulsen“.

den anden har Opsynet ved Ladning og Losning; en Comprador, som indkjöber Levnetsmidlerne, en Hing-kun eller Præst, som hver Morgen brænder det fornödne Antal Rögelsepinde og Guld- og Sölvpapiir, en Kok, Barberer, o. s. v. — Besætningen bestaaer af to Classer, af hvilke den förste, som allerede nævnt, har deres egne Lukafer. Matroserne ere ofte aldeles ukjendte med Söen, og de udgjöre for det Meste Bærmen af Folket, som ved Spil, Opiumsrygning og andre Udsvævelser allerede ere bragte til Randen af Afgrunden. Commandoen over en saadan Race Mennesker er, som man kan tænke sig, ikke meget bevendt, og Uordener, Stank og Svinerie træde En imöde, saasnart man kommer ombord.

Der laae paa Sincapore Rhed et Par andre Skibe europæisk tiltaklede, men af et meget eiendommeligt Udseende. Det var cochinchinesiske armerede Handelsskibe. Man forsikkrede mig, at de vare byggede efter en fransk Fregat, som for 150 Aar siden var strandet paa Cochinchinas Kyster, og at Formerne under Vandet skulde være meget smukke. Dette skal jeg lade staae ved sit Værd, men det er vist, at hvad der var over Vandet, bar fuldkommen Vidnesbyrd om den höie Alder, man tillagde deres Model, og som man trolig havde fulgt, inclusive alt det forgyldte Snitværk og Udstaffering, som Agterspeil og Forstavn i hine Tider var overlæsset med. Jeg erindrer engang at have seet en 90aarig fornem Dame paa en Concert i en stor Stad i Tydskland, iført al sin Pynt fra Ludvig den 15des Hof med Pocher, Pudder, Sminke og Skjönhedspletter, midt imellem Nutidens blomstrende qvindelige Ungdom. Jeg maatte uvilkaarlig mindes denne besynderlige Contrast ved at see disse Skibe ved Siden af Galathea, en engelsk Orlogscorvet, et hollandsk Dampskib og de mange smukke Opiums-Clippers, her laae paa Rheden. Det Indvendige svarede fuldkommen til det Ydre, det var lige saa grotesk, klodset og overlæsset med svært Træarbeide; men her havde Forgyldningen maattet vige for Slid og Smuds, og grov röd Maling dækkede, hvad Tiden havde ödelagt. Batteriet var naturligviis overmaade lavt, og Kanonerne stode langskibs indenfor

Portene. Reenligheden ombord var ikke overdreven, og Fælledsskabet mellem Besætningen og deres Foresatte temmelig stort. Disse Skibe skulle forövrigt seile godt, og Cochinchineserne fölge deres Tegning i enhver ny Bygning paa det nöieste.

Jeg gjorde en Visit derombord, og maatte deeltage i en cochinchinesisk Collation, som dog kun bestod af The, Caffe, Sukkergodt og Frugt. Ved Bortgangen forærede Capitainen mig en stor Solskjerm, som jeg har skjænket til det ethnographiske Museum. Den er iövrigt temmelig simpel, men har et indvendigt Næt af couleurte uldne Snore, som seer ret originalt ud. Da min cochinchinesiske Ven Dagen efter gjorde mig Visit igjen, forærede jeg ham nogle Geværer med tilhörende Ammunition, som syntes at gjöre ham meget lykkelig. Han kom forresten ikke ene, men ledsaget af alle tre Skibes Officeersstab, 20—30 Cochinchinesere, klædte i Kofter af et gjennemsigtigt mörkeblaat, i Mönstre broderet Silketöi, hvide Silkebeenklæder og sorte Turbaner. De syntes Alle, efter vort korte Bekjendtskab til dem at dömme, at være meget videbegjærlige; navnlig havde de en stor Glæde over at see vore Sökaart, og lode sig strax opgive en Adresse paa, hvor de kunde kjöbe dem. Deres Ansigter, i hvilke man saae en tydelig Blanding af det chinesiske og malaiiske Physiognomie, vare opvakte, men langtfra smukke; deres Hænder vare overordentlig fine og velbyggede; Neglene bare de Fornemste af dem meget lange, Ingen havde malet disse saaledes som endeel af Malaierne have for Skik.

Som en af Sincapores faa Mærkværdigheder maa jeg, skjöndt jeg kun kjender den af Omtale, nævne den allerede 1823 af Sir St. Raffles stiftede store Skole for det engelske, malaiiske, tamuliske og chinesiske Sprog: en Institution, hvis Omkostninger deels bestrides af det Offentlige, deels ved privat Subscription.

Sincapore har ikke en eneste christen Kirke, men flere Moscheer, hinduiske Pagoder og chinesiske Templer. Af disse sidste er det, som Canton-Chineserne have opfört, saa riigt og pragtfuldt, at det ikke skal staae tilbage for

noget af deres Födebyes Templer, og jeg skal derfor beskrive det saa godt jeg kan, naar man vil undskylde mig især de Navnefordreielser, som kunne være indlöbne paa Grund af min og min portugisiske Ledsagers Uvidenhed i chinesisk Religion og Gudsdyrkelse. Templet bestaaer af flere adskilte Bygninger; i Midten ligge fra Gaden og indefter en Forgaard, en indre Gaard og Hovedkirken: disse tre danne tilsammen et Heelt for sig, og ere omgivne af et ydre Gaardsrum. Fra den ydre Gaard gaaer man tilhöire ind i en mindre Kirke og ind i Præsternes private Bolig; tilvenstre ind i en bedækket Gang, hvor der findes Palankiner, Stole og andre Sager til at före Gudebillederne om paa ved Processionerne; i Baggrunden er Udgangen til en Blomsterhave. Efter denne korte Indledning maa jeg bede Læseren at fölge samme Vei, som jeg, og först gaae ind i den lille Kirke tilhöire. I dens Baggrund stode, det ene foran det andet, to Altere eller Borde af bruunrödt, poleret Træ. Paa det forreste saaes, foruden flere andre Sager, nogle Urtepotter, hvori der vare stukne en Mængde nedbrændte Rögelsepinde; paa det andet Alter, som med sin ene Side stöttede op imod Bagvæggen, fandtes et heelt Forraad af ubrugte Rögelsepinde og Guld- og Sölvpapiir, kunstige Blomster, Candelabrer, en aaben Bösse fuld af Spaastokke — Chineserne gribe deri i Blinde, for derpaa, efter den paa Stokken fundne Indskrift, at opsöge det tilsvarende Sted og læse deres Skjæbne i en ved Siden af Bössen liggende stor Bog — endelig en colossal, overskaaren Bönne gjort af Bambusrod, og ligeledes bestemt til efter den forskjellige Maade, Stykkerne, ved at kastes iveiret, falde ned paa igjen, at spaae sig Lykke eller Ulykke med. I Nischen indenfor Alteret stod Gudinden Guan-jin, til hvilken der bedes tre Gange om Maaneden, foran hende to af hendes Tjenere. Tilhöire paa Bagvæggen hang et Maleri, forestillende Præsten Ni-lè, som hvilede sig ret i sin Mageliged med en Tröster under Hovedet, og hvis fede Kinder straalede af Glæde og Velvære; tilvenstre hang, som svarende til det forrige, Præsten og Læreren den vise Ta-nau, der i en halvliggende Stilling stöttede sig paa en stor Foliant. Ogsaa

paa Kirkens to andre Vægge saaes lignende Malerier; paa den ene nemlig Djævlen Hong-long, som laae i Skyerne, med Ansigtet opadvendt, og slyngede en ildsprudende Steen imod en Drage, der spilede sit uhyre Gab op imod ham; paa Væggen ligeoverfor Præsten Hô-hô, ridende paa en Tiger. I den ene Side af Kirken förte en lille Dör ind til Præstens egen Bolig, en ret net og rummelig Stue, hvor jeg paa et Slags Kommode foruden Theservicen fandt de sædvanlige Apparater for den huuslige Andagt, men iövrigt ikke blev noget særdeles vaer, med Undtagelse af to Billeder, hvoraf det ene forestillede Prospectet eller rettere Planen af en By, det andet forestillede et Træ, kaldet Dschung-pæ, der syntes at være meget mærkeligt for Chineserne. — Jeg gik nu over i den pragtfulde store Kirke. Taget paa denne, som paa de andre Bygninger, er lysegrönt og rödt og concavt udsveiet i alle Retninger; det er besat med Drager, Snörkler og al Slags mystiske Figurer. Fortil er denne, som den mindre Kirke, fuldkommen aaben og bæres af flere Rækker Söiler, der, ligesom Altrene, ere af et smukt bruunrödt, poleret Træ. Altrene ere prydede med forskjelligt Træskjærerarbeide, og store forgyldte Indskrifter findes langs ned ad Pillerne, over Gudebillederne og rundt om paa Væggene. Mellem Taget og Murene er der aabent, saa at Fuglene flyve frem og tilbage og bygge deres Reder under Kirkens Loft; under dette hænger Trommer og Faner, Parasoller, Lysekroner og en Mængde kugle-, halvkugle- og cylinderformede couleurte Lamper. For at Illuminationen kan blive saa meget fuldstændigere, er Overkanten af Gelændrene, som omgive Kirkens Altere, tillige besat med hele Rækker af opstaaende Söm, alle bestemte til at stikke Lys paa. Den bageste Muur har tre store Nischer. I den midterste sidder i overnaturlig Störrelse Gudinden Mat-schu-pô *) eller Tin-how, „Himlens Dronning", som alle Söfarende

*) Mat-schu-pô var en ung Pige, der for nogle Aarhundreder siden levede i Fokien og ved et Mirakel reddede sin Broder fra at drukne, hvorpaa hun blev apotheoseret. Hendes Dyrkelse skal efter Gutzlaff have endeel Liighed med Katholikernes Tilbedelse af Jomfru Maria.

bede til saavel efter endt Fart, som ombord i selve Junkene. Foran hendes Billed staae to Karle, bevæbnede med Khriser, sande Djævle at see til; Præsten kaldte dem Ma-tschu-pô's Beskyttere og forsikkrede os, at det var „meget stærke Mænd". I Nischen tilhöire sidder Mandarinen Kuan-te-há, og foran ham staae to Drabanter, den ene med et ildrödt, den anden med et sort Ansigt; i Nischen tilvenstre Dai-do-gung og foran ham to lignende Drabanter. Til Kuan-te-hà og Dai-do-gung henvender man sig i Bönnen, for at de skulle bringe denne videre til Gudinden. — Da jeg gjennem Söileraden gik ud i den indre Tempelgaard, saae jeg denne adskilt fra Forgaarden ved 5 store Döre med mellemliggende Granitpiller; tæt indenfor denne Hovedindgang stode i to Rækker de 10 Tavler for Ma-tschu-pô, og bag hver Række syv forskjellige Vaaben, deriblandt en Öxe og et Sværd, de övrige vare mig ubekjendte. Alle Dörene sloges op, og jeg traadte nu over den höie Dörtærskel fra den indre Gaard ud i Forgaarden, der ikke har mere end et Par Alens Dybde, og kun ved et lavt Gelænder er adskilt fra Gaden. Forgaardens Sidemure bestaae ligesom Dörpillerne af Granit, og Fugle, Flagermuus, Drager og andre eventyrlige Billeder ere i Relief udhuggede paa dem. Hver Dör bærer paa sin Yderside et stort Billed: det midterste forestiller Ma-tschu-pô's Drage, de fire andre hendes, Kuan-te-hà's og Dai-do-gung's Kæmper. Endelig ligge udenfor den mellemste Dör de samme to i Steen udhuggede Löver, som vi allerede have omtalt ved det chinesiske Tempel i Penang. I den enes Gab fandtes en kuglerund Steen, som, skjöndt for stor til at falde ud, rullede frit omkring derinde; dette trak et Par Chinesere mig strax hen for at jeg skulde see, og jeg kunde mærke paa deres Glæde

---

— Hvorfor hendes Billed i dette Tempel fandtes fremstillet dobbelt, den ene Figur siddende bagved og over den anden, kunde Præsten ikke forklare anderledes, end at det blot var for Syns Skyld („only for show"), et Svar som ikke forekom mig meget tilfredsstillende, men som han hjalp sig med ogsaa ved flere andre Spörgsmaal.

og Selvtilfredshed, at de antoge dette Mesterstykke for Glandspunktet, af alt hvad de havde viist os.

Vore Naturforskere gjorde et rigt Udbytte i Sincapore. Deels fremböd Öen selv Leilighed til Indsamlinger i mange Retninger, deels var i dette industrieuse Land Handel med dette Slags Varer ogsaa i fuld Flor. Der blev os tilbudt, og tildeels kjöbtes ogsaa, en Samling af udstoppede Fugle fra Malacca, som en der bosiddende Mand Tid efter anden havde indsamlet.

Forinden vi nu tage Afsked med de brittisk-ostindiske Besiddelser, for ikke mere at komme i Beröring med dem paa denne Reise, vil jeg, i det Haab, det muligen ikke vil være mine Læsere uvelkommen, for nogle Öieblikke afvige fra min oprindelige Arbeidsplan, og give en sammentrængt Udsigt over, hvorledes disse uhyre Besiddelser bestyres, og med hvilke Kræfter dertil virkes *).

Den förste Begyndelse til det engelsk-ostindiske Compagnie skriver sig fra Aaret 1599, da der under Dronning Elisabeths Beskyttelse dannede sig et Selskab af saakaldte „Lykkeriddere", der sammenskjöde en Capital af 30,000 £, for dermed at begynde en Handel paa Indien. Allerede i det fölgende Aar antog det Titel af Handelscompagnie og raadede over en Capital paa 70,000 £; 1602 oprettede det sit förste Factorie i Achin, og ikke mange Aar efter lignende paa Malabar-, Coromandel- og Bengalske Kyst. Men selv da vilde endnu ingen „gentleman" höre til dette Selskab, der nu som „the honorable East-India company" med en nominel Capital af 6 Millioner £ og en Armee af 200,000 Soldater har gjort Indiens Fyrster til sine Vasaller, opgivet al ligefrem Handel, og direct eller indirect vundet Herredömmet over hele Forindiens Halvö med dens 200 Millioner Indvaanere. Det er allerede over 150 Aar siden, at Handelen ophörte at

*) Det efterfölgende Stykke over denne Gjenstand har, paa nogle Enkeltheder nær, været meddeelt i et tydsk Tidsskrift, „das Ausland" Juli 1849, fra min Medarbeider Rosens Pen. Han har benyttet Björnstjerna's og Warren's ypperlige Værker over Ostindien til Udarbeidelsen, og tilföiet de Oplysninger, vi paa Reisen have kunnet indsamle

være Compagniets principale, end sige dets udelukkende Formaal. En Parlamentsact af 1773 gav Coloniens Regjering aldeles i dets Hænder, en ny Act af 1813 frigav den ostindiske Handel for alle brittiske Undersaatter; og en tredie af 1833 berövede ikke blot Compagniet tillige Handelsmonopolet for China, men frasagde det ogsaa al Ret til at drive en selvstændig Handel, medens den derimod fuldkommen overlod det Bestyrelsen af de vidtlöftige ostindiske Besiddelser *), sikkrede dets Actionairer en aarlig Rente af 10½ pCt. og bestemte, i Löbet af 40 Aar, i hvilken Tid Octroyen skal udlöbe, at indlöse den 6 Millioner store Grundcapital ved et Amortifications-Fonds.

Paa denne Maade er Handelsselskabet efterhaanden blevet omformet til et Slags Ministercongres, og det uhyre ostindiske Rige regjeres ved et Udvalg af fredelige Kjöbmænd, som holde deres Sammenkomster i en af Londons snevre Gader. Den ovennævnte Grundcapital af 6 Mill. £ bestaaer af 6000 Actier, som i 1835 vare fordeelte paa 3579 Actionairer. Disse danne tilsammen den saakaldte „Court of proprietors", i hvilken Stemmeret först tilkommer Ihændehaveren af en heel Actie, medens Debatterne kunne bivaanes ogsaa af hver den, der har eiet en halv Actie idetmindste i eet Aar. 1000 £ give een Stemme, 3000 £ to, 6000 £ tre, 10,000 £ og derover fire Stemmer. Mere end fire Stemmer kan Ingen komme i Besiddelse af. Fruentimmer, Fremmede, Tilhængere af de forskjelligste Troesbekjendelser kunne være Actionairer; for at faae Stemmeret, maa man derimod være bosiddende i London. „Court of proprietors" holder regelmæssige Möder hver tredie Maaned og vælger af sin Midte 24 (6 af dem træde efter Tour ud hvert Aar), som danne „Court of directors". Disse sidste maae være engelske Borgere, tör ikke være Bankdirecteurer i England, og skulle idetmindste være i Besiddelse af to Actier. „Court of directors" har Initiativet i alle Spörgsmaal, som angaae de ostindiske Besiddelser, og har

---

*) Med Undtagelse af Öen Ceylon, som er Kronens Eiendom.

Ret til at fatte Beslutninger i disse Sager. Den deler sig i tre Comiteer eller Sectioner, hver paa otte Medlemmer; Finantsvæsenet staaer under den förste, Krigs- og Udenrigs-Departementet under den anden, Retspleien under den tredie. Directeurerne forsamle sig eengang ugentlig, og hvad de bestemme, holdes hemmeligt for de övrige Actionairer. Derimod kommer ingen af deres Beslutninger til Udförelse, uden först at være forelagt „Board of control“,*) et Ministerium for de ostindiske Anliggender, som den engelske Regjering har indsat siden 1784, for at vaage over Compagniets Politik. I Tilfælde af Krigserklæringer, Fredsunderhandlinger, eller andre betydelige politiske Begivenheder, træde tre af Directeurerne — sædvanlig Præsidenten, Vice-Præsidenten og den Ældste i „Court of directors“ — sammen med „Board of Control“ i en hemmelig Comitee („Comitee of secrecy“), og hvad denne beslutter, er den dybeste Hemmelighed endog for „Court of directors.“

Dette er den Maade, hvorpaa Regjeringsmaskinen drives i selve England. Den störste Magt er imidlertid tildeelt den ude i Indien residerende Generalgouverneur. Han har Ret til at erklære Krig, slutte Fred og indgaae Handels- og Alliance-Tractater med Nabostaterne; han har Benaadningsret; han förer Overbefalingen over alle Tropper til Lands og Vands; han udnævner de diplomatiske Agenter ved orientalske Hoffer, og han kan befordre eller suspendere alle Embedsmænd i det ostindiske Rige, ligesom han endelig ogsaa kan trække Vexler til ubestemt Belöb paa det ostindiske Compagnie. Ved hans Side staaer et Statsraad, „Court of India“, der er sammensat af fem Medlemmer, men hvis hele Magt indskrænker sig til i 48 Timer at kunne opsætte de Sager, hvori deres Anskuelse afviger fra Generalgouverneurens. Efter denne Tidsfrist har den Sidste Ret til, trods deres Dissens, at sætte sin Villie igjennem, og „Court of directors“ vil da senere dömme dem imellem

---

*) „Board of control“ og det engelske Ministerium bestaae, paa 2-3 Personer nær, af de samme Individer, men med forskjellig Ansvarlighed.

og afgiöre, om det er nödvendigt at tilbagekalde enten ham eller hans Raader. Generalgouverneuren er altid en Ven af det Ministerium, der er ved Roret; thi han, saavelsom Gouverneurerne, de commanderende Generaler og Statsraaderne, udnævnes kun forsaavidt af „Court of directors", som denne foreslaaer tre Personer til Besættelse af hvert af disse Embeder, medens dog „Board of control" maa give dem sit Bifald, og Ministeriet igjen i Kronens Navn vælger Een af de Tre.

Man seer af det Foregaaende, at det vilde være vanskeligt at tænke sig en Administration, der, medens den löser den brittiske Regjering fra saa meget Ansvar, alligevel giver den et saa stort Herredömme over de uhyre ostindiske Besiddelser, som netop denne, hvorved de kun middelbart ere stillede under den brittiske Krone. For Colonien er det den hensigtsmæssigste Bestyrelsesmaade, fordi den ellers vilde drages altfor meget ind i Moderlandets Ministerskifter og politiske Conflicter. For England selv er det den eneste mulige Administration, fordi Ministeriet i modsat Fald vilde komme i Besiddelse af en saa ubegrændset Magt, at det vilde kunne misbruge den til at handle imod Landets dyrebareste Interesser, og til at true det engelske Folks Frihed og Rettigheder.

Kun tre Grene i den ostindiske Statstjeneste ere kongelige, og de derhen hörende Embedsmænd sortere derfor ikke under „Court of directors", omendskjöndt de ere valgte med dens Approbation. Disse ere: den kongelige Deel af Armeen, de höieste Domstole og Bispedömmerne; de sidste besættes ikke umiddelbart af Kronen, men derimod af Erkebiskoppen af Canterbury. Det er ovenfor omtalt, paa hvilken Maade Generalgouverneuren, Gouverneurerne og de commanderende Generaler blive udnævnte, ligesom ogsaa, at den förste af disse har Ret til at befordre de engang ansatte Embedsmænd til höiere Poster. Alle Vacancer derimod, som forekomme i de lavere civile og militaire Embedsclasser, fordeles efter Tour iblandt de 24 Directeurer, saaledes at enhver faaer sin aliqvote Andeel at besætte; og omendskjöndt Misbrug af denne Ret til beviisligt Embeds-

salg straffes med Udstödelse af „Court of directors", saa ansees dog denne „patronage", der i Gjennemsnit aarlig giver 4 til 5 Clercs- og 30 til 40 Fændriks- og Underlæge-Poster i hver Directeurs Hænder, for en af deres allerbetydeligste Forrettigheder.

Forretningsgangen i Indien er i höieste Grad simplificeret, bestemt og hurtig; Embederne ere reducerede til det mindst mulige Antal. Districter paa over 100 □ Mile bestyres af 4 til 5 civile Embedsmænd: en Collector, en Vice-Collector, en Assistent, en Dommer og en Skriver, og da der saaledes anbetroes dem en Tjeneste, som ikke blot er mangeartet, men tillige udfordrer en ikke ringe Dygtighed og Kundskabsmasse, maae de, for at optages i Compagniets Tjeneste, forelöbig i London underkaste sig en Examen, ved hvilken der blandt Andet forlanges Kjendskab til de tre österlandske Sprog: Sanskrit, Hindostansk og Arabisk. Hvad Officererne angaaer, da forflyttes de fra Garnison til Garnison, den ene usundere og kjedsommeligere end den anden. Kasernelivet er eensformigt og aandsdræbende, og den eneste Afvexling, der frembyder sig for dem, er at ombytte Paraderne og Gamachetjenesten med Marcher og med Feltlivet, hvor de endnu sikkrere ville blive et Bytte for Sygdom og Död. Naar man saaledes betænker, at den, der gaaer som Embedsmand ud til Ostindien, ikke blot for lang Tid forlader sit Fædreland og sin hjemlige Arne, men at han tillige ombytter dem for et Land, hvor han stedse maa vedblive at föle sig fremmed, hvor han efterhaanden uddöer for alle aandelige Interesser, og hvor hans Legeme hensygner under en brændende Sol og et giftigt Climat; da er hans Lod ikke saa misundelsesværdigt, uagtet der mulig venter ham et hurtigt Avancement, eller fordi han lönnes rundhaandet af Compagniet. At navnlig det Sidste finder Sted i fuldt Maal, maa man vistnok indrömme. Det er ikke blot Coloniens höieste Embedsmænd, der gageres saa rigeligt — Generalgouverneuren har saaledes 250,000 Rupier*) aarlig, Gouverneurerne i Madras og

*) En Rupie er omtrent 5 Mk. 1 Skill. dansk. General-Gouverneuren har desuden fri Bolig, Domestiker, Diæter paa Reisen og en Uendelighed af slige Extra-Indtægter, som vilde være for vidtlöftigt her at nævne.

Bombay hver 120,000 R., Medlemmerne af „Supreme Court“ i Calcutta 100,000 R., Bispen sammesteds foruden sine Diæter 150,000 R. — men de samme höie Lönninger strække sig forholdsviis ogsaa ned til de ringeste Poster. Saaledes har f. Ex. selv i Fredstid en Lieutenant eller Underlæge i det kongelige Infanteri eller Artilleri, aarlig 2400 Rupier; i det indfödte Infanteri 2700 R. og i det indfödte Cavalleri endog 4000 R.; — og den ringeste Gage for den allerыngste Civilembedsmand (Compagniet modtager dem kun i en Alder mellem 18 og 23 Aar) er ikke mindre end 5000 R. Orlov med fuld Gage gives först efter tiaarig Tjeneste, og Orlovens Tid er fastsat til tre Aar. Efter 22aarig activ Tjeneste har en Civilembedsmand Ret til at trække sig tilbage med en Pension af 1000 £; er han efter 15aarig Tjeneste nödt til at söge sin Afsked paa Grund af Svagelighed, saa faaer han 500 £, efter 10aarig Tjeneste 250 £. En Officeer kan allerede efter tre Aars Forlöb trække sig tilbage, naar det er i Tjenesten, han har tilsat sin Helbred.

Statsindtægterne i de brittisk-ostindiske Besiddelser belöbe sig paa det Nærmeste til 22 Millioner £, Udgifterne omtrent til det Samme. Moderlandets Hovedgevinst bestaaer naturligviis, foruden den politiske Indflydelse, i den indbringende Handel, som de brittiske Kjöbmænd drive med Ostindien, og i den Mængde Menneskers Underhold, der staae i Compagniets Sold. At dette imidlertid heller ikke har nogen aarlig Underbalance, seer man deraf, at det i Aaret 1834 havde en Gjeld af 34,280,269 £, der bar en Rente af 1,846,457 £, i Aaret 1843 derimod rigtignok en Gjeld af 35,703,776 £, men som kun bar en Rente af 1,697,753 £, ligesom der samtidig var et Reservefond af 8,532,067 £.

Compagniets Indtægter falde i fire Hovedgrupper: Grundskat, Told, Monopoler og de af Vasalfyrsterne erlagte Tributer. Grundskatten, der siden Arilds Tid i de fleste Provindser indkræves ved Zemindarer eller kongelige Skatteforpagtere, belöber sig til $\frac{3}{5}$ af Jordens Afgröde. Tolden er for engelske Varer kun ganske nominel (2—3 pCt.), medens den hviler uhyre tungt (fra 30 og op til 3000 pCt.) paa Indiens Producter. Salt- og Opiums-Monopolet, begge Dele

Arvelod fra det gamle asiatiske Despoti, tynge svært, navnlig paa den fattigere Classe af Samfundet: hiint, fordi det angaaer en Nödvendighedsartikel, som selv Proletaren ikke kan undvære, dette, fordi Landmanden ved at dyrke Opium udmarver sine Jorder, medens kun Compagniet har Fordelen deraf, da det igjen afhænder Opiumet til den tre-firedobbelte Priis af den, han nödtvungen har maattet sælge det for. Hvad endelig Tributen angaaer, der er nævnt som den fjerde Statsindtægt, da er den forskjellig efter den större eller ringere Afhængighed, hvori Vasalfyrsten staaer til Compagniet. De saakaldte „Protectoratfyrster“ holde deres egne Tropper, men stille deraf et Contingent til Compagniets Disposition. „Subsidiefyrsterne“ have givet deres Lands militære Forsvar i Compagniets Hænder; de lönne endeel Tropper, hvormed deres Land besættes, og som tillige udgjöre deres Liv- og Æresvagt, men som staae under Overbefaling af den brittiske Resident. Subsidiefyrsterne have kun endnu den administrative og juridiske Magt i deres Stater tilbage, og da de, understöttede af den brittiske Subsidiær-Armee, ere istand til at kue ethvert Forsög til Opstand eller Revolution, saa ere Undersaatterne i disse Lande derved berövede det sidste og eneste Middel, der formaaer at holde asiatisk Despoti i Tömme, og der er Intet, de önske mere længselsfuldt, end den Tid, hvor de kunne træde ud af denne ulykkelige Mellemtilstand og komme ind under Compagniets Scepter. Foruden de nævnte Contingenter og Subsidiær-Armeer, hæver Compagniet endelig ogsaa af sine Lehnsfyrster deels directe Skatter, deels irregulaire Afgifter, saasom til Krigsförelse, til Anlæg af Veie, Canaler, Bygninger o.s.v.

Efter saaledes i Korthed at have udkastet et Billede af den brittisk-ostindiske Administration, staaer det kun endnu tilbage at besvare det Hovedspörgsmaal, om de Indfödte kunne kaldes lykkelige under det brittiske Regimente. Man maa her ikke tabe af Sigte, hvor frygteligt et Tryk Folket led under, da det regjeredes af asiatiske Despoter; man tör ikke oversee, at Folkeunderviisningen paa en vis Maade staaer höit, at Indien nyder en Ro og Sikkerhed,

5*

det ikke har kjendt för, at det har fri Presse, Jury, Religionsfrihed, at Eiendom holdes hellig, og at Enhvers personlige Frihed er ukrænkelig. Men paa den anden Side see de Indfödte sig undertvungne af et Folk, der ikke blot har en grundforskjellig Tro, men ogsaa tilhörer en fremmed, en ureen Stamme; de föle sig uimodtagelige for en Underviisning, der er mere afpasset for Studenter i Cambridge og Oxford, end for en hinduisk Befolkning; de kunne ikke paaskjönne Pressefrihedens Gode, medens af de 80 ostindiske Tidsskrifter og Dagblade, kun et Par, og det de daarligste, blive udgivne i de Indfödtes Sprog; de kunne endelig ikke udslette det Billed, som daglig træder dem for Öinene, hvorledes deres Fyrster, den Ene efter den Anden, blive Compagniets Marionetter, og beröves deres Throner, deres Rigdomme og deres personlige Frihed. Uhyre Masser af Soldater, som tidligere stode i disse Fyrsters Tjeneste, ere brödlöse, Fyrsternes Omgivelse bliver mindre Dag for Dag. Alle höiere Embeder ere lukkede selv for de Dygtigste og Kundskabsrigeste blandt de Indfödte. De store offentlige Arbeider (Veie, Bygninger, Canaler, Vandledninger, Broer, Cisterner o. s. v.) fremmes forholdsviis lidet af Compagniet. Grundskatterne ere de samme, som under de tidligere Despoter. Indiske Producter og Manufacturer kunne, uagtet den meget lave Arbeidslön, ikke holde Priis med de ved Toldlovene saa overordentlig begunstigede engelske Varer; Indiens för saa berömte Bomuldsmanufacturer ere gaaede næsten aldeles til Grunde, og Millioner af Arbeidere bringes endnu aarlig til Bettelstaven. Indigo og Silke, hvoraf det Förste dog næsten udelukkende er i engelske Planteres Hænder, ere de to eneste ostindiske Hovedproducter, som England, fordi de ingen Concurrence have fundet i de vestindiske Colonier, endnu fremdeles tager under sin Beskyttelse.

Der behöves saaledes vistnok overordentlige Midler, for at det skal være muligt at hæve Indiens synkende Velstand. Af disse er maaske det, der, under forresten gunstigere Forhold, snarest vilde före til Maalet, fordi det samtidig hæver Landets Productionsevne, de store Jern-

baner, hvorved man har paatænkt i flere Retninger at ville gjennemkrydse den indiske Halvö. Dog, muligviis vil heller ikke dette Middel, under de mange andre trykkende Baand, være tilstrækkeligt til at ophjelpe Indiens Elendighed.

Gaae vi derimod tilbage til Spörgsmaalet om Folkets Misfornöielse, og om hvorvidt det vil være istand til i en nær Fremtid at afkaste det fremmede Aag, da maae vi vel indrömme, at Englændernes Magt, uagtet deres militære Ressourcer, i Hovedsagen kun er en moralsk, idet der findes i Alt 100,000 Englændere paa 100 Millioner Indfödte. Men selv denne moralske Magt vil, saafremt ikke en eller anden europæisk Stat nærer Gjæringsstoffet, og puster til den ulmende Ild, være betydelig nok til endnu i lang Tid at hævde Englands Herredömme over disse uhyre Besiddelser, fordi Folket er for umodent og for lidt oplyst til at föle en bestemt Trang til Selvstændighed, fordi Kasteinddelingen og de uovervindelige Skranker, den reiser mellem de forskjellige Classer i Samfundet, umuliggjör al Enighed og Sammenhold, og fordi Troen paa Sjælevandring, der lader Hinduerne betragte dette Liv kun som et kort Stadium i deres Tilværelse, tillige indgyder dem Slövhed og Ligegyldighed selv mod de störste Lidelser.

Den 7 April kom Dampskibet „Braganza“ fra China og gik videre til Ceylon efter en halv Dags Ophold; den 8de om Aftenen kom Paketten „Mary Wood“ fra England og bragte Efterretninger til 1 Marts, men desværre ingen Breve til mig. Jeg havde nu intet videre at bestille her, og da alle vore Fornödenheder samt de Syge vare tagne ombord, lettede jeg den 9de om Formiddagen Kl. 11, for at begynde Reisen til Batavia.

Vi vare i April Maaned, et Monson-Skifte var altsaa i Vente. Nord for Linien skulde NO.-Monsonen aflöses af den sydvestlige med dens Regn og Tordenluft; Syd for Linien skulde NV.-Monsonen vige for Sydosten med dens törre, stadige Veir. Men, saaledes som jeg vidste det i

Forveien, deels af Beskrivelser, deels ved den Erfaring, jeg alt havde indvundet, maae disse Omskiftninger ikke forstaaes paa den Maade, at de indtræde pludselig, eller endog blot efter nogle Dages variable Vinde. Hele April og Mai Maaned gaae med, inden Monsonerne kunne tage rigtig fat, især i disse saa indviklede og bugtede, af saameget höit Land indsluttede Farvande. Af de flere Veie, som stode mig aabne, for at söge ned til Batavia, valgte jeg derfor at gaae igjennem Rhio- og Banca-Strædet, navnlig fordi de hollandske Söofficerer, jeg havde raadfört mig med, havde tilraadet mig det, eftersom de meente, at de nordlige Vinde endnu vare de herskende; men ogsaa fordi jeg i disse Stræder med Vished turde gjöre Regning paa Hjelp af Strömmen, idetmindste det halve Etmaal, medens jeg i det andet halve, hvor Strömmen löb imod, kunde ankre op, ifald Modvind eller Stille skulde hindre mig i at seile. Jeg havde imidlertid ikke kunnet tage denne Bestemmelse, naar ikke Chefen af det hollandske Dampskib, Capt. v. d. Bracke, havde havt den Godhed at overlade mig et Exemplar af de nye hollandske Kaart over Rhio-Strædet. Dette Farvand er saavel i Horsburghs, som i det nyere engelske Kaart, der var os medgivet, meget usikkert aflagt, hvilket da ogsaa udtrykkelig findes antegnet i dette sidste. Til Exempel herpaa skal jeg blot anföre, at Öen Amsterdam i begge disse Kaart findes aflagt inde paa Grunden af Pulo Gallat, og Coursen altsaa maatte sættes Östen om den, medens Öen i Virkeligheden ligger midt i Farvandet, snarere östlig over under Rhio - Öen, og altsaa Coursen gjennem Strædet nödvendigviis falder Vesten om denne Ö.

Allerede den 9de om Aftenen, efterat have havt variable Vinde hele Veien fra Sincapore Rhed til Rhio-Strædet, maatte vi ankre op i det fuldkomneste Havblik, for at stoppe Strömmen. Med Misundelse saae vi Dampskibet „Bromo“ löbe Strædet ind med 9 Miles Fart og forsvinde i Mörket i sydlig Retning. Kl. 5 næste Morgen lettede vi atter, og krydsede os Öst efter, indtil vi havde Höide nok for at lægge det farlige „Pan shoal“, der ligger lige i Mundingen af Rhio-Strædet, forover. Naar man er dette Skjær

passeret, er der ingen Farer, uden hvad man kan see; det er et frit og aabent Farvand, som dannes af den store Ö Bintang med tilliggende mindre Öer Singarang, Rhio og Sionlong paa Öst-Vallen; Battam, Campang og Gallat mod Vest. Det hollandske Kaart viste sig meget paalideligt i Tegningen; alle vore Peilinger stemmede godt med Kaartet, Dybderne fandt jeg deels for faa antegnede, deels stemmede de ikke altid med dem, vi loddede. Ved Solnedgang vare vi just i det snævreste af Strædet, men da Vinden var god og Strömmen med, og vi dertil havde det herligste Maaneskin, som lyste saaledes, at det idetmindste var ligesaa klart som en mörk Efteraarsdag hos os, saa holdt jeg paa, ja gjorde endog flere Slag, da Vinden efter Kl. 12 halede sig sydlig, og ankrede först op Kl. $2\frac{1}{2}$ om Natten, da det blev Stille og Strömmen kom imod. Vi laae da paa 15 Fv. Vand med Amsterdam's Nordpynt i N. 27° O., Sydspidsen i N. 64° O.

Den dysenteriske Diarrhoe, som havde udviklet sig blandt Mandskabet under Opholdet ved Sincapore, vedblev at gaae rundt i Skibet, og angreb efterhaanden næsten to Trediedele af hele Besætningen. Mærkeligt var det, at Sygdommen ophörte samme Dag, som vi holdt inde med at bruge Vand fra Sincapore. Skulde dette Vand virkelig have havt denne Indflydelse, saa maatte dog idetmindste det, der var drukket Dagen för, have gjort sin Virkning. Jeg lod imidlertid foretage nogle Forandringer i Diæten, hvorover jeg indsendte en detailleret Rapport, som jeg har Grund til at antage, var den förste Anledning til den betydelige Forbedring, der er indtraadt i vore Skibsmandskabers Bespiisning ombord, ved Indförelsen af henkogte Kjödsupper og Kjöd med Grönt, som fast Ration for hele Mandskabet, een à to Gange ugentlig. Ved Fabrikanten Hr. Petits Anstrengelser og Opoffrelser, er det blevet muligt, at levere en fuldkommen tilstrækkelig Portion Suppe og Kjöd med Grönt for en Priis, der er meget nær lig Prisen paa Rationen af de salte Provisioner, og tages Alt i Betragtning, saasom Hospitals- og Apotheker-Regninger, endvidere Besparelser i Vand og Brænde, bliver det vel endog en Oeconomi. Med Galathea vare vi imidlertid ikke saa vidt,

det var kun vore Patienter, som bleve forpleiede paa denne Maade; de Friske maatte lade sig nöie med salt Mad, med de faa Afvexlinger af Grönt eller Andet, som det stod i min Magt at skaffe dem. Hertil hörte da ogsaa et Forsög med Carry og Riis, som i Begyndelsen gjorde megen Lykke, og som ogsaa kan anvendes med Nytte*), men som dog ikke ret slog an hos os, sandsynligviis af Mangel paa god Tillavning.

Den 11te Kl. 8 Form. lettede med Vinden SO, labert og som sædvanlig smukt Veir og smult Vande, krydsede Farvandet ud, tonede Flag for Rhio By med omliggende Forter, hvor vi saae det hollandske Flag vaie. Om Middagen vare vi alt i aabent Farvand og havde Pulo Radang, — en Ö paa Nordsiden af Lingin, som er meget kjendelig paa dens runde toppede Bjerg — og „Lingin-hills“ i Sigte. Disse sidste kaldes af Sömanden Æselsörene, og sjelden har noget Lands Fortoning bedre fortjent sit Navn. Det er to fast sylespidse Bjerge, som rage lodret i Veiret; de ere beliggende paa Lingin Sydkyst, men sees tydeligt her oppe paa Nordsiden af Öen. Vi holdt krydsende hele Natten og vare den 12te paa Östsiden af Lingin, havde stadig de to spidse Bjerge i Sigte, saavelsom de smaa nydelige Öer, Dominos kaldet, der ligge som en grön Krands omkring den store Moder-Ö med sine blaaagtige Bjerge. Om Eftermiddagen Kl. 5 passerede vi Linien. Det var tredie Gang; — endnu stod der os adskillige slige Overfarter tilbage, endnu havde vi ikke naaet Halvveien hverken i Tid eller Afstand af det Rum, der skilte os fra Fædrelandet. Ihvorvel slige Tanker og de veemodige Fölelser, der altid ledsage dem, kunde med samme Ret paatrænge sig Enhver af os, hver Time paa Dagen, hver Dag i Ugen, saa var det dog uvilkaarlig fortrinsviis i saadanne Öieblikke, ved at passere slige bestemte Grændseskjel, som dette, der skiller Jordklodens tvende Hemisphærer, at de opsteg af det beklemte Bryst, og fremtvang et sagte Læng-

---

*) Det er senere brugt med Held i Corvetten Valkyrien.

selssuk, medens man med langsomme Skridt maalte Skandsens Planker, som man alt Millioner Gange havde vandret over, og som man havde at betræde ligesaa mange og flere Gange til, inden Ens Forventning skulde gaae i Opfyldelse.

Den 13de Kl. 8 Form. havde vi lagt Lingins SO.-Spidse fra os, og satte nu Cours for Banca-Strædet. Labert, Stille og omlöbende Vinde med stadigt smukt Veir og smult Vande, gav os kun en langsom Fart. Den hele Distance fra Lingins SO.-Spidse til Indlöbet af Banca-Strædet er ikke mere end 22 danske Mile: vi tilbragte imidlertid hele den 13de og 14de derpaa; passerende imellem „Pulo Taja" og „Seven Islands" kom vi först den 15de Kl. 2½ om Morgenen ind under Landet, og ankrede da op for Stop-Ankeret paa 8 Fv. Vand, for at afvente Dagen. Om Morgenen fik vi den förste Hilsen fra Sumatra's Bjerge og Skove, ved en overmaade svær Regnbyge med omlöbende Vinde, som varede i tre Timer. Den klarede af med en frisk Brise af NV., med hvilken vi da ogsaa strax lettede og stod Farvandet ind, forbi det farlige „Friedrich Heinrich's Skjær", der, ligesom „Pan shoal" i Rhio-Strædet, ligger lige i Indgangen af det snævre Farvand. Jeg antager dette Skjær at være saa farligt, at man ikke bör forsöge at löbe Banca-Strædet ind om Natten, eftersom Strömmen sætter haardt hen over det. Vi saae det bryde stærkt derpaa.

Banca-Strædet er dannet af Sumatra mod Vest og Banca mod Öst. Ved dets nordlige Indlöb er dets Retning Nord og Syd til forbi Mintow Pynt; derefter OSO. og VNV. til forbi tredie Pynt; derefter SO. og NV. og endelig SSO. og NNV. igjennem den snævre Lucipara-Canal, som danner den sydligste Deel af Banca-Strædet. Sumatra, denne store Ö, der ligger som en mægtig Dæmning mod Oceanet, beskyttende i sit Favn de Myriader af större og mindre Öer, der udgjöre det malaiiske Archipel, og imellem hvilke man seiler i de utallige Stræder og Canaler, med det for Sömanden og hans Skib saa velgjörende smule Vande, Sumatra, siger jeg, hvis Nordspidse rækker op paa 6° N. Brede i den bengalske Bugt ikke langt fra Nicobar-Gruppen, og hvis Sydspidse paa 5 à 6° S. Brede danner

Sunda-Strædet mod Java's Vestende, optagende saaledes i nordvestlig og sydostlig Retning et Fladerum af omtrent 9000 □ Mile; denne store Ö, der fra vi saae den sidst oppe i Malacca-Strædet, havde været dækket af de mange mindre Öer, kommer her, ligeoverfor Banca, atter frem med sin moradsede Strand, bevoxet med tæt Jungle, som kun af og til afbrydes ved enkeltstaaende Bjerghöie. I selve Strædet danner den de fire Pynter, som ere mere eller mindre fremragende, og som fra Syd til Nord have faaet Navnene förste, anden, tredie og fjerde Pynt. Den Sidste, der ligger SSO. for Mintow-Pynten, er især saa lidet iöinefaldende, at den gaaes forbi, uden at man videre lægger Mærke til den.

Vor Indgang i Banca-Strædet var med 8 Miils Fart, og vi glædede os allerede til at passere dette besværlige Farvand med nogenlunde Held, men mod Middag döde Brisen reent af, en voldsom Regn traadte i Stedet, og under den drev vi — passerende en genuesisk Brig, som skulde den modsatte Vei, og derfor havde maattet ankre op — sydefter til Kl. 6 Efterm., da Strömmen kæntrede og vi lode Stop-Ankeret falde paa 13 Fv. Vand med Manópin hill i NNV. Netop nedenfor Manópin ligger Müntok, Hollændernes Hovedetablissement og Residentens Sæde. Det, der gjör Öen Banca saa værdifuld for Hollænderne, er, som bekjendt, de righoldige 58pCt. - givtige Tingruber, i hvilke de stadig beskjæftige henved 3000 chinesiske Minearbeidere, og hvoraf der aarlig vindes 60,000 Pecul (Centner) Tin.

Den 16de Kl. 4 om Morgenen lettede vi igjen. Det var stille, men Strömmen var med. Drev og seilede, alt efter Omstændighederne, Farvandet igjennem ned mod den tredie Pynt. Vandet havde her, som i hele Banka-Strædet, en forunderlig mörk Öl-Couleur; det maa have været noget Lignende, hvad de gamle Grækere med et mere poetisk Navn kaldte det viinfarvede Hav. Jeg havde under denne lange Dags Seilads Leilighed til at gjöre adskillige Antegnelser, Seiladsen betræffende, som jeg ikke her vil tilbageholde, men som jeg dog maa tilföie den Bemærkning, at de kun ere Resultatet af en eneste Gjennemfart. Det

forekommer mig saaledes, at Horsburgh's Beskrivelse over Banca-Strædet ikke er udfört med den Nöiagtighed, som ellers udmærker dette Værk. Han omtaler saaledes ikke de to Humpler ved Panyanboorg og Goonting paa Kysten Nord for Mintow Pynt, og som give ypperlige Krydspeilinger med Manópin-hill, til at bestemme sin Plads under Seiladsen forbi Friedrich Heinrich's Grund.. Ei heller omtaler han „Gónton Mahras"s höie Bjerg, som giver en ypperlig Krydspeiling med Manópin-hill til Pladsbestemmelse under hele Seiladsen fra Mintow Skjær til tredie Pynt. Denne Pynt er meget lav. Naar man er Syd for Manópin-hill, seer man Parmesang-hill over tredie Pynt, længe för denne er over Horizonten. Da „Nanca Islands" omtales som temmelig höie, saa kan den Ukjendte let antage Parmesang-hill for Nanca-Öerne, men disse seer man ikke, för tredie Pynt er heelt oppe af Vandet. Vi havde Lodskud af den lille 7 Fv. Grund, som ligger midt i Farvandet ret Nord for fjerde Pynt.

Vi vedbleve den 16de at holde Farvandet dör forbi tredie Pynt og Nanca Islands indtil Kl. 7 Aften, da en svær Tordenbyge med frisk Brise af sydlig Vind nödte os til at ankre op. Den 17de havde vi som sædvanlig Stille, Regn og omlöbende Vinde. Lettede Kl. 6 og ankrede Kl. 12 paa $9\frac{1}{2}$ Fv. Vand Nord for anden Pynt. Om Eftermiddagen lettede vi atter, mod Aften fik vi östlig Brise, og den bragte os da ned forbi anden Pynt med 2 à 3 Miles Fart, hvilket var store Ting under disse Omstændigheder, thi vi kunde dog stoppe Strömmen og endda komme lidt frem. Kl. $1\frac{1}{2}$ om Natten ankrede vi atter $\frac{3}{4}$ Miil Vest for förste Pynt. Disse hyppige Letninger og Ankringer vare særdeles anstrængende for Mandskabet, ligesom i det Hele Seiladsen i disse Farvande er i höi Grad angribende baade for Officerer og Folk. Hvad der især tager paa Kræfterne, er den vedholdende Lodning i den stærke Varme. Og det maa vel mærkes, at det er et Arbeide, som ikke Alle kunne gjöre, og om der end findes Flere, som forstaae det, saa er man ikke tjent med at have Mange at vexle paa. Man vil have Dybderne nöiagtig og vænner sig til den samme Mands Lodning, Udsyngen for Dybden &c. Man vil ikke gjerne

have Andre. Enhver, der har seilet noget i Lodde-Farvand, vil sande dette med mig. Jeg tog derfor heller ikke i Betænkning at tilstaae mine Lodhivere en Extradouceur for deres svære Arbeide, og jeg kan ikke andet, end udtale den Overbeviisning, at saadanne personelle Tillæg burde anvendes i alle Skibe, ikke alene for Lodhivere, men for alle andre specielt betroede Poster, saasom Roergængere, Kanoncommandeurer o. a. fl. Naar slige Extra-Tillæg vare forbundne til Posten, saaledes at den, der afsattes fra den, mistede dem, vilde det være en mægtig Spore til Tjenestens Fremme.

Den 18de om Morgenen lettede igjen med Labert og Stille, og listede os langs Kysten til Nord for förste Pynt, men her maatte vi atter ankre, for ikke at blive forsat forbi det snevre Löb af Lucipara-Strædet, som nu stod os tilbage at passere. Kl. 9 fik vi laber Brise af NO., men saa laber, at vi mere drev end seilede forbi förste Pynt og ind i Strædet. Dette er dannet af Sumatra Kyst, som her er ganske reen — kun med en bred udgaaende Landgrund af tykt Mudder — paa Vestsiden, og den lille Ö Lucipara med dens vidtudstrakte, farlige Grunde paa Östvallen. Den er paa det Snevreste knap $\frac{1}{2}$ Miil bred. Banca selv löber her heelt Ost i, og man fjerner sig altsaa fra den, saasnart man er passeret förste Pynt. Vinden friskede op ad Formiddagen, men halede ogsaa igjennem Öst til SO., saa at vi maatte gjöre flere Slag. Jeg lod jevnlig Fartöier lodde forud for Skibet ind mod Kysten, og var saaledes endelig Kl. 7 om Aftenen tvers for Lucipara, altsaa udenfor Banca-Strædets Grændser, og forholdsviis i rum Sö. Forinden jeg forlader Lucipara-Canalen, troer jeg endnu at burde udskrive fölgende Bemærkninger af min Dagbog: „Det undrer mig, at Mount St. Paul paa Banca ikke af Horsburgh er brugt som et Tværmærke for Seiladsen gjennem Lucipara-Canalen. Maaskee er det lidt langt borte og ikke altid synligt. Mig gjorde det megen Gavn. Naar man er er gaaet omtrent 2 Qvmiil Ost om förste Pynt, kan man holde S. $\frac{1}{2}$ O. hen hele Strædet ind, uden at vige fra sin Cours, ifald Vinden iövrigt vil tillade det. Man agte nöie

paa Strömmens Sætning; den er meget uregelmæssig og gjör alle Beregninger for Höi- og Lav-Vande efter den opgivne Havnetid tvivlsomme. Dybderne omkring förste Pynt ere i höi Grad afvexlende; fra 12 til 7½ Fv. og tilbage til 10à 12 Fv. i tre umiddelbart paa hverandre fölgende Kast, er meget almindeligt."

Vor Cours blev nu sat SO. hen for Batavia, men det blev Stille hele Natten og den fölgende Morgen. Vi havde Lucipara og Mount St. Paul paa Banca i Sigte. En Deel Seilere, deels med-, deels modgaaende, deelte Skjæbne med os.

Den megen Sygelighed, den stærke Varme og den megen Manövre saavelsom Liggen i Havn havde i den senere Tid hindret den sædvanlige Excercits med Kanoner og Geværer. Jeg benyttede de nu forestaaende Par Dages rolige Seilads til at friske lidt op heri, og lod saaledes den 20de gjöre klart Skib og skyde med Skarp. Et Par Pröver bleve afholdte med Hurtigskydning. Der blev da gjort 5 Skud i 6½′ og senere 3 Skud i 3½′. Ved at besætte en Kanon med lutter övede Constabler, drev vi det til at gjöre 7 skarpe Skud i 5′. Dette er imidlertid efter min Formening ikke at stole paa i Praxis. Skal man sigte ordentlig, og især skal man lade med dobbelt Skarp, saa bör man regne paa 1½′ pr. Skud, især naar Hensyn tages paa, at Kanonen, ved at blive varm, bliver urolig. Vi laae under denne Skydning imellem endeel malaiiske Prahuer, formodentlig Fiskere, som det ikke var mig ukjært at give denne lille Underretning om en dansk Orlogsmands Nærværelse.

Omtrent paa 5° Syd-Brede og 20 Mile Nord for Batavia begynder den Kjæde af smaa Öer, som kaldes de Tusind-Öer eller „the bed of roses" og hvoraf kun enkelte bære særskilte Navne, saasom den nordligste, som kaldes Nord-Watcher, og den sydligste, Syd-Watcher, medens de fleste ere for ubetydelige til at nyde en saadan Ære, men maa lade sig nöie med den ovennævnte collective Benævnelse. Sumatra's Kyst löber her ret Nord og Syd, og er saa lige, som den var skaaret efter en Lineal.

Da jeg ikke vilde vove mig ind i dette Farvand om Natten, især i det meget Stille og Omlöbende med Torden-

regn, som nu syntes stadig at ville indfinde sig hver Nat, dreiede jeg til Natten mellem den 20de og 21de April omtrent 1 Miil Nord for Nord-Watcher. Ved Dagen fik vi Sigte af denne saavelsom af de andre nordligste af de Tusind-Öer i SV. t. V. Vi fandt stadig mindre Dybde, end Kaartet angiver, og de mange Öers Pladser ere langt fra paalideligt aflagte. Vinden gik nu östlig og OSO.; löb med den Syd hen langs med Öerne, af hvilke vi passerede nogle ganske nærved ned mod Syd-Watcher; de laae lig smaae Buskadser i en stor Have, friske og yppige, som efter en mild Foraarsregn. Paa denne Seilads bleve vi satte kjendelig Vest efter. Kl. 9½ Aften ankrede jeg op paa 27 Fv. Vand i SV. af Syd-Watcher.

Den 22de om Morgenen Kl. 4 lettede vi med östlig Vind, stod SSO. ned mod de Öer, der begrændse Batavia Rhed, og som alle ere opkaldte efter hollandske Byer. Kl. 5 gik Vinden pludselig NV. med frisk Brise og endeel Regn. Med denne Leilighed kom vi meget snart i Sigte af Pulo Dapoor, og löb nu Östen om Edam, Alckmar og Enkhuysen, ladende Leiden om Bagbord, ind paa Rheden. De inderste Grunde ere mærkede med meget kjendelige, sort- og hvidmalede Kors, som gjöre Indseilinge tydelig og utvivlsom. Kl. 9 Formiddag ankrede vi paa 5 Fv. Vand mellem de hollandske Orlogsmænd, som laae paa Rheden. Det var Fregatten Ceres paa 40 Kanoner og Corvetten Boreas, paa hvilken sidste Admiral v. d. Bosch's Flag vaiede fra Krydstoppen. Desuden laae her to Dampskibe Bromo*) og Merapi samt Skonnerterne Circe og Windhund**). Saluterede Fortet med 19 og Admiralflaget med 15 Skud, som strax blev besvaret, hvorefter jeg fra alle Skibene fik Fartöier med Officerer ombord for at complimentere. Jeg tilbragte Formiddagen med at gjöre Visiter paa Rheden til de Herrer Chefer. Admiralen boede i Land og maatte söges der. Jeg

---

*) Bromo var gaaet paa tre Dage fra Sincapore til Batavia.

**) En tredie Orlogsskonnert Argo og et Dampskib Vesuvius ankom endnu under vort Ophold paa Batavia Rhed.

sendte derfor en Officeer ind til ham, for at complimentere, hvilket han med sin Adjutant gjengjeldte, og sendte mig Indbydelse til at tage Bolig i Land hos en Ven af ham, som lod mig tilbyde sit Huus. Det er her umuligt at boe ombord, naar man har noget at bestille i Land, thi saavel Skibene som Byen ligge hver paa sin Side saa langt fra Kysten, at man ikke kan, især i den Varme som her hersker, paa nogen Maade ligge ombord, hverken for sin egen Skyld eller for Folkenes, som skulle roe Fartöierne. Min förste Omsorg var da ogsaa at leie en Baads-Besætning af Indfödte til at betjene vor Travailleslup, for dermed at besörge den daglige Communication.

Vor Ankerplads paa Batavia Rhed var med
Batavia Taarn i S. 12° O.
Enkhuysen Sydende i N. 39° O.

Jeg har allerede tidligere bemærket, at vi her i Java-Söen paa denne Aarstid kunde vente SO.-Monsonen og dermed den törre Aarstid. Over Vind og Veirlig under vort Ophold paa Batavia Rhed giver den physiske Journal fölgende Oplysning. Det vil heraf sees, at SO.-Monsonen, i det Mindste her paa Rheden, langt fra kunde betragtes som fast sat ind i denne tidlige Deel af Aarstiden.

„Under vort Ophold ved Batavia fra den 22de April til den 12te Mai havde vi næsten bestandigen regelmæssig Land- og Sövind. Landvinden kom ialmindelighed med en Byge, eller dog meget pludseligt og stærkt fra SSO. eller SO. — Den tabte i Löbet af Natten bestandig mere og mere i Styrke og trak sig jevnt om til SV. og Vest, indtil henad Morgenstunden, da den döde heelt af. Sövinden begyndte med en let Brise af heelt nordlig, trækkende sig i Löbet af nogle Timer heelt östlig, med hvilken Vind den i Regelen döde af. Baade Land- og Sövinden vare i Begyndelsen af vort Ophold kun meget svage, men tiltoge daglig mere og mere i Styrke, og Sövinden holdt sig i Mai Maaned paafaldende mere nordöstlig end tidligere. Næsten hver Aften, henved Solens Nedgang, eller noget senere, trak det svært op og truede med et forfærdeligt Uveir, baade Regn og Tordenveir, uden dog altid at bryde lös over os, skjöndt

vi imellem fik det, og undertiden meget stærkt; Regn hörte paa denne Tid af Dögnet saagodtsom til daglig Orden. Fraborde forekom det, som om Uveiret dagligen bröd lös inde over Landet. Ifölge en Beskrivelse over Java af Lieutenant Thr. P. Melvill von Cornbec, Amsterdam 1844, findes der ved Batavia regelmæssigen Ebbe og Flod; den var imidlertid saa svag under vort Ophold der, at vi ikke mærkede til den, ei heller svaiede op for den, skjöndt der af og til sporedes en svag Strömning, som forekom mig at sætte langs Landet.“

II.

Ophold paa Java.

22 April til 12 Mai 1846.

Da Hollænderne kom til Java i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, anlagde de deres förste By, Batavia, umiddelbar paa Kysten paa begge Sider af den lille Flod Tilivoong, der har sit Udlöb gjennem en lav moradsig Strandbred i den lange, lidet dybe Bugt, hvis östligste Pynt, Cap Krovang, og vestligste, Ontang-Java, indeslutte mellem sig Batavia Rhed. Byen blev omgivet med Volde og Grave, for at beskytte den mod de Indfödtes Angreb, og Huse og Palaier, Kirker og Magasiner byggedes i dette indelukkede Rum. Canaler bleve gravede, som gjennemskare Byen i alle Retninger, med lidet Vand og endnu mindre Ström; Floden förte Mudder og Dynd ud mod den flade Strand: heraf fremstod da Uddunstninger, som i dette brændende Climat vare i höieste Grad skadelige for Helbreden, og efter nogle Decenniers Forlöb havde Batavia allerede opnaaet det Skudsmaal for Usundhed, som erhvervede denne By Navn af „den store europæiske Grav“, et Navn der, skjöndt med Uret, endnu stedse klæber ved den. Jeg siger med Uret, thi det gamle Batavia er fra den Tid, da General Daendels, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, grundlagde den nye Stad, saa godt som aldeles forladt. I den boer Ingen, — maaskee allerhöiest nogle enkelte fattige chinesiske eller malaiiske Haandværkere og Arbeidsfolk. Fæstningsvoldene

ere slöifede, den största Deel af den gammeldags By med dens tætstaaende höie Huse og smalle Gader er forfalden eller nedreven; hvad der staaer endnu, tjener meest til Contoirer, Pakhuse og Boutiker for de Handlende, og er beliggende langs den store Canal, som löber ud i Stranden. Men heller ikke her opholder der sig nogen Europæer om Natten. Klokken 5—6 sætter Husets Herre Alt under Laas og Lukke, efterlader allerhöiest en Portugiser*) eller Chineser til Bevogtning af Huset, og kjörer selv ud til sit Landsted i Ryswyk, Königsplein, Weltevreden, Nordwyk eller andre höiere liggende Qvarterer af den nye By.

Den ovennævnte store Canal blev gravet 1821 til 24, idet man afledede Floden Tilivoongs Löb, og inddæmmede og udgravede det fra Byen af, og ud til Söen. To lange Moler löbe fra Strandbredden ud i den aabne Sö omtrent ½ Fjerdingveis Længde, som Forlængelse af denne Canal, og det er imellem dem, man maa passere, naar man fra Rheden kommer op til Toldboden (de Boom), hvor der er indrettet Landingsbroer og steensatte Trapper, og hvor der tillige ligger et Vandfyldningshuus og et Observatorium. En Sluse er her sat tværs over Canalen for at afdæmme Flodens Löb mod Alt hvad den förer med sig, og saaledes holde Canalen muligst fri for at slamme til. Men Kysten hæver sig stadig og vinder Jordsmon paa Söens Bekostning. Der hvor Moloen nu ender, laae for 50 Aar siden Skibene til Ankers — nu maae de ligge 1000 à 1500 Alen længer til Söes. Moloerne maa derfor ogsaa jevnlig forlænges, og man arbeidede stadig saavel herpaa, som paa deres Vedligeholdelse i det Hele, hvilket i dette ödelæggende Climat er en absolut Nödvendighed, naar man ikke vil see Pælene gjennemædte af Orm, og Muurværket sunket sammen i meget kort Tid. For at skaane dem saameget som muligt, tör heller Ingen uden Generalgouverneuren og de allerförste

*) Portugiser er i brittisk Indien saavelsom paa de malaiiske Öer et almindeligt Navn for Indfödte af europæisk Herkomst.

Embedsmænd bruge Heste til at trælle deres Baad med, og saasnart man naaer Moloen, springe derfor de malaiiske Baadsfolk i Land, og trælle nu Fartöiet i en lang Line, travende afsted i et jevnt rask Skridt, langs Fodstien oppe paa Dæmningen. Man möder her stadig Fartöier, som bringe Ladninger ud og ind, til og fra Skibene paa Rheden, eller som befare Kysten eller de nærliggende Smaa-Öer, men med ligesaa megen Færdighed, som Trækskötefolkene paa Canalerne i Holland, vide disse Folk at manoeuvrere Fartöierne forbi, og Trælletougene klare af hinanden. Byen seer man under denne Passage aldeles Intet til; en stor Eng, og hist og her paa denne en Malaihytte eller et Vagthuus, er Alt hvad der, udenfor Færdselen paa selve Canalen, tildrager sig Opmærksomheden. Endelig er man da ankommen til „de Boom". Man er træt og mat af den lange Fart i den brændende Sol; man skynder sig at faae sig selv og sin Bagage op i en Vogn, og man kjörer da i rask Trav, först henover en frisk Eng og gjennem en skyggefuld Tamarinth-Allee, derpaa gjennem hele den uddöde gamle By, og fra denne igjen op til den nye Stad.

Man skynder sig i Vognen, sagde jeg — ja for mig gik det meget glat, thi Admiralen havde havt den Artighed at sende sin Equipage efter mig; men i Almindelighed gaaer det ikke saa hurtigt, som man gjerne vilde, thi det er ikke altid at der findes Leie-Vogne ved Toldboden, og de som holde der, ere som oftest meget maadelige og usle af Udseende. Det er et Slags smaa Calecher med et Ruf over, aabne for og agter for Lufttræks Skyld. Kudsken er en barbenet Malai i en spraglet laset Dragt, og med en Hat paa Hovedet, der ligner aldeles en omvendt Finlapperbakke, kun at den ikke er af Træ, men af Straa eller Bast, og altid heelt forgyldt, hvilket giver den et meget pudsigt Udseende. Kjöretöier, som de her beskrevne, sees overalt i Batavia, mere eller mindre vel udstyrede; men forresten findes der naturligviis ogsaa meget elegante egne Equipager.

Det egentlige Batavia, hvor alle Folk boe, og som dog paa en Maade ikke er en By, men kun, omtrent som Strandveien

udenfor Kjöbenhavn, en stor Samling af temmelig nær hinanden liggende Landsteder — herlige, luftige Boliger, passende til det Climat, hvorunder man lever, med Haver foran og med store Gaarde bagved — ligger et godt Stykke udenfor de gamle Fæstningsværker, deels langs ad de Canaler, man endnu har bibeholdt af den store Overflödighed, man havde heraf, og som bleve tilkastede, da Byen flyttedes, deels rundt om de to store Pladser Weltevreden og Königsplein, som udgjöre de længst bortliggende Qvarterer. Forresten er der ingen Grund for at Byen ikke skal voxe ud efter i det Uendelige, idet Enhver, der bygger et nyt Huus, altid bygger længer ud ad Landet til, og den Tid vil vel ikke være saameget fjern, da Batavia ingen egentlig Söstad er længer, men kun forbunden med Havet ved en Canal eller Jernbane.

Det er imidlertid ikke min Hensigt her at give en Beskrivelse over Batavia By. Min förste og vigtigste Grund er den, at jeg i Virkeligheden har seet saare lidet af den. Det gaaer her ligesom i Calcutta — det brændende Climat tillader ikke, at man gaaer ud; naar man nödes af Forretninger til at forlade sin Bopæl om Dagen, da skeer det til Vogns — Sollys og Varme lukkes ude, og dermed ogsaa Synet af Alt hvad der omgiver os. Jeg har derfor kun den Bemærkning at gjöre, at der næsten ikke findes nogen Bygning, offentlig eller privat, som paa Grund af architectonisk Skjönhed eller Eiendommelighed fortjener særlig at beröres, med Undtagelse af det i det 17de Aarhundrede opförte Raadhuus (Stadthuys) i den gamle By, een af de faa offentlige Bygninger, som staae endnu. Det er en svær, tre Etager höi, opmuret Bygning med Sideflöie, og en af disse indesluttet stor, brolagt Gaard, som tilfulde bærer Vidne om, hvorlidet de gamle Hollændere have været tilböielige til at lempe deres hjemlige Sæder og Skikke efter det Climat, hvori de levede. Her findes endnu endeel offentlige Contoirer, navnlig Told- og Finants-Faget vedkommende; forhen havde ogsaa Banken, Tribunalet o. a. dsl. her deres Sæde. En anden Bygning, som tildrog sig min Opmærk-

somhed, var det colossale Palais, beliggende paa Weltevreden, hvor næsten alle Regjeringsbureauerne nu findes concentrerede. Det blev paabegyndt af Gouverneur Daendels og fuldendt af v. d. Cappeln, var först bestemt til General-Gouverneurens Palais, men senere blev denne Plan opgivet, da de höie Herrer foretrak Opholdet paa Buytenzoorg, og lode sig, for deres midlertidige Ophold i Staden, nöie med en mindre Vaaning i Ryswyk Qvarteret. I hiint Palais findes en Gouvernementsal, hvor General-Gouverneuren holder Regjeringsraad, og som er decoreret med alle Javas General-Gouverneurers Portraiter. Imellem disse udmærke sig især de to ovennævnte Velgjörere for de hollandske Colonier, som altid nævnes med stor Ærbödighed af Batavias hollandske Indvaanere. Med en vis Gysen betragter man ogsaa her Gouverneur Adrian Valckenius, som gjorde sig berömt ved det store chinesiske Blodbad, et Slags Vêpres siciliennes, som jeg skal forbeholde mig at omtale, naar jeg kommer til at tale om Chineserne paa Java. — En storartet Stiftelse, som ligger i Weltevreden, er det for indtil 1000 Syge indrettede Hospital, som, foruden egne Værelser for höiere civile og militaire Embedsmænd, tillige har otte store Sale eller Huse for Soldater og Matroser, og et Par andre for Fruentimmer og Sindssvage.

I hiint Bureau-Palais har den militaire Club „Concordia“, som man havde gjort os den Ære at indbyde os til at deeltage i, sit Locale. Men hvor simpel og tarvelig var den ikke i Sammenligning med Calcuttas militaire eller bengalske Club; jeg var kun et Par Gange deroppe, men traf et eller to Mennesker, og al den Lecture, jeg kunde finde, bestod i et, to Gange ugentlig i Batavia udkommende Blad, en militair Avancements-Calender, og et eneste hollandsk Tidsskrift. Batavias civile Club, „Harmonien“, er et meget vidtlöftigt Locale; her gives om Vinteren store offentlige Baller, hvori Alt, hvad Batavia By kan opbyde, deeltager. Ogsaa findes i dette Locale det i mange Henseender mærkelige ethnographiske Museum.

Vicepræsidenten i Videnskabernes Selskab paa Java og

Directeuren for dette Museum, Hr. Pastor Baron v. Höevell, en Mand jeg oftere vil faae Leilighed at omtale i dette Afsnit, havde den Godhed at före mig og de övrige Herrer fra Skibet derhen. Det er en stor og rummelig Bygning, beliggende i Ryswyck-Qvarteret. Foruden et betydeligt mineralogisk Cabinet, og et Bibliothek, hvori der blandt Andet forefandtes en anseelig Samling af arabiske, malaiiske, chinesiske og japanesiske Haandskrifter, havde Museet tillige en ethnographisk Afdeling, langt betydeligere end de foregaaende. Man saae her en Mængde Oldtidslevninger fra Java, fra de hinduiske og buddhaistiske Religioners Tider; blandt Gudebillederne skal jeg blot nævne flere særdeles smukt udhuggede og vel conserverede Buddhafigurer fra Bow-Buddha-Templet ved Samarang. Ogsaa forefandtes her en ikke ubetydelig Samling af Modeller til Huse og Baade, endvidere af Redskaber, Vaaben, Dragter, en Möntsamling o. s. v., Alt fra de hollandske Besiddelser, navnlig fra Java og Borneo. Fyrsten af Djocjocartas musikalske Instrumenter, et Krigsbytte fra den sidste Krig, optoge et heelt Værelse. De os, fra de Dandscesener vi havde bivaanet og hvorom mere i det Fölgende, velbekjendte Harmonicaer, udmærkede sig især ved deres colossale Störrelser. Den ethnographiske Afdeling var vistnok langtfra saa omfattende eller fuldstændig, som man kunde önske det, men meget havde man henliggende, som endnu ei var opstillet, som en Fölge af at det Hele var et temmelig nyt Institut. Saavidt jeg kunde forstaae, blev ogsaa fra Tid til anden Meget, saavel fra denne, som fra de andre Afdelinger, afgivet til Museerne i Holland.

De private Boliger i Batavia ere i Almindelighed smukke og vel indrettede, men uden at deres Ydre gjör Krav paa at være imponerende eller grandiost. De blændende hvide Mure synes at trodse det ödelæggende Climat. En yndig lille Blomsterhave, og foran den et höit Jernstakit, der bæres af hvide Steenpiller, adskiller den landlige Een-Etages Bolig fra Veien og Færdselen udenfor. Husets Façade og den Söilerad, som ved de engelsk-ostindiske Bygninger udgjör Indkjörsel for Vogne, danner her den aabne

Forside til en smagfuld, stor Vestibule. En 3 à 4 Trin höi Trappe af hele Husets Bredde förer nemlig op i en Veranda, hvor Straamatter, hængende som Gardiner mellem Söilerne, holde Sol og Varme ude hele Dagen igjennem. Fra Verandaen gaaer man ind i den luftige Forsal, og fra denne i en Mellem-Salon, som kun er svagt oplyst om Dagen, thi paa begge Sider heraf ligger gjerne Sovekamre og de private Værelser. For Enden af Salonen findes en stor kjölig Spisesal, og derfra gaaer man ud i en Gaard eller Have, hvis Omgivelse er Kjökken og Domestik-Værelser. Hermed er omtrent ethvert Huus i Batavia beskrevet, större eller mindre efter Localiteterne. Man sporer megen Comfort og Elegance i Meubler og Inventarium, men ingen overdreven Luxus gjör sig gjældende. Fortrinlige Kobberstik efter Malerier af den nederlandske Skole pryde for det Meste Væggene i disse venlige Boliger, og naar jeg tidligere har omtalt, at de europæiske Colonier i Ostindien fremfor noget andet Sted i Verden vise Ligegyldighed for de skjönne Kunster og ere fremmede for aandelige Interesser, saa er det en dobbelt velgjörende Fölelse, at rette denne Anskuelse for de hollandske Coloniers Vedkommende, hvor jeg oftere mödte Beviser for en levende Sands i denne Retning.

Man har kaldet Batavia „Orientens Perle“. Som Hovedoplaget og Udförselsstedet for hele Javas Skatte og Rigdomme förtjener den vel sin Titel, men hverken ved architectonisk Pragt, som allerede omtalt, eller ved en imposant Störrelse og mægtig Folkemængde har den gjort sig fortjent dertil. Byen har nemlig kun 60,000 Indvaanere. Over Halvdelen af disse ere Malaier og Javaner, 15,000 Chineser, 3000 Europæer og „Liplapper“ *), de Övrige ere Arabere, Armeniere, Hinduer o. s. v. Blandt Batavias malaiiske og javanske Befolkning findes ikke mindre end 9000 Slaver; deres Skjæbne skal imidlertid være forholdsviis lykkelig, og al

---

*) „Liplapper“ kaldes Afkom af Europæere og Malaier eller Chinesere; „Pernakans“ derimod er Navnet for Afkom af Chinesere og Malaier.

fremtidig Slavehandel og Slaveindförsel er strengt forbudt*).

Gouvernementets Behandling af de Indfödte nævnes som human, men streng. Ingen af dem turde efter Solens Nedgang vise sig paa Batavias Gader uden sin Bambus-Fakkel og det Pas, hvormed han kunde legitimere hvem han var; ridende Gensdarmer patrouillerede ligeledes hele Natten igjennem. Men medens man saaledes stedse er paa sin Post mod den indfödte Befolkning, behandles den paa den anden Side höflig og velvillig, og vises aldrig den oprörende Haan, hvormed Englænderen seer ned paa sine hinduiske Undergivne. Det er ogsaa rimeligt, at en saadan Behandling, medens den hos denne Sidste har krybende Underdanighed til Fölge, hos Malaien derimod vilde fremkalde trodsig Modstand og blodig Hævn.

Malaiernes Klædedragt er ret eiendommelig. Baade Mandfolk og Fruentimmer bære „Sarong'en", der gjerne er af mörke, brogede Farver; man stiger ned i den som i et Skjört, og knytter den derpaa om Beltestedet ved at folde den fast sammen og stikke Enderne ind efter. Desværre have mange blandt Mandfolkene allerede efter Europæerne optaget de snevre, hvide Beenklæder, og istedetfor Sarong'en kun et lille Törklæde, bundet om Hofterne, hvilket langtfra klæder dem saa godt som deres Nationaldragt. Overkroppen bedække Mandfolkene gjerne med en Camisol eller Tröie. For Tjenere og Kudske var denne næsten altid af en bestemt Farve som et Livré, som oftest röd. Fruentimmerne bære „Kabai'en", der for det Meste var lyseröd, og som var et Slags fortil aaben Særk, der falder ud over Sarong'en og rækker lige ned til Födderne. Disse have baade Mandfolk og Fruentimmer saa godt som altid nögne; om Hovedet derimod binder Malaien et mörkt, i sort og blaat tegnet Törklæde **), hvoraf der indföres en betydelig Mængde fra

---

*) Med disse Slaver maae forstaaes Indfödte fra Java eller fra de andre Öer. Negerslaver findes ikke paa Java.

**) Alene af Bomuldstöier, deels hvide, deels farvede, trykkede Varer, indföres der til denne Colonie aarlig for næsten 11 Millioner Gylden. (Nopistch Kaufmännische Berichte, pag. 62.)

Europa og Forindien; den ene Flip af dette Törklæde hænger som en Snip ned i Panden. Stundom gaaer han ogsaa med en Hat, enten en lakeret af den allerede beskrevne Form, eller af Straa af Façon som en bred og lav Sukkertop. Det sidste Slags Hatte ere egentlig af chinesisk Oprindelse og optagne efter denne talrige Deel af Javas Nybyggere.

Det er en ofte nok gjentagen Sætning, at et Folks Eiendommelighed afspeiler sig i dets Modersmaal. Det malaiiske Sprog har en sjelden fuld og reen Klang, er blödt og melodiöst; og tör man da herfra slutte tilbage paa Folkets Characteer, da maa denne oprindelig være blid, varm og fuld af Fölelse. Vel er det sandt, at i „Amok'en" viser Malaierne sig som Slaver af utæmmet Lidenskab. Aarhundreders Söröverier, men især Despotiets Aag, der længe har hvilet tungt paa dem, have bidraget til at paatrykke dem noget Haardt og Skaansellöst. Men ligesom der i deres Söröverfærd ikke sjeldent spores smukke og ridderlige Træk, saaledes skildres de ogsaa som et Folk, der af Naturen er godmodigt og rigt paa huuslige Dyder.

Ligesom Malaiernes Cultur og aandelige Udvikling kun staaer paa et lavt Trin, saaledes er deres Sprogs grammatikalske Bygning simpel og i sin Barndom; af verbale Böininger har det laant endeel fra Sanskritsproget, og Fleertalsformen danner det simpelthen ved at gjentage Substantivet. Det Malaiiske er fattigt paa abstrakte, men riigt paa billedlige og poetiske Udtryk. Det har ikke undladt at optage Ord ogsaa fra de europæiske Sprog, som det er kommet i Berörelse med. Den lærde Marsden antager, at det malaiiske Sprog kun indeholder 27 Dele oprindelig Malaiisk, 50 Dele Polynesisk, 16 Dele Sanskrit, 5 Dele Arabisk og 2 Dele Javansk, Persisk og af europæiske Tungemaal, sandsynligviis Portugisisk, Engelsk og Hollandsk. Malaiernes vidtudbredte Handelsforhold, og Letheden ved at lære dette ligesaa simple som iörefaldende Sprog, have gjort det til det sydostlige Asiens „lingua franca." Det mangler et eget Alphabet, og bruger derfor til Skrifttegn de med det Arabiske nærbeslægtede Pegubogstaver.

Javanerne ere en fra Malaierne maaskee aldeles forskjellig

Stamme. Deres Hudfarve er mörkere, Staturen mindre, de have smaa sorte Öine, Panden er mærkelig indtrykt over Næseroden, Kindbenene höitliggende og stærkt fremstaaende, Næsevingerne saa brede, at Næsen, seet forfra, ofte danner en fuldkommen ligesidet Triangel. Javanerne, en mindre selvstændig Race end Malaierne, leve mest i det Indre af Landet og ernære sig ved Agerdyrkning, Haandværker og Kunster. Mandfolkene gaae nögne lige til Beltestedet; de bære Haaret langt og uklippet ligesom Fruentimmerne. Det gamle javanske eller Kawi-Sproget er rimeligviis et Ursprog, men stærkt blandet med Sanskrit; det skrives med Sanskrit-Alphabetet. Fra det nuværende Javanske er det saa grundforskjelligt, at kun en enkelt Lærd endnu har Nöglen til Kawi-Sproget, og naar Comedierne spilles heri, da forstaaes de kun igjennem den Fortolkning, som er fulgt jevnsides med den gamle Text, og nedarvet gjennem mange Generationer. Javansk har ikke alene, som Malaiisk, en Höi-Dialect, der bruges i Tiltalen til den Fornemmere, og en Plat-Dialect, hvori denne igjen tiltaler den Ringere, men desforuden endnu en Mellem-Dialect, som deels udgjör det fortrolige Omgangssprog, deels bruges af den Simple i Samtale med Stormanden, naar han fortæller denne Noget om sig selv, eller om en anden lavtstaaende Person.

Mine Forretninger i Batavia vare faa eller ingen. Saasnart Naturforskerne vare vel i Land og ifærd med deres Samlinger og Undersögelser, saasnart jeg paa og ved det ved Toldboden liggende Observatorinm havde faaet Lieutenant Rothe i Gang med Observationer, deels til Regulering af vore Chronometre, deels til Bestemmelse af Magnetnaalens Intensitet og Inclination, saa var jeg egentlig færdig, og der stod mig kun tilbage at leve i Land, at modtage og nyde den Gjestfrihed, som i saa fuldt Maal og paa en saa elskværdig Maade blev mig tilbudt af Batavias förste Selskab, og under alt dette efter bedste Evne at see og höre og fatte en Mening om hvad jeg erfarede.

Admiral v. d. Bosch havde havt den Artighed at skaffe mig Logis hos en af sine Venner, Hr. Launy, General-Told-Intendant og Vicedirecteur ved Finantsdepartementet.

Javansk Pige og Barn — Java.

Hr. Launy var Dansk af Födsel, Sön af en Silke- og Klædekræmmer Launy i Kjöbenhavn. Efter Faderens Död gjorde han som ganske ungt Menneske den tydske Frihedskrig med i 1813 og 14. Efter et Par Aars eventyrligt Liv kom han til Batavia, som hollandsk Husar. I denne Tjeneste blev han imidlertid snart bemærket af sine Foresatte, som et velopdraget og velbegavet Menneske, med gode Sprogkundskaber, og blev i 1819 ansat i den civile Administration som Skriver. Her vidste han ligeledes at gjöre sig gjældende, avancerede hurtigt fra den ene Post til den anden, blev Resident i flere Provindser, og beklædte nu et af de höieste og vigtigste Embeder i Landet. I denne interessante og udmærkede Mands Selskab levede jeg stadig den hele Tid, jeg opholdt mig i Batavia, og jeg skylder hans lærerige Samtaler den största Deel af de Oplysninger, jeg fik om denne Coloni, som med Rette kan kaldes den hollandske Krones ædleste Juveel.*).

I denne Mands Huus levede jeg da under mit Ophold i Batavia, og det varede ikke længe, inden jeg fuldkommen havde sat mig ind i og vurderet Behageligheden af den hollandsk-batavianske Levemaade. Oppe af Sengen med det tidligste Daggry, kaster man sig i en let Paaklædning, en hvid Kabaie, eller som Hollænderne for Spög kalde den: et Kulseil, og nyder sin Kaffe i den kjölige Veranda, som endnu er befugtet af Natteduggen. En let, frisk Morgenluft strömmer mig imöde, og Duften af tusinde tropiske Planter, paa hvis Blade Dugperlerne spille i den frembrydende Sols Straaler, blander sig forfriskende og velgjörende deri. Jeg sidder her i den magelige chinesiske Bambusstol, seer ud over Haven foran Huset, over Veien, som löber forbi, og over Canalen, som skiller os fra vore Gjenboeres

---

*) Ved min Hjemkomst udnævnte Hs. M. Kongen Hr. Launy til Ridder af Dannebrog, som blev ham bragt af Capt. Secher med „Valkyrien." Just i disse Dage, da jeg nedskriver disse Linier, har jeg erholdt Efterretning om denne udmærkede Mands dödelige Afgang i August Maaned f. A. som Fölge af et Fald fra Hesten paa en Ridetour.

Huse, der skjule sig bag en Væg af Oranger, Bambushækker og höie Cocuspalmer. Paa Canalen glide langsomt forbi de svært beladte Pramme eller Baade, paa Masten hænger en plump Raa eller Bom med et opgivet Bastseil; et Trælletoug farer fra Masten ind paa Landjorden, og 3 à 4 nögne Malaier slæbe afsted med den. Paa Veien kjöre Vogne af alle Störrelser, hurtigt eller langsomt, alt efter Omstændighederne, som oftest er det Cabrioletter, der bringe de vindskibelige hollandske Kjöbmænd ind til Byen til deres Contoirer.

Men Manila-Cherutten maa nödvendigviis ryges til den uundværlige Caffe. Uden at ryge vilde man ikke kunne nære sig imellem Folk her paa Java. Man vil altsaa have Ild — i en halvhöi Tone udtaler man Ordene „Cassi Api“ uden at vende sig for at see om Nogen hörer det; det behöves ikke — Ti for Een have alt forstaaet mig, og som ved et Trylleslag springe et Par, stundom tre, fire smaa malaiiske Drenge frem af Krogene — klædte i en lille kort Skjorte, forresten nögne — og bringe en af de brændende Kair-Lunter, som ligge paa Steenfliserne. Hvor de kjære Börn komme fra, maa Gud vide — hidtil vare de usynlige og uhörlige, — men man kan med Vished regne paa, at de altid ere tilstede og altid bevogte Ens mindste Bevægelser.

Nu begynde Visiterne, man converserer og gjör Forretninger af, saa kommer Frokosten. Den er serveret efter fransk Mode: en Mængde smaa og veltillavede Retter, hvoraf dog Riis og Carry udgjör en staaende og Hoved-Ret. En rigtig Batavianer lader alle Retterne passere Revue, tager lidt af Alt paa sin Tallerken, dertil en Portion Riis, krydrer det med et betydeligt Qvantum af alle Slags Pikles, laver det Hele sammen til en Ruskomsnusk og fortærer det derefter med synligt Velbehag. Efter Frokosten klæder man sig paa, for at kjöre til Byen i sine Forretninger, eller til hvad man ellers har at tage sig for. Man lukker Vognen tæt til, thi Solen er imidlertid kommen höit paa Himlen, og Heden er allerede meget trykkende. Kl. 1—2 er man færdig og iler med at forlade den forpestede By, for at komme ud i den sunde Luft. Nu er Heden imidlertid ble-

ven aldeles uudholdelig, man skynder sig ind i sit Værelse, klæder sig aldeles af, kaster sig paa Sengen og skyder en stor Rullepude ind under Knæerne; Jalousierne ere tæt lukkede, Muskitgardinet trukket for, man er saa godt som i Mörke. Desuagtet tager man en Bog med sig i den brede store Seng, og man læser ogsaa virkelig i Begyndelsen, men snart kræver Heden og den dermed fölgende Mathed sin Ret, og man sover ind, vis paa at i det mindste tre Fjerdedele af Byens Befolkning gjör det samme. Man vaagner ved en sagte Puslen i Værelset — det er den barbenede malaiiske Tjener, som har listet sig ind, har aabnet et Jalousie for den kjölige Eftermiddagsbrise, og har sat en stor Kop The ved mit Hovedgjerde. Den förste Dag loe jeg deraf og smagte derpaa, den anden Dag fandt jeg det godt, den tredie fortræffeligt; saaledes gaaer det vel omtrent altid med nye Sædvaner og nye Skikke. — Klokken er imidlertid blevet 4 à 5, man klæder sig paa, for at kjöre Tour, altid i Klædesklæder; det fordrer Selskabs-Etiketten, som Hollænderne i denne Henseende synes at holde langt strængere over end Englænderne. Jeg har ingensinde seet den lette hvide Paaklædning til Middagsselskab, som i Calcutta var saa almindelig, især naar der ingen Damer vare tilbords. Saa strænge og saa forskjellige ere Modens Love. Englænderne i Calcutta saaes stedse i „undress“, undtagen den enkelte Gang om Aaret, hvor de mödte til Lever eller Selskab hos Generalgouverneuren. Hollænderne i Batavia gik aldrig i Selskab uden gallaklædte, medens man derimod i Hotellerne om Morgenen saae mangen En indfinde sig ved Frokosten i en Negligée saa dyb, at man skulde have troet, han vilde gaae i Bad og ikke tilbords. Englænderne vilde have anseet det for höist uopdragent at vise sig paa Promenaden om Eftermiddagen med Cigar i Munden; Hollænderne rög deres Cherut ikke blot paa Promenaden, men endog skaansellöst midt imellem Damerne i den fineste Salon. I Calcutta spilltes „cricket“ ligesom hjemme i England, der holdtes Skiveskydninger, Regattas, Væddekjörsler, Væddelöb o.s.v.; i Batavia er der vel ogsaa gjerne et Væddelöb engang om Aaret paa den store Königs-

plein, men forresten foretrækker „myn Heer“ sin Magelighed for hine i en ostindisk Varme temmelig anstrængende Fornöielser, — og naar Englænderen lader sig indskrive i en Jagtklub eller deslige, saa gaaer Hollænderen af samme Grund, det vil sige, fordi Moden byder det, som Medlem ind i en Frimurerloge. Englænderen betragte alle „halfcaste“ som Parias, han maa skye i sin selskabelige Omgang; Hollænderen er heri saa lidt nöieregnende, at vi paa et Bal i „Harmonien“ traf alle mulige Tinter af couleurte Damer, og deriblandt endog Enkelte, der kun udtrykte sig flydende paa Malaiisk, talte meget lidt Hollandsk, og forresten hverken talte eller forstod nogetsomhelst levende Sprog. Men det er ikke engang Hollænderen om at gjöre at kaste et Slör over Liplappernes Herkomst; han omtaler meget ligefrem sit Forhold til en Malaierinde, der er hans Frille, Huusholderske og Börneopdragerske; han vedgaaer maaskee endog, at han samtidig har flere saadanne Forbindelser, og til sin Undskyldning paaberaaber han sig Umuligheden af at leve et sandt Familieliv i disse Colonier, ja tilföier undertiden endnu den Paastand — som jeg oftere har hört gjentage, uden at jeg tör sige, om den er begrundet eller ei — at det ublandede europæiske Afkom næsten altid herude bliver usselt og svagt, ja i andet Led endog ufrugtbart. Dog jeg glemmer over denne Sammenligning, at jeg skal paa Promenaden. Kl. 5 holder Vognen for Dören, og man kjörer da en smuk Tour i Batavias ydre Qvarterer og i deres Omegn. Man kjörer igjennem de friske, smaragdgrönne Riismarker ud i Malai-Kampongen, hvor rigtignok Bazarlivet paa denne Tid af Dagen er ophört, og Aftenens Lystighed endnu ikke begyndt, men Börnene derimod, der bryde sig mindre om Varmen, ufortrödent lade den ene Drage stige i Veiret efter den anden og juble höit, naar det lykkes En af dem med sin Snor at skjære en af de Andres over og faae den til at falde ned. Eller, hvis der endnu er Tid dertil, tager man ud til „Mester Cornelis“ og beseer The- eller Vaaben-Fabriken. Eller ogsaa holder man sig til den almindelige Promenade, gjör Touren omkring den store Konigsplein, for at möde Bekjendte, og for at see Batavias smukke Da-

mer, der uden Hatte, med kun et let Slör, eller vel endog barhovedet spadsere henad Veien udenfor deres landlige Boliger. Endelig vender man over Waterloopladsen hjem igjen. Under hele denne Kjöretour hænger bag over Calechen den evig brændende Lunte; thi Cherutten maa kunne nydes i Vognen. Naar det nu mörknes, og alle Vogne kjöre hjemefter ved Fakkelskin, gjöre disse brændende Lunter en comisk Virkning; thi det seer aldeles ud som en Mængde Ildfluer, der flyve langs ad Landeveien. Om Söndagen er der Musik paa den store Waterlooplads i Weltevreden, her samles da Byens beau-monde i Nærheden af Obelisken i deres bedste Pynt; man seer glimrende Equipager med elegante, pyntede Damer netop som i Calcutta og som i Europas Hovedstæder. De unge Herrer ankomme til Hest eller til Vogns, de stige af og gjöre deres Cour ved Vognene; Musiken spiller, men med Mörket holder den op, og Enhver iler til sit Hjem og til Middagsbordet.

Heller ikke her kunde jeg nægte mig den Fornöielse at trække en Paralel mellem Batavia og de engelske Stæder, jeg saa nylig havde forladt. Paa flere af disse har jeg omtalt, at Bordbönnen gik forud for Middagsmaden, ligesaa vist som Daggryet for Solopgangen; hos de mindre gudelige Hollændere var det et mere materielt, men efter deres Formening vistnok ligesaa nödvendigt Surrogat, der var traadt i Bordbönnens Sted — det var Bittersnapsen, de Svenskes „Sup“. I Calcutta har jeg fortalt, at man maatte gaae sulten fra Bordet igjen, naar man havde glemt at tage sin egen Tjener med sig; i Batavia springer der en malaiisk Opvarter til ved det mindste Vink eller Bevægelse. I Calcutta maatte man vogte sig, at man ikke kom til at sidde tvers for en Skinke eller en Steg, thi man var da fordömt til at tranchere og lægge for hele Tiden; i Batavia er man aldeles fri for denne Uleilighed. Men i Calcutta spiste man sin Mad i Ro, i Batavia snappes Tallerkenen bort, saasnart man blot seer sig om. Og endelig i Calcutta blev Punkaen svunget over Ens Hoved og tilviftede Kjölighed, naar Heden begyndte at blive altfor utaalelig; i Batavia maa man

undvære denne Nydelse. Var det fordi Heden var mindre trykkende? nei ingenlunde! Man svarede mig, at det var geneert, at det var usundt, og hvad veed jeg mere. Factum var, at Punkaen ikke fandtes, og dermed maatte vi lade os nöie, og svedte saa i vore Klædes-Klæder og övrige europæiske Pynt tilligemed det övrige Selskab.

Det var især i Aftenlivet, at jeg fandt en behagelig Forskjel fra Livet i Calcutta. Den for os Danske saa velkjendte, saa behagelige Skik, at man kunde tage hen i en Familiekreds og tilbringe en Aften uden udtrykkelig Indbydelse, mödte mig her igjen og var mig saare kjærkommen, thi ved min Ven Hr. Launys Godhed blev jeg meget snart indfört i de förste og behageligste Huse, saasom hos förste Medlem af Regjeringsraadet Hr. v. Reinst, hos General Cochius, Grev Hogendorph o. m. a.

Dette iövrigt i enhver Henseende behagelige Selskab lider imidlertid af en Sygdom, som ikke er ualmindelig i Europa, navnlig i mit eget kjære Fædreland, men som jeg blev höist forundret over at möde paa colonial Jordbund, eftersom jeg hidtil, hvor jeg havde færdet i engelske, franske og spanske Colonier, havde mærket saare lidet til den ved officielle Leiligheder, og aldeles Intet i det private Liv. Jeg mener Rangsygen, denne Pest for al selskabelig Glæde, der qvæler eller fordriver Munterhed, og som gjör selv de klogeste Mennesker stupide. Sandsynligviis var denne slemme Sygdom bleven forplantet til Javas Jordbund fra Moderlandet, og var nu en uundgaaelig Folge af den Etikette, hvormed General-Gouverneuren omgiver sig. At give Enhver den Plads, der tilkom ham ved Bordet, var en Sag af yderste Vigtighed for vedkommende Vært eller Ceremonimester. Der var en heel Spaltning imellem Selskabets Damer paa Grund af et Decret, som bestemte, at Regjeringsraaderne, der ikke vare Excellencer, havde Rang over alle Andre paa Öen, altsaa ogsaa over den commanderende General, som var Excellence; og ved en Souper, som fandt Sted paa et Bal i Klubben Harmonien, blev jeg af Baldirecteuren tilsagt, hvilken Dame jeg skulde give Armen til, ifölge den Rang, man havde været saa god at

tillægge mig. I Anledning af ovennævnte Strid maatte jeg höre mange Argumentationer fra begge Parter. Det Morsomste var, at det altid skete under Forsikkringer om, hvorlidet man kjærte sig om det, men man var nödt dertil for Mændenes Skyld, hvorved jeg da endog paa Java maatte tænke paa mine eensomme Timers Tröster Holberg, naar han i sin „honnette Ambition“ lader Jeronimus skyde Skylden paa sin Kone, der absolut vil være Frue.

Jeg kunde naturligviis ikke opholde mig længe paa Java, uden at gjöre Generalgouverneuren min Opvartning. Som för er omtalt, boede han ikke i Batavia, men paa Buytenzoorg, omtrent 10 Mile inde i Landet. Han havde ladet mig med mine Officerer og DHrr. Naturforskere indbyde til at besöge sig, og vor Reise derud blev derfor bestemt til den 28 April. Admiral v. d. Bosch havde havt den Godhed at tage mig i sin Vogn. I Hr. Launys Vogn kjörte fire af de Herrer, og med Baron v. Hoevell tre Andre. Det var DHrr. Professor Behn, Reinhardt, Kjellerup, Plum, Lieutn. Rothe og Ravn samt Pastor Hansen, der ledsagede mig. Vi kjörte afsted Kl. 6½ og vare Kl. 9½ paa Buytenzoorg.

Hvor ophörer Batavia? — Dette Spörgsmaal paatrænger sig atter her ved at kjöre ud ad den store Landevei, efter at have passeret Königsplein, der med sin hele Omgivelse ligner ligesaameget en Samling af Landsteder som en By. Thi paa denne Vei möder Öiet endnu en Mængde europæiske Boliger, saa at man ligesaavel kunde antage, at man var kommen ud i et nyt Qvarteer. Endelig, efter at have kjört en halv Times Tid, kan man da sige sig at være bleven Byen fri. Vi kom nu forbi „Mester Cornelis“, en forhenværende Fæstning. I Krigshistorien er dette Punkt blevet bekjendt ved Slaget 1811 mellem Englænderne og Hollænderne, hvorved Öen kom under Storbrittaniens Herredömme. Nu er det ingen Fæstning mere; men man finder her Caserner og Vaabenfabriker. For Hollænderne i Batavia, ligesom og for de Fremmede, er det et Sted, hvortil der jevnlig foretages Udflugter; thi de Indfödte have her

store Bazarer, hvor om Aftenen javanske Dandserinder lade sig see og andre Folkeforlystelser gives til Bedste.

Veien til Buytenzoorg er overordentlig god. Det er den store Landevei, som General-Gouverneur, Marchal Daendels lod anlægge langs igjennem hele Java, og som blev færdig paa 3 Aar. Sikkert gjordes herved Colonien den störste Velgjerning, men det er bedröveligt at maatte tilföie, at dette anstrængende Arbeide kostede flere tusinde Menneskeliv. Veien er 810 Pahls lang (hver Pahl paa $\frac{1}{4}$ dansk Miil), strækker sig fra Anjer i Sundastrædet, igjennem hele Java til Kalie-likoes ovenfor Panarsekan paa Östkysten, og gaaer over Bjergene Meganundong, Simpong og Bol. Ofte er den udhugget gjennem Klipperne, undertiden ogsaa lagt over dybe Afgrunde, saaledes som f. Ex. kort för man bestiger det skovkrandsede Bjerg Megamendong, over hvis Top den da atter er fört, og svæver her 5000 Fod over Havets Overflade. Hollænderne have i denne Henseende et stort Fortrin for Englænderne, der ikke have en eneste Landevei i Bengalen, med Undtagelse af dem, der ligge i de store Byers umiddelbare Nærhed. Man kjörer utrolig hurtigt; friske Forspænd staae færdige paa hver Station, som i Almindelighed er paa $1\frac{1}{2}$ à 2 danske Mile. Java's Heste ere meget smaa og ikke meget stærke. Naar de skulle sætte Vognen i Bevægelse, maa der i Almindelighed en Mængde Folk til at skuppe til Hjul og Vogn, medens Kudsk og Bilöbere paa det Ubarmhjertigste prygle paa de arme Heste; men naar man saa er i Gang, fare de afsted i fuld Galop, og skal man op ad Bakke, pidskes der værre paa dem end nogensinde för, medens Bilöberne med Raab og Skrig kyse dem frem. Saaledes naaer man gjerne, naar Bakken ikke er for steil, dens Top i et Öieblik, men bliver det dem for svært, standse de og staae ganske stille, og saa maae der Folk til at skuppe til Hjulene, hvortil man da bruger de förste de bedste, som findes paa Landeveien, og saa pidskes der lös af al Magt paa Hestene, og afsted gaaer det da paany over Stok og Steen. Paa denne Maade gaaer det til, at man tilbagelægger en Vei af 52 danske Qvmiil i $3\frac{1}{2}$ à 3 Timer.

Hele Veien igjennem möder man uafladelig vandrende Javanere, som bære deres större eller mindre Byrder — i Almindelighed Födevarer — ind til Byen. De mangle aldrig at hilse den forbifarende Vogn paa den mest ærbödige Maade de formaae. Dette bestaaer i, at de gaae heelt hen til Siden af Veien og vende sig om, thi de ere ikke værdige til den Ære at vende Ansigtet imod deres höitstaaende Overmænd. Denne Hilsen yde de ikke alene Europæerne, men ogsaa de Fornemme blandt deres egne Landsmænd; i intet Land i Verden er maaskee Aristokratiet holdt höiere i Hævd og Ære, end paa Java blandt den indfödte Befolkning.

Foruden denne store Mængde vandrende Lastdragere seer man paa en Jordvei, som löber jevnsides Chausseen, en stor Mængde smaa Kærrer, forspændte med to Böfler, som gjerne i et sluttet Tog af 20 til 30 Stykker, bevæge sig langsomt hen ad Jorden. Kærren er paa to Hjul, men disse Hjul ere af aldeles heelt Træ fæstede til Axelen, som dreier rundt i en Træ-Bössing under Vognkassen. Over denne er et Tag, som er afdeelt paa Halvt, saaledes at den forreste Halvdeel kan skydes tilbage over den bageste om Dagen, og drages frem om Natten. Den danner da saaledes et lille Huus, hvori Kudsken boer paa sin lange Reise, thi et saadant Kjöretöi gjör allerhöist fire Mile om Dagen, og kommer ofte fra de fjerneste Provindser for at bringe deres Varer til Batavia. Det er vel meget haardt, at det ikke er tilladt de arme Landets egne Beboere at befare den Vei, der har kostet saa mange af deres Landsmænds Sved, ja Liv, at fuldföre; men det er vist, at dersom den blev befaret af de ovenbeskrevne Vogne, vilde Veien i meget kort Tid ödelægges. Det har været forgjæves, at den hollandske Regjering har forsögt at bringe dem til at anskaffe andre Kjöretöier; de hænge altfor fast ved deres Fædres Skikke, og kjöre taalmodig og vel ogsaa endeel mageligere paa den blöde Jordvei.

Buytenzoorg ligger 800 Fod höiere end Batavia. Veien gaaer altsaa jevnt opad. Landet er særledes vel dyrket; Riisavlingen er Hovedsagen. Mange smaa Landsbyer kjörer man igjennem, som da i Almindelighed kjendes paa en

Klump Træer, som overskygge de lave, ret venlige Huse, og mellem disse Træer vrimler der gjerne af nögne Börn, hvoraf de Större bære de Smaa paa Ryggen eller paa Hoften. Fruentimmerne seer man sjeldent. Mangt et smukt Landsted kjörer man ogsaa forbi, som da er Hovedsædet for en eller anden betydelig Landeiendom. Strax efter den förste Station passerer man et meget betydeligt Etablissement, en Thefabrik. Det er först i de sidste 12 Aar, at man har begyndt at dyrke Theen her paa Java, men det synes at lykkes meget godt. Paa denne Fabrik har man begyndt en Fabrikation af The sammenpresset i Kager, hvorved der vindes, at alt det Smulder, som falder af ved Behandlingen af Theen, og som ellers gik til Spilde, nu kan anvendes. Paa saadan Maade forsendes ogsaa en stor Deel af den The, som udföres landværts fra China, ind i Nord-Asien og til Rusland.

Riismarkerne tilbyde altid et meget behageligt Syn, saavel ved deres deilige lysegrönne Farve, som paa Grund af deres terrasseformede Anlæg. Her paa Java er Irrigations-Systemet drevet i stor Udstrækning, og der gives maaskee ingen saa praktisk duelige Jordbrugere i denne Retning som Javanerne. Canal- og Gröftgravning, Vandledning og Terrasse-Anlæg have de studeret praktisk i Nödvendighedens Skole. Det er fast utroligt, paa hvilke Afstande de stundom lede Vand til deres Riismarker.

Kl. 9½ ankom vi til Buytenzoorg. Det er en prægtig, udstrakt, een Etages Bygning med vidtlöftige Flöie, og fra dem af atter Udflöie, som giver det Hele et imponerende, om ikke meget regelmæssigt, architektonisk skjönt Udseende. Slottet havde indtil 1834 to Etager, og skal da have været en særdeles grandios Bygning, men et Jordskjælv rystede det ned og ödelagde det saaledes, at det maatte ombygges. Den daværende General-Gouverneur v. d. Baud reddede med Möie Livet for sig og sin syge Kone med et spædt Barn. Siden den Tid har man meent det rigtigst at lade sig nöie med een Etage. Omkring Slottet er anlagt en meget smuk Park, som tillige tjener til botanisk Have. Det forekommer mig en smuk Idee at gjöre Slotshave-Terrainet

nyttigt som botanisk Have, og at forskjönne denne igjen, ved at danne den til et smagfuldt Parkanlæg. Canaler med Broer over gjennemkrydse den i alle Retninger. Et Menageri er ogsaa paabegyndt, men er endnu ikke synderlig rigt. Nogle vilde Sviin med opadböiede Hugtænder, endvidere et lille Elephantbarn var det Mærkeligste: dette sidste var meget tamt og gik frit omkring i Haven. Da jeg en Formiddag, under mit Ophold paa Slottet, blev indbudt af de andre Herrer til at fordrive nogle regnfulde Timer med et Parti Whist i den store Sal, som laae op til Gjæsteværelserne, blev jeg meget overrasket ved at höre nogle usædvanlig plumpe Fodtrin bag ved mig, og ved at see mig om, fik jeg en venskabelig Hilsen af den lille Elephant, som gjorde mig den Ære at viske sin Snabel af paa min hvide Vest. Den havde nemlig den Vane at komme herind ved denne Tid, hvor den vidste, at der var serveret allehaande Forfriskninger, som da Gjæsterne gjorde sig en stor Fornöielse af at dele med den.

Ved vor Ankomst blev os anviist Logis i den ene Flöi af Slottet, med den omtalte store Salon i Midten og Værelser til alle Sider. Kl. 11 mödtes man til Frokost, hvor jeg da blev forestillet af Admiralen for General-Gouverneuren, Hr. v. Rockhuysen. Denne Mand var, som bekjendt, fra Banquier bleven udnævnt til Finantsminister i Holland. Ved sin Afgang fra denne Post var han en Tidlang Minister i Brüssel, og blev i 1844 udnævnt til sin nuhavende Post paa Java som General-Gouverneur paa fem Aar. Det er en Mand paa omtrent 50 Aar, med et smukt Ydre og særdeles megen Anstand og Verden. Under interessante Samtaler, saavel för som ved og efter Frokostmaaltidet, hengik et Par Timer meget behageligt. Derefter gik han til sine Forretninger, og vi Andre til vore Værelser, eller i Haven, eller i Bad, eller til hvadsomhelst vi ellers vilde.

General-Gouverneuren havde den Artighed at tilbyde os at kjöre en Tour för Bordet. Meget elegante Equipager vare satte til min og mine Medreisendes Raadighed. Desværre var det Regnveir eller meget nær derved. Imid-

lertid fristede det smukke Kjöretöi mig til at kjöre ud, og meget vaade bleve vi da ikke.

Fra Slottet kjörte vi ned igjennem Byen Buytenzoorg, hvor Residenten for Provindsen af samme Navn har sit Sæde med alle sine underordnede Embedsmænd. De af Bambus opförte Huse eller Hytter laae adspredte hist og her paa begge Sider af Veien, oftest paa Skrænter midt i en frodig Vegetation. Landsbyen var beboet baade af Chinesere og Javanere; hvor disse ophörte, der begyndte hine, hver havde sit Qvarteer; de Förste syntes de talrigste. Som i Batavia, saaledes leve de ogsaa her af et eller andet Haandværk, men fornemmelig er det dog Landvæsenet, hvormed de her i det Indre af Öen beskjæftige sig. Den störste Deel af dem har forpagtet smaa Eiendomme, Enkelte ogsaa större, og mange af dem ere meget formuende. Hvert af disse Qvarterer, "Kampong's", havde sin særegne Övrighed — Javanerne en Regent, Chineserne en Captain — som af Hollænderne holdtes höit i Ære.

Hvo, som har læst Noget om Java, veed, at denne Ö er riig paa Oltidsmindesmærker; Sagn og Sange om svundne Tider leve bestandig i Folkemunde, og prægtige kæmpemæssige Levninger, fornemmelig af Templer, findes endnu paa flere Steder. Det er især Egnen om Samarang, men i Almindelighed den östlige Deel af Öen, der i denne Henseende er mærkværdig. Dog er ogsaa Buytenzoorg ikke ganske umærkelig i denne Henseende; thi her var Sædet for det hinduiske Rige Padjaran, der kuldkastedes af Islams Tilhængere i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, og Sagnet veed endnu at fortælle om den prægtige aabne Hal, der var i Kongeboligen, og som hvilede paa 800 gyldne Söiler. Efterat have forladt Byen, kjörte vi hen til Stedet, hvortil dette Sagn knytter sig. Intet Spor var tilbage mere af hiin svundne Herlighed; men i Nærheden deraf paa en meget afsides Plads, og omgivet af Træer og Buske staaer en Steen, der af de Indfödte betragtes med stor Ærbödighed. Den kaldes med det Navn „Baboetoëlis" eller den beskrevne Steen, og skal efter Sagnet være bragt herhid ved Ansanfong, der forplantede Islamismen til Öen;

men da de indgravede Bogstaver synes at tilhöre den gammel-javanske Skrift, antages den i Almindelighed at hidröre fra en ældre Tid. Mangfoldige Lærde, baade Indfödte og Europæere, have brudt deres Hoved med at udtyde de hemmelighedsfulde Tegn; men Ingen har endnu været heldig i sine Forsög. En indfödt Lærd meente for nogle Aar siden at have fundet Nöglen til denne Javas Runamo; men ogsaa hans Fortolkningsmaade synes at have været megen Tvivl underkastet. Tæt ved Baboetoëlis, paa den samme Plads, staae nogle raae Steenbilleder, der ligeledes af de Indfödte betragtes med stor Ærefrygt. Sagnet fortæller, at de ere Forvandlinger af en Prinds eller en Minister og hans Undergivne, som under den muhamedanske Forfölgelse, vare blevne deres hinduiske Guder troe. Paa en Steen ved Siden af findes et Indtryk, noget ligt det af en Fod; det er — saa siger Sagnet — en af Poerwa Kali's (hiin Prindses eller Ministers) Koner, der saalænge skal have grædt og bedet ved sin Ægtefælles Steenbillede, at Stenen, hvorpaa hun stod, blödgjort af hendes Taarer, har beholdt Sporet af hendes Födder.

Til Middag hos General-Gouverneuren var stort Selskab, saavel af Herrer som Damer. De mærkeligste Gjæster vare imidlertid fire Gesandter fra Rajahen af Bali Lombock, som vare sendte hertil for at tilbyde deres Herres Hjælp mod Rajahen af Bali Bleling, mod hvem den hollandske Regjering agtede at foretage en Expedition i Sommer (eller rettere i Vinter) for at tugte hans Overmod. Hiin Fyrste havde brudt en Tractat, som var indgaaet med det hollandske Gouvernement, ifölge hvilken Malaierne ei maatte plyndre Skibe, der vare strandede paa Kysterne, eller molestere deres Besætninger. Som Svar paa Hollændernes Forestilling desangaaende havde Bali Blelings Rajah sendt Documentet tilbage, gjennemskaaret med en Khris, og besmurt med Betelspyt paa alle fire Hjörner, en Plet, som den hollandske Regjering ei turde lade blive uhævnet, og som den ogsaa beredte sig til exemplarisk at straffe. Dette Tilbud om Hjælp til Expeditionen havde Gouverneuren afslaaet af politiske Grunde, som jeg ei tör bedömme, men paa samme Tid gjorde han sig

det til Pligt, at behandle Gesandtskabet med særdeles Udmærkelse.

Til hiin Diner vare de meget pyntede: de havde fine Skjorter paa, og brogede meget rigtfoldige Sarongs. I Haaret og bag Örene havde de stukket levende Blomster. Forresten bare de kostbare Khriser eller Dolke. De sadde meget anstændigt og ordentligt til Bords, spiste lidt Riis med en Skee, forresten Intet, drak Vand med en Draabe Rödviin i og et Glas Champagne. Denne Drik er for Österlænderne uimodstaaelig, og de meest Samvittighedsfulde undskylde sig med, at den ikke var opfundet i Mahomeds Tid, altsaa har han ikke forbudt den. En anden Mærkelighed ved denne Diner var ogsaa Regenten af Buytenzoorg, en gammel Javaner, med hans Frue, en ung Javanerinde. Hun var meget pyntet, med Guld og Juveler og meget rige, men snevre Silkeklæder. Men hun var langt fra smuk, til Trods for hendes Navn „Rader ajoe“ ɔ: den skjönne Prindsesse, og for hendes meget fornemme Byrd. Den gamle Regent havde ellers et Par Koner hjemme endnu, men denne var den Eneste, som havde höi Rang nok til at komme med i saa fornemt Selskab.

Iövrigt kunde man i dette Selskab troe sig henflyttet i en af Europas Hovedstæders förste aristokratiske Salons. Unge smukke Damer i meget elegante Toiletter, og Herrer i glimrende militaire og civile Uniformer, Baand og Stjerner, vrimlede her imellem hinanden. Tjenere i lyseblaae Livreer besatte med Sölv (rigtignok med et Anströg af malaiisk Costüme, saasom Turbaner paa Hovedet og Mousselins-Gevandter om Livet), endvidere i „les petits salons“ Tæpper paa Gulvene, Glasruder i Vinduerne, Damaskes-Gardiner, — der manglede kun en Kakkelovn; — dertil en levende Conversation paa Fransk, Engelsk og Hollandsk, som endnu bidrog sit til at foröge Illusionen. Men snart greb den trykkende Varme forstyrrende ind i det opstillede Phantasibillede, og man maatte da, for ikke at bukke under for denne uforsonlige Fjende af al selskabelig Munterhed, redde sig ud i de luftige Verandaer. Her var man paa det coloniale Selskabslivs rette Territorium. Oh! hvad var

den friske Luft herlig at indaande! — hvor var Udsigten henrivende fra disse Gallerier! Hvor var det herligt at see ud i det af Maanen stærkt belyste Landskab, med de to höie Bjerge Gédé og Salak i Baggrunden, med den lyse stjerneklare Himmel foroven, med den skyggefulde Dal forneden, hvori mystiske Taagedunster svævede omkring belyste af Maanen, beskyggede af de viftende Palmer, alt som en vedvarende Rislen og Pjadsken forraadede de mange smaa Bjergströmmes utrættelige Hastværk for at naae ned i deres Flodleie, og derfra til deres Oplösning og Forglemmelse i det Alt opslugende Ocean! — Ja i Sandhed! det var et skjönt, et oplöftende Syn, og naar man har nydt det, fatter man godt, at disse Himmelegnes Beboere sætte som deres störste Nydelse dette „dolce far niente“ i deres Verandaer om Aftenen, indaandende den tropiske Planteverdens balsamiske Uddunstninger, der dog — for at blive Sandheden tro — blandes med i Skyer af Manila-Cherutens bedövende Rög. En gammel Beboer af Java sagde mig: „hertillands skal man arbeide om Morgenen, sove om Dagen, leve og nyde Livet om Aftenen og Natten!“ og jeg kan ikke andet end give Manden Ret, i det mindste saa langt som min Erfaring gaaer.

Jeg gjorde en meget tidlig Morgenstund en yderst behagelig Ridetour med Herr van Aersen, Secretair hos Gouverneuren, en höist elskværdig ung Mand. Jeg saae herved en Deel af Omegnen, som er overordentlig smuk og har særdeles maleriske Situationer. De to ovenomtalte ildsprudende Bjerge danne overalt Baggrunden i Landskabet, snart indhyllede i Skyer, snart aldeles klart og skarpt aftegnede paa den lyse ætherklare Himmel; Gédé altid rygende med en hvid Top, der vaier for de lette Vinde som en stor hvid Fjeder i en overnaturlig stor trekantet Hat. Man tilgive mig denne trivielle Sammenligning, men det er virkelig Sandhed, og det er jo den Reisendes Pligt at blive Sandheden tro. Vi passerede et af de mange Flodlöb, som danne sig i Dalen af de fra Bjergene nedstyrtende Strömme. Denne Passage skete ikke paa en almindelig Bro, men paa en Færge-Flaade af Bambusrör. Det er overalt utroligt, alt

hvad Javanerne bruge Bambustræet til; deraf bygge de Huse, Vægge, Flaader, Stole, Borde, Matter, stort og smaat Husgeraad, deraf flettes Kurve og forfærdiges musikalske Instrumenter. Tag Bambussen fra Malaien, og du har taget hans halve Liv, og kan det lykkes dig at tage Khris'en fra ham, saa kan du være vis paa ogsaa at have taget den anden halve Deel af hans physiske Tilværelse. Men du kan være ligesaa forsikkret om, at Malaien vil forsvare denne sin sidste og kjæreste Halvdeel, som en Tiger sine Unger. Malaien sover med Khris'en ved sin Side om Natten, han er uadskillelig fra den, og den fra ham. En Dreng paa 10 Aar gaaer med sin Khris paa Ryggen.

En af de Ubehageligheder man har at stride med paa Buytenzoorg, er den evindelige Regn, som regelmæssig falder saagodtsom hver Dag, et Par Timer om Eftermiddagen mellem Kl. 1—2 til 5—6. Meteorologiske Iagttagelser give 21 Tm. Vand om Aaret paa Jordens Overflade, hvilket synes en fast utrolig Mængde. Men en Time efter Regnen har man atter det deiligste Solskin, Vandet har fundet sit Aflöb ned i de uendelige mange Bække og Aaer, som styrte ad tusinde Omveie, med al den Stöi de formaae, over Steen og Muld, over Træer og Rödder, under Broer, mellem Klipper, gjennem Dale; Jordbunden er atter tör, og Skov og Træer, Væxter, Buske, Blomster og Frugter staae i fornyet Glands, friske, duftende, skjönne, glimrende i den nedgaaende Sols glödende Belysning.

Den anden Aften jeg tilbragte paa Buytenzoorg Slot gav Gouverneuren stort Bal. Byens og Omegnens Damer vare indbudne, og der var virkelig mange meget smukke derimellem. Men de mærkeligste Figurer vare unægtelig atter de fire lombokske Gesandter, som til denne Fest havde iført sig deres „grande tenue“; det vil sige, de vare nögne til Bæltestedet, bare lange Slæb af brogede röde og gule Töier hængende efter dem, hvilket de vidste at manoeuvrere med ved det lille classiske Spark bag ud med Foden, fra hiin gyldne Tid, da vore Damer ved Hofferne bare Slæb, og man ikke kunde gaae over Gulvet i en Salon, uden at træde paa Flöiel eller Atlask. De havde dertil store Blom-

Gesandter fra Bali-Lombock

Java.

sterbouquetter bag Örene. Disse fire Figurer kom ind i Salen med megen Anstand, stillede op to og to bag hinanden paa Slæbets Længdes Afstand. Saaledes bleve de staaende en Tid, bukkede med Armene korslagte paa Brystet, gave venlig Haanden naar Nogen hilste paa dem, og iagttog iövrigt en rolig, alvorlig, værdig Holdning. Da Dandsen begyndte, gik de tilside, satte sig ned og saae til med stor Opmærksomhed og, som det syntes, med Velbehag. De bleve indförte af deres Vært, den gamle javanske Regent; det var en lille, mager, men dog smuk og venlig Mand. Den Aften var han klædt halvt paa Europæisk, halvt paa Javansk; han bar en Flöiels guldbræmmet, temmelig siid Tröie eller Kofte og en prægtig Sarong, et Stykke broget Töi, som var svöbt et Par Gange om Lænder og Been, saaledes som det alt er fortalt at alle Malaier bruge, og som skjuler Beenklæderne, dem de ingenlunde altid mangle; han bar endvidere en smuk Khris med gyldent Hæfte i Bæltet; men de bare Been, som ellers altid höre til Costümet, havde han indhyllet i europæiske Strömper og Sko.

Ballet var meget animeret, takket være Gouverneurens unge Adjudanter og mine unge Officierer. Musiken var mindre god end stöiende. Efter en smuk Souper og lidt Dands ovenpaa, var alt forbi Kl. 12—1. Vor Maler Herr Plum havde benyttet Aftenen, til at udbede sig Tilladelse at tegne de lombokske Gesandter. De to af dem nægtede det reent ud, men de to Andre tillod det med Fornöielse, thi, sagde de, de vare derved visse paa at leve efter deres Död. En af dem havde lidt Bakkenbart; det var ham meget om at gjöre at denne Prydelse ikke blev glemt.

Dagen efter gjorde jeg disse brave Folk tilligemed Regenten, som var min meget gode Ven, en Visit. I ethvert af Javas Residentskaber er der en saadan indfödt Regent, der staaer under Residenten, som altid er en Hollænder. Regenten har igjen andre indfödte Embedsmænd eller Betjente under sig, de saakaldte Demanger, der ere at betragte som Politimestere i de enkelte Districter, og Andre, som have med Kaffeplantagerne, Plantningen, Indhöstningen o. s. v. at gjöre. De blive alle lönnede af Gou-

vernementet. Dette, saaledes at regjere Java med Javanere selv, vidner om den hollandsk-ostindiske Regjerings Klogskab, idet den smigrer og binder til sig den indfödte meget aristokratiske Adel, thi en saadan Regént tages altid af de fornemste Familier, ja er vel endog ikke sjelden af fyrsteligt Blod. Maaskee kan det interessere Læseren at faae at vide, hvorledes en saadan Regent boer, og i Tillid dertil vil jeg före ham derhen; men jeg frygter for, at Forventningerne blive skuffede, mine bleve det idetmindste, da jeg hiin Dag holdt udenfor hans Bolig med flere af mine Medreisende. Huset var opfört af Brædder, der paa en temmelig uordentlig Maade vare sammentömrede og malede. Det var bygget med to Flöie; men man danne sig ikke derved et for stort Begreb om dets Störrelse. Den midterste Deel udgjorde en lang Sal, rimeligviis alene bestemt til at modtage Fremmede i, her idetmindste modtog Regenten os. Et stort langt Bord og europæiske Stole og Sophaer udgjorde Bohavet. Til begge Sider var Salen aaben, og udenfor stode en Mængde Tjenere, vel ogsaa nysgjerrige Javanere, som vilde betragte de europæiske Fremmede nærved. Begge Flöiene vare aflukkede, der förte ingen Döre til dem, idetmindste ikke fra Salen hvor vi opholdt os, men der boede ogsaa Regentens Damer, og til dette Allerhelligste var Adgangen naturligviis os formeent. I Salen vare de lombokske Gesandter tilstede; vi vare nu blevne de intimeste Venner. Efter at have opholdt os en halv Times Tid, blev et umaadeligt Sölvfad, fuldt af Kager, baaret ind, men ingen Viin, thi Regenten var jo Muhamedan. Samtalen var naturligviis ikke meget levende. Herr van Hoevell var saa god at tjene os til Tolk og at udtrykke, hvad jeg önskede at sige den gamle Mand angaaende hans Födelands Skjönhed og den Interesse, det havde indgydt mig. — Imidlertid var Klokken bleven mellem 3 og 4, og den vanlige Gjæst, Regnen, meldte sig allerede med en overtrukken Himmel; vi skyndte os derfor med at sætte os paa Vognen og komme tilbage til Slottet.

Næste Morgen, Torsdag den 30te April, var Alt istand til en Excursion op i Bjergene. Vulkanen Gédé skulde besees nærved, om muligt bestiges. Vi skulde begive os til

Tje-Banas, et Landsted, tilhörende General-Gouverneuren. Her skulde vi tage vort Hovedqvarteer, og herfra skulde Udflugten finde Sted. Kl. 6 holdt to fiirspændte Vogne for Dören. Baron v. Hoevell og Slotshavens botaniske Gartner, Herr Theissmann, gjorde os Selskab; af Danske vare vi, foruden mig selv, Lt. Ravn, Pastor Hansen, Herr Kjellerup og Herr Plum. En hollandsk Officier v. Enkhuysen, i Garnison i Buytenzoorg, indtog den ottende Plads. Paa samme Tid kjörte Admiralen til Byen; han havde med sig Professor Behn og Lt. Rothe; Herr Reinhardt tog ind med Diligencen, som gaaer tre Gange ugentlig imellem Buytenzoorg og Batavia.

Den Vei, vi havde at tilbagelægge, er i Sandhed noget af det smukkeste man kan see. De herligste Landskaber afvexle paa begge Sider: hvor man vender Öiet, har man smukke Udsigter, Bjerge, Dale, Skove, Aaer og Floder, som styrte gjennem Dalene ned ad Fjeldene, frugtbare Riismarker, nydelige Landsbyer, smukke Lyststeder, — Alt dette danner stedse afvexlende, stedse nye, stedse skjönne Billeder for den Reisendes aldrig mætte Blik, alt som han farer afsted stedse med Lynets Fart, eller rettere, saa hurtigt som de arme Heste kunne drives.

Det er næsten, som om Naturen tiltog i Rigdom, efterhaanden som man kommer höiere op imod Bjergene; den mere kjölige Luft man her indaandede gav den derhos ogsaa en Friskhed, som vi savnede paa det lavere liggende Land. Medens Risen allerede höstedes nede i Dalen, stod den paa Höiderne endnu ganske grön. Talrige Skarer af Höstfolk droge ud paa Marken med deres smaa krumme Riisknive, og med lange Stokke til at bære Riisbundter paa. Det var et yndigt Syn, fra Skrænten hvorpaa vi kjörte, at see ned i Dalen, hvor enkelte Huse laae adspredte hist og her, omgivne af Træer, midt i de yppige Riismarker. Paa den anden Side af Dalen hæve Bjergene sig paa ny; deres Toppe ere endnu bevoxede med Urskov, men paa Siderne have Træerne lidt efter lidt maattet vige Plads for Risen, der, med det samme friske Udseende, som Kornet hjemme hos os i Forsommeren, bedække de steile böl-

gende Banker lige fra Foden og op imod de mörke Skove, hvis tusindaariggamle Kroner naae op i Skyernes Regioner. Den betydelige Regnmængde, som falder her, navnlig paa de höiere liggende Steder, gjör disse Egne i höi Grad skikket til Riisavl, og Indbyggerne vide ogsaa fortrinligt at gjöre Brug af denne Velsignelse. Som jeg alt troer at have bemærket, ere Javanerne de mest praktiske Irrigateurer i Verden. Alle Skraaningerne ere afdeelte i en Mængde Terrasser, af hvilke enhver er noget fordybet, og altsaa omgivet ligesom af en lille Vold; paa disse Terrasser er Risen plantet. Ved gravede Render bliver nu Vandet ledet fra den fra Bjergets Top kommende Bæk omkring til de överste Terrasser; saasnart da disse ere fyldte med Vand, bliver den omtalte Vold eller Dæmning gjennemstukket paa Midten, noget af Vandet bliver altsaa tilbage, men det Overflödige afgives til den fölgende Terrasse o. s. fr.

Naar vi af og til kom til en Bakke, som Hestene ikke formaaede paa den omberörte Maade at tage med Storm, men hvor de maatte standse, vaagnede gjerne min europæiske Medynk for de arme Dyr hos mig, og til Trods for mine coloniale Medreisendes Spot over mit ömme Hjerte, steg jeg ud med flere af de Herrer, for at lette Hestene Arbeidet, og selv röre Benene ved en Spadseretour. Paa disse Höider begynder man allerede at mærke Kjöligheden — man kan taale at gaae. Naar jeg nu paa en saadan Vandring havde vundet saameget Forspring, at jeg naaede ned ad Bakken, inden Vognen indhentede mig, fandt jeg mig gjerne ved et dybt Flodleie, hvor en Bjergström styrtede sig skummende og brölende over sin stenede Bund. Men over Floden var kastet en solid Bro, og over Broen var anbragt et Tag. Dette har den dobbelte Hensigt at beskjerme Broen mod Solens og Regnens lige ödelæggende Paavirkning, og at tjene de stakkels Vandrende til Hvilested. Thi, paa den hele Vei, möder man uafladelig vandrende Javanere, som bære Provisioner deels til Byen, deels til deres egne Huse. Landet er paa dette hele Strög stærkt befolket. Over en Bambusstok, som de bære paa Skulderen, hænge paa begge Ender de Byrder de bære, som enten er Riis i Knip-

per, eller Gröntsager, hentede fra de höiere liggende Bjerghaver, Kjökkensager som Kaal, Bönner, Ærter etc., som Hollænderne sætte saa stor Priis paa, eller det er Knipper med Ænder og Höns eller andet deslige. Ved en saadan Bro, under dens skyggefulde Tag, i Kjöligheden af den underneden strömmende Flod, fandt jeg da gjerne en stor Forsamling af hvilende Fodgængere, og Fruentimmerne havde strax aabnet et lille Udsalgssted af Bröd, — det vil sige Riisklumper eller Riiskager, — Betel, Tobak, Frugt etc. Ogsaa jeg hvilede mig da paa et saadant Sted, og havde nu for mig en viid Mark til at anstille Betragtninger over disse Mennesker, som, böiende deres Nakke under den lange Vanes og Instinktets Jernaag, adlyde ubetinget og i stum Lydighed det mindste Vink af enhver Europæer, som möder dem paa deres Vei. Men — mine Betragtninger vare for det Meste temmelig overfladiske og indskrænkede — Climatet fører det med sig — det er ikke alene Legemet, som trænger til Hvile, ogsaa Hovedet, Forstanden, Sjælen afkræftes og slappes. Tankerne svæve frem i ubestemte Former. Ligesom et Legeme stundom bæres op fra Havets Bund og viser sig paa Overfladen, for strax efter at synke igjen forinden man formaaer at skjelne hvad det er, saaledes forsvinde Tankerne igjen, forinden man har havt Tid til at opfatte det Billede, hvori de aftegnede sig, og Aanden synker da tilbage i sin apathiske Ro, hvoraf den nogle Öieblikke lod sig forstyrre.

Efterat de to förste Stationer vare tilbagelagte, gik det ikke saa glat længer. Nu skulde vi for Alvor op ad Bakke, og hertil maatte vi have Böfler, som stationeres langs ad Landeveien paa derom skeet Forvarsel, og som spændes for i Forening med Hestene. Men Ulykken vilde, at vi paa denne Station fik stædige Heste, som ikke vilde fort, hverken paa den lige eller den bakkede Vei. Da de nu endelig ved Pidsk og Skuppen til Vognen vare bragte saa vidt, at vi kom til Foden af Bjerget, havde den anden Vogn, som imidlertid var kjört os forbi, taget Böflerne op ad Bjerget, og vi maatte altsaa vente, til de kom ned igjen. Vi gjorde her den Erfaring, at Böfler ogsaa kunne have en Mening,

og hvad værre er, en meget bestemt Villie. Disse Böfler meente nu, at de ikke havde nödig at trække op ad Bjerget to Gange i saa kort Tid, og erklærede denne deres Villie paa det tydeligste, ved at gaae til Siden istedetfor fremad, og ind paa en tilstödende Mark, saa at vi maatte takke Gud til, at de ikke trak os i Gröften. De bleve i en Hast spændte fra, og nu lagde de kjære Dyr sig ganske phlegmatisk ned i en Vandpyt, og vi bleve holdende udenfor paa Landeveien og saae til paa denne Badescene. Vore Kjöresvende med tilhörende Betjente gik i Værk med at betjene Böflerne ved Badningen, Aaget blev taget af dem, fra Terrassen ovenfor paa Riismarken blev aabnet med Khris'en en lille Canal, derved improviseredes et Vandfald, og nu overöstes Böflerne med Vand, hvori de syntes at finde stort Velbehag. Da de saaledes havde væltet sig i Vandet en Times Tid, lode de dem ganske rolig spænde for, og trak os nu rask op ad Bjerget. Vor Kudsk havde vel imidlertid gjort ét Par uheldige Forsög paa at bringe Hestene alene til at trække, og Herr Theismann tog ubarmhjertig alle de Folk i Tjeneste, som vi mödte paa Landeveien; ja en Bærestol, hvori sandsynligviis skjultes en fornem javansk Familie, blev sans façon sat ned paa Veien og Bærerne tagne til Arbeide, alt for at skaffe Kraft til at bringe vor Vogn frem, men forgjæves. Vore Heste erklærede, at de ikke vilde gaae uden Böflernes Hjælp, og vi maatte som sagt vente, til disse havde faaet deres Bad. Resultatet af alt dette var, at vi tilbragte tre Timer paa denne Station, og det var blevet Frokosttid, som notabene skulde være naaet paa Tje-Banas, da vi endnu kun havde tilbagelagt Halvdelen eller höiest to Trediedele af Veien. For at raade Bod paa vore Mavers Oprörsskrig, foreslog Herr Theismann os, at vi skulde besöge Herr v. Kraap, forhen Apotheker i Batavia, nu Planter. Han boede lige tæt ved Posthuset, og her skulde vi bede om lidt Frokost. Under Herr Theismanns Anförsel indtog vi saaledes Herr v. Kraaps Huus med Storm just i det heldige Öieblik, da Mand og Kone havde sat sig ned til et velbesat Bord. Han var en complet Gentleman og tog meget godt imod os. Han havde reist en Deel og

seet sig meget om i Verden, forinden han havde slaaet sig til Ro paa dette yndige Sted. Vi spiste os mætte, og beundrede med det samme den smukke Udsigt fra hans Huus. Fru v. Kraap syntes temmelig forlegen ved dette uventede Besög — den gode Kone meente maaskee, at der ikke var Mad nok, men deri tog hun sandelig Feil, — det er overalt noget man kan være ganske rolig for paa Java: til hvad Tid man saa kommer til de gode Indvaanere, er deres Bord altid velbesat. Efter endt Maaltid tog vi Afsked og kjörte videre.

Veien gaaer nu stadig op ad Megamendong („det i Skyer indhyllede Bjerg") indtil 5400 Fod over Havfladen, som er det höieste Punkt paa hele den store Landevei. Her er Grændsen imellem Provindsen Preanger og Buytenzoorg, og her holdt Regenten fra det nærmeste Distrikt med en Æres-Eskorte af 6 Mand, klædte i phantastiske Uniformer, efterlignende europæiske Cavallerister, og med denne efter os, foer vi ned ad Bjerget og ankom Kl. 4½ Eftermiddag til Tje-Banas. Dette Landsted har sit Navn efter Floden Tje-Banas, som kommer ned fra Bjergene og flyder gjennem Dalen tæt forbi Stedet. Tje-Banas betyder „den varme Flod"; den skylder de varme Kilder, som give den sin Næring, dette Navn.

Preangers Residentskab, hvori vi nu befandt os, er det störste paa Java, men kun svagt befolket; det tæller ei mere end 600,000 Mennesker. Dette er en Fölge af de mange Bjerge og de endnu ei under Cultur bragte Skovstrækninger, som findes i denne Provinds. Og dog ere Bjergene, paa hvilke der i Almindelighed kan graves i 6 Fod dyb Muld, forinden man stöder paa Stenen, ypperligt skikkede til Agerdyrkning. Som et Beviis herpaa tjener, blandt mange andre, den allerede omtalte Riisavl oppe paa de höit beliggende Steder. Blot de störste Træer havde man omhugget, og midt imellem de fældede Stammer og Rödderne, som vare blevne tilbage, stod Risen ligesaa frodigt som noget andet Sted. Det er iövrigt ikke det samme Slags Riis, der dyrkes paa alle Steder. Den, der dyrkes heroppe paa Bjergene, kaldes Gaga, i Modsætning til Sawa,

som dyrkes paa de lave, vandrige Steder. Paa Mellemhöiderne dyrkedes en egen Art, der kaldtes Dibar.

Tje-Banas ligger omtrent 4000 Fod over Havets Overflade. Her er fölgelig en meget behagelig Temperatur. Om Aftenen og Natten var det ganske kjöligt, og i den lange Sal blussede en Kaminild, som jo var ganske morsom at see paa, men ærligt talt var den aldeles overflödig for Kuldens Skyld. Tje-Banas er et smukt bygget Landsted, med en anselig Peristyl foran en stor Salon, bag ved denne Sovekamre ud til begge Sider og en stor Spisesal med et Billard nærmest ud mod Haven. Det trænger endnu betydeligt til Meubler, men Gouverneuren syntes at gefalde sig saa vel der, at disse Beqvemmeligheder sikkert ikke ville mangle. Det ligger i en smuk Have, og paa den anden Side af Landeveien findes meget vidtlöftige Kjökken- og Frugthave-Anlæg med Jordbær, Blommer, Hindbær og Kirsebær, grönne Ærter, Kaal, Bönner etc. etc., alt til næsten samme Fuldkommenhed som i Europa.

Vi spiste til Middag, gjorde en lille Promenade, spilte et Par Robbers Whist og gik saa tilköis, trætte af Dagens Besværligheder, og forberedende os til den kommende Dags Strabadser. Næste Morgen Kl. 6 stod Hestene for Dören. Jeg var den Förste paa Pladsen, og jeg ilede derfor ud i Haven i den friske Morgenluft. Panjorango og Gédé, de mægtige Tvillingbjerge, laae foran mig. En tæt Taage havde lagt sig omkring dem, og lod mig blot ane deres Omrids; men snart maatte Taageslöret vige for Solens förste Straaler, og nu saae jeg dem i deres fulde Storhed, med den tætte Skov, som dækkede deres steile Sider, hvori de mörke Skygger hist og her röbede de dybe Klöfter og steile Afgrunde, som vi snart skulde færdes imellem. Lidt længere tilbage stod Salak frem, ligesaa steil og imponerende som de tvende andre Bjerge, og ligesom disse med Toppen svævende mellem Skyerne. Tje-Banas er beliggende paa den lavere Skraaning af Panjorango; ganske jevnt sænkede Landet sig paa den anden Side af Lyststedet; umaadelige Riismarker kom tilsyne paa Skraaningen og nede i Dalen; men atter paa den anden Side af

denne hævede sig nye skovbevoxede höie Bjerge, og Öiet tabte sig tilsidst blandt de mangfoldige Bjergtoppe længere inde i Landet. Jeg vandrede noget omkring i Haven; europæiske Kjökkenurter afvexlede med smukke Anlæg af hjemlige Blomster, de mörke Cypresser med lysegrönne Bambus-Hække. Men nu hörte jeg allerede de Andres Stemmer. Jeg ilede op: en Kop Kaffe og saa til Hest! Töi, Bagage, Spise, Drikke og Sove-Reqvisita blev baaret bort af Gud veed hvor mange Mennesker, som vare satte i Bevægelse for denne Reises Skyld. Jeg tör uden Overdrivelse antage, at over 1000 Javanere vare tilsagte til Arbeide for denne vor Forlystelse. Strax udenfor Tje-Banas dreiede vi af til venstre ad en Markvei, og nu laae de to höie Bjerge Panjorango og Gédé foran os i deres fulde imponerende Storhed. Paa Gédé's Top svævede den evige hvide Sky af dens evig brændende Vulkan, men iövrigt vare begge Bjergene aldeles skyfrie og tegnede sig skarpt af paa den blaae Himmel. Det var et herligt Syn. Det syntes, som om Bjerget laae os saa nær, at vi kunde tage paa det med Hænderne, saa reen og klar var Luften. Snart befandt vi os i en Caffe-Plantage, som vi red igjennem. Mange tusinde Caffetræer stode her og prunkede i symmetriske Plantninger med deres mörkegrönne Blade og höiröde Bær. Efter den ældre Caffe-Plantning kom vi gjennem den nyere Deel, som endnu var under Anlæg. Her var Skoven fældet og Grunden ryddet, det vil sige: Kratskoven brændes af, de store Træer fældes og blive liggende til de raadne. De ere af ingen Værdi her. Brændsel mangler ikke, og transporteres bort kunne de heller ikke. Af og til var den nysryddede Grund beplantet med Tobak, andre Steder med Jordbær og Kaal.

Denne hele Plantage, ligesom alt hvad der avles i Provindsen Preanger, tilhörer Regjeringen alene, som driver det Hele udelukkende for egen Regning. Ingen Grundeiere, ikke engang hollandske, findes i det hele store Distrikt, og kun smaa Jordlodder ere tildeelte Javanerne i livsvarigt Fæste, imod at de erlægge en Trediedeel af deres Jords Afgröde i Afgift, og desuden ere de forpligtede til hver femte Dag, uden Hensyn til Helligdage, der med Undtagelse

af Nytaar ei ændses paa Java, at arbeide paa Gouvernements-Plantagerne. Den aarlige Nettoindtægt af Caffeen, Hovedproductionen i Residentskabet, skal belöbe sig til ikke mindre end 2 Millioner Gylden.

Efterhaanden som vi kom höiere op, forsvandt hvert Spor af Cultur. En tæt og næsten uigjennemtrængelig Underskov opfyldte derimod Alt, og en Mængde Bregner, i smaat og stort Format, stundom saa höie som Træer, udgjorde en væsentlig Deel af Vegetationen. End ikke Jorden syntes at have Plads til den yppige Planterigdom, thi medens de mægtige Rasamalâ-Træer höit ragede op over den övrige Skov, maatte ogsaa hvert af disse afgive ligesom Stade og Jordbund for en heel Række nye Væxter. Lianer slyngede sig op ad Stammer og Grene, og Orchideer udfyldte den Plads, som endnu var tilovers. En Mængde violetfarvede Balsaminer stode langs med den smalle Vei; men disse og et Par andre Blomster vare iövrigt de eneste Ziirplanter, som mit Öie kunde opdage. Hist og her var en Plads ryddet, hvor Artiskok, Kartofler og Jordbær trivedes fortræffeligt. Dog er Climatet for fugtigt for disse sidste, thi Blomsterne ödelægges ofte, og Bærrene kunne ei godt erholde den europæiske Södme. Ad en steil og besværlig Vei, saa at det ofte syntes et farligt Foretagende at ride deropad, saameget mere som den ei sjeldent löb langs med Randen af en Klöft, hvorigjennem dybt nede Tje-Kundul med sin larmende Ström trængte sig frem, naaede vi efter nogle Timers Ridt til vort förste Hvilested, Tje-Börum, eller „den röde Flod", hvor vi skulde skifte Heste. Det er en yndig Dal, aldeles som en Have, beliggende paa en Höide af omtrent 4700 Fod over Vandspeilet. Skovene ere for en stor Deel bortryddede; Aprikos- og Ferskentræer, ligesom og Blomster, Jordbær og Kartofler, ere plantede i deres Sted. Til alle Sider, med Undtagelse af den, hvorfra vi vare komne, er Dalen omgiven af höie, steile Klippevægge. Lodret hæve de sig flere hundrede Fod i Veiret, og som en Ring eller mægtig Vold omslutte de den venlige Dal. Vi fandt her en Bungalo og et opdækket Bord med den förste Frokost, som smagte os herligt. Vei-

ledede af Herr Theismann gik vi herfra omtrent en halv Fjerdingvei gjennem Skoven, og kom da til en Grotte, som er heelt fyldt med Vand, og danner en underjordisk Indsö. Vandet trænger sig som en evig Pladskregn gjennem Klippeloft og Vægge, og holder denne lille Sö stedse fuld til Randen. Man paastod den var bundlös. Jeg skal lade det være uimodsagt, men vist er det, at dens Vand var af en ualmindelig Kjölighed, og gjorde et forunderligt mystisk Indtryk ved sin dybe dunkelblaae Overflade, hvori de faldende Regndraaber uafladelig gave smaa lyse Bobler, som ligesaamange smaa Stjerneskud paa Nattens mörkeblaae Himmelhvælving. De Indfödte med deres naturlige phantastiske Sands kalde den: Telagangnembang, eller „Söen, som frembringer Blomster". Herfra förte man os et Stykke Vei videre ind i Skoven, og pludselig aabnede sig for vort Öie det meest imponerende Skuespil. Fra en aldeles lodret Klippevæg, hvis Tinde er overgroet med Skov, styrtede et Vandfald sig omtrent 200 Fod dybt i tre forskjellige Colonner ned for vore Födder. Den inderste Ström var halvt skjult af Træerne, og kun hist og her saae vi det hvide Skum mellem det lysegrönne Löv. Men de to andre stode aldeles frie som to mægtige hvide Kæmper, væltende sig ud mellem de tætte Skovmasser foroven, og oplösende dem til den fineste Stövregn, för de naaede Jorden. Hvad der endydermere forskjönnede dette Skuespil, var den tilfældige Solbelysning i det Öieblik vi vare der, som fremvirkede to stærktegnede Regnbuer bag Faldene, ligesom malede paa den mörke Fjeldvæg. Det var ubeskrivelig deiligt, og det kostede megen Umage at rive sig lös derfra. Imidlertid maatte vi tilbage samme Vei vi kom, og til Hest, og op ad Bjerget.

Vegetationen, skjöndt beholdende den samme Fylde og Yppighed som tilforn, forekom mig dog i flere Henseender nu at forandre sig fra den, vi tidligere havde truffet paa. Bregnen var ikke længer et betydeligt Træ; Bananen saaes ei mere, og Rasamalâtræet, som tidligere havde udgjort den störste Deel af Skovene i de lavere Egne, blev sjeldnere; andre meget höie Træer, lignende Cypresser paa Blade og Kroner, traadte i dets Sted; vor Botaniker kaldte

dem: Podocarpus cupressinus. Orchideer, undertiden med deilige röde Blomster, bleve stedse talrigere, men andre Blomster sjeldnere. Efterat være kommen omtrent 6000 Fod i Veiret, begyndte Luften at blive temmelig kjölig. Den mindede os om Hjemmet, og af og til begyndte nu ogsaa Græsarterne og blomstrende Urter fra det kjære Norden at smile os imöde, det var Violen, Evighedsblomsten, Ranunklen og en Art Hypericum, med store prægtige, gule Blomster — Alt gamle Venner fra Hjemmet, ligesom ogsaa mange af Træerne bragte mig til at mindes Naaleskovene paa Brödrerigernes Fjelde.

Efter en Times Ridt kom vi til et nyt Vidunder. Det var et Vandfald af kogende Vand, som strömmer ud af Bjergets Sider, styrter sig brölende og dampende under den lille Bambusbro, hvorover man rider, og ned ad Fjeldsiden. Men inden det naaer ned i Dalen, er det allerede afkjölet til almindelig Temperatur, og nu danner det de mange smaa Bække, som gjennemkrydse Sletten, forinden de optages i det store Flodleie, som har givet Tje-Banas sit Navn. Idet man rider over Bambusbroen, er man indhyllet i Damp som stiger op langs Bjergets Side, fra det kogende Vandfald. Det er et russisk Dampbad i fri Luft, thi ligesom man er udenfor Dampen, föler man dobbelt Bjergluftens Kjölighed.

Efter saaledes at have redet et Par Timer, naaede vi atter en ny Station, Rhinocerosstalden eller Gondong-Badok kaldet, fordi Rhinocerosser tidligere havde havt deres Tilhold her. Nu findes de ei mere paa Bjerget. Overhovedet traf vi paa denne Tour ligesaalidt paa fiirföddede Dyr, som paa Fugle; paa den hele Vei opad hörte vi intet til den Qviddren, som gjör vore Skove i Hjemmet saa venlige, kun af og til lod en enkelt Fugl sin Stemme höre. Man kaldte den: Burunghau ɔ: den javanske Nattergal, et Navn som den næppe fortjener, i det mindste efter hvad den præsterede i Tonekunsten den Dag jeg hörte dens Triller.

Paa dette Sted ventede os atter en Frokost, som til en Forandring var varm, lavet paa Stedet af de med Provian-

ten forud ilende Javanere, dem vi, alt som vi red op ad Bjerget, havde seet smutte os forbi ad dem ene bekjendte, endnu kortere, men ogsaa endnu steilere Fodstier, belæssede med Kurve, Flasker, Vadsække, Sengeklæder etc. Ogsaa denne Bungalo ligger overordentlig malerisk paa en lille Flade 7500 Fod over Havets Overflade, med den dybe Klöft, ved hvis Rand vi havde redet et betydeligt Stykke af den sidste Vei, nedenunder sig. Höit over den hæver Panjorango sit fyrstelige skovbeklædte Hoved *), og paa den modsatte Side saae vi det nögne Gédé at strække sit rygende Krater höit op over de omliggende Fjelde. En Deel Smaahytter vare opförte langs Veiene op til Bungaloen. Deres Bestemmelse var at optage General-Gouverneurens Tjenerskab, naar denne Coloniens Konge besöger disse Naturmærkværdigheder; nu camperede her vore Bærere med deres Bagage og vore javanske Förere med Hestene. Denne Samling af Mennesker og Dyr, Javanernes brogede Dragter, Baalene som vare tændte hist og her, og omkring hvilke de samlede sig for at koge lidt Riis eller opvarme deres Lemmer, Alt dette bidrog end mere til at foröge det Maleriske ved Stedet. Ogsaa vi ei mindre end Javanerne fölte Kulden alvorligt, saameget mere som vi vare halv- eller næsten heelvaade af vort Ophold i Hulen, vor Vandring i Dalen, og vort Ridt i Skyerne. En Ild blev antændt udenfor Bungaloen, omkring hvilken vi leirede os og tilbragte en halv Timestid under en munter Pasiar.

Friske Heste stode færdige til os, der ligesom alt det Övrige, vare sendte herop i Forveien. Vi rede nu videre opad Bjerget. Veien eller rettere Stien var ofte saa steil, og derhos enten saa opfyldt med Stene, eller saa slibrig af Fugtighed, at man maatte frygte for hvert Öieblik at styrte baglænds ned med samt vore smaa Heste, og vel kunde det svimle for Öiet, naar man fra den smalle Vei, der var indhugget eller rettere indgravet i Skrænten, saae ned i den vist over 1000 Fod dybe Klöft under vore Födder. Ind-

*) „Panjorango“ betyder: Fyrste: „Gédé“: den Store.

gravet siger jeg, thi her som tidligere, træder Basalten, dette og de nærliggende Bjerges væsentlige Bestanddeel, kun meget sjeldent frem til Overfladen.

Efter en halv Times Ridt blev Veien saa steil, at Hestene knap kunde bære os. Vor hollandske Lieutenant blandt Andre var for svær for sin: den lagde sig derfor ned i det blöde Mudder, som fyldte Stien. Han gik paa Accord med den: den skulde trække ham istedetfor at bære ham. Saa stod den op igjen; han tog den i Halen, og saaledes gjorde de begge tilsammen Resten af Veien tilfods.

Endelig Kl. $2\frac{1}{2}$ Eftermiddag naaede vi Bjerget Panjorango's Top, 9600 Fod over Havets Overflade. Her stod atter en lille Bungalo med en Kamin, som i Sandhed gjordes nödig. Det varede heller ikke længe för en blussende Ild bekjendtgjorde for hele Omegnen, at nu var Panjorango's Top beboet. Et större Forværelse og fire smaa Lukafer bagved, udgjorde alle de Beqvemmeligheder, som Huset kunde tilbyde. I hvert Lukaf var et Sengested, belagt med Mos. Herpaa lagdes et uldent Teppe og ovenpaa det et stukket dito, og herimellem foragtede vi ikke at krybe ind da Natten kom, endda indsvöbte i Sloprok eller Kavaier, vi som endnu igaar levede og pustede i 24° Varme.

Panjorango's Top danner et noget inclineret Plan. Paa dets överste Kant stod vi om Eftermiddagen og skuede ud over Dalen. Det mægtige Gédé laae ligeoverfor os, lidt lavere end vi; vi saae ned i dets Krater, store hvide svovlduftende Skyer væltede ud deraf, og stege lodret op i den ætherklare Luft. Men ingen Lavaström betegnede Udbruddet af den Elementernes Kamp, der gjærede i Bjergets Indre. Kun Vand, Dynd og Stene udkaster Vulcanen, og det er flere Aar siden, at dette er skeet; men den umaadelige Masse af store löse Stene, som laae opdyngede ned ad dens Sider, Vegetationens visne og forbrændte Udseende, vidnede noksom om mægtige Udbrud. I flere Afsatser hæver Bjergets överste Top sig bag Krateret; det seer ud som store, af sorte og hvide Stene opförte Mure, den ene over den anden. Disse med rödt og guult indsprængte Stene tage sig prægtigt ud i den stærke Sol-

belysning. Under vore Födder væltede sig et Hav af Skyer. Hist og her var en Aabning, og igjennem den saae vi ned i den rige Dal, som skovbevoxet, stærkt befolket, herlig dyrket, bugnende af Rigdom, omkrandser de to Uhyrer af Bjerge, hvoraf det ene idetmindste hvert Öieblik kan tilintetgjöre den hele Omgivelse paa Miles Vidde, i en af sine convulsiviske Bevægelser. Snart tyknede Skyerne sig tættere sammen. En sagte Brusen forkyndte os, at Regnen faldt under vore Födder, Tordenen rullede uophörligt, og Lyn gjennemfore de mörke Skyer, men over os hvælvede sig den klare Himmel, og Solstraalerne kom oplivende til os gjennem et tyndt Taageslör, som paa en smuk Efteraarsdag i vort Hjem. Alle disse Skjönheder nöd vi som sagt paa Skrænten af det höieste Punkt af Panjorango's Top.

Bagved os gik Terrainet jevnt nedad og dannede en flad Mark, som var deels beplantet med Jordbær, deels lagt ud i Rödkaals-Bede. Vi lode os Jordbærrene, der just begyndte at modnes, herligt smage, og sögte tilsidst, da det blev os for kjöligt, ind i vor Bungalo, hvor et stort Baal blussede paa den aabne Kamin, og gav os en betydelig Hoben Rög: Vinduer og Döre maatte holdes aabne, men Temperaturen blev mild og behagelig. Snart blev det mörkt, der blev da tændt Lys. Maden kom paa Bordet, og derefter en stor Bolle varm Punch, som blev drukket med Accompagnement af behörig Sang, Skaaler og Löier. Vore javanske Dragere og Hestförere havde deres Baal tændt nede ved de andre Hytter, men en Deel af dem svöbte sig i deres Kapper og Tepper, og leirede sig under Verandaens Tag, tæt op til Bungaloens Trævægge. Om Natten faldt en overordentlig stærk Dug. Vi sov eller lagde os i det mindste til at sove paa vore Mosleier, vel indsvöbte i Tepper og Klæder, men frös dog.

Næste Morgen Kl. 5 blev purret ud. En Skaal iiskoldt Vand over Hovedet og et Glas iiskoldt Vand at drikke, var en Vederqvægelse og Forfriskning, som vi længe havde savnet, og derfor nöd med saameget större Glæde. Derpaa ilede vi op paa Skrænten for at see Udsigten. Den var desværre temmelig indskrænket, store Taagemasser laae

paa Bjerget under vore Födder, og tildeels over Dalen. Dog hist og her var der en Aabning, og de Udsigter, som tilböd sig imellem Skyerne ned i Dalen, vare i Sandhed höist beundringsværdige. Gédé laae klar og reen, aldeles skyfri foran os. Det var blikstille, og den hvide Rögcolonne, som væltede sig ud af Krateret, havde Möie med at hæve sig i den ætherrene Bjergluft.

Kl. 7 satte vi os i Bevægelse, först til Fods det værste og steileste Stykke Vei, derefter til Hest, — i det mindste jeg og Herr Theismann. Den förste Plan havde været at bestige selve Gédés Krater. Vi skulde i saa Fald have ladet vore Heste staae paa den förste eller överste Station, og derfra vandret eller rettere kravlet 2500 Fod op i Veiret, ad den meest ubanede Sti over Lavabrokker og Rullestene. Da jeg havde seet Krateret saa tydelig, som det havde viist sig for os paa Panjorango, hvor jeg med en Kikkert kunde tælle hver Steen, der laae paa dets Rand, fandt jeg denne Vandring, först ned til Bungaloen, saa op til Krateret, og tilsidst ned igjen, kun lidet indbydende, og slog derfor strax til, da Baron v. Höevell foreslog mig at lade det beroe med hvad vi havde seet. Vi tog altsaa vore to Frokoste paa de to ovenomtalte Stationer, vendte tilbage igjen ad den samme Vei vi vare komne, tog os tilsidst en lille Galoptour, da vi vare naaet ned i Dalen, og ankom til Tje-Banas Kl. $2\frac{1}{2}$ Eftermiddag, temmelig trætte, men særdeles tilfredse med vor Excursion.

Residenten i Provindsen Preanger, den gamle værdige General Clarens, gjorde mig den Ære at komme til Tje-Banas for at hilse paa mig*). De Samtaler, jeg havde med

*) Denne Mands Historie er ikke uden en vis Interesse. Jeg vil nedskrive den saaledes, som den aabenhjertede gamle Mand fortalte mig den. — Han er en födt Belgier, og var som Saadan Officeer i fransk Tjeneste under Napoleon. Han gjorde Campagner i Spanien og Tydskland. Efter Freden 1814 tog han hollandsk Tjeneste og blev udsendt til Ostindien som Major. I 1830 kom han til Europa med Permission. Han ankom til Holland just som den belgiske Revolution var udbrudt. Han meldte sig nu hos Kongen, og erklærede sig redebon til at for-

denne Mand, gjorde mig denne Eftermiddag særdeles behagelig, og jeg skylder ham adskillige af de Oplysninger, jeg har erholdt om de indre Forhold paa Java. Jeg troer det ikke uinteressant her at meddele en Begivenhed, som havde fundet Sted alt for flere Maaneder siden, men som endnu ei var fuldt oplyst eller sluttet, og som var Gjenstand for megen Omtale medens jeg opholdt mig paa Java. En Vice-Resident i en af Preangers Underafdelinger, Herr v. Nagel, en Mand der havde været paa Java i 26 Aar, og beklædt denne sidste Post i lang Tid, var bleven myrdet. Man vilde vide, at han havde begaaet adskillige Uretfærdigheder som Politiembedsmand, straffet arbitrairt etc. Malaierne og Chineserne svore ham Hævn. En Aften stak de Ild paa Bazaren, Nagel ilede til, og gik sin Död imöde. I Tumulten blev han hugget ned. Han kjendte sin Morder og udlagde ham til Clarens, forinden han döde. Undersögelser, Arrestationer o. s. v. fandt Sted, men den Skyldige undslap. Han gik over til den muhamedanske Tro og fik som Renegat ivrig Beskyttelse af Præsterne. Han flygtede ind i Bjergene, og alle Clarens Bestræbelser i de sidste fire Maaneder havde været forgjæves. Men General-Gouverneuren tog denne Sag meget alvorligt. For det Förste antog han det, efter Rapporterne fra den Commissarius, han havde sendt til Preanger, for i den Anledning at undersöge For-

---

blive i hollandsk Tjeneste, eftersom han ikke hyldede Revolutionens Principer, og önskede at blive sin Eed tro. Han blev nu beordret til at samle alle de belgiske Deserteurer i et Corps, som af ham blev organiseret under Navnet les „chasseurs de Clarens“. Da Freden sluttedes og Belgien blev uafhængigt, blev Clarens med samt sine Jægere sendt til Java, og her tjente han sig op til Generalmajor. I Krigen paa Sumatra commanderede han et Beleiringscorps for en af de faste Pladser, som de muhamedanske Padres holdt besat. Beleiringen trak i Langdrag, og man betvivlede Clarens Dygtighed. Den commanderende General Cochius tog selv Commandoen, og Fæstningen blev indtaget, idet Fjenden römmede den af Mangel paa Ammunition. Clarens blev afskediget med Pension. Men Regjeringen i Holland befalede, at Clarens skulde gives en Ansættelse. Han blev da udnævnt til Resident i Preanger.

holdene, at være Clarens Feil, at Nagel havde kunnet före sig urigtigt op i saa lang Tid, uden derfor at tiltales; for det Andet ansaae han det af yderste Vigtighed, at de europæiske Embedsmænd ikke kunde overfaldes og myrdes ustraffet. Han havde derfor erklæret Clarens, at Morderne maatte og skulde udleveres, hvis ei, vilde han blive forflyttet fra sin Post. Saaledes stod Sagerne, og derved maa jeg lade dem blive, thi jeg kjender ikke deres endelige Udfald.

Hvorledes de Indfödte egentlig ere stemte mod Hollænderne, skal jeg lade være usagt. Man lærer ikke Sligt af fjorten Dages eller tre Ugers Ophold paa Stedet. At der rimeligviis er noget Gjæringsstof tilbage fra det for ei mange Aar siden med Vanskelighed undertrykte Oprör, at mange Javanere vel ogsaa kunne være misfornöiede med det strenge, conseqvent gjennemförte Monopolsystem i Agerdyrkning som i Handel, og at i det Hele Frihedslysten ligesaagodt er ilive her som andetsteds, lader sig næppe betvivle. Men en vanskelig Ting bliver det altid for et saa lille Land som Holland at bevare Colonier, saa betydelige af Udstrækning, saa fjerne fra Moderlandet, og som tælle saa mange Millioner ingenlunde krafteslöse Indvaanere, naar dette skal skee ved Militairmagt. At det hollandske Gouvernement egentlig heller ikke stötter sig paa en saadan alene, fremgaaer af den forholdsviis ringe Styrke, som man har herude, og som ikke skal belöbe sig til stort mere end 12,000 Mand, hvoraf de Fleste ovenikjöbet ere Indfödte; betydelige Strækninger maa fölgelig være aldeles blottede for Militair; i hele Residentskabet Preanger forefindes f. Ex. ikke en eneste Soldat; en hollandsk Resident, Viceresident, et Par Secretairer og Pakhuusforvalteren er det Hele, som i denne Provinds minder om Hollændernes Herredömme. De tage derfor andre Midler til Hjælp, som jeg tilforn leilighedsviis har berört. Ikke gjerne vilde jeg hertil henregne, at de gjöre Lidet eller Intet for de Indfödtes Oplysning, med det Formaal at holde Folket i Uvidenhed og saaledes nedtrykke dets Frihedssands. Men de have bedre Midler: de regjere de Indfödte tildeels ved Indfödte selv, hvorved de opnaae den Fordeel, baade at Javanerne beholde et Slags

Skin af egen Regjering, at de fornemme Familier blive knyttede til dem ved Embedsbesættelser, og endelig at de gamle aristokratiske Forhold blive bibeholdte. Men det Middel, hvortil de dog maaskee meest af alle synes at stötte sig, er, om jeg maa bruge det Udtryk, „Autoritet“. De forholdsviis faa hollandske Embedsmænd ere udstyrede med en meget stor Magt og Myndighed; de ere i Regelen, idetmindste i de höiere Charger, godt aflagte, og kunne saaledes fremtræde med en Pomp, som vi herhjemme næsten vilde kalde fyrstelig, og derhos forstaae de saare vel den Kunst, at træde op med en imponerende Herskermine, hvoraf Fölgen da ogsaa er, at Javanerne see op til dem som til höiere Væsener. At bevare denne barnlige Ærbödighed mod Embedsmændene, Ærbödighed i det Hele mod den hollandske Regjering og dens Institutioner, synes næsten at være Hovedpolitiken for Gouvernementet, som er overbeviist om, at Faren er der, hvor hiin Ærbödighed slöves.

Vor Aften tilbragte vi med at see paa et Slags Concert og Dands af Indfödte, som Baron van Höevell havde havt den Godhed at indrette til vor Forlystelse. Orchestret bestod i et Slags Klokkespil, lange horizontal liggende Metalplader, paa hvilke der blev slaaet med Træpinde, og denne Musik ledsagedes af den evindelige Tam-tam; endvidere af en Art Violin med to Strenge, paa hvilke der blev spilt med en lille Bue. Skjöndt langtfra smukt, og især meget eensformigt, var det dog langt mere harmonisk, end den Musik, som Hinduerne ved lignende Leilighed præsterede. Sangen og Dandsen var derimod saare lidet bedre. Nogle smaa stygge Fruentimmer, nögne til under Brystet, drapperede med brogede Pjalter, Blomster i Haaret, en Vifte i Haanden, bevægede sig stedse slæbende med Födderne i lascive Bevægelser, slyngende Armen over Hovedet, syngende en snövlende, skraalende Sang. Viften slap de aldrig af Haanden, og ingenlunde glemte de at coquettere med de Fremmede. Efterhaanden sagtnedes igjen Musiken og Dandsen, og det syntes som om Dandserinderne mere end ellers fulgte os med Öinene; man sagde os, at vi vare Gjenstand for deres Improvisationer, og man over-

satte mig noget deraf, ifölge hvilket Indholdet omtrent var Fölgende: „Siig hvor Du sover, og jeg vil komme og være hos Dig. Siig mig, hvor Du er, og jeg vil fölge Dig, og löb Du end ud i Havet, vil jeg dog fölge efter Dig.“ — „Elsker Du mig, da giv mig en ny Klædning.“ — „Herren derhenne med Brillerne seer paa mig; men jeg vil ikke see paa ham.“ — „Huset, Lamperne o.s.v. o.s.v., hvor er det smukt, men Herrerne ere dog langt smukkere.“ Som man kan see af disse simple Forsög i Improvisationskunsten, dreie deres Sange sig gjerne om Kjærlighed, og ikke altid om den reneste, men ofte behandle de ogsaa Landets gamle Historie, navnlig Kongernes, og det i Folkesange, som blive bevarede fra Slægt til Slægt. Erindringen om det Gamle, fra Buddhaismens Tid, lagde sig iövrigt her, som ved andre Leiligheder, tydeligt for Dagen. Enhver Dandsepige havde, som man hyppigt seer blandt Hinduerne, jeg troer blandt Wischnus Tilbedere, en rund sort Plet, malet midt i Panden; Lampen, som stod midt paa Gulvet, og bestandig fulgte dem, hvad enten det var Aften eller höilys Dag, hvad enten de dandsede under et Bræddeskuur, eller de bleve indförte i europæiske Boliger, sagdes ogsaa at være en Erindring fra hine Tider, og overhovedet minder baade Dandsen, Sangen og Dragten meget om Indiens Bayaderer. Af og til faldt Choret ind, bestaaende af Orchestrets Mandfolkestemmer. Et Bækken stod ved Lampen midt paa Gulvet, hvori man lagde, hvad man vilde offre til de Dandsende. Men navnlig maatte Den af Tilskuerne offre, der fandt Lyst til at dandse med. Dette kostede vel Ingen af os noget synderlig, da Fristelsen ingenlunde var stor, men Adskillige af de Indfödte, som stode og saae til i Dören og paa Balconen, trængte sig dog frem og deeltoge i Dandsen, som da tog den samme Retning som alle sydlige Folkefærd tage i deres Dandse, Negerne i deres Chica, Sydamerikanerne i deres Samaqueja og — Spanierne i deres Fandango —: Principet er det samme, som lægges til Grund for hele Ideen af Dandsen, eller rettere for den deri udförte Pantomime, kun er den snart mere, snart mindre forædlet i sine Former. Hvilket Principet er, behöver jeg ikke her at ud-

A. Plum del — Em. Baerentzen & C° lith. Inst.

Bajadere. Java.

vikle. Jeg havde snart nok af denne Dands, og gik derfor tilköis, hvor jeg dyssedes i Sövn af Klokkespillet og Sangenes monotone Allarm.

Næste Morgen vare vi atter til Hest Kl. 6, og red den förste Station til Toppen af Megamendong paa Hjemveien til Buytenzoorg. Paa denne Maade nöde vi denne særdeles smukke Egns Skjönheder langt bedre og kom tillige hurtigere op ad Bjerget. Heroppe ved Preangers Grændse forlod Eskorten os, og vi bleve til Afsked complimenterede af Tje-Banas Regent. Vi standsede i denne Anledning en Stund heroppe, inden vi stege til Vogns, men tillige benyttede vi Leiligheden til, efter vore hollandske Reisefællers Anmodning, at see os noget om. Java er, som oftere omtalt, meget vulkansk; i dens Indre brænder en fortærende Ild, som mulig engang opsluger og tilintetgjör den hele Ö. Fra de ældste Tider have fra Tid til anden mægtige Naturrevolutioner fundet Sted. Sagnet om saadanne Begivenheder har vedligeholdt sig hos Folket gjennem mange Menneskealdre, og Toppen af Megamendong er just Gjenstanden for et saadant Sagn. Da vi ei havde langt hen til Stedet, som var Skuepladsen for denne Begivenhed, gik vi derhen. Javanerne vare som sædvanligt stimlede sammen, for at see de Fremmede, og de bleve strax tagne i Reqvisition, for at hjelpe os paa Veien, thi det gik op og ned af steile Skrænter, og Regnen havde saaledes oplöst Grunden, at Födderne hvert Öieblik glede under os. Efter endeel Besværligheder stode vi nede i en dyb, snæver, tragtformig Dal. Omgivet paa alle Sider af höie, næsten lodret staaende, fra Toppen til Foden med Træer bevoxede Skrænter laae „den mangefarvede Sö“ Telaga-Vörna, hvis mörke Vande gjengave det fuldeste Billede af de höie Skrænter med deres yppige Vegetation og Himlen ovenover, ret som vilde den tale til os om dens Dyb, som Ingen havde fundet, og om de rædselsfulde Optrin, da Jorden i en fjern Oldtid i sit Skjöd havde optaget en sammenstyrtet Vulcan. Igjennem den snævre Aabning foroven saae man Himlen, som kun dunkelt og mystisk oplyser dette, i en vis höitidelig Taushed og Ro indsluttede, fra hele Verden adskilte

Sted. I Sandhed! Java er ikke alene et höist mærkeligt, men et deiligt Land. Det vilde være i höi Grad lönnende at henleve et Aars Tid paa denne Indiens herligste Ö, hvor Naturen frembyder saa riig en Afvexling, hvor Mindet om det Forgangne ved hvert Skridt næsten knytter sig til det Nærværende, hvor Sjælen derhos stedse finder Stof til Forsken, saalænge den föler Kraft dertil, og til at drömme, naar den trænger til Hvile. Paa saadanne Steder som Java föler man först ret det Utilfredsstillende ved at reise alt for hurtigt. Indtryk forsvinde for Indtryk; man har neppe grebet Eet, för man atter rives til et Andet, og intetsteds faaer man Tid til at söge Hvile i Beskuelse og Overveielse af det, man har seet.

Jeg blev udrevet af disse Betragtninger ved Baron v. Höevell, som raabte: „Lidt Frokost og saa til Vogns!" snart gik det i Carriere ad Buytenzoorg til. Da vi kom til den Station, hvor vi sidst havde forladt de stædige Heste, fandt vi en Indbydelse fra en nærved boende Thefabrikant, Hr. Toussaint, til at besöge sig. Vi fandt her et Selskab af Damer og Herrer, Alle Bekjendtere fra Buytenzoorg. Hr. Toussaint havde en elskværdig Kone og var selv en meget artig Mand; vi fik en ypperlig Frokost, saa at Alt bidrog til at lade os tilbringe et Par meget behagelige Timer. Da Veien i det Hele gik ned ad Bakke, nærmede vi os rask henimod Buytenzoorg. Imidlertid var det dog allerede blevet noget ud paa Eftermiddagen, og af og til saae vi hele Skarer af Javanere vende tilbage fra Riishösten. Paa en eiendommelig Maade, fortalte man mig, faaer man her Arbeidere i Hösttiden; naar en Mand skal höste sin Riis, opreiser han nemlig en höi Stang med et Flag ved sit Huus, og paa dette Tegn samle sig Alle fra Omegnen, som önske Arbeide, hos ham. Paa de lange Stokke, som vi paa Udreisen havde seet dem stötte sig paa, hang nu Riisknipper, flere eller færre, eftersom de havde arbeidet til, thi Maaden at lönne Höstkarlene paa, er ligesaa eiendommelig som den, hvorpaa de blive samlede; for fire Riisknipper, afskaarne og sammenbundne, faae de selv det femte. Seent ud paa Eftermiddagen kom vi tilbage til Buytenzoorg.

Dagen efter var en anden Excursion bragt istand for os, som ikke havde mindre Interesse. Gouverneuren havde længe lovet sin Nabo, Hr. v. Braam, at besee en af denne bestyret Eiendom, Champia kaldet, hvor der findes et Bjerg, der i sit Skjöd gjemmer de berömte Svalereder, hvilke som bekjendt udgjöre en af Chinesernes og snart vel ogsaa Europæernes Lækrerier. Gouverneuren havde nu havt den Artighed at beramme Dagen saaledes, at vi kunde tage Deel i denne Fest. Desværre blev han selv upasselig om Natten og maatte blive hjemme. Vi Andre toge afsted om Morgenen Kl. 6, kjörende som sædvanlig med flyvende Fart. Da Alting var indrettet paa, at Gouverneuren skulde være med, saa havde ogsaa vi Fordelen heraf. Paa den hele Vei, vi tilbagelagde, vare alle Landsbyer i Galla; ved hver Bro var oprettet en Æreport af Bambus, over selve Broerne var lagt en Bambus-Matte, og Rækværket var udsmykket med Bambusblade; hele Befolkningen paraderede langs Veien for hvert Huus, vi kjörte forbi; Tamtams og Klokkespil löd fra hver Busk eller Træ, bag hvilke de venlige Huse laae skjulte. Strax udenfor Slottet mödte os en Eskorte af 12 Mand Cavallerister i röde Uniformer med Landser og Flag, disse aflöstes af Andre i blaa Tröier og med Sabler, og de næste vare i de meest brogede Costumer, men stedse efterlignende europæiske Cavalleri-Uniformer. Man skulde, at dömme efter Mængden af Uniformer, troe, at der laae 30,000 Mand Cavalleri paa Öen. Jeg bemærkede en Afdeling med orangefarvede Buxer og lysegrönne Tröier, en anden med Guldmors Tröier og grönne Buxer o. s. fr. Med denne Eskorte, under denne Stöi og i flyvende Galop, ankom vi Kl. 8 Form. til Champias Herresæde, et een Etages Huus med en bred Veranda omkring, og med adskillige Udbygninger, dannende en Gaard foran. Det Hele havde ikke Ulighed med en god Præstegaard hjemme hos os. Her bleve vi modtagne af Hr. v. Braam med hans elskværdige Frue, som vel bleve lidt skuffede ved ikke at see Hs. Excellence, men ikke destomindre modtoge os paa det Venligste.

Efter en lille Collation blev der baaret ligesaa mange Bærestole frem, som vi vare Besögende. En saadan Bærestol bestod af en almindelig Stol, bunden til to Bambusstokke, og over den et Tag af hvidt Shirting, spændt over Bambusgrene. Man satte sig op, og nu slæbede fire Javanere afsted med os ud af Gaarden og til Höire over Marken, over en lille Bæk, og saa op ad Bjerget Champias Sider. Dette Sidste faldt de arme Mennesker saa svært, idetmindste saa forekom det mig, at jeg ikke nænnede at lade dem slæbe mig, men steg ud og gik til Fods. Dette rörte de gode Folks Hjerter; de toge mig under Armene og vilde fast bære mig paa Skuldrene. Uagtet denne Hjelp, som paa adskillige slibrige Steder virkelig gjordes nödig, fölte jeg dog, at jeg i Sandhed havde afgivet en betydelig Pröve paa Selvopoffrelse, thi, for det Förste var det næsten utaalelig hedt at stige op ad Bjerget uden Skygge og uden mindste Vindtræk, i en brændende Sol Kl. 9 om Formiddagen, omringet af flere hundrede Mennesker; for det Andet var Veien saa afskyelig slet, at det kostede en heel Deel Umage at finde Fodfæste. Og da jeg endelig havde naaet Maalet for vor Vandring, havde jeg kun Spot til Lön for min Menneskekjærlighed, idet Admiralen og de andre Herrer kaldte mig en „nouveau débarqué", en Philantrop og anden Spög i samme Retning.

Vi stode nu ved Indgangen til en Grotte, hvori vi ved Fakkelskin gik ind og ned. Der findes da de berömte Fuglereder. Tæt oppe under Grottens Loft bygge de smaa Dyr deres Reder — hvoraf? — ja derom ere de Lærde uenige. Mange mene, at de lime dem sammen af deres egne Excrementer, som hele Gulvet i Grotten var opfyldt med, og som dannede et Lag Dynd, der gik os langt op over Anklerne. Vi saae dem flyve omkring i tusindviis derinde, og fik ogsaa nogle Reder slaaede ned med Æg og Unger i. Dette Bjerg indeholder over halvtredsindstyve saadanne Grotter. Det alene afgiver i Forpagtning 40,000 fl. aarlig af den 120,000 fl. store Forpagtningssum, som hele Godset indbringer. Bjerget Champia har det Mærkelige ved sig, at det ligger aldeles iso-

leret midt paa en Mark uden nogensomhelst anden Forbindelse med andre Bjerge.

Disse Fuglereder ere i det Hele en betydelig Indtægtskilde for Java. Der findes flere rigtforsynede Bjerge, blandt Andet et paa Sydsiden, som tilhörer Regjeringen, og som er bortforpagtet for 120,000 fl. Og det koster Eieren eller Forpagteren saare liden Uleilighed: han holder en lille Trup bevæbnede Folk efter Bjergets Störrelse til at rundere omkring det om Natten, og til i den rette Aarstid at tage Fuglerederne ned om Dagen. Dette skeer ved Fakkelskin, og er meget ofte forbundet med Fare, da det langtfra er Tilfældet, at alle Grotterne ere saa tilgængelige som den, vi besögte. Mange Steder maae de lade sig fire ned udvendig paa Klipperne og derefter kravle ind i de mörke Huller, hvor disse stakkels Smaadyr skjule deres Reder, ligesom om de vidste, hvilken ubarmhjertig Krig Menneskenes Lækkermundethed har paafört dem. Smagen for Fuglereder udbreder sig mere og mere; Gouverneuren forsikkrede mig at have spiist Fuglereder ved store Dineer i Paris.

Efterat have beseet denne Grotte i alle dens Details, lode vi os bære ned ad Bjerget igjen. Paa Landeveien fandt vi Vogne holdende. I den forreste sad Hr. og Fru v. Braam, som ventede paa Admiralen og mig. Vi kjörte nu afsted saa rask som sædvanlig, saalænge det gik paa de större Landeveie, men snart dreiede vi ind paa Markveie, og her maatte ofte mange hundrede Hænder og Skuldre til Hjelp for at stoppe Vognene eller bringe dem frem. Men denne Hjelp var ogsaa overalt paa rede Haand. Hele Veien vi passerede, vrimlede af Mennesker. Eskorter fra hver By sluttede sig til eller löste de andre af. Musik dundrede fra hver en Vraa, Broer og Rækværker vare udsmykkede med Bambus og Kurvefletning, Blomster og Löv, kort det var et heelt Triumphtog. Efter et Par Timers Kjörsel naaede vi Maalet, vi vare bestemte for. Det var en Höide, under hvis Fod flyder en rivende, meget bred Bjergström, der styrter sig med et frygteligt Bulder omtrent 100 Fod lodret ned fra en ligeoverfor liggende skovkronet Fjeldvæg. Her var oprettet en Pavillon, og bag den, lidt höiere oppe,

laa et Huus, fra hvilket der var en særdeles deilig Udsigt, saavel over Faldet og Floden, som til et andet Fald, som den samme Flod har at gjöre, omtrent et tusinde Skridt længer tilbage. Blev man træt af at betragte det herlige Skuespil, som Naturen her tilböd, havde man kun at vende sig om. Lige paa Skrænten af Höien, tæt ved Afgrunden ned til Flodleiet, havde en Marionetspiller oprettet et Theater for sine Dukker. Et saadant bestaaer af to tykke Bambusstokke med Huller i. Igjennem disse Huller stikker han en Snor, som er fast indvendig i Marionetterne, og ved hvilken han kan bevæge deres Hoved, Arme og Been. Nu spiller han en heel Comedie, hvori han med en utrolig Færdighed lader Munden löbe og forandrer Tone og Declamation efter de forskjellige Personers Characteer, som han taler for; Gestus med Arme og Been spares der ikke paa. Scene- og Persons-Afvexlinger udfyldes af Orchesteret, som er bagved, og som falder ind ved et Tegn fra Directeuren. For os var dette Skuespil, skjöndt uforstaaeligt, dog heel interessant at betragte; for det forsamlede javanske Publicum var det til uendelig Fornöielse.

I Pavillonen var en stor déjeuner-dinatoire serveret, hvor jeg da smagte de berömte Fuglereder. For min uvante Gane forekom de som vore Nudler, uden mindste Smag. Chineserne tillægge dem en vis Kraft, paa hvilken de sætte stor Priis. Vor Frokost var iövrigt fortræffelig, og den störste Munterhed herskede. Vor Etnomologs Ufortrödenhed i at fange Insecter, gav især Anledning til mange Löier. Men som enhver Ting skal have en Ende, saa maatte ogsaa denne Glæde ophöre; vi satte os atter til Vogns og vare Kl. 4 tilbage til Champia. Her ventede os en Kop The og vore Vogne, og Kl. 6½ ankom vi til Buytenzoorg under en skyllende Regn.

Dagen efter toge vi Afsked fra vor höist elskværdige Vært, den ædle General-Gouverneur v. Rockhuysen og hans hele Omgivelse, og begave os tilbage til Batavia. Jeg gjorde det med sand Taknemlighedsfölelse for den udmærkede Modtagelse, der var bleven os til Deel, og som havde

gjort vort Ophold paa Java til et af de interessanteste Momenter af hele den lange Reise.

Java, vistnok den rigeste Ö i hele det sydostlige asiatiske Archipel, befrugtes af en Mængde Strömme og Floder, mellem hvilke der gjennem hele Öens Længde trækker sig en tredobbelt Bjergkjæde, som paa sine Steder bliver indtil 12,000 Fod höi. Ved Siden af en Masse, deels endnu virksomme, deels slukkede og udbrændte Lavakratere, har den, navnlig i Residentskabet Samarang, ikke faa Dyndvulcaner og berömte Svovl- og Mineralkilder. Alt tyder hen paa, at Java er af plutonisk Oprindelse. Efter et gammelt Sagn har det engang hængt sammen med Sumatra, Bali og Sumbava, og om 3,000 Regntider, hedder det i samme Tradition, skal det igjen forenes med disse til een stor Ö.

Naar Java er kommet i Vanrygte for Usundhed, da er det kun, fordi Europæeren identificerer Java med Batavia, og endda med Gammel-Batavia, thi foruden denne og ganske enkelte andre Localiteter — rigtignok netop Steder, som Hollænderne fortrinsviis have opsögt til deres Etablissementer — hörer Öen forresten til de allersundeste i disse Egne. — Aarstiderne holde Skridt med Monsoonskifterne; December og Januar ere de regnfuldeste, Juli og August de törreste Maaneder. Naar SO.-Monsonen sætter ind ved Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai, da ophörer ogsaa Regntiden, som indtil da, især mellem Bjergene, rasede med de voldsomste Tordenveir og Skybrud; og den sidste Deel af Maimaaned regnes af Hollænderne for den varmeste Tid af Aaret, uagtet Solen da allerede har en ikke ringe Declination.

Medens de Lærde, som have beskjæftiget sig med Java's gamle Historie, ere enige i at indrömme et tidligt Samqvem mellem Hindostan og denne Ö, et Samqvem, de Fleste före tilbage til det andet—tredie Aarhundrede för Christi Födsel, saa har der derimod været, og er endnu, Strid om, fra hvilken Befolkning Javanerne fra först af stamme ned. Nogle have nemlig sögt deres Oprindelse i

selve Archipelet, og navnlig har man som deres Stammefædre nævnt Dajakkerne, et raat og vildt Folkefærd, som endnu lever paa Borneo, et Folk, der ikke kjender til Agerdyrkning, men æder Mennesker, og hvis störste Hæder bestaaer i at hugge Hovederne af Fjender og Værgelöse, og hænge dem som Seierstegn udenfor deres usle Boliger. Andre, og maaskee de vægtigste Stemmer, deriblandt Sir St. Raffles og Crawfurd, ansee Javanernes Forfædre for Ægyptere, men da de ikke paa Öen have kunnet eftervise Hieroglypher, have de forgjæves sögt herom at overtyde deres Modstandere, der mene, at disse nödvendigviis maatte findes, for at berettige til en saa dristig Paastand. Java har baade i Bygnings- og Billedhugger-Arbeide endeel af de mest storartede historiske Mindesmærker, af hvilke de ældste skulle række omtrent op til Christi Födsel, de fleste tilhöre den tidlige Middelalder. Disse tjene imidlertid heller ikke til at löse Problemet om Öens Urbefolkning, thi Templerne i Nærheden af Brambanan, Loro-Dschongrang, Boro-Bodo, Suku, Panju-Koning, Oenarang o.s.v., de milelange Ruiner ved Madschapahit, Steen- og Metal-Statuerne ved Salatiga og paa mange andre Steder, gjemme vel ved Siden af den braminske og buddhistiske Læres Afguder tillige architectoniske Værker, der minde om den ægyptiske Bygningsstiil, og Billeder, der synes at tilhöre den ægyptiske Gudsdyrkelse, (f. Ex. Ibis'en, Uhyret Typhon, som sluger Barnet, Hunden Anubis, Palmetræet som Sindbillede paa Aaret o. dsl.) men med Alt det Intet, som fuldkommen kan bevise en umiddelbar Indvandring fra Ægypten. Heller ikke Javanernes Litteratur er istand til at besvare det ovennævnte Spörgsmaal, thi medens der her, som i enhver, selv den mindste af de tallöse malaiiske Stater, findes fuldstændige historiske Kröniker fra det Öieblik, Muhamedanismen er trængt ind paa Öen, saa ere derimod de i Kawi — et af Sanskrit udviklet Sprog — skrevne Böger de eneste, som give Oplysning om den forarabiske Fortid. Da den braminske og buddhistiske Gudsdyrkelse endnu har vedligeholdt sig paa Bali — det eneste Sted herude, hvor Islamismen endnu ikke har fortrængt den indiske Cultus — saa er det imidlertid

at vente, at Hollændernes Erobring af denne Ö vil lede til væsentlige videnskabelige Opdagelser i denne Retning.

Naar man hörer, at Traditionen om den formuhamedanske Tid allerede saa aldeles er forsvunden i Folket, tænker man sig let Arabernes Erobring af Java, som liggende meget langt tilbage i Historien. Alligevel vilde man heri tage aldeles feil, thi fire Aarhundrede ere ikke forlöbne, siden de omstyrtede det mægtige Rige i Madschagahit. Efter dette Riges Fald udbredte de i Löbet af en 20—30 Aar deres Herredömme og deres Tro over hele Öen, men hvad deres verdslige Magt angik, fik de allerede i det 17de Aarhundrede en Rival i Hollænderne, og det varede ikke længe, inden disse voxede dem over Hovedet. Faa Aar efter at have faaet Lov til at anlægge deres förste Factori, fik Hollænderne en Agent i Grissée, kort derpaa sluttede de deres förste Tractat med Fyrsten i Dschakatra, noget senere byggede de med de Indfödtes Tilladelse et Fort, og nu varede det ikke mange Aar, inden de lagde Dschakatra i Aske og opförte Batavia paa dets Ruiner. Fra dette Öieblik udvidede de deres Magt stedse mere, indtil de nu ere komne i Besiddelse af tre Fjerdedele af Öen. Under de napoleonske Krige besattes Java först af Franskmændene, siden af Englænderne, men ved Freden 1814 fik Holland sin Coloni tilbage igjen. Kun een Fjerdedeel af Öen staaer under saakaldte uafhængige Fyrster. Keiseren (Susunan'en) af Sorokarta og Sultanen af Djocjokarta ere de mægtigste iblandt dem; men ogsaa ved de mindre Hoffer have Hollænderne deres politiske Agenter og före ved dem de indfödte Fyrster i deres Ledebaand.

Der lever imidlertid et fremmed Folk paa Java, som har bosat sig her tidligere, end baade Araberne og Hollænderne; det er Chineserne. Vi have truffet paa disse Fremmede i Calcutta, Penang og Sincapore; nu forefinde vi dem ogsaa i Batavia, og snart skulle vi möde dem paa Philippinerne og Sandwichsöerne. Bestandig videre brede de sig ud, og den Tid vil maaskee komme, da de have oversvömmet alle Öerne i det indiske Hav og Sydhavet, maaskee ogsaa Amerikas Vestkyst. Allertidligst synes de

at have fundet Veien til Java, — den chinesiske Pillegrim Hiuan-thsangs Reise hertil viser idetmindste, at de Aar 650 (efter en anden Forfatter endog tidligere) have været bosatte paa Öen; — men intetsteds ere de derfor hjemme som her. Da Hollænderne anlagde Batavia, fulgte de med dem derhen, og eftersom Climatet bortrykkede disse, udbredte og formerede Chineserne sig. Lysten til Penge er det meest fremherskende Træk i deres Characteer, og hvor der er Noget at fortjene, der kunne de leve og befinde sig vel. Paa de Steder, vi tilforn besögte, saae vi dem i Regelen som Detailhandlere og Haandværksfolk; som saadanne træffe vi dem ogsaa her, men de spille tillige en anden og betydningsfuldere Rolle. De have nemlig bemægtiget sig saa godt som hele Pengehandelen; mange af dem ere meget formuende. For de europæiske Handlende have de vidst at gjöre sig uundværlige; paa enhver Kjöbmands Contoir seer man een eller flere af dem. Af de Indfödte ere de — og det kan man næppe undre sig over — ildelidte, maaskee ogsaa af Hollænderne; imidlertid ere de nu næsten nödvendige som Capitalister, Kjöbmænd og flittige Agerdyrkere, og de ere derhos altfor rodfæstede i Landet, til at de ikke skulde blive taalte. Selv i Familierne have de paa en vis Maade trængt sig ind: mange Hollændere leve nemlig med de saakaldte Liplapper, som ere af chinesisk Herkomst og som sædvanlig ere meget rige. Deres Antal er betydeligt, stundom have de ogsaa malaiisk Blod i deres Aarer. — Hollændernes Fremgangsmaade imod Chineserne har været meget forskjellig; til sine Tider har man forfulgt dem med blodig Grusomhed, enten af Frygt eller Had, som i Aaret 1740 under Adrian Valckenii General-Gouvernementskab. Man beskyldte dem for at have sammensvoret sig i den Hensigt at dræbe alle Europæere paa Java, eller gjöre dem til Slaver; General-Gouverneuren og General-Directeuren skulde bære Solskjerme for den chinesiske Gouverneur og hans Kone. Planen sagdes at være udkastet af Niloco, Lieutenant for Chineserne i Batavia, som paa sin Dödsseng skulde have ladet sin Sön Nikoe-Koing sværge at udföre den. Opröret skulde udbryde paa Gung-Poa-

eller Rebutan-Festen den 9de October. Hvormeget eller hvorlidt, der laae til Grund for det Hele, maa ansees for tvivlsomt, da Ingen egentlig blev overbeviist, men Factum er, at nogle Chinesere selv angave, at et Oprör vilde finde Sted, og at derpaa General-Gouverneuren den 9de October lod alle Matroser fra Skibene paa Rheden komme i Land, og lod dem, i Forening med Soldater, begynde et saa barbarisk Slagteri, at ikke færre end 10,000 Chinesere, Börn og Voxne, Mænd og Fruentimmer, bleve myrdede saavel i som udenfor Batavia. En Javaner viste mig hen til Stedet, hvor de mange ulykkelige Offre vare blevne jordede, og Enhver i Batavia veed at fortælle om de uhörte Grusomheder, som udövedes. Men paa Chineserne er det ikke at mærke; hade de Hollænderne, da vide de godt at skjule det, thi de lee og smile dem bestandig imöde; de ere enten for letsindige eller for kloge til at lade sig mærke med Noget. Blodbadet 1740 er intet enestaaende Exempel paa den Mistænksomhed og Forbittrelse, Hollænderne til sine Tider have viist mod Chineserne; men til andre Tider have de beskyttet dem, ja endog smigret for dem, for, som det synes, i dem at have en Stötte mod Javanerne. För 1740 nöde de mange Begunstigelser; men endnu bestandig ere de stillede idetmindste paa lige Fod med de Indfödte. Som disse ere de undergivne en særskilt Bestyrelse og have deres egne Övrighedspersoner i hvert Residentskab. Paa flere Maader vide dog Hollænderne at trække Fordeel af deres chinesiske Undersaatter. Saaledes f. Ex.: Chineserne sætte stor Pris paa at begrave deres Afdöde med megen Höitidelighed. Hertil hörer blandt Andet, at de beholde Liget overordentlig længe i Huset, i hvilken Tid der vises det allehaande Æresbeviisninger. Men dette er med Hensyn til Climatet forbudt for længere Tid end een Dag. De rige Chinesere maae derfor betale en meget betydelig og stedse stigende Afgift for hver Dag de ville beholde det döde Legeme indenfor deres Mure. En anden, om ikke tilsyneladende, saa dog i Virkeligheden ligesaa directe Skat som Kopskatten hos os, er den Chineserne paalagte Pidskeskat, idet de maae indlöse

Tilladelse til at bære den lange Haarpidsk i Nakken mod en vis Afgift. Tidligere kunde der indvandre ligesaamange Chinesere, som der önskede det, og der kom aarlig ikke mindre end 2000 til Java; men Hollænderne indsaae, at paa denne Maade vilde snart hele Öen blive oversvömmet, og Gouvernementet har derfor taget den Bestemmelse, at kun hvert tredie Aar, og da et bestemt Antal, maae nedsætte sig, samt at Enhver, som agter at bosætte sig paa Java, skal stille Caution af en vederhæftig paa Öen boende Chineser, som maa forpligte sig til at underholde ham, hvis han bliver forarmet eller syg, og til at betale Udgifterne for Hjemreisen, om han ei agter at blive længere. Det Værste er, at han ogsaa maa indestaae for hans Ærlighed. Ogsaa i det Indre af Öen söger man at sætte dem Skranker; i Preangers Residentskab maae de slet ikke boe, og rimeligviis ere de ogsaa udelukkede fra andre Steder.

Den Deel af Java, som er Hollænderne umiddelbart underkastet, er inddeelt i tyve Residentskaber og to Assistent-Residentskaber; i Spidsen for hvert af disse staaer en hollandsk Resident, og en ham underlagt indfödt Regent. Med den hollandsk-ostindiske Embedsstand er der i den sidste Menneskealder foregaaet en overordentlig Forandring. Medens tidligere allehaande Lykkeriddere havde revet saa godt som alle Embeder herude til sig; medens selv de höieste og mest ansete Poster i Batavia dengang formelig opraabtes ved Trommeslag til Enhver, der blot kunde læse og skrive, og de saaledes ikke sjelden kom i Hænderne paa Folk, der faa Aar iforveien vare komne ud, pressede som Soldater, efterat de som Dögenigter eller forfaldne Subjecter havde spærret sig Veien til en lykkelig Fremtid i deres Hjem — saa er det nu, navnlig efter Belgiens Adskillelse fra Holland, blevet en Nödvendigheds-, ja endog en Mode-Sag for selv de fornemste Familier, at sende deres Sönner som Embedsmænd ud til Ostindien. Concurrencen om disse Embeder stiger derved med hvert Aar, og Misundelsen mod den ældre Stamme, som endnu beklæder endeel af dem, udarter stundom til Rivninger, ja vel endog til aabent Fjendskab. Man möder endnu ikke sjelden, navn-

lig i Hotellerne, Personer som faa eller ingen kjender, og som have al Udseende af hvad de Franske kalde „chevaliers d'industrie", som have sögt herud i det Haab, at pröve Lykken her, maaskee at gifte en eller anden rig Liplap eller Sligt. Man vidste just i den Tid meget at tale om et Par unge Franskmænd, som Aaret för havde tilbragt længere Tid paa Java, havde ved deres elegante Væsen vidst at skaffe sig Indgang i de fornemste Kredse, ja endog i de intimeste Familieforhold, men som dog tilsidst gjorde sig saa mistænkte, at de selv foretrak at reise bort. Senere erfarede man, at de vare blevne paagrebne i Frankrig som bortrömte Galeislaver.

Jeg har oftere omtalt mit Bekjendtskab og Forbindelse med Baron v. Höevell, calvinsk Præst, Præsident for Museet i Batavia og Udgiver af Tidsskriftet for Nederlandsk India, en Mand, der har virket saare Meget for at udbrede Sands for javansk Historie og Literatur, og hvis lærerige og underholdende Samtaler jeg skylder en stor Deel af de allerede meddeelte og fölgende Bemærkninger, og saaledes da ogsaa, at jeg kan give en Meddelelse om den hollandske Geistligheds Stilling og om Religionens og Oplysningens Tilstand paa Java.

Den hollandske Geistlighed ansættes og lönnes af Gouvernementet. Den er ikke talrig — kun een og tyve Præster findes ansatte over hele hollandsk Indiens udstrakte Besiddelser. Mulig have de meget betydelige Forretninger, i al Fald maa man tilstaae, at der ikke er sparet paa deres Lönning, thi de faae strax naar de komme herud 500 fl. om Maaneden og 150 fl. til Huusleie; ere de gifte, have de desuden et maanedligt Tillæg af 50 fl., og for hvert Barn 10 fl.; for hvert femte Aar de opholde sig herude, voxer den maanedlige Gage med 150 fl., og Tjenestetiden er udlöben med 10 Aar, hvorefter de kunne gaae tilbage og nyde en livsvarig Pension af 2000 fl., som de ei engang miste, selv om de skulde komme til at beklæde andre Embeder*).

---

*) Efter en langt ringere Maalestok end Geistligheden ere de yngre Militaire paa Java aflagte, idet Lieutenanterne kun have 170 à 180

Alle ere enige om, at der hersker stor Forvirring i Javanernes religiöse Begreber, og at en slap Tro er en naturlig Fölge heraf. En af vore Venner, som tilfældigviis havde besögt et Buddhatempel, fortalte, at Buddhas Billede stod her ved Siden af Schivas og Wischnus, Opsynsmanden ved Templet var en Chineser, og naar man ved festlige Leiligheder havde Brug for en Præst, saa tyede man til en Muselmand. Paa vor ovenbeskrevne lille Excursion havde det forbauset mig ikke at træffe paa en eneste Moschee, ikke engang paa et tarveligt Bedehuus eller forresten paa Noget, der kunde minde om Allah og hans Prophet. Jeg saae heri en Bekræftelse paa den ovenfor udtalte Mening, at Javanerne, som de fleste andre Malaiere, ere svagttroende og meget lidt orthodoxe Muhamedanere, medens de derimod skue med Ærefrygt hen til Alt, hvad der minder om den hinduiske Cultus. Ikke sjeldent skal man kunne see dem knælende og bedende ved Ruinerne af de gamle Templer. Sagn og Sange fra hine Dage leve endnu i Folkemunde, og mangen Skik, der minder om Indien, har bevaret sig blandt dem. Og hvad Under vel? Islam blev dem jo paatvunget ved Krig; Massen af Folket er ganske uvidende om denne Tro, og Præsternes Kundskaber ikkun ringe; hvor naturligt derfor ogsaa, at Sandsen for Meget af det, der hörer til Religionens Ydre, er saa overmaade ringe, at de ingen Helligdage kjende til, at de ingen Faste eller Renselse underkaste sig, at Moscheerne ere saa faa og ubetydelige, og at Præsterne selv ei sjældent blive spottede. Hvis jeg skal troe den Skildring, man gav mig af dem, ere de heller ikke bedre værd. De kaldes Santri, og udgjöre ei nogen særegen Kaste, men Enhver kan bestemme og uddanne sig dertil, hvilket fore-

---

Gylden, Captainerne 300 Gylden maanedlig. Efter 10 Aars Tjeneste kunne de gaae hjem og faae da som Pension den Gage, Officererne af deres Charge have hjemme. — Enhver europæisk Soldat faaer daglig, saavidt jeg erindrer, 50 Centimer og desuden frit Qvarteer, Levnetsmidler og Klæder (en indfödt Soldat har kun det Halve i Penge); ere de gifte, da kunne Kone og Börn boe hos dem, og Gouvernementet betaler da tillige deres Fortæring.

gaaer i et saakaldet „Pa-Santri", ordret, et Sted hvor man bliver Santri eller Præst. Saadanne Læreanstalter ere der tre af paa Java, i Cheribon, Bantam og Madium, og hvad der læres kan man gjöre sig en Forestilling om, naar man seer hen til, hvorledes Underviisningen gaaer for sig. En slig Skole, om man kan kalde den saa, bestaaer af tvende Bambusbygninger, igjennem hvilke der i Midten löber en lang Gang; Værelser eller rettere Aflukker findes paa begge Sider af samme, og et Hul er anbragt i Dörene. I ethvert Aflukke sidder nu en Elev, og læser höit et Stykke, som er blevet ham foresat af Koranen, og Læreren löber imidlertid op og ned af Gangen, stikker Öret snart til den ene Dör, snart til den anden, og retter de Feil, som blive begaaede. Hele Lærdommen bestaaer saaledes alene i at læse op, og hvorledes det fölgelig staaer sig med Folkets Religionskundskaber, som bibringes det af saaledes belærte Præster, og med deres Oplysning i det Hele taget, er indlysende. Af en statistisk Optegnelse erindrer jeg at have seet, at kun 1 af 1000 i Residentskabet Preanger forstaaer at læse og skrive. Javanerne lönne deres Præster ved at give dem en Femtedeel af Afgröden; Disciplene derimod, de vordende Præster og Lærere, maae leve af at tigge.

I tidligere Tider hörte det med til den hollandske Colonialbestyrelses Politik i Indien, at virke for Christendommens Udbredelse blandt de Indfödte; herom synes idetmindste det störrc Antal Kirker og Præster, som dengang fandtes i Batavia, at vidne, ligesom ogsaa de vigtige Bibel- og Psalmeoversættelser fra de Dage tale derfor. Rimeligviis antog man, at Herredömmet over de Indfödte herved kunde befæstes. Nu synes man derimod i visse Maader at fölge den modsatte Politik. Derfor trives Missionairer heller ikke paa Java. Fra Holland udsendes ingen, og Ingen maa overhovedet virke her uden General-Gouverneurens Tilladelse. Til forskjellige Tider have Englænderne sendt Missionairer til Batavia; men de have nærmest prædiket for de herboende Chinesere, og for Tiden kunde jeg ikke opspörge en Eneste. Rimeligviis har den hollandske Regjering lagt Hindringer i Veien for dem. Dette, i Forbindelse med, at Javanerne endnu i mange Ret-

ninger hænge ved den hinduiske Religion, medens Islamismen næppe har slaaet dybe Rödder i deres Hjerter, har vel afskrækket Missionairerne fra deres Omvendelsesforsög. Fra Gouvernementets Side frygtes vistnok — og vel ikke uden Grund — at Missionairerne skulle fremkalde Misfornöielse med det bestaaende Regimente. Ogsaa synes man, navnlig paa Molukkerne, at have gjort den Opdagelse, at Omvendelsen til Christendommen förte Dovenskab og Lediggang med sig. Som et Beviis paa, hvor strængt der holdes over, at ingen Missionair maa komme til Landet uden Gouvernementets Tilladelse, tjener den Skjæbne, som kort för vor Ankomst overgik en Biskop og syv Præster, der, udsendte af den catholske Propaganda, udenvidere landede paa Java. Gouvernementet forböd dem at prædike, og da de forgjæves havde sögt at omstemme General-Gouverneuren, optraadte Biskoppen fjendtlig mod to andre catholske Præster, som tidligere med Gouvernementets Tilladelse havde nedsat sig paa Öen og vare meget yndede; han excommunicerede dem endog, fordi de arbeidede i Forstaaelse med og under Beskyttelse af en Magt, der var fjendtlig stemt mod Kirken. Da lod Generalgouverneuren lægge Beslag paa betydelige Vexler, der vare skikkede over til de Nysankomne, satte dem paa et Skib og sendte dem tilbage til Europa.

En af de reformeerte Præster i Batavia er ansat med den Forpligtelse, foruden Hollandsk ogsaa at prædike Javansk i en af Byens Kirker; men alene dette, at kun een, og ei Alle have den Forpligtelse, viser i og for sig noksom, hvor lidet Hollænderne interessere sig for Javanernes Omvendelse til Christendommen. De tvende i Surabaya ansatte Geistlige have ligeledes den ovennævnte Forpligtelse; men saavidt er det gaaet i den sidste Tid, at de have undslaaet sig aldeles for at prædike Javansk, givende til Paaskud, at Javanerne meget godt forstaae Hollandsk. Dog dette syntes Gouvernementet gik for vidt, og Commissairer vare, just som vi opholdt os i Batavia, afgaaede derhen, for at undersöge, om en slig mærkelig Metamorphose virkelig var foregaaet med de Indfödte. At der kun ere meget faa Christne mellem Javanerne — blandt Chineserne ere der flere som en Fölge

af de engelske Missionairers Bestræbelser — fremgaaer selvfölgelig af Alt, hvad jeg har anfört. Som en Curiositet skal jeg endnu bemærke, at der i det Indre af Java, 20 engl. Mile fra Batavia, findes en enkeltstaaende lille christen Menighed. Dens Oprindelse er imidlertid ligesaa tilfældig, som den i og for sig er ubetydelig. Den skriver sig fra det 18de Aarhundrede, da en riig Godseier skjænkede sit betydelige Jordegods „Depok“ til dets indfödte Beboere, men med den Forpligtelse, at de skulde træde over til Christendommen. Hele Menigheden skal ikke bestaae af mere end 200 Sjæle, og den har sin særegne Præst. Men Christendommen — relata refero — har ikke bragt megen Velsignelse over Stedet, thi de rige Jorder ligge ubrugte hen, og Indbyggerne ere fattige. Hvad jeg tidligere leilighedsviis har berört om Javanernes og deres Præsters Uvidenhed, viser ogsaa, at almindelig Oplysning ligesaa lidet som Christendommen har været Hollænderne magtpaaliggende at see udbredt. Saadanne storartede Indretninger, som Hindoo-College og Madrussa'en i Calcutta, finder man ikke fjerneste Spor til her. Imidlertid skal Regjeringen dog nu være alvorlig betænkt paa at gjöre Forbedringer i denne Retning. Den almindelige Interesse, som under Englændernes Herredömme blev vakt, og som senere ved enkelte dannede og begavede Hollændere er bleven vedligeholdt for det javanske Sprog og de stolte Oltidsmindesmærker paa Öen, tilskynder mægtigt dertil. Höiskolen i Delft — som danner vordende Embedsmænd for Indien, og som er traadt i Stedet for det i et lignende Öiemed tidligere oprettede Academi i Surokarta, der ikke ret vilde trives — begynder at hæve sig til en ikke ringe Betydning, og vil rimeligviis heller ikke være uden Frugter i den omtalte Henseende. En vis Sands for Videnskabelighed begynder derhos at udvikle sig af sig selv blandt Javanerne, fornemmelig blandt de höiere Stænder. Blandt flere nulevende Digtere indtager Sultanen af Samunab paa Öen Madura en ikke ringe Plads.

Den hollandske Regjerings Indtægter af Java bestaae i den ind- og udgaaende Told, i Leverancen af visse Pro-

ducter til bestemte Priser, i den udelukkende Salt- og Opiums-Handel, i $\frac{1}{5}$ af al den Riis, som dyrkes paa Öen, og endelig i Bortforpagtningen af Domainer, Bazarer, offentlige Spillehuse o. s. v. Regjeringen overtager selv Opdyrkningen af de $\frac{3}{4}$ af Landet, og Productionen er saa betydelig, at der aarlig udföres 1 à 2 Gange saa meget, som der igjen indföres af fremmede Varer, ja at Overskuddet af Udförselen mod Indförselen i de fire Aar 1845—1848 har belöbet sig til en Pengeværdi af 138 Millioner Gylden eller en aarlig Gjennemsnitssum af 34$\frac{1}{2}$ Mill. Medens imidlertid denne rige Production nu först gjöres til Penge i Holland og kommer Colonien meget lidt tilgode, vilde sikkert Regjeringen have et endnu langt större Udbytte og selve Java vinde betydelig, hvis den solgte sine Producter paa fuldkommen offentlig Auction paa Batavia Marked, istedetfor at overlade „Maatschappeyet" Handelen, og dermed en saa anseelig Deel af sin Indtægt. Ved Maatschappeyet maa man ikke tænke sig en Institution, der svarer til det engelsk-ostindiske eller til det tidligere hollandsk-ostindiske Compagni, men derimod et simpelt privat Actieselskab, som besörger Commissionshandelen for den hollandske Regjering. Maatschappeyet oprettedes ved Actier 1824 efter Forslag af Wilhelm I, og under Garanti af denne Konge. Wilhelm I. viste sig ved denne, som ved saamange andre Leiligheder, som en bedre Regnemester, end alle Hollænderne tilsammen; thi disse havde i Begyndelsen ingen Tillid til Selskabet og vilde ei indskyde deres Penge, og Fölgen heraf blev, at han selv tog for sin Person en meget betydelig Deel af Actierne, der ogsaa i faa Aar stege fra 1000 til 2500 Gylden. Maatschappeyet modtager Gouvernementets Varer i sine store Pakhuse i Batavia, Surabaya og Samarang, og forsender dem til og fra Europa; det hverken kjöber eller sælger selvstændig, men kun for Gouvernementets Regning, og oppebærer omtrent 12 pCt. af alle Varers Belöb, uden Hensyn til om Afsætningen er fordeelagtig eller ei. Den naturlige Fölge heraf er, at Gouvernementet ikke sjeldent lider ligefremt Tab paa de Varer, det sender ud til Java. Ogsaa Fragterne ere $\frac{1}{3}$ höiere for

Maatschappeyets end for andre Skibe, og da denne Handel kun tör föres under hollandsk Flag, bliver det saa meget lettere for Actionairerne, af hvilke mange selv ere Rhedere, at benytte ogsaa denne Leilighed til at berige sig, ved fortrinsviis at bruge deres egne Skibe. Störste Delen af de 140—170 Koffardimænd, der aarlig ere i Maatschappeyets Fart, tilhöre derfor ogsaa dets egne Medlemmer. Hvad der imidlertid klarere end alt andet viser, hvor overordentligt et Udbytte, der aarlig flyder i Maatschappeyets Lomme, er den Kjendsgjerning, at der for de forholdsviis faa Producter, som paa Java vindes af Privat-Eiendom, kan existere og trives en Frihandel, uagtet den mangler alle den monopoliserede Handels Begunstigelser. Fremmed Flag ligesom fremmede Varer er nemlig i hollandsk Ostindien*) belastet med ikke ubetydelige Differentialafgifter; de Fremmedes Rettigheder kan Ingen tilstrækkelig varetage, thi Consulater taales ikke paa Java; Fragterne endelig ere ikke nær saa höie som for Maatschappeyets Skibe. Og dog er der alene i Batavia, foruden de private hollandske, en halv Snees betydelige tydske og engelske Handelshuse, og en ikke ringe Mængde fremmede Skibe fragtes Aaret igjennem herfra paa Holland, medens hollandske Skibe ere faa og sjeldne herude, fordi de blive liggende i deres Hjem og vente paa en Fragt fra Maatschappeyet.

Alligevel trykkes Frihandelen, som, i Modsætning til Maatschappeyet, indförer langt mere til Java, end den udförer igjen, ved et besynderligt Misforhold, som Hollands stedmoderlige Behandling har fremkaldt i denne rige Besiddelse, nemlig ved den overordentlige Pengemangel. Til Betaling for Coloniens Producter remitteredes der fra Moderlandet i en Række af Aar kun Kobberpenge, som vare saa slette, at de udgaves langt over deres Værdi. Den ringe Mængde Guld og Sölv, der var paa Java, skrabede Chine-

---

*) Undtagen i de tre 1847 og 1849 paa Celebes dannede Frihavne: Macassar, Menado og Kema.

serne sammen, og sendte dem i store Ladninger til China, og Öen blottedes derved i den Grad for ædle Metaller, at Banken, for at böde herpaa, saae sig nödt til at udstede Papiirpenge. Men ogsaa dette Middel viste sig utilstrækkeligt, navnlig da Banken efter de Tab, flere store Falliter havde paadraget den, manglede Valuta for sine Sedler og saae sig ude af Stand til at indlöse dem igjen. Fölgen heraf blev nemlig, at Coursen paa Sedler og Kobber sank fra pari (100) til 80 og 75. Under denne trykkede Pengetilstand var det, at den nye General-Gouverneur, Baron Rockhuysen, Aaret för vor Ankomst til Batavia, traf fölgende midlertidige Foranstaltning, for igjen at hæve Coursen og afhjelpe Kjöbmændenes store Forlegenhed. Han modtog Papiirpengene af dem, efter en af dem selv i et vist Tidsrum opgiven Cours, og istedetfor disse Penge gav han dem en Vexel paa Banken i Amsterdam. Paa samme Tid inddrog han de gamle Sedler og udstedte istedetfor dem de nye saakaldte „Recipisser", paa hvilke der blot stod „1 fl.", „5 fl." o. s. v. uden nogen Tale om Hypothek. Dette Sidste uagtet hjalp denne Forholdsregel til at hæve Coursen til 90 ja 95, og Gouvernementet har saaledes virkelig for Öieblikket vundet derved. Men raadet Bod paa Ondet er der ikke: Gouvernementet kan kun udstede Vexler til et vist Belöb, og naar derfor ikke Frihandelen skal gaae aldeles til Grunde, er der i Længden intet andet Middel, end at oplöse Maatschappeyet, der tærer paa Coloniens bedste Kræfter. Naar man desuagtet endnu for to Aar siden igjen har ladet Leiligheden dertil gaae ubenyttet hen, og tvertimod forlænget Maatschappeyets Octroy, saa kan denne Fortsættelse af en ligesaa skadelig som forældet Handelsindretning kun forklares, deels ved at den er et uadskilleligt Led i den hele hollandske Colonialbestyrelse, deels ved at saa mange „grote Heeren" ere Ihændehavere af dens Actier, deels endelig derved, at den har laant og fremdeles laaner Gouvernementet betydelige Summer, og saaledes har gjort dette afhængigt af sig.

Ligesom jeg alt har fortalt, hvorlunde vi paa vore Excursioner i det Indre overalt fandt en Slags Almeenvæbning,

tildeels meget pragtfuldt og broget uniformeret, saaledes var ogsaa hele Batavias mandlige Befolkning, fra 16 til 50 Aar, incorporeret i en Milits, organiseret i flere Batailloner og Compagnier. Selv Embedsmændene ere ikke fritagne, men kunne kjöbe sig fri for personligt Möde ved de maanedlige Övelser, hvorved da Udgifterne ved Militsen tildeels bestrides. Jeg var en Eftermiddag henne paa en Exerceerplads inde i Byen, hvor en Bataillon blev exerceret. Saavidt jeg kunde skjönne, var her circa 400 Mand samlet. Jeg antager Batavias Borgervæbning hovedsagelig bestemt til Sikkerhed mod chinesiske Machinationer.

Iövrigt var der i den Tid, jeg var i Batavia, daglig Troppeövelser og Excercits af de indfödte Regimenter paa Königsplein, som Forberedelse til Expeditionen mod Bali-Bleling. Blandt de hvervede Tropper saaes endnu endeel af de ved en tidligere Gouverneur indförte Aschanté-Negere fra Guineakysten. Det er store kraftige Folk med et krigersk Udseende, men de falde snart som Offre for Tungsind, og for det dem uvante Climat, saa at Speculationen med at före dem til Java som Soldater har viist sig at være aldeles mislykket.

Medens vi laae ved Batavia, ankom et Altonaer Skib, Captain Tosby, bestemt til at gaae derfra lige hjem. Jeg besluttede da at benytte Leiligheden til at hjemsende Naturforskernes Samlinger, som paa Reisen gjennem Strædet vare blevne betydelig forögede. Der var ikke mindre end circa 40 Stykker store og smaa Kasser, som vare fyldte med naturhistoriske Gjenstande, og som alle kom derombord. Hvad der var indsamlet paa Batavia, maatte forblive i Corvetten, da det endnu ikke var færdigt til Indpakning.

Java var et af de Punkter, som var mig særdeles anbefalet til Indsamling for det ethnographiske Museum. De her boende forskjellige Nationaliteters Nutids og Fortids Sæder og Skikke, fremböd en rig Mark for Undersögelser i ethnographisk Henseende, som hidtil var saare lidet kjendt i vort Hjem. Det var imidlertid umuligt for os, under et saa kort Ophold, at gjöre et skjönsomt Udvalg, og jeg be-

sluttede derfor at fölge mit tidligere fulgte Princip: at stille en vis Sum Penge til en kyndig Mands Raadighed, for dermed at gjöre Indkjöb for det kjöbenhavnske Museum. En saadan Mand fandt jeg i Baron v. Hoevell, der med megen Velvillie paatog sig dette Arbeide, og som ved sine Kundskaber i alle Retninger, sine fortsatte Studier i Javas Historie og sin Stilling som Præsident for Museet i Batavia, fremböd al mulig Sikkerhed for, at Pengene i hans Hænder vilde faae en god Anvendelse. Jeg aabnede ham derfor en Credit paa 500 Pjastre til dette Öiemed, og jeg har havt den Tilfredsstillelse ved min Tilbagekomst at erfare, at de fra ham hjemsendte Sager have i höi Grad tilfredsstillet vort ethnographiske Museums Directeur. Selv indkjöbte jeg adskillige japanesiske Gjenstande, som jeg fandt her tilfals, og som ligeledes have været meget velkomne og udgjöre nogle af vort Museums værdifuldeste Prydelser.

Mandag den 11te Mai aflagde jeg mit Afskedsbesög hos Generalgouverneuren, som imidlertid var kommen til Staden. Ledsaget af mine Officerer blev jeg modtaget i en formelig Audiens i Gouvernementssalen. Jeg greb Leiligheden til paa det Hjerteligste at takke ham for den ligesaa udmærkede, som venskabelige og gjæstfrie Modtagelse, der var bleven os til Deel, og overleverede ham et Exemplar af de mig medgivne Kroningsmedailler, som en Erindring om Galathea's Ophold ved Batavia. Admiral v. d. Bosch, der havde viist mig og mit Reiseselskab saamegen Forekommenhed og tillige havde ydet mig en væsentlig Tjeneste, ved at forære Expeditionen Exemplarer af alle de nye hollandske Kaart over de hollandsk-ostindiske Farvande, troede jeg ligeledes at burde give en lignende Erindring om Galathea, hvis Fart gjennem disse os ukjendte Farvande han saaledes havde bidraget til at fremme.

Tirsdag den 12te Mai gik jeg ombord, og Kl. 12 Middag lettede jeg fra Batavia Rhed. Admiral v. d. Bosch, som med Dampskibet Vesuvius havde været ovre paa den lille Ö Onrust*), for at visitere Marinedepotet dersteds, kom til-

---

*) Onrust, eller Pulo Kappel, var allerede i Compagniets Tid et for-

bage, idet vi stode ud fra Rheden. Jeg saluterede hans Flag med 15 Skud, som fra Flagskibet Boreas bleve besvarede. Derefter kom han ombord og aflagde mig et Besög, ved hvilken Leilighed han blev modtaget med Mandskabet paa Klar-Skibs-Posterne, Musiken blæste den hollandske Nationalsang, og ved hans Bortgang hilstes han med tre Gange Hurra. Han löb os nu agten om med sit Dampskib, gav os tre Gange Hurra igjen, som da atter fra os blev besvaret. Admiralen var saa god at bringe de sidste med Dampskibet Merapi fra Sincapore ankomne Aviser, som gik til 24de Marts. Jeg har fortalt dette Möde med Admiral v. d. Bosch saa detailleret i den Tanke, at det maaskee kan interessere Læserne at höre lidt om, paa hvad Maade man viser Höflighed mod hinanden paa Söen. Jeg skal blot tilfoie, at faa Steder iagttages Etiketten saa nöiagtig, som netop mellem fremmede Orlogsmænd. Saasnart Vesuvius havde sat Cours ind efter, braste vi fuldt, og da Vinden var gaaet nordlig og NO., krydsede vi os ud af Bugten.

---

træffeligt Skibsværft, men blev aldeles ödelagt under Englændernes Occupation 1811. Baron v. d. Capellen opförte Bygningerne paany og anlagde de nödvendige Forraad i 1823, men Værftet forfaldt igjen, og lider navnlig meget ved Stedets Usundhed. Denne vare de hollandske Officerer ikke ret villige til at indrömme, dog maatte de selv tilstaae, at paa Corvetten Boreas, som Aaret iforveien var bleven lagt derind for Reparation, hele Besætningen, bestaaende af 160 Mand, efter 6 Ugers Forlöb vare angrebne af Sygdom paa 13 nær.

III.

Seilads fra Batavia til Manila. — Ophold der.

(19de Mai til 9de Juni 1846.)

I mine Instructioner var det mig paalagt, at benytte Marts, April og den förste Halvdeel af Mai til med de forskjellige Monsoner at beseile Sincapore, Batavia, Bali og Lombock, og derfra gjennem Macassar-Strædet at gaae til Manila, hvilket sidste Sted skulde forlades saa tidlig, at jeg förvst i Juni kunde være i Canton.

Jeg havde nu kun 19 à 20 Dage tilbage af Mai Maaned, og indsaae tilfulde Umuligheden af at opfylde denne Ordre i sin Heelhed. Jeg havde allerede fra Batavia afsendt en Beretning desangaaende, som jeg her skal gjöre Uddrag af, saameget heller, som det tillige giver en Idee om Hensigten, som man önskede opnaaet ved mit Besög paa Bali, en Hensigt, jeg under de forhaandenværende Forhold maatte ansee for aldeles uopnaaelig.

„I allerhöieste Instrux af 20de Juni f. A. er mig befalet at benytte Marts, April og den förste halve Deel af Mai Maaned, til med de forskjellige Monsoner at besöge Sincapore, Batavia, Bali og Manila, saaledes at jeg kan indtræffe paa Chinas Kyst allerförst i Juni Maaned. Skal jeg kunne forlade China de sidste Dage af Juli Maaned, hvilket jeg med Hensyn paa den övrige befalede Deel af

Expeditionen anseer absolut nödvendigt, saa bör jeg heller ikke ankomme der sildigere, end paa den ovennævnte Tid, da det vel ellers vil være umuligt, med nogenlunde Haab om Nytte, at besöge alle de tilgængelige chinesiske Havne i saa kort en Tid."

„Men jeg er allerede nu ved Udgangen af April; N.O-Monsonen er ophört, og SO.-Monsonen i Værk med at sætte ind."

„Aarsagen til denne Forsinkelse maa deels tilskrives mit forlængede Ophold i Penang, paa Grund af Sygdom blandt Mandskabet, og paa Grund af Expeditionen af Dr. Rinck, med hvad han havde nödig til Etablissementet paa Nicobarerne, deels hidrörer den fra min saare langsomme Reise imellem hvert Sted. At jeg ventede ved Sincapore, indtil Posten ankom, vil finde sin Grund i min underdanigste Promemoria af 19de Novbr. f. A., hvori jeg til Slutning gjör opmærksom paa, at dersom den kgl. Regjering maatte önske at give andre Ordres med Hensyn til hvad jeg indberettede at have besluttet angaaende Dampskibet Ganges's Stationering ved Nicobarerne, da kunde jeg endnu erholde en saadan Ordre i Penang eller Sincapore, naar den afsendtes med Overlandsposten, strax efter min Rapports Modtagelse."

„Dersom jeg nu foretager Reisen til Bali i denne stille Aarstid og med den nu indtrædende Monson, vil jeg sandsynligviis ikke indtræffe der för den 10de à 15de Mai. Jeg vil da ikke være paa Manila för 8de à 12te Juni, og ikke i Canton för 25de à 30te Juni, altsaa en Maaned sildigere, end bestemt."

„Ankommen til Bali-Badong vil jeg ikke træffe den der bosiddende danske Mand, Hr. Lange. For Tiden opholder han sig paa Javas SO.-Spidse, og han vil sandsynligviis begive sig til Surabaya, for at slutte sig til den mod Rajahen af Bali Bleling udrustede Expedition, hvoraf den ene Afdeling skal afgaae fra ovennævnte Sted, den anden fra Batavia."

„Da Hr. Lange er hollandsk Agent paa Bali, vil hans Nærværelse blive önsket ved Expeditionen. Den indkomne

jevnligen Beretninger fra ham om Forholdene dersteds, paa hvilke Regjeringen synes at sætte megen Priis. Det er imidlertid blevet mig forebragt fra en god, skjöndt ikke officiel Kilde, at Hr. Lange önskede at forlade Bali, da han ikke fandt sig tilfreds der under de nærværende Forhold."

„Denne lille Ö er deelt imellem flere Rajaher, som före indbyrdes Krige med hverandre, men som Alle ere enige deri, at de ville vedligeholde deres Uafhængighed med Vaabenmagt og ikke taale noget europæisk Etablissement paa Öen. Det er sandsynligt, at Hollænderne ville sætte sig fast der, naar denne lille Krig er tilende. Saaledes som Forholdene nu ere, er Bali og Lumbock et afbrudt Led af den Kjæde af frugtbare og indbringende Colonier, som Hollænderne besidde i disse Farvande. Dette er imidlertid ingenlunde det tilstaaede Maal for deres Bestræbelser. Men skulde nogen anden europæisk Magt gjöre et Forsög i denne Retning, er der al Grund til at antage, at Holland vil modsætte sig det saavel hemmeligt som aabenbart."

„Efter hvad jeg saaledes har udviklet, vil det formeentlig være af mindre Vigtighed, om det danske Flag viser sig i Farvandet ved Bali. Hvad angaaer de Pirater, som stedse gjör denne Seilads usikker, da komme der hidtil idetmindste saa sjeldent danske Skibe, at vi, mindre end nogen anden Nation, lide derved; Galathea's nogle Dages Ophold dersteds vil i al Fald være aldeles illusorisk i saa Henseende. Dette Onde vil ikke vorde udryddet, för Christendommen og den dermed fölgende Civilisation engang fortrænger de raae Sæder og Fordomme, som ere den sande Aarsag dertil, og indtil da er Selvforsvar det eneste Middel derimod. Imidlertid agter den hollandske Regjering at tage alvorlige Forholdsregler. Man venter nogle smaa Jerndampskibe herud, som skulle stationeres i de meest berygtede Farvande."

„Paa Grund af hvad jeg saaledes har havt den Ære at indberette, er det min Beslutning, naar jeg afgaaer herfra, vel at söge Öster efter ad Bali til, dersom nordvestlige Vinde tilfældigen endnu skulde trænge igjennem og give mig Grund til at haabe en hurtig Reise; men skulde de

sydostlige Vinde være herskende, troer jeg det rigtigst ikke at anvende nogen Tid paa at krydse mod Vind, Ström og Stille, og vil derfor söge Nord efter ad Manila til gjennem Karimarita- eller Gaspar-Strædet."

„Det er ikke usandsynligt, at jeg paa denne Seilads kan komme Samarang i Sigte. I saa Tilfælde, og dersom ikke formegen Tid er gaaet med, agter jeg, ved at gaae til Ankers der, at give dHrr. Videnskabsmænd Leilighed til at besöge de Ruiner af Templer og andre Oldtids-Mindesmærker, som findes en Dagsreise derfra, og som i en saa höi Grad beskjæftige Oldgrandskernes Undersögelser."

Dette Ophold ved Samarang maatte jeg imidlertid afstaae fra, da Vind og Ström, men især Stille, i höi Grad forsinkede vor Fart. Den hele Reise til Manila var meget langsom; vi ankom ikke der för den 4de Juni, altsaa efter 23 Dages Seilads. Fra det Öieblik, jeg opgav at anlöbe Samarang, bestemte jeg mig til at söge den korteste Vei til Manila: det var igjennem Gaspar-Strædets vestlige Löb, Macklefield-Strædet kaldet, og op imellem Anambas- og Natunhas-Archipelerne.

Den 14de Mai om Formiddagen havde vi Sigte af Bancas SO.-Pynt og den derved liggende Pulo-Lepa med dens höie runde Bjerge. For at gaae klar af „fairly Rock", paa hvilken der kun er 6 à 4 Fod Vand, styrede jeg hele Formiddagen NV. t. N. op imod „Entrance point" paa Pulo Lepa, men ved Middags-Observationen befandt vi os 8' Nord for Bestikket. Jeg var altsaa allerede passeret den farlige Grund, og dreiede derfor til Vinden, for at klare de vestlige Grunde ved „Rocky-point." Strömmen satte os NNV. hen. Om Eftermiddagen fik vi Kjending af Entrance point, og da Vinden halede sydostlig, styrede vi NO. indtil Humpelen, som ligger Vest for Rocky-point, kom fri Öst for Entrance-point, hvilket er Mærket for at man kan styre Nord ud igjennem Strædet, fri af 2½ Fv. Grunden, som ligger Syd for Entrance-point, og gaae fri af Rocky-points Grunde. Paa samme Tid fik vi Kjending af det höie Land paa „Pulo-Leat", som tilligemed Grundene „van Sittars" og de smaa Öer „Long-, Saddle-, North- og South-Island"

danner Macklefield-Strædets östlige Begrændsning. Van Sittars-Grundene ere saameget farligere, som man ikke har synderligt Mærke for dem, thi de ovennævnte smaa Öer ere deels for langt borte, deels ligne de hinanden for meget, og deels endelig ligge de for nær hinanden, til at man tör stole paa dem som Mærker, især i saa regnfuld og tyk Luft, som den, vi havde under denne Seilads. Loddet gik stadig, og gav os tildeels forskjellige Dybder fra hvad Kaartet angiver. Da Mörket faldt paa, vare vi Nord for Entrance-point. Det blev nu Stille, men da Strömmen kjörte rask Nord i og jeg stadig havde Pulo-Leat i Sigte, besluttede jeg at holde gaaende, saalænge Skibet vilde styre. Ogsaa „Tanjo-Brekat“, Bancas NO.-Spidse, som er meget kjendelig, og som vi peilede i N. t. V. $\frac{1}{4}$ V., kunde tjene mig til Seilmærke gjennem det snevre Farvand.

Kl. 10 fik vi laber vestlig Brise ud fra Landet af Banca. Vi havde da Pulo-Leats höie Land i Öst, og vare altsaa „Discovery-Rock“ passeret. Her blev Farvandet videre, og jeg turde lade mine Folk faae lidt Ro. Kl. 2 om Natten vare vi $1\frac{1}{2}$ Miil fra „Gaspar“-Island. Her fik vi atter Stille, derefter omlöbende Vinde med skyllende Regn. Ved Hjelp af disse variable Briser, men især begunstiget af Strömmen, arbeidede vi os frem Öst om Gaspar-Island og Vesten om det farlige „Canning-Rock“ Skjær, paa hvilket der kun er $2\frac{1}{2}$ à 3 Fv. Vand, og som ligger lige paa Veien fra og til China gjennem Gaspar-Strædet. Uagtet dette farlige Punkt skulde jeg dog foretrække at gaae Öst om Gaspar Island, fremfor at söge Vesten om denne Ö, da man her træffer paa de ligesaa farlige Grunde „tree Island“, „Warren-Hastings“ og „Belvedere Bank“, de to sidste opkaldte efter Skibe, som, ved at stöde paa dem, have opdaget dem. Paa Belvedere Banks Nordspidse staaer en Klippe kaldet „Black-rock“; af den havde vi Sigte ved Solens Opgang i NV. t. N.

Jeg brugte det nye hollandske Kaart paa denne Reise, og skal her anföre de Bemærkninger, jeg desangaaende har antegnet i min Journal.

„Dybderne paa vor Vei vare stedse mindre, end Kaartet

angiver. Den höie Humpel, som er antydet Vest for Rocky-point paa Pulo-Lepat, og som er Mærket for at man er klar af de vestlige Grunde, er antydet meget for stor og isoleret. Rocky-point skyder frem for Entrance-point noget lavere, men begge ere de stærkt skovbegroede, og Höien viser sig kun lidet hævet over det omliggende Land. Det var önskeligt, at der fandtes nogle gode Landtoninger af Pulo-Lepat, som er det förste Land, man faaer i Sigte, kommende Syd fra."

Efter at have klaret Gaspar-Strædet, havde vi endnu kun at bestille med „Attwik Rock", for derefter at faae reent Farvand op til Tambolan-Archipelet. Vi passerede dens Parallel uden videre Uleilighed, og den har forsaavidt heller ingen videre Betydning, naar man passer paa; men jeg skal dog ikke undlade at fremhæve, at skjöndt den ligger, saaledes som Horsburgh meget rigtig angiver, paa 1° 48′ S. Brede, og altsaa aabenbar hörer til Grundene ved Gaspar-Strædet, saa omtaler hiin Forfatter den dog förs i sin Beskrivelse over Tambolan-Archipelet.*) Skibet Attwick stödte paa dette Skjær paa sin Hjemreise fra Sincapore og bestemte dets Beliggenhed fra Saddle-Island i Clement-Strædet 48 Timer efter. Der kan altsaa ikke være Tvivl om dets Beliggenhed Syd og ikke Nord for Linien. Imidlertid er den i det franske Kaart, udgivet af den hydrographiske Ingenieur Hr. Daussy (Paris 1838), aflagt paa 1° 48′ N. Brede, altsaa midt i Farvandet mellem Tambolan- og Natunhas-Archipelerne, hvor der slet ingen Klippe er. Paa den virkelige Attwick Rocks Plads har han aflagt en navnlös Vigie. Man seer af dette Exempel, hvor forsigtig man maa være i Valget af de Kaart, man seiler paa. Jeg kommer ret snart til at anföre et andet lignende Beviis paa Kaartenes Uefterrettelighed.

Med Labert og omlöbende Vinde arbeidede vi os Nord efter. Den 18de Kl. 10 Efterm. passerede vi Linien fjerde Gang paa denne Reise under en skyllende Regn. Den 19de

*) Horsburgh 2den Deel, Pag. 305.

ved Daggry havde vi Kjending af „Isle St. Barbe", „Direction Island" og „Tambolan" Gruppen, denne sidste i Nord og N. t. V. Da Vinden sprang om til NO. med frisk Kuling, besluttede jeg at gaae Vest om dette Archipel. Styrede NNV. med 7 à 8 Miils Fart, havde Kjending af „St. Esprit" Gruppen, som bestaaer af fem til sex Öer, der ligge noget mere adspredte, end Kaartet synes at angive. Saae endvidere „Green Island" og „french white rock" paa Sydsiden af Tambolan. Da vi vare Green Island passeret, döde Brisen af, og vi bleve liggende i Stille hele Dagen, drivende NNV. hen med Strömmen. Den 20de om Morgenen havde vi Kjending af „Saddle" og „Camel" Island, som vi gik Öst om. Vi havde saaledes ikke tilbagelagt mere end 8 Miil i 24 Timer. De afvexlende Vinde vare os höist besværlige ved den idelige Manoeuvreren, som de foraarsagede. Men vi laae i Overgangen fra den ene Monsoon til den anden, baade med Hensyn paa Tid og paa Sted, og turde altsaa ikke vente os noget stort bedre.

I det Haab at træffe SV.-Monsonen noget stadigere, besluttede jeg at holde midt i Farvandet mellem Anambas- og Natunhas - Archipelerne. Styrede derfor ret Nord hen efter at vi vare klare af Tambolan-Archipelet. Men Stille, Byger med megen Regn og saare liden Vind og omlöbende Briser forfulgte os uden Ophör. Den 21de om Morgenen saae vi endnu Landet af Tambolan-Öerne ret agter ud, og en Humpel i VNV., som ikke kunde være andet end „Victoria Island" eller „Desertas". Endelig bröd de Byger lös, som havde staaet truende i Horizonten i flere Dage, og gav os stiv Kuling af sydlig Vind. Vi styrede N. t. V. med 7 à 8 Miles Fart. Kl. 5 Efterm. fik vi Land i Sigte 2 Streger foran for tvers. Dette stemte ikke med Bestikket: dersom dette var rigtigt, kunde vi med det tykke Veir ikke vente at see Landet. Men da vi ingen Observation havde havt hele Dagen, var det ikke at undres over. Det kunde ikke være andet end „Low Island", den sydvestligste af Natunhas-Gruppen. Denne Ö er i Horsburgh ikke beskrevet anderledes, end at den er temmelig stor, men dens Höide og Udseende er ikke omtalt. Da i Almindelighed

alle disse smaa Öer ere benævnte efter deres Udseende, maatte vi antage den for lav. I den Forudsætning, at den blot var 100 Fod over Havets Overflade, gav Beregningen, stöttet paa Höiden, fra hvilken den kunde sees tilveirs, en Afstand af 5 Mile. Jeg satte mig for en Sikkerheds Skyld kun 4 Mile af den. Strömmen skulde da, fra Middag den 20de, altsaa i 30 Timer, have sat os 24 Qvmiil NO. hen. Loddet gav 41 Fv., hvilket stemmede godt med Kaartet. Jeg satte da Cours NV. t. V. hen, for at klare „North-Haycock“; da det senere blev heel löit, lod jeg styre ret Vest, for at komme midt ud i Farvandet, og satte derefter atter Coursen NNV. hen op imellem begge Ögrupperne. Ved Dagen den 22de fik vi Anambas-Öerne i Sigte 4 Mile e. G. i VSV. til VNV. Med stadig afvexlende Vinde fra SO. til SV., löbende snart 7 à 8, snart 1 à 2 Miles Fart, stode vi nu Farvandet ind imellem de to Archipeler.

Disse Öer ere tildeels beboede af fast bosiddende Indvaanere, men tillige tjene de til midlertidige Opholdssteder for malaiiske Fiskere, som da tillige ere Pirater. Der skal være en meget stor Overflödighed af tropiske Frugter, Fisk, Skaldyr o. a. m., ligesom af fersk Vand, og de forskjellige Canaler tilbyde gode Ankerpladser. Men det er kun med stor Forsigtighed, at den eensomme ubevæbnede Seiler bör forsöge paa at drage Nytte af disse for Sömanden saa indbydende Gjenstande. De söröveriske Malaier lure lumsk paa deres Bytte; Plyndring, Slaveri eller Död venter sædvanlig den, der med Tryghed overgiver sig til Nydelsen af disse Goder, som ere saa tillokkende for Sömanden.

Den 26de om Morgenen fik vi Sigte fra Merseraaen af den lille Klippe „Low Rock“ kaldet, som ligger ret Vest for den störste Natunhas Ö, og den 24de passerede vi „Pulo-Laut“, den nordligste af hele Archipelet. Strömmen satte stadig Nord og Öst hen. Den 24de om Aftenen havde vi tabt Pulo-Laut af Sigte og vare saaledes klar af disse Archipeler.

Vi havde nu China-Söen aaben for os, men det er langtfra at hermed tör forstaaes et reent Farvand. China-Söen og især den Deel deraf, som vi havde at passere,

vrimler af Coral-Banker, Skjær, Sandrev o.s.v., som gjöre den nöieste Paapassenhed nödvendig. Horsburgh begynder sin Beretning om denne Deel af China-Söen med den Bemærkning, at det er til liden Nytte at give en detailleret Beskrivelse over de derværende Farer, da intet Skib bör indlade sig paa at seile derimellem. Et Blik paa Kaartet vil tilfulde godtgjöre denne Menings Rigtighed. Men hertil kommer, at Strömmen sætter saa uregelmæssig og voldsomt imellem disse Skjær, og ud og ind af de forskjellige Canaler, som dannes af det store malaiiske Archipel, endvidere at Vindene ere saa ustadige, Regnbyger med Tykning saa almindelige, at ingen Bestikregning tör antages rigtig med nogenlunde Sikkerhed.

Ved at jevnföre Kaartet, vil man see, at den store Gruppe af disse Farer ligger som en Ydermuur for Borneos nordvestlige Deel og dennes Fortsættelse Palavan-Öen. De yderste Skjær ere omtrent 60 Mile fra Land i nordvestlig Retning fra Kysten og strække sig derfra ret Syd i, til de naae ind mod Kysten af Borneo paa omtrent 4° N. Brede. Indenfor denne Muur bör man ikke komme. Og desuagtet seer man ikke sjeldent Chinafarere, især de dristige Opiums-Clippers, i den tidlige Deel af N.O.-Monsonen at arbeide sig op langs disse Skjær, benyttende Strömsætningen med nöie Localkundskab, og först naar de have faaet tilbörlig Höide her, söge de over under Chinas Kyst, hvor Strömmen altid sætter langs Landet, fölgende Monsonens Retning; og hvor den saaledes umuliggjör al Krydsning mod Monsonen. Paa denne Maade vinde de saamegen Tid, at de kunne naae tilbage med fuld Ladning i den samme Monsoon, og saaledes gjöre tre istedetfor to Reiser om Aaret mellem Ostindien og China.

Imidlertid, dersom der ikkun var Tale om denne Strækning af ureent Farvand, vilde der for den almindelige Fart gjennem China-Söen ikke være stor Fare paafærde, eftersom man jo kun havde at holde sig derfra. Men i det tilsyneladende aabne, og i Virkeligheden ogsaa forholdsviis rene Farvand imellem Sydspidsen af Cochin-China mod Nord, Natunhas-Archipelet mod Syd og Skjærene paa Bor-

neos NV.-Kyst mod Öst, ligge der dog adskillige Skjær og Klipper, som deels ved sörgelige Katastropher, deels ved hvad de Engelske kalde „narrow escapes“ ere blevne opdagede og deres Tilværelse upaatvivlelig stadfæstet. Hertil höre „Charlotte Bank“, „Prince of Wales Bank“, „Forth“, „Alexander“, „Minerva“ &c. Skjær, hvilke alle ligge midt ude i den aabne Sö paa den Vei, man skal passere. Hvad der endelig gjör denne Seilads saa usikker, er at flere af disse Farer ere forskjelligt aflagte i de forskjellige Udgaver af Kaart over dette Farvand. Nogle af dem, f. Ex. Forth og Alexander, findes slet ikke i det franske Kaart af 1838. „Scarborough“ Skjær eller, som de Spanske kalde det, „Marona“, er i det engelske Kaart aflagt 1° sydligere og noget vestligere, end i det franske. Dette gjorde for mig f. Ex. den Forskjel, at dersom det engelske var rigtigt, maatte jeg undgaae dette farefulde Punkt, — paa hvilket der findes adskillige Klipper over Vandet og ingen Bund at faae klods op til det, — paa min Vei fra Gaspar-Strædet til Manila; men efter det franske Kaart maatte jeg see ud for det paa Veien fra Manila til Canton. Ifölge Horsburghs Beskrivelse (2den Deel, S. 361), stöttet paa spanske Opmaalinger, er imidlertid det Sidste det Rigtigste.

Uagtet vi nu vare i det aabne Farvand, var det dog langtfra, at SV.-Monsonen vilde tage rigtig fat. Vel holdt Vinden sig i det sydlige Hjörne, men den vexlede ikke sjelden fra SV. til SO., gav os ofte Stille og omlöbende, og stundom nordostlige og ostlige Vinde. Saasnart den en Dag tog fat med SV. med lidt Kraft, seilede vi os meget snart ud af den, og vi laae da atter i Stille og med Omlöbende, indtil Sydvesten igjen kunde naae op til os.

Den 27de om Morgenen indtraf en höist sörgelig Begivenhed ombord, idet en Skamfilingsgast fra Kryds-Mers faldt ned fra Gaffelen og slog sig ihjel paa Stedet, ved i Faldet med sit Hoved at törne mod Kanten af Ruffet. Det var en flink Matros ved Navn Chr. Petersen af Matroscorpset, og en ordentlig og brav Mand, som var afholdt af Alle. Slige Begivenheder gjöre et höist uhyggeligt Indtryk ombord, og kunne ikke udslettes af Erindringen, ved det at man aldrig

kan gaae af Veien for Stedet, hvor Ulykken er rammet; man har det stadig for Öie, tilligemed den Ulykkeliges knuste Legeme, hans Dödskamp og hans brustne Öie. Næste Morgen blev han overgivet til den dybe, vaade Grav, hvor saamange Sömænd hvile för ham, og hvor saamange andre brave Mænd ville fölge ham efter.

Den 29de Mai lod jeg atter mit velövede Mandskab foretage en Skydepröve saavel med skarpe som löse Skud. Der blev gjort 100 Skud i 12 Min. med 10 Kanoner, altsaa i Gjennemsnit 10 Skud pr. Kanon. Men der vare to Kanoner, som hver gjorde 13 Skud i 12 Min. For dem, der skjöndt ukjendte med Kanonens Behandling ombord, dog maatte finde Interesse i dette Resultat, være det sagt, at Lösskydning kræver ligesaa lang Tid som Skarpskydning, da Kanonen ikke reculerer nok ved det löse Skud, og altsaa maa hales ind, för den kan lades. For en Chef er det altid en höist behagelig Fölelse, at vide sig i Spidsen for et saa velövet Mandskab.

Vi dreve endnu næsten bestandig om i Stille. „Styrer den?“ — „Hvad ligge vi an?“ — „Skyder den op?“ vare de Spörgsmaal, der intil Kjedsommelighed bleve gjentagne fra alle Kanter, og kun endnu forögede vor stigende Utaalmodighed. Pintsesöndags Formiddag den 31te Mai fik vi pludselig en meget voldsom Byge; Resten af Dagen var det en tyk graa nordisk Himmel.

Med de förste Dage af Juni syntes Vinden endelig at holde fast i det vestlige Hjörne, og vi seilede med 3 à 5 Miles Fart og overmaade smukt Veir ind mod Luconias Kyst. Varmen var paa hele denne Overreise meget trykkende, Thermometret viste om Natten 24° R. (30° C.), om Dagen 28° R. (35° C.), Officererne kunde halve Nætter igjennem ikke nære sig for Hede og „röde Hunde“*) nede i deres

*) Dette Hedetöi, Englændernes „prickly heat“, ogsaa kaldet „lichen tropicus“, bringer ved sin Klöe og Svie den til disse Climater nysankomne Europæer ofte til Fortvivlelse. Det viser sig under de forskjelligste Eruptioner, navnlig af Vesikler og Papler, oftest maaskee som eczema rubrum, men ogaaa som miliaria, lichen, prurigo, herpes, acne o. s. v.

Lukafer, og alle Slags Insecter, navnlig Kakerlakker og Myrer, men ogsaa Ædderkopper, Örentviste, og naar vi laae ved Land, eller for nylig havde forladt det, Fluer og Muskiter toge nu saaledes Overhaand i Skibet, at vor Entomolog kunde gjöre riig Fangst, uden at han behövede at gjöre Excursioner i Land.

Den 3die Juni Kl. 11 Form. fik vi Sigte af Land i O. t. S. Det var Bjerget Calavita, den nordvestlige Pynt af Öen Mindoro, som vi saae paa 20 Miles Afstand. Senere fik vi Öen Luconia i Sigte i NO. t. O. Holdt nu gaaende ONO. hen, som var Coursen ligepaa Indlöbet til Manila-Bugten. Om Natten vare vi komne saa langt ind, at vi havde Land i Sigte overalt fra Nord gjennem Ost til SSO., men havde dog ingen Bund paa 90 Fv. Vi laae tildreiet en Times Tid. Saasnart vi kunde see, fik vi Kjending af hele Indlöbet til den store Bugt, i hvis Inderste Manila ligger, og i længere Frastand, til begge Sider af os, saae vi de höie, skovbegroede Bjerge, som forneden endnu indhylledes i Taage og Skyer, men hvis Toppe ragede dristig op over Skybeltet, beskinnede af den förste Morgensol. Hvor Farvandet forude trak sig snævrere sammen, laa Öen „Corregidor", som danner det nordlige og det sydlige Löb af Indseilingen paa Manila-Bugten, for os med sine Bjerge, sine Bygninger og sin Telegraph, hvorpaa det spanske Flag blev heiset, saasnart de fik os i Sigte. Ogsaa Klipperne „Munken", „Nonnen", „el Cavallo", kort Alt laae klart for os, saaledes som Horsburgh saa nöiagtig beskriver det, og hvorved denne Indseiling da ogsaa bliver til en af de simpleste og letteste, man kan tænke sig. Jeg löb Syd om Corregidor, som vel er det Rigtigste, naar ikke Sövindens Stadighed er at stole paa, og var Kl. 6 inde paa Bugten. Men her fik vi Stille og tildeels nordostlig Vind ud fra Landet. En spansk Kanonbaad praiede os; den kom ud fra „Porto Cavito", som er Manilas Orlogsværft, beliggende een Miil i sydvestlig Retning fra Byen. Man spurgte os, om vi havde venskabelige Hensigter, og hvorfra vi kom? Da vi havde givet tilfredsstillende Svar herpaa, gik den ind til Corregidor,

og strax efter saae vi Telegraphen spille, som meldte vor Ankomst.

Der er kun een Fare at undgaae i Manila-Bugten: det er Grunden „St. Nicolas“, paa hvilken der ikke er mere end 11 Fod Vand. Man er klar af den, naar man har Nonnen fri Nord for Corregidor, og Bjerget Arapat paa Nordsiden af Bugten i N. t. V.; man kan da styre lige paa Manila By, som man seer ligge ret forude, eller ind til Cavita, alt som man er bestemt til. Just som vi med den nordlige Vind vare kommne ind mod St. Nicolas Grund, og vilde vende for den, rummede Vinden, saa at vi klarede Grunden fra os uden at krydse. Nu satte Sövinden ind, og med den styrede jeg Cours for Manila, hvor jeg ankrede Kl. 4 Efterm paa Rheden, 1 Qvmiil fra Land, og noget Sönden for en Klynge Koffardiskibe, som laae her til Ankers. Vi havde Manila Cathedralkirke i N. 50⁰ O. og laae paa 5 Fv. Vand.

En Brig fra Sincapore, som var fulgt ind med, uden at vi havde skjænket den synderlig Opmærksomhed, vandt i Interesse for os, da den, efterat være ankret, sendte os Breve ombord fra Hjemmet. Om Eftermiddagen blæste det stift op af SV., som satte endeel Sö ind over den 7 Mile dybe Bugt. Det oplöste sig imidlertid i voldsom Regn, og derefter blev baade Luft og Vand aldeles beroliget.

Det er allerede forhen omtalt, hvorlunde jeg var kommen i Agterhaanden med min Tid. Jeg skulde ifölge mine Instructioner være paa Kysten af China de förste Dage af Juni: vi vare nu alt nogle Dage inde i denne Maaned, og jeg var netop ankommen til Manila. Et længere Ophold her og 200 Miles Seilads, vilde bringe mig til Enden af Maaneden, forinden jeg naaede China. I det Svar, jeg havde erholdt fra Regjeringen hjemme, paa den Memorandum, jeg havde indsendt fra Plymouth, hvori jeg havde begjært nærmere Forholdsordres angaaende adskillige Punkter i mine Instructioner, var der blevet givet mig aldeles frie Hænder med Hensyn paa min Seilads i Sydhavet og

paa de Havne, jeg der maatte ville anlöbe, men det var bestemt paalagt mig at være Cap Horn passeret forinden Udgangen af April Maaned 1847. I de chinesiske Havne havde jeg bestemte Forretninger, jeg var altsaa ikke Herre af at fastsætte Tiden for mit Ophold der, da det vilde være afhængigt af de chinesiske Autoriteter, jeg havde at gjöre med. Nu kunde jeg forudsee, at der idetmindste vilde medgaae to Maaneder, forinden jeg kunde forlade denne Verdensdeel. Men til min Fart over Sydhavet og de dermed forbundne Ophold i de forskjellige Havne, turde jeg ingenlunde beregne mindre end ni Maaneder, naar Hensyn toges til de uforudseelige Tilfælde, som maatte gjöre længere Ophold i en eller anden Havn nödvendigt, og som det Fölgende noksom vil vise Rigtigheden af. Det blev derfor en absolut Nödvendighed, at jeg indrettede min Reise saaledes, at jeg kunde forlade China först i August, og fölgelig maatte jeg ile med at naae dets Kyst saasnart som muligt. Da jeg nu aldeles ingen bestemte Forretninger havde i Manila, men kun at vise Flaget og bestyrke de bestaaende venskabelige Forhold med de spanske Autoriteter, saa besluttede jeg at gjöre Opholdet her overmaade kort, og det bliver derfor nödvendigt, at mine Læsere nedstemme deres Forventninger saa lavt som muligt, med Hensyn til hvad de kunne haabe af erfare af dette Afsnit.

Det var sandelig ikke uden stor Selvopoffrelse, at jeg tog denne Beslutning, thi faa Steder af dem, vi besögte paa denne Reise, smilede mig saa venligt imöde som netop Luconias frugtbare Kyster. Men skal jeg blive mit Princip tro, ikke at meddele andet, end hvad jeg selv eller mine Reisefæller have seet, hört eller erfaret, vil den umiddelbare Fölge af dette flygtige Ophold nödvendigviis blive en kort og forholdsviis mindre interessant Beskrivelse over denne Perle blandt de spanske Colonier i disse Farvande.

Byen Manila er beliggende paa begge Sider af Floden Passig, som er en Udströmning fra den store „Laguna de Bahia", og har sit Udlöb i Manila-Bugten paa dennes östlige Kyst. Paa Flodens venstre Bredde og umiddelbar ud til Stranden ligger den egentlige By med sine gamle Sand-

steens-Fæstningsværker. Höie Volde, dybe Grave, Udenværker, Raveliner, Cassematter, Redouter, Palisader, Vindebroer, Mure med Skydehuller, kort alle en regelmæssig Fæstnings Omgivelser möde her Öiet, idet man roer ind ad Flodmundingen op forbi Fyrtaarnet, som staaer for Enden af den velvedligeholdte Molo, der strækker sig langs Passig's höire Bred; og ved at roe op langs med denne og med den indenfor liggende „Tagaler-By", kommer man igjennem en Klynge af Junker og andre, meest paa de philippinske Öer hjemmehörende, tomastede Skibe, og naaer saaledes det almindelige Landingssted ved den store, elegante Toldbodbygning.

Hvor stærk eller svag Fæstningen er i militair Henseende nu, skal jeg ikke tillade mig at bedömme, men i 1762 var den ikke stærkere, end at den maatte vige for et Overfald af en engelsk Escadre under Admiral Cornish, med 3000 Mand Landgangstropper under Colonel Drapers Commando. De bemægtigede sig Forstæderne, opförte Artilleri ved Kirkerne, ja selv op i Kirketaarnene, og uagtet de bleve oftere forstyrrede i deres Beleirings-Arbeider ved Angreb af en tagalsk Armee, som havde samlet sig i det Indre under Munken Anda's Commando, indtog de dog tilsidst Manila med Storm, underkastede den flere Timers Plyndring, og udskreve en Contribution af en Million Pund Sterling.

Denne Fæstning indeslutter den egentlige gamle By Manila. Den er, som alle spanske Colonial-Byer, ved snorlige, perpendiculair paa hverandre löbende Gader, afdeelt i regelmæssige Qvarterer eller Quadras, som nöiagtig alle have samme Störrelse. Disse Gader ere tildeels ikke engang brolagte, og da de ere temmelig snevre og Husene to Etager höie, kommer der kun liden Luft og endnu mindre Solstraaler derind. Fölgen heraf er, at de efter nogen Regn danne et næsten bundlöst Morads, som er saa godt som ufremkommeligt for Fodgængere og kun vanskelig passeres til Vogns. Lykkeligviis er der i Almindelighed Fortouge paa begge Sider af Gaden. Ligesom overalt, hvor Spanierne have bygget, findes her ogsaa en stor Plads,

just af Omfang som en Quadra, hvor Gouvernements-Paladset, Cathedral-Kirken og Raadhuset udgjöre de tre Sider, medens den fjerde Side, den, der ligger lige overfor Kirken, er optaget af nogle stygge, forfaldne Rönner. Ingen af de ovennævnte Bygninger har noget mærkeligt Ydre, ligesaalidt som den temmelig uanseelige Bronze-Statue af Carl den Fjerde, der staaer midt paa Pladsen. Gouvernements-Paladset er en langagtig, usymmetrisk, massiv Bygning, i hvis Indre man finder store Vestibuler og mange Gallerier, rummelige Sale og mindre Værelser, alt temmelig slet meubleret, alt bærer Præget af det Stempel, som der kunde sættes paa alle spanske Colonier og disses Afkom i Almindelighed, nemlig: fordums Storhed og Nutids Forfald.

Den hele gamle By gjör det samme Indtryk; den har noget Uhyggeligt, næsten noget Fængselsagtigt ved sig. Man kjörer gjennem den ene Fæstningsport, over den ene Vindebro efter den anden, indtil man endelig er kommen ind i Hjertet af Fæstningen. De höie, skumle Bygninger klynge sig, som i Angst, tæt op til hverandre og lade kun et sparsomt Lys trænge ind gjennem deres faa med massive Jalousier tæt lukkede Vinduer. Et gammelt Kloster, et Hospital, et Jesuitercollegium, store, mörke, umaadelige Steenmasser see hist og her ligesom truende paa En, og synes at maatte kvæle hver dens Sind og Sjæl, der har sögt Tilflugt indenfor deres sorte Mure. Ingen Veranda, ingen luftig Söilehal, ingen Blomsterhave vinker En her indbydende imöde; udenfor er der stille, dödt, og kun en enkelt, slet oplyst Boutik opliver om Aftenen de öde Gader. Med eet Ord, der hviler et Mörke, en Tomhed, et öde Udseende over det Hele, som gjör et bedröveligt Indtryk paa den Fremmede.

Men mulig vil man ved nöiere Bekjendtskab forandre sin Dom, mulig vil man da vænnes til det mörke Ydre og finde tilfredsstillende Nydelse i det Indre ved daglig Omgang og venskabelig Beröring. Jeg hörte idetmindste tale om, at Selskabslivet i Manila skal være meget muntert i den rette Aarstid. Det var klart, at vi vare her i den urette.

Udenom Fæstningen langs Flodens venstre Bred, og

ud imod Stranden, löber en Vei, som tjener til offentlig Promenade; det er den saakaldte „Calzada". Naar Solen er iværk med at dale ned bag de fjerne Bjerge, der begrændse den store Bugts vestlige Side, naar Aftenkjölingen indtræder, og den imod Midnat hendöende Söbrise endnu sender sine forfriskende Pust ind over Landet, og gyder nyt Liv i de af Heden fortörrede Lunger, medens en sagte Rulling vælter sig mod den flade Strand, og med svage, men dybe Drön forkynder dens Ankomst fra de fjerne asiatiske Kyster, — kjörer Manilas „beau monde" ud fra deres tæt tillukkede Boliger, og bevæger sig i lange Rækker, langsomt rullende paa den hvide Sandvei, og söger Forfriskelse efter Dagens Arbeide, Adspredelse efter dens Kjedsommelighed. Uden Hovedbedækning, og uden saameget som et Törklæde over sig, nyde Spanierinderne ret den kjölende Söbrise, og ligesom for her at befrie sig for enhver Tvang, seer man gjerne Damerne kjöre sammen for sig, Herrerne i andre Vogne for sig. Equipagerne ere et Slags Wienervogne: den tagalske Kudsk, der er ifört europæisk Livree og store blanke Ridestövler, kjörer altid ridende paa en af Hestene. Er det en Söndag, saa begiver man sig til den saakaldede Esplanade, som ligger paa Glaciet af Fæstningen ind mod Landet. Her er den for spanske Byer classiske „Alameda" med sine Steenbænke, sine Træer, sine Springvand; her spiller Garnisonens Musik seent om Aftenen, og her spadserer da Byens Befolkning: Spanierinderne med deres Bascinia og Mantilla og den store Vifte; Tagalerinderne med deres snevre, stribede Sarong, tæt sluttet om Lænderne, og Törklædet over Hovedet; Spanierne svöbte i deres store, mörke Kapper; de Indfödte i deres forskjellige, brogede Nationaldragter, i vide chinesiske Tröier, med höipullede Hatte, eller spidse Sombreros, men Alle med Cherutten i Munden, tause og alvorlige. Kun en sagte Mumlen röber Mængden i det dybe Mörke, som indhyller Pladsen, thi her er ingensomhelst Belysning, og naar Musiken ophörer, drager hver til sit, og snart slutter Nattens Ro og Taushed den hele By i sit velgjörende Favn.

Over Floden Passig förer en massiv, prægtig Steenbro fra den gamle By og Fæstning til den anden mest befolkede Deel af Byen, Forstaden „Binondo“*). Denne Bro, der, med sine höie Buer og vældige Steenpiller, seer ud som om den skulde trodse Evigheden, har imidlertid ikke kunnet modstaae et Jordskjælv, som rystede den saa voldsomt, at den midterste Bue styrtede sammen. Skaden blev istandsat midlertidig ved en Træbro, men dette Interim havde nu varet siden 1824, da Begivenheden fandt Sted, og der er ingen Grund til at antage, at det nogensinde skal ophöre, idetmindste saalænge Spanierne regjere paa Luconia.

Naar man er kommen over denne Bro, indtræder man til et nyt Liv. Her er Alt Handel, Liv og Virksomhed. Adskillige Canaler gjennemskjære Binondo's forskjellige Qvarterer; i disse Canaler, der alle munde ud i Floden, bevæge utallige Baade og Gondoler sig, Pramme og store Barker ligge langs Kaierne, Varer heises ind og ud, Kærrer trukne af Oxer, eller Muldyr, eller Mennesker, bevæge sig langs Strandbredden, man seer aabne Boder med allehaande Varer, og det underste Stokværk af hvert Huus er et Skuur, et Værksted eller et Magasin med sit Contoir, sine Prövevarer, sin Tilströmning af Mennesker i allehaande Dragter, af allehaande Hudfarver. — I andet Stokværk boe Familierne. Det rager altid noget frem over den nedre Etage, og her findes i Almindelighed store rummelige Værelser med brede Gallerier udenom, saaledes som man seer dem overalt i Indien, og som alt oftere er omtalt. Men een Eiendommelighed har jeg fundet her i Manila, som jeg ingensteds har seet i andre Byer herude undtagen i China. Det er, at Jalousierne, som lukke den Veranda eller Corridor, der ligger umiddelbar

*) Binondo har tilligemed de andre Forstæder over 140,000, det gamle Manila i Alt kun 6—7000 Indvaanere. Det vil allerede heraf skjönnes, hvor faa de Hvide ere i Forhold til de Farvede; af over 2½ Millioner, som beboe Luconia, ere i Virkelighed ikke mere end 6000 Europæere, henimod 12,000 Chinesere, 118,000 Mestizer og hele Resten Tagaler, Ilocos, Pampangas, Zombales o. s. v., hvilke Alle af Spanierne med eet Ord kaldes „Indios“.

ud til Gaden, istedetfor at være af Træ eller Matte, ikkun bestaaer af halv gjennemsigtig afslebne Perlemuslingskaller, indfattede i smaa fiirkantede Blyrammer. Hvad Hensigten hermed er, skal jeg ikke kunne sige. Det er ikke kjöligt, og smukt er det langtfra, da disse Surrogater for Glas i Almindelighed ere i temmelig raa Format, og ikke sjelden falde ud, men derimod temmelig sjelden sættes ind igjen.

Jeg boede i et saadant Huus, hos den amerikanske Consul Herr Sturgis, der havde overtaget den danske Consul Herr Wulffs Forretninger, medens denne var reist til Danmark. Udenfor Huset flöd en af Byens bredeste Canaler; mine Fartöier lagde lige til Herr Sturgis Magasiner. Naar jeg i den tidlige Morgenstund sad ved mit Vindue, havde jeg et ganske morsomt Skuespil for mig; ligefor Huset, paa den anden Side af Canalen, kom en Tværgade ned imod Vandet, og her var anlagt et Vadested. Nu kom Mænd og Koner, Store og Smaa, Chinesere og Tagaler, Heste og Böfler, Mödre med Börn paa Ryggen, Kudske med Muldyr; alle gik de parviis ud i Vandet til Beltestedet, og begyndte derpaa at overöse hverandre med Vand, og udtrykte derhos ved höie Skrig og voldsomme Gebærder deres Glæde over det forfriskende Bad. Især var det Böflerne, som ved deres Pjadsken med Födder, Hoved og Hale, og deres Uvillie til at gaae op igjen, klarlig viiste hvormeget Velbehag de fölte ved Badet, medens de paa det ubarmhjertigste oversprötede Alt hvad der kom dem nær.

At Manila, som allerede af det Foregaaende vil skjönnes, driver en levende Handel, er, som det skulde synes, en Selvfölge af Luconias betydelige Productioner, og dog har den ved unaturlige Baand længe været holdt saaledes tilbage, at hele Udförselen fra de rige philippinske Öer endnu i 1810 ikke belöb sig til mere end 500,000 Pjastre. Den störste Deel af Handelen er i fremmede Kjöbmænds Hænder, kun faa spanske Huse af nogen Betydenhed findes her nedsatte. Navnlig Handelen paa China og Ostindien drives næsten udelukkende med engelske og amerikanske Skibe. Det har ikke kunnet feile, at den Rigdom, som de industrieuse Englændere, Americanere, Franskmænd o. a.

herved opsamlede, har givet Anledning til Misundelse. Det var kun ved et Magtsprog fra Moderlandet, at Manila blev aabnet for fremmede Kjöbmandshuse, efter at den almindelige Fred 1815 havde givet Verdenshavet frit for almindelig Handel. Den daværende Regjering paa Luconia, stærkt paavirket af det geistlige Element, som i dette, just ved Catholicismen beherskede Land, maatte have mere Indflydelse end noget andet Sted, lagde de fremmede Kjöbmænd alle mulige Hindringer i Veien. Præsterne og Munkene, som hidtil havde monopoliseret Handelen med Luconias Producter, kunde ikke taale denne Concurrence, som berövede dem en betydelig Deel af deres Indtægter; de sögte ved alle Leiligheder at opægge Landets Indvaanere imod de Fremmede. Da i 1820 Choleraen udbröd paa Manila, og Döden rasede overalt, men især i den lavere Befolknings fattige Boliger, kostede det kun et henkastet Ord, for at bringe Hadets og Voldsomhedens Flamme til at brænde i lys Lue. „De fremmede Læger, de fremmede Kjöbmænd havde udbredt Giftstoffet," — saa löd det gjennem Manilas Gader, — og i et Nu var Opröret udbrudt. Man opsögte de udenlandske Handlendes Boliger, og et afskyeligt Myrderi gik for sig. En Kamerat af mig, Lieutenant Dunzfeldt af Sö-Etaten, der i Koffardifarten var kommen til Manila, mistede Livet ved denne oprörende Begivenhed. Til den daværende spanske General-Capitains Skam være det sagt, at intet blev foretaget fra hans Side for at standse Blodbadet. Först da den opbragte Pöbel, efter at have gjort det af med alle de Fremmede de kunde faae fat paa, nu vilde gaae lös paa de formuende spanske Huse, begyndte han at röre sig, men det var kun med Præsternes og Munkenes Bistand, at det endelig lykkedes ham at dæmpe Opröret.

Hvad det med Handelen saa nöie forenede Pengevæsen angaaer, saa vil jeg kun som en Curiositet omtale den Forlegenhed, vi hvert Öieblik sattes i ved den totale Mangel paa Smaamynt. Der existerer vel i Manila en Kobberpenge, Quartos, hvoraf der gaae 20 paa en Real; der existere ogsaa Sölv-Dobbeltrealer og halve Pesos (Pjastre), men alle disse ere i den Grad sjeldne, at det ofte ikke var os

muligt at faae byttet et Pjasterstykke i Boutikerne, saa det ikke er let at forstaae, hvorledes især den fattige Classe bærer sig ad i deres daglige Indkjöb. Et Bank-Etablissement findes aldeles ikke i denne Coloni.

Manila's Hovedrigdom er dens Kirker og Klostre. Foruden en Erkebisp og fire Bisper findes her en talrig Classe Præster og Munke, deels af spansk, deels farvet og tagalsk Herkomst. Universitetet og Collegiet St. Thomas, saavidt jeg veed tillige Collegiet St. Juan de Latran, i hvilket de fornemste Indfödte og Mestizer lade deres Sönner opdrage, ere Dominicanerne underlagte; Franciscanerne eie rige Besiddelser paa Öen, og endnu mægtigere end disse to, er den hellige Augustin's Orden, der, som det forsikkredes mig, byder over en heel Million Mennesker. Deres Kloster ligger temmelig afsondret ned imod Stranden; det er en stor skummel Bygning, et Billede af den hemmelighedsfulde Magt, hvormed Catholicismen siden Aarhundreder har hersket over Landet. Jeg kastede aldrig Blikket fra Söen ind over den gamle By, uden at mine Öine faldt paa dette Kloster og paa den mægtige Cathedralkirke, der rager stolt op over hele den omgivende Stad.

Cathedralen er bygget i reen gothisk Stiil, og dens umaadelige Störrelse maa forbause Enhver, som træder ind i den. For Enden af den brede Mellemgang hæver sig Höialteret; Sidegangene före langs hele Kirkens Længde ind til större og mindre Kapeller, og Væggene mellem disse ere besatte med Skriftestole. Kapellerne ere riigt smykkede med udskaaret Arbeide; det störste af dem, Treenigheds-Kapellet, er klædt med rödt Flöil og, ligesom Höialtret, belæsset med massivt Sölv, omendskjöndt de störste Kostbarheder saavel her, som i den övrige Deel af Kirken, kun stilles til Skue paa de höie Helligdage, medens de den övrige Tid af Aaret forvares i Præsternes Gjemmer. De höie Hvælvinger, der have et saa mægtigt Udseende, ere kun af Træ, formodentlig for at sikkre dem mod de temmelig hyppige Jordskjælv; svære Sölv-Lysekroner hænge ned fra det höie Loft: i en af dem brændte den evige Lampe. Ved Hovedindgangen til Kirken saaes et ligesaa smaglöst som

stort Maleri, der forestillede „San Cristoval francese", som bærer Jesusbarnet over Floden; og i Nærheden heraf stod paa Gulvet en Glaskiste, hvori der fandtes en meget uskjön Efterligning af Christi Liig. Over Alterne hang hist og her nogle andre Malerier; da de vare tildækkede med Muskitgardiner, skal jeg ikke kunne afgjöre, om disse maaskee have havt större Kunstværd. San Pedro er Kirkens Skytspatron, forresten har hvert af dens Kapeller naturligviis sin Helgen, saasom S. Jose, S. Domingo, 4—5 Johannes'er, — en Baptista, en Evangelista, Juan de Dios, Juan de Latran, — og endelig forskjellige Jomfru-Marier, hvoriblandt endog en Maria de Guadeloupe og en Maria de Africa.

Jeg kjörte en Middagsstund ud til Augustinerklosteret. En gammel Lægbroder med et rödt fordrukkent Ansigt lukkede os ind ad Klosterets Port; efterat have givet os i Hænderne paa en Munk, som med den mest udsögte spanske Höflighed, tolkede os sin Beredvillighed til at være vor Veiviser, fortsatte den Gamle igjen sin Spadseretour nede i den kjölige Steengang. De aabne Corridorer, der i begge Etager före omkring den store Bygning, ere behængte med Malerier; foruden hele Rækker af Manilas Erkebisper ligefra de förste Tider, og foruden en billedlig Fremstilling af den hellige Augustins Levnet, seer man her tillige afbildet de frygtelige Pinsler, hvormed Catholikerne forfulgtes i Japan, indtil de fuldkommen udryddedes der i det 17de Aarhundrede. Malerens Pensel havde med den mest eventyrlige Phantasi sögt at gjengive de Ulykkeliges Martyrdöd. Her stod En bunden til en Pæl, et Baal var tændt rundt omkring ham; en Anden blev Led for Led skaaret istykker; ved Siden af ham saaes en Ulykkelig, hvem der blev stukket Syle ind under alle Negle, og længere henne en Martyr, af hvis hovedlöse Krop der fremspirede en Rose. — Vi gik forbi endeel aabne Celler, overalt laae Munkene indenfor, og toge deres Siesta i den dybeste Fred; vi selv, vor Cicerone og den gamle Portner syntes at være de Eneste, der vare vaagne i hele den store Bygning, indtil vi senere förtes ind til Procurador-general'en, Klostrets administrative Embedsmand, hvor vi, foruden ham selv, til-

lige traf paa et Par Andre, der imidlertid efter endt Siesta havde samlet sig her, for at nyde deres Kop Chocolade. Det er den saakaldte „merienda", som Munkene holde Kl. 3 om Eftermiddagen, medens deres Hovedmaaltider falde Kl. 11 Formiddag og Kl. 8 Aften. Om de forresten leve saa tarveligt, som de selv paastaae, skal jeg lade være usagt, men medens Kirke og Sacristi bare de störste Rigdomme til Skue, saa var derimod Refectoriet et Billede paa den mest affecterede Simpelhed. Det lange, smalle Spisebord, som stod her, om man vil kalde det opdækket, for de 50 Munke, der for Tiden udgjöre Klostrets hele Besætning, var tömret sammen af nogle Brædder, som knap engang vare ordentlig afhövlede. Ingen Dug eller Servietter laae paa Bordet, istedetfor Platmenager, endsige Opsatser og deslige, saae man nogle Salt- og Peberkar af den allerdaarligste Fayance, hvert Couvert bestod af en fattig Jernkniv og Gaffel, og istedetfor Tallerken, en Underkop, formodentlig for at angive, at de kronragede Herrer kun samledes her for en Forms Skyld, men i Grunden nöiedes med Fugleföde. At de forresten ikke havde givet Afkald paa enhver Livets Behagelighed, saae vi, da vi överst oppe bleve förte ind i Munkenes Yndlingsopholdssted, en meget stor Sal, hvor den kjölige Söluft strömmede frisk ind under Dagens Hede, og hvor man havde den deiligste Udsigt ud over den store Manilabugt. En Kikkert var opstillet paa et Stativ ved et af Vinduerne, der vendte ud imod Söen, og skjöndt vor Cicerone forklarede os, at denne Sal især tjente til de Yngres Underviisning, saa syntes dog det fortræffelige Billard, der stod i Midten, og de forskjellige Schak-, Dam- og Domino-Spil, der laae paa mindre Borde længere henne i Værelset, at modsige hans höitidelige Forsikkringer.

Jeg gjorde denne Eftermiddag en lille Udflugt gjennem Manila's nærmeste Omegn; det er en venlig frugtbar Slette uden nogen fremtrædende Naturskjönhed. I en af de förste Landsbyer mödte jeg en stor Procession for Santa Clara, og overalt paa Veien, og udenfor de smagfulde Bambushytter arbeidedes der paa Buer og Æreporte med brogede Flag, Lamper og andre Decorationer, lutter Forberedelser

til at höitideligholde den nærforestaaende Corpus Christi Fest. Det er en almindelig Klage blandt Europæerne i Manila, at de uendelig mange Helligdage aflöse hverandre hele Aaret igjennem, og at de med deres Fyrværkerier, deres festlige Optog o. s. v. gribe höist forstyrrende ind i al Handel og Arbeide. De faa Dage, i hvilke vi besögte denne Plads, gave os allerede et lille Billed heraf. — Paa Tilbageveien til Byen kom jeg forbi de Indfödtes Kirkegaard. Det er en yndig lille Have, omgiven af en höi kredsformig Muur, hvori der er muret flere Rader af Rum, og i disse blive Ligene indlagte. Forskjellige af Rummene stode endnu tomme. En Spadseregang strakte sig heelt rundt ovenpaa Muren, og i Baggrunden laae et lille Kapel, bag hvilket en Port förte ind til en anden halvcirkelformig Muur. Med en vis Vigtighed pegede Opsynsmanden paa Trappen, der förte herop, som om han vilde sige, at det meest Overraskende var os endnu forbeholdt. Heroppe fra havde man Udsigt ud over et stort fritliggende Rum, det saakaldte „ossario", hvor der med den störste Orden og Symmetrie var opstablet Hjerneskaller og alle Slags Knokler. I de ovennævnte Muurnischer ligge Ligene nemlig kun saalænge, indtil de have undergaaet en fuldkommen Oplösning, derpaa tages de ud igjen og kastes herhen. Vi vare ikke saa opbyggede af denne Indretning, som vor Cicerone havde haabet, og for at vi dog idetmindste skulde forlade Kirke-, gaarden med en behagelig Erindring, rakte han hver af os idet vi gik vor Vei, en smuk lille Blomsterbouquet, som da naturligviis blev betalt med et passende Honorar. — Vi havde endnu ikke naaet Calzada'en, da vi mödte et Par tagalske Ligbegængelser. De ere saa simple, at de af den Grund fortjene at omtales. Noget Fölge er her ikke Spörgsmaal om. Fire Tagalere, rygende hver paa sin Cherut, trave med den ligegyldigste Mine af Verden afsted med Liget, som de bære paa en Baare over deres Hoveder. Den Döde har et Crucifix liggende paa sit Bryst, og er tilhyllet paa Ansigt og Hænder nær; den Baare, han ligger udstrakt paa, er fuldkommen aaben; kun et lavt Galleri

omgiver den, for at ikke Liget skal falde af paa Veien under denne hurtige og skjödeslöse Transport.

Man kunde maaskee troe, at det Folk, der viser saa ringe Ærbödigbed mod sine Döde, i det Hele ikke var i Besiddelse af nogen dyb religiös Fölelse. Heri vilde man imidlertid tage aldeles feil. Naarsomhelst jeg besögte en Kirke, fandt jeg enkelte Grupper af knælende Mænd, Qvinder eller Börn, ikke alene af Spaniere eller deres farvede Afkom, den meget talrige Classe Mestizer, men ogsaa af Landets oprindelige Börn: Tagalerne. Det har været den spanske Regjerings Politik, overalt hvor den har coloniseret, at indföre den catholske Religion, og det spanske Sprog. Mange Steder have de dertil maattet anvende den största Haardhed — hvo mindes ikke de spanske Erobreres Grusomheder i Mexiko og Syd-Amerika?! — men paa Luconia blev det ikke nödvendigt at bruge saa kraftige og voldsomme Omvendelsesmidler. De traf i Tagalerne et blidt, eftergivende Folkeslag, som ikke hang ved nogen særdeles egen Gudsdyrkelse, og som ved deres levende Indbildningskraft var let modtageligt for den, med den catholske Religions Udövelse forbundne billedlige og sandselige Gudsdyrkelse. Fremmede Reisebeskrivere, la Peyrouse blandt andre, som have havt Leilighed at besöge Luconias Indre, omtale imidlertid den haarde Disciplin, som de spanske Geistlige have indfört i deres Menigheder. Ifölge disse Reisendes Udsagn skulde det ikke være sjeldent, at Mænd eller Qvinder bleve pidskede ved Kirkens Döre for denne eller hiin Forsömmelse af Messer eller andre Dele af Gudstjenesten. Hvorom Alting er, saa er den catholske Religion og det spanske Sprog det herskende paa Luconia, enhver Indfödt beder til den hellige Jomfru, enhver Tagaler taler, eller forstaaer idetmindste spansk. Naar Bedeklokken slaaer ved Solens Nedgang, standser enhver Vandrende sit Skridt, alle Vogne holde stille, der knæles paa alfar Vei, paa Gader eller Torve, som i Huse eller Kirker, over hele Landet. Enhver, af hvad Raçe han end er, blotter sit Hoved, slaaer Kors for sig, læser en sagte Bön af paa sin Rosenkrands og venter i

dyb Taushed, indtil Bedeklokkens sidste Slag forkynder Fortryllelsens Ophör, og tillader Enhver at gaae videre i sit daglige Kald. Og naar General-Capitainen, eller Corregidoren, eller Erkebiskoppen lader bekjendtgjöre en verdslig eller geistlig Anordning, da skeer det paa spansk, og enhver Indfödt forstaaer, hvad der bliver ham sagt, og retter sig derefter, thi Spanien er hans Fædreland, og Kongen af Spanien hans Herre.

Den Fordeel, Spanien heraf drager eller idetmindste kan drage, er iöinefaldende. Naar en fremmed Fjende angriber Colonien, vil han have at bestille med hele Befolkningen, thi de ville alle gribe til Vaaben for at forsvare deres Fædreland. Flere Gange har allerede Erfaringen godtgjort denne Paastand. Saaledes, da i Slutningen af det 16de, i den förste Halvdeel af det 17de, og i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, deels chinesiske Pirater og Orlogsmænd, deels de paa Luconia bosiddende Chinesere, forsögte med Magt at fortrænge Spanierne fra Öen, greb begge Gange Tagalerne til Vaaben, og gjorde fælleds Sag med Spanierne, hvorved det lykkedes disse begge Gange, at overvinde deres Fjender. Jeg har allerede i det Foregaaende omtalt det Angreb, som Englænderne gjorde i 1762, og som havde Manilas Erobring til Fölge. Men under de to Aar, da de Engelske vare i Besiddelse af Byen, vare de stedse snevert indesluttede af den tagalske Hær under Munken Anda's Anförsel, som havde afskaaret dem alt Samqvem med det Indre, og det er sandsynligt, at de Engelske havde maattet ende med en Capitulation, var ikke Efterretningen om den almindelige Fredslutning 1764 ankommen til Manila, hvorefter den brittiske Krigsmagt da frivillig römmede Pladsen.

Det kunde antages rimeligt, at de Indfödte vilde forholde sig passiv ved et saadant fjendtligt Angreb af Fremmede, og selv om de ogsaa vare Spaniere i Sind og Skind, dog idetmindste vilde betragte sig som den ubevæbnede, den værgelöse Deel af Landets Befolkning, naar dette angrebes af fjendtlig Overmagt. Men her mödes man med en anden Eiendommelighed ved denne Colonies Organisation.

Det er den over hele Landet oprettede Milits, som indbefatter Öens samtlige vaabendygtige Befolkning. I enhver Landsby er et lille Udvalg af Militsen udtaget til at vaage over Omegnens og Landeveienes Ro og Sikkerhed, kort til Politi. Disse erholde en ubetydelig Lön i Penge og Provisioner, og staae under Alcaldens umiddelbare Befaling. Men i Tilfælde af Angreb samle de sig compagniviis ved Alcaldens Bolig, under en af dem selv udvalgt Chefs Commando. Bevæbnede med Piker og stundom Skydegevær, udgjöre de saaledes en Masse Guerillaer, som i numerisk Styrke af Nogle anslaaes til 20 à 25,000 Mand, af Andre kun til 10 à 15,000, men som i al Fald, ved deres Local-Kundskab til Territoriet, maae blive en fremmed Fjende yderst farlige. Jeg finder i Dumont d'Urvilles Reisebeskrivelse *) udtalt, hvad jeg flere Gange hörte sige af de paa Stedet boende Fremmede, at Manila selv kunde tages, men Luconia kunde aldrig undertvinges.

Sammenligner jeg dette med hvad jeg har seet i de engelsk- og hollandsk-ostindiske Colonier, saa forekommer det mig indlysende, at Spanierne i dette Punkt have Fordelen. Ihvor udstrakt og mægtigt end det engelsk-ostindiske Rige er, saa er det klart, at det er grundet i en fremmed Jordbund, hvor engelsk Sprog, Religion, Sæder og Skikke aldrig ville slaae Rödder; Englænderne föle det selv altfor vel, derom vidner noksom deres hele Regjerings-Organisation og den umaadelige Krigsmagt, hvormed de maae styrke den. Aldrig saaes endnu nogen Hinduer i en engelsk Kirke, og sjelden möder man, selv i Calcutta, en Indfödt, der forstaaer det engelske Sprog, endsige taler det. Aldrig turde den engelske Regjering vove at indstifte en indfödt Milits i Bengalen; de faa indfödte Officerer ved Sipoy-Regimenterne ere de alleryngste engelske Fændriker underordnede. Dersom en fremmed Fjende angreb England i Ostindien, vilde han mulig blive slaaet af den tappre engelske Armee, og mulig vilde Disciplinen holde nogle af

---

*) Voyage autour du monde, résumé général des voyages et découvertes &c. 1ste Bind, Pag. 226.

de indfödte Sipoy-Regimenter under Fanen, men Befolkningen vilde see til som paa et dem uvedkommende Skuespil, og vel kunde det hænde, at endog endeel af dem vilde slutte sig til den indtrængende Fjende, for at befrie sig for det Aag, som i saamange Aar hviler tungt og ydmygende paa deres Skuldre.

Uagtet Hollænderne paa Java have sögt at bruge de Indfödte i Landets indre Bestyrelse, er det dog langtfra at Landets Börn have identifficeret sig med deres europæiske Herrer. Om Javanernes Gudsdyrkelse bekymre Hollænderne sig lidet eller intet, og der er aldrig Spörgsmaal om, at disse skulde tænke paa at lære det hollandske Sprog. Skulde en Fjende forsöge paa at fordrive Hollænderne fra Java, er det rimeligt, at han snarere vilde finde en Allieret, end en Modstander, i denne Öes Befolkning. — Forskjellen er, at Englænderne i Bengalen, Hollænderne paa Java ere Herrer i et erobret Land, de boe og bygge der for en Tid, men de ere ikke hjemme der, og de ville aldrig blive det; — Spanierne derimod ere hjemme paa Luconia som i Spanien, det er en Deel af deres Fædreland, Tagalerne ere deres Landsmænd, Tagalerinderne deres Koner, — idetmindste i materiel Henseende, — og de Börn, de avle med dem, ere Spaniere ligesom de selv; kort sagt: Bengalen er en engelsk, Java en hollandsk Coloni, Philippinerne ere en spansk Provinds. Hvad Tidens Omvæltninger kunne före med sig, kan ingen Dödelig forudsige, saaledes ei heller om ikke kommende Aars Revolutioner kunne lösrive Luconia fra Spaniens Herredömme, ligesaavel som brittisk Ostindien vel om kortere eller længere Tid gjör sig uafhængigt, og Java muligviis danner et Kongerige, maaskee en Republik for sig selv. Men naar saadanne Revolutioner have lösrevet disse Lande fra Moderlandet, da vil faa Aar efter ethvert Tegn paa disses Overherredömme paa de sidste Steder være sporlöst forsvunden, fordi det ingen Rod har slaaet i den fremmede Jordbund, medens det paa Luconia aldrig vil glemmes, at Spanierne herskede her, saalænge Religion og Sprog ere Nationaliteternes Særkjende, og tjene til Grundlag for Sæder og Skikke.

Det er imidlertid ikke ganske nöiagtigt, naar jeg anförer, at hele Befolkningen paa Philippinerne, og navnlig paa Luconia, er den spanske Regjering underkastet, end mindre at den skulde være bleven spansk nationaliseret. Medens det spanske Herredömme er grundet i en Strækning, der indbefatter den störste Deel af Landet rundt hele Öen, og er inddeelt i femten Provindser, findes der i det Indre, oppe mellem Bjergene, en Befolkning, som underinddeler sig i forskjellige Stammer, der af Spanierne kaldes med det fælleds Navn „Negritos“ og af Tagalerne „Aëtas“. De adskille sig i Farve og Legemsbygning, saavelsom i Sæder og Skikke, væsentlig fra den tagalske og fra hver anden malaiisk Raçe. Ifölge Beskrivelser ere de kulsorte, smaa, langarmede og spinkle af Lemmer, med uldent Haar, fremstaaende Kindbeen, flade Næser, tykke Læber og hæslige Ansigtstræk; kort, de synes at tilhöre den sorte Raçe, som findes under det generelle Navn af Papuas eller Australnegre paa flere Ögrupper i Sydhavet, som befolke Andamanerne, og som spores under Navn af „Bedhas“ paa Ceylon, „Samangs“ paa Halvöen Malacca og „Moyes“ i Cochinchina; det er det Folkefærd, som ogsaa skulde findes i det Indre af Stor-Nicobar ifölge de Forklaringer, vi derom modtog, men af hvis Tilværelse vi forgjæves sögte Spor. Med eet Ord, det er den samme Raçe, der, som almindelig antaget, engang har udgjort den aborigine Befolkning i Archipelerne, ligefra Forindien til Nyguinea og det australske Continent, men i en senere Tid er bleven fortrængt til det Indre af alle disse Öer. Dr. Meinicke har med en paradox Skarpsindighed sögt aldeles at bortdemonstrere Papuaernes Existens i hele det indiske Archipel. Ved at forkaste den ene Forfatters Vidnesbyrd efter den andens, er det ogsaa, som han troer, lykkedes ham at nedbringe deres Tal til nogle Tusinde blandt en Befolkning af 15 Millioner; og Philippinerne, Andamanerne og Kongeriget Qvedda ere de eneste Steder, hvor han indrömmer, at der beviislig findes nogle af dem. Alle de andre for Negritos udgivne Stammer, ere efter hans Mening Folkeslag, som ere fuldkommen identiske med de bruunfarvede Kystboere; de ere flygtede ind i det Indre, for

at undgaae, paa Luconia Christendommens, paa de andre Öer Islamismens Forfölgelser, og först Aarhundreders omflakkende Liv skal have nedsænket dem i den Raaheds- og Uvidenheds-Tilstand, hvori de nu leve. Det Beviis for Negrito-Stammers Tilværelse paa Sumbava og andre Steder, som Marsden har hentet fra et dem eget Sprog, vil Dr. Meinicke ikke anerkjende; den af flere Forfattere omtalte Blanding af Malai- og Papua-Stammer paa de molukkiske Öer udgiver han for en Fiction; og i det Hele erklærer han næsten Alt, hvad der af de forskjellige Reisebeskrivere er sagt om denne Gjenstand, for Phantasibilleder og tom Eftersnak. Dog, vi ville gaae tilbage til de philippinske „Negritos del monte". Disse vilde Mennesker have Spanierne i de förste Aar af deres Ophold paa Luconia, forsögt at betvinge og omvende til Christendommen. Men da alle Forsög i denne Retning vare forgjæves, da disse Vilde flygtede ind i deres skovbegroede Bjerge ved Synet af en eneste Spanier, da de Enkelte, som man fik fat paa, ved deres stupide Modstand tilintetgjorde enhver Bestræbelse, og undflyede saasnart Leiligheden tilböd sig, blev man kjed af dette utaknemlige Arbeide, og opgav enhver Tanke om at bringe dem ind under det spanske Herredömme. De leve endnu den Dag i Dag i deres utilgængelige Smuthuller, og komme kun af og til for Lyset, naar de önske, imod Udbyttet af deres Jagt, at tiltuske sig nogle af deres faa Fornödenheder, saasom Riis og Tobak, i de deres Territorium nærmest liggende Landsbyer. At bestemme disse vilde Menneskers Herkomst, har været og er stedse Gjenstand for mange Lærdes Undersögelser. Jeg var saa heldig i Manila at gjöre Bekjendtskab med en Señor Ynigo Azaola, som havde anvendt megen Tid og Umage i denne Retning, og stod i stadig Brevvexling med geistlige og verdslige Embedsmænd i de Provindser, som ligge nærmest op imod Negritoernes Land, fra hvem han da modtog Oplysninger, som han, forsynede med hans Commentarer, sendte til sine lærde Venner i Spanien. Herr Azaola var saa god at meddele mig det fölgende Bidrag til Kundskab om disse forskjellige Negrito-Stammer, som beboe det Indre af Luconia og nogle

af de nærliggende mindre Öer. De ere tildeels affattede i Breve fra Geistlige til Herr Azaola — deels ere de af denne Herre selv. I det Haab, at disse Oplysninger mulig kunne have Interesse for danske Lærde, meddeler jeg dem her. Jeg giver Brevene til Herr Azaola in extenso, fordi de tillige give et Begreb om disse, i det Indre af Luconia levende Geistliges Aandsstandpunkt og Anskuelser, men jeg maae frasige mig at svare for disse Meddelelsers absolute Paalidelighed, navnlig med Hensyn paa den i Slutningen af dette Bind vedföiede Ordsamling. Denne giver idetmindste en Idee saavel om det tagalske, som om de forskjellige Negrito-Stammers Sprog.

„Señor Don Ynigo Azaola."

Angaty den 28de Novbr. 1844.

„Min höistærede Herre!"

„Endelig, skjöndt seent, sender jeg Dem dem en Ordfortegnelse af de forskjellige Negritostammers Sprog*), saa god, som jeg har været i Stand til at tilveiebringe den. Gid jeg maa have udfört deres Ærinde overeensstemmende med deres Forventning. Som De vil see, har hver Stamme sit forskjellige Sprog, eller idetmindste mange Ord, som ere dem eiendommelige, skjöndt man ved de mest almindelige erkjender, at de have fælleds Oprindelse. Med Hensyn til deres religiöse Begreber har jeg, uagtet en omstændelig Undersögelse, næsten Intet bragt paa det Rene. De svare med den största Mistillid, give de mest undvigende Svar, paa hvad man spörger om, eller de gribe en anden Udvei og svare, hvad de bilde sig ind kan behage os, og ikke, hvad der i Virkeligheden finder Sted. Saavidt jeg kan forstaae, have de hverken Gudsdyrkelse eller Præster; uden Tvivl en Fölge af det omstreifende, ubundne Liv, de före. De troe paa en Guds Tilværelse og paa Sjælens Udödelighed, men det synes mig snarere at skee paa Grund af Tradition og Vane, end af en derom fölt Overbeviisning. Naar jeg er trængt en Smule

*) Denne Ordfortegnese vil findes ved dette Binds Slutning.

dybere ind med mine Spörgsmaal, har jeg altid faaet det Svar, „jeg veed det ikke,“ der er saa fælleds for alle Indianere; skjöndt jeg maa sige mig selv, at dersom vi i vort cultiverede Spanien, selv i vort eget Gammel-Castilien skulde gjöre lignende Spörgsmaal til en af vore kjære Landsmænd, saa vilde vi erholde det samme Svar, eller ogsaa det, som visse Padres saa beqvemt give, og som De maaskee endnu vil kunne erindre Dem: „at Kirken har sine Lærere, som ville vide at besvare det“. Deres Uvidenhed med Hensyn til dette Punkt har derfor ikke været mig saa paafaldende. Det forekommer mig, at de aldrig have beskjæftiget sig med at tænke paa deres Fortid eller Oprindelse; herom vide de Intet, og, naar man taler til dem derom, saa er det, som om de fik Syner.“

„Deres Ægteskaber indskrænke sig til at man, efterat Manden og Qvinden ere blevne enige, hidkalder de Giftefærdige, hvilke, efter at være forenede, före en lang, omstændelig Tale om de gjensidige Forpligtelser, som de paatage sig, og om den Agtelse og Ærbödighed, som de bör bevare imod de Ældre; og hermed regnes Ægteskabet for sluttet. Christne, som have mere Kjendskab til dem, have forsikkret mig, at denne Ceremoni kun er lidet almindelig, at det Hyppigste er, at Parret flygter og skjuler sig i afsides Bjergegne et Par Maaneder eller længere, at de derpaa fremstille sig for deres Slægtninge, der paalægge dem den Tugtelse, som de ansee for passende, og som hine lydigen underkaste sig. De Gamle besidde i Familierne en uindskrænket Magt, og det er dem, der bilægge enhver Tvist, som reiser sig imellem disse; kun yderst sjelden bruge de Vaabnene til at afgjöre deres Trætter. Det er dem kun tilladt at gifte sig med een Qvinde, og dersom Nogen vilde forlade hende uden lovlig Grund, hvilket hænder meget sjeldent, da vilde han udsætte sig for hendes Hævn. Naar en Pige bliver frugtsommelig, för hun er gift, bliver hun straffet med den störste Strenghed, selv om hun strax ægter den Mand, der har besvangret hende.“

„Hvad angaaer deres Begravelser, saa synes det at de herved ingen Ceremonier iagttage. Saasnart Nogen döer, be-

grave hans Slægtninge ham; de omgive med Rör det Sted, hvor de nedlægge Liget, opbrænde eller forlade Hytten hvori han döde, og vandre bort paa nogen Tid til en fjerntliggende Egn, „for," sige de, „ikke at have den Bedrövelse, hyppigere at see et Sted, som for dem er et Sorgens og Smertens;" skjöndt det forekommer mig, at Grunden maa være en anden, men at de holde den hemmelig*). De tillade i lang Tid ikke, at nogen Fremmed gaaer igjennem dette Gebeet, og endnu langt mindre, at Christne der fælde Træer, Rör eller deslige, og dersom Nogen vilde vove at handle herimod, vilde han udsætte sig for at blive gjennemboret af et Pileskud. Jeg har spurgt dem om Grunden til en saa vild og barbarisk Skik, hvorpaa de have svaret mig, at de gjöre saa, for at den Hedengangne ikke skal lide; jeg har indvendt dem, at et Liig ikke mere lider, men hertil have de enten tiet, eller svaret, at saaledes er det Skik iblandt dem, og saaledes have de seet deres Forfædre handle. — De holde virkelig til Jagten den Raçe af Hunde, som De omtaler i deres forrige Brev, smaa, modige og med brede opretstaaende Ören. Ved Undersögelsen om, hvorledes de have erholdt dem, om Maaden, hvorpaa de tæmme dem og afrette dem til Jagten, gaaer det ligesom med alt det Andet; de svare, at saaledes have de bestandigen kjendt dem, og at de ikke vide mere, og jeg troer i Sandhed, at det forholder sig saa. Hvilken Idee gjör De Dem om dette Folk, Señor Don Ynigo? Hvortil nytter det dem at være skabte som Mennesker, da de dog neppe skjelne sig fra de vilde Dyr! Hvilken viid Mark for Phantasien og Eftertanken frembyder ikke Synet af Mennesker, der ikke have andet Menneskeligt, end Skikkelsen! Mennesker, som hverken vide, hvorfra de have deres Oprindelse, eller hvortil de ere skabte, ei heller, hvorledes deres endelige Tilstand vil blive, og, hvad der er det

*) Hvorfor den gode Padre betvivler den i sig selv smukke Fölelse hos disse stakkels Vilde, burde han, saa synes mig idetmindste, selv ikke gjöre nogen Hemmelighed af.

Værste, som ei engang önske at vide det! Dersom vi manglede andre Beviser for, at der var en Tid, da Mennesket gjorde Oprör imod sin Skaber, overtraadte hans Love og gjorde sig fortjent til hans Fortörnelse, saa vilde disse Folkestammers ulykkelige Tllstand, over hvem Forbandelsen saa tydelig sees at hvile, afdække os Hemmeligheden; thi paa anden Maade kan man ikke forklare sig, hvorledes Mennesket, denne den skjönneste og fuldendteste Skabning, som udgik fra hans Hænder, kunde have nedværdiget sig paa en saa forfærdelig Maade. Jeg har, medens jeg var iblandt dem, nogle Gange givet mig til at overveie, hvorledes Mennesker, liig os og vore Brödre, have kunnet vanslægte i den Grad, at det forekommer mig, at jeg hos nogle Dyr seer större Sjæleevner, eller idetmindste mere Forstand, og saaledes har den Tanke fremstillet sig for mig, og maaskee vil De heri være enig med mig, at det paa en Maade er en Lykke for dem, ikke at have været begavede med mere Aand og Forstand, eftersom de ellers maatte betragte deres Tilværelse som en Ulykke, som en utaalelig Byrde, og vilde forgribe sig paa sig selv. De see den Forskjel, som der er mellem dem og os, men kun saaledes som en Fornuftlös vilde see den, saaledes bemærke de f. Ex. den Fred og Orden, de Beqvemmeligheder og den Overflödighed, midt iblandt hvilke Mennesket lever i Samfundslivet; de benytte sig, dersom de kunne, af de sidstnævnte, men uden nogensinde at tænke paa, at ogsaa de kunde erhverve sig dem, eftersom de ere Mennesker ligesom hine. Jeg har henvendt deres Opmærksomhed derpaa, jeg har gjort dem de fordeelagtigste Tilbud, for at de skulde lade sig döbe, blive selskabelige, og paa eengang forlade det elendige og ulykkelige Liv, som de före. Med det Förste gjöre de ikke mange Vanskeligheder, men med det Andet desflere; til dette svare de, at deres Fædre have levet paa samme Maade, og de maae leve ligesaa, fordi dette har været og er deres Bestemmelse, og dersom denne var en anden, saa vilde de ikke kunne modstaae den, og saa vilde de skifte Tilstand, — og her har de Fatalismen i sin fulde Kraft. Dette have

Nogle svaret mig, og de synes at være de bedst Underrettede, thi Andre, og det de Fleste, skjænke saadanne Forslag aldeles ingen Opmærksomhed; ja det synes endog, at de höre dette Sprog med Mishag. Der er nu ikke mere Plads paa Papiret, end til atter at tilkjendegive Dem min Höiagtelse, og at gjentage, at De i Alt, hvad De behager, frit kan befale över Deres hengivne Landsmand o.s.v."

Fr. Nem.no Garcia.

Dumagat.

„Dumagaterne indtage de to yderste Ender af Öen Alabat: Nogle beboe SO.-Enden og de Andre NV.-Enden. I Regelen boe Dumagaterne ved Kysten for at leve af Blöddyr og Fisk, hvorved de paadrage sig Hudsygdomme, som Ringorme og andre endnu mere modbydelige Onder; de ere skidenfærdige, mistænksomme, menneskeskye. De, som boe mod SO., ere underkastede Indbyggerne i Gumaca, og de imod NV. ere underkastede Byen Ataoban; de ere Christne ligesom Tagalerne, men man kan ikke forpligte dem til at betale Tribut, eftersom dette vilde være tilstrækkeligt til at forjage dem. Dumagat-Captainen bliver regelmæssigen udvalgt af Sognepræsten, der som Udnævnelsestegn giver ham en gammel Bulle; de have deres Lieutenanter og Officerer ligesom Tagalerne; de straffe med temmelig Strenghed: naar f. Ex. en Tagal nærmer sig disse Districter, for at fiske, uden at have bedet Captainen om Tilladelse, saa straffe de ham haardt; de sige om Tagalerne som en Dadel, at de ere meget nærved Kongen, men meget fjerne fra gode Sæder. Dumagaterne adskille sig fra Aëtas ved Farven, Haaret og Næsen. Jeg er tilböielig til at troe, at de ere en Blanding af Aëtaqvinden med Carneomanden. Disse Sidste prale af at være Efterkommere af dem, som gik Spanierne imöde paa Manilas Strandbred, — de have selv forsikkret mig derom; — deres Sprog er det tagalske, kun med den Forskjel, at de udtale det blödere og udelade nogle Bogstaver.

Aëtas fra Alabat-Öen*).

De paa denne Ö boende Aëtas skifte meget hyppig Bopæl. Hvergang jeg er gaaet over her, har jeg bestandig fundet forskjellige Horder, og naar jeg spurgte om de tidligere, sagde man mig, at de vare gaaede til den modsatte Side, det vil sige, til Bjergene, som skille Provindsen Tayabas fra Provindserne Nord- og Syd-Camarines; man har forsikkret mig, at de Aëtas, som beboe disse Bjerge, belöbe sig omtrent til 1000, deelte i Horder, men som alle have samme Sprog, Skikke og Levemaade. Disses Væxt og Ansigtsvinkel er lig med Ilugaernes fra Cangayan. Baade Mænd og Qvinder have Hovedet raget i Form af en Tonsur, saa at de see ud som Munke; Alle have Navne efter Helgene og bruge Rosenkrandse ligesom Tagalerne; de ere redelige i Omgang; de regne ikke Tiden efter Sol og Maane, men efter Træernes Lövfald, navnlig for at betegne deres Alder; de have ingen Ugeinddeling, hvorfor de, naar de slutte en Handelscontract, for at bestemme Dagen, slaae saamange Knuder paa en Snor, som der ere Dage til at de skulle opfylde den indgaaede Contraet. Deres Sprog er en Sammenblanding af Bicol**) og Tagalsk, foruden en Mængde Benævnelser, som — og det endogsaa i Udtalen — ere ganske lig dem, der bruges af de Aëtas, som kaldes Ilugaos Jeg har ikke været istand til at faae dem til at sige mig det Egennavn, som de i deres Sprog give det höieste Væsen, hvilket de dog maae anerkjende, eftersom de i Regelen svare mig: „Dios“, saaledes som vi Christne sige det. Dette have de formodentlig lært af Tagalerne, ligeledes naar de falde i en stærk Sygdom eller overfaldes af Uveir o.s.v., sige de, ligesom vi: „Jesus“, „Maria“ eller „Joseph“. Jeg har alt sagt ovenfor, at deres Udtale meget ligner Ilugaernes, men at de i

---

*) Meddeelt af en i Nærheden boende Præst.

**) Et Ord, jeg forgjæves har efterspurgt Meningen af. Formodentlig et indiansk-spansk Navn paa en særegen Afart af Landets Indvaanere.

Sæder og Skikke ere meget forskjellige. Det er bekjendt, at Ilugaos ere modige, forræderiske og vilde, da ingen regnes for udmærket iblandt dem, naar ikke hans Huus er prydet med Dödningehoveder, opstillede i Rækker, saaledes som vi opstille vore Böger, og heraf kommer det, at de lægge sig i Baghold, for forræderisk at myrde Reisende, afskjære Hovedet, udsuge Hjernen og drikke Blodet; til den Grad af Formastelse drive Ilugaos det. Men de Aëtas, som leve i disse Bjerge, ere af milde Sæder og mere omgængelige; de ere frygtsomme, og de ville ikke tilstede nogen forbrydersk Tagaler Adgang til deres Samfund. Deres Disciplin bestaaer i den Tugtelse, de give deres Börn og dem som begaae Tyverier og Rov; disse Forbrydelser ere ikke almindelige iblandt dem. Ægteskabsbrud straffes kun ved at de Gamle af Stammen give faderlige Raad, og hvis den krænkede Part paastaaer Skadeslösholdelse, saa beholde de nu Frihed til at indlade sig i nye Ægteskabsunderhandlinger."

„Aëtaernes Giftermaal. Alle de til Stammen Henhörende forsamle sig, og indrette ligesom en Festsal, idet de rydde op og rense Pladsen, hvor Brylluppet skal höitideligholdes; de lave sig Sæder, og der er eet enestaaende, bestemt til den ældste af Konerne. Naar de nu ere forsamlede, slutte de Kreds, idet de sammenknytte sig med Baandene af deres Belter, dandse taktmæssig, og sige disse Ord: „Eno hage hay ée" i en blid Tone, hvilket betyder: „Lader os give det höieste Væsen, som har skabt os, Lov og Priis". Derpaa tager den ældste af Konerne Tobak fra Brudgommen og putter den i Munden paa Bruden, og ved denne Handling erklæres det, hvem Brudeparret er, hvilket i Forveien var skjult for Mængden, og kun var bekjendt for Parternes Forældre og den ældste Kone. Naar denne Ceremoni er sluttet, sætte Alle sig ned, pludselig reiser Brudgommen sig og siger til Bruden, at han elsker hende höit, og efter at have sagt dette, griber han Landsen og stöder den i Jorden, for at vise, at han forstaaer at söge Livs Ophold; derpaa kommer der Mad og Drikke, som alt i Forveien var tilberedt."

„Begravelser. Naar en Aëta er död, forener hele Stammen sig, og Alle stræbe at sætte sig umiddelbart op til den Hedenfarne, idet de bringe Födderne i Berörelse med Liget, Alle grædende og Enhver sigende det Gode, han havde kjendt hos den Hensovede, saasom hans Hurtighed i at indhente Bjergets vilde Sviin, hans Sikkerhed i at ramme med Pilen o. s. v. Naar dette er forbi, danne de en Indhegning af Træstykker, stille den Döde i Midten og ophænge der hans Piil, Landse og övrige Vaaben, samt et Stykke Honningkage og Tobak; naar denne Ceremoni er gaaet igjennem, give de sig til at löbe, hver i sin Retning, visende derved den Frygt, de have for den Dödes Sjæl, og de nærme sig ikke dette Sted, för efter et Aars Forlöb.“

Sr. Estevan Mena,
Sognepræst i Antimonan.“

Uagtet Negriternes afsondrede Liv, ere disse Racer dog ikke forblevne aldeles ublandede. Da det förste af hine i det Foregaaende omtalte Forsög af Chineserne paa at fordrive Spanierne fra Luconia var mislykket, flygtede endeel af den slagne chinesiske Pirathær, forfulgt af Spanierne og Tagalerne, til Bjergene, hvor de vare i Sikkerhed for videre Efterstræbelse. De blandede sig her med de Indfödte, saavel Negritos som Malaistammer, der endnu vare uafhængige af Spanierne, og herved fremstod da en Race, som man först opdagede Spor af et heelt Aarhundrede senere, og som tydelig bærer Præget af deres chinesiske Herkomst. Ogsaa japanesiske Fiskere, som havde lidt Skibbrud paa Philippinerne, og vel og malaiiske Pirater have blandet sig med dem og leve i det Indre af disse Bjerge, hvor Jagt og tildeels Agerdyrkning yder dem tilstrækkelig Næring.

Hine fjendtlige Sammenstöd imellem Spanierne og Chineserne, som nu Aarhundreder have bedækket med Glemsel, have ikke hindret, at stedse flere Chinesere have bosat sig i Manila, og uagtet Indvandringer vel ikke finde Sted her i saa stor Mængde, som paa Sincapore, tiltager dog Chinesernes Antal paa Luconia med hvert Aar. I 1603 angives den chinesiske Befolkning til 35,000 Mennesker,

da dræbtes under en eneste Forfölgelse imod dem 23,000, og Resten maatte flygte til deres Moderland. 1639 havde Manila igjen 40,000 Chinesere, der ved Dæmpningen af et nyt Oprör bragtes ned til 7000; 1709 bleve tredie Gang alle Chineserne forjagne fra Öen, og endelig maa der ved Begyndelsen af dette Aarhundrede atter have fundet en Forfölgelse Sted imod dem. Thi medens de Aar 1800 belöb sig til imellem 15 à 20,000, vare de i 1818 kun 6000, men i 1827 paany mellem 8 à 9000 og i 1844 omtrent 12000, fordeelt paa Manila og de nærmeste Provindser. De have her, som paa Batavia og i Strædet, bemægtiget sig Detailhandelen, og ere i Almindelighed velhavende og vindskibelige, men desuagtet stedse farlige og urolige Folk. Den ovenomtalte Opstand, som de forsögte i 1603, og som de forberedte ved at begynde paa at omgive deres Qvarteer med en Steenmuur, havde hverken meer eller mindre end et almindeligt Blodbad paa alle Spaniere til Hensigt; dette blev bekæmpet, og Spanierne hævdede deres Overmagt, men selvfölgelig bleve de Overvundne trufne af hiin frygtelige Hævn.

Den störste Masse af de Indfödte, som ere det spanske Herredömme underkastede, og som beboe det flade Land mod Vest, Nord og Syd af Luconia, höre til den tagalske og lignende Stammer. Det er en smuk Menneskerace af slank, men kraftig Legemsbygning og regelmæssig smukke Ansigtstræk. Provindsen Bolacan er berömt for sine Fruentimmers Skjönhed — det er Philippinernes Circassierinder; i Provindsen Cayagan ere i Særdeleshed Mændene bekjendte for deres Störrelse og Styrke. Tagalernes Hudfarve og Ansigtstræk vise den malaiiske Herkomst, skjöndt man ikke her træffer det hæslig brede, fladtrykte Ansigt, der var eiendommeligt for Malaccakystens Beboere, og endnu mere for vore Venner paa de nicobariske Öer. Deres Klædedragt er den lette Skjorte over de hvide Beenklæder, et löst Törklæde om Halsen, paa Hovedet en Filt- eller Straahat: stundom den saakaldede Salaco, et Slags Solhat af Bast eller Bambus, som gaaer op i en Spids, der er klædt med Jern, ligesom Hatten indvendig er styrket med tynde Jern-

baand. Det er i Særdeleshed Militsen, der bærer denne Hovedbedækning. Fruentimmerne see meget elegante ud med deres stribede, i stærke Farver glimrende Sarong, som de vikle om Lænderne, den korte Tröie, der slutter tæt om Livet, det couleurte Törklæde, de binde sammen over deres lange sorte Haar, og den lille Flöiels-Töffel, der kun hænger paa den store Taa. I et Baand om Halsen bære de en lille Kapsel eller broderet Plade, som indeholder en eller anden hellig Reliquie, og i Haaret fæste de Hilong-hilong-Blomsten (uvaria odorata), der udbreder en ligesaa stærk som behagelig Vellugt omkring dem. Mænd og Qvinder ere lidenskabelige Tobaksrygere, de have næsten aldrig Cherutten af Munden, og i Husene seer man ikke sjelden den paa Luconia eiendommelige store Cherut, der er 8 à 10 Tom. lang og 1½ Tom. eller mere i störste Diameter. Den tjener til en Familie-Beværtning, idet den gaaer rundt fra Mund til Mund, men strax bydes den Fremmede til Velkomst, naar han træder ind under deres gjæstfrie Tag.

Tagalerne ere et nöisomt, ædrueligt og fredsommeligt Folk, Tilfredshed og jevn Velstand er udbredt iblandt dem, og istedetfor den Malaierne egne Trods og uovervindelige Indolens, have Tagalerne ved Aarhundreders Samliv med Spanierne tilegnet sig den disse medfödte Gratie og Anstand og den eiendommelige sydeuropæiske Livlighed, de have bragt med sig under den brændende tropiske Sol. Det er især om Aftenen, at man seer Folkelivet udvikle sig i sin hele romantiske Duft. De smukt oplyste Boutiker i „la Escolta“, danne da ligesom en stor Börs, hvor Menneskemassen i flere Timer uophörlig bölger frem og tilbage. I de mindre besögte Gader toner Barcarolen vemodig henover Canalens stille Vande, Guitarens sagte Accorder höres indenfor den skjulte Hytte, og gjennem det lille Vindue seer man Tagaleren, der med fuld Livslyst hengiver sig til Dandsens Glæder, den unge Pige, som i barnlig Frygt og Tilbedelse knæler for sit Helgenbilled, eller Moderen, som vaager over sit Barns Sövn, medens hun endnu sysler med den fine Sinamaya-Væv.

Kun een Lidenskab besjæler dette Folk, det er Spil. Det er isærdeleshed Hanefægtning, som de lidenskabelig elske. En Tagaler har sin Hane kjærere end sin Kone og sine Börn. Det var slet ikke noget ualmindeligt, at see Mændene gaae paa Gaden eller staae og holde Passiar paa Torv, Bro eller Kai med deres Hane under Armen, som de da klappede og viste frem og bedömte og sammenlignede med Modstandernes. De vædde store Summer paa deres Haners Tapperhed og Kampdygtighed. Naar Kampen gaaer for sig, seer man dem at fölge deres Bevægelser med opspilede Öine, med blussende Kinder, med Aarerne spændte i Panden, kort med alle Tegn paa den heftigste Lidenskab. Der findes visse Hanekamppladse i Manila, som aabnes paa bestemte Dage og Tider, og hvortil Adgangen betales med en reglementeret temmelig höi Afgift for hver Hane og en ganske lille for Tilskuerne. Regjeringen har herved skabt sig en ikke ringe Indtægt, men Politiet maa altid være tilstede, for at vaage over Fred og Orden, som ufeilbarlig ellers vilde forstyrres af voldsomme Optrin mellem de Spillende.

Det var en Söndag under vort Ophold i Manila, da der stod Hanefægtninger rundt om i Byen fra om Morgenen Kl. 8 til om Eftermiddagen Kl. 5. Jeg havde endnu aldrig seet noget saadant i det Store, og forsömte derfor ikke at tage hen til en af de bekjendteste Kamppladse, for at blive Vidne til dette eiendommelige Skuespil. Nogle lette Palmebladtage, baarne af Bambusstaver, vare, for at skygge mod Solen, byggede hen over den store Plads, som herved afdeeltes i flere Gaarde, men forresten, paa et skröbeligt Stakitværk nær, laae aaben til alle Sider. Allerede i den ydre Gaard modtoges jeg med en stærk Galen af de stridslystne Haner, som i Masse stode töirede her, for at vente, indtil Touren kom til dem, men som allerede syntes at have en Forudfölelse af, hvad der forestod dem og deres Kammerater indenfor. Selve Arenaen var en med Stakit omgiven fiirkantet Plads; paa to af dens Sider hævede de med Tilskuere — næsten lutter Mandfolk — tætfyldte Bænke sig amphitheatralsk i Veiret; paa de to andre stod Publicum

nede paa den blotte Jord, og da Kamppladsen laa 4—5 Fod ophöiet over denne, naaede de kun netop höit nok til med Hovederne at titte ind mellem Træmmerne af Rækværket. I dette Parterre saaes ogsaa flere talrig besögte Hazardborde. Midt paa Arenaen stod en höi, svær Tagaler, i hvis halv alvorlige, halv skjelmske Ansigt, laa en Blanding af Vigtighed og Godmodighed. Med en lang tynd Stok i Haanden spankede han frem og tilbage paa Pladsen, ordnede Væddemaalene, bestemte naar Kampen skulde begynde, og dömte derpaa Parterne imellem, thi denne Mand var intet Ringere end Kampdommeren, den Dommer, fra hvem der paa dette Sted ikke kunde appelleres til nogen höiere Instans. Som de eneste Europæere viste han os den Ære at lukke os ind paa Arena'en, hvor Tilskuerne ellers ikke indlades. Et nyt Kamppar er traadt frem, en halv Snees andre Tagalere staae, ogsaa med hver sin Hane under Armen, noget længere i Baggrunden. Dommeren gaaer derpaa omkring blandt den omstaaende Masse og opfordrer dem til at deeltage i den offentlige Parée. Paa samme Tid seer man Hanernes Eiermænd först at kjæle for dem, derpaa at tirre dem, dog holde de i Begyndelsen endnu om Dyret med begge Hænder, og före dem blot sammen med Hovederne. Senere sætte de dem paa Jorden, holde dem kun netop fast i de yderste Halefjer og lade dem gjentagne Gange fare mod hinanden, medens de dog altid endnu i rette Tid trække dem tilbage igjen. Imidlertid er den til det offentlige Væddemaal nödvendige Sum indkommen. Dommeren giver et Tegn til at begynde, og nu tages Futteralet af den Spore eller skarpe, concavbladede Kniv, der er befæstet bag til Hanens venstre Been. Idet Sporen blottes, stiger Spændingen blandt Tilskuerne til det Höieste, der bliver en umaadeligStöi iblandt dem, og der indgaaes endnu en Mængde private Væddemaal, indtil det næste afgjörende Öieblik, hvor Hanerne slippes, og Forsamlingen bliver dödsstille, for med Öinene ligesom at sluge Skuespillet. Jeg saae en 8—9 Kampe med et temmelig forskjelligt Udfald. I den förste sprang Hanerne en 4—5 Gange over Hovedet paa hinanden; derpaa standsede de, og et Öieblik efter be-

gyndte den ene saa smaat at retirere, medens den anden vedblev at avancere imod den; Kampdommeren traadte imellem og erklærede den förste for overvunden. I den næste Kamp stode Dyrene længe med heel fremstrakt Krop og Hals og stirrede paa hinanden; de sprang derpaa et Par Gange til, satte sig igjen i samme Positur, og pludselig löb den ene Hane alt hvad den kunde, medens en Tagaler, som formodentlig havde pareret paa den, med en lang Knippel langede efter den gjennem Træmmerne af Rækværket for at tage Hævn over dens Feighed. Ingen af de fölgende Kampe var uden Blodsudgydelse; for det Meste faldt en af Parterne död om paa Stedet; den ene Gang bares, efter et langt og heftigt Engagement, begge to dödelig saarede fra Valpladsen. Jeg væddede en Ubetydelighed baade ved denne og ved en af de næste Fægtninger, og skjöndt jeg holdt paa den feile begge Gange, havde jeg dog den Tilfredsstillelse, at min Hane ikke gav tabt, för den faldt for sin retfærdige Sag.

Man bör ikke forsömme at see den store Cherut-Fabrik i Manila. Tobaksavlen paa Luconia er et Regalie, og Tobak exporteres for störste Delen i Form af de, i Særdeleshed i Ostindien, saa efterspurgte og over hele Jordkloden berömte Manila-Cherutter. I den store Fabrik arbeide imellem 7 og 8,000 Fruentimmer af alle Aldre, fra den gamle, hvidhaarede, hæslige, udlevede Matrone til de smaa nydelige Tagalerinder, der, skjöndt kun 10 à 12 Aar gamle, dog allerede bære hele Præget af at være sig deres smukke Udvortes bevidst. Man gjör sig intet Begreb om den Stöi, her er. Directeuren har nemlig givet dem uindskrænket Frihed til at passiare ligesaameget de ville, naar de blot arbeide stadigt. Men hertil kommer, at Fabrikationsmaaden bestaaer i, at de udsögte brede og gode Tobaksblade udbankes paa et Træbord med en flad, glat Steen, og at der præsiderer en saadan Klapperske for hver Ende af hvert Bord, medens fire andre Damer sidde ved hver Side, Alle beskjæftigede med at danne det indvendige af Cheruttens Indhold, at rulle den op, at klistre den til, at klippe den af, at suge paa begge Ender, for at over-

bevise sig om, at der er Luft i den, og endelig Alle fnisende og snakkende i Munden paa hverandre. Man kan altsaa tænke sig, at det er et aldeles infernalsk Spectakel, man her kommer ind til. Men det maa da tilföies, at det især er, naar en Fremmed kommer for at besöge Fabriken, at Alarmen tiltager, thi da begynder gjerne den Lystige ved hvert Bord at udkramme sine Vittigheder, som hun henvender til, eller giver til Bedste om den Besögende, og disse bonmots ledsages af alle de Andres skingrende Skoggerlatter. Kl. 7 om Aftenen, naar Arbeidstiden er forbi, seer man en formelig Folkevandring over Torvet og Broen, hvorved Fabriken ligger. Da komme Mænd, Brödre, Kjærester, eller andre Slægtninge, og afhente Arbeiderinderne, og nu er Larmen ikke mindre, thi nu gjenlyder Luften af Latter, Skrig og höiröstet Tale, indtil lidt efter lidt Sværmen har fordeelt sig, og er forsvunden i de omliggende Gader. Ogsaa i Cavite findes én kongelig Cherut-Fabrik, hvori der arbeider 3 à 4000 Fruentimmer.

Cigar-Fabrikationen paa Manila er, som ovenfor meldt, et Regalie, og Jordeierne maae til fastsatte Priser sælge Tobakken til Gouvernementet, som förer en formelig Control med Dyrkningen af denne Plante. Da Fabrikerne langtfra kunne levere den Mængde Cherutter, der efterspörges fra Udlandet, tör de saakaldte Consumo-Cherutter ikke udföres, men holdes tilbage til selve Öens Indvaanere.

Af Manilas Omegn har jeg kun seet lidet, men hvad jeg saae, gefaldt mig overordentlig godt. Det er, som jeg allerede har sagt, et venligt og veldyrket fladt Land, med den yppigste Vegetation. Alle Reisende ere enige i at rose Luconia som en af de skjönneste Öer. Provindsen Bolacan, med sine skjönne Fruentimmer, skal tillige frembyde den skjönneste Egn. Jeg maatte desværre give Afkald paa at faae noget af al den Herlighed at see: min Tid var for knap afmaalt.

En noget længere Excursion gjorde jeg dog, nemlig til Cavite, for at see det derværende Skibsværft. Reisen derhen var mig meget behagelig, da det var en smuk

Kjöretour i den kjölige Morgenstund ad en god Landevei, fordetmeste langs Stranden, igjennem et meget kjönt, veldyrket og stærkt befolket Land. Vi naaede Strandbredden ved et Sted, som hedder „Fayo“; her mödte mig et spansk Orlogsfartöi, som satte mig tvers over Bugten til Værftet, der ligger paa den yderste Spidse af den Landtunge, som danner Cavite Havn og som indslutter den Bugt, i hvis Inderste den lille By ligger.

Jeg blev modtaget af Værftchefen (thi min Ankomst var forud anmeldt af Havne-Commandanten i Manila) og blev af ham behandlet med den mest forekommende Artighed og Gjæstfrihed. Desværre havde han lidet eller intet at vise mig, som ikke var Levninger af fordums Storhed, og bar Vidne om Nutidens Ligegyldighed og Slaphed. Værftet med samt dets Bygninger og Alt, hvad disse indeholdt, var i Forfald og i höi Grad usselt, forældet og ödelagt. En smuk Fregat „Esperanza“, paa 50 Kanoner, förende 24 Pd.s paa Batteriet, laa ud for Havnen og var i Værk med at equipere, for at gaae hjem. Man var ifærd med at fylde dens Vand paa Læggerser og andre Træfade. De arme Mennesker! — Jeg var derombord for at hilse paa Chefen; det var virkelig et meget smukt Skib, bygget af Teaktræ, men dets Installationer vare i höi Grad forældede, og der savnedes meget, som det imidlertid ikke er Stedet her at gaae ind paa. Det smukkeste ved Værftet var Chefens Bolig, som var rummelig og velindrettet, og med en guddommelig Udsigt af den hele Bugt over mod Manila.

Den philippinske Marine bestaaer for Tiden blot af nogle og tredive Stykker Kanonfartöier, som vexelviis krydse mod de malaiiske Pirater, der ikke sjeldent gjöre Farvandet usikkert mellem Öerne. Flere af disse Fartöier laae her ved Værftet; de forekom mig at være ganske lette og velarmerede.

Jeg gjorde Tilbageveien i det spanske Orlogsfartöi lige til Manila. Værftchefen fulgte mig og aflagde paa Veien et Besög i Galathea, hvor han jo rigtignok saae et andet Syn, end i Esperanza.

Man bör ikke forlade Manila, uden at have forsynet

sig med nogle af dette Lands udmærket skjönne Broderier, udförte paa de fine Stoffer, som kaldes „Piñas“ eller Ananastöier. Disse Arbeider forfærdiges af Tagalerinderne, især i de nordlige Provindser, og ere noget af det skjönneste, man kan see. Töierne selv kunne være af den meest udsögte Fiinhed, men beholde altid den dem eiendommelige smudsig gulagtige Farve. Et andet Slags Töi, der er meget let, næsten gjennemsigtigt og spiller i de rigeste Farver, er det allerede omtalte Sinamaya, der væves af Bananbladets fineste Trævler, medens den samme Plantes Bladstilk og midterste Bladribbe tjene til at forfærdige det bekjendte Manilahamp.

Luconia er berömt for sine sjeldne Frugter. Det var mig en sand Nydelse at gaae i den tidlige Morgenstund ud paa Markedet, som holdtes tæt udenfor Huset, hvor jeg boede, og der betragte den Masse af store gyldne Frugter af Gud veed hvormange Arter og Navne, som her laae opdyngede, og som da ligesaa hurtigt forsvandt, som de opstabledes, idet Qvinder og Börn vrimlede omkring Boderne og kjöbte ind for den kommende Dag, thi Riis og Frugt er Tagalernes fornemste Næring. Bananerne havde her et Aroma, jeg ikke havde kjendt hos dem för, og jeg har intetsteds i Verden seet Mangos til den Fuldkommenhed, som i Manila. Jeg erindrer at have læst, at et eneste Mangotræ paa Luconia kan have en Höst af 3—4000 Pjastres Værdi. Iövrigt frygtede Manila-Europæerne noget baade Mangos og Ananas, og at det, idetmindste hvad hine angik, ikke var uden Grund, oplevede vi selv et sörgeligt Beviis paa, idet en engelsk Læge, der havde været uforsigtig i Nydelsen heraf, da han om Middagen sund og frisk spiste sammen med nogle af Corvettens Officerer, öieblikkelig blev angreben af en Dyssenterie, der bortrev ham endnu samme Nat. Paa det nævnte Marked fandtes da ogsaa de bekjendte fine Manila Straa-Arbeider, saasom Hatte, Matter, Kurve og Cigar-Futteraler af alle Farver, som ere bekjendte over hele Indien for deres Fiinhed, men som ogsaa stundom stige i Kostbarhed til en aldeles urimelig Priis.

SV.-Monsonen, som blæser lige ude fra Havet, var endnu ikke ret sat ind, medens vi laae ved Manila. Denne Söbrise begyndte ganske svagt tidlig paa Formiddagen, Kl. 2—3 blæste den frisk op og döde igjen fuldkommen af Kl. 10—11 om Aftenen, hvorpaa der efter flere Timers Stille reiste sig en let Landbrise, som nu holdt ved den meste Tid af Natten. Dette Samme gjentog sig hver Dag. Juni er Manilas hedeste Maaned, thi i Juli afkjöle de umaadelige Regnskyl igjen Luften, og Monsonen bliver da saa heftig, og Sögangen stundom saa voldsom, at de större Skibe, der maae ligge temmelig langt ude, i hele Uger kunne være afskaarne fra alt Samqvem med Land. Naar man erindrer, at Bugten er tyve Mile i Omkreds, er dette ikke saa forunderligt.

De spanske Autoriteter i Manila, som ad officiel Vei vare underrettede om Galathea's Ankomst, viste mig al den Artighed, jeg kunde önske. Jeg fandt i General-Captain Don Narcisse Claveria en særdeles artig og oplyst Mand, som viste mig og mine Officerer megen personlig Höflighed og tilböd mig alle Midler til at bereise Öen, som i det Hele til at fremme Expeditionens Öiemed. General-Captainen paa Luconia er meget slet aflagt og kan saaledes ligesaalidt i denne, som i andre Henseender, maale sig med sine fyrstelige Embedsbrödre i engelsk og hollandsk Ostindien. Efter Bestemmelsen skulde han fungere paa 6 Aar, og ved Udlöbet af dem endnu opholde sig 6 Maaneder som Privatmand paa Öen, for imidlertid at aflægge sit Embedsregnskab. Men ingen af Delene bliver overholdt, og navnlig vexler han ligesaa hyppigt, som der ere Ministerskifter i Moderlandet, en Ulempe, der maa virke meget föleligt tilbage paa Coloniens Bestyrelse.

De Herrer Naturforskere gjorde ikke faa Indsamlinger, og endeel af, hvad der var samlet paa Java, blev afskibet her i et Bremer-Skib, der laa for Hjemgaaende.

Ogsaa Manila krævede et Offer af Galathea's Besætning. En Koksmath, Hans Peter Nielsen, der var bleven angreben af Dyssenteri allerede medens vi laae paa Batavia Rhed, döde om Söndagen den 7de Juni. Han blev begravet samme Aften i al Stilhed paa den protestantiske Begravelsesplads.

Tirsdag den 9de Juni om Aftenen gik jeg ombord, efter at have taget Afsked med min venlige Vært, Hr. Sturgis, der havde huset mig under sit gjæstfrie Tag. Om Natten Kl. 1, da Landbrisen begyndte at lufte, lettede jeg og gled for den, i det skjönneste Maaneskin, sagte og umærkelig over den speilblanke Manila-Bugt, og var ved Dagen oppe under Corregidor-Öen, hvor vi bleve liggende i Stille. Op ad Dagen kom Söbrisen, ved Hjelp af hvilken vi krydsede os ud af Indlöbet, og vare om Aftenen udenfor Corregidor og Nonnen og saa temmelig i aaben Sö.

IV.

Seilads fra Manila til China. Ophold i de sydlige chinesiske Havne Macao — Hong-kong — Canton.

10de Juni til 15de Juli 1846.

Uagtet jeg alt den 10de om Aftenen var udenfor Öen Corregidor, vare vi endnu den 13de i Sigte af Landet, som danner Indseilingen til Manila-Bugten. Vi havde i al denne Tid stadig Havblikstille, som kun af og til aflöstes af et svagt Pust af SV., Sydlig og SO. Vind; Havet var speilblankt, og Heden, saavel Nat som Dag, fast uudholdelig. Natten til den 24de fik vi endelig laber Brise af SV., og med den kom vi Landet af Sigte næste Dag. Vor Cours var NV. t. N. hen efter Indseilingen til Archipelet, som danner de forskjellige Löb ind til Canton-Floden, Macao og Hong-kong.

Alt dette stille Veir var mig höist besværligt, saavel med Hensyn paa den derved forvoldte Forsinkelse just nu, da hver Dag var mig kostbar, som med Hensyn paa, at jeg meget önskede at naae Hong-Kong saa tidlig, at jeg kunde afsende mine Rapporter med den Damppaket, som skulde afgaae derfra den 24de.

Dette var mig saameget mere magtpaaliggende, som jeg havde paataget mig at bringe den Manila Handelsstands Postsæk op med til Hong-Kong og besörge den afsendt med Dampskibet, hvorved der vistes de Handlende en stor

Tjeneste. Natten til den 16de fik vi pludselig en temmelig svær Byge af SO. med Regn. Vore Bramseil skjörede og en Underlæseilsbom knak af. Jeg erkjender saa godt som nogen Anden, hvorlidet slige Ubetydeligheder i sig selv ere værd at omtale, men da dette tilligemed en Bovenkryds-Raa ere de eneste knækkede Rundholter paa hele Reisen, saa tör det vel anföres, om ikke for andet, saa dog som et Beviis, deels paa det stadige Held, der fulgte Galathea paa dens hele lange Fart omkring Jorden, deels vel ogsaa paa mine Officierers utrættelige Agtpaagivenhed.

Den 16de Juni, Aarsdagen efter at Commandoen var heist paa Galathea, blev betragtet som Reisens Födselsdag, og blev höitideligholdt ombord med lidt Extra-Beværtning for Mandskabet, samt Dands og Musik paa Skandsen. Klart Maaneskin og det herligste Veir begunstigede den lille Fest, og Lystigheden varede langt ud paa Aftenen, medens en laber sydlig Brise drev Skibet fast umærkelig frem igjennem Söens blanke, svagt krusede Overflade.

Den 19de om Aftenen Kl. 10 fik vi Lodskud paa 54 Fv. Vand; det var chinesisk Grund, vi vare paa. Den 20de om Morgenen saae vi Yderskjærene af den chinesiske Skjærgaard, som förer ind i Farvandet til Macao, Hong-kong og Canton.

Horsburgh siger om dette Farvand, at det er den sikkreste af alle Flod-Anduvninger i Verden, og han har heri, som i næsten Alt, hvad han taler om, fuldkommen Ret. Jeg skal blot tilföie som et lille Afdrag paa den Gjeld, hvori jeg, som enhver Sömand, der beseiler Ostindien og China, staaer til denne flittige og samvittighedsfulde Forfatter, at han ved sin ypperlige Beskrivelse med Rette bör tilkjendes Fortjenesten for en stor Deel af den Sikkerhed, som han omtaler, og hvormed man virkelig ogsaa kan beseile disse Farvande, især siden de seneste engelske Special-Kaart, optagne af forskjellige Officerer af den kongelige Marine, ere komne for Lyset.

Indseilingen til Canton-Floden, eller som Chineserne kalde den, Tscho-kiang, kan lignes med en svensk eller norsk Skjærgaard, som f. Ex. den, der ligger udenfor Gothenborg

og Götha-Elven. En betydelig Mængde Klippe-Öer, höiere eller lavere, men altid temmelig hævede over Vandspeilet, med rene Canaler imellem dem, danne en utallig Mængde Indseilinger i selve Skjærgaarden. Der er, paa meget enkelte Undtagelser nær, ikke andre Farer at vogte sig for, end dem, man kan see, og ingensinde Sandbanker eller under Vandet liggende Grunde. Hvad man derimod maa være meget opmærksom paa, er Strömsætningen, som er höist uregelmæssig mellem Öerne, deels fordi Ebbe og Flod paavirkes af den udströmmende Canton-Flod, deels fordi de mange större eller mindre Öer, og de snevre Canaler, som adskille dem, virke meget uregelmæssig paa Strömmens Retning saavelsom paa dens Fart. Hvor Farvandet er nogenlunde aabent, löber Ebben Öster efter, Floden Vest hen, ligesom langs Kysten udenfor Skjærgaarden, med 1 à 3 Miles Fart. I Snevringen retter den sig naturligviis efter Löbenes Retning, og naaer ved Springtid indtil 4 à 5 Miles Fart i Vagten.

Hvad man endvidere bör holde et vaagent Öie med ved Anduvningen af disse Öer, er, om ikke et Antal Fisker-Junker komme ud bag disse og söge at nærme sig det ankommende eensomme Handelsskib. Skjærgaardens Öer tjene nemlig ofte til Smuthuller for Pirater, der i dette Farvand drive deres Spil paa den töileslöseste Maade, til Skam og Spot, saavel for den chinesiske Regjering, som for det gamle portugisiske og det nye engelske Etablissement, der findes i selve Farvandet. Jeg kommer senere tll nærmere at omtale dette Punkt.

Det var den sydvestligste af den Kjæde af Smaa-öer, der danner Skjærgaardens sydostlige Grændse, og som kaldes Lema-Öerne, vi först fik i Sigte den 20de om Morgenen. De Engelske, hvis ovenomtalte nye Kaarter jeg havde at seile paa, have kaldt denne Ö „Gap Rock“; Chineserne kalde den „Man-mi-chow“. Jeg har altid fundet det at være en Uskik, saaledes at forandre Landes, Öers eller andre Punkters Navne, og kalde dem op efter Konger, Admiraler, eller Gud veed hvad ellers; og det er ikke faa Uleiligheder og Misforstaaelser, som herved ere fremkomne, der vilde være und-

gaaede, om man havde ladet dem beholde de Navne, som Indvaanerne give dem, men vel at mærke, med den rigtige Udtale og den deraf fölgende rigtige Bogstavering. Imidlertid kan jeg ikke nægte, at jeg var ret glad ved her at möde disse engelske Benævnelser, der faldt mig en heel Deel beqvemmere, end de chinesiske, baade at udtale, huske og nedskrive. Jeg skal i det Fölgende gjöre mig Umage for, stedse at give saavel det engelske som det chinesiske Navn, hvor tvende saadanne findes.

NO. for Gap Rock ligger en noget större Ö, kaldet „Hay-pong" paa hvis sydvestlige Ende staaer et Bjerg med to spidse Tinder, som de Engelske have kaldet „Asses Ears" (Æselsörene). Har man i SV.-Monsonen holdt sig vestlig i Farvandet, saa ere disse to Punkter de bedste Landkjendinger for at löbe Skjærgaarden ind; man vil kort efter see de to „Ladroner", og vil man, saaledes som jeg havde besluttet, anlöbe Macao, bör man söge Vest om disse Öer og derefter fölge Horsburghs Anviisning op paa Macao Rhed. Strömmen havde sat os temmelig östlig, saa at jeg maatte knibe heelt VNV. op, for at lægge Ladronerne fra os. Senere satte den haardt VSV. i. Kl. 11 vare vi klar af Ladronerne og saae nu hele Farvandet aabent Nord i. Med Potoi-Öen om Styrbord og Apomée-Öen om Bagbord stode vi nu Farvandet ind og ankrede Kl. 1 paa Macao Rhed paa $3\frac{1}{2}$ Fv. Vand, omtrent en Miil fra Byen. Vi havde herfra Cathedralkirken i Macao By i N. 53° V.

Potoi-Öen i S. 18° O.

Cabrita Pynt paa Typa-Öen i S. 83° V.

I SV.-Monsonen troer jeg dette at være den bedste Ankerplads, og man bör holde Byen netop aaben af Öen Typa. Man vil da have smult Vande for sine Fartöier, med hvilke man kan seile frem og tilbage og ligger paa en ypperlig Holdebund. I NO.-Monsonen vil denne Ankerplads neppe være tilraadelig; man bör da foretrække at ligge nordligere paa Rheden.

Denne hele Seilads var i höi Grad interessant for os som Sömænd, fordi vi ret havde Leilighed til at paaskjönne den særdeles Nöiagtighed, hvormed de nye engelske Kaart ere optagne. Men ogsaa for dem, som ikke vare Sömænd,

var denne Seilads tiltrækkende, og den holdt ogsaa alle Mennesker oppe paa Dækket, for at nyde det uvante Skuespil, idet vi, alt som vi seilede, fik en Forsmag paa denne nye Verden, som vi nu skulde besöge. Her vrimlede af större og mindre Fartöier, der laae og drev, eller gik for fulde Seil til de forskjellige Verdenshjörner: alle broget malede, alle med os fremmed Takelage, alle vel manövrerede, og stærkt bemandede med disse besynderlige Folk, som vi vel allerede paa flere Steder havde mödt en heel Deel af, men som vi hidtil kun havde seet forplantede paa fremmed Jordbund. Nu skulde vi til at betragte dem og færdes imellem dem i deres eget Land, og i deres egne Farvande. Jeg kan gjerne bruge det Udtryk, at der mylrede af Fisker-Junker, der laae og drev med et Anker op til Luvart, og et Bastseil oppe til at drive for. Ofte havde vi stor Uleilighed med at gaae klar af dem; de selv gjorde dem ikke den mindste Umage for at undgaae os, men alt som vi seilede dem forbi, saae vi de gode Chinesere staae og betragte os med deres skarpe, fiffige Öine, og tilraabe os, enten om vi vilde have Lods, eller vi vilde kjöbe Fisk eller andre Ting de havde tilfals.

Havets Farve var, eftersom det grundede op, bleven skidenguul, derpaa lidt efter lidt mere guulröd; da senere Ebben ophörte og Floden satte ind, antog den et fuldkommen æblegrönt Skjær. Öerne, vi seilede ind imellem, havde en paafaldende Mangel paa Trævegetation; de fleste af dem vare af en mörk, mosgrön Colorit, andre Steder saae man nögne röde eller graasorte Klipper, bag hvilke der, i Læ mod den skarpe NO.-Monsou, strakte sig de yndigste og frugtbareste smaa Dale.

Ved min Ankomst til Macao var jeg endnu Reconvalescent efter en temmelig alvorlig Upasselighed. Jeg blev nödsaget til at holde mig ombord, og sendte desaarsag min Næstcommanderende Captl. Flensborg ind, for at complimentere den portugisiske Gouverneur og handle om Saluten. Med det Samme gik alle de Herrer Naturforskere, saavelsom Andre, der havde Lyst til at besee denne gamle portugisiske Coloni, i Land. — Da det var mig af yderste Vig-

tighed, saaledes som i det Foregaaende er udviklet, at være i Hong-kong forinden den 24de, blev jeg imidlertid nödsaget til at gjöre mit Ophold ved Macao meget kort. Allerede den 22de om Morgenen kom alle de Herrer ombord igjen.

Jeg havde om Morgenen den 21de modtaget Efterretning fra Captl. Flensborg, hvorefter jeg saluterede Fortet med 21 Skud, som med lige Antal blev besvaret. Et Parti portugisisk Viin, som han havde indkjöbt i Land til Mandskabets Provisioner, kom ombord om Aftenen og blev strax indskibet. Hele Dagen laae vi omringede af Baade fra Land, som tilböde os Forfriskninger af Fisk, fersk Kjöd, Riis, Frugt, Straa-Arbeider o. a. m. Ved vore Folks Handel med Chineserne var det meget morsomt at betragte, hvorledes man ved Tegn og ivrige Gebærder fra begge Sider sögte at gjöre sig forstaaelig. Mange chinesiske Silketörklæder, Nankins, Vifter og Snurrepiberier, bleve allerede her anskaffede og lagte paa Kistebunden til Foræringer i det fjerne, men stedse saa dyrebare Hjem.

Med Hensyn paa hvad man saae og bemærkede i Macao, maa jeg her lade min Medarbeider, Dr. Rosen, tage Pennen.

„Chineserne forsömme ikke nogen Leilighed, hvor de kunne tjene Penge; saasnart vi derfor vare ankret paa Macao Rhed, havde de af os, der önskede at gaae i Land, strax Valget mellem 4—5 store Seilbaade, som laae paa Siden af Skibet. Vi udsögte os den comfortableste og — hvad jeg senere nærmere skal forklare, — den paalideligste iblandt dem, og under stiv Kuling og en Seilföring, hvorved Fartöiet for det Meste med sin Læ-Reling spillede i Vandfladen, förtes vi paa mindre end en halv Time ind til Byen. Macao ligger i en Halvkreds omkring en lille Bugt, som Havet her danner, og hæver sig amphitheatralsk et Stykke op ad de steile Klipper; fra Höiene skinne Kirker og Casteller med deres blændende hvide Mure, langs Vandet strækker sig „Praia grande“'n med sine Pragtbygninger. Endnu en 30—40 Alen fra Strandbredden, beleiredes vi allerede formelig af en Masse Smaabaade, der kap-

pedes om at skulle roe os det sidste Stykke ind paa den flade Kyst. Agterst i hver af disse Baade staaer en Chineserinde og vrikker med sin Aare, mere forlig sidder et eller to andre Fruentimmere, som roe. Baadepigerne, de saakaldte „tankas“, de samme man finder igjen i Hong-kong og Canton, skulle oprindelig være Emigranter fra Formosa; det er smukke, fiintbyggede Fruentimmer, og deres milde, venlige Ansigt vidner om, at de, skjöndt fattige, ikke nedtrykkes af Armodens Elendighed. De ere, ligesom Mandfolkene af den arbeidende Classe, klædte i en sort Nankins-Blouse og et Par meget vide sorte Nankins-Beenklæder, der ikke række dem længere end halvt ned paa Skinnebenene. De gaae barfodede, og deres tykke glindsende Haar sætte de snart op i Form af en Kam eller Vinge, snart lade de det hænge ned i een lang Fletning; — om dette Sidste maaskee angiver Forskjellen mellem Gifte og Ugifte, skal jeg lade være usagt; — de raabe alle i Mundene paa hverandre, de tilkaste den Reisende et venligt Smiil og vise ham to deilige Rader hvide Tænder, for at overtale ham til at unde sig den ringe Fortjeneste, og er det dem muligt at faae fat i noget af hans Bagage, saa rive de det over til sig, og tvinge ham paa denne Maade til selv at fölge med.

Lige ved Landingsstedet ligger et smukt fransk Hotel. Efter at have lagt vore Sager af her, spadserede vi bjergopad, for at gjöre os bekjendte med Byen. Medens Macao kun har 5—6000 Indvaanere af portugisisk og blandet Herkomst, saa boe her derimod henved 40,000 Chinesere. Gaderne i det chinesiske Qvarteer ere höist 3—4 Alen brede; for hver Ende af dem findes en Port, der lukkes og tilstænges om Natten, ligesom det Samme skeer med de enkelte Huse, der Dagen over frembyde en fuldkommen aaben Façade. Tværs over hele Gaden, fra Tag til Tag, ligger et Sparreværk eller en Bro af Stænger, tildeels igjen belagte med andre Brædder. Skjöndt jeg ogsaa saae Marquiser udspændte hist og her, troede jeg först at Hensigten med dette hele Apparat kun var at give Skygge for Solen; men det har en derfra meget forskjellig Bestemmelse: det er den Post, som Vægterne indtage om Natten, for at vaage over Byens Sik-

kerhed. Et ligesaa barokt Indtryk som denne Luftbro gjöre de smalle, men husehöie Skilte, röde, hvide, gule, blaae, grönne og sorte med Inscriptioner af de forskjelligste Farver; de bedække hver Bygning, og give hele Byen et Udseende saa broget som et Fastelavnsriis, ligesom Chinesernes Liv og Færsel har, for den nysankomne Fremmede idetmindste, en saa forunderlig Mangel af Alvor ved sig, at ogsaa det kunde forekomme En som var det ikke Andet end Fastelavnslöier.

I Modsætning til dette Qvarteer, staaer derimod den portugisiske By for en stor Deel öde og forladt, de smukkeste Bygninger ere faldefærdige, og Haverne udarte til Vildnisser, fordi ingen Beboer hygger og værger om dem; Staden er som et Gravmæle over Portugals fordums Storhed, og Dödens Stilhed udbredt over den.

Men man maa opsöge et af Höidepunkterne, og man vil blive lönnet ved den herligste Udsigt. Macao er nemlig en Halvö, knap to danske Miil i Omkreds og paa det smalleste, hvor den hænger sammen med den store Ö Heangschan, ikke mere end 300 Fod bred. En Muur med flere Porte og Vagthuse löber her tvers over Landtungen og strækker sig endnu til begge Sider et Stykke ud i Havet; denne Muur danner den uoverstigelige Bom for Portugals Samqvem med det himmelske Rige. Det flade Land mellem Muren og Byen er tildeels opdyrket af Chineserne, som ere bosiddende her i et Par usle Landsbyer, deels indtages det af en stor chinesisk Begravelsesplads; derimod tör ingen Portugiser bygge og boe udenfor deres Qvarteer i selve Staden, hvis eleganteste Deel, som allerede nævnt, vender ud imod Rheden, medens man, naar man vil see den egentlige Handelsfærsel, maa fölge Skibene gjennem det snevre Löb mellem Halvöen og „Abeöen", ind til Indrehavnen, og til den langs samme til Höire löbende „Praia Manduco".

Ligesom Portugiserne ei have Lov til at boe udenfor bestemte Gader, saaledes er det först i det sidste Par Aar, de udenvidere tör bygge nye Huse. Indtil da maatte de for hver Gang indhente Tilladelse dertil fra det chinesiske Gouvernement. Og dog er det allerede henimod 350

Aar siden Raphael Perestrello, den förste Europæer, som gik paa en Junk til China, ved sin Tilbagekomst til Malacca overtalte sine Landsmænd til at udruste den Expedition til Cantonfloden, der havde Nedsættelsen i Macao til Fölge. Denne Begunstigelse, der havde en stor Betydning paa en Tid, hvor Handelen paa Japan var fri, og hvor alle andre Europæere holdtes afspærrede fra China, skyldte Portugiserne hovedsaglig deres jevnlige Gaver og Bestikkelser til Mandarinerne, hvorimod den Hjælp, de skulle have ydet den chinesiske Regjering mod chinesiske Pirater, betvivles af flere Forfattere.

Det varede ikke længe för man frygtede, at have indrömmet Portugal for meget. Allerede 1573 afgrændsede man deres Gebet ved den omtalte Muur; man sögte selv i Byen at gjöre sin Indflydelse gjældende ved, indtil Vicekongen i Goa 1689 indlagde formeligt Forbud derimod, at stevne endog Portugiserne for Mandarinernes Skranke, og endnu den Dag idag lader Keiseren sig, som en Anerkjendelse af hans Höihedsret over Besiddelsen, svare en aarlig Grundskat af 500 „taels“ *). Da Macao tillige har saa ubetydeligt Opland, at Colonien under opstaaende Fjendtligheder ikke engang er sikkret mod at udsultes, ved fra chinesisk Side at blive afskaaret alle Levnetsmidler, have hverken Portugisernes Forter eller deres lille Garnison været istand til at indgyde Chineserne Respect for dem, og det har derfor altid været en almindelig Klage blandt Europæerne paa denne Plads, at saavel Pöbelen som Mandarinerne behandle dem med det störste Hovmod. Den sidste Gouverneur Senhor don Amaral, den samme vi traf i Macao, sögte at fremkalde en Forandring heri og vilde ved forskjellige Foranstaltninger efterhaanden gjöre Colonien uafhængig, men da hans herskesyge Planer bleve det chinesiske Gouvernement for byrdefulde, overfaldtes og myrdedes han en Dag i August Maaned forrige Aar paa et Spadsereridt i Kampongen.

Med Sikkerheden for Liv og Eiendom var det ogsaa

---

*) Henved 1350 Rbd.

paa den Tid, vi besögte Macao, kun daarlig bevendt. Allerede gjennem Havnecapitainen lod Gouverneuren os underrette om: at de chinesiske Sörövere dreve deres Uvæsen lige ind paa Macao Rhed, og endnu for ganske nylig ved Cap-sinmuun havde overfaldet en Opiumsskonnert, som de, inden europæiske Fartöier kunde ile til Hjælp, havde udplyndret for det Meste af Ladningen, og dræbt Capitainen med flere af Besætningen, — at vi ligeledes maatte være meget forsigtige i Valget af vor Færgebaad, for ikke, istedetfor til Macao og ud igjen til Corvetten, at blive förte til Ladronerne eller en lignende Ö, og da i det gunstigste Tilfælde blive holdte fangne der, indtil vi udlöstes igjen for svære Lösepenge, — endelig at den samme Forsigtighed var nödvendig i Land, at Gouverneuren fra Hong-kong, saavelsom flere Officerer fra det amerikanske Linieskib Columbus, endnu for ganske nylig vare blevne udplyndrede derinde, og at man, naar vi ikke vilde friste samme Skjæbne, raadede os til at blive ikke blot i selve Byen, men tillige i dens mest besögte Gader. Den samme lidet smigrende Skildring af Portugisernes ringe Autoritet i Macao, hörte vi kun gjentage, da vi kom ind til Hotellet. Især var det Værtinden, et tykt venligt Mestizfruentimmer fra Manila, som med moderlig Omsorg tog sig af os Fremmede og bad os endelig at komme hjem, inden Mörket faldt paa, eller idetmindste i modsat Fald at holde os tre-fire i Fölge, at gaae stærkt bevæbnede og fremfor Alt ikke lade os lokke ind i nogen Chinesers Huus, da dette vilde være vor sikkre Ödelæggelse. Vi vare endnu noget vantroe, men en lille Begivenhed, som indtraf den næste Dag, gav os Beviset i Hænderne. Professor Behn, der spadserede en Tour i den kjölige Morgenstund, standsede nemlig ved en Skrænt lige i Nærheden af et af de portugisiske Forter, og stod just med Hænderne paa Ryggen, fortabt i den smukke Udsigt, han havde rundt omkring sig, da han pludselig föler sig greben om begge Armene. Han vender Hovedet og seer en Bandit grine ham lige i Ansigtet, medens en anden i det Samme bagfra tager ham ved Benene og kaster ham til Jorden; en Tredie giver sig ifærd med at skjære hans Lom-

mer ud, og en Fjerde staaer over ham, gjör de frygteligste Grimasser og truer ham med sin Kniv, hvergang han sparker fra sig eller vil give sig til at raabe om Hjælp. Efter saaledes at have taget 70 Pjastre fra ham og bragt hans Sko et godt Stykke Vei bort, for at gjöre ham det umuligt at löbe efter dem paa den stenede Jord, flygte de alle fire i den modsatte Retning af den, hvor de havde baaret Skoene hen. Der var da ikke andet tilbage, end at finde sig i sin Skjæbne, — og siden selv lee med over sit Uheld; thi Ret hjalp det jo ikke at söge i dette Land, og skjöndt Sagen strax indberettedes til Gouverneuren, vidste vi naturligviis ligesaavel som han, at alle Undersögelser vilde være unyttige.

Der er vist intet Sted, hvor Heden föles mere trykkende, end naar man om Natten uden Haab om Sövn dreier og vender sig paa Köien i det snevre Skibslukaf; jeg var derfor denne Aften gaaet tidlig i Seng, for at styrke og forfriske mig ved Söbrisen, der blæste ind i mit kjölige Sovekammer. Men allerede i Daggry var jeg paa Benene igjen, og paa samme Tid da Professor Behn saa skammelig blev overfaldet i en anden Kant af Byen, gik jeg sorglös min eenlige Vei til den berömte Camoens's Grotte. Lorenzo Marquez, dens nærværende Eier, var endnu ikke opstaaet, men lod mig strax före ind i den store og herlige Have, paa hvis överste Terrasse Grotten ligger. Den frodige, næsten overrige Planteverden stikker forunderligt af mod de omgivende nögne Klipper; Havens grönne, mosgroede Gange udbrede over dette Sted en hellig Fred, som flyer Verdens Larm, og som viger bort, hvor Menneskene sætte deres travle Fjed; Grottens mægtige Stene have i Aarhundreder overlevet Camoens's rastlöse Liv, og holde endnu sammen, som i hine Dage, da han i dette afsides Skjul fuldförte sin Lusiade; — og Tusinder af Sangcicader synge her uden Ophör til Digterens Priis, hvem först Eftermælet skaffede Opreisning for Skjæbnens Luner og Menneskenes Forfölgelser. Menneskets vanhelligende Haand har imidlertid heller ikke ladet dette Naturens Tempel uberört, og hvad enten det nu kun var for at nyde en smukkere Udsigt, eller det har været i den forfængelige Tro at sætte

Camoens et værdigere Minde, nok, man har fört en Trappe op ad den gamle Grotte, og bygget en fuldkommen moderne Pavillon ovenpaa. Paa et af Jernrækværk omgivet Marmormonument læser man her Digterens Föde- og Döds-Aar, og paa hver sin Side tre Vers af Lusiaden.

Da vi en Time efter stod nede ved Fartöiet, for inden Gudstjenesten at naae ud til Corvetten igjen, saae vi Portugiserne i Skareviis komme ud fra Messen. Fra Top til Taa indhyllede i deres ravnsorte Shawler, „serras", listede Fruentimmerne sig, som om det var Mörkets Aander, ned ad praia grande'n. Tause, og uden at standse eller vende sig om efter dem de fulgtes med, droge de som en stor Sörgeskare langsomt henad Veien, og ikke engang Vagten, der i det Samme trak op med Klang og Spil, syntes at gjöre noget Indtryk paa dette tungsindige Folkeslag.

Captl. Flensborg bragte mig en chinesisk Lods ombord, som skulde bringe os til Hong-kong. Dette Farvand er i de nye engelske Kaart saa vel aflagt, og det er i sig selv saa reent og frit for skjulte Farer, at man, med tilbörlig Opmærksomhed henvendt paa Strömsætningen, ikke behöver nogen Lods. Vore Anordninger byde imidlertid enhver Skibschef at tage Lods, hvor en saadan kan haves; jeg fandt mig derfor ikke foranlediget til at paatage mig det dobbelte Ansvar, der vilde hvilet paa mig ved at lade det være. Men jeg kan ikke undlade at tilföie, at havde jeg kjendt disse Folk forinden, saa havde jeg maaskee endda betænkt mig paa at tage dem ombord. Jeg skal ikke beröve dem det mindste af deres Duelighed som Lodser, tvertimod jeg troer endog, de vare meget vel kjendte og vel bevandrede i Strömsætningens Afvexlinger, men alene den Ting, at de vare to, som stadig raadsloge med hinanden, ofte med höie Skrig, fra for til agter, med voldsomme, tilsyneladende truende Gebærder mod hinanden, saa man skulde troe, de vilde til at slaaes strax, var nok for at gjöre mig mistænkelig mod deres Sagkundskab. Det var idetmindste langt fra, at jeg följte noget af den Lettelse, som er en saa behagelig Overgang, naar man, efter en lang besværlig Seilads, og en farefuld Anduvning af en fremmed,

ukjendt Kyst, endelig faaer Lodsen ombord, paa hvis paalidelige Skuldre man med Rolighed tör vælte Ansvarlighedens Byrde.

Vi gik igjennem Lantoa Canalen, som Strömmen kjörte os ind og ud af med en forbausende Hurtighed, passerede imellem de smaa Öer A-chou og Chi-chou, hvor vi maatte gjöre et Par Slag, da Vinden havde halet sig sydöstlig, og holdt saa nord efter Farvandet ind mod Hong-kong.

Denne aldeles udmærkede Havn er dannet af Farvandet mellem Öen Hong-kong mod Syd, og Fastlandet mod Nord. Den vestlige Indseiling er den bredeste og almindeligste. Den synes temmelig aaben, men foruden at det hele Farvand mod Vesten er lukket af Lantoa og de Öst for den liggende Smaa-Öer, saa er selve Hong-kong Rhed lukket ved en Sandbanke, kaldet „Kellet-bank“, som gaaer Nord ud fra den lille Ö „Green-Island“, der ligger ret Nord for Hongkongs NV.-Spidse. Paa denne Banke er der ingensteds mindre end $3\frac{1}{2}$ Fv. Vand, men större Skibe bör dog helst undgaae den, især med noget urolig Sö. Omveien for at klare dens Nordspidse er ikke stor. Ved at löbe omtrent 3 Qvml. NNO. ud, efter at være passeret Hong-kongs NV.-Spidse, kommer man i et meget sikkert Mærke, som findes angivet i Capt. Belchers ypperlige Specialkaart over Hongkong fra 1841, og paa det kan man holde lige ind paa Ankerpladsen. Man har da ogsaa den Fordeel, at man er ude i friere Farvand, og er mere sikker paa en stadig Brise, end nærmere det höie Land af Hong-kong. Imellem denne Öes NV.-Spidse og den lille, men höie Ö Green-Island er et smalt Löb, som er den nærmeste Vei for Skibe kommende Syd fra ind paa Rheden. Jeg gik derigjennem med Galathea; det var virkelig en interessant Seilads, men denne Fornöielse maatte jeg betale med at ligge mellem vedholdende ustadige Blaf og heelt Stille, under hele Seiladsen langs Kysten og Byen, mellem alle Skibene og ind til vor Ankerplads. Kl. $3\frac{1}{2}$ Eftermiddag ankrede vi paa Hong-kongs Rhed, Nord for den umaadelige Mængde Skibe af forskjellige Nationer, som laae her til Ankers, og Vesten for den for de engelske Orlogsmænd almindelige Ankerplads.

Af disse sidste laae her paa Rheden Fregatten Vestal, Capt. Talbot. Denne Fregat var for os et ganske mærkeligt Syn; den var just lige saa lang som Galathea, men betydelig bredere paa Middelspantet, og meget sværere af Tömmer-Dimensioner. Den förte 26 Stykker Kanoner, ligesom Galathea, og dens Besætning var meget nær lige med Galatheas. Men den förte kun 9 Kanoner i Laget paa Batteriet, medens Galathea förte 13 Stkr., de 8 andre förte den paa Skandse og Bak. Forskjellen var imidlertid, at Vestal förte lange 32 Pds. Kanoner og to Stykker 60 Pds. Bombekanoner paa Batteriet, medens Galathea kun förte 18 Pds. 13 Calibre lange Kanoner. Her var altsaa Contrasten repræsenteret mellem det gamle og nye Armerings-System. Vestal kostede naturligviis meget mere at bygge, men ikke mere at holde i Söen, og var ufeilbarlig et langt kraftigere Krigsskib, selv om Galathea havde havt de 6 Stkr. 10 Calibers 18 Pds. Kanoner paa Dækket, som den meget godt kan bære. Forresten omtalte Capt. Talbot ingenlunde sit Skib paa nogen fordeelagtig Maade som Sö- og Seilskib, hvorimod jeg tör give Galathea, idetmindste som Söskib, det mest udmærkede Vidnesbyrd.

Foruden Vestal laae endnu paa Rheden en 20 Kanons Corvet Dædalus, som afseilede til Borneo Dagen efter vor Ankomst, en 14 Kanons Brig Volverin, et prægtigt stort Dampskib, Vultur, paa 500 Hestes Kraft og 6 Kanoner, et mindre Dampskib Pluto, og en Skonnert Young Hebe. Fra alle disse Skibe blev jeg complimenteret strax efter min Ankomst, og de sædvanlige Höflighedsvisiter udvexledes.

Den af Etatsraad Hansen i 1845 som dansk Vice-Consul i Hong-kong ansatte Herr Burd kom strax ombord og bragte os endelig de fra Hjemmet saa længe forventede Breve.

Oh! hvo formaaer at skildre den Spænding hvori man befinder sig, naar en saadan Postsæk, efter flere Maaneders forgjæves Venten, endelig kommer ombord! Chefen er den Lykkelige, han faaer alle Brevene ned til sig. Men paa Veien derned kastes mangt et længselsfuldt Blik paa den tykke Pakke, og jo större den er, jo höiere stiger Forventningen. Nu kommer Næstcommanderende med Skibs-

sergeanten ud fra Kahytten; han har en heel Bunke Breve i Haanden. Han deler dem ud; glade ile de Lykkelige hen ved Kanonportene, og Vennerne stimle om dem, og som et Lyn gaae nu Efterretninger fra Hjemmet fra Mund til Mund over hele Skibet. Enhver veed at fortælle sit, den Enes Söster er blevet forlovet, den Andens Broder har havt Bryllup, Kongen af Sverrig vil besöge vor Konge i Kjöbenhavn, Jenny Lind har været der og gjort stormende Lykke: kort, alle Nyheder, offentlige og private, som Tid efter anden have beskjæftiget Hjemmet, som i det daglige Liv glide os forbi som i en Lanterna magica, der öiebliklig beskjæftige os, og ligesaa hurtigt aflöses af andre og glemmes, — alt dette kommer paa engang ombord i den lille forseglede Seildugspose; fra den udströmmer en hjemlig Duft, som omgiver os Alle, og i lange dybe Aandedrag strömmer velgjörende gjennem Sind og Sjæl. Med glade Miner træde de mig imöde, de brave Folk, naar jeg gaaer imellem dem og spörger til deres Hjemstavn. „Jo tak, Capitain! Alting er Gud skee Lov vel," faaer jeg til Svar, og med styrket Aand gaae de atter til deres Arbeide. Dog stundom hænder det ogsaa, at jeg seer en Enkelt staae med nedböiet Hoved — han smiler ikke — med det sorgforkyndende Brev i Haanden, staaer han der og stirrer ud over den vide Sö: han staaer alene, thi han har Sorg; med sagte Skridt have de fjernet sig fra ham — höiest maaskee deler han sin Kummer med en enkelt Ven; — og naar jeg saa klapper ham paa Skuldren og spörger: „Hvor gaaer det dig, min Gut?" saa visker han Taaren af Öiet med Bagen af den brune Haand og peger paa Brevet og sukker: „Guds Villie skee!"

De officielle Breve jeg modtog, gik til den 23de Marts. Man havde i Kjöbenhavn erholdt mine sidste Rapporter fra Calcutta, og jeg var saa lykkelig at modtage min Konges og mine Foresattes Tilfredshed med den Plan, jeg havde lagt for Undersögelsen af de nicobariske Öer, og med Beslutningen at lade Ganges forblive paa Stationen. Det var först langt senere paa Reisen, at jeg blev beroliget med Hensyn paa det Ansvar, jeg havde paataget mig ved Bestemmelsen om det midlertidige Etablissement paa disse Öer.

Hong-kong er atter et af de mest slaaende practiske Exempler paa Frihandelens magelöse Skaberkraft. For fire Aar siden (jeg taler i 1846) lagdes Grunden til det förste Huus paa Öen Hong-kong*). Indtil da var det en ubeboet Ö, en saagodtsom nögen Klippe, hvor enkelte Fiskere, ja vel og Pirater havde deres Ophold. Men neppe havde England bemægtiget sig denne Ö, og neppe var det ved Fredslutningen med China besluttet, at den skulde forblive under engelsk Herredömme, og at dens Havn skulde være en Frihavn for Verdenshandelen, för Colonister af alle Nationer indvandrede i tusindviis. Titusinde Chinesere toges i Gouvernementets Tjeneste; Strandbredden ryddedes, Klipperne sprængtes, Stene tilhuggedes, Gader bleve afstukne, macadamiseredes, belystes, mægtige Vandledninger huggedes ud af Graniten og Huse byggedes. Og hvilke Huse! — her gjorde den engelske Forfængelighed sig atter gjældende i fuldeste Maal; de der kom fra England, og opoffrede Fædreland og Familieliv for den forhaabede Gevinst, vilde idetmindste bringe engelsk Comfort over paa chinesisk Jordbund; de der flyttede hertil fra Calcutta, vilde ikke at deres nye By skulde staae tilbage for den de forlod. Resultatet er, at det ene Palads nu allerede staaer ved Siden af det andet, og at mange stode under Bygning, hvert af dem stedse truende med at fordunkle sin ældre Naboes Pragt. Glimrende Boutiker, store Hoteller, prægtige Spisesale, Billarder, Altaner ud til Söen, Söiler til at bære disse, dannende luftige Vestibuler, kort, alle Architecturens Luxus-Frembringelser og Pragtblomster, sees her udfoldede eller i Værk med at springe ud. Og samtidig hermed spores den mest levende Virksomhed. Skibe losse og lade, Junker og europæiske Smaaskibe og Baade krydse uafladelig frem og tilbage, Pramme ere under idelig Forhaling, Dampskibe löbe ud og ind af Rheden, paa Gaden vrimler af Mennesker, Kærrer, Böre, Oxer og Heste, Boutikerne ere fulde af Handlende, og store Skilte med alenlange Bogstaver og uende-

*) Byen paa Hong-kong hedder i officielle Documenter „Victoria“, men kaldes ellers altid med Öens Navn.

lige Inscriptioner bedække Husene. Hvad der meget har bidraget til den Hurtighed, hvormed man har kunnet rydde Grund og bygge, er, at Klippen for en Deel ikke er nogen haard Masse, men er snarere en steenartet rödagtig Leerjord, som uden Vanskelighed lader sig udsprænge og forarbeide, endvidere at Beboerne af nogle Landsbyer paa Kysten saagodtsom alle vare Steenhuggere og Steensprængere, som havde levet af at bringe Steen i deres smaa Fartöier op til Canton. Disse Folk toges naturligviis strax i Arbeide ved den nye Byes Bygning.

Hong-kong's Historie er fortalt med faa Ord. Indtil 1839 var den som sagt en öde Afkrog, og dens ypperlige Havn ubesögt af andre end Fiskere og Pirater, thi Öen selv var ubeboet, og det ligeoverfor liggende Land af ingen Betydning. Da de Engelske begyndte at faae alvorlige Stridigheder med den chinesiske Regjering paa Grund af Opiums-Handelen, som denne Sidste med ubestridelig Ret, men med saare liden Sagkundskab og Klogskab vilde forbyde, sögte de engelske Koffardimænd, som ikke ansaae sig sikkre paa Canton-Floden, lidt efter lidt til denne saa beqvemt beliggende og saa ypperlige Havn. Det var den chinesiske Commissair Lin, der ved sine kraftige, men fremfusende og grusomme Forholdsregler, havde bragt Sagen til denne Yderlighed. Hans förste Skridt, da han kom til Canton i Marts 1839, havde været at anstille almindelig Huusundersögelse i alle chinesiske Huse efter Opium og Opiumspiber, at sætte Dödsstraf ikke blot for Salg, men endog for Rygning af denne Gift, og at indföre et gjennemgribende Spion- og Anklage-System, der havde til Fölge, at alle Fængsler i kort Tid bleve overfyldte. Men Lin vilde ogsaa straffe Englænderne, og lod derfor alle fremmede Kjöbmænd i Canton erklære for Fanger, idet han med tre Rækker Baade indesluttede Factorierne, afspærrede dem al Tilförsel af Levnetsmidler, og vedblev hermed, indtil han havde aftvunget Elliot Udleveringen af over 20,000 Kister Opium *). Til-

*) Naturligviis havde dette kun en forôget Smughandel til Fölge, og Prisen steg nu fra 200 Pjastre til 1000—1500 Pjastre pr. Kiste.

lige udfærdigede han nu en Proclamation, hvori enhver Fremmed, der handlede med Opium, truedes med Dödsstraf, og som baade Skippere og Kjöbmænd skulde udstede skriftlige Reverser for at have gjort sig bekjendt med; denne Proclamation var det, der foranledigede Elliot til at befale alle engelske Skibe at söge til Hong-kong Havn. Lin, der glædede sig over at see sine Trusler og Forfölgelser kronede med et saadant Held, jog kort derefter alle engelske Bosiddende ud af Macao, begyndte dertil formelige Sörövverier, og forsögte paa at afskjære Skibene ved Hong-kong den nödvendige Proviant. Det kom til en lille Sötræfning ved den ligeoverfor liggende Caulun-Kyst, og til en större ved Boca-Tigris, men Elliot troede endnu bestandig ved nye Underhandlinger at kunne jevne Striden, indtil der endelig ved Slutningen af 1839 — paa samme Tid hvor Handelen i Virkeligheden blomstrede mere end nogensinde — udkom et keiserligt Edict, der under Dödsstraf udelukkede Englænderne fra al Handel paa China. Efter et saa yderligt Skridt var Krigen mellem England og China uundgaaelig, og da den nu udbröd i Sommeren 1840, tog den engelske Flaade factisk Besiddelse af Hong-kong, og den 26de Januar 1841 bekræftedes dette ved en formelig Act og Besiddelsestagelse. Fra dette Öieblik begyndte man at bygge, dog var det endnu kun Barakker og Straahytter, og den brændende Sol saavelsom den nye Grunds Uddunstninger krævede mange Offere, især blandt Garnisonen.

En af Englændernes förste Fornödenheder er Aviser — Det varede heller ikke længer end til Mai samme Aar, för det förste Nummer af Hong-kong Avis saae Lyset. Da jeg var i Hong-kong havdes allerede tre daglige eller ugentlige Journaler, hvoraf de to udviklede den heftigste Opposition mod Regjeringen paa Öen. De opfordrede Kjöbmændene til in corpore at indgaae til Parlamentet med en Klage over Gouverneuren, fordi han havde monopoliseret Detail-Udsalget af Opium, og truffet flere andre for Handelen hemmende Bestemmelser; ligesom de svære Skatter, han havde lagt paa Byens Grunde, formeentlig maatte bevirke en stedse tættere Sammenbygning af Husene uden mellemliggende Haver

og frie Pladser, en Ulempe, der snart vilde blive meget fölelig i den med hver Dag voxende og paa en brændende Klippe anlagte Stad.

Ved Fredsslutningen til Nanking af 29de August 1842 blev Hong-kong afstaaet for evig til den engelske Krone, og fra dette Öieblik skriver sig egentlig Hong-kong Byes Tilværelse og Fremblomstren. Det var klart, at nu, da ikke alene Canton, men fire andre mere eller mindre vigtige Pladser, vare blevne aabnede for den europæiske Handel, maatte et saadant Punkt, hvor alle Jordens Producter kunde oplægges, for derfra atter at udföres enten til eller fra det vidtudstrakte og stærkt befolkede China, som hidtil havde været saagodtsom lukket for den hele Verdenshandel, blive af den höieste Vigtighed. Og naar nu ovenikjöbet Handelen paa dette Punkt var aldeles fri, saaledes at Varerne kunde ind- og udskibes der uden nogensomhelst Toldomkostning, maatte det naturligviis trække megen Handel derhen. Hvad der dog vel især skal bidrage hertil, er deels den Sikkerhed, som de Handlende her nyde for Person og Eiendom, deels det udbredte Marked, her findes for Skibsfornödenheder og Provisioner, og for hvilke de Handlende kunne gjöre Regning paa sikker og god Afsætning til Skibe, som i Almindelighed komme langveis fra. Det er neppe at antage, at Macao, skjöndt det nu er erklæret for Frihavn, vil kunne rivalisere med Hong-kong. Havde man bestemt sig til dette Skridt, da Uenighederne imellem Englænderne og Chineserne begyndte, kunde det mulig have bevæget de Förste til at vælge Macao til Udgangspunkt for deres Handel, og det vilde da vel maaskee være lykkedes den brittiske Energi i Alt, hvad der vedrörer deres Handelsforhold, at fremvirke i Macao den Sikkerhed for Personer og Eiendom, som de bestaaende Forhold ikke tilbyde, og som den portugisiske Regjering hidtil har viist sig for svag til at tilveiebringe. Men nu, da Hong-kong har taget et saadant Opsving, troer jeg hiin Forholdsregel, som virkelig fandt Sted i Februar 1846, og som ei manglede at vække megen Opmæksomhed i den handlende Verden, ikke istand til at have nogen synderlig Indflydelse. Chineserne

ere for skinsyge over den Autoritet, de udöve i Macao, og Portugiserne for svage til at sligt et Resultat tör haabes. Hertil kommer, at Hong-kong Havn er en af de sikkreste paa hele Chinas Kyst, hvorimod Macao Rhed er meget aaben og dens indre Havn kun tilgængelig for smaa Skibe.

Imidlertid forekommer det mig, at den storartede Maade, hvorpaa Hong-kong er anlagt, snarere er et Beviis paa den engelske National-Forfængelighed, end paa den virkelige Rigdom, som her findes repræsenteret. Det er neppe troligt, at denne saa nylig fremblomstrende Handelsplads skulde kunne taale at begrave saa betydelige Capitaler i Kalk og Steen, som her findes nedlagte. De fleste Handelshuse her findes, ere Filial-Huse af Canton's, Calcutta's, Madras's, Sincapore's, Batavia's og Manila's gamle Firmaer, og om ogsaa en Jardine-Mathieson, en Dent, en Arbuthnot, en Suermont og Andre kunne taale slige Opoffrelser, tör det dog vel antages, at mange Andre ville have svært ved at bære Vægten af saadanne döde Capitaler, og der kan derfor let forestaae adskillige Huse i Hong-kong en Crisis, der alene maa tilskrives den luxurieuse og forcerede Byggelyst, og som sikkert vil virke skadeligt ind paa hele Handelspladsen. Den her udtalte Mening har jeg fundet bestyrket ved Samtaler med mange fornuftige Mænd blandt de Paagjældende selv og med Hong-kongs oplyste Gouverneur, Sir John Davis, en Mand, hvis Anskuelser over alle Forholdene, saavel her paa Pladsen, som i hele China, man tör tillægge megen Betydning.

En af Hong-kongs Pragtbygninger er den militaire Caserne. Den bestaaer af tre store, tre Etager höie Bygninger, som ligge parallel med hverandre, den ene ovenfor den anden op ad Bjerget, de ere indbyrdes forbundne ved dækkede Buegange, saaledes at der kan gaaes fra den ene til den anden uden at udsætte sig for Solstraalerne, noget, som i Hong-kong ansees for meget usundt. Imellem disse tre Bygninger ligge altsaa to store fiirkantede Gaarde, som tjene til Exerceer- og Paradeplads, og som ere forsynede med Brönde, hvorfra Vandet ledes ind i Kjökkenerne. Den forreste og nederste af disse tre Bygninger er

Officeers-Casernen, og her have de Herrer da deres pragtfulde Messe med al den Luxus, som er uadskillelig forenet med et engelsk Regiment. De underste Etager i hver Bygning indeholde Kjökkener, Proviantkamre, Badeværelser, Munderings- og Vaaben-Depots. I enhver af de to överste Etager findes fire store Sale, i hver Sal staae kun otte og tyve Jernsenge med stor Plads imellem sig, idet frisk Luft og Reenlighed ansees, og det vel med Rette, som Hovedbetingelsen for Sundhedens Vedligeholdelse. I disse Caserner rummes altsaa omtrent 600 Mand. Lidt længere ude ad Veien eller rettere Gaden, som löber parallel med Stranden, ligger en anden prægtig Bygning: det militaire Hospital; det har to store Flöie, den ene bestemt til Reconvalescenter, den anden til Caserne for Ingenieurcorpset.

Blandt Hong-kongs Mærkeligheder bör man ikke forbigaae Huset Jardine & Mathieson's Etablissement. Dette mægtige gamle Handelshuus, der alene for sig skal have bemægtiget sig den halve Handel paa Canton, men som dog ikke skal have forsmaaet at deeltage i Opiums-Trafiquen, har bygget sig en lille Havn heel östlig i det Farvand, som danner Hong-kongs Rhed. En bred Kai omgiver den, indenfor den ligge Husets Baade og Smaafartöier, udenfor den ligge deres Skibe paa Svai. Et af disse, en gammel dansk Chinafarer, er oplagt som Blokskib og tjener som Depot for deres Contanter. I et Rum af Skibets Agterlast findes Kasser paa fem tusinde Pjastres Værdi, og som skulle holde en bestemt Vægt, afstuvede ligesom Frugtkasser i en Messinafarer. Tæt ved den ovenomtalte Baadehavn er opfört en pragtfuld tre Etagers Bygning, i hvis underste Deel ere Pakhuse, i den midterste Contoirer, og i den överste Logis og Messe for Husets Contoirbetjente. En lille Jernbane förer fra Svingekranerne ved Havnen op til Pakhusene. Noget tilbage og höiere oppe paa Klippen har den lille Potentat opfört sin egen Vaaning midt i en fremkunstlet Have. Hans Huus er luxurieust udstyret, men ikke meget stort. En herlig Udsigt har man herfra over Havnen og det östlige Löb.

Mathieson har sit eget Politi og sin egen Vagt. Et Batteri forsvarer hans Værft, hans Baade rundere om Natten mellem hans Skibe. Naar jeg senere kommer til at omtale Piraterierne i de chinesiske Farvande, vil man see, at disse Forholdsregler ere mere end Luxus.

Hong-kong By bestod, da jeg var der, egentlig kun af den ene lange Gade „Queen's-road.", der ikke ligger langt fra Stranden, og i Retning löber langs med denne. Betænker man, at hver Fodbred Grund skal sprænges ud af Klippen, saa er det ganske rimeligt, at man har begyndt fra neden af. Imidlertid var man allerede stærkt i Gang med at arbeide sig op ad Bjerget, efter de ovennævnte Caserners Bygningsmaade. Gouverneurens Huus, den commanderende Generals Bolig, Klubben, den halvfærdige Börs, og endeel andre Bygninger laae tildeels höiere oppe, og mange private Hnse stode her under Arbeide, ligesom alt Veie og Gader vare anlagte imellem dem.

Naar man har omtalt Hong-kong By, saa er man egentlig færdig. Landet selv er en 1800 Fod höi Klippe, som hæver sig umiddelbar bag Byen, og som vestlig falder brat af imod Green Island, medens den mod Öst sænker sig gradviis ned imod Vandet. Den synes i Afstand nögen, uden Vegetation, ja saagodtsom uden Jordsmon. En Vei er under Arbeide, som skal gaae rundt om Öen, der er en 6—7 Mile i Omkreds. Paa Toppen af Bjerget ved den vestlige Ende staaer en Telegraph, som anmelder alle ankommende Skibe. Paa Sydsiden ligge nogle Fiskerleier, hvor der skal være enkelte opdyrkede Stykker Jord inde i Klöfterne mellem de steile Klipper; og inde paa Öen have Englænderne to militaire Etablissementer, foruden den temmelig anselige Styrke de holde samlet i selve Hong-kong.

Fortsætter man sin Vei fra Byen ud Öster efter forbi Mathiesons Værft, saa kommer man til en Dal, som kaldes „happy valley". Her staae endeel Cocuspalmer og andre Træer, de eneste der findes paa hele Öen. Dalen gjennemströmmes af en lille Aa, der har sit Tillöb fra Bjerget; maaskee er det den, som har givet Öen dens Navn Hongkong (egentlig Hiang-Kiang) „den duftende Ströms Ö."

Den modsatte Side af Bugten, den saakaldte Caulun-Kyst paa Chinas Fastland, er lidet befolket. Her findes nogle faa Landsbyer, Landet har et venligt, frugtbart Udseende; det bölger sig i lavere Bakker og mellemliggende Dale, og er, som overalt i China, meget veldyrket. Jeg brugte om Eftermiddagen at spadsere mig en Tour derinde, og maatte da med megen Umage udfinde de Fodstier, som jeg kunde komme frem paa, og som snoe sig imellem de utallige smaa Marker og Haver. De vindskibelige Chinesere have benyttet hver en Plet og saa at sige Intet ladet tilbage til Samqvemsmiddel. At gaae to ved Siden af hinanden, er der aldrig at tænke paa, at ride, endsige kjöre, er en aldeles ukjendt Ting. De gode Chinesere gjöde deres Marker meget stærkt; de bruge at bære Gjödningen i Spande eller Kurve i et Aag over Nakken langs ad disse Stier, og mödte man en saadan Ladning, var man meget ilde faren paa de smalle Fodstier. De mere golde Skrænter, som afbröde disse frodige Plantninger, tjente Chineserne hist og her til Begravelsesplads. De fleste af disse Grave bestode i en af Steen opmuret dobbelt Hestesko, den ene liggende inden i den anden, og hver forsynet med en lodret Væg, i hvilken en lille Dör förte ind til Bakken. Et Sted fandt jeg en opstaaende Gravsteen, der paa sin chinesiske Skrift nær, ikke var uliig et Monument paa en christen Kirkegaard. Som bekjendt ere Valfarter til Forældrenes Grav en af Chinesernes helligste Pligter, og selv den Ryggeslöseste undlader ikke fra Tid til anden at vise sine afdöde Slægtninge denne Æresbeviisning.

Jeg har altid pleiet at give en Skildring af det selskabelige Liv, saaledes som jeg har fundet det paa ethvert Sted, jeg besögte. Dette maa jeg, hvad angaaer Hong-kong, affatte meget kort. Denne gode Byes Indvaanere have altfor travlt med deres Handel og Penge-Indsamling til at kunne offre nogen Tid paa selskabelige Glæder. Jeg har i Ordets egentlige Forstand ikke talt med en Dame under hele mit Ophold i Hong-kong. Her findes meget faa Familier; de fleste Mænd have enten ladet dem tilbage i England, eller de ere ugifte. Men selv mange af dem,

som havde deres Koner herude, havde dem bosatte i Macao, hvor de da toge over med Dampskibet om Löverdagen og kom tilbage om Mandagen. At dette vil forandre sig lidt efter lidt, tvivler jeg ikke paa; men saaledes var det virkelig, medens jeg var derude, og naar jeg spurgte om Aarsagen, svarede man mig, at det nu engang var saaledes endnu fra Krigens Tid; at Hong-kong stedse blev betragtet som et meget usundt Sted, hvorimod Macao, saavel i sanitair som i selskabelig Henseende, var langt at foretrække o.s.v. — Med Undtagelse af nogle Middagsselskaber i Land, hos Gouverneuren Sir John Davis, hos den gamle commanderende General D'Aguilar, hos Mr. Mathieson, som af Etatsraad Hansen var udnævnt til dansk Consul i Canton, og hos Hr. Burd, vor Vice-Consul her paa Stedet, har jeg intet Selskab seet i Hong-kong. Ved disse Dineer gik det til som ved alle engelske Coloni-Dineer; jeg har oftere beskrevet dem, og skal derfor afholde mig derfra her.

Vi fandt imidlertid i Hong-kong, hvad vi endnu ikke havde truffet i nogen af de tidligere Colonier, et lille privat Theater, hvortil man som Locale benyttede det chinesiske „Sing-song“ (Skuespilhuus). Den Forestilling, man var saa god at indbyde os til, bestod af to Lystspil: „Mr. Thompson“ or „Which is he?“ og „The rival valets“. Stykkerne vare ganske morsomme, og Spillet, naar man var billig i sine Fordringer, upaaklageligt; ja den ene Fruentimmerrolle blev endog udfört ualmindelig godt, og det af en Dansk, som for Tiden befandt sig her. Maskineriet derimod var saa ufuldkomment, at Teppet maatte rulles ned for hver Sceneforandring, og Theaterbygningen saa luftig og utæt, som om vi havde staaet under aaben Himmel. Det Sidste maatte vi bekjende, da vi midt under det andet Stykke overraskedes af en heftig Regnbyge. Næste Öieblik sadde alle Tilskuere med Paraplyer udspændte over Hovedet paa sig, men da Renderne under Taget snart fyldtes, skyllede det ogsaa herfra som et Styrtebad ned over os, og vi maatte nu fuldkommen opgive Ævret. Tillige blev Pladskningen paa Taget saa stærk, at vi tilsidst ikke mere kunde

höre Örenlyd, og Comedien maatte standse for hele ti Minuter.

Efter endt Skuespil toge nogle af de Herrer fra Galathea tilligemed flere af de engelske Söofficerer imod Indbydelse til en lille Klub, hvor de tilbragte Resten af Aftenen, men hvorfra de just ikke medbragte nogen synderlig gunstig Forestilling om den hong-kongske Selskabelighed. Den, der förte Præsidiet ved Bordet var Captainen paa en Opiums-Clipper, en for sin unge Alder usædvanlig corpulent, men jovial, livslysten Mand med et rundt, rödmusset Ansigt. Han gjorde Sit til at sætte Liv og Lune i Selskabet, men al hans Uleilighed var spildt; der blev drukket det ene Glas efter det andet, men hele Rækken ned saae man kun de ligegyldigste Ansigter; der blev udbragt Toaster og vexlet Complimenter, den ene kjedsommeligere og mere bedemandsagtig end den anden: der blev sunget „Rule Britannia“, „Yankee-Dudle“, tydske og danske Drikkeviser mellem hverandre; — men den samme tunge sörgmodige Stemning vedblev, Selskabet var uforbederligt. Den Eneste, som skjöndt han just ikke saae overstadig lystig ud, dog ialfald gjorde Stöi efter Evne, var en Nordamerikaner, som kom fra Comedien i sit fulde Theatercostüme, og som idetmindste stod med det ene Been paa Bordet, hvergang han holdt en af sine mange exalterede Taler. Han sörgede trolig for, at ingen Skaal fik færre Hurraer end „Three times three!“ og for det Meste fulgte derpaa endnu i Tilgift et: „Once more! hep, hep, hep!“

Selv havde jeg et Selskab ombord den 28de Juni, vor Dronnings Födselsdag, som jeg tör antage for en af de lystigste Fêter, der har været givet i Hong-kong, idetmindste at dömme efter den Munterhed, der herskede mellem mine Gjæster, i Sammenligning med hvad jeg saae efter Gilderne i Land. Blandt Andre havde jeg ombord den Dag den bekjendte Sinolog Gutzlaff, egentlig preussisk Missionair i China, men nu Tolk for det chinesiske Sprog ved det brittiske Gouvernement. Denne lærde og udmærkede Mand blev saa lystig, at han forsömte sin Eftermiddags-Prædiken i Land og dandsede paa Skandsen tilligemed alle

os Andre. Dagen efter maatte vor Præst, Hr. Hansen, i denne Anledning höre en heel Deel haarde Ord af Madam Gutzlaff om Ugudelighed o. a. m.

H. M Dronningens Födselsdag blev höitideligholdt med Flagning og Salut fra Galathea og fra alle de engelske Orlogsmænd. Dagen efter, Dronning Victorias Bryllupsdag, blev ligeledes feiret med Salut og Flagning og en Diner ombord i Vestal. Men vi maatte hale vore Flag ned paa alle Skibene, da det blæste ualmindelig haardt, ligesom der satte en svær Dynning ind paa Rheden. Det blæste en „Ty-foon“ udenfor, hvorved det engelske Dampskib Pluto forliste paa Sydsiden af Hong-kong. Det lykkedes dog Fregatten Vestal at tage det af Grund faa Dage efter, og at slæbe det ind paa Rheden, hvor det blev opstrandet paa Fastlandet til videre Reparation.

Ogsaa mine Folk havde under vort Ophold i Hong-kong en lille Fest ombord, som jeg ikke skal lade uomtalt. Det var den 24de Juni, St. Hansdag og Aarsdagen efter vor Afreise fra Kjöbenhavn. Da vi nu Alle havde faaet gode Efterretninger fra Hjemmet Dagen för, besluttede jeg at give Mandskabet en glad Dag. Til den Ende blev der indbudet en Deel Folk fra de engelske Orlogsmænd til Aften; de bleve beværtede med Fisk og Steg samt Punsch og Viin; Bordene vare dækkede paa Batteriet og Banierne, Skandsen var Dandsesal, Musiken spillede, og nu gik det lystigt med Sang og Klang, Dands og allehaande Lege, Skaaler for Konge og Dronning, Fædreland og Venner, Koner og Börn, Ingen blev glemt, Alle vare glade og lystige. Alle skiltes ad i en munter Stemning, og med Tilfredshed kan jeg tilföie: uden at den mindste Uorden havde forstyrden herskende gode Tone, skjöndt næsten 300 Mand deeltoge i Gildet.

Mandskabets Sundhedstilstand var under vort Ophold ved Hong-kong paafaldende god, og vedblev at være det, saalænge vi laae i chinesiske Havne. Det vil imidlertid erfares i det Fölgende, at neppe havde vi forladt Shang-hae og Yang-tse-kiang-Floden, för der ombord udbröd de samme Sygdomme, der allerede, om end i en langt frygte-

ligere Grad, under hele den chinesiske Krig decimerede den engelske Armee og Flaade; og det maa derfor være mig tilladt i Korthed her at omtale, deels de Erfaringer, som de nævnte Aar have skjænket Englænderne med Hensyn til Landets endemiske Charakteer, deels det, der i China og i Særdeleshed i Hong-kong allerede er gjort eller er tilraadet at gjöre, for efterhaanden at formindske den store og dödbringende Sygelighed blandt de der boende Europæere.

Aaret för vi kom hertil, havde man i Hong-kong dannet et medicinsk-chirurgisk Selskab, hvis nærmeste Formaal det var nöiere at sammenknytte de i China bosatte engelske og amerikanske Læger, at oprette en lægevidenskabelig Bogsamling, og endelig at udgive et Tidsskrift, og deri, saavelsom i de mundtlige Möder, underkaste de i China fremherskende Sygdomme, og det af de Indfödte brugte „Materia medica“ en grundigere Undersögelse. Med den Englænderne egne Energi havde det neppe et Aar gamle Selskab imidlertid allerede betydelig udvidet sin oprindelige Plan. Det havde aabnet Udsigten til at anlægge et pathologisk-anatomisk, senere tillige et naturhistorisk Museum og en botanisk Have; det agtede at stifte en for unge Chinesere bestemt Lægeskole, der tillige kunde benyttes i Christendommens Tjeneste; det paatænkte at grundlægge flere Hospitaler, deriblandt et Reconvalescenthuus paa Toppen af Victoria-Bjerget*), og endelig gjorde det Forslag til Dannelsen af et Collegium, der skulde vaage over Stedets Hygieine og Sundhedspoliti.

Det Spörgsmaal, som hovedsagelig beskjæftigede Selskabet, uden at det endnu var lykkedes at komme til en Meningsovereensstemmelse, var: hvad der maatte ansees for den egentlige Kilde til de i Hong-kong grasserende endemiske Febre og Dysenterier? Nogle paastode nemlig, at det var den hensmuldrende Granit, der udviklede de gif-

---

*) Temperaturen er paa det Överste af Victoria-Pic 11° F. kjöligere end nede i Byen.

tige Dunster; Andre meente, at det var en vis elektrisk Tilstand i Luften og dennes Indvirkning paa den i Urlagene indeholdte jernholdige Hornblende, der frembragte Miasmet; atter Andre, at det var Vandet, som gjemte Sygdomsstoffet i sig; de Fleste endelig, at det var den vel kun lave og mest urteagtige, men dog yppige Plantevæxt paa en fugtig, tildeels sumpet Jordbund, som var Skyld i den nye Colonies Usundhed. Til Beviis paa den sidste Paastands Rigtighed anförte man, at de Steder, hvor Hong-kong-Febren i 1843—44 havde raset heftigst (saaledes Barakkerne for 37te og 55de*) Regiment, Artilleribarakkerne, Henry Pottingers Gouvernementsbolig, Söhospitalshöien og de pestagtige Dale mod Öst) alle laae i eller omgivne af sumpig Grund; medens derimod den Deel af Byen, der havde været saa godt som uberört af Sygdommen, var netop det tættest befolkede Qvarteer, hvor Klipperne daglig sprængtes, Stene tilhuggedes og Grunden omvæltedes, for at skaffe Plads til nye Bygninger.

Skjöndt ogsaa Skibene i Havnen til enkelte Tider have været hjemsögte af Sygdommen — saaledes Linieskibet Cornwallis, der ved Slutningen af 1843 laae her med 160 Syge — saa har dog Sundhedstilstanden i det Hele taget paa dem været saa langt gunstigere, end i Land, at Englænderne allerede i Krigens Tid havde fundet deres Regning ved at anlægge et Hospital paa Söen. De havde dertil valgt det gamle Linieskib Minden paa 74 Kanoner, som vi endnu fandt liggende her i denne Egenskab, men som netop i de samme Dage skulde bytte Function med det tidligere Proviantskib Alligator. Jeg var en Dag ombord i Minden, for at besee dets Indretning. Hele Skibsbesætningen bestod af een Lieutenant og 10—12 Mand. Til at varetage de Syges Pleie var der derimod ansat en „surgeon“, og fire „assistant-surgeons“ foruden et temmelig talrigt, og,

---

*) Alene een Bataillon i det 55de Regiment mistede i Sommeren 1843 paa 2—3 Maaneder ikke mindre end 100 Mand.

efter hvad der sagdes, meget dueligt chinesisk Sygevogterpersonale. Minden var, saavidt jeg forstod, bestemt til et Antal af 150, men har til sine Tider maattet rumme indtil 300 Syge; ved mit Besög traf jeg kun 39 Patienter, der Alle laae nede paa underste Batteri. Dette var gjort aldeles ryddeligt fra for til agter, og her stode, rigtignok for tæt sammenpakkede, ikke mindre end 104 opredte Senge. Hist og her i den store Sal, om jeg tör bruge dette Udtryk om et Skibsdæk, der faaer Lys og Luft gjennem Kanonporte, stode Skabe til at opbevare Hospitalets Linned og de Syges Klæder; forude var Kabyssen, allerforrest et Bade- og paa den anden Side et Dissections-Kammer. Lazarethet var meget reenlig holdt, og ligesom Luften strömmede frit ind gjennem de aabnede Kanonporte, saaledes havde man endnu desforuden en Ventilationsmaskine, som ved en Træskorsteen stod i Forbindelse med överste Dæk, og som ved en dobbelt Mechanisme samtidig borttog den fordærvede og tilförte frisk Luft. Överste Batteri brugtes for Öieblikket slet ikke til Syge, men Overlægen beboede Chefskahyten og hver af Underlægerne et rummeligt Lukaf agter paa dette Dæk.

Hospitalskibet Minden, der altid kun optog Europæere, har afgivet nogle af de værdifuldeste Erfaringer om disses Sundhedstilstand i China. Af dets förste 1000 Syge sees 359 at have lidt af Dysenteri, 281 af Feber, derimod Alt i Alt kun 16 af Rheumatisme, 17 af Lungesygdomme og ikke en Eneste af Leverbetændelse.*) En sund Lever er

*) Dr. Barton har to andre Opgivelser om Leverbetændelser i Hongkong, efter den ene fandtes 10 blandt 180, efter den anden 21 blandt 525 europæiske Syge. Dette giver resp. $5\frac{1}{2}$ og 4 pCt. af hele Sygetallet; men sammenligner man det f.Ex. med den europæiske Madras-Armee, hvor der forekomme 20 pCt. Leverbetændelser blandt hele den effective Styrke, saa stiller Forholdet sig ogsaa her langt gunstigere for China, end for det hele Aaret igjennem hede Ostindien. Dertil kommer, at Sygdommen i China ikke har en saa farlig Charakteer, idet den her er langt mindre tilböielig til Dannelsen af Leverbylder.

ogsaa Hovedkjendetegnet paa den chinesiske, til Forskjel fra den ostindiske Dysenteri, men dog er den förste saa overordentlig dödelig, at der efter ovennævnte Beretning bortreves 54 pCt. af Dysenteri-Patienterne (195 af 359), medens Feberdödeligheden var 24 pCt. (69 af 281), og Gjennemsnitsdödeligheden af alle andre Sygdomme tilsammen kun 14 pCt. (51 af 360). Den endemiske Hong-kong-Feber optræder efter Dr. Dill under to Hovedformer: den congestive Sumpfeber og den betændelsesagtige („ardent") Feber; den förste skal især fremkaldes ved Natteduggen, den anden ved Paavirkning af Solens Straaler, den förste være af asthenisk, den anden af sthenisk Natur; den förste ligner Choleraen, den anden Hjernebetændelsen i sine Symptomer. Hvorfor det samme Miasma hos et Individ frembringer Feber, hos et andet Dysenteri, er det umuligt bestemt at angive, dog synes det, at ikke alene den individuelle Constitution, men ogsaa Aarstiderne have en stor Indflydelse herpaa, og navnlig er det en Kjendsgjerning, at Febrene rase heftigst i Begyndelsen, Dysenterierne först i Slutningen af Sommeren.

Under dette Ophold i Hong-kong blev Seil og Reisning efterseet, et Stel nye Bramseil syet i Land, Varegods og Proviant completteret for sex Maaneder, og Vand fyldt saameget vi kunde rumme. Jeg havde allerede fra Sincapore skrevet til Consul Burd, for at bestille de salte Provisioner samt Brödet at ligge færdige til os. Dette Brev var först ankommet to Dage för os selv. Desuagtet lykkedes det at complettere Alt, eller idetmindste at see Alt saavidt fremmet, at jeg kunde faae det Sidste ombord ved min Tilbagekomst fra Canton, forinden jeg tiltraadte Reisen op ad den östlige chinesiske Kyst, og jeg turde derfor bestemme min Afreise fra Hong-kong til Tirsdag den 30te Juni.

Ifölge de mig tillagte allerhöieste Instructioner skulde jeg conferere med Etatsraad Hansen angaaende hvad der var at varetage til den danske Handels Interesse i China, og navnlig angaaende Ansættelse af Consuler i de for Europæerne aabnede Havne. Ved mit Möde med denne Embedsmand i Ostindien, havde han underrettet mig om, at

han, under sit Ophold i Canton og Hong-kong 1845, havde udnævnt tre Consuler paa nærmere allerhöieste Bifald. Ifölge hvad der var aftalt imellem os i denne Sag, skulde jeg under mit Ophold i China see disse Consuler indsatte i deres Stilling og anerkjendte af de chinesiske Autoriteter, samt lade det danske Flag heise paa de respective Consulater og iövrigt ved Sammenkomster med vedkommende chinesiske Embedsmænd og ved skriftlige Meddelelser fra disse udvirke Gjentagelse af de givne Forsikkringer om den danske Handels frie og uhindrede Drift i de chinesiske Havne, i Lighed med andre europæiske Nationers.

Af de tre af Etatsraad Hansen udnævnte Consuler har jeg allerede nævnt dHrr. Mathieson for Canton og Burd for Hong-kong. Hvad denne Sidste angik, da var den Sag aldeles klar. Hr. Burd var allerede anerkjendt som dansk Consul af den engelske Gouverneur, og han var i Besiddelse og Udövelse af sit Embede.

Angaaende Hr. Mathieson forefandt jeg i Hong-kong Ordre til at forespörge hos den engelske Gouverneur, om der fra hans Side var noget imod, at dette Medlem af det mægtigste engelske Handelshuus i Canton beklædte den ham tildeelte Værdighed. Man havde nemlig i England önsket, at dette Spörgsmaal skulde stilles til Sir John Davis's Afgjörelse, som den, der bedst var kjendt med Forholdene og bedst maatte kunne bedömme, om det maaskee kunde vække Bekymring hos den mistænksomme chinesiske Regjering, at en engelsk Undersaat, der ved sine store Handelsforbindelser var saa mægtig, men som hidtil stod under det brittiske Consulat, erholdt en Ansættelse, der satte ham i en uafhængig Stilling til dette Sidste. Paa mit Andragende i denne Anledning til Sir John Davis erholdt jeg til Svar, at denne Sag alt havde været ham forelagt directe fra den engelske Regjering, og at han havde erklæret sig for, at der aldeles intet kunde være til Hinder for Hr. Mathiesons Ansættelse. Jeg paalagde derfor denne Herre at begive sig til Canton, for at jeg der kunde forestille ham for den chinesiske Gouverneur som dansk Consul og tilböd ham

Reisen derhen med Galathea, hvilket han dog ikke modtog, men begav sig derop med det næste didgaaende Dampskib.

Den tredie Consulat-Post, som Hr. Etatsraad Hansen havde besat, var i Shang-hae, til hvilken en dansk Mand, Hr. Duus, var ansat. Hr. Duus var Associé af et amerikansk Huus i Hong-kong, som önskede at nedsætte et Filial-Huus i den saa stærkt fremblomstrende Handelsplads Shang-hae, den nordligste af de fem for Europæerne aabnede Havne. Hr. Duus var ogsaa i Hong-kong ved min Ankomst dertil og ventede blot paa en Leilighed for at begive sig til sin nye Post, hvorhen jeg tilböd ham Reise med Galathea. Han henvendte sig nu til mig med Andragende om, at jeg vilde virke til at et Stykke Jord maatte blive ham anviist i Shang-hae, til derpaa at bygge sig et Huus, som kunde blive at betragte som det kongelige danske Consulat, og hvorpaa da det danske Flag kunde vaie. Det var klart, at slig Afstaaelse af Grund ikke kunde skee uden imod tilbörlig Pengevederlag, men dette paatog Hr. Duus sig at bære, idetmindste saalænge til Omstændighederne mulig maatte bevæge den danske Regjering til at godtgjöre ham hans Udlæg tildeels, eller maaskee heelt. Jeg vil finde mere passende Leilighed at omtale de Aarsager, der gjorde mig det indlysende, at en slig Anskaffelse af et dansk Factori i Shang-hae vilde være meget önskeligt, naar jeg kommer til at fortælle om mit Ophold i denne By. Hvad der var mig mindre klart, var, hvorvidt det vilde lykkes at bringe den chinesiske Regjering til at gaae ind derpaa. Skulde det lykkes, da maatte det skee, medens jeg opholdt mig i Canton, hvis Gouverneur, den bekjendte Ke-jing alene havde Fuldmagt til at underhandle med de europæiske Magter, og Sagen maatte altsaa tages fat paa her og strax, saafremt den ikke skulde volde mig altfor megen Tidsspilde.

Jeg raadförte mig med Sir John Davis og med Hr. Gutzlaff i denne Sag, som begge vare af den Mening, at det mulig nok vilde lykkes, og at det altid var en Pröve værd, og jeg besluttede da at indgive en Note til Ke-jing i den An-

ledning, mere i Form af en Forespörgsel, end en Begjæring. Hr. Gutzlaff tilböd mig sin Hjelp som Tolk. Den Correspondance, som herved udviklede sig, skal jeg gjengive som en lille Pröve paa chinesisk Diplomatie; den findes nedenunder, mærket A., B., C. Jeg skal blot tilföie, at kun den förste Note blev afsendt fra Hong-kong. Svaret modtog jeg i Canton, hvorpaa da atter mit fornödne Svar afgik didfra, men jeg giver det Hele samlet her, for med det samme at tömme denne Materie.*)

A.

„Forrige Aar correspondered Hansen, Gouverneur over de danske Besiddelser i Indien, med deres Excellence. De bifaldt da, at vore Kjöbmænd skulde have Tilladelse til at handle overeensstemmende med de Tractater, som ere afsluttede med andre Magter, og som en Fölge heraf skulde der knyttes og bestaae venskabelige Forbindelser mellem det himmelske Riges og min Regjering. Jeg har nu modtaget Ordre fra min Konge at styrke disse Venskabsbaand og at lette saameget som muligt vore Handlendes Forretninger."

„Da deres Excellence sidste Aar i November var i Hong-kong, havde vor Consul, Hr. Duus, som er bestemt til Shang-hae, den Ære at tale med Deres Excellence. Men han har indtil Dato endnu ikke kunnet komme til sit Bestemmelsessted. Da jeg nu imidlertid selv gaaer derhen, vil han ledsage mig for at tiltræde sit Embede."

„Jeg skal derfor tillade mig at spörge deres Excellence, om de kan eller vil sende Ordre til Gouverneuren i Shang-hae, for at denne kan overlade ham et Stykke Land til at bygge et Consulat-Huus, for derved at kunne lægge en fast Grundvold til Udvidelse af vore Handelsforbindelser og Skibsfart. Idet jeg sender Deres Excellence denne Meddelelse haaber jeg med Vished et gunstigt Svar og skal vente

*) Det er en Selvfölge, at mine Noter kun ere Indholdet af hvad jeg havde at sige, sat i Stiil af vedkommende Tolk, og at den chinesiske Note er gjengivet mig i Engelsk og af mig oversat paa Dansk.

paa samme. Dette er Gjenstanden for denne Meddelelse, som sendes til

Hans Excellence den höikeiserlige Commissair, Prinds af Blodet, General-Gouverneur i Kvang-tung og Kvang-tsee, Directeur over Krigsdepotet etc. etc.

Ke-jing.

fra

Steen Bille, Capitain ved kongelige Udnævnelse, Chef af den kongelig danske Orlogscorvet Galathea, Kongens Kammerherre, Ridder af Dannebroge og af l'ordre pour le mérite militaire."

25 Juni 1846.

B.

„En Meddelelse."

„Ke, et Medlem af den keiserlige Familie, keiserlig Commissarius, Hovmester hos Kronprindsen, Hjelpe-Minister, Præsident for Krigsbureauet etc. og Generalgouverneur over de to Kvangs, og

„Hvang, Vicepræsident i Krigsbureauet og Gouverneur i Kvang-tung, give herved en Meddelelse som Svar."

„Vi have modtaget eders Brev, hvis hele Indhold vi have gjennemgaaet og gjort os fuldkommen bekjendt med. Vi bemærke imidlertid, ved at gjennemsee det, at eders forrige Gouverneur i Indien, Hansen, i hans Brev, i hvilket han forlanger Copi af de Handelstractater, som ere afsluttede med de forskjellige Lande, kalder sit Land „Tan-kwo", eller „Tan-ma-urh", medens I i eders Brev kalder det „Ta-ne", en Benævnelse, som ikke stemmer overeens med de Navne, som ere givne Landet i de foregaaende Breve."

„Kvang-tung-Lodserne sige som Svar paa de Spörgsmaal, der ere gjorte til dem i denne Anledning, at eders Land er „Hvang-ke-kwo", ogsaa kaldet „det gule Flags Land", og vi vide derfor ikke Grunden til disse Uovereensstemmelser og Forskjelligheder. Endvidere beretter eders forrige Gouverneur i Indien, Hansen, at den Consul, som han har udnævnt til at gaae til Schang-hae, var Kjöbmand „Too-sze", og nu bruger I Navnet „Toe-Je" for den Consul, som I vil bringe til Schang-hae i et Krigskib, saaledes at der ogsaa her er

en Mangel paa Overeensstemmelse i tidligere og nuværende Breve, og det er höilig nödvendigt at vi gjöre Forespörgsel denne Gjenstand angaaende. Vi vilde derfor bebyrde eder med et Svar til Forklaring i disse forskjellige Punkter, for at vi kunne gjöre nödvendige Foranstaltninger til at berigtige Data."

„Hvad angaaer det Spörgsmaal i eders Brev, om vi ville give et Stykke Jord for derpaa at bygge en Regjeringsbolig for eders Consul — til dette i Særdeleshed sige vi, at hver Fod og Tomme Jord i China have deres Eiere, og Alt er Folkets Eiendom. I Henhold til de Tractater, som ere fastsatte med andre Lande, hvilke bestemme, at naar Fremmede komme til en af de fem Havne for at drive Handel, hvad enten de leie Huse af Indbyggerne, eller leie Indbyggernes Jord, og bygge Huse derpaa for dem selv, maae de i begge Tilfælde fastsætte Prisen paa en retlig Maade med Eierne, og det skal ikke være tilladt Chineserne at begaae Udskeielser, ikke heller de Fremmede at bruge Tvang i saadanne Forretninger. For nærværende Tid tage de forskjellige Landes Consuler deres Forholdsregler paa een og samme Maade, og i Samklang hermed gives aldrig nogen chinesisk Embedsmand noget Jord, hvorpaa der kan bygges en Embedsbolig. Naar eders Consul er ankommen til Shang-hae, vil han blive behandlet med al Höflighed af de chinesiske Embedsmænd; og hvad enten han har til Hensigt at leie et Huus af Indbyggerne, eller at leie noget Jord for derpaa at bygge et Huus, skal han meddele det til de locale Autoriteter, og fuldföre Forhandlingen paa en retlig Maade med Stedets Beboere. De ville da handle overeensstemmende med de Regler, som ere fastsatte for lignende Tilfælde med andre Landes Indvaanere. Imidlertid er det besluttet, at vi give eder denne Meddelelse som Svar, og vi gribe Leiligheden til at udtrykke vort Haab om, at Forfremmelsens Lykke vil slutte sig omkring Eder. En nödvendig Meddelelse til

Bille, en Capitain i den kongelige danske Marine, Kongens Kammerherre, Ridder af Dannebroge og af l'ordre pour le mérite militaire."

„Den 1 Juli 1846."

Dette Svar forekom mig af den Art, at det krævede et passende Gjensvar. Afslaget paa min Begjæring om Afstaaelse af et Stykke Jord, ansaae jeg for underordnet; det, jeg havde begjæret, kunde ikke tilstaaes, og dermed var Sagen forbi. Men den förste Deel af Svaret forekom mig at indeholde en vis Affectation af fornem Uvidenhed om vort Lands Tilværelse. Der var tillige noget uforskammet i at sammenligne Etatsraad Hansens og mine Ord med Lodsernes Udsagn, hvilket jeg troede ikke at burde lade gaae ubemærket hen. Endelig befrygtede jeg en — frivillig eller ufrivillig — Blanding af det danske og det svenske Flags Udseende, idet Lodserne havde kaldt Galathea „Skibet med det gule Flag"*). Jeg affattede derfor mit Svar saaledes, at det maatte kunne spores, at jeg, paa den danske Regjerings Vegne, ikke var tilsinds at lade mig Sligt gefalde. Det löd saaledes:

C.

„Capitain Steen Bille, Chef af Hans Danske Majestæts Corvet Galathea, Kongens Kammerherre, Ridder af Dannebroge og af l'ordre pour le mérite militaire, sender sin ærbödigste Hilsen til Hans Excellence Ke-jing, Gouverneur etc.

„Han önsker först at frembringe sin oprigtige Tak for det forbindtlige og hurtige Svar paa hans Skrivelse af 25 Juni."

„Han beklager meget, at der er opstaaet en Forskjel i den Maade, paa hvilken Ordet „Danmark" og Navnet paa den til Shang-hae bestemte Consul Hr. „Duus" er bleven skrevet i det chinesiske Sprog, en Forskjel, som alene kan opstaae ved den forskjellige Skrivemaade, som er bleven anvendt af de forskjellige Tolke, som have oversat de oprindelige danske Noter fra Hr. Hansen forrige Aar, og fra Capt. Bille dette Aar, i det chinesiske Sprog. Hvad angaaer det som Lodserne have erklæret eller forklaret, kan Capt. Bille ikke

*) Dette var dog ikkun, som jeg senere erfarede, en Erindring fra det dansk-asiatiske Compagnies Factori i Canton, som kaldtes: „det gule Flags Hong", men af hvad Grund det havde faaet dette Navn, har jeg ikke kunnet opdage. (Jvfr. Slutningen af dette Afsnit.)

have nogen Mening om, eller noget Ansvar for, da han aldrig har autoriseret dem til at give nogen Forsikkring i hans Navn, og da de aldrig have spurgt ham om noget i denne Anledning. Capt. Bille kan kun forsikkre, at den forhen omtalte Hr. Hansen, Gouverneur over Hans Danske Majestæts Colonier i Indien, som ifjor underhandlede om Vedligeholdelse af en venskabelig Forbindelse imellem det himmelske Rige og Danmark, og som udnævnte de kongelige danske Consuler i Chinas Havne, at denne Hr. Hansen og Capt. Bille begge ere Sönner af det samme Land, og ere Undersaatter af den samme Konge, ligesaavel som at de begge have skrevet de omtalte Navne, i deres Sprog, paa samme Maade, nemlig „Danmark“ og „Duus“.“

„Capt. Bille maa endvidere meget bestemt forsikkre, at Skibe som komme fra Danmark, aldrig have fört noget guult Flag, men altid et rödt Flag med et hvidt Kors, et Flag, som i mere end et Aarhundrede er seet veiende ombord paa de danske Skibe paa Canton-Floden, som i dette Öieblik er heist ombord paa den danske Corvet Galathea, der ligger til Ankers ved Vampoa, og som vil blive heist af de danske Consuler i de chinesiske Havne Canton og Shang-hae saasnart disse Herrer ere blevne forestillede i deres nye Stilling for de respective chinesiske Gouverneurer.“

„Efter denne Forklaring har Capt. Bille kun tilbage, at frembringe sin Tak til hans Excellence for det Löfte, han saa godhedsfuldt har givet ham, om at de locale Autoriteter i Shang-hae ville blive beordrede at behandle den danske Consul Hr. Duus med Höflighed, og at disse Autoriteter, naarsomhelst Hr. Duus skulde henvende sig til dem, for at leie enten Huus, eller Grund til at bygge paa, ville staae ham bi og see Sagen forhandlet paa en billig Maade. Capitain Bille har kun villet være sikker paa, at den danske Consul, ved sin Ankomst til Shang-hae, skulde blive vel modtaget og anerkjendt i sin Stilling af de locale Autoriteter, samt blive sat i Stand til med Lethed at erholde en behagelig og passende Bolig.“

„Canton 9 Juli 1846.“

Den 30 Juni om Morgenen Kl. 6½ lettede vi fra Hongkong med to chinesiske Lodser ombord. Det havde blæst haardt Dagen för; Söen var endnu meget oprört, og en stiv Kuling af SO. begunstigede vor Fart op til Canton. Allerede Kl. 4 Eftermiddag laae vi til Ankers paa Vampoa Rhed, af Englænderne kaldet „Blenheim reach“ efter Linieskibet Blenheim, som i den chinesiske Krig var det förste Linieskib, der naaede herop.

Trods Horsburgh's ypperlige Anviisning bör Seiladsen paa Cantonfloden aldrig foretages uden Lods, idetmindste ikke med Skibe, der stikke over 12 Fod. Vi gik gjennem Lantoa-Canalen, og styrede derfra Cours for „Lintin“, som man maa Vester om, og man har da at vogte sig for Lintin-Sande, i Særdeleshed Nordspidsen af disse Grunde.

Nord for Lintin bliver Farvandet noget bredere, og med NV. og NNV.-Cours vil man snart faae „Lankeet-Island“ i Sigte, og kort efter det höie Land ved „Chuen-peek" paa Fastlandet oppe mod „Bocca-tigris“.

Paa Vestvallen ligeoverfor Lintin ligger „Cap-singmoon“ Havn, som dengang fremböd et höist mærkeligt Syn, og neppe har det forandret sig siden. Her ligger en heel Flaade af europæiske Koffardiskibe, ladede med Opium og tjenende til Pakhuse for denne i China saa stærkt prohiberede, men for Chineserne aldeles uundværlige Gift. Opiummet bliver dem tilfört fra Ostindien i de för omtalte velseilende „Clippers“, i Almindelighed smaa meget skarptbyggede Skonnerter eller Brigger, som, efter at have udlosset deres Ladninger i de store Skibe, vende snarest muligt tilbage, ladede med klingende Mynt, som er indkommen for det solgte Opium. De store Skibe ligge her saa godt som aftaklede, stærkt fortöiede, men velbevæbnede, dannende en lille flydende Republik, bestemte paa at gjöre fælleds Sag mod deres fælleds Fjender: nemlig den chinesiske Regjerings Toldvæsen og de chinesiske Ladroner eller Pirater. De Sidste ere dem de besværligste at holde fra Livet, og der finder ikke sjelden alvorlige Conflicter Sted. De Förste derimod gjöre dem liden eller ingen Skade. Det er en noksom bekjendt Ting, at Mandarinerne, om de ikke ere

directe Medinteressenter i Opiums-Smugleriet, saa ere de dog indirecte Deeltagere deri, og al den Skade, der stundom hænder, er at en enkelt Baad med Opium confiskeres, sandsynligviis da altid til Fordeel for Mandarinerne, for dermed at dysse vedkommende Autoritet i Sövn.

För Krigen med England var Hoved-Oplagsstedet for Opium paa selve Öen Lintin, og Ladningerne consigneredes til de chinesiske Kjöbmænds derboende Agenter, hvorfra Opiummet da senere indsmugledes i smaa Qvantiteter, enten til Canton selv, eller til de utallige Smuthuller, som denne store Flod med sin Uendelighed af Canaler og Smaaöer frembyder. Nu have Ladnings-Eierne selv taget denne Trafik i deres Hænder, idet de ikke have villet udsætte sig for de uhyre Tab, som vilde være Fölgen af en pludselig Confiscation af et saadant fast Oplag paa Land. De tör saa meget mindre staae denne Risico, som de engelske Autoriteter i China, Gouverneuren i Hong-kong og General-Consulen i Canton, paa det Bestemteste have fornægtet enhversomhelst Indblanding i, endsige Beskyttelse af Opiums-Smugleriet, eller Alt hvad det maatte före med sig.

Det har været ofte nok paastaaet og gjentaget, at England begyndte Krigen med China, fordi den chinesiske Regjering ikke vilde taale den ulovlige Opiumshandel paa sine Kyster. Jeg har ovenfor i faa Træk sögt at opfriske i mine Læseres Erindring, hvad der gik for sig, för Krigen bröd ud, og troer det saameget mindre vigtigt, endsige nödvendigt her at gaae ind paa at afhandle eller före noget Beviis i denne Sag, som Beviset for en saadan Beskyldning i al Fald tilkommer den der fremsætter den. Jeg skal derfor indskrænke mig til at anföre, at jeg fra mit Ophold i China har medtaget den Overbeviisning, at denne Beskyldning er ugrundet. De engelske Autoriteter paatog sig aldrig at beskytte Smugleriet, men de sögte at beskytte de engelske Undersaatter mod den chinesiske Regjering, som i sin billige Harme over den Uforskammethed, hvormed Smugleriet dreves, vilde gjöre alle Europæere solidarisk ansvarlige for hvad Enkelte forbröd. Dette for europæiske Begreber saa oprörende Princip, at lade Straffen ramme de

Uskyldige, naar de Skyldige ikke kunne naaes, er en simpel Anvendelse af den Grundsætning, der har sin Rod i Confucii Lære, der gaaer igjennem den hele chinesiske Lovgivning, og fra denne igjennem de nationale Sæder og Skikke. En Gouverneur er ansvarlig for sin Provinds, en Byfoged for sin By, den Förste i Gaden er ansvarlig for dem der boe i den, Faderen for sine Börn o. s. fr. De engelske Opiumssmuglere vare upaatvivlelig skyldige, og havde det været i Europa, vilde den engelske Regjering sikkert overladt dem til den Straf, de havde paadraget sig efter det Lands Love, hvor Forbrydelsen var begaaet. Men da man ikke kunde finde de Skyldige, vilde man straffe de Uskyldige, thi straffes skulde der, og Grusomheden af de Straffe, som der truedes med, bevirkede at de Engelske fra deres Side, inclusive Autoriteterne, gjorde fælleds Sag for at unddrage de Skyldige en saa afskyelig Behandling. Her var altsaa et Sammenstöd mellem de chinesiske Love og Grundsætninger paa den ene Side, og europæiske Begreber om Ret og Billighed paa den anden. De chinesiske Överstbefalendes blinde Harme strandede paa de brittiske Autoriteters rolige og faste Holdning; den ene Voldsomhed aflöste den anden, og nu kom det til de aabenbare Fjendtligheder, som gjorde Krigens Nödvendighed uafviselig.

Naar man er kommen op under det höie Land ved Chuen-peek, befinder man sig i det Snevre af Floden, som her klemmes sammen mellem det faste Land mod Öst og en Mængde större og mindre Öer mod Vest. Snart efter passerer man det egentlige Bocca-tigris. Store Casteller ere anlagte op ad Höiene, saavel paa Fastlandet som paa den nordre Vantong-Ö. Ihvorvel disse Fæstningsværker ere betydelig udbedrede siden deu engelske Krig, ere de neppe istand til i deres nuværende Skikkelse at forbyde Indseilingen. Men Beliggenheden er saaledes, at der vel ingen Tvivl er om, at dette Punkt kunde befæstes saa stærkt, at al Passage derforbi gjordes umulig, thi Bocca-tigris's hele Bredde er ikke 1500 Alen.

Indenfor Bocca-tigris laae endeel chinesiske Orlogsmænd til Ankers. Nogle af dem vare taklede som Fregatter,

men med en saa plump Reisning, at de afgav et aldeles carricaturagtigt Billede paa en Orlogsmand. Hertil kom, at Skrogene vare sortmalede med canarigule Kanonporte, og i disse igjen hver Kanonmunding röd med et guult Speil. De fleste af de derliggende Fartöier, som alle hörte til Orlogsmarinen, vare bevæbnede Junker, med den Takling og det Udseende, som ere disse Fartöier eiendommelige.

Naar man er Bocca-tigris forbi, er man egentlig först i selve Floden. Paa den östlige Val seer man hele Tiden det faste Land, lavt, fladt, med veldyrkede Marker, med enkelte Plantager, med mange Vaaningshuse, og hist og her hele Landsbyer; det hele er venligt, men uden pittoresk Virkning. Paa den vestlige Side har man först Öen Tigris, som er temmelig höi og dannet af Klippemasser, senere lange, ganske lave, tildeels oversvömmede Sandbanker, som höiere oppe i Floden overgaae til gröntbeklædte stundom opdyrkede, flade Öer. Paa disse Holme bruge Chineserne at lade deres Ænder gaae paa Sti, hvorved disse Dyr blive overmaade fede. Ænder med Alt hvad deraf kan laves, er nemlig en Yndlingsspise for dette lækkermundede Folk. Store Pramme med lukkede Skure, som tjene til Vaaningshuse for hele Familier, seile med Strömmen ned ad Floden, og lægge til ved en eller anden saadan Græsö. En Bro nedlades, og nu strömme Ænderne i mange tusindviis ud over Broen, og udbrede sig over Öen. Det seer ud, som om et Sneedække pludselig havde lagt sig over den lysegrönne Mark. Ved Aften kaldes de tilbage ved Stöd i en Pibe, Hunde drive dem sammen. Geskjæftig snadre de afsted over Broen og ombord igjen, Besidderen af denne lille Stat staaer ved Broen med en lille Pidsk, og de Sidste af hans Undersaatter faae ubarmhjertigen Vægten af hans Regjeringscepter at smage.

Paa to Steder, som i Kaartet ere mærkede med Navnet „förste“ og „anden Barre“, er Farvandet saa smalt for store Skibe, og Strömmen dertil saa strid, at Lodserne ikke vove sig derigjennem, uden i Forveien at have afmærket Löbet med udlagte Fartöier. Denne Tjeneste besörge Lodserne ved Baade, som de dertil leie, saa at man ingen videre

Uleilighed har deraf, end at betale dem deres ingenlunde ubillige Fordringer.

Ankomne paa Vampoa Rhed gik vi strax i Værk med at fortöie Skibet. Da vi laae paa vor Plads, peiltes:

„North shore pagode“ i N. 53° V. og
„first bar large house“ i N. 22° O.

Paa denne Plads laae vi paa 5 Fv. Vand med overordentlig stærk Holdebuud. En stor Mængde Skibe, mest engelske og amerikanske, laae paa Rheden indenfor os, op imod Vampoa-Öen; men den större Masse af Bombay-Skibene var först ventende hertil. Ret Syd for os havde vi en stor flad Ö, som förer Navnet „Danes Island“, paa hvilken der findes et Pagodetaarn og endeel Vaaningshuse, og som er den eneste af disse Öer, hvor det er Europæerne tilladt at gaae i Land.

Næste Morgen gik jeg op til Canton i en stor chinesisk Baad. Vor Landsmand, Consul Burd, var kommen i dette Fartöi fra Hong-kong, for at være os til Tjeneste under vort Ophold i Canton, et Sted, han som gammel China-Capitain var velbekjendt med. En saadan „fast-boat“ der har 14 — 16 Mands Besætning, er en stor, fortil spids, men agter bred, fiirkantet Baad, i hvis Midte staaer et rummeligt Ruf; udenom dette löber et smalt Galleri, som forbinder For- og Agterdelen af Baaden. I Ruffet findes en meget rummelig Kahyt forrest, og agterst en mindre, som vi tilsöes vilde kalde en Stirrids, hvor Tjenerskabet opholder sig og hvor Provisioner &c. opbevares. Agterdelen af Fartöiet er til Roergjængerne, og ude paa Hækken, der hænger ud over Vandet, staaer en Kabys, som er Hovedsamlingsstedet for det ledige Mardskab. Her er da altsaa just det omvendte System af det, hvad der er Skik og Brug i europæiske Fartöier, hvor Kahytten er agter og Kabys med Tilbehör for. Men det bliver ikke sidste Gang, jeg kommer til at fremhæve denne mod Europæerne saa afstikkende Modsætning, saavel i det daglige Livs materielle Fornödenheder, som i Sæder og Skikke, i Begreber om Höflighed og Gjæstfrihed mod Andre, som om Velvære og Beqvemmelighed for sig selv. Nedgangen til Kahytten var paa

Ruffets Forkant. Her laae et lille Galleri, hvor man, ligesom ogsaa fra Ruffets Tag, kunde nyde den friske Luft og den smukke Udsigt. Paa hver sin Side af Hytten stod en lille Kanon, og imellem disse flere Kasser, fyldte med Stene og en heel Bunke af Bambusspyd: Alt i Forudsætning af et muligt Sörover-Angreb. Spydene vare forsynede med Jernpigge, og for at Fjenden ikke skulde kunne faae Hold i dem, havde man paa deres forreste Deel behörig indsmurt dem i Sæbe. Den forreste Deel af Baaden var en lidt ophöiet Bakke, hvorfra Seilene for störste Delen manoeuvreredes. Fartöiet havde to Master med to svære Trinketseil af Matter. Seilene rebedes fra neden og heistes med meget Besvær ved Hjelp af et Spil; skulde en Matros tilveirs, da klavrede han op ad Touget, brugende Hænder og Födder til at slutte om det, idet han lod det glide ind mellem sin store og anden Taa. Da vi midt under Touren fik en dygtig Byge over Hovederne paa os, kastede de chinesiske Söfolk sig i nogle meget charakteristiske Regnkapper, der ikke vare sammensatte af andet end et tykt Lag af lange Græsstraae.

Jeg har omtalt dette Fartöi saa nöiagtigt, fordi herved er omtrent alle deres Flodfartöier beskrevne, altid med tilbörligt Hensyn paa Störrelsen. Selv de smaa Æggebaade (saaledes kaldede, fordi deres Form virkelig er overmaade liig et paa Længden gjennemskaaret Æg), som vi alt havde seet ved Macao, og som tjene til Befordring fra et Punkt til et andet paa Floden inde ved Byen, have deres to smaa Kahytter, hvoraf den forreste med sine pæne Matter paa Gulvet og sine sneehvide Bænke tjener til Ophold for Passagererne, den agterste er den i Baaden boende Families daglige Bolig. Agter staaer da den gamle Matrone, Familiens ældste Medlem, og vrikker med den store Aare, som tjener til Roer; forude, lige paa Spidsen af Baaden, sidder den Yngste, næsten altid en kjön, ung Pige; hun förer to Aarer og roer dem med to kraftige, men ingenlunde ugracieuse Arme, medens hun lader sine sorte, spillende Öine udsende skarpe, spidse Straaler og strækker

sine smaa nögne veldannede Födder*) og runde, smukt formede Been langt frem i Baaden, alt for at stikke det störst mulige Hul paa Passagerernes Hjerter, i det Haab, at Hjerte og Pung skal löbe i Eet. I alle disse Fartöier findes paa det Sted, som skiller For- fra Agter-Kahytten, et Skab paa hver Side af Dören, hvoraf det ene er til Porcelain og andet Huusgeraad, det andet indeholder et lille Guddomstempel, tjenende til Huusandagt, og vil man aabne det, finder man det altid forsynet med nogle halv nedbrændte Rögelsepinde, hvormed den gamle Matrone har ledsaget sine Bönner. Men kigger man ind ad Dören til den agterste Kahyt, da seer man ofte tre, fire, fem smaa Chineser-Unger ligge og kravle paa Gulvmatten, med en tynd Skjorte til eneste Paaklædning og med en eller oftest flere fremspirende, flettede Pidske paa det iövrigt skaldede Hoved. De meget Smaa have en lille Tönde paa Ryggen, for at flyde, dersom de falde i Vandet, og imellem Moderens Skuldre hænger ofte den Allermindste fastbunden i et Törklæde, for at hun kan have Armene frie til at styre sin Aare, et Arbeide, der stundom falder heel besværligt, især oppe ved Canton By selv, men som hun altid udförer med en beundringsværdig Sikkerhed og Lethed.

Paa den hele Fart fra Vampoa til Canton möder man Myriader af Fartöier, store og smaa, af alle mulige Dimensioner, stundom ladede til midt paa Masten med Trælast, Bomuldsvarer, Kister og Kasser, Gröntsager og levende Kreaturer. De drive med Strömmen, de seile op imod den, de krydse hverandres Cours hundrede Gange i Timen; stedse vide de at undgaae hverandre, sjelden eller aldrig

*) Man blande ikke disse smaa chinesiske Födder, der see ud saaledes som vor Herre har skabt dem, med dem Chineserinderne selv skabe sig, ved at klemme dem ind i et Snörliv. Om disse Sidste vil jeg faae Leilighed til at tale i det Fölgende, men skal her kun bemærke, at de chinesiske Fruentimmer have saameget mere Uret i denne barbariske Mode, som de af Naturen synes at være meget begunstigede i denne Retning.

hörer man om Ulykker. Saavel paa denne min förste Tour paa Canton-Floden, som senere, hvad enten det var Mandfolk eller Fruentimmer, der betjente dem, maatte jeg forbauses over deres Dygtighed i at beregne Strömmens Sætning, og deres Behændighed i at gaae klar af hinanden. Jeg antager Cantonflodens Baadsfolk for i deres Fag at være nogle af de flinkeste, som findes paa Jorden.

Det vilde være et ligesaa forgjæves som trættende og vidtlöftigt Arbeide at beskrive Alt, hvad vi saae og gik forbi paa denne fire Mile lange Fart op ad Floden til Canton. Hovedcharacteren af Kysten paa Nordvallen eller venstre Bredde (Floden har fra „first bar“ taget en ost- og vestlig Retning) er stedse den samme: lav, flad, meget vel dyrket og stærkt befolket. Orange- og Banan-Træer danne Forgrunden paa de side Riis- og Sukker-Marker, medens det fjerne Bagland hæver sig med höie Bjerge. Den ene Landsby löser den anden af, og alt som man kommer höiere op mod Canton, rykke de tættere sammen, saa at de tilsidst danne en eneste fortsat By, som da bliver Cantons Forstad ud mod Öst. Paa Sydvallen har man först Vampoa-Ö med Byen af samme Navn. Her staaer et Pagodetaarn, der er otte Stokværk höit, og skal være saa gammelt, at Ingen mindes dets Oprindelse. Længere henne passeres endnu nogle flere af disse obeliskformede Taarne, og det er netop ved at faae to af dem overeet, at man veed sig at være halvveis op til Canton By. Ikke en eneste chinesisk Junk opdages mellem den Skov af Master, der strækker sig langs Vampoa-Ö, derimod falder Öiet strax paa to aftaklede græsgrönne Smaaskudder, der rimeligviis med Flid ere gjorte saa kjendelige imellem deres mange större Kamerater; det ene er et Doctor- det andet et Proviant-Skib. I det Förste har en engelsk Læge taget Bolig, for at være til Tjeneste for de mange europæiske Skibe, som ligge paa Vampoa-Rhed, og som have meget for lang Vei at sende til Canton efter Lægehjælp. Proviant-Skibet er et Depot saavel af salte som ferske Provisioner, hvor Skibene kunne forsyne sig, og saaledes ogsaa spare den lange og ikke sjelden farefulde Vei for deres Fartöier.

Et Blik ind paa Öen overbeviser En strax om dens stærke Befolkning; de chinesiske Boutiker ligge, byggede paa Pæle, i en lang Række langs med Flodbredden, og enkeltstaaende Vaaningshuse afvexle her, saavelsom længere vester paa, med hele Landsbyer; de komme frem eller skjule sig for Öiet, alt eftersom man passerer de mange större og mindre Græsholme, som opfylde Flodleiet paa denne Side, og hvorimellem der gaae Canaler, der alle ere seilbare, naturligviis ifölge Skibenes Dybgaaende, men uden mindste skjulte Fare, selv om man kom paa Grund.

Hvad der i höi Grad interesserede mig paa denne Fart, var at see Levningerne af de Stakader og Batterier, som Chineserne i forrige Krig havde oprettet, i den Tanke dermed at spærre Floden. Stærke Bomme, svært fortöiede med Ankre og Kjeder paa begge Flodbredder, beskyttede af Batterier paa begge Sider, laae tvers over Floden. Men Dampskibet Nemesis, under sin kjække Chef Capt. Hall, bakkede sig ned paa dem, rettede congrevske Raketter mod de af Chineserne tætbesatte Flydebroer, kastede en Jernkjæde omkring Bommene midt under den fjendtlige Ild, og dampede saa væk med Ebben hen, tagende Bommen med sig og aabnede saaledes Veien for den engelske Escadre. Nu have Chineserne anlagt nye og meget svære Batterier paa dette overordentlig snevre Sted af Floden, men saalænge de ikke lære at blive bedre Artillerister, vil det neppe lykkes dem at spærre denne store Landevei til deres vigtigste Handelsby.

Det overstiger de Kræfter, jeg formaaer at lægge i min Pen, at afmale det Billede, der udfolder sig for Ens Öie, naar man er passeret den lange, smalle Ö, som ligger Vest for Vampoa Island, og nu paa engang faaer hele Floden og Canton By aaben foran sig. Man maa have seet det, for at gjöre sig et Begreb derom, og naar man har seet det, begriber man det dog ikke. Umærkelig, men piilsnar, glider man med Strömmen hen, man troer man ligger stille og seer de mest afvexlende Billeder ile forbi, det förste forsvinder hurtigt aflöst af et andet, af et tredie, og ingen af dem faaer man Tid til at opfatte. Det er Myri-

ader af Baade, Krigs- og Handels-Junker, Pramme, Huse paa Vandet og Skibe paa Landet, Broer, Pæle, flydende Restaurationer, svömmende Boutiker, Pagoder og Pakhuse. Især paa Sydbredden findes disse forunderlige Dobbeltdannelser af Huus foroven og Skib forneden, med en höi, bred Trappe ned mod Floden; paa Trappen mylrer det af nögne Smaaunger, der staae hver med sin lille Vifte i Haanden, og i den aabne Dör vise sig Husets qvindelige Skjönheder, som ved deres Fakter tydelig nok give tilkjende, at man ikke indenfor maa vente at finde Dydens Boliger. Den lille Nöddeskal af Baad, der kun bærer eet Menneske, hvori den fattige Chineser langsomt roer sine Frugter og Levnetsmidler over paa den anden Side, skjæres piilsnar forbi af den slanke, mangeaarede Opiumssmugler og af Europæerens utrolig lange, smalle Væddelöbsgig; Thee- og Saltskibene, store, skumle, bruunsorte Kasser, drive ned ad Floden ved Siden af de ziirlige Mandarinbaade og de maaskee endnu pynteligere, lysegrönne og rigelig forgyldte „flower boats“. Og alt dette oplives af en aldeles utallig Folkemasse af begge Kjön, af alle Aldre, som opfylde Luften med Skrig og Skraal, Raab med Varer, Larmen med Gong-Gongs, alt som de i rastlös Stræben, förte af Ström eller Vind, ile hinanden forbi. Thi har jeg ovenfor givet de chinesiske Baadsfolk Charakteren præ ceteris for deres Dygtighed, saa maa jeg med Hensyn paa Taushed — denne i vore Öine saa store Sömands-Dyd — sætte et stort Minus ved Siden af, thi i Henseende til at gjöre Alarm tage de endng Luven fra Grækerne og Provençalerne: hos disse er det dog kun Mandfolk, der stöie og raabe, her i Canton er det tillige Fruentimmer og Börn, der opfylde Luften med Hviin og Skrig.

Man maa imidlertid ingenlunde antage, at alle disse flydende Boliger ere i Bevægelse. Nei! en stor Deel ligge ganske stille, fortöiede til Pæle eller for deres Ankere, ja, snart befinder man sig i formelige Gader af flydende Huse, som man maa passere igjennem, og som formodentlig have deres bestemte Navne. Det er saare vanskeligt, ja paa flere Steder fast umuligt, at skjelne Grændsen, som skiller Land

fra Vand, thi stundom har man bygget Husene paa Pæle og Broer heelt ud i Vandet, og stundom har man halet Skibe og Pramme op paa det faste Land og opslaaet sin Bolig i dem.

Men spörger man mig, om det Indtryk, jeg modtog ved min Indfart til Canton, har efterladt en behagelig Erindring hos mig, da maa jeg besvare dette med et bestemt Nei! De Billeder, man har for Öiet, alt som man glider forbi, ere de mærkeligste, man har seet, de ligne intet andet, de lade sig ikke beskrive, men de opfylde ikke Sindet med glade Anelser om Alt, hvad man tör vente, saaledes som naar man seiler ned ad Rhinen, Donau, eller Frankrigs deilige Loire, og ved en Omdreining pludselig seer en stor By med al dens Omgivelse ligge for sig — kort sagt: disse Billeder ere stygge. Og hvorfor ere de stygge? — Jeg troer Aarsagen maa söges först i deres totale Mangel paa Farve-Afvexling. Alting er skidengraat — ligesom umalet Træ efter lang Tids Udsættelse for Luften — Huse, Baade, Pramme, ja Floden selv med sit ækle, guulgraa, stedse oprörte Vand. Det er en feil Idee at troe, at Alt i det himmelske Rige nödvendigt skulde bære glimrende chinesiske Farver — Nei! dem gjemme de til det Indre i deres Pagoder og Huse, til deres Skilter over Boutikerne o.a.dsl. Maaskee seer det ogsaa anderledes ud oppe i det Indre af Byen, men her paa Floden er Alting Graat i Graat; neppe saameget som et Træ, endsige en Have, seer man paa den hele Strækning som en velgjörende Afvexling i dette mörke Billede. Og saa er her ingen smukke Kaier med snorlige Rækker af venlige Huse, ingen Pragtbygninger, ingen aabne Pladser, intet Kirketaarn, kort Intet af alt det, der gjör en europæisk By ved en stor Flod saa overordentlig skjön at see til for den ankommende Reisende. Alt er overlæsset med Træbygninger; Alt vidner om travl materiel Virksomhed, Intet om ophöiede Tanker, for at skabe Aandsnydelse, intet Mindesmærke om Fortids Storhed, intet udvortes Vidnesbyrd om Nutids Velstand.

Man bemærker under Indseilingen paa den nordre Bred de to smaa Holme „french“ og „dutch folly“, som nu ere

stærkt bebyggede og tillige befæstede. Man sagde mig, at de have faaet deres Navn deraf, at vedkommende Factorier i sin Tid have havt dem i Besiddelse og have forsögt paa i al Stilhed at befæste dem for egen Regning, hvilket den chinesiske Regjering da öieblikkelig forpurrede, ligesom den til Straf tog Öerne fra de Fremmede igjen.

Det var Kl. 2 om Eftermiddagen, at vi ankom med vor store Baad foran de europæiske Factoriers Qvarteer, hvor vi ankrede op, og i et Nu vare vi omringede af en utallig Mængde af de ovenbeskrevne Æggebaade, hvis qvindelige Befolkning paa alle mulige Maader opfordrede os til at tage dem i Tjeneste. I en af disse var jeg faa Öieblikke efter i Land paa chinesisk Grund paa den Hong, hvor Hr. Jardine, Compagnon af Hr. Mathieson, boede og havde sin hele Handelsbedrift.

De europæiske Factorier ligge i den Deel af Cantons Forstæder, som strækker sig SV. ud fra den egentlige By. Ikke trehundrede Skridt fra Flodbredden stöder man paa den med Floden parallel löbende höie Muur, som omgiver den for Europæerne factisk utilgængelige Deel af Canton, den gamle eller tartariske Stad. Et Fladerum af omtrent 10,000 □ Alen er al den Grund, Europæerne og Amerikanerne have at bygge paa. Her have de forskjellige handlende Nationer opslaaet deres Boliger, blandt hvilke der nu, — efterat, siden Fredslutningen med England, et bestemt Stykke Land er blevet dem tilsikkret, som staaer under den engelske Consuls umiddelbare Beskyttelse, — findes meget prægtige Bygninger, som deels allerede ere færdige og beboede, deels endnu staae under Bygning. Saaledes var f. Ex. to sande Paladser endnu under Arbeide: det ene til det engelske General-Consulat, det andet for Huset Jardine-Mathiesons Regning. Nede ved Floden, omgivet af en höi Muur paa de tre Sider, begrændset af Vandet paa den fjerde, ligger en lille Have; den er vel hundrede Skridt lang og ikke fuldt saa bred. Det amerikanske Flag vaier her paa en höi Flagstang midt for det bagved liggende amerikanske Consulat, og Haven kaldes derfor den amerikanske Have. Den er udlagt med Spadseregange og har nogle Træer og Buske i de mellemlig-

gende Bede. Dette er Europæernes eneste Spadsereplads; her kunne de drage lidt frisk Luft og dog finde Skygge for Solens Straaler, efterat have tilbragt Dagen möisommelig ved Skrivepulten i det indesluttede Contoir. Det forrige danske, svenske og franske Factori ere ikke opförte igjen, siden de afbrændte under Pöbelopstanden i 1842; det amerikanske Factori stod igjen i sin fulde Pragt, det engelske var, som omtalt, endnu under Bygning. Indtil disse Boliger blive færdige, boede, under mit Ophold i Canton, baade den engelske General-Consul Mac-Gregor — os velbekjendt fra hans lange Ophold som brittisk Generalconsul i Helsingör — og Hr. Jardine i nogle chinesiske Hongs tæt ved de europæiske Factorier. „Hong“ er Navnet paa et Kjöbmandshuus med tilhörende Contoirer, Varelager og Pakhuse. De ligge gjerne ud imod Söen og optage derfra indefter et dybt smalt Rum, som er afdeelt ved flere tversgaaende Bygninger, disse igjen forbundne indbyrdes med Gallerier og Passager. I de tversliggende Bygninger ere da Vaaningsleilighederne og Contoirerne; langs Hongens Længde löbe de store Pakhuse. Underneden paa begge Sider af de forskjellige Gaarde, ere Skure, som tjene deels til Oplag af Varer, deels ogsaa til Bolig for Hongens lavere Betjente, Kulis o. A. Ude ved Vandet er et Slæbested, og her myl rer det da af store og smaa Fartöier, og en rastlös Virksomhed med Ud- og Indskibning, Frem- og Tilbageslæben med Varer vidner noksom om den umaadelige Handel, der drives paa denne Plads.

Uagtet Hr. Jardine med sand brittisk Gjæstfrihed römmede sit Sovekammer, for at overlade det til mig, og gjorde Alt, hvad der stod i hans Magt, for at jeg skulde have det saa godt som muligt, maa jeg oprigtig tilstaae, at jeg boede meget slet, idetmindste meget indskrænket, og havde det langtfra comfortabelt. Hvad der især generede mig, var Rögen og Lugten fra de chinesiske Kjökkener fra de lavere Huse, som laae lige udenfor mine Vinduer, og hvor der blev kogt og braset fra den tidlige Morgen til den sildige Aften. Chineserne ere de stærkest spisende Folk, jeg har truffet paa, men det forstaaer sig, de ere

ogsaa uden Sammenligning de arbeidsomste, og, man skal ikke binde Munden paa Oxen, som tærsker.

Canton har kun et eneste lille Hotel i den saakaldte danske Hong, og da det var ligesaa slet som indskrænket, saae mine Officerer sig nödte til fuldkommen at indlogere sig paa deres Flodfartöi, og vare altsaa endnu værre farne end jeg. Den förste Nat havde Hr. Mathieson tilbudt dem Logis paa en Skonnert, han havde liggende udenfor Factorierne, og de fandt her en rummelig Kahyt, og fire gode Sophaer. Men herved lod den hinduiske Hovmester det ogsaa beroe. Paa Alt, hvad de forresten bade om: Hovedpude, Lagener, Lys om Aftenen, The eller Kaffe om Morgenen, havde han kun eet og bestandig det samme Svar: „No, sir!“ og da de efter en halvgjennemvaaget Nat lige vare komne i Klæderne og op paa Dækket igjen, anmodedes de om i en Hast at samle deres Sager sammen og gaae fra Borde, da Skonnerten skulde löbe ned ad Floden med 250,000 Pjastre, en Expedition, der var forberedt uden mindste foregaaende Varsel, for ikke at udsætte Ladningen for Udplyndring af chinesiske Pirater.

I Factorierne, det være nu de nye med Façader af europæisk Construction, eller de chinesiske Hongs, boe da de Fremmede, som paa kortere eller længere Tid, paa Embedsvegne, eller for at gjöre sig en Formue ved Handelen, have nedsat sig i Canton. Ude af Sengen med det tidligste Daggry, tilbringe de Morgenen, som de selv sige „enjoying their china dresses“, iförte den allerletteste Paaklædning af de allerletteste Stoffer, læsende, rygende Cherutter ved de aabne Balconer, med Udsigt over den forbiströmmende Flod og al dens travle Virksomhed. Kl. 8 gaae de paa Contoiret, hvor de, kun med en kort Afbrydelse for at spise Frokost, forblive uafbrudt til Kl. 4 Eftermiddag, arbeidende, deels ved Pulten, deels ved Pengetælling og Afveining, kort ved alle med Handelen forbundne Forretninger. Fra Kl. 4 til 6 er deres Fritid og Forfriskningstid. Men hvorledes nyde de den? De kunne ikke spadsere, undtagen i den amerikanske Have, hvilket i Længden bliver temmelig eensformigt — thi ud paa Landet tör de ikke vove sig,

især mod Aften; de kunne ikke kjöre eller ride, thi de have hverken Heste eller Vogne — hvor skulde de have dem? og om de havde dem, hvor skulde de saa kjöre hen? de tör ikke komme ud af Byen, og der er jo overalt ingen Kjörevei; de kunne ikke besöge deres Venner, thi saasnart Contoiret er lukket, ile Alle ud i det Frie, for at styrke Aand og Legeme; de kunne ikke gjöre Damebesög, thi her findes faa eller ingen Damer; *) hvor skulle de altsaa söge hen? — jo, eet Tilflugtsted have de, og det er Canton-Floden selv. Her ile de ud, her have de nogenlunde Frihed til at bevæge sig, og her kunne de aande en nogenledes frisk Luft og opmuntre Sind og Tanke ved Betragtningen af det brogede Skuespil, som her frembyder sig, med dets uendelige Afvexlinger. De Ældre sætte sig da i en chinesisk Baad, de tage et Par Stole op paa Ruffets Tag, og nu lade de sig roe ud paa Strömmen en Tour igjennem den flydende Byes Gader, eller lidt höiere op, der hvor Floden sender en Canal Syd i, som löber Vest om Macao Landet, og tager denne store frugtbare Ö i sit mægtige Favn. Paa dette Sted er Floden meget bred og danner et temmelig frit Farvand. Her seer man da paa denne Tid af Eftermiddagen en stor Mængde nydelige europæiske Seilbaade, taklede som Kuttere, Skonnerter o.a.dsl., krydsende frem og tilbage, eller og andre meget lette, urimelig fiint byggede Robaade, saa tynde og spinkle, at man maa træde ned i dem med den största Varsomhed; de roes af to til fem à sex Mand, og Hækken agter er saa lang, at den Styrende sidder saagodtsom midt i Fartöiet, ligesom Pligten forude ligeledes strækker et godt Stykke foran den forreste Aare, Alt for at befrie Baadens tvende Ender for nogensomhelst Vægt. I disse Baade, som med övede Folk kunne flyve gjennem Vandet med 8 à 10 Miles Fart, roe de unge Englændere selv, iförte phantastisk lette Sluproer-Dragter, og tilfredsstille deres medfödte Lyst

---

*) Der var et Par engelske Damer i Canton, som jeg nærmere kommer til at tale om.

til Væddelöb og Væddemaal ved Kaproening. Skulde Giggen kæntre, da ere de visse paa, at Chineserne, istedetfor at hjælpe dem op af Vandet, ville slaae dem over Fingrene, saasnart de, for at redde sig, gribe fat i et forbiroende Fartöi; og vende de velbeholdne tilbage, da komme de i Land, dryppende af Sved, gjennemvaade af Flodens altid oprörte Vand, men tilfredse over den öieblikkelige Opmuntring og Nervespænding og udasede af Anstrængelse. Jeg begriber godt deres Trang hertil, og skal vist ikke critisere den, men for mig som Sömand var det altid en komisk Maade at fornöie sig paa at roe med en Aare, og jeg maatte uvilkaarlig tænke paa, med hvilken Varsomhed jeg, navnlig i disse varme Climater, agtede paa, at mine Folk ikke bleve brugte mere paa Fartöierne, end höist nödvendigt. Jeg maatte derfor lee, da man i fuldt Alvor foreslog mig at være med og tage Aare paa et saadant Væddelöb; — jeg forsikkrede dem, at jeg vilde heller hugge Brænde.

Kl. 6 spistes til Middag. Dumont d'Urville omtaler i sin „Voyage autour du monde", som jo er et Resultat af mange andre Reisebeskriveres Bemærkninger, og som navnlig paa dette Sted refererer sig til den franske Verdensomseiler Capt. Laplaces Beskrivelse, den store Luxus, som Europæerne i Canton udvikle i deres Bordservice og Anretning, deres kostbare Vine, deres udsögte Retter &c. Han lader en i Canton bosiddende Englænder udvikle, hvorledes de ingen anden Nydelse kjende og söge derfor deres Glæde i Bordets Forlystelser. Jeg skal vel vogte mig for at drage hiin udmærkede Forfatters Udsagn i Tvivl, men skal kun anföre, at jeg intet Sligt har bemærket. Jeg har fundet et særdeles godt, paa Engelsk serveret Bord, men intet Luxurieust, og i Særdeleshed aldeles ingen Overdaadighed i Bordets Dækning. Ingen Sölvklokker dækkede Fadene, som er saa almindeligt i Ostindien, ei heller spillede Vinen i kostbart slebne Krystaller. Hvad jeg derimod sporede, var en höi Grad af Mangel paa det selskabelige Samliv, og en formodentlig ved stiltiende Overeenskomst og Vane indfört Frigjörelse for alle de Former, som formeentlig ere en ufravigelig Betingelse for det daglige Livs selskabelige Velvære.

Det er sandt, at Enhver kom omklædt til Bordet, det vil sige i reent Linned og den os fra Ostindien velbekjendte hvide Tröie — dog dette var da for de Fleste en nödvendig Fölge af den Tilstand, hvori de vare komne i Land fra Roetouren, — men iövrigt var „sans gêne" Valgsproget, som burde staae over Spisestuedören for Factoriernes Befolkning, selv hos min meget höflige, men lidt formelle Vært. Mig og enkelte indbudne Gjæster ventedes der paa (jeg maa da tilföie, at jeg var saa forsigtig, aldrig at lade vente paa mig), men iövrigt gik man tilbords, naar Maden var serveret, og det störste Antal Gjæster, det talrige Contoirpersonale, kom, naar de kunde, og gik, naar de vilde, spiste efter Behag, talte meget lidt eller slet ikke, og ilede saa til deres Pult igjen, for endnu at arbeide nogle Timer til det fælles Maal: at samle Penge.

Den korte Deel af Aftenen, som er tilbage, tilbringe de gode Folk, forsaavidt Contoirarbeide ikke holder dem fængslede til Pulten, i en chinesisk Lænestol, med Benene strakte langt ud fra dem paa Rulleskammelen, som udgjör en integrerende Deel af et saadant Meubel — med en Cherut i Munden, ved det aabne Vindue, under en höist mager, for den Uindviede lidet interessant Samtale, som dreier sig om Thepriser, Dampskibets Ankomst, allerhöist de sidste politiske Nyheder fra England, og som da gjerne lidt efter lidt sygner hen og döer ud. Kl. 10 gaaer Enhver til Hvile, og saaledes tilbringe Europæerne deres Dag i Canton Aar ud og Aar ind, naar ikke extraordinaire Begivenheder gjöre en Afvexling heri.

Bag om Factorierne, parallel med Floden, löber en lang, smal Gade, som de Engelske kalde „Hog-lane", paa dansk: „Svinestræde", og sjelden har vel nogen Gade bedre fortjent sit Navn. För den engelske Krig var denne Gyde berygtet for den Mængde smaa Brændeviins- og Tobaks-Boutiker, her fandtes, hvor de arme europæiske Matroser meget ofte bleve udplyndrede og mishandlede, efter at være blevne berusede i de afskyelige forskjellige Slags Spirituosa, som her falbödes. Dette Uvæsen er vel ikke ganske udryddet, men dog betydelig formindsket. Gaden er

bleven renset for sine værste Beboere, men der er nok tilbage: Udsalgsteder af alle Arter findes her i Overflödighed, Spise- og Drikkevarer, saavel europæiske som chinesiske, kunne erholdes fuldt tilberedede, og endelig er her en Mængde af det Slags Detailhandlere, som sælge chinesiske Snurrepiberier, saa og Nankins og Silketöier, for meget godt Kjöb, naturligviis af allersletteste Qvalitet. En skikkelig Sluproer kan her i en halv Time blive af med hele sin Forstrækning.

Ethvert Factori kan betragtes som en Gade, der förer fra Stranden op igjennem en Bagport ud i bemeldte Hoglane, men imellem Factorierne löbe de to vigtigste Gader i dette Qvarteer, nemlig Gamle og Nye China-Gade. I disse Gader, som efter chinesisk Maalestok ere ganske anseelige (de ere vel omtrent 10 à 12 Skridt brede) findes lutter Boutiker med alle de Varer, som Europæerne indkjöbe, og det er i det Hele taget til Old- og New-Chinastreet, at Europæernes Vandringer i Canton saagodtsom indskrænke sig. De ere brolagte med Fliser og foroven dækkede med Seildugs- eller Bast-Telt, saa at man spadserer deri ganske magelig, ikke meget generet af Sol og Varme, og kan da gaae fra den ene Bod til den anden, omtrent som i Paris's lukkede Passager. Husene ere alle mörkegrönne, hvilket giver Gaden et temmelig trist Udseende; de ere ikke, saaledes som vi have seet det för, fortil aabne, men have tæt indenfor det lille Rækværk i rez-de-chaussée'n en Dör, der gjerne skydes til, for at holde den nysgjerrige Mængde borte, saasnart en Europæer er traadt ind til Disken. Boutiken gaaer op igjennem begge Etager og faaer sit tarvelige Lys mest fra oven af; i dens Baggrund, noget tilveirs, seer man gjerne det almindelige Huusalter. Iövrigt opholde Kjöbmændene sig her kun om Dagen, den egentlige Bopæl for dem og deres Familie ligger i den for Europæerne lukkede gamle Stad.

Hvad man i Særdeleshed maa beundre i de chinesiske Boder, er den Smag og Orden, hvormed de stille deres Varer til Skue. Hvad enten man gaaer ind i en „curio-

Indgang til Gamle Chinagade - Canton.

sity-shop" med dens Snurrepiberier, antike og moderne, udskaarne i Elfenbeen, Ibenholt, Sandeltræ eller Bambus; eller man betræder en Silketöis-Boutik, eller Porcelainhandlernes Udsalgsteder, eller Boderne med lakerede Sager, eller i Korthed alle disse og utallige andre, deels kostbare, deels Godtkjöbs-Boder, hvis Indhold ere saa höit priste i Europa; — saa kan man stedse være vis paa, at Alt er opstillet med den störste Elegance, omgivet af brogede chinesiske Ornamenter, med mystiske Indskrifter i gyldne cabalistiske Characterer paa röde eller sorte blankt lakerede Tavler. Og kjöber man Noget, saa vil man sikkert erholde det tilsendt indpakket paa den mest omsorgsfulde Maade, i det fineste Papiir og i Kasser, som ofte ere forede og betrukne med Silketöi, hvori Töierne ere saaledes forstöttede, at man blot skal lade dem ligge, ifald man ikke har Brug for dem strax, thi man kan være vis paa, man faaer dem aldrig i de samme pæne Folder igjen, naar man först har taget dem op. Alt dette tilsammen er virkelig skabt til at forlokke de Lysthavende, baade dem, der have Penge, og dem, der ingen have, til at slaae sig lös og gribe dybt i Pungen. Thi den Rige og den Fattige have begge et Hjem, og for hvert Stykke, han tager op og beundrer, trænger det Önske sig frem, at de der hjemme maatte kunne beundre det med ham.

De Handlende i disse Boder bruge en for Chineserne egen Regnemaade, ved nemlig at tage den saakaldte „Suahpan" til Hjelp. Dette er en Tavle, hvorpaa der er spændt en Deel Messingtraade, og paa disse vandrer der et vist Antal Ibenholts Kugler, som have forskjellig Værdi efter den Plads de indtage. Disse skuppe de nu frem og tilbage og opgjöre dermed deres Facit, altid rigtigt, og som oftest hurtigere, end vi Europæere kunne regne i Hovedet eller paa Papiret. De have ogsaa skabt sig et Slags lingua franca til at gjöre sig forstaaelige med for Europæerne, bestaaende af syv Dele chinesisk, to Dele engelsk og een Deel portugisisk. „Can" eller „no can" er gjerne det Svar, man faaer, naar man gjör Underbud paa deres förste Forlangende, som i Regelen gaaer langt over den virkelige Priis; andre Gange söge

de ved et „truly“, „true price“ at bilde En ind, at de ikke fordre mere, end hvad billigt er. Naturligviis kan den Fremmede være temmelig vis paa at blive dygtig bedraget, dersom han er dumdristig nok til at gaae i Boutiker paa egen Haand; der vil altid blive viist ham Varer af allersletteste Bonitet, og först efter at han, uagtet Kjöbmandens vedblivende Forsikkring om, at det er „Number one“, har skudt idetmindste 5—6 Pakker tilside, næsten uden at værdige at see paa dem, kan han vente, at det, som er virkelig godt, vil blive lagt frem for ham. Det klingende Metal har for Chineseren en Tillokkelse, han vanskelig kan modstaae, og det hændes ikke sjelden, at han, efterat man længe forgjæves har pruttet med ham, öiebliklig falder til Föie, naar man tager de blanke Dalere op af Lommen. Iövrigt have de chinesiske Kjöbmænd en ganske eiendommelig Maade at slaae af paa deres Priser, som de især bringe i Anvendelse, naar de ansee deres Kunde for en Mand, der kan betale. De forlange nemlig det Dobbelte af den omspurgte Vares Værdi og holde virkelig fast paa denne Priis, men tillade da, at der gaaer adskillige andre Gjenstande med i Kjöbet, som de med stor Geskjæftighed vise frem, og som man i Grunden ikke har tænkt paa at kjöbe, men nu tager med, idet man bilder sig ind, at man har faaet dem for Intet. Selv om man har med en ærlig Kjöbmand at bestille, er der forresten altid et Misforhold i hans forskjellige Priser, som er höist paafaldende, og som er og bliver ubegribeligt for Europæeren.

I „new china street“ har en Chineser aabnet en, först i de senere Aar i China kjendt Industrigreen — det er en Maler-Boutik. Alle Mennesker have seet chinesiske Malerier: disse smalle, höie Stykker, uden Perspectiv og uden Skygge og Lys, som findes paa Tapeter og Skjærmbrætter, Vifter og Thekasser; hvor en stor broget Junk flyver i Luften, eller en ulykkelig Chineserinde staaer med samlede indpiinte smaa Födder, svævende ovenover en Pagode eller et Lysthuus, og Ingen begriber hvorfor hun ikke först falder om og siden ned paa Taget af Huset. Men denne Maler — hvis Navn jeg desværre ikke har optegnet — har brudt

Isen og har begyndt at efterligne den europæiske Malerkunst med Perspectiv, Skygge og Lys. Dertil er han Portraitmaler; jeg saae adskillige Portraiter, saavel af Chinesere som af Europæere, der virkelig vare meget vel trufne; Alle i Legemsstörrelse. Denne Mands Atelier var i Ordets egentlige Forstand en Maleri-Boutik eller Fabrik; man fandt Landskaber og Genrestykker i sneseviis af samme Tegning, idet han lod sine Elever copiere og lagde blot selv sidste Haand paa Værket. Prisen var upaaklagelig billig; fire à sex Pjastre betalte jeg for saadanne Stykker, som dem, jeg blandt Andet har bragt hjem til det ethnographiske Museum i Kjöbenhavn.

Med Undtagelse af Portraiterne mangle alle disse Kunstprodukter aldeles Originalitet; man seer tydelig, at denne Green af Malerkunsten er dem fremmed og kun fremstaaet hos dem ved deres Lyst og Talent til at efterligne. Anderledes er det med deres nydelige Malerier paa Riispapiir*) — en Art, som vel neppe engang kunde eftergjöres i Europa. Disse udmærke sig ved en Fiinhed og Rigdom i Colorit, der gjör dem til virkelige Mesterværker; ogsaa ere de, naar de ere godt udförte, som f Ex. hos den ovenomtalte Mester, meget kostbare, medens man paa den anden Side kan faae dem for saa godt som Intet, naar man vil tage til Takke. Jeg har betalt en Samling af tolv Riismalerier, forestillende en Opiumsrygers sörgelige Historie, ligesaa dyrt som tre af hans Oliemalerier tilsammen. Men, sagde han mig, da jeg gjorde ham opmærksom herpaa, det ene er min Kunst, det andet mit Haandværk, hvilket han i sit Sprog udtrykte saaledes: „Dis my head, dat my hand.“

Ligesaa originale, som kunst- og smaglöse, ere deels de Carricaturbilleder, hvor Europæerne eller rettere Englænderne (og navnlig de ulykkelige Söofficerer) fremstilles,

---

*) Ligesom Chineserne af Riis forfærdige Papiir, saaledes tilberede de ved Forbrændingen af Riisstraaet et grönt, gjennemskinnende Glas, der bruges til de nydeligste Fabrikata, som Flacons, smaa Æsker o. a. dsl.

Alle med ildrödt Haar og fordrukne Ansigter, hvilke Carricaturer vel have deres Oprindelse fra den engelsk-chinesiske Krig, men endnu stedse falbödes i Cantons Gader; deels de Afbildninger af deres Guder eller Halvguder, som udgjöre en af de mest udbredte Industrigjenstande, da intet chinesisk Huus kan være dem foruden. Farverne paa disse sidste ere meget brillante, og Forgyldning er der fuldt op af, men Figurerne ere paa det Frygteligste fortegnede. Ansigterne paa de fleste ere ægte chinesiske; andre ere tartariske og have et drabeligt Udseende, især glubende Öine og uhyre Knebelsbarter. Den chinesiske Haarpidsk seer man sjelden paa disse Billeder, derimod ofte en stor Bukkel paa hver sin Side af det forresten skaldede Hoved; Neglene ere ikke altid lange; nogle af Figurerne have, foruden deres to sædvanlige Öine, ét tredie, som staaer lodret midt i Panden. Som Attribut bære de i deres Hænder snart et Sværd, snart en Drage, en Lotosblomst, et Stykke Bambusrod, udskaaret saaledes, som vi allerede have seet dem bruges i Templerne til at spaae sig Held eller Uheld med o. a. dsl. Nogle ride paa phantastiske Tigre, Böfler, Heste, Hjorte, Andre sidde paa en i den forunderligste Grad udstafferet og vanskabt Hane. Kort sagt, man veed ikke, hvad man mest skal forundre sig over, den smaglöse Tegning, eller den latterlige, regellöse Phantasi, som har skabt disse Vrængebilleder. Der er en Tegning, som man meget ofte finder gjentaget enten paa Papir, eller Silketöi, eller hvidt Nankin, forestillende en Gruppe, som skal betyde Kraft, Viisdom, höi Alder, qvindelig Skjönhed og et stort Afkom. Ogsaa disse Figurer ere naturligviis fortegnede, men rigt drapperede, og de urimelig lange Negle, som höre til den chinesiske Fornemheds ufravigelige Kjendetegn, mangle her aldrig. Slige Afbildninger bruges ved Modtagelse af fornemme Fremmede, idet de kastes paa Gulvet for dem paa deres Vei gjennem Huset, eller for den Plads, de indtage, og skulle udtrykke de Önsker, som Værten gjör for sine höitærede Gjæster.*)

---

*) Jeg fik i Amoy et saadant Billede i Foræring, som havde det Mær-

I de Qvarterer, som ligge i Factoriernes Nærhed, finder man, ligesom i de fleste orientalske Byer, Laugsvæsenet repræsenteret gadeviis, idet hvert Haandværk har sin Gade for sig. Hver saadan Gade har en Port for begge Ender, hvormed den kan lukkes hver Aften, og Senior i Gaden er da ansvarlig for dens Beboeres Orden og Rolighed. Gaderne ere alle meget smalle, Husene regelmæssig paa to Etager, saaledes at den underste, som er lige med Gaden, er Boutiken, og den överste Vaaningen. I et Baghuus, som staaer i directe Forbindelse med Forhusets överste Stokværk, boe Fruentimmerne, men dem seer man aldrig.

I disse Gader hersker om Dagen et Liv og en Virksomhed, som man aldeles intet Begreb gjör sig om. Skjöndt her slet ingen Heste og Vogne findes til at gjöre Alarm, er der dog en Stöi, en Raaben og Skrigen, en Hamren, Banken og Klapren, en Sang, en Latter, en Skjænden og Banden, som alt tilsammen virker aldeles bedövende paa Sind og Sandser, og som overgaaer Alt, hvad man kan möde med i europæiske Hovedstæders mest befolkede Qvarterer. Ud af hver Boutik bliver man anraabt for at kjöbe dette eller hiint, og seer man sig om, kan man være temmelig vis paa at faae et Stöd paa Maven af en Vandspand, som en Kuli bærer i et Aag over Skuldren, eller i Ryggen af en Portechaisestang, thi disse Slags Folk gaae deres Skod væk som til en „steeple chase“, desværre for den, som staaer dem i Veien! Hist löber en Chineser tværs over Gaden i störte Hast med en stegt Griis eller And, lige taget

---

kelige ved sig, at det ikke er malet paa Töiet, men vævet og flettet. Stoffet er af Papir. Kun Ansigter, Hænder, Födder og Skjæg ere malede paa bag efter, men Drapperierne ere vævede ind paa en Maade, som gjör det til et sandt Kunststykke, og det tör vel antages for en Gaade, svær at löse, at sige, hvorledes det egentlig er forfærdiget. Den, der gav mig det, sagde, at det var forfærdiget i Ning-po, og at en eneste Familie skulde besidde Hemmeligheden af denne Fabricationsmaade. Dette vil jeg lade staae ved sit Værd.

at Spiddet, dryppende af det smeltede Fidt. Han kommer ud af den nærmeste Stegebod, i sit Hastværk træder han i Rendestenen og overstænker sig selv og sin Gris og alle os Andre, som ere saa uheldige at være i Nærheden. Her er hele Gaden spærret af Folk, som raabe og stöie: det er en vandrende Restauration, bestaaende af et cylinderdannet Confur, som en Mand bærer paa et Aag. Det fortjener nærmere at betragtes, thi det er meget compendieust indrettet. Der er Fyr paa, hans Kamerat bærer en Kurv med hvad Huset formaaer. Möder en sulten Chineser et saadant vandrende Spiseqvarteer, lader han det gjöre Holdt, beseer Spiseseddelen og vælger hvad han vil. Faa Öieblikke efter er det varmet, anrettet og sat foran ham i en Træskaal med to Pinde til at spise med. Sagen gjöres af i en Haandevending, i et Nu har han skovlet Anretningen ind, betalt, hvad han skylder, og er gaaet videre, syngende en snövlende Melodi i en falsk, meget höi Discant. En Europæer skal jeg raade til at lade sig nöie med Lugten, thi Spisningen med Pindene vil tage ham alt for lang Tid, og han vil tabe det Halve paa Gaden. — Gaaer man fra den amerikanske Have over til Old Chinastreet, saa kommer man ud paa en lille aaben Plads, hvor Livet og Færdselen naturligviis udfolder sig endnu mere, end i de snevre, overfyldte Gader. Her mylrer det ikke blot af de sædvanlige Lastdragere, Sælgekjærlinger og Gadedrenge; men chinesiske Brokaprere opsnappe her den Fremmede, som kommer i Land for at gjöre Indkjöb; Tiggeren hamrer paa sin Gong-gong og forfölger den Forbigaaende, indtil denne foretrækker at kjöbe sig fri for ham med nogle Kobbercash; en Snees eller to af Cantons 7000 Barberer staae, ivrigt beskjæftigede med at rage deres Landsmænds Hoveder ved Hjelp af en umaadelig bred, plump Kniv; — ved sit lille Bord sidder en Olding, hvis Ansigt næsten forsvinder bag hans uhyre Briller, paa Bordet sees Papiir og Pensel, opslaaede Folianter, smaa Gudebilleder, Spillekort, undertiden ogsaa en Skildpadde, en levende Fugl eller andre slige Sager, som han bruger deels ved sine Taskenspillerkunster, deels til at raadföre sig med, naar han skal

spaae en eller anden af den nysgjerrige Mængde, der omgiver ham; her seer man endelig ogsaa det modbydeligste Marked af Levnetsmidler, idet Hunde, Katte, Rotter og Fjærkræ hænge i Kurve imellem hverandre og udveies til Salg.

Men det vilde lede mig i altfor store Vidtlöftigheder, om jeg vilde beskrive alle de Gadescener, man er Vidne til ved blot et Par Timers Vandring omkring i dette chinesiske Qvarteer. Jeg skal blot bemærke, at man meget snart bliver kjed af dette Væsen, af saaledes evindelig at blive skuppet og puffet til, af aldrig at kunne gaae ti Skridt ligefrem, men idelig at maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa ikke at blive rendt overende.

Hvad man endvidere bliver kjed af, er ikke alene Menneskenes, men ogsaa Gadernes og Husenes eensformige Udseende. Jeg har allerede ved at beskrive Ankomsten til Canton paa Floden, omtalt den totale Mangel paa architectonisk Skjönhed, paa större Bygninger, Taarne, Pladser o.s.v. Jeg kan ikke lade være at gjentage denne Klage her. Det er Chinas Overbefolkning, der er materiel fremstillet i denne Mangel paa Plads til at bevæge sig, i denne gjerrige Anvendelse af hver Tomme Jord til praktisk Brug.

Man vil derfor ikke undre sig over, at den Nyankomne meget snart faaer sin Iver kjölnet, sin Lyst til at see og gaae omkring tilfredsstillet, især naar Hensyn tages til, under hvilket Climat han lever, og i hvilken Varme han bevæger sig.

Dog ogsaa denne Ulempe vilde man vel overvinde, dersom man kunde udstrække sine Vandringer videre, end netop i det ovenbeskrevne Qvarteer. Men dette lader sig ikke udföre. Vel have et Par af mine Medreisende gjort en Vandring uden omkring hele Canton By, men man vil af den fölgende Beskrivelse, som en af de Herrer har været saa god at meddele mig, see at Sligt ikke lader sig gjöre til daglig Brug.

„Kl. 3 om Eftermiddagen forlode vi, ledsagede af en amerikansk Missionair, som kunde tale noget Chinesisk, det europæiske Qvarteer. Vi vare hver forsynede med en chi-

nesisk Paraply, men havde ingen Penge, Uhre eller andre Kostbarheder med, for, som vor Ledsager sagde, ikke at friste Chinesernes Rovbegjerlighed. Vi naaede snart Muren om den indre Deel af Byen, og denne tjente os nu som Veiviser, idet vi fulgte den, gaaende Vester efter. Allerede her mærkede vi, at vi vare uvante Gjæster, thi enhver Forbigaaende standsede og betragtede os, hilsende os til Afsked med deres sædvanlige Skjældsord „Fan-Qvai", som betyder „Fremmede Djævel", og fra hvert Huus bleve vi hilsede paa denne Maade; men de Fleste bleve roligt siddende ved deres Arbeide, löftede blot Hovedet i Veiret, saae paa os, sagde „Fan-Qvai" og toge strax fat igjen. Befolkningen var kun ringe og Husene faa i denne Deel af Forstaden, og snart havde vi ikkun paa vor höire Side den 9 Alen höie Muur, hvorfra den brændende Sols Straaler reflecterede og gjorde Heden utaalelig, paa venstre Side en smal Aa, forresten var der kun hist og her et enkelt Huus, og Jorden var udyrket; dette Öde contrasterede besynderligt med det travle Liv indenfor Muren. Först ved den nordvestre Deel af denne traf vi en Bondegaard med nogle Træer omkring, her mödte vi endeel Börn, som Missionairen gav sig i Snak med og forærede dem flere gudelige Böger med Billeder af Christus og Apostlerne. Da vi forlode dem, gik vi feil og kom ind paa en Vei, som förte til Byens Port, men saasnart vi nærmede os denne, kom Chineserne ud og joge os bort med saa ivrige Gebærder, som om vi havde været virkelige onde Aander. Vi fandt snart vor rette Vei igjen, som nu förte os længere bort fra Muren. Dette var den eneste Port, vi opdagede mod Landsiden. Udfor den nordostlige Deel var der mere bakket. En af Bakkerne tjente til Begravelsesplads, Gravene vare kun lidet fredede, hist og her saaes et Monument; en nylig opkastet Grav var meget dyb, Graverkarlene boede i et Telt, som stod imellem Gravene. Vi bestege den höieste Bakke, som laae Östen for Byen, og hvorfra denne under Krigen var bleven truet af Englændernes Batterier; herfra kunde man see over Muren ind i Byen. Den syntes ikke at være saa tæt bebygget og befolket som Forstaden. Husene vare

omgivne af Træer og Haver; der vare flere aabne Pladser og bredere Gader. Her skulle de chinesiske Kjöbmænd ogsaa, efter deres eget Udsagn, vederqvæge sig efter endte Forretninger i den stinkende Forstad, med de smalle Gader og de mange Mennesker. Man var nu bleven opmærksom paa os i Byen, og vi hilstes fra Muren med enkelte Steenkast paa lang Afstand og det sædvanlige „Fan-Qvai.“ Veien förte os derpaa igjen tæt under Muren; her vare vi baade i Skjul for Solens Straaler og for chinesiske Öine fra Byen. Vi naaede en Brönd, omgiven af Vandbærere, vor Missionair indlod sig i Samtale med dem, og de rakte os det klareste Vand med den störste Beredvillighed. Imidlertid vare vi igjen komne ind i Forstaden, og det i en langt mere befolket Deel deraf, end vi hidtil havde været i, vi bleve igjen her bestandig forfulgte af en Flok Drenge, som raabte og skreg efter os. Men vor Ledsager vendte sig ofte om til dem og foreholdt dem det Upassende i deres Opförsel; paa samme Tid appellerede han til de Ældre og bad dem holde Börnene i Ave; det hjalp altid, og vi bleve befriede for dette urolige Fölgeskab, idetmindste for nogen Tid. Endskjöndt de Ældre sjeldent blandede sig i Drengenes Skrig, hörte vi dog engang imellem det mindre behagelige Raab: „Schittau!“ („skjær Hovedet af dem“), en Steen traf ogsaa vor Præst i Nakken, men uden at gjöre Skade. Forstaden var her gjennemskaaren af Canaler og rindende Vande; vi maatte lade os sætte over et saadant med en Færge; vi betalte Taxten, som var et Par Kobbermynter, og hermed var Færgemanden tilfreds. Vi kjöbte et Stykke Melon hos en Frugthandler, og denne morede sig tilligemed de Omkringstaaende usigeligt over at höre de engelske Benævnelser paa de forskjellige Frugter. Menneskevrimlen og Travlheden i den östre Deel af Forstaden, især i Nærheden af Floden, var overordentlig stor, men endskjöndt man ofte saae megen Usselhed og Fattigdom, synes denne dog at være ringere her end i de Byer, vi senere besögte i det nordlige China. Kl. 6 kom vi tilbage til det europæiske Qvarteer; da vi havde gaaet meget rask, havde vi sikkert tilbagelagt omtrent to danske Miil.“

Man vil heraf skjönne, at det Udbytte, de indvandt, var intet af Betydenhed, og at de ikke vare frie for at blive mere eller mindre insulterede. Men inde i Byen selv, indenfor den gamle Stads Mure, har Ingen af os været, ligesaa lidt som Europæerne i Almindelighed ville eller kunne vove sig derind. Ihvorvel det ved den sidste Fredslutning blev bestemt, at Canton skulde være en af de fem Handelspladser, som aabnedes for Europæerne til fri og uhindret Nedsættelse og Beboelse, og ihvorvel der fra de chinesiske Autoriteters Side ingensomhelst Hindring lægges i Veien herfor, saa er det dog factisk umuligt for nogen Europæer at vove sig ind i, end sige at tage Bolig i den tartariske By. Medens jeg opholdt mig i Canton, var Spörgsmaalet herom just meget paa Bane. Mange af de der bosatte Englændere yttrede den Mening, at saalænge den frie Circulation i Canton By ikke var factisk tilladt Europæerne, var Tractaten af 1842 ikke opfyldt, og fölgelig burde Chusan ikke römmes. Men de Sindigere, og deriblandt da ogsaa Autoriteterne, vare af den Mening, at saalænge den chinesiske Regjering ikke modsatte sig den frie Indgang i Canton By, men denne alene var factisk forhindret ved Pöbelens Opsætsighed, var der ingen Anledning til at tage saa alvorlige Forholdsregler, som jo ufeilbarlig vilde lede til de uheldigste Forviklinger. Den chinesiske Autoritets Myndighed i denne Retning var saa lidt agtet, at ikke blot de Bekjendtgjörelser, de lode opslaae paa Gadehjörnerne, om ikke at tilföie Europæere, som maatte besöge Byens Indre, nogen Molest, bleve nedrevne og besudlede, men andre oprörske Plakater, som prækede Död og Forfölgelse mod Europæerne, bleve opslaaede, saa at de chinesiske Autoriteter selv nödtes til at gribe til den fortvivlede Forholdsregel, at lade holde Vagt ved Byens Porte, som maatte advare alle Europæere om ikke at gaae ind i Byen, for ikke at udsætte sig for Pöbelens Fornærmelser.*) Dette maa tilskri-

*) Jeg antager det har været denne Vagt, der kom ud imod mine to Reisefæller, saaledes som er fortalt ovenfor i Beskrivelsen over deres Vandring omkring Byen.

ves den ophidsede Tilstand, hvori den lavere Befolkning her, sandsynligviis fremvirket ved skjulte deri interesserede Agitatorer, stedse befinder sig mod de Fjender, som den for faa Aar siden saae omkring Cantons Mure, klare til ved förste Vink at udbrede Död og Ödelæggelse over Byen, og som den nu maa taale daglig imellem sig, og maa være Vidne til, hvorlunde de i kort Tid samle sig betydelige Rigdomme, for derpaa at drage bort igjen. Det er en almindelig udbredt Mening blandt Cantons Befolkning, at Englænderne ikke turde angribe deres store Stad, eller og, at de lode sig kjöbe bort med Guld, for at undgaae Kampen, og andre slige Urimeligheder, som finde deres Rod og Næring i de bombastiske Beretninger fra de dengang commanderende chinesiske Militair-Autoriteter til Regjeringen i Peking. Herved er opstaaet den Besynderlighed, at uagtet Canton er det Sted, hvor Europæerne have havt Adgang i Aarhundreder, og hvor man altsaa skulde troe, at Indvaanerne vare meest tilgængelige for Omgang med dem, er det tvertimod den af de fem Havne, hvor Europæerne ere mindst vel seete og meest indskrænkede i deres daglige Virksomhed paa Grund af den lavere Folkemasses Uvillie og fjendtlige Sindelag, medens man i de nordlige Havne möder Velvillie og Forekommenhed og nyder en langt större Frihed i det daglige Livs Gjören og Laden. Englænderne paastaae, at det ligger i, at just i de nordlige Havne have Indvaanerne mere alvorligt fölt Vægten af de brittiske Vaabens Overmagt. Det er muligt, men til Ære for den chinesiske Nation, er jeg dog tilböielig til heller at skrive dette Factum paa de forskjellige Provindsbeboeres Characteers Regning. Det synes nemlig temmelig afgjort, ifölge Alt, hvad der hidtil er skrevet over China, at Indvaanerne i Provindserne Kvang-toong og Kvang-tsee — de sydvestligste i det store himmelske Rige — ere de mest raae, udannede, krigerske og stridbare af den chinesiske Nation. Kystbeboerne ere alle Söfolk og drive Fiskefangst og det dermed nærbeslægtede Pirateri i meget vid Udstrækning. Derimod ere de nordlige Provindsers Indvaanere, som söge deres Næring ved Agerbrug, Silkeavl, indre Handel og Industri, selvfölge-

lig mere civiliserede og langt mere fredsommelige i daglig Omgang. Det er ikke Stedet her at gaae dybere ind i denne Undersögelse, og jeg skal med Hensyn paa den opstillede Sætnings factiske Begrundelse foretrække at henvise til de mange oplyste og lærde Forfattere, som især i den senere Tid have skrevet over China. Kun skal jeg tilföie, at min Smule Erfaring under mit Ophold i de forskjellige chinesiske Havne har efterladt det samme Indtryk paa mig. Hændelsesviis havde jeg, i de Dage jeg var i Canton, Leilighed til at lære denne Byes Pöbel at kjende lidt nærmere — en afskyeligere Samling af tobenede Dyr har jeg aldrig kunnet tænke mig — Menneskenavn fortjene de virkelig ikke. Dog forinden jeg kommer til at omtale den Begivenhed, der satte mig i nærmere Beröring med hiin elskværdige Folkeraçe, vil jeg bede mine Læsere at fölge mig paa et Par af mine Eftermiddagspromenader paa Cantonfloden.

Paa en af disse besögte jeg en rig Chinesers nyopbyggede Huus, beliggende ved Flodens Bred, lidt ovenfor Factoriernes Qvarteer. Det tilhörte en Sön af den nylig afdöde Hov-Qva, en af de indflydelsesrigeste Hong-Kjöbmænd, som havde spilt en Rolle i de seneste Forviklinger med Englænderne. Dette Huus var nylig blevet færdigt, og den unge Hr. Hov-Qva havde endnu ikke taget det i Besiddelse; det blev udpeget som et Mynster paa chinesisk Elegance.

Vi gik i Land ved en lille Trappe paa Flodbredden, over et smalt Stykke Grönsvær og ind gjennem en lav Dör paa en höi Muur, der omgav hele Eiendommen. Her laae Huset for os, en to Etager höi Bygning, uden mindste Afvigelse fra den sædvanlige chinesiske Construction, Tagene opadbuede med spidse Udkanter, og disse igjen udsirede med Porcelain- eller Kobber-Ornamenter, deels malede, deels forgyldte. Huusdören laae paa den ene Side, en ubetydelig Trappe förte op til den: her var saaledes ingen Symmetri iagttaget, men Dören var forfærdiget af smukt Snedkerarbeide, og forsynet med brogede Glasruder. Trappen inde i Huset var ligeledes smal, men belagt med de fineste Matter og med et Rækværk af det kunstigste Snitværk. Den bragte

op i en Krog af andet Stokværk, derfra gik man ind i et lille Forværelse, og fra dette igjen i en Række af större og mindre Cabinetter, der stödte ud til Verandaen, som laae uden om dem alle. I ingen af disse Værelser sporede jeg nogensomhelst Tanke paa symmetrisk Inddeling eller Ordning af Decoration. Dörene vare snart i det ene Hjörne, snart i det andet, Vinduerne ligeledes; det er aabenbart, at det ikke er i denne Retning, at man skal söge den chinesiske Smag. Derimod maa man i höi Grad beundre den Kunst og Omsorg, hvormed alle Decorationer ere udförte, navnlig det Træ-Snitværk, som indfatter deres couleurte Glasruder, hvoraf de fleste Vægge og Skillerum ere dannede. Silke-Gardiner, ofte af de kostbareste Töier, hænge for disse Glasvægge, hvorved man da altsaa er istand til efter Behag at aabne og lukke Udsigten gjennem alle Væggene paa Værelserne, fra den ene Ende af Huset til den anden. Paa Gulvene ligge de fineste Matter, indvævede med brogede Mynstre af alle Slags. En af de staaende Decorationer i alle Værelserne, ere de gyldne Indskrifter paa lakerede Tavler, som findes, fordetmeste parviis, ophængte paa Væggene, og som indeholde Sentenser af Confusius og af andre ældre og nyere chinesiske Philosopher. Saadanne Indskrifter, der altid haves for Öie, og tjene til Commentar for daglige Samtaler, omskiftes som oftest hvert Nytaar, som blandt Chinesernes mange Festdage er en af dem, der holdes höiest i Ære.

Hvad Meubleringen angaaer, da bar dette Huus öiensynlig Præget af ikke endnu at være beboet, men det stod færdigt til at modtage sine Gjæster. Jeg skal her beskrive Meubleringen lidt nöiere, eftersom det jeg saae, var omtrent det samme, som jeg mödte overalt i de faa chinesiske Huse, jeg havde Leilighed at besöge. En af deres Hovedprydelser ere gjerne de bekjendte Glas- eller Papiirs-Lanterner, som forekomme i de forskjelligste Former og ere bemalede med Blomster og Arabesker i de mest brogede Farver. Disse manglede endnu her, derimod stode Sophaer og Stole af meget smukt udskaaret, brunrödt poleret Træ, opstillede tæt til hinanden langs Glasvæggene, hvis nederste Deel var la-

keret Paneelværk, den överste, der indfattede de brogede Ruder, var af det kunstigste og rigest udskaarne Snitværk, i forskjelligtfarvede, dog mest mörke Træsorter. Naar en Sopha, som en Art Divan, optog den hele eller störste Længde af en Væg, var der altid paa Midten af den anbragt et lille Bord, paa omtrent 6 Tommer höie Födder. Nærmest oppe til dette Bord, som man vil möde i alle chinesiske Huse anbragt paa deres Sophaer, er Æirespladsen. Værten sætter sin fornemste Gjæst paa den venstre Side, og indtager selv den höire Side heraf. Bordet tjener til at sætte The-kopper fra sig, og til Armlæne. Hvad iövrigt Stole og Sophaer angik, da viste sig her for mig atter en af de morsomme Modsætninger i chinesiske og europæiske Begreber om Comfort og Elegance, som jeg, ihvor frivol den i Grunden er, dog har Lyst at fremhæve. Imedens vi Europæere nemlig, i de senere Aar i Særdeleshed, ikke kunne faae vore Sophaer og Lænestole blöde nok, og derfor have taget elastiske Fjedre til Hjelp, der hvor Krölhaar og Uld ikke vilde forslaae; medens vore mindre velhavende Classer maae lade sig nöie med Hömadrasser, og kun de aldeles Fattige sidde paa Træstole og Bænke, saa kunne Chineserne ikke faae deres Sidde-Apparater, haarde nok, og det synes som om Fordring paa haarde Sæder stiger med Velstanden. Saaledes sidder i Almindelighed den fattige Chineser paa en Bambusstol eller Tabouret, der dog er noget elastisk; men tjener han sig lidt Penge, lader han sine Stole forfærdige af det ovenomtalte haarde, glat polerede, bruunröde Træ. De rige Chinesere endelig, Hov-Qva f. Ex., lade lægge en lille Marmorplade i enhver af deres Stole, en lang dito af rödt eller graat Marmor i deres Sophaer, og Porcelains-Tönder tjene dem til Sæde i deres Haver. Jeg har seet store Ameublements af saadanne Marmorstole, saavel i Canton selv, som i Sincapore, forskrevne fra China af Liebhabere; men jeg betvivler dog meget, at vore europæiske Amateurs af chinesiske Samlinger vilde beqvemme sig til at meublere deres chinesisk udstyrede Cabinetter med Marmor- eller Træstole. Ogsaa Chinesernes Soveleie er meget haardt, i Almindelighed et Bord eller en

Löibænk med en af Bambus forfærdiget fiirkantet Tröster til Hovedpude. At Climatet for en stor Deel er taget i Betragtning ved denne Smag for haarde og kjölige Sidde- og Ligge-Indretninger, er en Selvfölge.

Iövrigt fandtes her ikke faa franske, engelske og italienske Ornamenter, som bleve os viste som Beviis paa Hr. Hov-Qva's Smag og Luxus, deriblandt et engelsk Orgel, franske Bronce-Taffel-Uhre, italienske Mosaikplader paa Borde etc. Det Hele efterlod et behageligt Indtryk paa mig. Jeg maatte anerkjende, at det var et smagfuldt og elegant Locale, men, vel at mærke, man maatte see med chinesiske Briller; navnlig maatte man i Decoration og Inddeling gjöre sig fri for alle europæiske Begreber om Symmetri og Comfort.

Jeg besögte ogsaa samme Hov-Qva's Lysthave, beliggende paa Macao-Canalens venstre Bredde. Det var en fiirkantet Plads, indhegnet af en höi, tyk Muur. Herindenfor laae forskjellige Pavillons, hvori flere Værelser, som man dog kun tildeels lod os trænge ind i, da Værtens Damer vare ankomne, og havde de egentlige Beboelsesleiligheder i Besiddelse. Tagene vare af den sædvanlige chinesiske Form, opadböiede med spidse Udkanter, men malede med meget glimrende Farver. Det övrige Terrain var da selve Haven, hvorigjennem der snoede sig smalle, med smaa Stene omhyggeligt brolagte, Fodstier. En utallig Mængde Blomster, alle i Porcelains-Potter og Vaser af de bizarreste Former, opfyldte Bedene; derimod var der meget faa Træer og ingen Blomster paa fri Land. Man lod os beundre et Bassin med Guldfiske, en kunstig opmuret Klippe, en Grotte, et Vandfald, hvorfra Vandet ledede i murede Miniature-Canaler hele Haven rundt. Alle disse Snurrepiberier höre, saa sagde man os, nödvendigviis til en smuk chinesisk Have. Jeg gjorde mig den Uleilighed at bestige den kunstige Klippe, men fik kun Udsigt til en endnu höiere Muur. Jeg har i de forskjellige Reisebeskrivelser over China læst om de udstrakte Lysthaver ved Peking og Nanking, som skulle være anlagte med megen Smag; — jeg betvivler det ikke, — men jeg har ikke seet noget sligt. Den chinesiske Lyst-

gartners Kunst siges især at bestaae i en smagfuld Anvendelse af de forskjellige Træers Lövfarver, som skal gjöre en særdeles smuk Virkning.

Paa Flodens sydlige Bredde, meget nær ligeoverfor Factorierne, ligger det Buddhistiske Honan-Tempel, som er et af de störste i Canton, og ialfald det eneste tilgængelige for Europæerne. Jeg besögte det en Eftermiddag, paa en af mine Lysttoure paa Floden. Vi gik iland ved en Tömmerplads, som aldeles ikke bebudede, at her skjulte sig en Helligdom bagved, men strax efter det förste Par Skridt aabnede sig for os en meget kjön, bred, fliselagt Gang, paa begge Sider af hvilken der hævede sig nogle af de eneste smukke skyggefulde Træer, jeg har seet i Canton. Denne Vei ledede os til Templet, igjennem et Par Forgaarde, omgivne af höie Mure. I den yderste af disse Gaarde stode Templets Bevogtere, to Kæmper malede paa den mest groteske Maade, med lyseblaae Ansigter og röde Skjæg. I den næste kneisede fire andre kolossale Figurer paa Granit-Piedestaler. De tre af dem havde hver sit Attribut: en Guitar, et draget Sværd og en chinesisk Parasol; den Fjerde hævede kun sin höire Haand i Veiret i en bydende Stilling. Man sagde os, at det var fire himmelske Konger, deriblandt den i Cantons Historie berömte „Sydens Erobrer“ *), som skal have været en af dette Tempels Velgjörere. — Fra denne indre Gaard træder man ind i Hovedtemplet, hvor de tre himmelske Buddha-Guddomme ere forestillede. Det er tre lueforgyldte Kæmpeskikkelser, hver med en rund sort Plet i Panden, som skal bevise deres indiske Oprindelse. Sexten forgyldte Billedstötter, alle af overnaturlig Störrelse, skjöndt mindre end den nævnte Buddhistiske Treenighed, sidde paa Rad langs Sidevæggene. Bag dette Tempel gaaer det igjen ud til en aaben Plads, og ad den samme steenlagte Vei træder man atter ind i det andet Tempel, hvor der midt paa Gulvet staaer et stort rundt Kar, meget smukt

*) Han var en Svigersön af Kang-hi, den anden Keiser af Mantschu-Tartarernes Dynasti, og blev af denne sendt for at undertvinge de sydlige Provindser, hvorved han erhvervede sig sit Tilnavn.

udskaaret i Gibs eller Alabast, der allevegne vilde blive betragtet som et Kunstværk. Heri opbevares Buddha's forskjellige Reliquier. Rundt om i dette Tempel hænge en Mængde Lamper, som stedse holdes tændte, medens utallige Rögelsepinde udbrede en temmelig qvalm Luft. Fra flere smaa Kar langs Væggene tilbydes den Rettroende det hellige Vand, som afhjelper aandelige og legemlige Svagheder, saasom Öiensygdomme o. a. m. Bag dette Tempel findes et tredie og sidste, hvor Gudinden Koan-jin findes opstillet, „hun som aftörrer de Lidendes Taarer", og som i Særdeleshed tilbedes af Fruentimmer, der önske Livsarvinger.

Langs udenom disse tre Templer löber en aaben Gang eller Gaard, og ud til den laae Tempel-Præsternes eller Munkenes meget ække Boliger; den ligesaa skidne og ligesaa lidet indbydende fælles Spisesal, et Rum, der syntes bestemt for vistnok 200 Personer, og som ikke var uligt en af vore Landsbyskoler i Hjemmet; Templets Kjökken, dets Kjökkenhave og endelig dets Svinesti. I den sidste maatte jeg som et Curiosum betragte nogle meget store, gamle og yderst ække Svin, som her opbevares indtil de döe af Alderdom, hvorefter andre sættes ind istedet, hvilket skal være et Sindbillede paa at Buddha-Præsterne skulle være afholdne og navnlig ikke maae spise Kjöd. Vi saae flere af disse Geistlige: de havde et slövt, stupide Udseende, vare iförte en skidengraa Kjortel og ragede over hele Hovedet. De leve et fuldkommen örkeslöst Liv, og skulle staae i meget ringe Anseelse blandt Folket.

Buddha-Læren skrives i det chinesiske Sprog „Fo", men udtales „Fu-et", hvilket, naar Hensyn tages til, at den nu har existeret næsten 1800 Aar i China, meget let kan være udartet fra Buddh, som denne Lære oprindelig kaldtes efter sin Stifter i Indien.

Buddh var den indiske Luther. Djærv som denne Reformator tordnede han — ifölge de hindostanske Traditioner, 1000 Aar för Christi Födsel — imod Kasteinddelingen, og i det Hele mod Brama-Lærens Falskhed og dens Tjeneres Vederstyggeligheder. Hans Tilhængere bleve efter mangeaarige Kampe, deels förte i theologiske Controverser mellem de

Skriftkloge, deels med Ild og Sværd, fordrevne fra Indien, og udbredte sig da mod Östen. Sandsynligviis ere de da udvandrede over Sumatra, Java, Borneo, saavelsom over Siam og Cochinchina til China selv. Fra China forplantedes Buddhismen videre til Tartariet og Mongoliet mod Vest, til Japan og Corea mod Öst, og af alle Religioner i Verden er denne, der under forskjellige Navne synes at tælle henimod 300 Millioner Bekjendere, uden Sammenligning den mest udbredte. Dog, det er ikke Stedet her at indlade mig paa disse Undersögelser, men hvad jeg ikke kan lade ubemærket, fordi denne Betragtning har gjort sig gjældende for mig selv, og fordi jeg har fundet den allerede fremhævet hos tidligere Reisebeskrivere, det er Buddha-Lærens forunderlige Lighed med den christelige Religion i sin romersk-catholske Skikkelse. Dette spores ikke alene i Læren om Buddha selv, som i een Person indeholder tre hellige Skikkelser, i Tilbedelsen af den hellige Qvinde „som aftörrer Taarer, og som er de lidende Qvinders Tröst“. Men her træffer man Vievandet, Rögelsen og den evig brændende Lampe; her möder man Forpligtelse til Coelibatet for Templets Tjenere, her er atter den, idetmindste tilsyneladende, Fattigdom og Afkald paa alle Livets Beqvemmeligheder, som gjöres den catholske Religions Tjenere til Pligt; her er Bod, Faste, Bön, Revselser, Munkene som tigge i Helligdommens Navn, ja, indtil i Præsternes Klædedragt finder man Lighed med den catholske Religion. Naar man seer en saadan Buddha-Præst, troer man at see en Franciscaner-Munk, kun bærer han paa Hovedet en fiirkantet Kalot istedetfor Kutten eller den brede Hat.

Om Formiddagen den 6te Juli vare vi hos vor Kjöbmand Won-shing (Old Chinastreet Nr. 9) Vidner til et stort festligt Optog, eller, som vor chinesiske Ven kaldte det, et „Dschin-Dschin-Dschos“. Smagfuld var Processionen ikke uagtet sin Pomp og Pragt; Toget löb for det Meste afsted i et jevnt Trav, og da det ved den umaadelige Trængsel i Gaderne var blevet skilt ad, passerede det kun i Stumper og Stykker, ofte med meget lange Mellemrum. Store chinesiske Parasoller dukkede op mellem Skarer af guld- og

atlask-klædte Mænd, og efter hver Skare kom gjerne en Mandarin, der, for at fölge det ilende Tog, maatte give Afkald paa hele sin sædvanlige Alvor og Embedsværdighed. De curiöseste, tildeels ogsaa kostbareste Gaver bleve baarne, snart under brogede Baldakiner, snart, som de simpleste Byrder, paa en stor Bambusstang, der var lagt over et Par pjaltede Lastdrageres Skuldre; de afbrödes ved et Tog af Drenge, klædte som Riddere, blandt hvilke i Særdeleshed Een, der var kommen til Hest, glimrede af Guld og Flitterstads. Derpaa fulgte nye Offre til Festens Gud, og saaledes vedblev det i flere Timer, indtil endelig en meget stærk Afknalden af Fyrværkeri midt i Gaderne endte Dagens Höitidelighed. En utallig Menneskemasse trængte sig, navnlig i Begyndelsen, frem med Processionen, alligevel tildroge vi Par Europæere os, til Trods for Festligheden, i den Grad Mængdens Opmærksomhed, at vor Kjöbmand maatte bede os forlade vor oprindelige Plads bag Rækværket udenfor Huusdören, og at see Resten fra hans förste Sal.

Jeg har allerede flere Gange berört den flydende By, som ligger paa Floden, og som vel omtrent tæller en Befolkning af 4 til 500,000 Mennesker. Den kan deles i den bevægelige Deel, det vil sige, den Mængde store og smaa Baade og Pramme, som hele Dagen og en Deel af Natten ere i Virksomhed, til Transport af Mennesker eller Varer, men som tillige ere stadig Bolig for de Familier, der betjene dem. Om disse Fartöier har jeg allerede talt i det Foregaaende. Den anden Deel vil jeg kalde den Ubevægelige; det er en stor Mængde större Flaader med Huse paa, Pramme med store Skure og andre slige flydende större eller mindre Bygninger, som ligge fortöiede ved Siden af hinanden ved store Pæle i regelmæssige Rader, dannende Gader imellem sig, ofte forbundne med hinanden ved smaa Broer, for at have Samqvem uden at benytte Joller eller Æggebaade. I denne Deel af Byen er ofte Udsalgsteder af alle Slags, navnlig af Skibsfornödenheder, Proviantsorter og daglige Levnetsmidler, og disse Boder udmærke sig da ved de sædvanlige store Skilte med lange, i forgyldte eller farvede Bogstaver affattede Inscriptioner. Paa Stevnene af

Prammene staaer da gjerne en Udraaber, som med skingrende Röst og flydende Tunge commenterer over Skibets Indhold, og anbefaler de Varer her sælges. Stundom ledsager han sig selv med Slag paa en Gong-Gong, naar han troer det fordeelagtigt at tildrage sig særdeles Opmærksomhed.

De mærkeligste Gjenstande i denne flydende By ere imidlertid de af Englænderne saakaldede „flower boats“. Det er svömmende Restaurationer, The-Salons, Opiums-Huse og ikke sjelden tillige Venus-Templer. De ligge, som næsten alle de andre Pramme, langsskibs i Floden, med den ene Ende som Façade ud mod Gaden. Denne Façade er da gjerne udsmykket med en Mængde Snitværk, grönmalet med stærkt forgyldte Zirater. Om Eftermiddagen seer man Nympherne sidde oppe paa Taget, hvor de med meget forstaaelige Gebærder indbyde de Forbifarende til at besöge sig. De ere stærkt malede, hvide og röde, med sorte Öienbryn, iövrigt ingenlunde paafaldende eller uanstændigt paaklædte, idet de, som alle Chineserinder af Stand, fra Halsen og ned til Foden ere hyllede i meget vide Klædningsstykker, og have endog Hænderne bedækkede af de vide udhængende Silkeærmer. Europæere, som lade sig forlokke til at besöge disse Huse, udsætte sig for den störste Fare. Kort för vor Ankomst til Canton var en ung Englænder bleven grebet ombord i et saadant Huus. Han var strax bleven bagbundet Ryg mod Ryg med den paagjældende Dame, og erklæret, at han kunde indlöse sig imod en betydelig Sum Penge eller en betydelig Dragt Stokkeprygl. Han valgte naturligviis det Förste, og sögte at neddysse sit Uheld saameget som muligt, thi at klage vilde have baadet ham saare lidet. Han vilde ikke have faaet Medhold hos sine egne Autoriteter, langt mindre hos de chinesiske.

Paa mine engelske Venners Foranstaltning bleve jeg og mine Medreisende indbudne af nogle chinesiske Kjöbmænd til et Festmaaltid ombord i et af disse Fartöier, — et af de anstændige, maa jeg bede at bemærke. Den Dag Fêten skulde finde Sted, blev hele Restaurationen forhalt udfor Hr. Jardines Hong, og vi gik ombord saagodtsom lige

fra Værftet bag hans Bolig. Da Fartöiet den Aften var leiet udelukkende for vort Selskab, havde jeg ret Leilighed at tage det i Öiesyn. Paa Platformen foran den omtalte grönmalede Façade var et Slags Veranda, forsynet med Borde og Bænke, udsmykket med Blomster. Man gik derfra ind i en Art Forsal, stærkt oplyst med couleurte Lamper og decoreret med Borde og haarde Sophaer langs Væggene. Herfra förtes man, stedse agterefter, igjennem en smal Gang, nogle Trappetrin ned, og nu befandt man sig i en stor Spisesal, hvor vort Bord var dækket. Den smalle Gang, man kom igjennem, skilte to smaa Cabinetter fra hinanden, helligede til Opiumsrygning o. a. m. Agterfor vor Spisesal var Kjökken og övrige huslige Beqvemmeligheder.

Bordet var dækket efter Restaurationens bedste Evne, naturligviis langtfra saa glimrende, som jeg har seet det beskrevet, af Laplace f. Ex., ved Dineer i private chinesiske Huse, og som mine europæiske Venner vidste at fortælle om. Jeg har ingen slig Gjæstfrihed nydt, og maa derfor nöies med at fortælle hvad jeg her saae. For hvert Couvert fandtes to Elfenbeenspinde, de saakaldte „fai-tsz", en lille smalbladet Kniv med Skildpaddeskaft, en Porcellains-Skee, en Overkop til at drikke af, og en Underkop med Soya, Chinesernes Surrogat for Salt. Skeen var til at tage dette Fluidum med og til dermed at spise Suppe. For mig blev den aldeles uundværlig, da det uagtet de mest fortvivlede Forsög blev mig fuldkommen umuligt at faae fat paa noget med de to Pinde: den var derfor uadskillelig fra mig under hele Maaltidet.

Midten af Bordet var heelt overdækket med en umaadelig Mængde smaa Porcellains-Bakker paa Fod, som indeholdt deels den förste Service, deels den Mængde Sager, som den franske Spiseseddel kalder hors-d'oeuvres, og som det udgjör de graadige Chineseres stadige Beskjæftigelse at fortære noget af imellem hver regelmæssig Ret, som bydes frem. Det vil være mig aldeles umuligt at give en Fortegnelse paa, hvori alle disse Lækrerier bestode, ligesaalidt som over alle de Retter, vi bleve tracterede med; man kan gjöre sig et Begreb om deres Antal, naar jeg siger, at her var ikke mindre end to og halvfjerdsindstyve forskjellige

smaa Opsatser og flade smaa Fade paa Bordet. Jeg husker, at det var en Blanding af salte eller exciterende, og af söde Desert-Retter, saasom salt Skinke og tör salt Fisk, fiin Tang i piklet Æddike, candiserede Valdnödder og Vindruer, Bönner og Olivener, Mos og Træknopper, Ferskener og Champignoner. Maaltidet aabnedes med, at en Velkomstskaal blev tömt, og derefter foer enhver Chineser med sine to Pinde i de paa Bordet staaende Fade, og slugte med en utrolig Hurtighed saa det ene, saa det andet af deres Indhold. Af de Retter, som serveredes, maa jeg först og fremmest nævne Fuglerede-suppen, som ikke er andet end en god Hönsekjödsuppe, hvori findes udtrevlede Fuglereder, der meget ligner vore Nudler saavel i Udseende som i Smag; endvidere Trepang, af Sydeuropæerne kaldet „biche de mar“, der for mig saae saa ækelt ud, at jeg ikke kunde beqvemme mig til at röre det, især da jeg maatte tænke paa de fæle sorte Dyr, der laae langs Strandbredden paa Pulo Milu, og hvoraf denne Lækkerbidsken præpareres. Men jeg skal aldrig glemme min chinesiske Naboes glædestraalende Ansigt, da han fik denne Yndlingsret foran sig. Iövrigt tracterede man os med Haifiskefinner stuvede i Hönsekjödsuppe, Ænder stegte med Bambus og Skinke, Ragout af Andetunger, Hundelever-Postei, haardkogte Dueæg, lammefarcerede Dadler o. s. v. o. s. v. Alle disse Sager vare langfra slet tillavede, i Almindelighed meget godt kogte eller stegte og fulde af Smag og Saft. Alt var skaaret itu i Forveien i ganske smaa Stykker, skilt fra Been, Brusk og andre uspiselige Gjenstande, og svömmede omkring i sin respective Sauce; Alt blev serveret i Spölkummer; Bröd blev kun budt frem i smaa Stykker som Kage, derimod var Riis at faae i Overflödighed, og spistes af Chineserne til Maden istedetfor Bröd. Jeg havde længe beundret den Færdighed, hvormed Chineserne snappede de smaa Mundfulde ud af Spölkummens flydende Indhold imellem Spidserne af de to Pinde, som de holdt som en Tang imellem Tommel-, Pege- og Mellem-Fingeren paa höire Haand, hvorpaa de slugte den ene Mundfuld efter den anden med en utrolig Graadighed, ledsagende den af og til med Skefulde Suppe eller Sauce. Jeg ventede nu at see,

hvorledes de vilde bære sig ad med Risen. Men det gik meget beqvemt: de satte Spölkummens Kant tæt til Munden, og nu hjalp de Risen ind med Pindene, og kneb det engang, toge de Fingre og Tunge til Hjelp. Deserten, navnlig de törrede og candiserede Frugter, var meget god; kun maatte vi finde os i, at nyde dem om hinanden med alle de övrige os ubekjendte Sager.

Imellem de forskjellige Anretninger serveres The, altid i smaa Kopper, hvor det kogende Vand er hældet lige paa Bladene; for at disse ikke skulle fölge med Theen, holder man Laaget, der altid bedækker Overkoppen, tæt til denne, hvorved da Drikken alene lades ud, men Bladene sies fra.

Til al denne Mad drikke Chineserne ogsaa Viin, som de kalde Sam-schu og som er tilberedt af Riis, Hirse og andre Kornsorter. Den er af meget forskjellig Styrke, ligesom den af de efter Destillationen tilsatte aromatiske Frugter kan antage en temmelig forskjellig Smag; den bedste er ikke ulig en tynd, suur Rhinskviin. Da den nu ovenikjöbet serveres varm, af Metal-Thepotter i smaa Overkopper, vil det indsees, at den for vore forvænte europæiske Ganer kun var et ringe og höist ubehageligt Surrogat for vore Vine. Jeg maatte imidlertid drikke mere deraf, end jeg skjöttede om, thi enhver af de gode Chinesere ansaae det for Pligt at drikke med mig, hvilket skeer ved at man tager Koppen med begge Hænder, nikker til hinanden, tömmer den og derpaa viser det Indvendige af Koppen frem, til Vidne paa at den er tom. Men nu vil Höfligheden, at man strax skal gjöre Gjengjæld ved fra sin Side at opfordre Partneren til at drikke med sig. Paa denne Maade tömmer man da idetmindste dobbelt saa mange Kopper, som der er chinesiske Gjæster ved Bordet. Desværre lærte jeg först seent paa Maaltidet det Fif, som Englænderne bruge ved slige Leiligheder, nemlig idet de löfte Koppen for at före den til Munden, da at spilde det Meste under Bordet. Hvad der forresten generede mig endnu mere under dette Maaltid, var de gode Chineseres Nöden til at spise, som virkelig ofte gik over til ubehagelig Paatrængenhed, idet de f. Ex. gjen-

tagne Gange toge Stykker med deres egne Pinde og vilde lægge i min Spölkum, ja vel endog putte i min Mund.

Den hele Historie varede i to à tre Timer, i hvilken Tid der blev spist uafladelig, og vore chinesiske Venner bleve meget lystige. De paastaae, at alle disse Lækrerier, navnlig Fuglereder, Haifiskefinner og Trepang, have en vis styrkende og exciterende Kraft, som de sætte stor Priis paa, og hvorover der da blev sagt en Mængde chinesiske Vittigheder, som jeg desværre ikke kunde nyde godt af, men som maae have været meget morsomme, at dömme efter den Latter, de opvakte. Da vi reiste os fra Bordet, sögte vi ud paa den kjölige Balcon, hvor man atter serverede os The, men her forstyrredes vi af en Bande Spillemænd, som havde lagt sig i en Baad tæt ved vort Huus for at opvarte os med deres Præstationer, hvilke i Sandhed vare temmelig ufordöielige ovenpaa et saadant Maaltid.

Vore engelske Venner havde været saa forsynlige, at tage et engelsk Maaltid med for det Tilfælde, at det chinesiske ikke skulde gefalde os. Dette blev budt omkring, men meget lidet afbenyttet, og Kl. 11 kom vi lykkelig tilbage fra denne Fest, som jo havde havt sine Besværligheder, men dog stedse vil være mig et höist interessant Moment.

Rosen og en af Naturforskerne bleve hiin omtalte 6te Juli, efterat Processionen var passeret, indbudne af Hr. Wonshing til at gaae op med paa en ægte chinesisk Restauration „number one“. Kjökkenet var i Stuen, Beværtningen paa förste Sal, og Freqventsen her saa betydelig, at de smaa Borde i Hovedværelset alle vare besatte, og den chinesiske Vært derfor maatte före dem ind i Stuen ved Siden af. Værelserne vare mörke og Gulvene umaadelig skidne. Bordene derimod vare blankt skurede og Maden syntes reenligt behandlet. Som Servietter brugtes sammenlagt chinesisk Klatpapiir. Man spiste efter Kortet, og hvergang en Ret bestiltes, hörte man en Opvarter skraale ud af Dören og Raabet endnu gjentages af hans Hjelper og Hjelpershjelper, indtil det naaede Veien ned til Kjökkenet. Der begyndtes med The og med en Art Posteier, hvori der var indbagt Lög, Grönt og forskjellige

skarpe Sager; efter denne Indledning sattes Frugten paa Bordet, og nu fulgte Trepang, Fisk, Svinekjöd, Flæskesvær, Andetunger, Fröer, Snegle og andet Kryb, Altsammen tilberedt som en i Bouillon svömmende Hachis og anrettet paa samme i sit Udseende saa barnagtige Maade, som allerede er omtalt ved Gildet paa „Blomsterbaaden". Samschu'en saavelsom Theen gik flittig om mellem Retterne, Riis og Bröd saaes der ikke Spor til. Efter endt Maaltid bragtes Vand ind til at skylle Munden med; derpaa serveredes endnu The, og nu vaskede man Hænderne i store Messing-Vandfade, hvorpaa der til Slutningen endnu raktes Betel om til Tygning.

Dagen efter min Ankomst til Canton havde jeg, ved den engelske Consulats-Tolk Hr. Meadow's Hjelp, indsendt en Note til Gouverneuren Kvang, hvori jeg meldte ham min Ankomst til hans By, og begjærede en Sammenkomst med Hans Excellence, for at forestille ham Hr. Mathison som dansk Consul, og iövrigt at conferere med ham angaaende den danske Handels Sikkerhed og Beskyttelse i Canton. Samtidig med det ovenomtalte Svar paa min Note fra Hong-kong fik jeg en Indbydelse til at möde Gouverneur Kvang i en Hong, beliggende tæt ved Floden i Forstaden, noget Östen for Factorierne. Denne Sammenkomst skulde finde Sted Torsdagen den 9de Juli. Jeg benyttede derfor Leiligheden en af de mellemliggende Dage, til at skynde mig ud af den fæle By og for en Dags Tid at gaae ombord og nyde den friske Luft i min hyggelige Kahyt.

Men Onsdagen den 8de Juli indtraf en Begivenhed, som truede med at have de alvorligste og ubehageligste Forviklinger til Fölge. Da jeg selv og endeel af Galatheas Besætning kom til at spille en lille Rolle ved denne Leilighed, skal jeg tillade mig at fortælle den med alle de Omstændigheder, der gik forud for den og foraarsagede den.

Uagtet den med England afsluttede Fredstractat indrömmede Europæerne aldeles fri Nedsættelse i Canton, havde dog saagodtsom Ingen endnu tröstet sig til at tage deres Familier dertil, men de Fleste, som vare gifte, havde deres Koner i Macao. De frygtede med Rette den Opsigt, som

europæiske Fruentimmer vilde forvolde ved at vise sig paa Cantons Gader, om det ogsaa kun var i Factoriernes Qvarteer, og de vilde ikke fordömme de stakkels Damer til den factiske Indspærring indenfor Hongens Mure. Imidlertid havde dog to Damer heri gjort Undtagelse, og befandt sig virkelig i Factorierne, medens jeg var i Canton, mulig kun paa et kort Besög. Disse to Damer havde gjort en lille Promenade i Chinastreet og havde strax fremkaldt en Sammenstimlen af Pöbel, der, som al Pöbel i alle Verdens Stæder, voxede som en Sneebold. De arme Damer ilede hjem og sluttede sig inde i deres Huse. Denne Stimmel var endnu tilstede og gjorde det mere end sædvanlig vanskeligt at komme igjennem Gaden, da en aldrende Engelskmand, en vis Mr. C. —, som var bekjendt for sin Fremfusenhed og det Overmod, hvormed han ved flere Leiligheder havde behandlet Chineserne, — hændelsesviis kom gaaende over Gaden til et Huus, beliggende ved det saakaldte danske Factori, hvor de Herrer havde et Slags Klub. En Kuli löber ham paa Armen, og han stöder strax til ham igjen; Kuli'en tager en Steen og slaaer ham i Nakken, hvorpaa Mr. C. griber Chineseren i Pidsken og slæber ham ind i det ovennævnte Huus. Nu var Krigen erklæret; Pöbelen stimler omkring Huset og forlanger Fangen udleveret, og da dette nægtes, storme de Dören, bryde ind og knuse Vinduer og Jalousier. Men Englænderen havde imidlertid ladet Fangen löbe og selv reddet sig ad en anden Vei ind i den amerikanske Have, og derfra til Factorierne. Nu bleve Portene tillukkede og Alarm udbredt imellem Europæerne, som snart samlede sig til fælleds Forsvar. Den engelske General-Consul Mac-Gregor sendte Bud til vedkommende Mandarin med Begjæring om Politiets Hjelp; men inden dette lod sig tilsyne, stimlede Pöbelen stedse i stærkere Masser omkring Factorierne, kastede Stene over Muren, hvorved et Par Mennesker bleve saarede, og udstödte i vilde Hyl og Skrig de mest foruroligende Trudsler. Da dette Kl. 5 om Eftermiddagen tog et saa alvorligt Udseende, at der var Grund til at frygte, at Pöbelen vilde sprænge Portene og derefter gribe til de voldsomste Midler, og da den chinesiske Vagt endnu

ei var ankommen, tillod Mac-Gregor som Selvforsvar, at der blev gjort et Udfald for at rense den nærmeste Gade og befrie Portene til Factorierne. En med Geværer, Pistoler og Sabler bevæbnet lille Flok af Europæere styrtede sig pludselig ud af Porten, der leder mod den vestlige Deel af Qvarteret. Pöbelen veg tilbage, men sendte en Hagel af Stene. Europæerne fyrede, og tretten Mennesker bleve trufne, hvoraf fem dödelig. Pöbelen flygtede, de allernærmeste Indgange til Factorierne besattes, og nu ankom ogsaa en Vagt af 100 Mand chinesiske Politi-Soldater, som besatte Indgangen til „Old-chinastreet", og saaledes syntes Faren for Öieblikket at være forbi. Men henad Mörkningen samlede Pöbelen sig igjen, og ihvorvel de holdt sig paa ærbödig Afstand fra Factorierne, forkyndte dog de hyæneagtige Hyl samt enkelte Steenkast deres fjendtlige Hensigter. Et Brev blev sendt til Mac-Gregor, hvori der forlangtes 13 europæiske Hoveder for de 13 trufne Chinesere. Den chinesiske Vagt forholdt sig meget passiv, og syntes langtfra at ville gribe kraftig ind, saa at Factorierne for Natten kunde vente det Værste. Europæerne udviklede ved denne Leilighed megen Energi; der dannede sig strax en Comitee for gjensidig Sikkerhed, som tog Bestyrelsen af Forsvarsvæsenet. Den lille Hær deelte sig i flere Afdelinger, som indtoge bestemte Poster, udsatte Skildvagter og skiftedes til at holde Vagt.

Denne Comitee henvendte sig til mig, som imidlertid var kommen tilbage til Canton, med Begjæring om at yde dem Hjelp fra Galathea. Jeg antog det rigtigst, at en saadan Begjæring udgik fra Consulerne, forinden jeg kunde tage den til Fölge, og spurgte derfor de Herrer Mac-Gregor og den amerikanske Consul Mr. Parker, om det var deres Önske, at jeg lod komme bevæbnet Mandskab op fra Corvetten. Den Sidste var ubetinget enig i at det var saare önskeligt, da de havde Grund til at befrygte Alt den næste Dag og navnlig den fölgende Nat. Hr. Mac-Gregor var vel ogsaa af den Mening, at det var om at gjöre, at man var istand til at forsvare sig selv, men yttrede tillige meget bestemt, at man ikke maatte tage sig selv tilrette uden til

Selvforsvar, og at det var de chinesiske Autoriteters Sag at vaage over Fred og Orden og at holde deres Pöbel i Ave. Jeg stillede derfor Spörgsmaalet saaledes: 1) om de ansaae det rimeligt eller blot muligt, at de vilde komme i det Tilfælde, at maatte forsvare sig selv? og i saa Fald, 2) om de dertil önskede min Bistand? eller 3) om de ansaae sig selv stærke nok dertil? — Da de vare enige i at besvare de to förste Spörgsmaal med Ja og det tredie med Nei, saa maatte jeg erklære dem, at i saa Tilfælde blev det nödvendigt, at jeg sendte Bud endnu i Nat efter mine Folk, eftersom der var tre Mile op til Vampoa og altsaa tre Mile tilbage, begge Veie mod Strömmen, da denne imidlertid vilde kæntre; at jeg var villig til at yde dem al den Bistand, der stod i min Magt, men at jeg maatte bestemt andrage paa, at det skete som præventiv Forholdsregel; thi dersom jeg först skulde lade mine Folk hente, naar Angrebet var skeet, vilde de efter al Rimelighed komme for sildig og kun udsættes for stor Fare, uden mindste Nytte for de Angrebne. Det blev da aftalt, at jeg skulde sende Lieutenant Rothe med en let Gig endnu samme Nat til Vampoa, med Ordre at sende Landgangscompagniet og to bevæbnede Fartöier op til Canton. De skulde da indqvarteres i Hr. Jardines Hong for at være paa rede Haand paa förste Vink. Dette blev udfört. Kl. 2 om Natten afgik Lt. Rothe og Kl. 8½ næste Morgen havde jeg mine Folk og Fartöier ved Factorierne. Da Post-Dampskibet „Corsair“ fra Hong-kong just var kommen op paa den Tid, havde det slæbt Fartöierne op med sig. Da de passerede imellem Dutch-folly og Land, havde man derfra kastet Ildstof ned til dem, men som dog lykkelig blev undgaaet. — Fra de paa Vampoa Rhed liggende amerikanske Koffardiskibe kom ligeledes Fartöier med bevæbnet Mandskab, som besatte det amerikanske Factori og toge activ Deel i Vagttjenesten.

Fra det Öieblik mit Landgangs-Compagni, 60 Mand stærkt, var kommet i Land, udviklede de chinesiske Autoriteter mere Energi. Om det nu var paa Grund af at de fölte sig stærke nok, fordi de i Nödsfald havde en ordentlig Magt at stötte sig til, eller fordi de ikke vilde at nogen

Fremmed skulde udöve Politi i deres By, skal jeg ikke kunne sige, men Vagterne bleve fordoblede og Ordenen atter tilveiebragt. Allerede mod Aften turde jeg sende de bevæbnede Fartöier tilbage, men beholdt Landgangs-Compagniet hos mig endnu indtil videre.

Jeg tilbragte imidlertid Dagen med at inspicere Omegnen af Factorierne og undersöge Localiteterne for det Tilfælde at mine Folk skulde komme til at agere. Ved denne Leilighed var det da, at jeg ret nærved og i al Mageligbed kunde betragte den cantonske Pöbel, som i tætte Masser opholdt sig i de tilstödende Gader, navnlig i dem, som löbe omkring det danske Factori; thi den chinesiske Vagt indskrænkede sig til at holde de umiddelbare Tilgange til Factorierne frie og til at forbyde al Ankomst gjennem Porten ved Old-chinastreet, hvorimod Bortgangen var aldeles fri. Man gjör sig intet Begreb om, hvilke afskyelige Physiognomier her fandtes samlede. Lumskhed, Grusomhed og Underfundighed stod malet paa deres, af vilde Lidenskaber og indædt Harme fordreiede Ansigtstræk. Det var for störstedelen store velskabte Folk, nögne til Beltestedet, med den lange sorte Pidsk stivt ned ad Rygraden, om Benene et Par vide mörkeblaae eller sorte Buxer, i Beltet en kort Kniv. Saaledes stode de i tætte Klynger, tause og ubevægelige, med truende Miner og af og til udstödende et vildt Hyl, eller og en eller anden Spasmager sagde en Vittighed om en af os Forbigaaende, som da besvaredes af en höi Skoggerlatter fra de Omkringstaaende. De holdt ud hele Dagen igjennem til henimod Aften, men da de ingen Anledning fik til et nyt Angreb, som var det, de öiensynligt blot ventede paa, saa bleve de kjede deraf, og lidt efter lidt splittede Hobene sig og forsvandt.

Man nærede endnu megen Bekymring for Natten. De rige Boutikfolk i Chinastreet vare mere ængstelige end Europæerne; de meente, at det Hele blot gik lös paa Rov og Plyndring af deres Boder. Man frygtede Ildspaasættelse, og hele Dagen igjennem saae vi Baade, ladede deels med emballerede Varer, deels med Kjöbmændenes Penge og Archiver, at blive transporterede söværts fra Factorierne, over til den

anden Side af Floden. Dog ogsaa denne Nat gik fredelig af, og Dagen efter, Fredag den 10de, var Alting beroliget, og al Grund til Frygt syntes forsvunden. Jeg lod derfor mit Landgangs-Compagni gaae ombord igjen samme Aften.

Det var en almindelig Klage mellem de amerikanske og engelske Kjöbmænd i Canton, at der ingen af deres Orlogsmænd havde fast Station paa Vampoa Rhed til deres Beskyttelse mod saadanne Voldsomheder, hvoraf vi her havde havt en Pröve, men som ingenlunde vare noget nyt, og som ogsaa i forskjellige Skikkelser have gjentaget sig oftere siden den Tid *). Man var derfor saameget mere taknemlig for den Hjelp, jeg havde været saa heldig at kunne yde, og som det vel tör tilregnes, at ingen videre Blodsudgydelse fandt Sted. Jeg modtog i den Anledning Takadresser med talrige Underskrifter saavel fra den amerikanske Consul og Chargé d'affaires Mr. Parker, som særskilt fra de amerikanske Kjöbmænd, og fra de i Canton bosatte Englændere.

Den umiddelbare Fölge af denne Historie var imidlertid, at H. Exc. Gouverneur Kvang lod mig vide om Torsdag Morgen, at han havde tilbragt en saa forstyrret og ubehagelig Nat, at han var ganske syg, og derfor bad sig undskyldt for at komme til Stevnemödet, hvorimod han udbad sig om nogle Dage at gjöre nærmere Aftale derom. Mit Svar var, at jeg meget beklagede Hans Excellences Upasselighed, saameget mere som jeg frygtede for, at det aldeles vilde beröve mig den Glæde at gjöre hans personlige Bekjendtskab, da min Tid var knap afmaalt, og Ordrerne for min videre Reise meget bestemte; at jeg derfor anmodede ham om at fastsætte den Dag, han troede at kunne see mig, eller og at sende en af ham befuldmægtiget Mandarin, som kunde modtage hvad jeg havde at andrage. Dette lod til at gefalde Hr. Kvang meget godt; jeg fik endnu

---

*) Man vil erindre det afskyelige Mord, som blev begaaet paa flere unge Englændere, der, om jeg mindes ret, i Efteraaret 1847 foretoge en Spadseretour paa Macao-Canalen og gik iland ved en nærliggende Landsby.

samme Aften et overordentlig smigrende Svar, med de mest udsögte Complimenter, hvoraf Resultatet var, at der næste Dags Formiddag vilde möde en Stor-Mandarin med Fölge paa det för aftalte Sted for at modtage mig.

Til dette Möde begav jeg mig da om Fredag Formiddag, ledsaget af Hr. Mathison, Hr. Meadow som Tolk, samt flere af mine Officerer. Vi gik derhen i en Baad paa Floden, og bleve modtagne ved Landingsstedet af der posterede Betjente, som förte os gjennem nogle smaa Gaarde ind til Vaaningshuset, hvor Mödet skulde finde Sted. — Jeg blev complimenteret ved Indgangsdören af Værten i Huset, som bragte mig, stedse gaaende foran mig, under vedvarende Höflighedsyttringer, Knæböininger, Sammenknugning af Hænderne foran Brystet og Hilsen med Viften, gjennem en lang Corridor ind i sine Værelser, som laae lige med Jorden og havde Lysning fra en lille fliselagt Gaard med et Springvand i Midten. Mig blev anviist Æerespladsen ved det lille Bord, paa Sophaen; Hattene beholdt vi paa Hovedet, thi ifölge chinesiske Begreber om Höflighed vilde det være den störste Grovhed, at være ubedækket i hæderlige Gjæsters Nærværelse. Kort efter ankom Stor-Mandarinen, Gouvernementets udenlandske Secretair Tja-sin-lin med hele sit Fölge af Mandariner og Tjenerskab. Han var en meget svær Mand, stærkt koparret, med store Briller paa Næsen. Han bar en blaa Knap paa Toppen af sin spidse Hat, og en Paafuglefjær stak bag ud fra den; iövrigt var han meget pyntet og havde en silke- og guldbroderet Overtröie paa. Den tilhörte hans Værdighed som Stor-Mandarin, og bæres kun ved höitidelige Leiligheder. Det var derfor ifölge Hr. Meadow's Udsagn en mod mig udviist, i det Hele temmelig sjelden Udmærkelse. Om Halsen bar han en dobbelt Rad af meget store couleurte Perler, der hang ham næsten til Beltestedet; paa Tommelfingeren en Ring af grön Jaspis, meget tyk, og efter Sigende meget kostbar. Alle de Herrer Chinesere udmærkede sig ved deres aldeles urimelig lange Negle, der stode som Klöer ud fra Fingrene, og maae nödvendigviis genere dem mangfoldig til daglig Brug; men jeg maa tilstaae, at de vare særdeles omhyggelig pudsede

og blanke. En stor, meget kostbart indlagt Vifte er uadskillelig fra enhver Chineser af Stand. De ovenbeskrevne Complimenter gjentoges paa ny, og havde nær ingen Ende faaet, da vi ikke kunde blive enige om, hvem der skulde tage det fornemste Sæde, idet vi begge vilde vige for hinanden. Imidlertid maatte jeg give efter i denne ædle Strid, tog det överste Sæde, og nu satte alle de andre sig i Kreds, hvorpaa der blev serveret The i meget kostbare Kopper, men paa samme Maade, som jeg alt ovenfor har beskrevet. Nu gik vi over til Forretningerne, som vi, da vi alle vare enige, meget snart vare færdige med. Hr. Tja-sin-lin begyndte paa at ville forklare det Brevs Indhold, jeg havde modtaget som Svar paa min Forespörgsel om Afstaaelse af Grund til et Consulathuus i Shang-hae, men jeg afbröd ham strax med den Erklæring, at jeg betragtede den Sag som afgjort, og at jeg haabede den chinesiske Regjering nu havde faaet et tilstrækkeligt Begreb om det danske Flag og om den danske Regjerings venskabelige Sindelag.

Den Meddelelse, jeg havde at gjöre, var i Forveien oversat af Hr. Meadow paa Chinesisk, og blev overleveret til Hr. Tja-sin-lin, men desuagtet oplæst Punkt for Punkt, först paa Engelsk og derefter paa Chinesisk. Den gik i det væsentlige ud paa:

1) At jeg var sendt til China for at knytte nye og bestyrke de bestaaende gode og venskabelige Forhold mellem den chinesiske og den danske Regjering.

2) At Hans Danske Majestæt havde været særdeles tilfreds med den Erklæring, som den chinesiske Gouverneur havde gjort til den dansk-ostindiske Gouverneur Hansen, at danske Skibe og danske Undersaatter skulde blive behandlede paa samme Maade, i de fem nu aabnede Havne, og efter samme Regler, som de, der begrunde de med England, Frankrig og Nord-Amerika bestaaende Tractater, og at Hans Danske Majestæt havde den fuldkomneste Tillid til de chinesiske Autoriteters Upartiskhed og Retfærdighed.

3) At Kongen havde udnævnt Hr. Donald Mathison til dansk Consul i Canton, saavelsom Hr. Duus i Shang-hae, og

at jeg udbad mig den Ære, nu at forestille Hr. Donald Mathison, som var her i mit Fölge, for den chinesiske Regjerings Udsending i sin Egenskab af dansk Consul.

4) At jeg var tilsinds som Fölge heraf at heise det danske Flag paa Hr. Mathisons Huus i Dag, ligesom jeg senere vilde heise det i Shang-hae, naar jeg var ankommen dertil.

5) Sluttelig udtrykte jeg min Sorg over at Tjenestens uafviselige Bydende berövede mig den Glæde at gjöre Hs. Exc. personlige Bekjendtskab etc.

Da alt dette var afgjort til begge Parters Tilfredshed, foreslog Hr. Tja-sin-lin mig, at vi nu skulde være „sans ceremonies“, og derfor tage Hat og Kjole af. I det Förste indvilligede jeg med Glæde, thi den trekantede Hat var mig i Sandhed intet mindre end beqvem i denne Varme. Kjolen udbad jeg mig at maatte beholde paa.

Nu tog min chinesiske Ven mig ved Haanden, og vi begav os ad en smal Vindeltrappe op i anden Etage, hvor vi kom ind i nogle meget rummelige smukke Værelser, stærkt udsmykkede med forgyldte Sentencer paa sorte og röde Tavler, og iövrigt rigt og smagfuldt decorerede. Den Side, som vendte ud mod Floden, udgjorde et eneste Vindue, med mange Afdelinger af fiint udskaaret Træværk, hvori couleurte Glasruder, afvexlende med Jalousier af de os fra Manila bekjendte Perlemusling-Skaller. Her var opdækket en Collation af Frugt, Syltetöi og Kage, men det særdeles Galanteri ved denne Fest bestod i, at den var serveret paa europæisk, paa Tallerkener, med Kniv, Gaffel og Skee, og at Rhinskviin og Champagne blev skjænket i stor Overflödighed i de dertil reglementerede grönne og lange Glas, hvorved dog rigtignok den lille Feiltagelse indlöb, at Champagnen kom i de grönne og Rhinskvinen i de lange.

Midt under Maaltidet blev en fremmed Gjæst meldt, sandsynligviis en meget fornem Mand, thi Værten i Huset ilede med at faae sin Hat paa, — et Exempel, vi alle maatte fölge, — og löb ud for at modtage ham. Igjennem Glasvæggen saae jeg da, hvorledes disse to Herrer complimenterede hinanden, böiende Knæ og trykkende de knyttede

Næver op imod hinanden, hvorpaa den Fremmede ledsagede Værten ind til Bordet, og nu begyndte da atter Complimenterne om hvor den fornemme Mand skulde sidde. Dog det blev Altsammen afgjort til almindelig Tilfredshed, Hattene bleve ved fælleds Overeenskomst tagne af igjen, og nu tog den Nyankomne, som aabenbart var en jovial, munter Fyr, meget godt til Takke med Champagnen, som han holdt en lang Lovtale over, hvilken det gjör mig ondt ikke at have forstaaet, da Mr. Meadow sagde mig, at den var meget genial.

Som enhver Ting faaer en Ende, saa ogsaa denne Fest; jeg bröd op med mit Fölge, min Vært og Hr. Tja-sin-lin ilede foran for mig, den Förste lige til Huusdören, den Sidste til Trappen, hvor vi da skiltes ad under fornyede Complimenter, strængt iagttagende at have Hattene paa begge to.

Saasnart jeg kom tilbage til Factorierne, blev det danske Flag heist paa Jardine-Mathisons Hong, og veiede saaledes i Forening med og midt imellem det engelske mod Östen, og det amerikanske mod Vesten. Om Eftermiddagen gik jeg ombord i vor store „Passage"-Baad tilligemed hele mit Landgangs-Compagni, efterat have taget Afsked med mine europæiske Venner, og gik Floden ned til Vampoa, hvor jeg ankom Kl. 9 Aften, inderlig glad over at kunne forlade et Sted, som vel er höist interessant for en Fremmed at besöge, men hvor neppe nogen Europæer forbliver længere, end han har det nödig.

Mit Ophold i Canton var for kort til at jeg kunde fatte nogen selvstændig Mening om Chinesernes Sæder og Skikke, og de Europæere, jeg levede imellem, havde altfor travlt med deres Handelsforretninger, til at jeg af dem kunde vente at erholde tilfredsstillende Oplysninger over disse Gjenstande, selv om de havde været istand til at give dem. Af det Foregaaende vil det ogsaa være seet, at min Omgang med Chineserne selv var yderst ubetydelig. Med Undtagelse af den senest fortalte Sammenkomst saae jeg ikkun de enkelte Handelsmænd, som kom i Factorierne,

eller Boutikfolkene i deres Boder, og forresten den paa Gaden eller paa Floden vrimlende allerlaveste Classe.

Den chinesiske Nationalitet lader sig imidlertid hurtig opfatte selv af den Fremmede, og hvad der navnlig maa frappere enhver Europæer ved at komme i Beröring med Chineserne, er den forunderlige Modsætning saavel i det daglige Livs Skik og Brug, som i de conventionelle Former for selskabelig Omgang, der finder Sted imellem det himmelske Riges og Europas Beboere. Der findes vel omtrent det samme Antal Mennesker i begge Lande, begge Befolkninger gjöre Fordring, og det vel med Rette, paa en höi Grad af Civilisation, og dog: hvilken himmelvid Forskjel er der ikke imellem dem i Alt hvad der er Civilisationens Resultater! Det er, som om de to Folkeslag havde vandret jævnsides, hver paa sin Side af en meget höi Muur, uden nogensinde at see hinanden, uden at komme i Beröring sammen, uden at kunne indvirke paa hinanden, men begge stræbende til det samme Maal i mange hundrede Aar. Nu komme de endelig til Murens Ende, de mödes, de betragte hinanden, og begge ere da i höieste Grad forundrede over, hvorlangt de ere komne fra hinanden, uagtet de ere gaaede ad den samme Vei, og begge vilde briste i Latter, hvis de ikke begge vare for vel opdragne, men de trække dog paa Skuldrene med et medynksfuldt, beklagende Smiil. For hvert et Skridt, de gjöre med hinanden, opdage de noget fremmed, noget besynderligt. Vil Europæeren sige „God Dag“ til Chineseren, saa tager han sin Hat af, nikker med Hovedet og rækker Haanden. Chineseren, som veed, at man herved vil vise ham en Höflighed, iler med at sætte sin Hat paa, at böie Knæene halvt, krumme Ryggen heelt, og holde begge de knyttede Næver foran sig paa Brystet. Nu ville de gaae et Stykke Vei sammen eller sidde ned; Europæeren, som er höflig, lader Chineseren gaae paa höire Side af sig, Chineseren, som ikke giver noget efter i Galanteri, lader Europæeren sidde ned paa sin venstre Side. De ville ride en Tour med hinanden, og Europæeren opdager med Forundring, at den chinesiske Cavallerist staaer op paa höire Side af sin Hest og holder Töilen med höire

Haand, thi — han skal have en Vifte i den venstre. Chineseren seer med Blussel paa den europæiske Dame, thi hun er nögen, siger han, alene fordi hendes Klæder sidde stramt over Skuldre, Hals og Bryst; Europæeren seer med Bedrövelse paa Chineserindens lemlæstede Födder, og vilde gjerne ile hende til Hjelp, dersom han blot turde for den skinsyge Chineser, der som en ægte Asiater slutter sine Damer inde og ikke tillader dem at komme i nogensomhelst Beröring med Fremmede. Vil Europæeren læse en chinesisk Bog, da maa han lukke den op bag fra, og naar en Chineser skriver, da begynder han fra höire Side og gaaer fra oven af ned efter.

Dog, det vilde blive meget for vidtlöftigt, om jeg her vilde indlade mig paa at opregne alle de Modsætninger, som finde Sted imellem Chinas og Europas Sæder og Skikke, der desuden sandsynligviis ere meget vel bekjendte for Enhver, som interesserer sig for dette Æmne, og som altsaa vil have studeret Beretninger fra tidligere Reisebeskrivere, der have havt bedre Leilighed end jeg til at betragte Chineserne i deres eget Land. Jeg har kun villet give den Tanke Luft, som jeg altid har fölt mig gjennemtrængt af, men hvis Rigtighed jeg har fundet bekræftet ved at besöge China, at alle de Former, hvori den civiliserede Verden har indklædt sin Gjören og Laden, og som den liig et Stempel har paatrykt samtlige europæiske eller rettere samtlige christelige Folkefærd, kun er Civilisationens Skal og ikke dens Kjærne. Det er som Bindet af en Bog, om hvis Skjönhed og Soliditet der kan være mange Meninger, men som ingen Indflydelse har paa Bogens Indhold. Kjærnen derimod bestaaer i Civilisationens Indvirkning paa de civiliserede Menneskers Lykke og daglige Velvære. Det Land, hvis Borgere nyde den störste Frihed i egne Handlinger i Forbindelse med den störste Agtelse for deres Medborgeres Rettigheder; for hvis Love Alle ere lige, og som beskytter Alles Rettigheder og Enhvers Eiendom, den Fattiges som den Riges, den Riges som den Fattiges; det Land, som giver bedst Leilighed for Talentet at gjöre sig gjældende, for Kunster og Videnskaber at blomstre og virke til Menneskesamfundets Nytte og For-

ædling: det Land, siger jeg, er det mest civiliserede, Indvaanerne maae da være europæisk eller chinesisk klædte, sætte Hatten paa eller tage den af for at hilse paa deres Venner, kort, Skallen maa være som den vil, paa Kjernen har den ingen Indflydelse. Men derimod tör det vel for dette Tilfælde antages med Vished, for at blive i Sammenligningen, at Kjernen har Indflydelse paa Skallen, at denne danner sig efter hiin, eller med andre Ord: at den ædleste Civilisation vil klæde sig i de ædleste Former. Disse ville blive simplere, klarere, forstaaeligere, gjennemskueligere, alt som Civilisationen i dens ædle Betydning stiger höiere op imod Fuldkommenhedens altid langt bortfjernede og evig uopnaaelige Maal.

Om nu Chinas og Europas Civilisation, deres Religiösitet og Sædelighed kunne taale en Sammenligning; til hvis Fordeel denne da vilde falde ud, betragtet fra et aldeles upartisk Standpunkt; og endelig om man til denne Bedömmelse tör slutte fra de ydre Former, fra Skallen til Kjernen, dette er Altsammen Spörgsmaal, som det vilde overstige mine Evner og Kundskaber fyldestgjörende at besvare, men til hvis Undersögelse jeg dog vil forsöge at yde enkelte flygtige Bidrag og udbeder mig dertil mine Læseres Opmærksomsed for nogle Öieblikke.*)

Carus sammenligner Chineserne med de i Physiologien bekjendte Standsningsdannelser, og det er maaskee ikke let at finde et mere træffende Billede til Beskrivelsen af dem. De ere ikke modnede til et harmonisk Heelt, men blevne staaende paa Halvveien af deres aandelige Udvikling; de beaandes ikke af Tankens Höihed og skabende Kraft, de gjennemtrænges ikke af Guddommen i den menneskelige Natur. Men maa man derfor ogsaa indrömme, at de ikke ere Herrens udvalgte Folk, saa kan det paa den anden Side ikke

*) Hvo, der önsker grundigere Belæring, læse Gutzlaff's forskjellige Skrifter, Davis: The Chinese, Lay: The Chinese as they are, Haussmann: voyage en Chine.

negtes, at den samme Materialisme, som binder deres Tanke og lænker dem til Jorden, tillige holder dem borte fra de Afveie, hvorpaa andre höiere staaende Folkeslag ledede vild, og at den gjör dem til et lykkeligt og praktisk dueligt Folk: lykkeligt, fordi de til Livsopgave have sat sig et Maal, som de kunne naae, og som de derfor med Tilfredsstillelse arbeide op til, dueligt, fordi deres Virkekreds er saa snever, at selv den mindre Begavede maa kunne tilvinde sig en vis Færdighed indenfor dens Grændser.

Et Folk som dette kan ikke være religiöst; dets Gudsdyrkelse bestaaer heller ikke uden i Offre og tomme Ceremonier. Kong-fu-tse's Lære, der siden 2400 Aar er den chinesiske Statsreligion, udgjör ligefrem et moralphilosophisk eller maaskee rettere et politisk System, som ikke engang omtaler en Tilværelse efter denne, men henviser Mennesket alene til vor Jord; som stiller Nytten over alt Andet og derfor Lydigheden som Livets förste Lov. Staten er efter denne Lære hverken mere eller mindre end een stor Familie, intet fremmed Element har siden formaaet at trænge sig ind i denne afsluttede Organisme; og nævnes Kong-fu-tse derfor ogsaa med Rette som Fyrsternes Stötte og som den, der har holdt Riget sammen i skjæbnesvangre Tider, saa er det dog ligeledes ham, der har udelukket ethvert Fremskridt, der har lagt China i Dvale og sat en uomstödelig Bom mellem dette Land og dets Naboer. Det er ham, der har paatrykt Folket dette Stereotype, jeg kunde næsten sige Forstenede, som bærer Ufrugtbarhedens Forbandelse i sig; ham, der er Skyld i, at Nutidens Chinesere gaae om som Skygger af deres Brödre, der levede for Aartusinder siden.

Allerede den med Kong-fu-tse samtidige, skjöndt efter Sagnet dengang 400 Aar gamle, Lao-tse bebreider ham hans Læres Egoisme, hans lave Vindesyge og krybende Smigreri; men medens Kong-fu-tse samlede om sig Skarer af Disciple, medens han vandt Rigdomme og Æresposter og efter Döden ophöiedes i Fyrstestanden, levede Lao-tse i Fattigdom, prædikede sin Fornuftlære, Taoismen, for Enkelte af den laveste Classe, og döde i Löndom for ikke at

omstöde sit eget Udödelighedsdogma. Hans endnu mere mystiske Disciple vare Afgudsdyrkere og Aandemanere, de tiltroede sig Magt over Elementerne, og paastode at kjende Guldmagerkunsten og Livselixiret; men da Taoismen snart viste sig at være ligesaa upraktisk som dunkel og uforstaaelig, har den aldrig kunnet bringe det til at spille nogen stor Rolle i Chinas Historie, og efterat Fornuftpræsterne i det 6te Aarhundrede i en paa keiserlig Befaling sammenkaldt Conference med Bonzerne (Buddhapræsterne) vare blevne aldeles overvundne af disse og Buddhismen indfört som Folketro, joges Taoismens Lærere ved keiserligt Decret ud af Landet.

Fritænkeren Fan-tschin, som paa samme Tid levede ved Wuti's Hof, lærte at Sjælen forholdt sig til Legemet som Blomsten til Træet, som Æggen til Sværdet, hvoraf han igjen sluttede, at Sjæl og Legeme ikke kunde bestaae uden hinanden gjensidig, og at Sjælens Udödelighed var et Hjernespind. Denne Lære tiltrak sig vel öieblikkelig Opmærksomhed, men vandt aldrig et större Parti for sig.

Saa mange flere Tilhængere samledes derimod om den allerede i förste Aarhundrede efter Christi Födsel indförte, men hidtil temmelig ubemærkede buddhistiske Tro. Vel maatte Staten altid med Ringeagt see ned paa en Lære, der kun prædikede Örkeslöshed og Selvbeskuelse, og overfyldte Landet med Tiggermunke; men blandt Folket udbredte den sig stedse mere, og omendskjöndt den chinesiske Buddhisme kun er et Væv af Overtro, endskjöndt dens Gudsdyrkelse er en fuldkommen udvortes, endskjöndt dens Præster ere ringeagtede og dens hellige Sprog er det, maaskee endog for selve Bonzerne, uforstaaelige Sanskrit, ja, omendskjöndt endelig Buddhismen fordrer en Selvfornegtelse, der ligger meget fjern for den chinesiske Nationalcharacteer: — saa maatte den desuagtet mere end hine philosophiske Systemer tiltale den store Masse, fordi den mere end de fyldestgjör den ubevidste religiöse Trang, der, om den end slumrer, om den end kun rörer sig svagt, dog aldrig ganske kan udslukkes i den menneskelige Sjæl, heller ikke blandt Chineserne, hvor verdsligsindede de end ere.

Buddhalæren fordrer, at man styrer sine Lidenskaber, gjör Vold paa sin Forfængelighed og Afkald paa Verdens Goder. Allerede dens förste ti Bud sige: „Du maa ikke dræbe noget levende Væsen, Du maa ei stjæle, Du maa ei være ukydsk, Du maa ei besmitte Din Mund, Du maa ei drikke stærke Drikke, Du maa ei pynte Dit Haar og male Dit Legeme, Du maa ei see paa Sang, Dands og Skuespil, Du maa ei sidde eller ligge paa et höit og bredt Leie, Du maa ei spise udenfor de bestemte Tider, Du maa ikke eie Guld, Sölv eller værdifulde Ting.“ Foruden disse ti Bud forelægges der Præsten endnu 250 andre, efterat han först er indviet ved Ragning af Skjæg og Hoved. Jeg har ovenfor omtalt, at de buddhistiske Ritus i mange Henseender ligne de katholske; det Samme gjælder om flere af deres Læresætninger og kirkelige Skikke: om Munkenes Coelibat, om Fasten, Sjælemesserne, Syndsforladelsen o. s. v., og det er ikke usandsynligt, at disse Ligheder ere Paavirkninger af den nestorianske Kirke, som allerede for 1200 Aar siden overskred den chinesiske Grændse, og som uagtet gjentagne og frygtelige Forfölgelser, især i det 9de Aarhundrede, endnu fandtes her af Venetianeren Marco Polo og först udryddedes ganske, da ved Edictet af 1369 alle Fremmede forvistes af Riget.

Det var Jesuiterne, der igjen indförte Christendommen*) i China, og navnlig vidste Ricci, der ved Enden af det 16de Aarhundrede fra Paven blev sendt med kostbare Gaver til den chinesiske Keiser Wanli, at skaffe sig stor Indflydelse i Hovedstaden og at gjöre talrige Proselyter. Endog en af Ministrene og hans skjönne Datter Candida gik over til den nye Lære; den Sidste reiste selv om for at udbrede Christendommen, betalte Trykningen af Scholastikerne og af Martyrernes Levnetsbeskrivelser, som Ricci oversatte i det chinesiske Sprog, og bidrog Sit til at der i temmelig kort Tid byggedes 90 Kirker og 45 Bedehuse. Ja, under den sidste

*) Gutzlaff: Geschichte des chinesischen Reichs 1847, Pag. 538 og 825—28.

Mingfyrste fremmedes Katholicismen endnu mere; Jesuiterne vidste at gjöre sig lige uundværlige som Hofmænd og som Lærde; de vare Mathematikere, Astronomer, Technikere o.s.v.; Keiseren selv var hemmelig Katholik, og Keiserinden, der lod sig döbe under Navnet Helena, skrev et meget ydmygt Brev til Pave Alexander den Syvende, hvori hun bad om Syndsforladelse og lagde Land og Rige for hans Födder. Jeg vil i det Fölgende blive fört tilbage til at omtale de romersk-katholske Missionairers afvexlende Skjæbne i China, og skal derfor slippe dette Æmne her, og derimod skildre Protestantismens Virksomhed.

Ved dette Aarhundredes Begyndelse dannede sig i England et protestantisk Missionsselskab. Det sendte 1807 Morrison til China, og paa mindre end ti Aar udkom Guds Ord saavelsom et stort Lexicon i det chinesiske Sprog. Milne, der senere gaves Morrison til Hjelp, maatte igjen forlade Macao og gaae til Batavia, og skjöndt han senere vendte tilbage til China, stödte Foretagendet dog paa saa mange Vanskeligheder, at man besluttede sig til at stifte en Mission i Malacca, hvorhen da Milne begav sig, og fra hvilken protestantiske Missionairer — i Begyndelsen lutter Englændere, siden tillige endeel Amerikanere og to Tydskere — snart udbredte sig over hele det indiske Archipelag; ligesom de derpaa besögte de chinesiske Kystlande, uddeelte en Masse christelige Skrifter, der sögtes med megen Begjærlighed, og gjorde Forsög paa at trænge frem lige til Hovedstaden. Keiser Tao-kuang, der 1820 var fulgt Kiaking paa den chinesiske Throne, fornyede vel 1837 dennes Trudselsbrev mod Udövelsen af den katholske Religion og vilde ikke see Missionairer ved sit Hof; men ligesom han afholdt sig fra aabenbare Forfölgelser imod Katholikerne og gav Befaling til at lukke Öinene for at der hemmelig opholdt sig nogle af dem i Hovedstaden, saaledes modvirkede han heller ikke de ovennævnte protestantiske Bestræbelser, men taug til „Barbarernes List", indtil de uddeelte deres Böger selv ved de litteraire Candidaters Examina, og to protestantiske Missionairer formelig forebragte deres Sag for Keiserens Throne. Da forböd Tao-kuang Bögerne

og sendte Sönnen af den ene Trykker i Landflygtighed; Bogtrykkeriet maatte forlægges til Sincapore, og da Kysterne nu tillige spærredes, vanskeliggjordes Udbredelsen af Skrifterne herved endnu mere. I Canton trykkedes imidlertid en Verdenshistorie og en Jödernes Historie i det chinesiske Sprog, der udgaves et videnskabeligt Tidsskrift for at oplyse Landet om fremmede Sæder og Skikke, og der aabnedes for Chineserne et stort Hospital af en amerikansk Missionair. Endelig begyndtes ogsaa til de Fremmedes Belæring et meget værdifuldt engelsk Maanedsskrift: „Chinese Repository."

Saaledes staaer Protestantismen i China i dette Öieblik. Men ogsaa Katholikerne virke endnu stadig med stor Iver for Udbredelsen af deres Tro. Især gjælder dette om Franskmændene, der have udsendt talrige Lærere af Lazaristernes Orden. I 1842 viste Jesuiterne sig, for förste Gang siden Midten af forrige Aarhundrede, igjen i China; Spanierne fornyede deres Omvendelsesforsög, Propagandaen udsendte sine Folk fra Rom, og tog ogsaa her — hvor den ifölge dens Annaler for 1844 alene anvendte 1,350,000 fr. — fat med Snildhed og Kraft. Kun Portugiserne bleve stedse mere lunkne og have tilsidst opgivet deres Sag.

Det kan vel ikke negtes, at Udsigterne for Christendommens Udbredelse i China for 200 Aar siden vare lysere end nu; men Prövelsens og Forfölgelsens Tid synes endt, og den christne Tro prædikes atter med en Kraft og Begeistring, der vidner om, at man ikke mistvivler om den gode Sag, og at man vil vide at overvinde de Hindringer, som Regjeringens og navnlig den tartariske Adels Fjendskab endnu stiller i Veien for den.

Af andre Troesbekjendelser, som træffes i det himmelske Rige, skal jeg kun endnu nævne Muhamedanismen, der bragtes deels til Canton i det 8de og 9de Aarhundrede med arabiske Skibe, deels til de vestlige Provindser i Slutningen af Middelalderen ved Indfald af tartariske Horder. Endelig Jödedommen, der siges at hidröre fra Indvandringer i det tredie Aarhundrede, men hvis Bekjendere ere saa

faa, at deres Tal maa ansees for en fuldkommen forsvindende Störrelse.

Den chinesiske Regjeringsform er patriarkalsk despotisk. Folket betragtes som een stor Familie, Keiseren som dens Overhoved og som Guds Statholder paa Jorden. Thronfölgen bestemmes ved Keiserens Valg, men tilfalder i Regelen hans ældste Sön; Keiserinden er altid af tartarisk Herkomst. Centralregjeringen har sit Sæde i Peking og bestaaer af Privat-Conseilet, det store Conseil, de syv Ministerier, Censorernes Ret, som förer Tilsyn med Mandarinernes Embedsförelse, og endelig det keiserlige Academi, som opbevarer Rigets historiske Documenter og som vaager over Videnskab og Kunst. Hver Provinds har sin Landsregjering, der bestaaer af en Vicekonge eller Generalgouverneur, en Vicegouverneur, en Præses for den offentlige Underviisning, en commanderende General og Cheferne for de forskjellige administrative Departements. Den Grundtanke, der gaaer gjennem den provindsielle, som gjennem Rigets överste Regjering, er een og den samme: ubetinget Lydighed og gjensidig Ansvarlighed. Straffene, selv de grusomste, ere kun Udtrykket for Keiserens faderlige Kjærlighed, uagtet de ramme ikke blot Forbryderen, men hans Slægt og Afkom i tredie, fjerde Led. Denne Haardhed har tillige aldeles forfeilet sit Maal, og skjöndt der straffes lige fra Rottingslag og det bekjendte Halsbræt til Eiendoms-Confiskation, Fængsel, Forviisning, Arbeide i Militair-Colonierne og de frygteligste Torturer og Dödsstraffe, saa gives der dog neppe noget Land, hvor den ved en Jern-Etikette fra Folket skilte Regjering holdes i en saadan Forblindelse, hvor dens Befalinger i den Grad omgaaes, og hvor Bestikkelser og Embedssalg gaae saaledes i Svang, som i det himmelske Rige.

Netop heri ligger Rigets politiske Svaghed, som der ikke bödes paa hverken ved dets uhyre geographiske Udstrækning, ved en Befolkning af 367 Millioner, en Statsindtægt af 40 Millioner Unzer Sölv, eller ved en frugtbar Jordbund, ved en levende Handelsvirksomhed med al den Rigdom, som heraf flyder. Til Trods for det store Forsvarsmiddel;

som mod ydre Angreb haves i Landets isolerede Beliggenhed, mod indre Rystelser i den himmelske Keisers faderlige Myndighed og Almægtighed; — har man derfor ogsaa mere end eengang seet Statsomvæltninger ryste Rigets Throne og beröve Dynastierne Kronen, og hvergang en ydre Fjende har villet angribe China, har han trængt seierrig ind i Landet, trods den store 2000-aarige Muur mod Norden, trods de farlige og fra alle andre Sömagter saa langt bortfjernede Kyster, som danne de östlige og sydlige Grændser. Selv i dette Öieblik sidder et fra Erobrere nedstammende Dynasti, Mantschu-Tartarerne, paa Thronen i Peking, og vi have endnu for faa Aar siden seet en europæisk Magt med en fra Europa udsendt, forholdsviis lille Flaade og Armee at bekrige dette mægtige Rige i Hjertet af sine bedste Provindser, og tvinge det til en ydmygende Fred, uagtet det tæller en Orlogsflaade paa 500 Junker og en Hær, som, Politisoldaterne iberegnet, skal udgjöre fra 1,400,000 til 2 Millioner Mand, hvoriblandt 80,000 Tartarer, der danne Keiserens Livgarde.*)

Aarsagen til Chinas liden Kraft til at modstaae ydre Fjender maa vel ogsaa for en stor Deel söges i dets Uvanthed til at före Krig, idet Aarhundreder ere henrundne, uden at det har været forstyrret i sin Ro, og uden at det har anet de Kæmpeskridt, hvormed Krigskunsten er gaaet frem. Den umiddelbare Fölge heraf har været den ringe Anseelse, hvori den militaire Stand staaer i dette Land, hvor rigtignok Lærdom og Kundskaber ere den eneste sikkre Vei til Adel og de höieste Værdigheder, men hvor man ikke har nogen Tanke om, at den militaire Stand kan være andet end et Haandværk, hvorfor den selvfölgelig aldeles underordnes de civile Embedsmænd, de Retslærde, Philosopherne, Theologerne o.a.fl. De militaire Mandariner skulle ikke aflægge nogen anden Pröve paa Duelighed end physisk Styrke og Dygtighed i Vaabenövelse. Man tænke sig en Armee saaledes anfört!

---

*) De tartariske Tropper staae under otte Faner, disse Faner tjene ogsaa til Inddelingsgrund for de civile tartariske Mandariner.

Et andet og meget stærkt Beviis for den chinesiske Regjerings Svaghed henter jeg fra dens Uformuenhed til at blive Herre over sine oprörske Undersaatter tillands som tilvands. Der boer et Folk i Bjergene, Nordvest for Provindsen Kvang-tuong, som egentlig aldrig er bekæmpet og undertvunget, skjöndt de boe indenfor det himmelske Riges Grændser; de gjöre ofte Indfald i Naboprovindserne og udöve allehaande Voldsomheder. Det eneste Middel, som hidtil med Held har været anvendt imod dem, er at tilkjöbe sig deres Rolighed med meget betydelige Pengesummer. De have da omtrent raisonneret ligesom Deien af Algier i forrige Tider, naar han sagde til den Magt, der vilde bekrige ham: „Giv mig de Penge, som det vil koste Dig at gjöre Dine Udrustninger, saa vil jeg holde mig rolig, og saa spares der Blod.“ Paa denne Maade dæmpedes Opröret, der i 1832 stiftedes saavel af disse Bjergboere, som paa Öen Formosa.

Endnu afmægtigere viser den chinesiske Regjering sig mod det Söröveri, som drives ustraffet paa Chinas Kyster, navnlig paa Canton-Floden og i Skjærgaarden der udenfor. Dette dreves just i den Sommer, jeg opholdt mig der, saavidt, at chinesiske Fartöier, ladede med Handelsvarer, bleve plyndrede paa selve Floden ved höilys Dag. En saadan Söröverjunk, som sædvanlig tillige er en Fiskerbaad, nærmer sig, styrende en tilsyneladende bestemt Cours, det Skib, han vil overfalde. Kan han lægge det ombord uden at jage, eller uden at möde Modstand, da udplyndrer han det saameget han har Lyst til, og lader det sædvanlig slippe igjen uden at tilföie Mandskabet noget Ondt. Men flygter den Jagede, eller gjör han Mine til Modstand, da er den sædvanlige Fremgangsmaade den, at Piraterne, saasnart de kunne naae, kaste en stor Mængde brændbart Stof, og navnlig saadant, som udbreder en qvælende Svovllugt, over i deres Bytte, hvorved da Forvirring opstaaer; derefter entre de, og da: Vee de ulykkelige Söfolk derombord! — Fra de chinesiske Autoriteters Side foretages Lidet eller Intet for at udrydde dette Uvæsen; man hörer vel stundom tale om Krigsjunker, som stikke i Söen eller krydse i Far-

vandet mod Söröverne, men der er al Grund til at troe, at Vedkommende ingen synderlig Interesse have af at drive Sagen alvorlig.

Man skulde troe, at de to europæiske Magter, Portugal og England, som begge eie Besiddelser der i Skjærgaarden, og som have saa store Handelsinteresser at vaage over, vilde alvorlig tage sig af Sagen. Men hvad Portugiserne angaaer, da har deres Magt i Macao altid været saa indskrænket, saa aldeles paralyseret ved Chinesernes skinsyge Aarvaagenhed, at de ere fuldkommen magteslöse hos dem selv, end sige i det omliggende Farvand, hvor de då heller ikke have saameget som en armeret Baad til deres Raadighed. Hvad Englænderne angaaer, da vare de endnu dengang temmelig lunkne i deres Bestræbelser mod Piraterne, og indskrænkede sig egentlig til Forsvar for deres Handel, uden at indlade sig paa Angreb eller Forfölgelse, hvad enten nu Aarsagen hertil var at söge i, at de önskede at respectere den chinesiske Regjerings Ret til at holde Politi i sit eget Land, eller de i det Hele endnu fölte sig for nye, deres Etablissement for lidet grundlagt til at de turde begynde en Angrebskrig mod Piraterne, hvilket meget let kunde udarte til en Krig mod den hele Race af lovlöse Mennesker, som omgiver deres Besiddelse paa Hongkong. Vist er det, at der blev gjort Lidet eller Intet fra engelsk Side, medens jeg var i China. En engelsK Kanonbaad havde under Lintin en Affaire med fem Ladronbaade, medens jeg var oppe i Canton. Efterat have bortskudt al sin Ammunition, maatte han flygte ind til Cap-sin-moon. Een Aarsag endnu til den engelske Gouverneurs Lunkenhed i denne Sag turde vel være, at Piraternes Hovedbestræbelser vare rettede imod Opiums-Smuglerne, hvor de næsten altid fandt enten Opiummet selv, eller klingende Mynt. Sir John Davis erklærede sig nemlig ved enhver Leilighed höit og lydelig imod Opiums-Smugleriet, og nægtede enhversomhelst Forholdsregel, der kunde have blot Skin af at han beskyttede den.

Fölgen af denne liden Activitet fra den engelske Marines Side mod Ladronerne var da en saa töilelös Dum-

dristighed fra disses Side, at de vovede det Allerutroligste, og Overbeviisningen om deres Forvovenhed gik saa vidt, at det hændte en Dag, medens jeg laae i Hong-kong, at man ombord i den engelske Fregat Vestal troede at see en Ladronbaad inde ved Land, paa Nordkysten, inde i selve Hong-kongs Havn, saa godt som under Fregattens Kanoner. Der var virkelig kommen en mistænkeligt udseende Baad ind österfra, og en Mængde Folk var gaaet i Land, som havde angrebet Indvaanerne i en derliggende Landsby, beboet af Steenhuggere. Der blev da sendt armerede Fartöier ind, som toge Baaden med samt dens Besætning og en Deel af de Folk, som de havde angrebet, til Fange og bragte dem over til Hong-kong, hvor Sagens Undersögelse endnu ikke var tilendebragt, da jeg tog derfra. De chinesiske Baadsfolk erklærede rigtignok, at de vare Indvaanere fra en Landsby længer österpaa, som havde noget udstaaende med Beboerne af den angrebne By, at de Intet havde at skaffe med de engelske Autoriteter o.s.v. I denne Mening understöttedes de af Gouverneuren Sir John Davis selv, som var meget misfornöiet med den engelske Chefs Fremgangsmaade. Hvorom Alting var, saa maatte dog Enhver i denne lille Begivenhed see et Beviis paa, hvad Grad af Dristighed man tiltroede de chinesiske Pirater.*)

Dersom jeg tör have en Mening i denne Sag, da er det den, at det aldrig vil lykkes at tilintetgjöre Pirateriet i de chinesiske Farvande ved Vaabenmagt paa Söen. Her, som i det malaiiske Archipel, vil det kun skee tilbörlig, ved at alle de Smuthuller, hvorhen de kunne bringe deres Bytte, lukkes for dem, og ved at Autoriteterne i Landet haandhæve et kraftigt og dygtigt Politi.

---

*) I de senere Aar have de Engelske flere Gange foretaget alvorlige Expeditioner mod de chinesiske Sörövere, og navnlig have vi i de sidste Dage modtaget Efterretning fra China om det lykkelige Udfald af Capt. Hay's Affaire mod den berömte Söröver Shap-sing-tsei, hvori ikke mindre end 68 Ladron-Junker ödelagdes paa Kysten af Cochinchina.

China har intet Postvæsen og saa godt som ikke en eneste Landevei indenfor sine uhyre Enemærker; da tillige Heste ere meget sjeldne, og Vogne i den störste Deel af Riget næsten ukjendte, udgjöre Palankinerne fast det eneste Land-Transportmiddel. Hovedsamqvemmet mellem de forskjellige Dele af Riget skeer derfor heller ikke tillands, men paa de talrige Floder og Canaler, der frembyde en Færdsel og et Handelsliv, som vistnok ere enestaaende i hele Verden. Mod denne Flod- og Kyst-Trafik har Chinas Udenrigshandel altid været af underordnet Værd, og det er först siden Freden til Nanking 1842, at ogsaa denne sidste har faaet Betydning for det himmelske Rige. Indtil da var Europæernes hele Handel*) ved Lov indskrænket til Hong-Kjöbmændene: bestemte indfödte Handlende, der, som Vederlag for Monopolet, gjordes solidarisk ansvarlige for de Fremmede baade i pecuniair og i moralsk Henseende, og dannede det eneste Organ, igjennem hvilket det tilstededes disse at indgive deres Andragender og Besværinger til den chinesiske Regjering. Den Pottingerske Tractat af 1842 har imidlertid kuldkastet dette hele Forhold. Hong-Corporationen er derved ophævet, og Handelen bleven fri paa Canton, Amoy, Fu-tschau-fu, Ning-po og Shang-hae; fremmede Consuler ere udnævnte til directe Underhandling med det chinesiske Gouvernement, og en bestemt Toldtarif har sat en Grændse for de, af Mandarinerne indtil den Tid ofte paa den vilkaarligste Maade opskruede Toldsatser. Ved alle disse Bestemmelser har Handelen faaet et tidligere ukjendt Opsving, og efter den österrigske Missions Indberetning var i 1844 Chinas Total-Omsætning med Udlandet 105 Millioner Pjastre, men rigtignok deraf 63 Millioner Pjastres Indförsel og 42 Mill.s Udförsel, altsaa 20 Mill.s Underbalance, til hvis Dækning Chinas Sölvminer kun give et aarligt Netto-Udbytte af 4 Mill. Pjastre. Grunden til denne uhyre Underbalance ligger i den ulovlige Opiums-Indförsel,

---

*) Nopitsch: Kaufmännische Berichte, gesammelt auf der Reise um die Welt mit der Kriegs-Corvette Galathea. Hamburg 1849.

idet der fra Ostindien aarlig heraf indsmugles for 20 Mill. Pjastre; thi forresten er det ikke lykkedes Udlandet i nogen Henseende at gjöre sig uundværligt for China, og selv de engelske Bomulds-Töier, Uldvarer og Twister ere saa langt fra at være en Nödvendigheds-Artikel for dette Land, at det egentlig kun modtager dem som et Betalingsmiddel for sin The og sine Silketöier, og at Priserne paa hine Manufacturer derfor ogsaa kjendelig trykkes i det Öieblik The-Markedet i England begynder at blive overfyldt. Omsætningen med Indien, hvorfra der foruden Opium tillige indföres betydelig Bomuld og Riis, er iövrigt uden Sammenligning större, end den med Storbritannien, og de Lande, med hvilke China, næst efter disse to, staaer i större og ringere Handelsforbindelse, ere de forenede Stater i Nordamerika, Holland med sine ostindiske Colonier, de övrige europæiske Stater, Australien og Cap, Sandwichsöerne og Amerikas Vestkyst, og endelig Rusland pr. Karavane over Kiächta.

Ligesaa meget, maaskee endnu mere, end paa Handelen, lægge Chineserne Vind paa Agerdyrkningen. Hvor höit denne holdes i Ære iblandt dem, sees i flere af deres religiöse Fester, saavelsom ogsaa i Mythen om den antediluvianske Schinnong (ɔ: „den guddommelige Agerdyrker"), der föddes af en Drage, der i Legemsbygning lignede en Tyr, der kunde tale allerede tre Timer efter sin Födsel, gaae efter fem Dages Forlöb og fremstille Agerdyrkningen i sine Lege, da han var tre Aar gammel. Chinesernes Hovedavling er Riis; det, hvorved deres Behandling af Jorderne i Særdeleshed udmærker sig, siges at være deres Maade at gjöde og vande dem paa; Plöieapparaterne ere meget simple, Hornqvæg sjeldent og Græsgangene forsömte.

Chinesernes industrielle Virksomhed — deres Silketöier, Nankings, „grasscloths", lakerede Arbeider, Porcellain, Elfenbeens- og Perlemors-Skjærerier, Papirfabrikation o. s. v. — har jeg leilighedsviis omtalt ved Beskrivelsen af Boutikerne i Canton; ved Silkevævene alene beskjæftiges der i denne By ikke mindre end 16,000 Mennesker. Flere

af de nævnte Fabricata kunne ikke mere udholde Concurrencen med de fra Europa indförte Varer; alle vidne de mere om Flid og Varighed, end om en reen og ufordærvet Smag.

Denne Smaglöshed og Mangel paa Skjönhedssands gjentager sig i Chinesernes hele aandelige Stræben, i deres Kunster og Videnskaber; den er et af de mest fremtrædende Træk i den chinesiske Folkecharacteer. Jeg har i det Foregaaende havt Leilighed til at omtale Chinesernes Musik, Skuespiller-, Maler-, Billedhugger- og Bygnings-Kunst, og det vil ikke være undgaaet Læseren, at de alle have enkelte store Fuldkommenheder ved Siden af endnu större Feil og en uharmonisk Heelhed. Vistnok kan det heller ikke være andet, naar man, som Chineserne, ikke elsker Kunsten for dens egen Skyld, men lefler for den og i Virkeligheden kun dyrker den med de nærmeste jordiske Interesser for Öie; ogsaa i Litteraturen frembyder sig her det samme Phænomen, navnlig i Naturvidenskaberne og i den for sin praktiske Nytte fortrinsviis dyrkede Medicin, der begge vrimle af de latterligste Feiltagelser og absurdeste Theorier. Naturligviis udelukkes herved ikke enkelte store Opfindelser: — Compasset har været kjendt af Chineserne i 4500 Aar, Bogtrykkerkunsten, skjöndt Brugen af bevægelige Lettrer endnu den Dag idag er meget sjelden, fra det 10de, Krudtet fra det 13de Aarhundrede; Gasbelysning og artesiske Brönde have været anvendte i flere Sekler, og medens den medicinske Opfindelse af Æther og Chloroform som smertestillende Midler först for ganske nylig er gaaet Europa rundt og har vakt Opsigt i hele den civiliserede Verden, viser det sig, at Chineserne allerede for over tusinde Aar siden ved Operationer have brugt et Hamp-Infus i lignende Hensigt og med lignende Virkning. Men istedetfor at være Höidepunkterne, hvortil Videnskabeligheden hæver sig fra Tid til anden, have disse Opfindelser kun været afrevne Facta, der staae uden Sammenhæng med den hele aandelige Stræben, enkelte Lysglimt, der have efterladt et saa meget dybere Mörke.

De offentlige Examina, som ere Veien til de litteraire Grader og derved til alle Statsembeder, ere for tidt beskrevne til at jeg her nærmere skal omtale dem i deres Enkeltheder. Hele Riget vrimler af Höiskoler, der uddanne til disse Pröver, hvortil der aarlig indstille sig 7—10,000 Candidater. Concursen til den fjerde og höieste Grad afholdes hvert tredie Aar i Hovedstaden i Keiserens Slot og i hans egen allerhöieste Nærværelse. Det hele Examens-System, saaledes som det findes i China, er et videnskabeligt Laugsvæsen, der meget har bidraget til at indpine og lægge Baand paa Nationens aandelige Udvikling; heller ikke Sproget og Skrifttegnene ere uden Skyld heri. Har et Sprog, som det er Tilfældet med det finske og grönlandske, Ord paa indtil en Snees Stavelser, der kun udtrykke et enkelt Begreb, da er dette vistnok noget höist Ubeqvemt; men hvad skal man sige om Ubehjelpeligheden og Uskjönheden af et Sprog, der danner en saa skjærende Modsætning til hiin Ulempe, at det, som det Chinesiske, er sammensat af lutter Eenstavelses-Ord? Og vil man skriftlig meddele sine Tanker, hvad kan da være mere keitet og mere besværligt end denne chinesiske Billedskrift, der, stöttet paa 214 Nögler eller Urbilleder, efterhaanden har udvidet sig til 40 à 50,000 Tegn, af hvilke idetmindste de 4—5000 maa kjendes af Enhver, der gjör Fordring paa almindelig Dannelse? *)

Chinesernes Sprog lyder saa knudret og saa forunderligt i den Fremmedes Ören, at han neppe troer i Begyndelsen, at hvad han hörer er en Samtale mellem alvorlige Folk, men at det uvilkaarlig minder ham om den Dom, som oftere er udtalt, og som ogsaa flere af de foregaaende Bemærkninger allerede have tydet hen til: at Chineserne ere „Menneskehedens Roccoco". Dette er Noget, der viser

*) Som en yderligere Udvikling af det her Fremsatte maa jeg bede betragtet den lille Afhandling over Anvendelsen af chinesiske Skrifttegn til at skrive fremmede Navne, som vil findes mod Slutningen af dette Afsnit.

sig i Smaat som i Stort, i det daglige Liv som i Historiens vigtigste Begivenheder. Naar Chineseren i sin lille Have efterligner Naturens Klipper, Bjergströmme og Vandfald; naar han, medens Spanieren har sine Tyre- og Malaien sine Hane-Fægtninger, holder Græshopper i Buur og dresserer disse til et lignende krigersk Brug; naar han lader Neglene voxe til en utrolig Længde, for at coquettere med sin Örkeslöshed og fornemme Byrd; naar han fletter Silke ind i sin lange Haarpidsk, for at den kan naae ham lige ned til Hælene; naar han vanskaber Qvindens Fod: — saa er Alt dette kun forskjellige Yttringer af det samme Hang til Bizarreri. Iövrigt er Pidsken, som nu udgjör Chineserens Stolthed, ikke en saa gammel Skik, som maaskee mangen Europæer vilde troe; först for tohundrede Aar siden blev den, og det efter megen Modstand og Blodsudgydelse, paatvungen Folket af Tartarerne som et synligt Tegn paa dets Lydighed og Underkastelse. Den ved Kunst vanskabte Fruentimmerfod er derimod 3—4000 Aar gammel, og denne barbariske Mode skal være indfört, efter Nogle af en Keiserinde, som af Naturen havde smaa og visne Födder, efter Andre af de skinsyge Ægtemænd, efter de Flestes Sigende af den fornemme Classe i Samfundet, der netop ved saaledes at lemlæste deres Fruentimmer og sætte dem i en hjelpelös Forfatning, vilde give Verden et Vidnesbyrd om en Herkomst, der gav dem Midler i Hænde til at undvære Brugen af Födderne. Mishandlingen, som allerede foretages i Barndomsaarene, bestaaer i at de fire Tæer böies ind under Fodbladet, og at Hælen rettes fuldkommen ud, saa at Foden bringes i lige Linie med Smalbenet; derpaa omsnöres det hele Lem med stærke Bandager, hvorved der naturligviis fremkaldes de ulideligste Smerter, indtil baade Fod og Læg aldeles visne hen. Den nye Fod, ɔ: den store Taa, puttes derpaa ind i den knap to Tommer lange Sko. Fölgen heraf er, at ingen Chineserinde af Stand kan gaae paa sine Been uden Hjelp. Hendes Gang er i höieste Grad geneert og overmaade styg, idet hun vakler og vralter afsted som En, der har saaret sine Födder. Saaledes skildres de fornemme Chineserinders Gang af alle Reisebeskrivere,

og saaledes forekom den ogsaa mig den eneste Gang, jeg fik et Glimt af et Par saakaldte Damer under mit Ophold i Shang-hae. En af mine Medreisende havde i Sincapore Leilighed til at gjöre Bekjendtskab med et Par Chineserinder, en Moder med sin Datter, som begge havde deres Födder i denne ynkelige Forfatning. De talte noget Engelsk, hvorved Meddelelse blev mulig. Han önskede at tegne deres Portraiter, men dette modsatte de sig paa det Allerbestemteste. Han yttrede sin Forundring over den Maade, deres Födder vare indpiinte paa, men de svarede ham med deres Forundring og Misbilligelse af de europæiske Damers Snörliv, hvorved de ikke alene ödelagde sig selv, men ogsaa de Börn, de skulde föde.

Jeg sagde ovenfor, at ikke blot Chinesernes daglige Liv, men ogsaa deres Histories Vidnesbyrd opbevarer de bizarreste Træk. Jeg skal söge at godtgjöre denne Paastand ved nogle Exempler. Om den kort efter Syndfloden herskende Ju fortælles der saaledes med megen Salvelse, at han havde opfundet en Klokke, paa hvilken de Lærde kunde slaae, naar de havde Meddelelser at gjöre ham, og at denne Klokke havde mange forskjellige Metalplader med hver sin Klang, alt efter de forskjellige Videnskabsfag, der önskede Gehör. Om Jéu hedder det, at han, alle sine Kjærtegn uagtet, ikke kunde aflokke sin Elskede Pao et Smiil; da spurgte han hende, hvad hun forlangte, for at bönhöre ham, og han opnaaede sit Önske ved at lade de skjönneste Silketöier rive i Stykker i hendes Nærværelse, thi denne Lyd frydede hendes Öre. Om Kong-fu-tse's Ansigt fortælles der meget komisk, at det fremstillede et levende Verdenskaart, hvori man saae et Afrids af de fem höieste Bjerge og de fire store Strömme. Der fortælles, at da den store Hong-wu, fortörnet over Philosophen Meng-tze's dristige Ord mod Fyrsterne, havde befalet at denne Skribents Værker skulde udslettes af Classikernes Tal, gik en anden Lærd op til Keiseren og gjorde paa sin Collega's Vegne Forestillinger derimod, beredt til at udsone sin Forvovenhed med Döden, hvorfor han tog en Liigkiste med sig under Armen og en Strikke om Halsen. Naturligviis rörtes Hong-wu

over denne Höihjertethed og tog sin strænge Dom tilbage. En anden Viismand reddede sin forfulgte Ven ud af Fæstningen om Natten, ved at eftergjöre Hanens Galen og derved forlede Vægterne til at aabne Fæstningens Porte för Tiden. Og hvor komisk fortælles endelig ikke Ricci's Sending til Peking med Foræringer fra Paven i Rom? Disse bestode i nogle Uhre og andre Kostbarheder, flere Landkaart, et Billed af Frelseren og af den hellige Jomfru, og endelig en lille Kasse med Reliquier. Keiser Wanli glædede sig som et Barn over disse Gaver, men sattes tillige i stor Forlegenhed ved dem. For Uhret opbyggede han et eget Taarn, Verdenskaartet erklæredes af de Lærde at være et Forsög, Barbarerne havde gjort paa at bilde de kloge Chinesere noget ind, siden China ikke her laae i Midten af alle Lande og omgivet af fire Have. Om Reliquierne saavelsom alt det Övrige erklærede det keiserlige Tribunal: „Vi have ingen Forbindelse med Vesten, hvor man hverken fölger vore Love eller vore Grundsætninger. De Billeder af Himlens Herre og af en Jomfru, som Li-Matéu (Ricci) har tilbudt os, ere uden Værd; naar han siger om Knoklerne, at de tilhöre de Udödelige, saa betænker han ikke, at disse tage deres Been med sig, naar de fare til Himmels. Vi ere derfor komne til det Resultat, at man ikke kan indlade sig paa disse Opfindelser, men maa sende saavel ham, som hans Foræringer, tilbage igjen.“ — Dog værre end med Ricci gik det med de hollandske Gesandter, der indtraf i Peking 1654. Disse maatte ikke alene bevise, at Hollænderne virkelig existerede, og at de havde et Land at boe i, men efterat have godtgjort dette, hvilket faldt dem vanskeligt nok, da man naturligviis udgav deres egne Landkaart for at være forfalskede, spurgtes de, hvorlænge de kunde leve under Vandet, og Cabinettet kom, heldigviis uden at gjöre Pröve, til det Resultat, „at Hollænderne ved deres Natur saae sig tvungne til imellemstunder at opholde sig paa Landjord, men at de i Virkeligheden udgjorde een Raçe med Englænderne“.

Der hörer vistnok en usædvanlig Opblæsthed og Ringeagt for fremmede Folkefærd til at gjöre det muligt at behandle dem paa en saa haanlig Maade. Men lige indtil den

seneste brittisk-chinesiske Krig har ikke en eneste Nation, i Udbyttet af sine Gesandtskaber, været heldigere end Hollænderne, ikke engang Englænderne og Russerne, skjöndt ingen af disse have faaet Afslagene paa deres Fordringer i en saa uhöflig Form som hine, og skjöndt de ikke have nedværdiget sig til en saa ydmygende Hyldest, som at stöde Hovederne mod Jorden for Keiseren og derved, idetmindste efter chinesiske Begreber, erkjende ham forderes Lehnsherre. Det kan for Europæere synes uforstaaeligt, at Regjeringen, efterat den, om end nödtvungen, har aabnet fem af sine Havne for den fremmede Handel, og efterat den ved de sidste Aars Erfaringer jo vistnok maa være bleven belært om Europæernes Overlegenhed i mange Retninger, alligevel ikke förer sig denne Erkjendelse til Nytte; at den ikke indkalder, og det i Mængde, europæiske Kunstnere og Videnskabsmænd, Skibsbygmestere, Mechanikere, Ingenieurer, Officerer o. s. v. Men man tager da ikke tilstrækkelig i Betragtning, at det himmelske Riges Afspærring fra den övrige Verden er nödvendig for dets Bestaaen i sin hidtilværende Skikkelse, og at Keiseren ved offentlig at gjöre „Barbarerne" en saadan Indrömmelse, ved at stille dem ikke blot jevnsides med, men over sit eget Folk, og ved at give dette Beviis paa at han trængte til deres Raad og ikke var sig selv nok, vilde ryste Statens Grundpille under sine Födder, og maaskee omstyrte en Bygning, som kun blind Lydighed og blind Tilbedelse have holdt sammen i Tusinder af Aar. Derfor har det ogsaa altid været, og vil vedblive at være en Nödvendighed for Regjeringen, ved Storpralerier og lögnagtige Proclamationer saa længe som muligt at holde Folket uvidende om dets eget Riges Svaghed og om Europa's overlegne Magt.

Ved Siden af denne colossale National-Forfængelighed kjende Chineserne ikke til nogen Stands-Hovmod mellem dem selv; i det mindste lade de den ikke træde frem paa en for de Underordnede saarende Maade. Hvad der vistnok bidrager meget hertil, er at Loven og Etiketten have afpælet Grændseskjellet mellem de forskjellige Classer saa skarpt, at den Enkelte ikke behöver med Ængstelighed at

vaage over den ham anviste Plads i Samfundet. Naar paa andre Steder Loven er lige for Alle, saa opstiller derimod den chinesiske Lovbog een Classe (de iövrigt lidet talrige Slaver), der bliver fortrinsviis strængt behandlet, og ikke mindre end otte, der ere aldeles fritagne for criminelle Straffe. Hvad dernæst Rang og Former angaaer, saa vide vi Alle, at China er Etikettens Land; ja blandt dets syv Rigsministerier er der et, der alene er for Ceremonierne, og under hvilket de udenrigske Anliggender kun sortere som et underordnet Departement. Dog, det tydeligste Begreb om hvor nöie Rangsvæsenet er afstukket, fremgaaer maaskee ved Betragtningen af Keiserens og hans Embedsmænds Dragter og Attributer. Keiseren bærer Dragebilledet, Rigets Felttegn, paa Brystpladen, Rigsministrene Dragen paa Ryggen og den fabelagtige Fugl Grib paa Brystet; de ni Classer civile og ligesaa mange militaire Mandariner bære hver sit Dyrebilled paa deres Embedsdragt: Civilembedsmændene lutter Fugle, Officererne lutter Pattedyr. Hver Classe har ogsaa sin egen Knap: de to förste have röde, de to næste blaae, den femte en krystalklar, den sjette en melkehvid, den syvende, ottende og niende en Kobber-Knap. Endelig bære endnu mange Mandariner en Paafugle-Fjær eller en sort Fjær paa Hatten; dette angiver imidlertid ikke nogen bestemt Rang, men er en særegen Hæders-Decoration.

Naar Mandarinerne i deres Embedsfunctioner optræde med en for den Fremmede iöinefaldende Alvor og Værdighed, saa er dette en Maske, Etiketten paalægger dem, og som kun öiebliklig skjuler det lette og overgivne Sind, der er dem som hele Nationen eiendommeligt og er et af dens elskværdigste Træk. Men ogsaa dennes mörke Sider dele de med den: Falskhed og Forstillelse, Rænkefuldhed, Hovmod ved Siden af krybende Smigreri, Hævngjerrighed, Charakteerlöshed, sandselig Vellyst og Mangel paa Hjerte træde maaskee endnu skarpere frem hos Embedsstanden, end i nogen af de lavere Classer. Haardhjertetheden er navnlig saa iöinefaldende, og sand Medfölelse saa sjelden, at naar Historien taler om Keisere, der have ladet Födderne sauge af deres Undersaatter, for at see

Marven i deres Been, ladet Livet skjære op paa frugtsommelige Koner, hugget deres Elskerinde i Stykker og sat hende til Kog, myrdet og nedsaltet deres oprörske Hofmænd, ristet dem levende eller skaaret Stykker Kjöd ud af dem, — saa tör man desværre ikke andet end lade Fortællingerne om disse Grusomheder staae til Troende, saasnart man hörer, hvilke Straffe der endnu udföres i dette höit civiliserede Land, og hvilke Rædselsgjerninger der udövedes mod Englænderne under den sidste Krig.

Overalt i Indien og det malaiiske Archipelag vrimler der af chinesiske Emigranter, og medens Loven strængt forbyder Chineserne at forlade deres Land, tiltage Udvandringerne Aar for Aar, og ville snart udstrække sig over Sydhavet og Amerika's Vestkyst. Heraf maa man imidlertid ikke slutte, at det skulde mangle dette Folk paa Fædrelandskjærlighed. Kun Nöd og Overbefolkning tvinge dem til at drage ud i fremmede Lande, og vænne de sig snart til deres nye Fædreland, saa er det især fordi de have bragt deres Hjem over med sig og forplantet deres fædrene Skikke paa fremmed Jord.

Det huslige Liv lider i China af samme Bröst, som i alle andre hedenske Lande: nemlig Miskjendelsen af Qvindens Værd. Ogsaa her har denne fremkaldt Fleerkoneri, skjöndt ikke i den Udstrækning, som blandt Hinduerne og Malaierne. Chineseren har nemlig kun een lovlig Kone, de andre ere Concubiner, som han tilkjöber sig; disse anerkjende hiin som deres Herskerinde, og kun naar hun er sönnelös, lyses Concubinernes Sönner i Kuld og Kjön, og den ældste af dem gives Förstefödselsret. Den simple Mand har ikke mere end een Kone; först efterat hun i et vist Antal Aar har ladet ham uden mandlige Arvinger, tillader Loven ogsaa ham at tage sig en Concubine. At faae en Sön er, kan man sige, et af Chinesernes Livsformaal; uden denne Skjæbnens Gave er der Ingen, som kan tröste og oplive hans gamle Dage, eller som, naar han döer, kan vie ham de tre Sorgens Aar *) og gjöre Valfarter til hans Grav.

*) I de tre Sörge-Aar skulde Sönnen egentlig opgive alle Forretninger, gjöre Afkald paa alle Livets Behageligheder, boe i en ussel Hytte,

Medens den nyfödte Sön derfor modtages med Jubel, betragtes Pigens Födsel som glædelös, maaskee som en Ulykke, og man vil kunne slutte sig til, at det er dette Kjön, der fortrinsviis rammes af de i enkelte af China's Provindser, navnlig i Fokien, saa hyppige Barnemord *). Er hun et Barn af fornemme eller rige Forældre, da vil hun vistnok undgaae denne Skjæbne, men desto vissere er hun paa allerede med sit femte Aar at blive gjort til Kröbling paa sine Födder. Efter derpaa at være afspærret fra Verden og i en voxen Alder, frivilligt eller ufrivilligt, at have rakt Haanden til den, som har beilet til hende hos hendes Forældre, er hun den meste Tid af Dagen overladt til sig selv og sine qvindelige Selskabssöstre. Hendes fornemste Glæde bestaaer nu i at pynte sig, at male sine Öienbryn og ved Sminken endnu mere at fremhæve Hvidheden i sin Hud; men efterat dette er gjort, fordriver hun ogsaa andre Timer med en chinesisk Classiker i Haanden, — thi „bas bleus“ skulle ikke være sjeldne i det himmelske Rige, — med sin Guitar, ved Staffeliet, ved Brodeerrammen, ved Kortspil eller ved Blomsterne i sin Have; — og önsker hun til Afvexling for nogle Öieblikke at vende alle disse Ting Ryggen, saa sætter hun sig i en tæt tillukket Portechaise og lader sig bære i Visit til en af sine Veninder. Dette er hendes störste Frihed, fremmede Herrer seer hun aldrig, og Livet kan saaledes maaskee forekomme hende trættende og eensformigt nok. Men hun bliver Moder, og

---

ligge paa et Leie af Blade paa den bare Jord o. s. v. Men naturligviis gaaer det ikke saa strængt til, som Præsten prædiker.

*) En engelsk Missionair anförer for fem af ham i denne Retning undersögte Districter Gjennemsnits-Forholdet af Barnemord til Barnefödsler som resp. 39, 36, 30, 25 og 16 pCt. At Barnemord skulde være tilladt i den chinesiske Lov, er rigtignok blevet paastaaet, men med Urette, tvertimod har dette Land, der ellers er blottet for enhver Art af Veldædigheds-Anstalter, flere Hittebörns-Hospitaler. Derimod er det sandsynligt, at Loven, hvor den ikke kan hindre disse Mord, lukker Öinene i for dem, og dens lempelige Fremfærd mod en tilsvarende Forbrydelse, Barnetyveriet, som den ikke straffer uden som ganske simpelt Tyveri, giver en Formodning om, at den kun meget ufuldkomment vurderer den nævnte Forbrydelses Betydning.

hendes Lod er nu misundelsesværdigt fremfor hendes Söstres blandt alle Östens övrige Folkeslag, thi som Moder erkjendes hun i sine fulde qvindelige Rettigheder, og her lönnes hun for alle sine tidligere Savn. At ære sin Fader og sin Moder er for Chineseren en saa hellig Pligt, at hver Forhaanelse imod dem efter Lovens Ord straffes med Döden.

Det er en bekjendt Ting, at Riigmanden i China, være det sig af Frygt for de begjærlige Mandariner, eller af en Egoisme, der ikke vil gjöre Andre deelagtige i sin Lykke, skjuler sine Skatte saameget som muligt for Verdens Öine. Han træder ikke op med Pomp og Pragt paa Corsoer og offentlige Pladser, han viser sig ikke omgiven af et glimrende Tjenerskab, han önsker ikke, at det nye Huus, han bygger sig, skal overgaae Naboernes i Pragt eller Störrelse, men opförer en Muur omkring sin Eiendom, for at unddrage den alle nysgjerrige Blikke, og selv indenfor Husets fire Vægge, selv i dets Indretning og Udstyrelse, spores ikke den Luxus, som den Fremmede havde ventet. Men föres man som Gjæst til hans rigtbesatte Taffel, da udvikler sig her, ikke i Bordets Pragt, ikke i Anretningen, ikke i Opvartningen, men i Retternes Sjeldenhed og Kostbarhed, en Overdaad, der, skjöndt det af Europæeren ei tilfulde kan vurderes, dog efter Sagkyndiges Dom skal være forbausende. Her ere vi komne til det Punkt, som i China fremfor alt Andet skiller den Rige fra den Fattige. Ogsaa denne spiser sig mæt, saalænge han ved Arbeide kan tjene sit Bröd; thi Sult er i Chinesereus Öine den störste af alle Ulykker, og ligesom vi sige, at man brænder, saaledes siger han, at man sulter i Helvede. Men medens den Rige svælger i alle Ganens Nydelser, giver den Fattige nogle Kobber-Cash for sin simple men solide Middagsmad, og gaaer derpaa lige ufortröden til sin Dont igjen, thi der er neppe noget Folk paa Jorden med den Arbeidsdrift, den Udholdenhed og Tilfredshed, selv under Forhold, hvor Andre vilde böies af deres Modgang og gaae i Rette med den uretfærdige Skjæbne. Först naar Spil og Opiumsrygning have bragt Chineseren til Bettelstaven og tære paa hans Livskraft, da nedbrydes

ogsaa hans lette Sind, idet han bliver et Offer for disse frygtelige Laster.

Og hermed vil jeg slutte denne flygtige Skildring, overladende Læseren at udfylde den under de Betragtninger, han selv maatte anstille. Er det lykkedes mig at give ham et nogenlunde klart Billed af Chineserne og deres Land, da vil han forstaae, hvorfor den Reisende saa snart trættes ved det, der i Begyndelsen traadte ham imöde med en saa broget Mangfoldighed, hvorfor han mere morer sig end tilfredsstilles, mere opfyldes af Forbauselse end af Interesse og Kjærlighed for dette i mange Henseender store og mærkelige Folk. Han vil maaskee föle med mig, at medens Indien var et Trylleland, og dets Folkeliv et Eventyr af „Tusind og een Nat", et Sagn saameget skjönnere, som Dæmringen endnu hviler over det med sit farverige, anelsesfulde Halvmörke; — saa er China derimod et stort Handelsmarked, hvor Enhver kun jager efter sine lavere jordiske Interesser, og Chinesernes Liv en grel Farce, som spilles i Middagens uskaansomme Solbelysning.

For i Fremtiden at undgaae saadanne Misforstaaelser, som den, vi have seet at der var fremstaaet i min Correspondance med det chinesiske Gouvernement ved at jeg brugte forskjellige Tolke, anmodede jeg den ved det engelske Consulat i Canton ansatte Tolk, Hr. Meadows, om at udarbeide en lille Ordsamling af saadanne Navne og Titler, som det var at formode vilde oftere blive brugte i vore Consulers officielle Correspondance i China. Hr. Meadows var saa god at ledsage dette Arbeide med et Memorandum, som jeg troer det ret interessant at gjengive, da det indeholder adskillige Oplysninger om Brugen af de chinesiske Skrifttegn.

Brittisk Consulat i Canton, 8 Juli 1846.

„Hr. Capitain!"

„Ifölge deres Önske har jeg herved den Ære at tilstille Dem nogle faa Bemærkninger angaaende de chinesiske Skrifttegn, som jeg har brugt for at udtrykke Ordene

„Danmark“, „dansk“ etc., saavel i Oversættelsen af deres Breve som af Gouverneur Hansens Depeche.“

„Det chinesiske Sprog bestaaer af Skrifttegn, af hvilke hvert for sig udtales som een Stavelse, saasom: „chang“, „ling“, „tan“, „ma“, „e“, „foo“, “urh“ o. a. f. Om enkelte Consonanter har Chineseren intetsomhelst Begreb, og med Undtagelse af det engelske „e“ (det tydske eller danske „i“), ved hvilken Lyd mange af deres Skrifttegn udtales, ere saagodtsom alle Chinesere ude af Stand til at skrive de enkelte Vocaler. De chinesiske Sproglærde have rigtignok en Maade, paa hvilken de gjengive Lyden af fremmede Ord, ved at dele deres egne Eenstavelses-Lyde; men skjöndt en Fremmed, som er fortrolig med enkelte Vocaler og Consonanter, let kan gjöre sig til Herre af denne Methode, saa er der dog meget faa, endog af velopdragne Chinesere, som forstaae den, og fölgelig bliver den eneste practiske Maade at udtrykke fremmede Ord i det chinesiske Sprog den, at man udvælger saadanne af deres ved Skrifttegn udtrykte Eenstavelseslyde, som, ved at sammenföies i den rette Orden, danne en Lyd, en Klang, der kommer nærmest Klangen af det fremmede Ord eller Navn, man vil udtrykke. Men da der ikke findes mere end omtrent firehundrede af disse Eenstavelseslyde, som man kan vælge imellem, og, da flere af de i Europa mest brugte consonantiske eller Vocal-Lyde, saasom: b, d, r, a (det danske æ) ikke indbefattes imellem disse firehundrede, saa fölger deraf, at fremmede Navne ikke kunne gjengives uden paa en meget ufuldkommen Maade i det chinesiske Sprog. „Bille“ kan ikkun gjengives ved to Skrifttegn, som udtales Pi-li, „Duus“ ligeledes ved to Tegn, som udtales Too-sze, „Galathea“ ved fire Tegn, som udtales Kia-la-ti-a etc.“

„Det saaledes Anförte vil nogenlunde kunne forklare for den, der ingen Kundskab har til det chinesiske Sprog, paa hvad Grund Navne oversættes saa ufuldkomment, og jeg skal derfor blot endnu beröre en anden Omstændighed, som giver meget hyppig Anledning til Misforstaaelser.“

„Chineserne have, som alt anfört, ikkun firehundrede Eenstavelseslyde til dermed at udtale Skrifttegnene i deres

Sprog, og da der til almindelig Brug haves omtrent femten tusind af disse Skrifttegn, saa fölger heraf, at en stor Mængde af dem udtales aldeles eens. Saaledes er der f. Ex. mange Skrifttegn som udtales „Too“ og mange som udtales „sze“, og dersom to forskjellige Personer bleve opfordrede til at skrive „Duus“ paa chinesisk, saa er der megen liden Sandsynlighed for, at de ville vælge det samme „Too“ og det samme „sze“ til at skrive dette Navn. Deraf kommer det, at Hr. Duus's Navn er blevet skrevet paa to forskjellige Maader, og dersom Hr. Duus ikke viser den Skrivemaade, som vi her have brugt, til den Chineser, der skal skrive hans Breve for ham i Shang-hae, er det saa godt som afgjort, at det der vil blive skrevet paa en tredie Maade.“

„Doctor Bridgemann skriver i sin chinesiske Chrestomathi Ordet „Danmark“ ved: Ta-ne-kwo 大尼國 det er: Ta-ne-Land, men han siger i en Anmærkning: „Danmark er i „Almindelighed kjendt imellem Chineserne i Canton under „Navn af „Kwang-ke-kwo“ — „Landet med det gule Flag.“ Denne Benævnelse er forkastelig, fordi Flaget intet Guult indeholder. Udtrykket „Ta-ne“ er meget maadeligt som Efterligning af „Danmark“, og jeg har kun fundet det i et eneste chinesisk Landkaart, hvor det er anvendt paa en Halvö, som strækker sig ud fra Nord mod Syd, og hængende sammen med hvad der synes at skulle være den svenske Halvö. — Jeg maa tilföie, at om endog Lyden „Ta-ne-kwo“, som ordret oversat betyder: „det store Nonne-Land“, havde været givet til et Punkt paa Kaartet, beliggende saaledes som Danmark virkelig ligger, vilde dette ikke være tilstrækkelig Grund for at bibeholde det, ifald det ikke passer i andre Henseender; thi endskjöndt England i alle chinesiske Kaart og Böger kaldes „Yeng-keih-le-kwo“ 英吉利國, brugte den senest afgangne Secretair, Hr. Morrisson, ingen af disse Udtryk i officiel Correspondance eller i Tractaten til Nanking, og Sir John Dawis har forbudt at bruge dem. I vor Correspondance bliver England altid kaldet „Yeng-kwo“ 英國.“

„Da derfor Gouverneur Hansen anmodede mig om at oversætte hans Breve, raadede jeg ham, efter at have taget

de ovenomtalte Omstændigheder under Overveielse, at benytte denne förste officielle Forbindelse mellem Danmark og China til at antage en ganske ny Benævnelse, som vilde være practisk god og anvendelig, saavel i Samtale som i officielle Documenter, og paa samme Tid ikke bidrage til at give Chineserne feile Begreber om det Land, de skulle tale om og handle med. Til den Ende anbefalede jeg Lydene: „Tan-ma-urh-kwo“ 丹麻爾國 og „Tan-kwo“ 丹國 som en Oversættelse af Ordet „Danmark“. Det förste af disse Udtryk er maaskee det, der kommer nærmest Lyden af det danske Ord „Danmark“, som kan skaffes tilveie af det chinesiske Sprog, men i det Hele er det andet Udtryk at foretrække som mere beqvemt, og ligesaa bestemt som det förste. Ved at bruge det, have vi „Tan-kwo“ 丹國 for „Danmark“, ligesom „Yeng-kwo“ 英國 for „England“ og svarende til „Chung-kwo“ 中國 for „China“. Denne Lighed er ikke uvæsentlig, eftersom den giver Midler ihænde til, uden at det synes paafaldende, at sætte Navnene paa de to Lande Danmark og China paa lige Fod i de officielle Documenter, hvilken Lighed altid bör vedligeholdes, da det er meget upolitisk at underkaste sig den Overlegenhed, som Chineseren stadig og uden Ophör söger at tiltage sig, endogsaa i saadanne Ubetydeligheder som denne.“

„Med det samme Hensyn paa at vedligeholde Lighed uden tilsyneladende Anstrængelse eller Keitethed, raadede jeg Gouverneur Hansen at bruge Udtrykket „Tatan“ 大丹 som en Oversættelse af: „Hans danske Majestæt“. Dette Udtryk er i Lighed med det chinesiske Udtryk „ta-tsing“ 大清, som er det nuværende Dynasties Titel, hvilken altid, som et Tegn paa Ærbödighed, sættes to Linier höiere end den övrige Text i ethvert Document, hvori det forekommer. „Ta-tsing“ 大清 betyder „det store rene Dynasti“, „Ta-yeng“ 大英, det Udtryk, som bruges af det brittiske Gouvernement for at svare dertil, betyder „det store blomstrende Dynasti“, og „Ta-tan“ 大丹, hvilket jeg har brugt i den samme Hensigt i Oversættelsen af deres eget og Gouverneur Hansens Noter, betyder „det store oprigtige Dynasti“. Det var deels med Hensyn paa Ligheden af dette

Udtryks Lyd med den förste Stavelse af „Danmark“, og deels med Hensyn paa dets smukke Mening, en Omstændighed, som ikke er ganske uvigtig i Chinesernes Öine, at jeg valgte Ordet „Tan“ 丹 „oprigtig“.

„I Oversættelsen af deres Brev af 9de har jeg brugt „Hvang-te“ 皇帝 til at udtrykke „Souverain“, hvilket jeg har bemærket at de Franske have brugt for at betegne de Franskes Konge, uagtet Chineserne ikke kunne lide, at det bliver brugt om nogen anden Fyrste, end om Keiseren af China. Jeg maa anbefale den fortsatte Brug af dette Udtryk „Hvang-te“ 皇帝 eller ogsaa det dermed overeensstemmende „Hvang-shang“ 皇上, thi intet andet Udtryk bringer Begrebet om en uafhængig Fyrste ind i en Chinesers Hoved. Men hvad enten dette nu bliver brugt eller ei, saa bör Udtrykkene „Tan-kwo“ 丹國 og „ta-tan“ 大丹, mod hvilke Chineserne ikke kunne have nogen fornuftig Indvending at fremsætte, altid bruges for Fremtiden; thi da de nu ere bekjendte for de chinesiske Autoriteter, det förste som betydende det Lands Navn, hvori De og Gouverneur Hansen have hjemme, og det sidste som betegnende den regjerende Fyrste i dette Land, saa vilde en Forandring heri kun forvolde Misforstaaelse uden Nytte eller Grund, og den hele Sag om Navne er paa ingen Maade at betragte som ligegyldig eller uden Vigtighed under de Forhold, vi leve i til den chinesiske Regjering.“

„Ifölge deres Önske har jeg den Ære at vedföie i fire særskilte Exemplarer endeel Exempler paa den Maade, paa hvilken jeg har meent at disse Udtryk skulle bruges, for at et Exemplar kan blive overgivet til hvert af de danske Consulater i China, som en Ledetraad for Vedkommende i deres Correspondancer med de chinesiske Autoriteter, Alt saaledes som De, Hr. Capitain, har önsket det.“

„Jeg har den Ære etc.

Meadows,
Tolk ved det kgl. engelske Consulat
i Canton.“

I Overeensstemmelse hermed blev et Exemplar meddeelt hver af de danske Consuler, det fjerde blev hjem-

sendt til General-Toldkammer- og Commerce-Collegiet som Bilag til min Rapport.

Löverdag den 11te Juni Kl. 4 Formiddag lettede jeg Fortöiningen paa Vampoa Rhed, drev med Strömmen ned mod „second bar", og ankrede op, da Floden kom imod os. Kl. 3 Eftermiddag lettede jeg igjen, da Ebben satte ind, krydsede mod frisk Kuling af SV., med Strömmen under Læ, til Kl. 9 Aften. Var da begge Barrerne og Boccatigris passeret og ankrede op i Farvandet ved Lanket-Island. Det var en yderst anstrængende Dag for mit Mandskab. Söndag den 12te om Morgenen Kl. 3 lettede igjen, og gik nu, ifölge min ypperlige chinesiske Lodses Anvisning, Öst om Lintin, igjennem den snevre Canal Nord om Lantoa, og kom Kl. 2 Eftermiddag til Ankers paa Hong-kong Rhed.

Efterretningen om Urolighederne i Canton havde sat hele Hong-kong i Bevægelse. Jeg fik strax Anmodning fra General D'Aguilhar, som i Sir John Davis Fraværelse fungerede som Gouverneur, saavelsom fra Capitain Talbot paa Vestal, om at give de Oplysninger, jeg kunde, som da vel beroligede dem noget, men dog ikke hindrede, at Vestal endnu samme Eftermiddag lettede og gik op til Canton.

Jeg opholdt mig kun i Hong-kong den nödvendige Tid for at indtage de bestilte Provisioner og fylde det manglende Vand. Iblandt de faa Bekjendte, jeg i Hong-kong havde at tage Afsked med, var min Ven, den lærde Missionair Gutzlaff, en af dem jeg helst dvæler ved som en behagelig og interessant Erindring fra China. Det er en Mand, der ved sit meer end 20aarige Ophold i Asien, ved sine vidtlöftige Missions-Reiser i Siam, Cochinchina, China, Korea og Japan, ved sine Skrifter om disse Lande og sine Oversættelser af og i det chinesiske Sprog, og endelig ved sin Virksomhed som Tolk og Mellemhandler i den engelsk-chinesiske Krig, indtager en ganske eiendommelig, men tillige meget vigtig Stilling. Som den, der vistnok af alle de sig i China opholdende Europæere er bedst bekjendt med det chinesiske Sprog og Landets Institutioner, som den, der ogsaa nyder

en stor Anseelse blandt Chineserne (mindre dog nu, som det synes, paa Grund af det nære Forhold, hvori han er traadt til Englænderne), er han af störste Betydning for det engelske Gouvernement. Mærkværdigt er det at see, hvorledes en Mand, saaledes som Tilfældet er med ham, har kunnet leve sig ind i det forunderlige himmelske Riges Skikke og Eiendommeligheder. Han skulde blot have Haaret afraget, en Pidsk i Nakken og chinesiske Klæder paa, og han vilde ei let være at skjelne fra en virkelig Chineser. Uafladelig er han i Virksomhed: man kunde træde ind i hans Bungalo paa den hedeste Tid af Dagen, bestandig fandt man ham dybt begravet i Forretninger. En halv Snees Chinesere sadde omkring i Contoiret og skreve, Breve kom og gik, og intet blev sendt bort uden at være conciperet af ham. Sjelden famlede han i Valget af de 50,000 Skrifttegn, og for at undgaae Misforstaaelser eller Utydeligheder i hvad han skrev, havde han taget i Tjeneste en meget indskrænket Chineser, som maatte gjennemlæse enhver Concept, forinden Afskriveren fik fat paa den. Men alle disse Forretninger forhindrede ham ikke i at modtage Besög; uafladelig skrivende og uddelende Ordrer og Besked til Höire og Venstre, underholdt han sig paa det livligste med sine Gjæster, dvælede med en vis Glæde ved sine Secretair-Forretninger, fortalte mange interessante Ting om China, og udfrittede af og til om Europa, i hvis Forholde han röbede en ligesaa stor Uvidenhed, som han lagde det Modsatte for Dagen hvad China og Asien angik. Sine Fritimer helligede han til Oversættelse af Bibelen, hvoraf den femte Udgave under vort Ophold i Hong-kong blev trykket, ligesom ogsaa til at virke som Missionair for Christendommens Udbredelse.

Saavidt jeg opfattede Gutzlaff, var han trods sin Iver og Bestræbelser selv overbeviist om, at den protestantiske Lære kun langsomt vilde udbrede sig, hovedsagelig fordi Chineserne have en saare ringe Interesse for enhversomhelst Religion. Jeg har allerede udviklet mig derover, og skal derfor ikke komme tilbage derpaa. Kun et lille Træk af vor egen Erfaring og som jeg erindrer, jeg ved min Afsked

med Gutzlaff fortalte ham til hans ubeskrivelige Moro, være det mig tilladt endnu at anföre som et Beviis herfor. Vor Præst lod sig en Dag af en chinesisk Kjöbmand före temmelig langt ind i Forstaden til et Tempel, hvor en Mængde Chinesere vare samlede baade i og udenfor. Med Vanskelighed og ofte udskjældt, stödt og puffet til, trængte han sig gjennem den tætte Skare og ind i Templet. En Præst var just ifærd med at spaae, og da han var færdig, sögte Hr. Hansen at komme hen til ham. Det lykkedes ham ogsaa at arbeide sig indenfor Skranken, som adskilte Helligdommen fra det övrige Tempel, og nu gav han Spaamanden at forstaae, at han önskede at kjöbe hans Spaa-Apparater. Til den Ende viste han ham blot en spansk Daler, og for denne Ubetydelighed solgte han for hele det forsamlede Folks Öine samtlige Spaaredskaber tilligemed de dertil hörende Böger. Chineserne bröde sig ei herom, og lode Hr. Hansen uhindret gaae bort.

Ved min Afgang fra Hong-kong var omtrent Halvdelen af Expeditionen tilbagelagt saavel i Tid som i Rum. Det var endvidere det sidste Sted, hvorfra jeg i lang Tid turde vente at kunne hjemsende Breve og Documenter ad en directe Vei med nogenlunde Sikkerhed. Jeg troede det derfor rigtigst at hjemsende herfra Alt hvad der var færdigt fra os, af hvad der var optegnet, og som kunde betragtes som et afsluttet Heelt, deels for at det kunde komme Videnskaberne til Nytte saa snart som muligt, deels for at det ikke skulde gaae tabt, i Tilfælde af at en Ulykke tilstödte os paa den endnu forestaaende Deel af Togtet.

Der blev derfor tilligemed mine Rapporter og Copier af min Correspondance med de chinesiske Autoriteter endvidere hjemsendt Copi af Corvettens meteorologiske, physiske og geographiske Journal til Dato, af Observations-Protocollen Chronometrenes Sammenligning vedkommende, otte Copi-Kaart af de paa Nicobarerne foretagne Opmaalinger, rettede efter de senere paa Batavia tagne Observationer, fire Kaart med Corvettens Route, afsat fra Plymouth til Hong-kong, samt Hr. Nopitsch's Handels-Rapporter til

General-Toldkammeret. Alt blev adresseret til den danske Minister i London og overgivet til Gouverneurens Varetægt.

Onsdag den 15de Juli var jeg seilklar, og efter at have klaret alle Regninger og expederet mine Rapporter til Afgang med næste Dampskib, seilede jeg samme Dags Eftermiddag, for at fortsætte min Reise Nord efter langs Chinas Kyst.

V.

Seilads paa Chinas Östkyst. Ophold i de nordlige Havne: Amoy — Chusan — Shang-hae.

Fra 15de Juli til 10de August.

Det var Kl. 2 Efterm. den 15de Juli, at vi lettede fra Hong-kong og sögte Öster ud igjennem det smalle Löb, som denne Ö her danner med Fastlandet. Som Passageer havde jeg med mig til Chinas nordlige Havne, foruden Hr. Consul Duus, den svenske General-Handels-Agent Hr. Lilljewalch. Jeg havde gjort denne interessante Mands Bekjendtskab i Hong-kong og Canton, og da han var bestemt paa en lignende Expedition som min og havde et lignende Ærinde i de nysaabnede chinesiske Havne, havde jeg troet det fordeelagtigt for os begge, at vi optraadte i Forening, og jeg havde derved tillige Leilighed til at gjöre Hr. Lilljewalch personlig, og fölgelig ogsaa den svenske Regjering en Tjeneste, noget, jeg var vis paa maatte være den danske Regjering behageligt, under de venskabelige Forhold, som bestode imellem dem. Ved at flytte de to styrbords Kanoner ud af min forreste Kahyt, havde jeg kunnet indrette to ret beqvemme Lukafer for dem.

Med Ebben og en laber Brise af sydlig og SV. Vind stode vi Löbet igjennem. Paa det smalleste Sted laae en chinesisk Baad, udsmykket med Flag, fra hvilken en sking-

rende Musik af Gonggongs og Knaldraketter brusede os imöde. Det var vor værdige Comprador, — som havde forsynet Skibet saavel i Hong-kong som i Canton med alle Sorter Provisioner baade til Officerer og Mandskab, — der nu til Afsked vilde vise sin Erkjendtlighed paa en eclatant Maade.

Det östlige Löb, som findes særdeles godt aflagt paa det föromtalte, af Capt. Belcher udgivne Special-Kaart over Hong-kong Havn, er meget reent og har en jevn Dybde fra 7 til 13 à 15 Fv. Kun i det Snevreste, det saakaldte Lyemoon-pass, er der indtil 25 Fv.; ingensomhelst skjulte Skjær gjöre denne Seilads usikker. Saasnart man er Lyemoon-Strædet passeret, falder Coursen SSO. og sydlig, og man er da meget snart i aaben Sö. Kl. 9 Aften satte vi Coursen O. t. S. hen for „Pietro-Branca" eller Ty-shing-cham. Dette er en aldeles enestaaende Klippe, beliggende 20 Qvmiil fra nærmeste Land med en fuldkommen reen og sikker Canal imellem sig og den ret Nord for liggende „white Rock". Der findes 18 à 20 Favne rundt om og tæt til Pietro-Branca. Denne Klippe er et vigtigt Kjendemærke for Anduvningen af Chinas Kyst paa disse Höider.

Vi passerede klods Nord om den paa Dagvagten den 16de. Strömmen, som löber stadig langs Kysten, fölgende Monsonens Retning, havde vi altsaa med os paa denne Seilads, og den havde siden Kl. 6 den forrige Aften sat os 17 Qvmiil Ost hen.

SV.-Monsonen var langtfra regelmæssig eller stadig. Vi havde meget Stille, og den 17de om Morgenen fik vi pludselig NO.-Vind, men Strömmen havde kjört os voldsomt Öster i. Vi fik Kjending af „Breakers" Pynt, som omtrent kan regnes for at være Chinas sydostlige Hjörne, Kl. 8 Form.: vi vare altsaa forsatte 58′ eller 14½ danske Mile Ost for vort Bestik. Under disse Omstændigheder, med det vedholdende Stille og omlöbende Vinde, maatte vi mere end nogensinde være opmærksomme paa Loddet, thi Strömmen begynder her at tage en nordlig Retning, og kunde altsaa let forsætte os nærmere Kysten, end vi skjöttede om. Den 18de paa Dagvagten saae vi „Namoa Island" i N. t. V. og

„Lamocks“ Öerne i NO. t. N. Strömmen havde altsaa sat os 24′ Ost og 14′ Nord for Bestikket siden igaar Middags. Da Vinden endnu var NO., vendte jeg OSO. hen, for at komme uden om Lamocks Öerne. Disse Öer, som ere tre i Tallet, klippedannede og jevnt höie, have et temmelig langt udgaaende farligt Rev paa SV.-Siden, som man ikke godt kan lodde sig til, da der er 19 à 20 Fv. Vand klods til og langs dets SO.-Kant. Man bör derfor om Natten ikke komme i grundere Vande end 24 Fv. Vi saae en stor Mængde Fiskerfartöier ligge paa Revet.

Vinden gik med Solen rundt östlig og SO. Strakte NO. op langs Lamocks Öerne, og fik allerede ved Sol-Nedgang Sigte af „the Brothers“. Disse Klipper ligge 7 Mile NO. t. O. for Lamock-Islands. Strömmen satte altsaa stadig haardt NO. hen.

Ved Dagen stode vi 2 Qml. S. t. O. af den sydligste af the Brothers. Disse to Klipper beskriver Horsburgh saaledes: „The Brothers ere to smaa Öer eller Klipper 2½ Qml. „fra hinanden i NV. og SO. Retning og omtrent 4½ leagues „(14 à 15 Qml.) fra Kysten, den sydligste paa 28° 32′ „nordlig Brede, 140° 17′ östlig Længde. Den ligger N. „58° O. for den sydlige af Lamocks Öerne, omtrent 27½ „Qmls. Afstand etc. .... Klods til den sydligste af dem er „der 24 Fv. Vand, og Nord for dem 20 Fv. i en bred Ca- „nal.“ Mere siger denne saa nöiagtige og paalidelige Forfatter ikke om disse Yderskjær, og i de engelske Special-Kaart ligge de aldeles rene og isolerede med de ovenangivne 24 og 20 Fv. mærkede tæt ved dem. Men ud fra den sydöstlige Brother, og i sydvestlig Retning, ligge tre Klippeklumper, hvorpaa det bryder, den yderste omtrent 2 Qml. til Söes. Jeg har selv seet dem saa nær ved, at herom ingen Tvivl er eller kan være. Jeg skal derfor meget fraraade at nærme sig disse farlige Yderskjær om Natten saa meget som jeg gjorde, og som man af Horsburghs Beskrivelse og af Kaartet kan være fristet til. — Gik Östen om the Brothers, hvor Farvandet er fuldkommen reent med 24 à 18 Fv. Dybde. Vinden var stadig nordöstlig; da jeg havde Dagen for mig, krydsede jeg paa inde under Landet,

deels fordi Strömmen her er stærkest, deels fordi jeg havde Lyst at see Kysten lidt nærmere. Med NNV. Cours, fra Brothers i ret Ost 1 Ml. e. G., lagde vi „In-ga" Pynt fra os, som ligger ret Nord for Brothers, og havde denne Pynt i N. 30° V., da vi Kl. 8 vendte ud efter. Strömmen havde altsaa sat os 5 Qml. ret til Luvart i 2½ Time.

In-ga Pynt er den vestligste Spidse af en temmelig dyb Bugt, hvor der er meget god Ankerplads. Den kaldes af Chineserne „Hoo-tow-shan", hvilket betyder „Tiger-hoved"-Bugt, men den er mere bekjendt for de Söfarende under Navn af „Dansborg Bugt" og er saaledes opkaldt efter en lille dansk Brig Dansborg, som under den engelske Krig gav sit Flag til at dække Opiums-Smugleriet, og som ankrede her for at smugle sine Varer i Land. Den var fört af en Englænder, men havde en dansk Mand opfört paa Rullen som Skibsförer.

Som sædvanlig gik Vinden om Eftermiddagen östlig og SO.; styrede da NO. hen, og fik Kl. 4½ Eftermiddag Sigte af „Chapel-Island" i NO. t. O. Kneb saa til Vinden og stod op imod den, fik snart efter Kjending af den höie Pagode Syd for Amoy. Dens Navn bör jeg vel anföre for en Ordens Skyld, ihvorvel jeg ikke tör vente at Nogen vil erindre det; den hedder Nan-tae-woo-shan og er 1728 Fod over Havets Overflade. Indenfor Chapel-Ö bör man ikke komme, da man i saa Fald vil falde ind med den farlige „Merope"-Grund og de derom liggende Skjær. Denne Chapel-Island skal man i Sigte og tæt forbi, for at anlöbe Amoy-Bugten, fra hvis Ydermunding den ligger i Syd, 10 Qmls. Afstand. Östen om den er der fuldkommen reent Farvand. Naar man har den i ONO., seer man et Hul aabent tværs igjennem den.

Da vi den 19de om Aftenen fik Stille, og det forekom mig, at vi tabte paa Chapel-Öen, som vi indtil da havde vundet op paa til at have den i NO. t. O. 3 Qml. e. G., saa at Strömmen herinde skulde sætte SSV. hen, ankrede jeg op for Natten paa 14 Fv. Vand, da jeg ikke havde Lyst til, ved mulig Strömkæntring om Natten, at blive forsat op mod Merope-Bank. Paa Dagvagten fik vi nordlig og nordöstlig Vind.

Lettede, stod SO. hen til Kl. 8, vendte saa Nord hen, men fik atter Stille og maatte ankre op, tværs af Chapel-Öen, da vi ikke skjöd mere op paa den, men en svær Dynning satte os ind imod den. Her maatte vi blive liggende, indtil Eftermiddagen endelig bragte os en frisk Brise af SO. Med den lettede vi strax igjen, klarede Chapel-Island fra os og styrede nu Cours for Amoy-Bugten. Horsburghs Beskrivelse over denne Indseiling lader intet tilbage at tilföie og er i enhver Henseende paalidelig. Det store engelske Special-Kaart, som vi havde ombord, giver desuden den bedste Veiledning. Vi passerede ganske klods Östen om de smaa Chaw-cha-Klipper, der ligge NO. for den store Woo-seu-sau-Ö eller efter engelsk Benævnelse „Great-Goeve“, löb derefter, ladende Tsing-seu om Bagbord og Cheih-seu om Styrbord, NV. op imod Koo-long-seu, hvor vi ankrede op Kl. 5½ Eftermiddag paa 14 Fv. Vand paa Amoys ydre Rhed. Peilte herfra Östenden af Koo-long-seu i N. 32° V., Kee-seu-Pagode i Vest og den ovenomtalte Nan-tae-woo-shan-Pagode i S. 9° V. Vi laae indenfor en engelsk Orlogsbrig Espiègle paa 12 Stykker 32 Pds. Medium-Kanoner.

Öen Koo-long-seu, som indtil 1846 holdtes besat af de Engelske som et Pant paa Fredstractatens Opfyldelse, danner med Sydkysten af den Ö, hvorpaa Byen Amoy ligger, en Canal omtrent ½ Qml. bred med 8 til 16 Fv. Vand god Holdebund. Dette er Amoys Havn, som strækker sig i et dybt Farvand heelt Vest og Nord op i Landet Vest om Öen, samt ind i denne selv Vest om Byen. En lille Klippe ligger omtrent tre Kabellængder Nord ud fra Koo-long-seu's Öst-Pynt, men ellers er Farvandet fuldkommen reent og frit for alle Farer. Denne Klippe er ikke aflagt i Kaartet, men findes derimod omtalt i den engelske Beskrivelse, hvori den kaldes „Coco-Rock“. Koo-long-seu-Öen kaldes ogsaa i denne Beskrivelse Kon-sing-foo, og det tilraades at gaae Syd og Vest om denne Ö, hvis man vil ind i selve Amoys Havn.

Vi fandt denne Havn saa overfyldt med Junker af alle Störrelser, endvidere med europæiske Skibe, som laae under Ladning, og endelig med en utallig Mængde Pramme,

Baade, Skure o. s. v., saa at her atter var fremstaaet en flydende By, som det var saare vanskeligt at finde Vei i, og som paa sine Steder saa aldeles spærrede Indseilingen, at man havde stor Möie med at komme igjennem med Fartöierne for at naae Landingsstedet. Store Steenblokke hævede sig over Vandet til begge Sider af Indlöbet, og paa en af de störste saaes indgravet en lang chinesisk Indskrift. Jeg formoder, at det var den, med hvis Fald det himmelske Rige efter Sagnet skulde styrte sammen, og som derfor, da Krigen begyndte, forstöttedes af Chineserne paa alle mulige Maader. Byens Huse gik lige ned til Vandet og hvilede her paa Pæle eller Steenpiller; Landingsstedet var en overordentlig lang Bro, og lige indenfor den laae et af de tidligere omtalte Fjælebods-Theatre. Nogle af mine Medreisende bivaanede en Forestilling der, men fandt intet afvigende fra hvad jeg alt har beskrevet. Kun Skuespillernes Dragter tiltrak sig særdeles Opmærksomhed. De syntes at være en Blanding af moderne chinesisk Galla og middelalderlig europæisk Riddercostüme. Skuespillerne vare i evig Bevægelse og havde ikke et Secunds Ro over sig; Rollerne foredroges udelukkende i Recitativ.

Seet fra Rheden skjuler selve Byen sig bag det af Koo-long-seu og Amoy-Öen dannede Indlöb, derimod seer man hele Kysten Nord efter med sin hvide flade Strandbred og bag den en Række deels gule, deels graasorte Klipper, der, uden just at hæve sig til en betydelig Höide, ved deres mörke Farve, deres nögne Udseende og de besynderligste vilde Formationer give Landskabet et malerisk, men tillige koldt, vinterligt Udseende.

Det synes aldeles upaatvivleligt, at ved en af de voldsomme Omvæltninger, som have ramt vor Jordklode, har i Særdeleshed dette Punkt været hjemsögt, hvorved da Grunden er bleven rystet i sit Allerinderste, Klipper have hævet sig af Dybet, Bjerge ere revnede, Afgrunde have aabnet sig, Land er fremstaaet der, hvor för var Vand, og Havet er skyllet ind og har dannet Öer og Havne dybt oppe i det faste Land. Men nu staaer det Altsammen ubevægeligt; Klippeformationer af de mest eventyrlige Skik-

kelser, omvendte Pyramider, store Granitblokke, hvilende paa et enkelt Fodstykke med Huller igjennem, og, som det synes, truende med hvert Öieblik at ville styrte ned, staae der og hælde sig ud over Havet, som i saa mange tusinde Aar taalmodig, men haardnakket, uafladelig, med regelmæssige sagte Bölgeslag, arbeider paa at bortskylle Grunden under deres Födder. Men desuagtet have de utrættelige, vindskibelige Chinesere, hvor det blot har været muligt at komme op paa disse Klipper, og hvor blot deres Dannelse har frembudt en, om end nok saa lille Plads til Opdyrkning, plöiet og saaet, plantet og höstet. Hvor höit de maae stige, er dem ligegyldigt; blot der findes en Flade, saa kravler Chineseren derop; er der ingen Jord, saa bærer han den paa sin Ryg, Gjödning i Kurve, Vand i Spande, alt slæber han med sig, ingen Umage er ham for stor, han venter taalmodig sin Betaling af den kommende Tid. Hvad jeg her har sögt at gjengive, har jeg seet saavel under Indseilingen til Amoy, som hvor jeg ellers nærmede mig Chinas Kyst, og, jeg tilstaaer det, med stor Beundring for den chinesiske Vindskibelighed.

Samfærdselen mellem de for Europæerne aabnede chinesiske Havne er ikke let og langtfra regelmæssig for de Handlende. Uagtet der maa bestaae en temmelig hurtig Forbindelse over Land mellem disse Pladser, hvorpaa jeg saavel her som ved min Ankomst til Shang-hae fik et bestemt Beviis, saa er det dog kun den chinesiske Regjering, men ikke den chinesiske Privatmand og endnu mindre Europæeren, der har godt heraf. Dampskibsforbindelse langs Kysten var der heller ikke, og tager jeg ikke meget feil, saa vil en saadan neppe heller komme istand, saalænge Opiums-Smugleriet gaaer saa levende for sig og tages Deel i af selv de respectableste Huse i Canton og Hong-kong; thi da i denne ulovlige Handel intet uden egen Fordeel leder Forholdsreglerne, saa er det hvert Huus for sig meget om at gjöre at skjule sine Foretagender og de Efterretninger, det har modtaget, for de andre Handelshuse, og derfor er det langtfra, at Expeditionen af et Fartöi langs Kysten til de nordlige Havne er Noget, som gjöres bekjendt. I Almindelighed holdes den hemmelig af den Kjöbmand, der afsender det. — Der

var derfor en almindelig Tilfredshed blandt Handelsstanden i Hong-kong, da jeg, ligesom overalt, hvor jeg havde været, offentlig lod opslaae, at jeg agtede at tage Postsæk med til de næste Havne, jeg skulde anlöbe, som vilde blive afsluttet til en bestemt Dag og Time. Dog kan det ikke nægtes, at der ogsaa var dem blandt de Herrer, som ingenlunde vare fornöiede med at de ikke kunde benytte denne Leilighed alene. — Jeg havde altsaa en temmelig betydelig „Mail" ombord for alle Pladserne op ad Kysten. Den for Amoy blev endnu samme Aften, som jeg var kommen til Ankers, sendt iland til den engelske Consul med en Officeer, som da tillige skulde melde ham min Ankomst og mit Önske at besöge ham. Som Svar herpaa modtog jeg en Indbydelse til at tage Bolig i Hr. Consul Leytons Huus i Amoy By, med Tilföiende at der næste Dag skulde være Bærestole for mig og Fölge paa Strandbredden lige ud for Corvetten Östen for Byen.

Paa dette Sted og langs Stranden Öster efter ligger en lang Vold, tildeels forsynet med creneleret Muurværk, og dette igjen med Skydeskaar, hvoraf dog mange ere yderst forfaldne. Der skal være tohundrede saadanne Udskjæringer, og deraf har da dette Slags Befæstning erholdt det pralende Navn „det tohundrede Kanoners Batteri". Men da jeg besaae det, stod der kun hist og her nogle faa Kanoner af ulige Caliber paa forfaldne Lavetter. Sandsynligviis var det dog vel i bedre Forsvarsstand under den sidste engelske Krig, men det hindrede ikke de Engelske i, den 27de August 1841 at storme dette og alle andre omkring Amoy liggende Fæstningsværker, at tage dem alle tilligemed Amoy By, og gjöre 296 Kanoner til Bytte. Siden den Tid var det at Öen Koo-long-seu var bleven i Englændernes Magt, og holdtes besat med en ikke ringe Militairstyrke, indtil den ved Nytaar 1846 var bleven tilbageleveret til den chinesiske Regjering.

Her var det da at jeg gik i Land Dagen efter vor Ankomst i Selskab med Hr. Lilljewalch, efter at jeg först havde aflagt en Visit ombord i den engelske Orlogsbrig, hvis Chef havde, ifölge Sædvane, sendt en Officeer ombord for at complimentere ved vor Ankomst.

De belovede Bærestole stode færdige. Det er almindelige Portechaiser, lukkede med Gardiner, baarne af to Dragere. De slæbte af med os ind mod Byens Forstad, igjennem den, til vi stödte paa en höi Muur, som indeslutter den egentlige By, derpaa langs Muren, fölgende dens Uendelighed af Vinkler i alle Retninger, og ankom vi da saaledes efter omtrent en Times March, med tilbörlige Mellemophold, helligede til Hvile og Forfriskelse for Porteurerne, lykkelig til det engelske Consulat.

Hvad jeg har yttret om Cantons Gader, deres Sneverhed og Ufremkommelighed, gjælder endnu i höiere Grad om Amoy. Den Vei vi kom igjennem var saa smal, at det mange Gange kostede stor Uleilighed at slippe forbi, og dette iværksattes heller ikke uden af og til at give og modtage dygtige Puf, enten af Murene selv, eller fra de langs Gaden opstillede Borde ved Boderne. Især var det reent galt, naar vi, som flere Gange hændte, mödte andre Bærestole.

Det underste Stokværk i Husene, som altid er lige med Gaden, er ufravigelig en Boutik, og som oftest udsælges her Födevarer af alle mulige Arter, deels til at bringes bort og siden tilberedes, deels ganske færdige til öieblikkelig Fortæring. Jeg saae her et fornyet Beviis paa Chinesernes store Appetit og evindelige Lyst til at spise og drikke. Det hændte os flere Gange paa denne Vei, som dog ikke krævede mere end en lille Time, at vi standsede foran et saadant Udsalgssted, hvor kogt Riis i Skaaler eller færdig skjænket Thee i Kopper stod opstillet i lange Rader, og vore Bærere satte os da ganske rolig ned, holdt i störste Hast et lille Maaltid, betalte deres „cash“ og tog saa fat igjen og bar os videre.

Fra begge Sider af Husene springe Tage frem, deels af Træ, deels af Bomuldstöi, deels af Matter, som for det meste skjule hele Gaden tværs over, og lade kun et sparsomt Lys falde igjennem. Det vil altsaa indsees, at jeg, som ovenikjöbet sad i min Bærestol, ikke kunde faae det allermindste Begreb om, hvorledes Husene saae ud ovenover disse Skjerme. Saavidt jeg kunde skjönne, og efter hvad jeg senere bemærkede, ere de dog aldeles som i Canton

og i Almindelighed to Stokværk höie; den samme graae smudsige Farve herskede her overalt, og da aldrig Sol eller Luft trænger ned i Gaderne, ere disse stadig fugtige og fedtede af Snavs og alskens Affald fra de ved Siden liggende Boder. Hvad der endeligen gjorde mig disse Gader i höi Grad modbydelige, var den Skik, at det Slags Ureenlighed, som man ikke gjerne nævner, her samledes i aabne Spande for hvert Huus, og kjöbtes som courante Varer af de vindskibelige omboende Landmænd til deres Markers Gjödning. Da der nu samtidig hermed löbe en Mængde Vandbærere om, som bringe det friske Vandforraad til hvert Huus i aabne Spande, saa er det ikke sjeldent, at disse to Slags Spande carambolere i de smalle Gader. Nei! Orden og Reenlighed ere ikke Chinesernes Hoved-Egenskaber, og naar der ikke udbryder smitsomme Sygdomme i disse tætbefolkede, sammenpakkede Byer, saa er det sandelig et stort Beviis for deres Beboeres fortræffelige Constitution, thi den Luft, man indaander, er langt fra reen og velgjörende.

Den Deel af den indre By, som ligger ned mod Vandet, har noget bredere Gader og adskillige ganske anseelige Boutiker. Her seer man de sædvanlige store Skilte med de lange Indskrifter paa lakerede Tavler, saavel udenfor som inde i Boderne selv. For hver Gades Ende findes den föromtalte meget svære Port, som lukkes om Aftenen, og gjör saaledes hver Gade til en lille By for sig selv. En lille Laage, 2 à 3 Fod ophöiet fra Jorden, giver da alene Adgang til Gaden, og en Vægter holder Opsyn med hvem der passerer den. Den Ældste eller Fornemste i Gaden er ansvarlig for Gadens Politi, men har ogsaa en uindskrænket Magt over dens Beboere.

Det engelske Consulat er en ny, temmelig i europæisk Smag opfört Bygning; men, besynderligt nok, har man dertil valgt en Plads, som er noget nær saa langt bortfjernet som mulig fra Havnen og al dens Virksomhed, saa at Enhver, der har Forretninger i Consulatet, har meget langt at gaae, selv ad den allernærmeste Vei, igjennem selve Byen ned til Losse- og Ladepladserne. Consulatet er inde-

sluttet af en Muur, Huset er to Etager höit ovenpaa en Kjælder eller rettere Stue-Leilighed; en meget steil og slet bygget Steentrappe förer derop. Iövrigt er Huset luftigt og vel indrettet. Indenfor Consulat-Muren findes Bygninger for Consulatets övrige Embedsmænd, Secretairen og Tolken; det engelske Flag vaier paa dette Territorium, der kan betragtes som engelsk Eiendom, ihvorvel, saavidt jeg veed, der dog svares en Rente til vedkommende private Eier af Grunden, eller maaskee er det en Grundskat til Byen. Den engelske Consul Hr. Leyton med Familie modtog Hr. Lilljewalch og mig paa den mest forekommende Maade, böd os sit Huus og sit Bord med sand brittisk Gjæstfrihed, og fra dette Öieblik vare vi bosiddende Indvaanere af Amoy.

Det har i det Foregaaende været berört, at Chineserne i de nordlige Havne skulde være meget mere omgængelige og venlige mod Europæerne end Cantons Beboere. Dette havde jeg da selv det bedste Beviis for under mit korte Ophold i Amoy, hvor saavel mine Officerer som jeg selv og de af mine Folk, som kom i Land, gik frit omkring i Byen i alle Retninger, uden at den mindste Ulempe tilföiedes dem, eller at de blot med et Raab efter dem bleve forulempede. Da Amoy er et af de faa Steder i China, hvor der dog idetmindste findes Heste, om end ikke af den allersmukkeste Raçe, gjorde jeg i Selskab med Hr. Lilljewalch og den engelske Vice-Consul Hr. Sullivan en Eftermiddag en Ridetour ud af Byen og omkring paa Landet i dens Omegn. Overalt mödte jeg venlig Forekommenhed og en leende Hilsen med det sædvanlige „tschin-tschin“, hvilket egentlig skal være: „Haov-tsing-tsing“ — paa Dansk „Er De vel?“

Paa denne Ridetour kom vi igjennem en stor Mængde smaa Marker, i Almindelighed kun adskilte ved ganske lave Diger og smaa Gröfter, langs med hvilke de smalle Fodstier, som man rider paa, snoe sig beskedent hen. Markerne vare dyrkede med Kjökkensager og Korn. Overalt mödte vi Beboerne gaaende til eller kommende fra Arbeide, stundom bærende paa de ovenomtalte ubehagelige Spande.

Grunden er klippeformet; ofte saae vi store Granitblokke staae midt i Markerne.

Amoy ligger paa en Ö, adskilt mod Nord og Vest ved en Canal, som omtrent er en halv dansk Miil bred. Mod Öst er Farvandet bredere, og danner den östlige Deel af Amoy-Bugten; en Deel Smaaöer, hvoraf enkelte ubeboede, ligge her og danne en Deel mere eller mindre dybe Löb, som Ebbe og Flod sætter ud og ind ad med Heftighed. I det sydöstlige Hjörne af Bugten ligger en lille Opiums-Flaade: det er lutter Depot-Skibe for denne Contrabande, som her smugles ind paa den mest aabenbare Maade lige for Næsen af det chinesiske Toldvæsen. Vesten om Amoy By löber en dyb, smal og spids Bugt heelt op i Öen, som tjener til Havn for den utallige Mængde Baade og smaa Junker, som befare Amoy og Kysterne deromkring.

Öen Amoy, der knap er to danske □Mile i Fladeindhold, har en Befolkning af 350 til 400,000 Mennesker; Byen selv tæller 250,000 Indvaanere og er kun Havnen for den endnu langt betydeligere Stad Tschang-tschau-fu, der ligger nogle Mile inde i Landet. Dette blot som en lille Pröve paa Chinas Overbefolkning. Denne store Folkemængde er saa meget mærkeligere, som Landet heromkring er forholdsviis ufrugtbart; stor Indförsel af Korn finder ogsaa Sted fra Formosa, der betragtes som disse Provindsers Kornmagasin, Riis tilföres fra Malacca-Strædet. Derimod drives fra Amoy en betydelig Handel navnlig paa Manila, hvorhen der udföres meget store Ladninger af Leerkar af alle mulige Störrelser. Endvidere skee herfra de fleste Udvandringer og Emigranternes Forsyning med alle Fornödenheder, ligesom og Bestillinger fra de allerede i fremmede Lande bosatte Chinesere gjerne gjöres her. Men uagtet her i Provindsen Fo-kien avles en ikke ubetydelig Mængde The og Sukker*), og her i Nærheden, som og i Tschang-tschau-fu, findes en stor Deel Candissukker-Fabriker, fölge dog disse Amoys Producter endnu den gamle Handelsvei og

---

*) Efter Liljewalch's Mening skulde Sukkerproductionen i Fo-kien alene være större end paa Java og i Brasilien tilsammen.

söge Markedet i Canton ved landværts Transport, ligesom Indvaanerne erholde deres europæiske Fornödenheder, navnlig Bomuldsvarer, hvortil de dog lidt efter lidt föle Trang, allesammen fra Canton.

Der var endnu kun bosat meget faa fremmede Kjöbmænd i Amoy, og uagtet jeg antog, at denne By i Fremtiden vil blive af Vigtighed for europæisk Handel, og navnlig at den for danske Skibe saa fordeelagtige Fragthandel, f. Ex. med Riis fra Bali og Malacca-Strædet som Import, og med chinesiske Varer som Export, vilde blive levende og kunde drives med Fordeel, saa troede jeg det dog ikke nödvendigt, at her ansattes en dansk Consul endnu, hvilket da ogsaa vilde have faldet mig meget vanskeligt af Mangel paa dertil passende Personligheder. Endnu vare de faa europæiske Kjöbmænd, som her fandtes, kun at betragte som Trækfugle, der sögte deres Næring der, hvor de troede bedst og hurtigst at finde den. Her var ingen Garanti for stadigt Ophold, og i alt Fald en fuldkommen Afhængighed af det brittiske Consulat. Ei heller havde nogen anden Nation ansat Consuler i Amoy.

Under disse Omstændigheder ansaae jeg det rigtigst at indskrænke mig til, igjennem den engelske Consul og ved Hjælp af hans Tolk at begjære en Sammenkomst med Gouverneuren i Amoy, for at complimentere ham, gjöre ham bekjendt med det danske Orlogsflag, og erfare, hvorvidt man her var instrueret om hvad der var passeret imellem Etatsraad Hansen og mig paa den ene Side, og det chinesiske Gouvernement i Canton paa den anden Side. En Note blev i den Anledning indsendt, og allerede samme Aften havde jeg Besked paa, at Hans Excellence vilde modtage mig Dagen efter i sin egen Bolig.

Vi begave os altsaa derhen, Hr. Lilljewalch og jeg, ledsagede af adskillige af Skibets Officerer, i en lang Procession af Bærestole. Toget aabnedes af Hr. Leyton og hans Tolk. Gouverneuren modtog mig ved Huusdören, omringet af en stor Flok fornemme Chinesere, og bragte mig igjennem flere Gange og smaa Værelser til sit Höisæde paa Sophaen. Jeg fandt intet Mærkeligt ved denne Bolig frem-

for dem, jeg havde seet. De sædvanlige forgyldte Indskrifter, de brogede Glasruder, udskaarne Træsirater etc. fandtes her som i Stadsværelserne i Husene i Canton. Efter at vi havde udvexlet en betydelig Hob Complimenter, böiet vore respective Knæe og Ryg, knuget de knyttede Hænder mod hinanden o. s. v., tog Hr. Leyton Ordet og udviklede i en temmelig lang Tale, som kun vi Europæere forstod, for de Herrer chinesiske Mandariner, först den danske og svenske Regjerings Magt og Storhed, dernæst, hvad der var det Vigtigste, mit egentlige Ærinde. Denne sidste Deel oversatte Tolken paa chinesisk, og det glædede mig da at see paa deres intelligente Physiognomier, at de strax vidste Besked. De havde erholdt Meddelelse om Galatheas Ankomst, og havde Ordre paa at behandle danske Skibe i Amoys Havn og danske Undersatter i Amoy By paa samme Maade, med samme Velvillie, som alle andre europæiske Nationer. Efter at jeg gjennem Tolken havde ladet Hans Excellence underrette om min Erkjendtlighed, var den officielle Deel af Besöget forbi; vi toge Hattene af, og bleve nu tracterede med The, Kager, Syltetöi, törrede Frugter etc., hvilket Alt var udsögt godt og i stor Overflödighed. Til Slutning serverede man os en gammel Bekjendt i et Glas af den Heeringske Kirsebærbrændeviin, en Drik, der er almindelig yndet i alle disse fjerne Lande, og som Chineserne syntes at sætte stor Priis paa, at dömme efter den Glæde, hvormed de modtoge den.

Af Hr. Leyton erholdt jeg en Liste paa de fornemme Herrer, jeg her var samlet med, som jeg troer det ikke uinteressant at meddele:

1) Taow-tsin-peon, keiserlig bestaltet Admiral for Provindsen Fo-kien og Höistcommanderende til Lands og Vands indenfor Formosas Grændser. Han bærer en röd Knap (förste Rangclasse) og en Paafuglefjær. Han er födt i Canton, har været i Amoy i 8 à 10 Aar, hvorhen han kom fra Byen Kun-min, hvor han var General.

2) Kah-wi-sah, Mantschu-Tartar, födt i Foo-chow, Hackwan (Brigade-General) af förste Classe. Han hörer

til den tartariske Fane, som er guul med röde Kanter. Han bærer en blaa Knap (tredie Rangclasse).

3) Hun-chang, keiserlig bestaltet Intendant af de omliggende tre Provindser, Inspecteur over Söforsvaret, over Vandbygningerne og over Told-Indtraderne. Han er en Mantschu-Tartar, tilhörende den hvide Fane med röd Kant. Han bærer en sort Fjær, hvilken han erholdt som Belönning for at have modtaget Öen Ko-long-seu her i Amoy Havn fra de Engelske i Begyndelsen af 1846. Han bærer en blaa Knap (tredie Rangclasse). Alle Affairer mellem de Fremmede og det chinesiske Gouvernement gaae igjennem hans Bureauer.

4) Chum-shun-yum, Indfödt fra Amoy, Oberst-Lieutenant og Chef af Marine-Centrums-Brigade, bærer en Paafuglefjær (efter Sigende for i sidste Krig at have dræbt en navngiven engelsk Officeer, men som endnu lever i bedste Velgaaende). Han bærer en transparent Krystal-Knap (femte Rangclasse).

5) Yang-chim-sih, bestaltet Magistrat for Amoy, bærer en transparent Krystal-Knap og en sort Fjær. Alle Politisager henhöre under ham.

Man seer af denne Liste, at det var lutter fornemme Folk, jeg havde at bestille med. Nr. 1 og Nr. 3 vare begge meget belevne, ja endog særdeles artige Mænd, som vidste at vedligeholde en levende Samtale, og syntes at röbe stor Interesse for Alt hvad de saae, ligesom de yttrede stor Videbegjærlighed for at erfare noget om de fjerne Lande, hvor vi hörte hjemme. Nr. 2 derimod var en aldeles udlevet Olding, næsten döv og blind og saa godt som i Barndom. Nr. 4 var en ret kjön ung Mand, som med en Blanding af Undseelse og Godmodighed hörte paa den Spög, der blev givet til Bedste i Anledning af hans Paafuglefjær. Den femte var en Ubetydelighed, som der ikke lagdes videre Mærke til.

De aflagde mig Dagen efter et Besög i det engelske Consulat, ledsagede af en betydelig Deel andre Mandariner, ved hvilken Leilighed Hr. Leyton gav dem en meget glimrende Frokost, som de lode sig smage meget godt, og viste

at de forstode sig ligesaavel paa at spise med Kniv og Gaffel som med Pinde, saa at de, i dette Kapitel i det mindste, ere os Europæere bestemt overlegne.

Med Hensyn paa selskabelig Adspredelse og Omgang imellem Europæerne, da staaer Amoy langt over Canton. Vel var de Fremmedes Antal langt mindre hisset end her, men i Amoy var der dog for det förste langt större Frihed til at bevæge sig efter sin egen Lyst, saavel til Fods som til Hest, dernæst, og dette var det vigtigste, var der blandt de faa der bosiddende Familier dog adskillige Damer, hvis Nærværelse nödvendigviis maatte virke velgjörende paa det selskabelige Samliv. Den engelske Consul Hr. Leyton behandlede os med den ædleste Gjæstfrihed, og samlede alle de Fremmede han kunde, deriblandt ogsaa Officererne fra den engelske Orlogsbrig, til vor daglige Omgang. En Aften lod jeg min Musik komme i Land, for at forlyste det i Consulatet forsamlede Selskab, hvilket da ogsaa i fuldeste Maal lykkedes mig. Der var virkelig noget rörende i de gode Folks barnlige Glæde over, efter flere Aars Forlöb at höre god og smuk Musik ret vel udfört. Tilsidst toge de sig paa at dandse, og da Selskabet for största Delen bestod af Herrer, dandsede de ufortröden med hinanden Polka og Galop op og ned ad Verandaen til sildig ud paa Aftenen. Til Amoys Befolknings Roes maa jeg tilföie, at Musiken havde samlet en ikke ubetydelig Mængde omkring Consulatet, men at de ikke alene hörte til i den fuldkomneste Ro og Orden, men at endog den hele Musikbande, tolv Mand stærk, gik i den sildige Aften gjennem hele Byen ned til Landingsstedet og ombord, uden at der tilföiedes dem den allermindste Molest hverken i Ord eller Gjerning. Sligt havde været aldeles umuligt i Canton.

Saasnart jeg havde havt den ovenbeskrevne Conference med de chinesiske Autoriteter, og havde modtaget deres Besög, var jeg færdig i Amoy. Jeg gik derfor ombord endnu samme Dag, den 23de Juli. Her var alt klart til Letning; Kl. 4 var jeg under Seil, Vinden var SO., frisk Bramseils-Kuling, altsaa lige ind ad Löbet; men ved Hjelp af den stærkt udlöbende Ebbe var jeg allerede udenfor og i rum

Sö, en Distance af 9 Qml., Kl. 4½ Eftermiddag. Vinden var her sydligere, og jeg satte Cours Öst hen forbi Qvemoi Pynt og Sandrev.

Den næste af de fem for Europæerne aabnede Havne er Fut-chow-foo, Hovedstaden i Provindsen Fokien. Denne By skal næst Canton være den störste af de for Europæerne tilgængelige Punkter, og ligger nærmest de berömte Bohé-Höie, hvor den sorte Bohé-The avles. Sandsynligviis er det paa Grund heraf, at Englænderne udsögte denne Plads blandt de mange, der stode dem til Raadighed at vælge imellem ved Fredslutningen til Nanking. Men hidtil havde den europæiske Handel paa dette Punkt været af liden eller ingen Betydning. Her fandtes ingen europæiske Kjöbmænd nedsatte, men vel en engelsk Consul med underhavende Tolk, om hvem jeg erfarede, at han just i de Dage skulde have nogle ubehagelige Stridigheder med de locale Autoriteter. Fut-chow-foo er beliggende omtrent 6 Mile fra Kysten ved en Flod af samme Navn. For at komme dertil, skulde jeg have ankret i temmelig aaben Sö, og dog i et meget snevert Farvand, og derefter gjort Reisen op ad Floden til Byen, enten i egne Fartöier, hvorved jeg vilde have været i stor Forlegenhed med mine Folk ved Ankomsten dertil, eller i et eller andet af Landets Fartöier, hvilket under de nærværende Forhold neppe var tilraadeligt. I Betragtning af alt dette troede jeg det rigtigst, slet ikke at besöge en Handelsplads, hvor der endnu ingen europæisk Handel var paabegyndt, og hvor det altsaa kunde vare saare længe inden der kom noget dansk Skib hen. Jeg önskede saameget mindre at indlade mig paa at söge ind paa denne ukjendte Kyst, som vi vare i Ty-foon-Aarstiden, og Corvetten, i Tilfælde af at en saadan Orcan overfaldt mig, medens jeg laae herinde paa Kysten, sandsynligviis vilde været redningslös. Det blev derimod aftalt mellem Hr. Duus og mig, at han, paa sin Tilbagereise fra Shang-hae til Hong-kong, skulde lægge Veien over Fut-chow-foo, og derefter gjöre Indberetning angaaende denne Plads til den danske Regjering.

Endnu den 24de om Middagen havde vi den chinesiske Kyst Öst for Amoy i Sigte, og Kl. 5 Eftermiddag peilte vi

Öen Och-sea i N. 30° V., 4 Ml. e. G. Vor Cours var NO. hen for at komme ud af Formosa-Strædet, men vi laae i det samme Stille, som vi næsten stadig havde havt flere Dage igjennem med trykkende hed Luft og hyppige Lynglimt hver Aften, — indtil der Kl. 3 Eftermiddag sprang en ganske let Brise op af NNO., som allerede inden Kl. 6 var frisket i til en stiv, rebet Mersseils-Kuling. Paa samme Tid begyndte Barometret, der i de sidste Dage stadig havde holdt sig paa 29.79 à 29.82, at falde, og Luften tyknede til og antog den blygraae Farve, der er et sikkert Forbud paa ondt Veir. Söen begyndte at reise sig med en svær Dynning fra SO. og blev temmelig urolig og krap, uagtet det blæste frisk af nordlig Vind. Jeg holdt bidevindt Öst hen med Force af Seil for at komme ud fra Landet, og gjorde imidlertid klar til at modtage hvad der vilde komme. Nedtog Bramræer, beslog Storseil, rebede Fokken, underslog Stormaben; Reposerne udenbords bleve indtagne, Lugerne paa Batteriet skalkede, Kanonerne satte i dobbelt faste Tallier o. s. v.

Kl. 10 Aften blev det stille, men kort efter kom Vinden igjen fra NO. og blæste stivt et Öieblik. Barometret faldt stadig, og Luften vedblev at tykne til. Kl. 12½ om Natten sprang Vinden pludselig til SO. og tiltog til Underseils-Kuling. Barometret var da faldet 3 Linier fra Kl. 3 Eftermiddag, nemlig fra 29.85 til 29.55. Holdt nu NO. t. O. hen med 10 à 11 Miils Fart for torebet Store Mersseil og rebet Fok. Stærk Lynild saaes i SO. til SV., som arbeidede uophörlig; nogen Regn kom ned, men dog ikke af Betydning. Skyerne begyndte at bryde og trak med svær Fart og bygeagtigt over Himlen. Allerede Kl. 4 om Morgenen den 25de bedagede det, og ved Solens Opgang klarede Luften af, Barometret steg atter, og vi havde det deiligste Veir, stak Reb ud og fortsatte vor Cours NO. hen med Bovenbramseil og Læseil.

Jeg har aldrig senere erfaret, om min Formodning, at der har raset en Ty-foon sydlig i Farvandet, var rigtig, men jeg antog det, og raadförte mig derfor med den i Calcutta udkomne saakaldte „horn-book“ af Mr. Piddington,

som giver practiske Regler for, hvorledes man skal sætte Cours ifölge de forhaandenværende Omstændigheder, for at seile sig ud af en Orcan eller Ty-foon. Efter den heri opstillede Theori var min Cours NO. hen lykkeligviis den, som tillige passede med min Reises Fortsættelse, men, hvad der var det Vigtigste, ogsaa den, som jeg ifölge Landets Beliggenhed kunde og burde styre, for at komme ud fra Landet i aaben Sö. Havde Bogen budt mig at styre SV., saa havde jeg ingenlunde kunnet gjöre det, da jeg derved havde seilet mig lige ind paa Kysten. Chefen af den engelske Orlogsbrig Espiègle, Capt. Thompson, fortalte mig, at han Aaret för i October Maaned havde havt en Ty-foon under chinesiske Kyst, hvorved hans Stilling mod Land var saaledes, at han ikke kunde udföre hvad „horn-book“ böd ham, men maatte tvertimod löbe den modsatte Cours for at fjerne sig fra Landet. Han befandt sig ogsaa snart i Centret af Orcanen, mistede sin Stormast, sine Fartöier, samt havde adskillige andre Havarier. Capt. Thompson tilföiede, at han senere havde havt Leilighed til at undersöge adskillige Journaler fra andre Skibe, som havde været ude i den samme Ty-foon, og at han var kommen til det Resultat, at hvis han havde kunnet fölge Piddingtons Regler, vilde han have undgaaet Ty-foonens Centrum.

Orcaner ere et for Sömanden saa farligt Onde, at det maa ansees for et af Videnskabernes störste Resultater, at give gode practiske Regler for, hvorledes man skal undgaae dem. Man kan derfor ikke taknemligt nok paaskjönne de ædle og oplyste Mænds Anstrængelser, som have rettet deres Efterforskninger og Studier paa Undersögelser i dette Öiemed. Med vedholdende Flid have de Herrer Redfield i Nordamerika, Reid i London, Piddington i Calcutta og Keller, fransk Hydrograph, indsamlet Efterretninger om de forskjellige Orcaner, som have raset i det sidste Aarhundrede paa Jordklodens forskjellige Have, og man er derefter bleven enig om bestemte Theorier for Orcanens Bevægelse, ifölge hvilke denne retter sig efter de forskjellige Steder, hvor man befinder sig paa Jordkloden, om Nord eller Syd for Linien, i Ost- eller Vestindiens eller Chinas Farvande.

Stöttet paa disse Theorier har Hr. Piddington udarbeidet sin „hornbook“, som paa en graphisk Maade skal lede til at finde Orcanens Bane, dens Centrums Beliggenhed og dettes Bevægelse. Hr. Keller i Frankrig bestrider imidlertid den Piddingtonske Methodes Rigtighed og giver andre, som det synes, mere practiske Regler *). Ogsaa hos os er der gjort værdifulde Studier i dette Öiemed. Vor rastlöse Videnskabsmand, Capitain Tegner, hvem Navigationen hertillands skylder saa mange og sindrige Methoder til astronomiske Problemers Lösning, har i Archiv for Söyæsenet for 1847 givet practiske Regler for, hvorledes man kan undgaae en Orcan, som i Hovedsagen stemme med Hr. Piddingtons, men som, saavidt jeg formaaer at bedömme, have den væsentlige Fordeel at være langt simplere og klarere fremsatte. Enhver practisk Sömand, der veed hvad en Orcan betyder, vil sikkert billige, at jeg griber denne Leilighed til at aflægge hine Videnskabsmænd, baade fjerne og nære, vor dybtfölte Tak for deres Bestræbelser, hvorved de fra det stille Studerekammer tænde et velgjörende Lys paa den Söfarendes Horizont, et Lys, som i farefulde Öieblikke kan veilede hans Cours ligesaavel som Fyret, der brænder paa Klippen, eller Klokken, som lyder i den mörke Nat fra den paa Bölgerne evig gyngende Böie.

At iövrigt Luften paa disse Höider i de Dage, vi passerede dem, var opfyldt med Electricitet, fik vi et Beviis paa Dagen efter, den 26de, da vi Kl. 2 Eftermiddag ved stærkt Solskin, skyfri Himmel og Luften i tilsyneladende fuldkommen rolig Tilstand, observerede en Ildkugle, som slog ned i NV. Phænomenet kom saa uventet og pludseligt, at dets Flugt ikke blev observeret. Sandsynligviis havde den stærke Dag forhindret at see det för i det Öieblik, det naaede Horizonten.

Med let Brise, stundom Stille, Strömmen stadig med, sættende langs Kysten med omtrent een Miils Fart i Vagten, löb vi nu vor Cours op imod „Quesan“-Archipelet. Den 26de ved Solnedgang havde vi Kjending af „Hishan“-Öerne, og

*) Jvfr. Archiv for Söyæsenet 1848 pag. 321 om Orcaner etc. meddeelt af Capitain Tegner.

Lodskud, alt som vi stod ind for at faae sikker Kjending, fra 40 til 28 Fv. Vand. Hishan-Öerne ere tre temmelig höie og meget kjendelige Öer. Gik Natten igjennem for smaa Seil NNO. i. Ved Dagen den 27de fik vi Kjending af „Patchcock"-Island, den sydöstligste af Quesan-Archipelet, i V. t. S.; den ligger noget adskilt fra den övrige Ögruppe, er af pyramidalsk Dannelse, dog noget flad ovenpaa. Strömmen havde altsaa forsat os 18 Qml. NO. for vort Bestik siden i Gaar Aftes, hvilket var endeel mere end jeg havde regnet paa. Styrede nu med stiv Bramseils-Kuling af SO. V. t. N. hen, for at gaae Nord om Quesan-Archipelet og derefter söge ind i det temmelig indviklede, men af Capt. Collinson vel beskrevne og godt aflagte „Chusan"-Archipel. Det var nemlig min Hensigt at söge ind til denne Ö, som just i disse Dage skulde römmes for sin engelske Garnison, deels for at lære Forholdene der at kjende, og deels for at skaffe mig en Lods eller bekjendt Mand for Seiladsen paa Yang-tze-kiang-Floden.

Fölgende den engelske Beskrivelse, som, med tilbörligt Hensyn paa Strömmens Retning og Fart, og stadig Brug af Loddet, er en upaaklagelig Veileder gjennem dette temmelig forviklede Farvand, seilede jeg da ind imellem alle de smaa Öer, der danne et sandt Labyrinth, og hvor Strömmen löber ind og ud af med en rivende Hurtighed. Der er imidlertid ingen andre Farer end dem, man kan see. To smaa Öer, „Tinker" og „Starboard-Jack", skal man gaae midt imellem; den sidste lades naturligviis om Styrbord. Herfra styrer man Cours efter en lille Ö, som de Engelske have kaldt „Tree-a-top"-Island, Chineserne „Wan-chow". Der er imidlertid intet Træ paa Toppen, men derimod en Steendysse, som paa en Afstand ligner et Træ. Den er 180 Fod over Havfladen. Den var mig det vanskeligste Punkt at faae fat paa, deels fordi den er meget lille og ædes op af det höie Land paa de bagved liggende större Öer, deels fordi Strömmen kjörte os saa rask op i Farvandet, at vi vare lige ved den, för jeg rigtig kunde faae Kjending af den, idet jeg maatte lede den op ved Peilinger af andre Punkter, som jeg var vis paa. Satte saa Coursen ind ad

„Gough"-Canalen*). Denne dannes af „Futow-chaw", som lades om Styrbord, og „Central-Island" om Bagbord, og skjöndt kun en halv Fjerdingvei bred, er den dog vel at betragte som den reneste og mest tilraadelige for store Skibe.

Saasnart man er passeret Gough-Canal, har man forholdsviis bredere Farvand ONO. op imod „Round-about-Island", hvor man skal dreie rundt til V. t. N. og VNV. Cours, ind i et Farvand, hvor der er fra 40 til 110 Fv. Dybde. Det er derfor under denne hele Seilads nödvendigt at tage Tiden for Strömkæntringen med i Beregning. Kan man vente, at Ebben vil begynde at löbe ud, för man kan naae op til Ting-hae Rhed, og man tillige ikke antager at have Brise nok til at seile Strömmen ud, bör man ikke gaae forbi Round-about-Island, men ankre op Vest for den under Sydkysten af „Ketow"-Island, eller hvor man ellers finder det passende imellem de mange Öer, som alle tilbyde ypperlig Ankerplads med god Holdebund.

Imellem Tinker og Tree-a-top-Öen fik vi Sigte af to svære Skibe, som kom ud fra Landet Vest for den sidste Ö. Det var to engelske Transportskibe, som havde Chusans Garnison, det 98de Regiment, ombord, bestemte til Calcutta. Da de her mödte Floden, som satte ind med rivende Fart, ankrede de op. Jeg havde imidlertid signaleret ved Hjelp af Marryats Signaler, at jeg havde „Mailen" ombord. Da jeg kom ned til dem, kastede jeg bak, og de sendte da et Fartöi ombord med en Officeer, for at modtage hvad Breve der var til dem. For disse brave Folk, der i 8 Maaneder ikke havde hört fra England, var det én sand Fest. Der var imidlertid ikke Leilighed til lang Töven; jeg maatte skynde mig at naae Ankerpladsen, og ilede derfor med at faae mine Gjæster fraborde, uagtet al deres Lyst til at spörge og höre Nyt.

De talrige Öer i Chusan-Archipelet, der af Naturen have et goldt Udseende og synes at være af vulkansk Oprindelse, ere jevntstigende, graae, leerede Bakker, paa hvilke uhyre Skiferlag hist og her træde frem for Lyset. Man

---

*) Saaledes kaldet efter General Lord Hugh Gough, der commanderede den engelske Armee i sidste Krig.

kan ikke seile ind imellem dem uden at forbauses over at see, hvorledes de heelt op ad Skrænterne ere deelte i smaa Parceller, som ere opdyrkede lige til de överste Toppe med Riis, Hirse, Hvede, Byg, Ærter, Kaal, Bönner, söde Kartofler, Klöver o. s. v. I Dalene staaer den flere Alen höie, vildtvoxende „Urtica nivea“, en Nelde, der skal tjene til Forfærdigelsen af det saakaldte Græstöi; her dyrkes The-busken og Tælletræet (Stillingia sebifera), og forskjellige Naaletræ-Sorter udmærke den ellers paa Trævegetation saa sparsomme Flora.

Vi löb Gough-Canalen og Farvandet op langs Ketow-Island til Round-about-Pynt, med 10 à 11 Miles Fart gjennem Vandet, men vist 14 à 15 Mile over Grunden. Jeg skal aldrig glemme den Fart, hvormed vi hvirvlede omkring den lille Ö ved Round-about Pynt, hvor Floden fraadede ind imod og dannede den voldsomste Brænding, skjöndt i det fuldkomnest smule Vande. Coursen falder nu som sagt VNV. og V. t. N. mellem „Towerhill“-Island mod Nord og Ketow-Island mod Syd. Her fik vi Stille og omlöbende Blaf, snart fra Nord, snart fra Syd, hvilket voldte megen Manoeuvre og Ombrasning hvert Öieblik. At faae Bund med Loddet var der ikke Spörgsmaal om. Strömmen satte os imidlertid ind, dog ikke saa voldsomt som nys.

Saasnart vi vare passerede Towerhill Pynt, fulgte vi Kysten af denne Ö, som runder sig ganske jevnt, saa at Coursen lidt efter lidt forandredes fra NV. til ONO. Vi befandt os nu i Löbet mellem en Ö, „Bell-rock“ kaldet, mod Nord og Towerhill mod Syd. Knap en halv Qmls. Seilads, og vi havde et nyt Löb aabent imellem Bell-rock mod Vest og „Tea-Island“ mod Öst. Paa SO.-Spidsen af Bell-rock ligger et lille Rev, hvorpaa det bryder, og som man altsaa skal vogte sig for, men ellers er hele dette Farvand fuldkommen reent, og man begynder atter at faae Bund med Loddet, idet Dybden successive aftager. Det ovennævnte Löb mellem Bell-rock og Tea-Island er „Ting-hae's“ ydre Rhed med ypperlig Holdebund og 10 à 14 Fv. Vand. Her löb jeg ind og ankrede Kl. 3 Eftermiddag, med Löbet Nord om Tea-Island aabent, saaledes at jeg kunde see ind paa Indre-

Rheden, Byen og Skibene derved, og fölgelig blive seet derfra, hvilket var for mig det Vigtigste. Den bedste Ankerplads er lidt sydligere under Tea-Island, hvor der ligger nogle röde Bygninger. Der hvor vi laae, var Strömningen meget uregelmæssig, og havde vi skullet ligge noget længere, maatte vi have fortöiet, da det fast er umuligt at undgaae uklart Anker, saaledes kjöres man rundt af Strömmen. Fra vor Ankerplads peilte vi

Den lille Ö „Aptar Shaw" i N. 33° V.
Nordpynten af Tea-Island i N. 82° O.
„Tavong-keak Shaw" i S. 12° O.

Paa Ting-hae's indre Rhed laae Dampskibet Vultur, som havde bragt Sir John Davis fra Hong-kong hertil, endvidere Corvetten Volf og Dampskibet Nemesis, det samme jeg tidligere har omtalt som det, der under sin kjække Chef, Capt. Hall, gjorde saa udmærket Tjeneste i den chinesiske Krig. Capt. Hall var Officeer i Compagniets Tjeneste, men blev til Belönning for sin udviste Dygtighed optaget som Post-Capitain i den kongelige Marine, og förte i 1846 Dronningens Lyst-Dampskib.

Jeg sendte strax en Officeer ind til de engelske Skibe med „Mailen", og tillige for at complimentere Gouverneuren. Han fandt ham ombord i Vultur, klar med Afleveringen af Chusan og til at seile. Vi bragte ham Efterretningen om Tumulten i Canton, som, om jeg ikke feiler meget, bevirkede at han gik directe tilbage til Hong-kong, og saaledes afveg fra en anden Bestemmelse, hvorom mere i det fölgende Afsnit. Jeg selv gik ind om Eftermiddagen for at hilse paa ham, og havde da en Samtale med ham, som bestyrkede mig i min Formodning.

Ting-hae, der har henimod 30,000 Indbyggere, er den störste By paa Chusan. Den ligger ved et Bassin, dannet af Tea-Island mod Vest, Chusan mod Nord og en stor Deel smaa Öer mod Öst og Syd. Her er altsaa den ypperligste Havn dannet af Naturen selv, men de mange Löb, som frembringes af denne Mængde Öer, foraarsage en saa uregelmæssig Strömsætning med en saa rivende Fart, at Opholdet her paa Rheden bliver i höi Grad ubehageligt ved den evige Giring

og Sveining, og ved den store Vanskelighed for Samfærdsel med Fartöier.

Den ydre Rhed, noget sydligere end der, hvor vi laae med Galathea, frembyder i saa Henseende en langt beqvemmere Ankerplads, idet Strömmen sætter regelmæssig langs Farvandet den ene eller den anden Vei, skjöndt altid med Voldsomhed. Det hændte os en Dag, medens vi laae her, at en Mand faldt overbord, som ikke kunde svömme, og som da öieblikkelig blev bortrevet af Strömmen. Da sprang min brave Baadsmandsmath Carl Björn strax overbord, lod sig drive hen til den Ulykkelige, og holdt ham over Vandet, indtil det afsendte Fartöi kunde naae dem og bjerge dem begge. Carl Björn erholdt ved vor Hjemkomst Medaillen for ædel Daad til at bære i Knaphullet, og sjelden er vel denne Medaille bleven givet til en Værdigere og for en mere hæderlig Redning af Menneskeliv.

Bjergene, jeg seilede ind imellem for at komme fra vor Ankerplads op til Ting-hae, lignede dem paa de övrige Chusan-Öer, men gjorde i denne Nærhed et dobbelt venligt Indtryk ved den her endnu mere iöinefaldende Cultur og de landlige Smaahytter, der hist og her tittede frem mellem Buskadser og nydelige Haver. Uhyre Skiferblokke sees her kastede heelt ud i Havet, og större og mindre Rev skyde sig ud fra Land; alligevel förte de chinesiske Baadsfolk mig ligesaa sikkert som behændigt gjennem dette af de forskjelligste Strömninger gjennemkrydsede Farvand, og det varede ikke længe, inden By og Havn aabnede sig for mig. Langs Kysten paa den i Midten liggende Slette strakte sig det af Englænderne nys forladte Qvarteer med deres Caserner, Hospitaler og Embedsboliger; tilvenstre laae, ved Foden af en Höi, ligesom en Række af store Tuer, der forestillede et chinesisk Strandbatteri; tilhöire hævede sig en meget steil Skiferklippe og paa dens Top det ikke uanseelige chinesiske Fort med dets tykke Mure og talrige Skydehuller. Her maa man op for ogsaa at faae en fri Udsigt over den egentlige chinesiske Stad, der ligger paa den store Eng et Stykke bagved det allerede omtalte engelske Qvarteer, og saa godt som aldeles skjult af dette

fra Söen. Aaer, Canaler, ja Riismarker gjennemskjære Byen og dele den i större og mindre Grupper, og de enkelte Huse, der synes velvedligeholdte, reenlige og sjelden ere mere end een Etage höie, bidrage til det over denne By udbredte landlige Udseende og skinne venligt i Solen med deres graasorte, takkede Tage. Min senere Spadseregang gjennem Ting-hae bestyrkede mig i at ansee den for den smukkeste af de chinesiske Stæder, jeg har besögt. Byen selv er mere aaben, Gaderne friere, Lys og Luft kunne dog komme derind; her er mindre Ureenlighed langs Husene, og uagtet der er megen Færdsel og Liv, saa er her dog ikke den Overfyldning af Mennesker, som var mig saa ubehagelig i Canton og Amoy. Jeg bemærkede en særdeles stor Mængde Straa-Arbeider, deriblandt Straahatte af alle Façons, Matter af alle Slags fra de fineste til de groveste, ligeledes större og mindre Kurve: Alt Arbeider deels af Chusans egne Indvaanere, deels fra Fastlandet ligeoverfor, fra Ningpo og dens Omegn. Man forsikkrede os, at den större Reenlighed i Byen kunde tilskrives de Engelskes treaarige Ophold her. Det er jo rimeligt nok, at det maa have havt nogen Indflydelse, dog kan jeg ikke troe, at det f. Ex. skulde have bevirket, at dens Gader bleve bredere, da de Engelske neppe have revet Byen ned og bygget den op igjen, for at tilveiebringe denne Forbedring. Jeg er snarere fristet til at troe, at det skyldes den nordligere Beliggenhed, i det mindste har jeg fundet alle Reisebeskrivelser overeensstemmende i den Bemærkning, at de nordligere chinesiske Byer vare smukkere og luftigere end de sydlige — Peking og Nanking skulle jo endog have meget brede Gader —. Hvad jeg har seet af Shang-hae, bekræfter dette tildeels, dog var her ogsaa Gader, som trodsede Cantons i Smalhed, Ureenlighed og Vederstyggelighed.

Vi besögte et Par store chinesiske Pagoder, hvor vi gjenkjendte omtrentlig den samme Bygningsstiil, vi havde seet i Canton og andre Stæder; de samme udsveiede, ofte dobbelte Tage, den samme Overfyldning med Piller, de samme uanseelige Döre og höie Dörtærskler, endelig den samme Mangel paa Symmetri, vi allerede flere Gange have

fremhævet som eiendommelig for den chinesiske Architectur. Vi ville træde ind i Hovedbygningen af det store Buddha-Tempel, og vi finde da i dens Midte igjen de tre lueforgyldte siddende Kæmpeskikkelser, der forestille den buddhistiske Treenighed: efter Nogle Sindbilledet paa den forbigangne, nærværende og tilkommende Tid, efter Andre paa Loven, Troen og deres Indbegreb, Fornuften. To mindre Figurer sidde imellem, og to andre, — af hvilke den ene rider paa en Elephant, den anden paa en Löve, — udenfor disse tre Kæmpebilleder. Gudinden Kuan-jin ligger i en uhyre Muslingeskal, omgivet af det blaa Hav, op imod Bagsiden af den Skillevæg, som disse Guddomme stötte sig op imod; og endelig staaer en Række af 16—18 forgyldte Statuer i Baggrunden, og 26 andre, anströgne med de grelleste Farver, langs Sidemurene af dette store Rum. Foran Buddha-Billederne havde man just i de Dage opstillet nogle meget velbesatte Borde med Spise og Drikke til Gudebilledernes eller vel rettere til Præsternes Vederqvægelse. En stor Mængde Chinesere vare tilstede, som bragte Offere, satte Rögelsepinde for Guderne, toge sig selv en Forfriskning og gik igjen: Alt, saa sagde man os, for at formaae Guddommen til at skjænke Regn, som man længtes meget efter. Jeg maa iövrigt i höi Grad erkjende Chinesernes Tolerance: alt som disse Offringer gik for sig, spadserede vi omkring og betragtede Guderne baade for og bag, uden at det voldte dem den mindste Forargelse.

Chineserne ere Folk, som vide at forene det Nyttige med det Fornöielige. I Forgaarden stod deres Theater, og i en af de andre Tempelgaarde lod man os gjennem et kun halvt tilhængt Gitter kige ind i to med megen Luxus udstyrede Sovekamre, hvis Senge vare tildækkede med Atlaskes-Tæpper og omhængte med Damaskes-Gardiner. De stakkels Præster havde ikke Lov at komme ind i disse sybaritiske Gemakker, der sandsynligviis stode til nogle höie Mandariners Raadighed. — Endelig var der op til den ydre Muur bygget Fængsler, hvori adskillige Forbrydere sadde fangne. Der var iblandt disse En, som man sagde mig var en Sörover, og som var dömt til at

sulte ihjel, eller, om jeg forstod ret, paa sit Yderste at faae Hovedet skruet af. Det var med et skadefro Smiil, at Fangevogteren förte os ind til denne Ulykkelige. Hans venstre Haand var, rimeligviis efter et Saar ved hans Paagribelse, næsten fortæret; langs op ad begge Skinnebeen havde man brændt ham med gloende Jern, og for at forlænge hans Piinsler, rakte man ham netop saa meget Riis og Vand, som endnu kunde opholde hans Liv i nogle Dage. Han laae afkræftet paa en Straamatte paa Gulvet; en Vifte til at tilvifte sig Kjöling og holde Insecterne borte fra sine Saar, var den eneste Tröst, man endnu ikke havde taget fra ham i hans frygtelige Tilværelse. Men ogsaa den var faldet ham ud af Haanden, han havde ikke Kræfter til at bruge den mere, og i hans udtærede Ansigt syntes Fortvivlelsen at have raset ud og givet Plads for en slöv Resignation, der tydede paa, at hans Livskraft snart var udtömt. Det synes maaskee forunderligt, at Sligt kunde finde Sted i et Land, hvor Englænderne i tre Aar havde spillet Mestre; men det bör ikke glemmes, at den brittiske Regjering klogelig har afholdt sig fra enhversomhelst Indblanding i den indre Bestyrelse og har ene og alene ladet sig nöie med en militair Besættelse af Öen Chusan med dens By Ting-hae.

Chusan blev taget to Gange under den chinesiske Krig. Den förste Gang var i Juli 1840. Der blev gjort liden eller ingen Modstand, Fæstningsværkerne vare sandsynligviis i maadelig Forfatning, og da nogle engelske Orlogsmænd löb ind paa Indre-Rheden og truede med at beskyde Byen, overgav den sig strax, 91 Kanoner erobredes, og engelsk Garnison lagdes paa Öen; thi man indsaae meget snart Vigtigheden af dette Punkt, som tilböd en saa ypperlig Havn, havde fuldt op af Provisioner for Skibe, som skulde blokere Kysten fra Ning-po Nord efter, navnlig Yang-tse-kiang-Floden, og som ved sin Beliggenhed tillige afgav et fortrinligt Udgangspunkt for alle militaire Operationer paa Nordkysten. Men i Januar 1841 var det, at Gouverneur Keschen i Canton sluttede et Forlig med Capt. Elliot, den engelske Befuldmægtigede, ifölge hvilket de Engelske skulde ophöre med Fjendtlighederne imod Hong-kongs Af-

staaelse og 6 Millioner Dollars i Krigsomkostninger, hvorefter Chusan skulde römmes og iövrigt fredelige og venskabelige Forbindelser atter knyttes. Som en Fölge heraf blev Chusan römmet den 24de Februar. Men imidlertid ankom den 11te Februar til Canton et keiserligt Edict, som nægtede den keiserlige Ratification paa Keschens Capitulation og afsatte denne Embedsmand, hvorpaa Fjendtlighederne begyndte paany den 23de Februar mod Canton. Chineserne, som indsaae Vigtigheden af Chusans Beliggenhed, ilede nu med at befæste Ting-hae's Havn, som de med Rette maatte vente vilde blive angrebet paany. Stærke Batterier bleve anlagte, deels langs Stranden, deels paa Höiderne paa begge Sider af Byen og ned mod Vandet, deels endelig paa den lille Ö, som behersker det nordvestlige og bedste Indlöb til Ting-hae's Indre-Rhed. Men Englænderne gjorde Landgang udenfor Havnen, og medens deres Dampskibe löb ind ad de mindre og östlige Löb, stormede deres Tropper Batterierne og toge dem med Bajonetten, dog ikke uden betydeligt Tab. Det var en af de alvorligste Fægtninger, de havde at bestaae i denne Krig, og 136 Kanoner erobredes. Det var den 1ste October 1841, at Öen Chusan paany faldt i de Engelskes Hænder og forblev nu i deres Vold saalænge Krigen varede, ligesom den ved Fredslutningen blev betragtet som et Pant for den store Krigscontribution af 21 Millioner Pjastre, som skulde udbetales i Löbet af 1842 og de tre fölgende Aar.

Det var med stor Interesse, at jeg betragtede disse Fæstningsværker og den hele Valplads, hvor denne for de brittiske Vaaben saa glimrende Træfning havde staaet. Fra det militaire Standpunkt betragtet kan man ikke andet end i höi Grad beundre den energiske Maade, hvorpaa England optraadte ved denne Leilighed, og den Kraft, der udvikledes ved at före en saadan Krig i et saa langt bortliggende, saa aldeles ukjendt Land og med en forholdsviis saa ringe Styrke.

Chusan havde, indtil de Engelske römmede Öen, været Havn for Opiums-Depotskibene til Indsmugling paa den ligeoverfor liggende Kyst ved Ning-po og Omegn. Der

laae adskillige större Skibe, ladede med Opium, og endeel Clippers, deriblandt ogsaa nogle ganske smaa amerikanske Skonnerter, saa smaa, at det virkelig maatte i höi Grad forundre at erfare, at disse Fartöier vare komne fra Amerika, rundt Cap Horn og over hele Sydhavet, til China. Der var een, som vist ikke var 50 Fod lang paa Kjölen og forholdsmæssig bred. Den brugtes nu til at fare med Opium mellem faste Kysten og Chusan, og i det Hele for at tage Fragter til hurtige men korte Reiser i disse Farvande. Det var et stort Spörgsmaal imellem alle disse Söfolk, hvorvidt de turde blive liggende ved Chusan. Endnu skulde Corvetten Volf forblive i nogen Tid paa Stationen her og ved Yang-tse-kiang-Floden; men Sir John Davis havde paa det Bestemteste erklæret, at den engelske Regjering paa ingen Maade indlod sig paa nogensomhelst Beskyttelse af Skibe, som havde at bestille med Opiumshandelen. Der laae i Chusan Havn en Clipper fra Calcutta, tilhörende vor danske Consul dersteds, Hr. Mackey. Captainen derombord, Mr. Karr, kom ombord til mig, og jeg havde saaledes Leilighed til, ved at besöge ham igjen, at erfare noget Nöiere om disse Folks Stilling og Vilkaar. En Clipper-Captain tjener paa 3 à 400 spanske Pjastre maanedlig, foruden hvad de selv kunne fortjene, hvortil der er givet dem lovlig Leilighed. Det var antaget som en afgjort Sag, at de, med lidt Orden og Oeconomi, efter 5 à 6 Aars Forlöb kunde gaae hjem med en Formue af 50,000 Dollars. Det var derfor meget almindeligt, at disse Captainer vare unge Mænd af god Opdragelse, som paa denne Maade sögte at lægge Grunden til en tilkommende Formue. Da det Qvantum Opium, de have at tage ind ad Gangen, aldrig er stort, eftersom det hovedsagelig gjælder om at faae deres Varer hurtigt befordrede til Markedet, og de derfor aldrig tör overlaste deres Skibe, saa have de megen Plads tilovers, som da gjerne er givet til Captainen og er indrettet af ham paa den beqvemmeste Maade. De have ofte deres Familie ombord. Capt. Karr havde sin Kahyt og sit Spiselukaf samt Sovekammer indrettet paa det nydeligste, og hans smukke unge Kone, som nu foer med ham i flere Aar, gjorde Honneurs i sin Kahyt

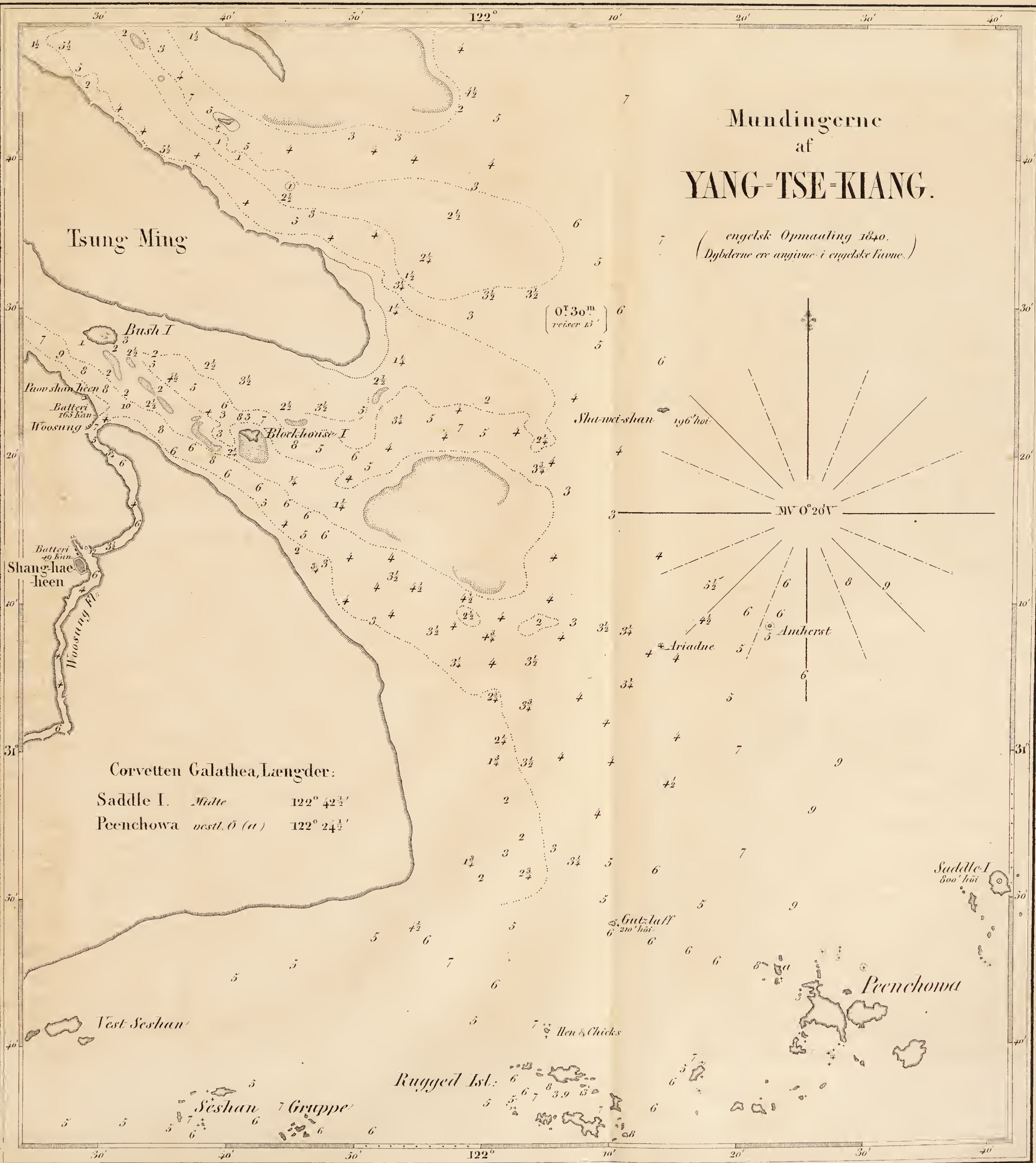
til Trods for den eleganteste Dame i Europas glimrende Salons.

De samme Grunde, som bestemte mig til ikke at besöge Fut-chow-foo, bragte mig til at opgive at anlöbe den fjerde af de for Europæerne aabnede chinesiske Havne, Ning-po. Vel er denne Byes Beliggenhed — ved Sammenlöbet af de tvende Floder Kin og Yaow — ikke saa langt oppe i Landet som Fut-chow-foo's, men dog et Stykke fra Stranden, og jeg skulde have ankret 1½ à 2 danske Mile fra Land i aaben Sö ved Chin-hae, og ude af Sigte fra Byen. Der var i Ning-po endnu slet ingen europæiske Kjöbmænd nedsatte, og Exporthandelen fra denne Plads var hidindtil kun saare ringe. Derimod skal den indenlandske Handel være betydelig, og flere Fabriker af Silkevarer findes i Byen selv og i Omegnen. Ning-po skal være et Tilflugtsted for chinesisk Aristokrati, det vil sige for höie Embedsmænd, som have forladt Tjenesten, og skal være smukkere og bedre anlagt, end de andre chinesiske for Europæerne tilgængelige Pladser. Til de ovennævnte Bevæggrunde for ikke at gaae til Ning-po kom endnu, at jeg var bestemt paa at besöge Shang-hae og at jeg maatte forudsee, at dette kunde tage mig lang Tid op, da det gjaldt om en saare vanskelig Seilads paa Floder, hvor det var umuligt at beregne, hvor længe jeg kunde være om en saadan Fart.

Fra en af de smaa amerikanske Skonnerter fik jeg en Styrmand som bekjendt Mand for Shang-hae. Med denne Mand ombord lettede jeg Onsdag den 29de Juli om Morgenen, havende Strömmen med. Et engelsk Transportskib, som havde den sidste Deel af Garnisonen fra Ting-hae og endeel Stykgods ombord, laae klods agten for os og gav os en heel Deel Uleilighed, idet vi faldt af, men vi kom dog godt klar af ham, takket være Galatheas ypperlige Styre-Evner. Men da Strömmen löb med 4 à 5 Miles Fart, kunde vi ikke faae Skibet til at falde af og stevne Floden, saa at vi havde Valget mellem at ankre op igjen eller at löbe ud af det snevre Löb Nord om Bell-rock, hvilket rigtignok fraraades i Beskrivelserne, da Strömmen löber saa

overmaade haard, men som vi dog forsögte paa og som ogsaa gik meget godt. Man bör prise Sydvallen under Bell-rock Öen og vil da i et Öieblik blive kjört ud af Löbet. Vor Cours bragte os nu forbi „the Steward“, en lille middelhöi Klippe, og derfra ud af Blackwale-Canalen, dannet af Öerne „Blackwale“ og „Kintan“. Vi befandt os nu i et Archipel, som i de forskjellige Kaart, vi havde ombord, enten var slet eller slet ikke aflagt, og som de Beskrivelser, vi vare i Besiddelse af, omtale meget ubestemt. De praktiske her farende Folk fra Opiumsskibene have givet dem Navne, og man maa i Grunden seile ind imellem dem, ledende sin Vei Nord ud, gaaende paa den ene eller den anden Side af dem og stadigt brugende sit Lod. Farer skulle der ikke være i de mellemliggende Canaler, men de trænge til en langt nöiagtigere Opmaaling, end der hidtil er bleven dem til Deel. Vor amerikanske Mand var velbekjendt her, han kaldte disse forskjellige Grupper „friendly“, „volcanic“ og „rugged Islands“, som vi alle gik Vesten om, hvorpaa vi fik Sigte af „Gutzlaff Island“, som vi vare oppe under og passerede Kl. 4 Efterm. Denne lille Ö er det bedste eller rettere det eneste Mærke, man har, for at man er ved Mundingen af den store Yang-tse-kiang Flod, der munder ud omtrent 4 Mile nordligere i to Löb, et paa hver Side af den store flade Ö Thung-ming. Denne Ö, som kun ved Diger beskyttes for Oversvömmelser, og som alene er fremstaaet ved den umaadelige Flods Udströmning og Afsætning paa Sandbankerne, angives at være den största submarine Ö i Verden og har en halv Million Indvaanere.

Af disse to Löb er det nordlige endnu kun maadelig kjendt og beseiles slet ikke af Europæerne, det sydlige egentlig ikke synderlig bedre, men dog stadig befaret. Det hele Land, som danner Flodmundingens sydlige Bred, — egentlig dannet til en Halvö ved at Floden Shang-hae kommer SV. fra og falder i Yang-tse-kiang ved Vosung, omtrent 5 Mile Vest for denne Kæmpeflods Udlöb — dette hele Land, siger jeg, ligger ligeledes under Havfladen og er beskyttet mod dettes og Flodens Oversvömmelser ved

Mundingerne
af
YANG-TSE-KIANG.
(engelsk Opmaaling 1840.
Dybderne ere angivne i engelske Favne.)
Tsung Ming
Bush I.
Paou shan heen
Batteri 165 Kan.
Woosung
Blockhouse I.
Batteri 49 Kan.
Shang-hae-heen
Woosung Fl.
Sha-wei-shan 196' höi
Ariadne
Amherst
Corvetten Galathea, Længder:
Saddle I. Midte 122° 42½'
Peenchowa vestl. Ö (a) 122° 24½'
Saddle I. 800' höi
Gutzlaff 210' höi
Peenchowa
Hen & Chicks
Vest Seshan
Rugged Isl.
Seshan Gruppe

Hjelp af Diger. Det fölger heraf, at Flodens Afsætning stedse sætter til paa Kysterne, og at der ud fra disse har dannet sig Mudderbanker, hvorpaa der, langt ud af Sigte af Land, ikke findes mere end 3 à 5 Fv. Vand. O. t. S. for Öen Tsung-ming ligger en lille Klippeö „Sha-vai-shan", 196 Fod höi, omtrent 5 danske Mile tilsöes, og 4 Mile SO. t. S. for denne ligger Klippen „Amherst", 10 Fod höi over Vandspeilet. Men foruden at dette Punkt ikke er eens aflagt i de forskjellige Kaart, jeg har seet, idet dets Beliggenhed afvexler paa 3 Qvmiil Ost og Vest, saa ligge saavel Sha-vai-shan som Amherst begge saa langt nordlig, og ere desuden med den disige Luft, her ofte hersker, saa lidet sigtbare paa nogen Afstand, at de for Skibe, som anduve Floden, kommende Syd fra, kun ere maadelige Mærker, og som oftest kun ville tjene til at underrette dem om, at de ere komne for nordlig i Farvandet. V. t. S. 4 à 6 Qvmiles Afstand fra Amherst, ligge et Par skjulte Klipper „Ariadne rocks" kaldet, hvorpaa der kun er $2\frac{1}{2}$ Fv. Vand. Disse antager jeg især meget farlige for Skibe, der maatte befinde sig saa nordlig, at de ville seile ind paa Sha-vai-shan Mærket. Imellem Ariadne rocks og Ostspidsen af Tsungming ligger en stor Plade med haard Grund paa Kanterne, hvor der er $4\frac{1}{2}$ Fv. lige op til. Denne store Plade er vel Grundlaget til en ny sig dannende Ö, som de vindskibelige Chinesere snart ville vide at tage til Indtægt, men endnu er den aldeles oversvömmet og danner en meget farlig Grund med mange Revler omkring sig, som det er yderst farligt at nærme sig, da Grunden her er haard og Strömmen overmaade strid.

Fra disse Grunde og over til den blöde Sandgrund paa Sydvallen er Löbet kun 5 Qvmile bredt med 3 à 4 Fv. Vand, og dybest ovre under Nordvallen. Det hele her beskrevne Farvand kan egentlig kun betragtes som en Barre af Mudder og Sand, som har dannet sig ved Flodmundingen, thi lidt höiere oppe i Floden bliver Dybden 5 à 8 Fv.

Föies nu hertil, at Landet paa Sydvallen er saa lavt, at det ikke kan sees paa meer end höist $1\frac{1}{2}$ dansk Miils

Afstand, og at det aldeles ingen kjendelig Gjenstand frembyder, endvidere at Ebbe og Flod löbe overmaade haardt og forandre Vandstanden 10 à 15 Fod paa Dybder af 3 til 4 Fv. Vand, saa vil det indsees, at denne Anduvning og Indseiling er overmaade vanskelig med et dybgaaende Skib og kræver den alvorligste og utrætteligste Agtpaagivenhed.

Naar man kommer Syd fra og er passeret Gutzlaff Island klods Vest eller Ost om efter Behag, bör man styre Cours Nord efter, saaledes at man stadig holder den i Sigte og ikke östligere end SSO. Ved denne Seilads agte man vel paa Strömmen og Loddet; den kjörte os for Exempel saaledes ind mod Landet, at vi havde Kast af Landgrunden paa knap 3 Fv., uagtet vi havde styret NNO. ud, og vi maatte tilsidst dreie op til ONO. for at stevne Strömmen og komme ud fra Land. Naar man taber Gutzlaff Island af Sigte, hvilket ved klart Veir vil være paa 4 danske Miles Afstand, antagende Öiets Höide 16 à 18 Fod, tör man haabe at faae Sigte af Landet ved Flodmundingens Sydkyst og da sandsynligviis paa en Klump Træer. Men dette bör man ikke stole paa, og under ingen Omstændigheder maa man löbe mere end 16 höist 18 Qvmiil ud i den ovennævnte Retning af Gutzlaff Island i SSO., da man ellers vil komme de nordlige Banker og Ariadne rocks for nær, men derimod fra dette Punkt styre NV. t. V. eller NV., som er Coursen ind ad Flodmundingens söndre Löb. Loddet maa gaae stadigt, og saalænge man er paa Barren, maa man agte ikke at faae dybere Vand end 3½ höist 4 Favne. Faaer man over 4 Fv., da er man ovre under de nordre Grunde og strax ved dem; med 3 Fv. er man paa Sydvallen, som er aldeles blödt Mudder, hvilket man til Nöd kan seile sig igjennem, hvorfor denne Val altid bör prises. Man vil da faae Kysten at see, ganske lav ligesom en Streg, og kun hist og her et enkelt Træ eller nogle Buske. Naar man er kommen lidt op i Floden, vil man faae dybere Vand, 5 til 7 Fv., og man vil da faae Sigte af en lille Ö paa Nordvallen, hvorpaa der staae nogle Bygninger, „Blockhouse Isl.“ kaldet. Her bör man især prise Sydsiden, thi her bliver Löbet meget smalt,

og Nordregrundene med kun to Fv. Vand paa strække sig langt ud.

Hvad nu Galatheas Seilads i dette vanskelige Farvand angaaer, da seilede vi, som ovenfor fortalt, ud fra Gutzlaff Island i dette fæle gule Vand, hvor Overfladen er saa tyk af Mudder og Leer, at Skyggen af Skibet med dets Reisning og Seil stod fuldstændig aftegnet paa Vandspeilet, altsom vi brusede igjennem Vandet med rask Fart. Da vi fik knap 3 Fv. Vand, var det vi maatte holde ONO. ud fra Landet, thi Strömmen var nu i Kæntring, Ebben skulde til at sætte ud af Floden og Vandet altsaa til at synke. Da vi havde faaet 4 Fv. Dybde, antoge vi os paa det rette Mærke for at löbe Floden ind og styrede nu först NV. og senere VNV. ind med Force af Seil; men da Kulingen aftog, kunde vi neppe stoppe Strömmen. Dertil kom, at Aftenen stundede til, min bekjendte Mand var træt og jeg ikke mindre. Den forestaaende Seilads krævede ufravendt Opmærksomhed — jeg bestemte mig derfor til at ankre op for Natten paa 4 Fv. Vand med Gutzlaff Isl. i S. t. O.

Om Natten blæste det op af SSO. med stiv Kuling, som satte en svær Sö over Grunden og gav os en Braadsö, der var meget ubehagelig, især da vi laae opsveiet mellem Vind og Ström; men Holdebunden var fortræffelig og Galathea's Kjæde ikke mindre paalidelig. Den 30te Juli Kl. 10 Form., da Floden begyndte at löbe, lettede vi igjen med sydlig Vind, smukt Veir, löb ind mod Flodmundingen, tabte Gutzlaff Island af Sigte i SO. t. S. 18 Qvmiil e. G. Kl. 11½ Form. og fik paa samme Tid Kjending af det lave Land paa Sydvallen og af Sha-vai-shan Öen i NO. t. N. Nu vare vi altsaa ret i Farvandet, fik ogsaa lidt efter lidt dybere Vand og derpaa Blockhouse Isl. i Sigte.

Byen Woosung ligger 6 danske Mile indenfor Flodmundingen, og her er det, at Shang-hae-Floden löber ud i Yang-tse-kiang. Naar man kommer op imod Woosung, som man meget snart vil kjende paa de omliggende större og mindre Bygninger og paa Skibene, som ligge til Ankers i Mundingen af Shang-hae-Floden, vil man faae Kjending

af et Mærke, opsat paa Land paa Shang-hae-Flodens vestlige Bred, der seer ud som en stor Skydeskive, hvidmalet med et rödt Centrum. Ovenover dette, oppe paa Landet, stod, dengang idetmindste endnu, to meget kjendelige Træer. Disse to Træer skal man holde overeet med hiint Mærke, for at undgaae en temmelig langt udgaaende Grund fra den östlige Bred i Shang-hae-Flodens Munding; men löber man det Syd for Træerne, da er man for vestlig i Farvandet. Jeg anförer dette Mærke her, fordi det staaer nævnt i den engelske Beskrivelse (China Almanack 1845), og fordi det viste sig fuldkommen rigtigt for mig; men jeg kan ikke lade være at tilföie, at det dog ikke er at stole paa, eftersom der i dette Land neppe er nogen Garanti for at det bliver staaende, ligesaalidt som for at Grundene i Flodleiet ikke forandre sig. Det Rigtigste vil være, hvis man ikke er sikker i sin Sag, da at ankre op i Sigte af Skibene og fra dem begjære en Lods, som altid med Beredvillighed tilbydes.

Vi löb langs Sydvallen af Yang-tse-kiang-Floden, saaledes som ovenfor er beskrevet, forbi Blockhouse Island op til Woosung Rhed, böiede Woosung-Floden ind paa det ovenbeskrevne Mærke, gjorde et Slag, hvorved vi lagde alle Opiumsskibene forover, og ankrede nu op paa 8 Fv. Vand Kl. $2\frac{1}{2}$ Efterm. Peilte herfra Woosung Castel i S. 40° V. og NV.-Pynten af Woosung Flodmunding i N. 75° V. Heden var den Dag utaalelig; jeg havde 25 à 26° R. Varme i min Kahyt, som var det kjöligste Sted i hele Skibet.

Den Seilads, som jeg nu havde tilbage op til Shanghae, frembyder ingensomhelst Fare for Skibet, men er yderst trættende og langsom; den er kun 6 Mile lang, og Corvetten brugte dog 3 fulde Dage dertil. Min amerikanske Lods erklærede mig her, at han antog sig kun forpligtet til at bringe mig til Woosung, at han ikke var kjendt til Shanghae, men at han vilde staae mig bi i at skaffe mig chinesiske Lodser og i at gjöre mig forstaaelig for disse Folk. Han gik derfor ogsaa ind til Woosung samme Eftermiddag, og bragte mig et Par Fyre ombord med lange Pidske i

Nakken, som gave sig ud for Lodser. Jeg maatte troe dem paa deres Ord.

Da det var bestemt, at Hr. Duus skulde blive i Shanghae, besluttede jeg at efterlade ham mine Rapporter og övrige Brevskaber, samt hvad der af Naturforskernes Sager var færdigt til Afsendelse. Til den Ende afskibede vi her paa Woosung Rhed 12 Stykker Kister med Naturalie-Gjenstande ombord i Skonnerten „Times", som en af Dagene skulde afgaae til Hong-kong. Disse Kasser vare de sidste, vi hjemsendte paa denne Reise, alle de övrige forbleve ved Skibet og afleveredes ved Hjemkomsten til Kjöbenhavn.

Woosung By ligger meget smukt. Landet er paa dette Punkt mindre lavt; en lille Flod, kommende SV. fra, kaster sig i Shang-hae-Floden lige under Woosungs Mure. Jeg benyttede Eftermiddagen til at spadsere mig en Tour og lagde til ved Foden af en Trappe, som förer ad mere end halvhundrede Trin op til Skræntens Overkant. Vi spadserede ned ad en Gade langs den lille Flods venstre Bred, der meget snart bragte os ud af Byen. Langs Kysten laae forskjellige Pavilloner og Thehaver, hvor de brave Borgere fra Woosung syntes at forlyste sig med en Kop The i den friske Aftenluft. Snart befandt vi os paa en nydelig Fodsti, som löber langs Floden op igjennem de frugtbareste, mest veldyrkede Marker. Alt er under Cultur, Alt er under Spaden, Alt har et venligt, skjöndt ved sin Fladhed og Mangel paa Skov temmelig eensformigt Udseende, og om end ikke ellers rigt paa Afvexling, stikke dog Bomuldsmarkerne, som sees noget i Baggrunden, ved deres mörkegrönne lappede Blade og den gule, malveagtige Blomst, kjendeligt af mod den foranliggende lysegrönne Riis og den höitkneisende Sesam*). Her laae adskillige Opslæbningsbeddinger for Fartöier, og nogle Steder var der indgravet Dokker, hvori Flodjunker laae under Reparation.

---

*) Af Bomulden forfærdiges, som bekjendt, Nankin, af Sesam-Fröene udpresses Olie.

Noget nordligere havde en chinesisk Comprador bygget sig et stort Shipchandler-Etablissement.

Langs Kysten Nord ud fra Byen löber et Dige med en Deel Skydeskaar i, som under Krigen skulde betyde et Batteri til Forsvar mod de Engelskes Angreb. Det var belagt med 230 Kanoner og blev taget den 16de Juni 1842 med samt sit Artilleri efter en meget kort Modstand, idet de Engelske som sædvanlig gjorde Landgang og stormede Batterierne. Forinden jeg gik ombord, gik jeg ud ad dette Dige. Tværs ud herfor laae min Galathea, og dette Syn havde samlet en betydelig Deel, saavel Chinesere som Europæere, fra de paa Rheden liggende Opiumskibe, deriblandt flere Damer, som vandrede frem og tilbage paa Terrassen. Og da nu ved Solnedgang og Flagets Strygning Musiken begyndte at blæse den gamle Psalme: „Hvo ikkun lader Herren raade“ og derefter gav adskillige andre Stykker til Bedste, blev der en almindelig Fornöielse i Forsamlingen, som med höie Raab og Glædeskrig hilsede det store fremmede Skib med det dem hidtil ubekjendte Flag. Jeg kunde ikke undlade ogsaa at gjöre Sammenligning mellem den chinesiske Befolkning her og den i Canton, som da i Et og Alt faldt ud til Woosungs Fordeel. Enhver, som vi mödte, hilste os med den sædvanlige venlige, halv polidske Mine, der klæder dem saa pudsigt, og tilraabte os sit „Tschin-tschin“ paa lang Afstand; heller ikke var der Spörgsmaal om nogensomhelst Sammenstimlen eller blot paatrængende Nysgjerrighed omkring de europæiske Damer, der gik her ligesaa fredeligt frem og tilbage langs Stranden, som Damerne paa „lange Linie“ en Sommeraften hos os.

Da Floden begyndte at löbe Fredag den 31te Juli om Eftermiddagen, lettede vi og lode os drive med Strömmen, bakkende og fyldende Mersseilene, thi Vinden var heelt sydlig og SO., altsaa stik imod. Det er ikke alene for Grundene, man maa bakke og fylde — det vil sige gaae baglænds eller forlænds —, det var ogsaa for de utallige Junker af alle Störrelser, som man möder paa Floden, og som ufravigelig aldrig gjöre det Allermindste for at gaae afveien for et europæisk Skib, det være nok saa stort. Om de

mene paa denne Maade at hævde deres Territorialhöihed, eller de i det Hele gaae ud fra den Sætning, at det europæiske Skib er helst fri for Paaseiling og i alt Fald manoeuvrerer med större Lethed end de, skal jeg lade staae ved sit Værd; vist er det, at de i det sidste Argument ikke altid have Ret, thi ogsaa paa denne Flod behandle Baadsfolkene deres Fartöier med stor Behændighed; men afveien gaae de ikke, og vore Lodser vare meget mere angst for, at vi skulde beröre nogen af deres Landsmænds Junker, end for at sætte Corvetten selv paa Grund.

Da vi havde drevet 3 Qvmiil, befandt vi os i en saa snever Deel af Floden, at vi ikke kunde passere den med at bakke og fylde, og da Vinden var frisk imod, maatte vi ankre op. Vi laae saa nær ved Flodens höire Bred, at vi fast kunde springe i Land. Jeg gik i Land om Eftermiddagen for at spadsere lidt omkring. Et Dige beskytter det aldeles flade Land mod Flodens Oversvömmelse. Bag dette ligge Riismarkerne som et eneste lysegrönt Tæppe; kun sparsomt viser sig hist og her en mörkere Busk eller nogle enkelte Træer. Her var ikke en udyrket Plet at opdage, Fodstierne löb langs ad Digerne, som adskilte de forskjellige Marker, og op ad de skraae Sider af disse Diger var plantet Bomuld, Sesam og allehaande Havevæxter, medens smaa Canaler ledede Vand til Risens Vanding langs under Digerne og fra disse ind i smaa Gröfter, som gjennemskare Markerne. Hist og her laae Bönderhuse, Bambus-Hytter af et reenligt, venligt Udseende. De muntre Chinesere sadde udenfor dem i travl Virksomhed med Kurvefletning eller Istandsættelse af Værktöi, Slibning af de smaa krumme Knive o. a. dsl.; Börnene, for det meste nögne, men altid med de fremspirende Pidske i Nakken, legede rundt om dem. De hilste os venligt, og yttrede intetsomhelst, der kunde udtydes som Uhöflighed, end sige Uvillie.

Dagen efter, Löverdag den 1ste August, var det samme Historie. Ebben löb hele Formiddagen, Vinden var imod. Kl. 3 Efterm. lettede vi og prövede vor Lykke med at bakke og fylde, medens den nu indsættende Flod tog os med sig i sin Fart op i Landet. Det gik godt den förste

halve Miil, men nu blev Farvandet saa snevert, at det atter blev umuligt at drive videre paa denne Maade. Floden er her ikkun $2\frac{1}{2}$ Skibslængde bred mellem begge Landgrundene og saa steil dyb til disse, at vi havde $2\frac{1}{2}$ Fv. Dybde for og 5 Fv. agter. Vi maatte altsaa ankre. Rörte Grunden, som var dybt tykt Mudder, men sveiede strax af igjen.

Dette varede mig for længe. Det var mig altfor vigtigt ikke at spilde mere Tid end nödvendigt, men derimod personlig at naae Shang-hae snarest muligt. Jeg tog derfor den Beslutning at gaae i en chinesisk Færgebaad, som kom paa Siden, op til Shang-hae, og overlod saa til Captlieutn. Flensborg at arbeide sig op med Corvetten saa langt han kunde. Hr. Lilljewalch og Hr. Duus vare alt gaaede derop Dagen iforveien. Jeg gik fra Borde Kl. 6 Efterm. og ankom til Shang-hae By i det nye engelske Qvarteer Kl. 9 Aften. Det var ganske mörkt inden jeg kom i Land. Ved en engelsk Kjöbmands Artighed fik jeg et Par Bærestole for mig og mit Töi, og blev nu baaren gjennem den chinesiske Deel af Byen og hen til den engelske Consuls Bolig. Denne Mand, Capt. Balfour af den brittiske Armee, modtog mig med den mest udmærkede Artighed. Han havde Værelser baade for Hr. Lilljewalch og for mig, og snart var jeg til Ro og sögte Hvile under chinesisk Tag, i en chinesisk Stue, paa en chinesisk Seng, omgivet af alle en chinesisk Comforts Attributer, som ærlig talt, vare mere curieuse at see paa end behagelige at nyde godt af.

Shang-hae er beliggende langs Woosung-, eller, som den ofte benævnes, Shang-hae-Flodens venstre Bred. Floden har her en heelt nordlig Retning, men strax udenfor Staden böier den sig först Ost, derefter NO. hen, senere atter Nord, saa igjen nordvestlig og falder ud forbi Woosung i Yang-tse-kiang-Floden med et NNO.ligt Löb. Noget Östen for den gamle chinesiske By falder et lille Rivier ud i Woosung-Floden. Paa den Strækning, som ligger imellem dette Vandlöb og Byen, og adskilt fra denne ved Riis- og Bomuldsmarker, er det nye europæiske Qvarteer anlagt. Det er et bestemt afgrændset Stykke Land, og afhændet af den chinesiske til den engelske Regjering imod en vis

del. Em. Bærentzen & C° lith. Inst.

Godtgjörelse til vedkommende Grundeiere og mod en aarlig Afgift. Paa dette Stykke Land, som er af temmelig betydelig Udstrækning, er det, at alle fremmede Kjöbmænd bygge deres Huse; nogle vare allerede flyttede derind, men de fleste boede endnu inde i den chinesiske By i Huse, som de havde leiet. Ogsaa den amerikanske Consul havde sin Bopæl her og havde heist sit Flag foran den. Dette havde givet Anledning til Stridigheder mellem ham og den engelske Consul, da denne paastod, at dette Stykke Land stod under det engelske Consulats Beskyttelse, og at intet andet Flag maatte vaie der. Da den amerikanske Consul havde nægtet at stryge sit Flag, var Sagen bleven stillet til vedkommende Regjeringers Afgjörelse; dens Udfald kjender jeg ikke. Det var for at undgaae en slig Forvikling, at Hr. Duus, og jeg med ham, meget önskede, at han havde kunnet erholde et Stykke Land til det danske Consulat; thi at boe inde i den chinesiske By var ikke godt udholdeligt i Længden, og at begynde sit Ophold i Shang-hae med Stridigheder med den engelske Consul, af hvem han tværtimod skulde erholde Raad og Understöttelse, var ikke tilraadeligt. Men dette lod sig nu ikke udföre, saaledes som man vil have seet det af den i Canton förte Correspondance desangaaende, og jeg blev derfor nödsaget til at overlade denne Sags Afgjörelse til Fremtiden. Hr. Duus havde taget sit midlertidige Qvarteer hos en Handelsven, som boede inde i den chinesiske By, og paa hans Huus var det, at det danske Consulat-Flag nogle Dage efter blev heiset.

Shang-hae's Indvaaneres Antal kjender jeg ikke bestemt; det blev angivet til henimod 300,000 Sjæle. Det er en meget vigtig Handelsplads, saavel for den indenlandske som udenlandske Handel. Omtrent 16 Mile længere op ad Floden ligger den meget betydelige Fabrikstad Soo-tschov-fo, hvor den störste Deel af de kostbare chinesiske Silkevarer forfærdiges: denne By, om hvilken Chineserne sige: der er et Paradiis i Himlen og et Soo-tchov-foo paa Jorden. Exporten herfra ud af Landet gaaer altsammen paa Floden ned til Shang-hae. Derfor seer man ogsaa hele Flo-

den foran Byen bedækket med Junker af alle Störrelser, og langs Broerne, som danne Ind- og Udskibningspladserne langs op med Shang-hae, hersker der et Liv og en Virksomhed, som ikke lader sig beskrive.

Byen selv seer ud som de andre chinesiske Byer. Den Gade, jeg kom igjennem den förste Aften, og som jeg havde Leilighed oftere at passere, löber langs Stranden og er meget smal. Boutiker og Værksteder optage uden Undtagelse underste Stokværk hele Veien igjennem; nogle uhyre Steenkrukker, som meget hyppig sees udstillede, saavelsom de övrige Varer, der bydes tilfals, indtage vist en god Trediedeel af Gadens Brede. Passagen er derfor særdeles geneert og ofte endog heelt spærret for en Tid, indtil der bliver gjort Plads igjen. Men her maatte jeg i höi Grad sande den Bemærkning, jeg alt tidligere har gjort, at Indvaanerne i disse nordlige Byer ere langt elskværdigere mod de Fremmede end Cantons. Her var idel Velvillie til endog med stor Uleilighed at gjöre Plads for vore Bærestole; de ambulante Spiseqvarterer rykkede op med Sak og Pak, Vandbærerne gik ind i Boderne paa Siden, Dragerne gjorde Front og Alle loe de os venlig imöde og tilnikkede os et muntert „tschin-tschin", eller raabte et fordreiet „how-do you-do", som vi da efter Evne besvarede ligesaa höflig igjen. Forsaavidt man tör slutte fra en enkelt Kjendsgjerning, maa jeg antage, at denne Deel af Chinas Befolkning er en kraftigere Race end den, der beboer de Lande, vi kom fra. Denne Kjendsgjerning er, at Porte-chaise-Bærerne i Shang-hae toge deres Byrde den længste Vei uden at standse eller löse af; der var aldrig mere end to Mand ved hver Bærestol, medens der i Amoy næsten altid var fire, og disse satte deres Byrde ned omtrent hvert Qvarteer for at skifte eller hvile. Vist er det, at Folkets Udseende svarede aldeles til den her udtalte Formodning.

Flere af os gik en Morgen ud i det store Tempel ved Floden for at bivaane Gudstjenesten, og heller ikke her syntes vi at være uvelkomne. Forresten fandtes her intet mindre end virkelig Andagt. Hele Baller Guld- og Sölvpapiir, forærede til Templet, kastedes i et stort Kar og brændte op i lys Lue; men deri bestod ogsaa deres hele

Gudsfrygt, thi iövrigt gik de leende og spögende omkring i Pagoden, og naar en Enkelt knælede og gjorde sine Reverencer for Gudebilledet, saa var det kun med Bægeret fyldt med Spaapinde i Haanden, som han da rystede til en af dem faldt ud, hvorpaa han lod Præsten ved Hjelp af de hellige Böger tolke sig dens Betydning. Et Öieblik efter gik han ud i Templets Forgaard og sögte nu ved Spillebordet Belönningen for den Gave, han havde skjenket Guddommen.

Nogle af Shang-hae's Gader fandt jeg forholdviis meget brede og forsynede med overordentlig elegante Boutiker, baade hvad det Udvendige og Indvendige angik. Smukke brede Trapper förte derop; lakerede og forgyldte Skilter bedækkede Pillerne, som bare de udspringende, opadböiede, rigt udsmykkede Tage; de rigeste Silketöier, Damasker, Flöieler, Broderier o. a. fl. Luxusvarer hang udfoldede i rige Festons, for at lokke Kunderne til Disken, trods nogensomhelst Boutik i Europas förste Hovedstæder. Fra en af disse, hvor jeg gjorde endeel Indkjöb, erholdt jeg en Adresse, affattet paa chinesisk og engelsk, som jeg her for Nyhedens Skyld skal gjöre et Uddrag af.

Boutiken hed „Yang-teen-shun“ og bestod i over hundrede Aar. De valgte selv deres Varer, saasom Flöieler, Nanking-Atlasker, Hang-show- og Ning-show-Silketöier, simple og broderede, Snorer og Qvaster, ogsaa Crep-Shawler, Törklæder, Brodeer-Silker &c. De vare ogsaa forsynede med alle Slags broderede Sager, Skjærf, Forklæder, Poser og Punge, Lommer og Tobakspunge, Vifter og Vifte-Futteraler*), alle Slags chinesiske Galla-Paaklædninger, Kraver og Belter, Sommer- og Vinter-Huer og Hatte. De bade til Slutningen alle engelske og chinesiske Herrer og Kjöbmænd, som vilde handle med dem, meget nöie at lægge Mærke til, at deres Boutik var beliggende indenfor den lille östlige Port,

---

*) En Chineser gaaer aldrig uden sin Vifte, som ofte er et meget kostbart og rigt udstyret Smykke. Han har et Futteral til den hængende ved Bæltet; dette Futteral i Særdeleshed er altid hos den Fornemme meget rigt broderet i Guld og Silke.

omtrent ti Boder östenfor „Ching-hvang-meaau“-Templet ved Thehaverne, paa Sydsiden af Gaden, og at dens Navn var Yang-teen-shun. Adressen slutter med den naive Bön: „Vær saa god ikke at tage feil.“

Man vil af denne lille Anmeldelse skjönne, hvormeget den europæiske Handel i disse Kyststæder har Indflydelse paa det chinesiske Marked trods alle mulige Prohibitiv-Systemer, trods alle de Vanskeligheder og Chicaner, som Regjeringen synes at ville lægge den i Veien. Forresten er Shang-hae den Havn af de for Europæerne tilgængelige, der hurtigst har taget Opsving, og synes at være det mest tiltrækkende Punkt for Handelen. Markedet var oversvömmet med europæiske Varer, navnlig med engelske hvide Bomuldsvarer. Jeg kjöbte Shirting her for den halve Priis af hvad det koster i Kjöbenhavn. Hvad der for en stor Deel bidrager til at Handelen trives saa godt her, er ogsaa den Frihed og Sikkerhed, hvormed Europæerne bevæge sig imellem Chineserne paa denne Plads. Jeg har allerede anfört, at mange europæiske Kjöbmænd boe i chinesiske Huse midt i den chinesiske By. Vi spadserede aldeles uhindrede omkring saavel i Byen som paa det omliggende Land; aldrig hörte man tale om, at nogen Europæer havde mödt den mindste Ubehagelighed.

Paa en meget lang Promenade gjennem Byen og dens Omegn kom jeg en Aften, i Selskab med den engelske Consul Capt. Balfour og flere Andre, til en af de ovennævnte Thehaver, et offentligt Forlystelsessted, hvor der beværtedes med The og formodentlig andre Forfriskninger. Det var en temmelig aaben Plads, beliggende ved Floden, indsluttet af en höi Muur; en stor Mængde Pavilloner laae adspredte omkring, som tjente til Lysthuse for Gjæsterne; strax indenfor Indgangen saaes, ligesom Bazaren i vort Tivoli, en Række af Boutiker. Canaler med stillestaaende, gröntbedækket, stinkende Vand gjennemskare Terrainet, og over disse slyngede sig i phantastiske Bugter smaa Broer med de mest udsögte Ornamenter, udskaarne i Træ, med malede eller forgyldte Billeder i allehaande Skikkelser. Spaamænd manglede heller ikke paa dette Forlystelsessted;

paa den ene Side af Parken havde en musikalsk Underholdning af en Sanger, en Violinspiller og en Tredie, der paa den ubarmhjertigste Maade klappede med to Stokke mod hinanden, samlet et talrigt Auditorium. Nogle enkelte Træer og mange ved Kunst dannede ganske smaa Klipper tjente til Havens Prydelse. Blomster saae jeg ingen af. Fodstierne vare tildeels udlagte med Porcelains Fliser. Der var en Deel af Haven, hvortil Adgangen udelukkende var forbeholdt Mandarinerne; her var den vilde Natur efterlignet paa den mest barokke Maade, Pavillonerne vare ziirligere, Vindues- og Döraabningerne i Gitterværket snart cirkelrunde, snart af de eventyrligste Former, og brogede Lanterner, af Façon som Sommerfugle og Blomsterkurve, hang under Lofterne. Bag den ene Pavillon fandtes her ogsaa et Bed, hvor, tværtimod almindelig Skik og Brug, Blomsterne dyrkedes paa fri Land. Da Lugten og Luften var her som allevegne i Byen, fandt jeg mig meget godt i Capt. Balfours Önske, ikke at opholde sig her længer end nödvendigt. Tingen var nok egentlig, at det ikke var et saa ganske anstændigt Sted, idetmindste efter vore europæiske Begreber. Jeg saae i Forbigaaende adskillige af de fra Canton-Flodens „Flower-boats“ omtalte Nympher, som her vare komne paa Fastland. Jeg kunde imidlertid ikke lade være at sammenligne dem med Vandfugle, som ere komne paa det Törre, da de, ligesom disse Fugle, vraltede omkring med den ynkeligste Gang. De havde nemlig nydt den Ære at faae deres Födder indsnörede fra Barnsbeen af, og vare nu i den hjelpelöse Forfatning, som deraf fölger og som synes at have noget saa Tiltrækkende for det chinesiske mandlige Kjön.

Ligesaa sammentrængt og styg som Byen selv i det Hele er, ligesaa luftig og elegant bliver det nye europæiske Qvarteer. Ikke alene nede ved Stranden er her opfört meget smukke Bygninger med luftige, rummelige Værelser, omgivne af frit Gaardsrum og smaa Haver, men der strækker sig en heel bred Gade op i Landet, langs hvilken der lidt efter lidt reiser sig den ene Bygning efter den anden. I en af disse boede en engelsk Læge, Mr. Lockard.

Han var Missionair-Læge, det vil sige: han var udsendt af et Missions-Lægeselskab, som er oprettet i London og hvis Formaal det er at udbrede Kundskab til Lægevidenskaben blandt de orientalske Folkeslag, uden Hensyn paa Religionsbekjendelse. Paa hver Side af sit Huus var Mr. Lockard i Værk med at opföre Bygninger; den ene var et Hospital, som tillige skulde tjene ham til Læresal for hans chinesiske Elever, den anden var et Bogtrykkeri, hvor han vilde lade sine Skrifter, oversatte paa chinesisk, trykke til Almeen-Udbredelse. Mr. Lockard var en særdeles oplyst og elskværdig Mand, hvis daglige Selskab jeg skylder mange interessante Oplysninger over de herværende Forhold. Han virkede tillige i religieus Retning i Forbindelse med Tolken ved det engelske Consulat, Hr. Medhurst, deels ved Prædikener, navnlig i Hospitalet, deels ved theologiske Afhandlinger og Brudstykker af den hellige Skrift i det chinesiske Sprog, som de udbredte overalt, hvor de kunde komme til.

Capt. Balfour boede som sagt endnu midt inde i den chinesiske By. Det var et temmelig stort og efter Sigende elegant Huus. Ad adskillige snevre Gange med mange Mellemdöre, der altid havde urimelig store Dörtærskeler, (stundom over 2 Fod höie), kom man ind i en smuk, stor Stue, aldeles chinesisk decoreret. Den tjente til Spisesal og Conversationsværelse og om Söndagen til engelsk Kirke. Her var jeg en Söndag Morgen tilstede ved den engelske Gudstjeneste, som blev forrettet af en Missionair og bivaanedes af den hele engelske Menighed, som dog vel var en halvtreds til tredsindstyve Mennesker, deriblandt mange Damer, der kom og gik, til Fods eller i Bærestole, uden nogensomhelst Anfægtelse af Chineserne. Ovenpaa laae et Par ret gode Værelser, som tjente Capt. Balfour til daglige Stuer og Contoir; bagved Hovedbygningen laae flere Gaarde, hvoromkring der strakte sig andre Bygninger, som tildeels stode tomme. Her havde Hr. Lilljewalch og jeg vor virkelig meer end tarvelige Bopæl. En Nat (den 4de August), som vi laae her i vor södeste Sövn, bleve vi vækkede ved en voldsom Rystelse af hele Huset. Sengen dandsede under mig, Glas og Porcellain klirrede höit, min Tjener kom

styrtende dödbleg ind fra den ene Side, Hr. Lilljewalch fra den anden; jeg selv stod allerede midt paa Gulvet; dette saavelsom hele Huset rystede endnu, Stolperne knagede, Trappen bragede og vred sig. Nu blev der Liv i Huset. Jeg hörte Hr. Balfours Stemme. Han stod i dybeste Negligé midt i Gaarden og kaldte paa os at komme skyndsomst ned. Jeg behöver ikke at tilföie, at det beskrevne Phænomen var et Jordskjælv; det var nu allerede forbi, kun en sagte men dyb Dundren forkyndte, at den convulsiviske Bevægelse bortfjernede sig. Hele Eftermiddagen og Aftenen havde det regnet overmaade voldsomt, og Luften var tyk og tung som Bly; en usædvanlig lang Törke var gaaet forud for denne Regn. Ihvorvel jeg oftere har været Vidne til slige enkelte Stöd, saa at dette ikke kom mig saa fremmed for, var det dog det stærkeste, jeg endnu har oplevet. At det desuagtet ikke var saa overmaade haardt, kan sluttes deraf, at der aldeles ingen Skade anrettedes paa de nye Steenbygninger i det europæiske Qvarteer, Noget, vi Alle i höi Grad befrygtede maatte være skeet, at slutte fra den Voldsomhed, hvormed vi vare blevne rystede. Paa et af Skibene i Havnen gik Chronometret istaa. Ombord i Galathea, som den Nat laae til Ankers et Stykke Vei oppe i Floden, havde man ligeledes mærket Jordskjælvet. Den physiske Journal indeholder herom Fölgende:

„1846 den 3die August, havde stærkt Tordenveir med Blæst imellem Kl. 4 og 8 Eftermiddag. Barometret 29.7. Thermometret $28\frac{1}{2}$° R."

„Den 4de August Kl. 3 40′ Formiddag bemærkedes en Rysten i Skibet, som om det löb skrabende hen over en knudret Bund. Samtidig hermed hörtes Hundegjöen iland. Corvetten laae tilankers paa Woosung-Floden ½ Miil fra Byen Shang-hae, paa 4 Fv. Vand, havde altsaa over en Favn Vand under Kjölen. Ved vor Ankomst til Shang-hae erfarede vi, at man paa samme Tid havde fölt et temmelig stærkt Jordskjælv. Det var altsaa at antage, at Jordskjælvet havde foranlediget den bemærkede Rystelse. Barometret var fra Kl. 4 til 8 Eftermiddag den 3die forblevet paa samme

Standpunkt, nemlig 29.7. I selve Öieblikket som Rystelsen mærkedes, observeredes ikke Barometrets Stand, da Aarsagen ei anedes, men 20 Minuter senere, altsaa Kl. 4, stod det paa 29.6. Dagen efter om Aftenen Klokken omtrent 10½ sporedes atter et svagt Jordskjælv iland; dette mærkedes ombord ved en voldsom Rystelse i Ankerkjæden, som om den tog ud om Beddingen. Barometret stod dengang paa 29.5. Det fortjener saaledes at fremhæves, at Barometret formeentlig ikke ved nogen Dalen har tilkjendegivet de stedfundne Jordrystelser. Dets Stand har i det Hele taget i denne Maaned (vi have idag den 11te August) været paafaldende lav; Variationen har været imellem 29.5 og 29.7, skjöndt Veiret har været smukt, ikkun nu og da enkelte Skyer."

Man var i Shang-hae ikke ganske enig om Stödet var gaaet fra Öst til Vest eller fra Syd til Nord, hvilket i förste Tilfælde vilde været i Retning ovre fra Japan, i det andet fra de philippinske Öer. I Shang-hae skulle Jordskjælv være sjeldne og altid ubetydelige; saa meget voldsommere vise de sig i Peking, i hvis Nærhed endnu i 1829 30,000 Mennesker bleve Offere for en saadan Katastrophe. I Slutningen af det 17de Aarhundrede lagde i Löbet af tre Maaneder gjentagne Rystelser en stor Deel af Hovedstaden i Gruus og begrove 400,000 Mennesker under dens Ruiner; og i 1730 gjentog Phænomenet sig endnu frygteligere, Jorden aabnede sig i store Revner, og sorte qvælende Dampe stege op af den.

Strax Dagen efter min Ankomst til Shang-hae havde jeg gjennem den engelske Consul og ved Hjelp af hans Tolk indsendt en Note til den chinesiske Gouverneur, som jeg troer det bedst at meddele her i sin Heelhed, da den er for kort til at gjöre Extract af, og da den tillige siger os, hvem Gouverneuren var, samt alle hans Titler og Embeder:

Shang-hae, den 2den August 1846.

Captain Bille, Chef for Hs. danske Maj.s Skib Galathea &c. &c. gjör fölgende Meddelelse:

„Han er nu kommen til Shang-hae med Hs. danske Maj.s Corvet Galathea, som er under hans Commando, og

som bringer Hs. danske Majestæts Consul Hr. Duus til sin Bestemmelse. Men da det af ham commanderede Skib ikke endnu har været istand til at komme op til Shang-hae, og da han frygter længere Ophold end nödvendigt, er han taget i Forveien til denne By og boer for nærværende Tid i Hds. brittiske Maj.s Consuls Hotel. Han vil föle sig meget lykkelig ved et Möde med Stedets hæderlige Autoriteter, for at raadföre sig med dem angaaende nogle Forretninger. Dette er hans Haab.“

„En höist nödvendig Meddelelse til
Hans Excellence
Kung Movkew,
keiserlig bestaltet Superintendant over
Tolden i Keang-sov og Intendant for
Provindserne Soo-chow-foo, Sung-
keang-foo og Juet-sung-chow.“

Det havde været min Hensigt at begjære Tilladelse til at hilse paa Gouverneuren, men den stolte engelske Consul, hvis Veiledning jeg fandt mig bedst tjent med at fölge, paastod, at det tilkom Gouverneuren at gjöre mig den förste Visit, baade fordi jeg var kongelig dansk Embedsmand, og fordi jeg var hans Gjæst. Dette lod ogsaa Gouverneuren sig meget godt gefalde, og allerede Dagen efter min Notes Afsendelse, Mandag den 3die August, havde jeg Besög af „Taw-ta“, ɔ: Gouverneuren, med et talrigt Fölge. Taw-ta er en Titel, som svarer til Excellence og bruges i Tiltale. Jeg præsenterede Hr. Duus for ham som dansk Consul og underrettede ham om, at det danske Flag vilde blive heiset paa den Hong, hvori Hr. Duus for Tiden boede, saasnart Corvetten var kommen til Ankers og kunde salutere Flaget. Iövrigt udvexlede vi de sædvanlige för beskrevne Complimenter og Venskabs-Forsikringer. Capt. Balfour tracterede med Syltetöi, Kager, Viin &c., og efter en halv Times Forlöb var hele Ceremonien forbi, og Taw-ta med Fölge begave sig bort i deres Bærestole. Det var et meget formidabelt Optog: flere med Stokke forsynede Chinesere gik foran og gjorde Plads, mange Tjenere med Solskjerme og

Vifter gik paa Siderne, og andre Stokkemænd sluttede Toget. I Fölget var en Tartar-General, som ankom til Hest paa en lille graa rapfodet Pony. Han bar en Hat, som var forsynet med Staalskinner, og havde et stort Slagsværd ved Siden, som öiensynlig generede ham betydeligt. Iövrigt havde Taw-ta en röd Knap, Generalen en blaa, og de Övriges Hatte vare mere eller mindre forsynede med krystalklare eller melkehvide Knapper og sorte eller spraglede Fjær. Taw-ta var en höi, aldrende, mager Mand med et særdeles venligt og ædelt Physiognomi.

Dagen efter gjengjeldte jeg denne Visit, ledsaget af Capt. Balfour og hans Tolk, Mr. Meadhurst, Hr. Lilljewalch og flere af mine Medreisende. Taw-ta havde sendt en Æresvagt af Stokkemænd, som gik foran os. Da Fölget var talrigt, udgjorde vort Optog en heel Procession, men overalt, hvor vi kom frem, viste man os den störste Ærbödighed og Höflighed. Efter at have passeret adskillige Gader, kom vi til en mere aaben Plads, hvor Gouverneurens Palads var beliggende. Vi bleve her modtagne med den chinesiske Salut af tre Kanonskud og en meget stöiende, höist uharmonisk Musik af skingrende blæsende Instrumenter, Gonggongs og store Trommer. Vi stege af vore Bærestole og bleve ved Huusdören modtagne af Gouverneurens Secretair samt endeel underordnede Personer, der Alle bukkede dybt, neiende i Knæerne, og gik med Hattene paa foran os ind i Huset. Her kom Taw-ta os imöde og förte mig efter de sædvanlige Complimenter ind i sin Salon og til Höisædet. Den gamle Tartar-General var tilstede. Vi saae hans lille Hest staae udenfor Dören, da vi kom; men da han erfarede, at det var min Hensigt ogsaa at gjöre ham en Visit, ilede han iforveien og galopperede i Carriere hen ad Gaden. Efter at have drukket The, udviklede Hr. Meadhurst mit Ærinde og meldte tillige for Taw-ta, at Corvetten var kommen op for Byen samme Morgen, ligesom at det danske Flag vilde blive heiset i Dag og saluteret fra Corvetten. Dette Sidste syntes den gode Gouverneur ikke synderlig godt om og spurgte Hr. Meadhurst, om det ikke kunde undlades; men da jeg erklærede det for nöd-

vendigt, fandt han sig taalmodig deri. Iövrigt vare vi paa den bedste Fod sammen, han sagde mig, at han havde modtaget Ordres fra Gouverneur Ke-jing angaaende Hr. Duus's Ansættelse, og Alt i den Anledning skulde blive reguleret til min Tilfredshed, hvorom han nærmere vilde tilskrive mig. Sluttelig udbad han sig den Fornöielse at see mig og mit Fölge hos sig til Middag eller Frokost om nogle Dage, hvortil nærmere Indbydelse skulde blive sendt.

Fra Taw-ta's Palads begave vi os til vor Ven Tartar-Generalen, som stod i sin Huusdör og modtog os med den mest udsögte Artighed og uendelige Complimenter. Her var ingen Forretninger at afgjöre, Hattene bleve meget snart tagne af, og vi indlode os, alt som vi drak en Kop The, i en jævn Passiar, som, takket være Mr. Meadhurst's Anstrængelse, gik ganske flydende og ikke var uden Interesse. Jeg gjorde ham adskillige Spörgsmaal, det chinesiske Militair betræffende, som han frit og aabent besvarede, ligesom han erklærede deres hele militaire Organisation for maadelig, deres Vaaben for meget slette; men, tilföiede han, Keiseren vil ikke tilstaae mere end 2 Tael (omtrent 4½ dansk Rigsbankdaler) for et Gevær, og saa kan det ikke blive bedre. Garnisonen i Shang-hae anslog han til 700 Mand.

Dagen efter modtog jeg en Skrivelse fra Gouverneuren, hvori han, efterat have gjengivet saagodtsom ordret Indholdet af den Note, han havde faaet fra mig, tilföier:

„Efter Modtagelsen har Intendanten &c. i Forbindelse med den ærede danske Commandeur raadslaaet og afgjort, at den hæderlige danske Nations Consul, Hr. Duus, skal underhandle om at leie en Grund i Shang-hae, hvorpaa han kan bygge et offentligt Consulat og en Bopæl, for at han kan, i Overeensstemmelse med Regulativerne, vaage over Handelens Interesser; endvidere, at Prisen for dette Stykke Jord skal bestemmes efter Ret og Billighed, Alt for at vedvarende Fred og Venskab skal kunne bestaae."

Af denne Erklæring blev udfærdiget lovlig verificeret Copi, som blev meddeelt Hr. Consul Duus.

Galathea var, som ovenfor meldt, kommen op til Shanghae Rhed samme Dags Morgen. Den havde havt en höist

anstrængende Seilads. Da Floden var saa snever paa sine Steder, at der ikke med saa stort et Skib turde forsöges paa at bakke og fylde sig igjennem med Strömmen under Læ, fordi man udsatte sig for at löbe sig fast paa Landgrunden paa begge Sider, saa maatte der taalmodig ventes, til Vinden vilde falde saaledes til, at man kunde seile lige Cours igjennem. Hele Söndagen maatte Corvetten derfor blive liggende saagodtsom paa samme Sted. Mandag Formiddag forsögte den, uagtet den mest trykkende Hede, at varpe sig frem gjennem det snevre Löb, men da Ebben satte ind i Middagsstunden, maatte der holdes inde med Varpningen, uden at man endnu havde vundet synderligt op. Da tyknede det Kl. 4 om Efterm. pludselig til i NV., og der reiste sig nu en stiv Byge, for hvilken Corvetten nogle Öieblikke efter löb sin Cours, 8 Miles Fart med Mersseilene paa Rand. Det blev imidlertid saa mörkt, og Regnen skyllede ned i saadanne Strömme, at tilsidst ikke engang den nære Flodbred kunde sees mere, uden naar Lynilden for nogle Secunder kastede sit blændende Skjær hen over den. Galathea maatte derfor ankre endnu en god halv Miil nedenfor Shang-hae; den næste Morgen, 4de August Kl. 7, lettede den igjen, drev det sidste Stykke op med Strömmen og kastede Anker just i Omböiningen af Flodens Löb fra vestlig til sydlig Retning. Galathea havde under denne Seilads fra Woosung til Shang-hae flere Gange rört Grunden, men uden mindste Ulempe, eftersom der overalt er det blödeste Mudder og naturligviis det allermest mulig smule Vande. Her, under den sidste Opseiling til Shang-hae, havde den et meget snevert Löb at passere mellem nogle Fiskergjærder, som stode saa at sige tværs over hele Floden, kun ladende en ganske smal Aabning midt i Löbet. Langs disse Gjærder, opsatte af Bambus og overtrukne med Net, laae en stor Mængde smaa Junker, som de chinesiske Lodser som sædvanlig vare i den störste Angst for at seile paa. I det Hele taget tör jeg vel antage, at Galathea var for stort et Skib til at burde foretage denne Seilads. De Engelske have aldrig forsögt det med saa store Fartöier, uden med Dampskibe.

Men da Galathea nu engang var kommen derop, gjorde den en meget god Virkning. De gode Chinesere vare höist forbausede over at see et saa stort Skib med saamange Kanoner ligge ganske nær deres fredelige By, og det gjorde en kjendelig Sensation, da jeg samme Dags Formiddag, som jeg havde aflagt mit officielle Besög hos Gouverneuren, gik ombord og modtog Besög först af den danske Consul Duus, dernæst af DHrr. Balfour, engelsk, og Walcott, amerikansk Consul, hvilke hver for sig med meget korte Mellemrum bleve saluterede med 9 Kanonskud, som naturligviis gjorde en ganske urimelig Stöi inde paa den snevre, indesluttede Flod. Hele Dagen vrimlede der ved Borde og uden om os af Fartöier, fulde af Nysgjerrige, som laae ganske stille og betragtede os; ogsaa her traf vi nogle af de nydelige fine Gigger, roede af Europæere, som jeg har omtalt at vi saae i Canton. Jeg maa tilföie, at der paa Consul Duus's Foranstaltning, alt som Galathea seilede Floden op, kom Forfriskninger af fersk Kjöd, Grönt og Frugt ud til os, saa at mit Mandskab allerede fra Löverdag Morgen havde nydt Godt heraf hver Dag. De Baade, der kom paa Siden, vare opfyldte med allehaande Födevarer samt Nankins, Silketörklæder og andre chinesiske Varer; det vil altsaa skjönnes, at den fredeligste og venskabeligste Forbindelse fandt Sted. Jeg benyttede ogsaa Leiligheden til at lade saamange Folk, som det blot nogenlunde lod sig gjöre, gaae i Land for at spadsere og see sig om i denne af danske Söfolk hidtil aldrig besögte Havn.

Ved at læse de forskjellige ældre og nyere Beretninger over Europæernes Forhold til China, vil man stadig finde omtalt de catholske Missionairers Bestræbelser for at faae fast Fod i dette Land, og man vil da see det större eller mindre Held, hvormed dette til forskjellige Tider er blevet gjennemfört. Jeg har, ved at omtale dette Punkt i det foregaaende Afsnit, forbeholdt mig at komme tilbage herpaa ved Beskrivelsen af Opholdet i Shang-hae, hvor jeg vilde finde særlig Anledning dertil. — Allerede i det 17de Aarhundrede vil man finde catholske Præster og Munke ikke alene tolererede i alle chinesiske Provindser, med Kirker

og Skoler i de större Byer, men endog de mest udmærkede iblandt dem optagne i Keiserens nærmeste Omgang, i Spidsen for videnskabelige, navnlig mathematiske og astronomiske Instituter. Men man vil ogsaa see, hvorlunde Kirkens Tjenere tilintetgjorde deres eget Værk ved indbyrdes Splid og Trætte, hvorlunde Dominicanerne stode op mod Jesuiterne, fordi disse klogt beregnende Mænd havde sögt at lempe den romersk-catholske Læres strenge Former og Dogmer efter den Nations Sæder og Skikke, paa hvilken de vilde virke, og hvorlunde der herved udviklede sig Uenighed og Forstyrrelse mellem de Christne indbyrdes, ligesom ogsaa de intolerante Dominicanere prækede aabenbar Modstand og Oprör mod Landets bestaaende Love. Som Fölge af al denne Uorden, blev ved et Edict af Keiser Jong-tsching 1732 den store Masse Præster og Munke, som Tid efter anden havde nedsat sig i Chinas mangfoldige Provindser og Byer, fordrevet til Macao med Ordre at indskibe sig ved förste Leilighed. Men endnu var Jesuiternes Indflydelse saa stor og deres Kundskaber saa uundværlige, at flere af de Moderateste bleve holdte tilbage i Peking, og en af dem, Ignatius Kægler, blev udnævnt til Præsident for det astronomiske Bureau med en Ærestitel. Senere, i 1738, da en ny Keiser, Kien-long, var kommen paa Thronen, bleve de catholske Præster eftersögte med den störste Strænghed, mange af dem fængslede og deres Tilhængere fordrevne eller tvungne til at afsværge Christendommen. I 1785 bleve de endnu fangne christne Præster frigivne, men tillige al videre Udbredelse af Christi Lære forbudt. Ifölge Pater Marchini, som var Procurador for Propagandaen i Macao, skulde i 1810 Antallet af de europæiske Præster i China have været 29, og Antallet af de indfödte Christne omtrent 200,000. Siden den Tid, siger Sir John Davis i 1844, ere selv de sidste Jesuiter sendte bort fra Peking, men der findes endnu stedse Adskillige, som liste sig omkring i Provindserne.*)

*) Jevnför „Sir John Davis: the Chinese, a general description of China and its inhabitants, 1ste Bind, Pag. 17."

Om det er til disse sidste, at jeg skal henföre de Jesuiter, jeg gjorde Bekjendtskab med i Shang-hae, eller om jeg ikke snarere skal troe, hvad der synes at ligge i Gutzlaffs Ord og bestyrkes ved deres eget Udsagn: at de vare nye Udsendinge, som nu atter udbredte den christne Lære med största Held, tör jeg ikke bestemt afgjöre; men det er vist, at jeg fandt her, paa den anden Side af Floden, i en frugtbar Landstrækning, nedsat en lille Coloni af disse utrættelige Arbeidere, som, ifölge deres eget Udsagn, lovede sig det bedste Udbytte af den Sæd, de daglig og stadig udsaaede fjern og nær. Jeg blev foranlediget til at aflægge et Besög hos disse Folk ved at der en Eftermiddag kom en fransk Missionair, Hr. Bruyère, med en heel Skole, bestaaende af omtrent 30 unge Chinesere paa 14 à 20 Aar, ombord til os. Hr. Bruyère var klædt som Chineser med skaldet Hoved og lang Pidsk i Nakken; han talte Chinesisk ligesaa godt som Fransk og havde i det Hele taget ganske tilegnet sig en Chinesers Udseende og Lader, indtil de lange Negle og Hatten, som han beholdt paa, da han kom ned i Officeersmessen. De unge Chinesere forstode alle Latin, og flere af dem udtrykte sig flydende i dette Sprog.

Midt i nogle frugtbare Riismarker, et Stykke Vei fra Flodbredden, boede den catholske Propagandas nuværende Vicarius og Biskop, en italiensk Greve de Bizsy. Han var omgivet af sine underhavende Præster eller jesuitiske Lærere, og saavel han som de Alle vare ligesom Hr. Bruyère klædte aldeles som Chinesere. De boede i en Samling af lave, men reenlige og velindrettede Hytter, som dannede en Landsby for sig selv, og rundt om den laae de forskjellige Skolehuse, hvor en stor Mængde chinesiske Börn af alle Aldere bleve underviste af dem i den hellige Skrift, oversat paa Chinesisk, og i den christne Religions Forskrifter. Biskoppen, som forekom mig en særdeles aandrig og begavet Mand, sagde mig, at han nu var i China paa 9de Aar, at han havde bereist det Indre af Landet i mange Retninger, men i Peking selv havde han ikke været, ligesom han heller ikke skjöttede om at komme over til Shanghae. Han paastod, at han havde 73,000 Neophyter, at den chri-

stelige Religion daglig gjorde betydelige Fremskridt, og at hans underhavende Jesuiter stadig gjorde Missions-Reiser i det Indre.

Siden den sidste franske Ambassadeurs Hr. Lagréné's herværende Ophold og ifölge den Tractat, han afsluttede, er der nu Religionsfrihed for den christelige Lære i China. Der findes for Tiden 6 Bispedömmer foruden flere Hovedstationer. Men Jesuiterne ere for kloge til at optræde paa nogen tilsyneladende eller forargelsevækkende Maade. Grev de Bizsy forklarede mig endvidere, at det var deres Anskuelse, at den rette Maade at virke for Christendommen var at fölge de Grundsætninger, der havde ledet hans værdige Forgængere af Loyolas Orden i China, nemlig blot at arbeide for at de christne Hovedlærdomme udbredtes, uden at fordre de catholske Dogmer absolut indförte og fulgte. Han lukkede saaledes Öinene for Fleerkoneri eller rettere Concubiners Tilladelighed, som er indrömmet af Confucii Lære og de chinesiske Love; han overholdt ingenlunde Faste eller Bod med nogen Strenghed o. s. fr. Der er al Grund til at antage, at forsaavidt den christne Religion nogensinde gjör alvorlige Fremskridt i China, vil det blive den catholske Lære, som vinder Fortrinet, deels fordi den i det Hele maa ifölge sin Natur mere tiltale de sandselige Chinesere, som paa en Maade ville gjenkjende i den en friere Slægtning af den buddhistiske Lære, deels fordi den protestantiske Lære er Englændernes Religion, hvilket ingenlunde er nogen Anbefaling for den.

De gode catholske Geistlige modtoge os med den störste Gjæstfrihed; det var aabenbart, at vort Besög var dem en Festdag. Og tager man Hensyn til den bestandige Spænding og Ængstelse, hvori de leve, — eftersom de til Trods for Tractaterne langtfra troe sig fuldkommen sikkre paa at nyde vedkommende Embedsmænds Beskyttelse — saavelsom det afsondrede til dem selv overladte Liv, de maae före, saa kan jeg godt forstaae, at et saadant Besög maatte være dem en sand Vederqvægelse. Biskoppen var, som ovenfor nævnt, en Italiener af Födsel, men talte godt Fransk; flere af hans Præster vare franske, een var tydsk, eller

maaskee en Elsasser. Af min Ledsager, en engelsk Kjöbmand, Mr. Calder, erfarede jeg, at de raade over betydelige Pengemidler, hvilket alt er omtalt tidligere.

Ihvorvel de gode Padres gik forklædte som Chinesere, og altsaa idetmindste i det Udvortes sögte at skjule sig for Verdens Öine, var det derimod Synd at sige, at de lagde Dölgsmaal paa Udbredelsen af deres Lærdom blandt Ungdommen. Ved at gaae omkring med Biskoppen i Landsbyen, hörte jeg hvert Öieblik en besynderlig skingrende Larm, som en vedholdende Klapren eller Qvækken af Fröer. Jeg opdagede snart, at denne Lyd kom fra de forskjellige Skoler, og ved at træde ind i disse Viisdoms-Templer, saae jeg den Maade, paa hvilken Lærdommen blev udbredt. Her sad en Mængde Börn i lange Rader ved smalle Borde, to og to læsende sammen, Alle höit, Alle i Munden paa hverandre. En christen Chineser gik gravitetisk op og ned mellem Bordene, böiende sig snart over den ene Gruppe, snart over den anden, viste dem til Rette eller opmuntrede dem. Hvormeget eller hvorlidt disse Börn lærte, skal jeg naturligviis ingen Mening have om; men vist er det, at de Alle saae glade og tilfredse ud, at de smilede venlig ad den gode Biskop, som med faderlig Alvor og Mildhed talte til Nogle af dem, idet han lagde sin Haand velsignende paa det skaldede Forhoved, og at de hilste os med et grinende „tschin-tschin“, da vi forlode dem. Vi tilbragte nogle interessante og behagelige Timer i disse Geistliges Selskab, og efter en særdeles vel tillavet og endog elegant Frokost, som beviste mig i Virkeligheden, at de gode Padres ingenlunde holdt dem Fasten efterrettelig, og hvorved der blev tracteret med udsögte italienske Vine, steg deres Glæde og Fortrolighed til det Höieste. Grev de Bizsy sagde mig, at han havde havt den Ære at blive Hs. Maj., vor afdöde Konge, forestillet under dennes Ophold i Italien og paalagde mig at bringe sig i den ophöiede Monarks Erindring, i hvilken Anledning han forærede mig et höist sjeldent chinesisk Værk over Agerdyrkningen, Silke- og Bomuldsavlen betræffende, som han meente maatte være meget gammelt, og som havde det Mærkelige ved sig, at saavel Tegninger

som Skrift stod i Hvidt paa sort Papir, og var udfört med den alleryderste Flid og Nöiagtighed. Jeg gjorde mig en sand Glæde af at forære dette sjeldne Værk til Hs. Majestæt ved min Hjemkomst.

Efter at de ovenfortalte Ceremoni-Visiter og Forretningsmöder mellem Gouverneuren og mig vare udvexlede, modtog jeg hans og hele hans Fölges Visitkort, bestaaende i store Stykker rödt Papir omtrent 8 T. bredt og langt, efter Fornemheden indtil 2 à 3 Fod, lagte sammen efter Breden i Folder 4 à 5 T. brede; paa Ydersiden af de fleste stod Navn og Titel i en lang Række sorte Bogstaver og til Slutning: „sender sin ærbödige Hilsen." Dog vare nogle alene med Navnet, fattet i to à tre chinesiske Characterer. Et saadant fik jeg blandt andre fra den Stor-Mandarin, som havde været sendt til Chusan for at modtage denne Ö af Sir John Davis, og som nu var paa Tilbageveien. Det lod til at være en meget fornem Mand, hvem Alle, inclusive Taw-ta, viste den störste Ærbödighed. Tilligemed disse Kort modtog jeg skriftlig Indbydelse for mig og alle mine Officerer til et Festmaaltid hos Hans Excellence Gouverneuren til Onsdag den 5te Aug. Da jeg endnu havde i frisk Minde, hvorledes den chinesiske Diner i Canton havde bekommet mig, besluttede jeg at tage mine Forsigtighedsregler imod hvad der kunde hænde, og efter at have raadfört mig med Consul Balfour, lod jeg min egen Tjener fölge med og tage Viin og Bröd med sig. Tjeneren, som var i Stadslivree, skulde fölge min Bærestol, men det fik han ikke Lov til; Chineserne puttede ham i en Portechaise og slæbte af med ham i Procession med os andre. Vi bleve modtagne, ligesom Dagen för, med Kanonskud og den bedövende Musik paa Torvet, og förte ind i Festværelset, hvor 6 eller 7 runde Borde stode opdækkede. Gjæsterne vare, foruden os selv, alle de Hrr. Mandariner, vi alt havde gjort Bekjendtskab med, saa og den ovennævnte fornemme Mand fra Chusan og den amerikanske Consul Walcott. Da Taw-ta spurgte mig, hvor jeg vilde sidde, udbad jeg mig en Plads ved Siden af ham, hvilken jeg ansaae for den bedste. Denne Compliment, som blev ham oversat, gefaldt ham meget godt, han tog mig til

Bords, satte den fornemme Mand fra Chusan paa sin anden Side og den gamle Tartar-General ligeoverfor mig, hvorefter Maaltidet begyndte. Min Niels From stod bag ved mig og skulde liste sig til at lange mig Viin og Bröd, men det varede ikke længe, för min ærede Vært havde opdaget hvad der gik for sig. Langt fra at fortörnes, bad han mig blot sætte Flasken paa Bordet, og var saa god selv flittig at tage til Takke med dens Indhold. Niels From blev derpaa beafskediget fra Opvartning og taget ud til de andre Tjenere, hvor han til Overflod blev beværtet.

Hvad Maden angaaer, da har jeg intet Nyt at tilföie det, jeg har fortalt om min Diner i Canton. Flæsk fik vi i alle mulige Former, Flæsk med Champignons, Flæsk i en Salat med Bambus og Trépang, Flæsk med Vandmeloner o. s. v. Forresten var det omtrent de samme altid meget godt tillavede Retter og den samme Mængde af forskjellige Slags hors-d'oeuvres; Gjæsternes Graadighed var den samme, og deres Færdighed i at spise med Pindene ikke mindre beundringsværdig. Det lidet, jeg smagte af deres Viin, forekom mig at være mindre suurt eller ubehageligt end hvad jeg fik i Canton, hvilket da heller ikke var mere end billigt. Maaden, de skiftede Anretning paa, var ganske practisk og meget original. Jeg har allerede sagt, at Selskabet var fordeelt ved smaa Borde paa 6 à 8 Couverts. Ovenpaa Bordpladen laae en anden lös Plade, paa hvilken den hele Opdækning af förste Anretning stod opstillet. Saasnart vi vare færdige med den, blev den hele Plade taget bort og en anden öieblikkelig efter lagt i Stedet, heelt overdækket med nye Lækrerier. Man fik saaledes en ny reen Dug for hver Service, hvilket, med Chinesernes ækle Maade at spise paa, virkelig ogsaa er en saare önskelig Luxus.

Til Slutning, efter at The og Riis, Bröd og Kage, havde afvexlet som Mellemservicer, blev der i en lille bitte Kop skjenket en Drik, hvis overordentlig stærke Duft strax gjorde mig mistænkelig imod den. Den var ganske klar som Vand, men var den stærkeste Spiritus, man endnu har budt mig at drikke. Jeg tog mig vel iagt for at deeltage i denne Nydelse, trods min gamle Ven Tartar-Genera-

lens Opmuntring, som gav mig et glimrende Exempel i saa Henseende. Men derimod tog jeg en Fidibus og stak Ild paa min Rançon, som stod urört ved min Side. Den brændte öieblikkelig i en liflig blaa Flamme og fortæredes til sidste Draabe. Det var det rene pure Alcohol.

Under Maaltidet rög vore chinesiske Venner jevnlig deres Pibe. Dette skeer ogsaa paa en eiendommelig Maade. Piben er gjerne af Metal og temmelig kort; den stoppes meget löst og Tjeneren bringer den tændt. Der ryges da tre, fire Drag af den meget stærkt, saa at der dampes svært, og derpaa leveres Piben igjen til Tjeneren, som strax blæser den ud og stopper den atter, klar naar forlanges. Her er da ikke den timelange Nydelse af en Pibe, som en Europæer, der ryger, sætter saa stor Priis paa, men snarere er Chineserens Nydelse af Rögtobak at ligne med den europæiske Snusers, der kun for et Öieblik exciterer sine Nerver med dette pirrende Middel.

Hvad vi ved dette Maaltid i Særdeleshed, som under vort hele Ophold i Shang-hae i Almindelighed, bleve gjorte tilgode med, var deilig Frugt. Vel var Mangussen og Ananassen ophört paa denne Brede, heller ikke de paa Cantonfloden saa hyppige Uang-pi (aflange grönne Bær med Kjærner i), Lai-tschi (en Frugt af Störrelse som en Reineclaude, med en nupret, bruunröd Skal) og Guavas fandtes mere i Shang-hae. Derimod var her Ferskener, for det Meste af en aldeles fladtrykt Façon, Æbler, Pærer, Meloner, Vand-Meloner, Blommer, Aprikoser og mange andre europæiske Frugter, Vindruer ikke at forglemme, ofte meget gode, stundom ogsaa daarlige, men navnlig hos Gouverneuren af ganske udmærket Beskaffenhed. Jeg har aldrig seet Ferskener af en saadan Störrelse, som de, her bleve serverede og hvoraf han var saa god at sende mig en stor Mængde ombord den Dag jeg seilede.

Den hele Fest varede fra Kl. 9 Formiddag til Kl. 2 Eftermiddag. Træt og mödig kom jeg derfra og var saare glad ved saaledes at have endt mine chinesiske Forretninger og Forlystelser for denne Reise. Jeg belavede mig nemlig stærkt paa at komme afsted igjen. Jeg var færdig

og troede det Pligt, jo för jo heller at tiltræde den lange Reise over Oceanet til Sandwich-Öerne. Jeg bestemte derfor min Afreise til Fredag den 7de August.

Men forinden jeg forlod China, önskede jeg dog at vise de chinesiske Autoriteter og navnlig Taw-ta en Höflighed, for at efterlade et saa gunstigt Indtryk som muligt paa en Mand, som jeg af Erfaring vidste stod i nöie og stadig Forbindelse med den mægtige keiserlige Commissair Ke-jing, og hvis Dannelse og fine Sæder vare mig Borgen for, at han forstod at vurdere Höflighed i Omgang mellem civiliserede Nationer.

Jeg indböd derfor Taw-ta med hans hele Fölge, samt den engelske og amerikanske Consul, tilligemed nogle af de förste europæiske Kjöbmænd der paa Stedet, til en stor Frokost ombord i Galathea Fredag den 7de. Corvetten var sat i Galla; Mandskabet klædt i Hvidt, mine Fartöier afhentede Selskabet; Vagten traadte i Gevær, Musiken spillede op, idet de traadte over Falderebet, og Taw-ta blev saluteret med 7 Kanonskud, medens det gule chinesiske Flag vaiede fra Fortoppen. Efter disse förste Complimenter og Ceremonier, og efter derpaa at have skilt sig af med endeel af deres Pynt og overgivet den til det talrige Tros af Tjenere, besaae de Skibet i alle dets Details, og det var virkelig meget morsomt at bemærke deres Forundring og Beundring over alt hvad de saae. Thi det var förste Gang, at et saa stort Seilskib var kommet op til Shang-hae, og det var altsaa ogsaa förste Gang, at de gode Herrer Mandariner besögte et saadant Vidunder. Morsomt var det at see den krampagtige Bevægelse, hvormed min Ven Tartar-Generalen trak Haanden til sig, da jeg vilde give ham Snoren til en Kanonlaas i Haanden for at skyde den af. „Ikke paa nogen Maade“ sagde han og ilede over paa den anden Side. Snart indböd jeg dem imidlertid til en Forlystelse, der var mere efter deres Smag, idet jeg nemlig böd dem sidde ned ved et efter Evne rigt besat Frokostbord. De Herrer Chinesere viste os ved denne Leilighed, at de forstode at bruge Kniv og Gaffel ligesaagodt som Pindene, saa at de i denne Retning besidde et aabenbart Fortrin for os Europæere. Den onde Vane at spise med Fingrene og lige af Fadet, kunde

de imidlertid ikke fornægte, uagtet jeg gjorde mit Yderste for at holde deres Tallerkener forsynede. De vare alle i det ypperligste Lune, og da nu Champagnen blev skjenket i stor Overflödighed, steg Glæden til sit Maximum. Imidlertid lakkede det ad Eftermiddagen og det blev paa Tiden at bryde op. Under varme Omfavnelser, med halvböiede Knæe, Hænderne tæt knyttede mod hverandre og allehaande andre Venskabs-Yttringer, forlode vi endelig hinanden. Taw-ta med hele sit chinesiske og europæiske Fölge gik fraborde; en ny Salut blev affyret, og saasnart de vare i Land og Fartöierne vel ombord igjen, bleve de indheisede og saaledes Planken trukket fra for sidste Gang i China.

Kl. 4 Eftermiddag, da Ebben begyndte at löbe, lettede jeg for at ville drive med Strömmen bort, men den fik Magt med os, för vi havde Styring paa Skibet, og vi bleve kastede over mod Landgrunden paa höire Flodbred trods det Varp, vi havde sat op for at stötte os. Det var forgjæves, at vi nu forsögte paa at före andre Varp ud for at hive os af, dertil var Strömmen alt for haard. Först mod Aften, da Strömmen slappede, lykkedes det os at faae vort Varpanker flyttet saaledes, at vi kunde hive os ud i det dybe Farvand, hvor vi da ankrede op igjen for Natten. Da Grunden, vi havde ligget op imod, var det blödeste Mudder, var der ikke Spörgsmaal om, at vi havde lidt den mindste Skade; vi havde i Ordets egentlige Forstand ligget imod men ikke paa Grund, og det var kun Strömmen, som havde holdt os op imod den.

Löverdag Morgen den 8de ved Daggry, da Ebben löb ud, lettede vi atter, drev og seilede saa omtrent den halve Vei ud til Woo-sung. Da Floden kom os imod og det var næsten stille, maatte vi ankre op i det snevre Löb, men da Vinden senere kom frisk sydlig og SO., lettede vi ved Enden af Floden, seilede gjennem Snevringen og kom Kl. 2 Eftermiddag op paa Woosung Rhed. Med haard Ström under Læ, drev vi ret op til Luvart mod en frisk Brise af ONO., vendte lige inde under Woosung By, og kom nu ved Bakning og Fyldning under tre Mersseil ud imellem den utallige Mængde Junker, som kom ind med den friske Brise, og forbi alle

Opiums-Clipperne og Depotskibene, som laae her paa Rheden, hvor vi ankrede op paa $4\frac{1}{2}$ Favn Vand. Det var en snever Vending og virkelig en temmelig vanskelig Manoeuvre, deels fordi Strömmen satte uregelmæssig og ikke sjelden i Hvirvler, deels fordi de gode chinesiske Junker ikke gjöre sig den allerfjerneste Uleilighed med at gaae af Veien. Jeg troer allerede för at have fremhævet denne besynderlige Ligegyldighed; den er virkelig at ligne med Gadedrengenes, der ikke gaae af Veien for en Vogn, som kommer kjörende i fuld Fart, fordi de antage det som afgjort, at man dog ikke vil kjöre dem over.

I Shang-hae havde jeg taget Afsked med min Passageer Hr. Lilljewalch, som ved sin elskværdige Personlighed havde bidraget saa meget til at gjöre denne Deel af min Reise behagelig. Her i Woosung skulde jeg tage Afsked med Hr. Consul Duus, som havde fulgt os hertil. Han medtog mine Rapporter og övrige Depecher til Expedition med förste Leilighed til Hong-kong, og derfra pr. Dampskib til England. Hr. Duus var en af de hæderlige Landsmænd, som vi kunne have Ære og Glæde af at vide i Udlandet ansatte som danske Consuler i saa fjerne Havne. Naar det engang bliver den danske Regjering muligt at beskjæftige sig for Alvor med vort Fædrelands udenlandske og navnlig dets chinesiske Handel, vilde det sikkert være meget önskeligt, om den tog Hensyn til Hr. Duus's Andragende om Bistand til at etablere sig i Shang-hae, en Plads, der allerede dengang jeg var der, havde en meget udbredt Handel, og som uden al Tvivl om faa Aar vil blive af den höieste Vigtighed, naar Californiens Udvikling förer en Dampskibsforbindelse med China med sig.

Jeg seer mig nödsaget til at berette, at jeg endte mit Ophold i China med en lille Voldshandling mod et Par af det himmelske Riges troe Undersaatter, og jeg har ingen anden Retfærdiggjörelse for min Fremgangsmaade, end den, at Nöd bryder alle Love. Det var mig nemlig af stor Vigtighed at benytte min amerikanske bekjendte Mand, som jeg havde med fra Chusan, under Udseilingen af Yang-tse-kiang Floden; men dertil hörte, at jeg maatte sætte ham i Land

igjen. Det var imidlertid fuldkommen forgjæves, at jeg sögte at overtale noget chinesisk Fartöi til at gaae ud med for at tage ham i Land. De nægtede det alle paa det allerbestemteste, trods alle mine Löfter om god Betaling. Næste Morgen, Söndag den 9de, sendte jeg derfor min Amerikaner tilligemed nogle Andre i Land under Paaskud af at kjöbe Provisioner. Da de vilde ombord igjen, var Corvettens Fartöi borte. De anstillede sig meget forlegne og fik en stor chinesisk Baad til at sætte dem ombord. Saasnart de vare ved Borde, lod jeg Fartöiet besætte med Magt og fortöie agter til Skibet. Det var ganske morsomt at see, hvorledes de to Chinesere, som vare i Baaden, toge sig i det. De saae i förste Öieblik lidt forskrækkede og forundrede ud, men öieblikkelig derefter toge de deres Parti. En af dem gik ombord i Corvetten, lo og fjaste, spiste og drak og var i det bedste Lune af Verden. Da Lodsen gik fraborde, bleve de gode Chinesere rigelig betalte baade med Penge og Proviant og vare fuldkommen tilfredse.

Det var ikke nogen let Sag at komme under Seil og til Slags fra vor Ankerplads. Ebben löb haardt ud, men da den her möder den svære Ebbe i den store Yang-tse-kiang, fremstaaer der en Hvirvel, som gjör, at man ikke kan faae Skibet sveiet med Næsen den rette Vei, og man driver da tværs ud imod Grunden, der strækker sig ud fra begge Bredderne af Flodmundingen. Vi maatte to Gange lade Ankeret falde, fordi vi bleve tagne saa haardt op imod Grundene, at vi maatte frygte for at komme paa. De utallige Junker bidroge ogsaa deres til at gjöre Farvandet snevert.

Kl. $7\frac{1}{2}$ Formiddag lettede vi tredie Gang med frisk Brise af NO., laae NNV. over mod Landgrunden, Loddet stadig gaaende, vendte paa $2\frac{3}{4}$ Fv. Vand. Her var altsaa ikke mange Tommer under Kjölen. Nu laae vi OSO. an Farvandet ud. Kl. $10\frac{1}{2}$ Formiddag fik vi Floden imod, men da vi havde frisk Brise, seilede vi den ud. Den skjærer NV. over imod den nordlige Grund af Yang-tse-kiang Floden, og da min bekjendte Mand var meget ængstelig for at komme disse farlige Rev for nær, lod han holde temmelig sydostlig, over mod Sydvallen, saa at vi endog i eet Kast fik

endog $2\frac{3}{4}$ à $2\frac{1}{2}$ Fv. Vand. Dette var jo noget mindre, end Corvetten stak, men da det var i det blödeste Dynd, lykkedes det, ved at luve rask til og sætte Storseilet paa, at krænge haardt over og saaledes at seile os ud igjennem det, og allerede næste Kast havde vi 3 og $3\frac{1}{2}$ Fv. Vand. Kl. $11\frac{1}{2}$ gik Lodsen fraborde. Havde da Gutzlaff Island i Sigte fra Bramraaen i SO. t. S. Satte nu Cours OSO. og O. t. S. hen. Kl. 12 Middag observ. N. B. 31° 8′, Gutzlaff Island i Sigte fra Dækket i S. t. O. Snart efter fik vi Sigte af det hele Archipel, som ligger Ost for Gutzlaff Island, og som vel kan betragtes som en Fortsættelse af Chusan-Archipelet men som langt fra er rigtigt eller fuldstændigt aflagt i de Kaart, som jeg havde ombord, hverken de franske eller engelske. Kl. 6 Eftermiddag stode vi omtrent 1 Miil VNV. for Saddle Island. Da Strömmen satte os haardt SV. hen, vendte jeg Nord efter og holdt det krydsende for at beholde Saddle Island i Sigte, da jeg ingenlunde skjöttede om at blive sat ind mod Landet og ind i det mig ubekjendte Archipel. Kl. 10 Aften kæntrede Strömmen og satte os NO. hen. Jeg satte nu Cours OSO., Vinden stadig NO. og senere nordlig. Det var meget smukt Veir, og vi passerede Saddle Island paa 1 Miils Afstand. Ved Dagen havde vi den i SV. t. V. og fik paa samme Tid Kjending fra Toppen af nogle Humpler, som vi förstt toge for at være de i den engelsk-chinesiske Beskrivelse omtalte „Barren rocks“ eller „Barren Islands“, men som ikke staae i Kaartet. Men ved nöie Undersögelse af Bestik, rettet for Observationer, fandt vi, at det maatte være de i det franske Overseilings-Kaart antydede „Pat-she-shan“ Öer. Saavel Saddle Islands Plads som „Peen-sho-wo Island“, som ligger noget sydlig og vestlig for Barren Island, blev ved vore Chronometer-Observationer nöiagtig bestemt. Efter at være disse Öer passeret og ude af Sigte, saae vi intet Land mere, og jeg regnede mig derfor at være aldeles ude af det chinesiske Archipel og fri af China og den asiatiske Verdensdeel.

VI.

Seilads over det store Ocean til Sandwich-Öerne. v. Diemens-Stræde — Yeddo-Bugten.

Fra 10de August til 5te October.

Vi vare altsaa nu paa Veien til, over det store nordlige stille Ocean, at besöge nogle af Sydhavets mangfoldige Ögrupper. De af den udödelige Cook opdagede, af ham efter den daværende förste engelske Admiralitets-Lord benævnte Sandwich-Öer, men som nu kaldes det hawaiiske Archipel, var det förste Land, vi vilde besöge; didhen gjaldt altsaa vor Cours.

Men paa Veien skulde jeg passere meget nær forbi et andet höist mærkeligt Land, som til Dato har været saa godt som hermetisk lukket for Europæerne. Det var min Hensigt at benytte denne vor Nærhed af den japanesiske Kyst til at forsöge at sætte mig i Forbindelse med nogle af dens Indvaanere og, om muligt, at gjöre et Ophold ved Japans Hovedstad Yeddo. De Grunde, som bevægede mig til en saa betydelig Afvigelse fra hvad der var mig befalet eller anbefalet i mine Instructioner, vare af en ganske særegen Natur, og jeg troer ikke paa nogen bedre og mere sammentrængt Maade at kunne gjöre Rede for dem, end ved her at anföre det Brev, jeg i den Anledning afsendte fra Shang-hae directe til Hs. Majestæt Kongen. Det lyder saaledes:

Allernaadigste Konge!

Ihvorvel de mig allernaadigst tillagte Instructioner af 20de Juni f. A. og endvidere det kongelige Admiralitets- og Commissariats-Collegii Skrivelse af 2den August, indeholdende Deres Majestæts allerhöieste Resolution af 29de Juli s. A., lade mig Fuldmagt til, efter Omstændighederne og nöiere indhentede Localkundskaber, at gjöre saadanne Forandringer og Modificationer i Corvetten Galatheas, i ovennævnte allerhöieste Instructioner lagte Reiseplan, som jeg maatte finde passende, — kun at jeg ikke gaaer omkring Cap Horn senere end i April Maaned næste Aar —, saa ere dog saadanne Forhold komne forhaanden, som, idet de efter bedste og modneste Overveielse byde mig at gjöre Brug af den ovenberörte Fuldmagt, tillige gjöre mig det til Pligt, saa hurtig som muligt at bringe dem til Deres Majestæts Kundskab. Og da jeg har tænkt mig det rimeligt, at det kunde være vigtigt for Sagen og velbehageligt for Deres Majestæt at være den Förste, som kjendte, hvad jeg i det Fölgende skal have den Ære at indberette, ligesom at Deres Majestæt muligen kunde önske at være den Eneste, der indtil videre var underrettet om Sagen, saa har jeg tilladt mig at afvige fra den almindelige Form og at henvende mig umiddelbart til Deres Majestæt.

Keiserdömmet Japan har i den senere Tid tildraget sig de herværende Europæeres særdeles Opmærksomhed. Den chinesisk-engelske Presse beskjæftiger sig meget dermed. Navnlig har „the chinese repository“, et meget agtet Maanedsskrift, som udkommer i Canton, jevnlig Artikler desangaaende. I April-Heftet for dette Aar findes en Beretning om en amerikansk Hvalfanger Manhattan, Capt. Mercator Cooper, som hændelsesviis kom til at gjöre et nogle Dages Ophold i Yeddo, Hovedstaden i Japan. Beretningen er tagen af en Avis, „the friend“, udgivet i Honolulu paa Oahu, en af Sandwich-Öerne, og er skreven af en der bosat Dr. med. Winslow. Ifölge hans Fortælling skulde Capt. Cooper have været paa Hvalfangst i det nordre Ocean. I April Maaned 1845 bjergede han fra en öde Ö, omtrent 50 danske Mile SO. for Nipon, elleve skibbrudne Japanesere.

Hændelsen vilde, at han kort efter i Söen endnu bjergede elleve andre fra Vraget af en japanesisk Junk. Med disse 22 Mand seilede han lige til den nærmeste japanesiske Havn, som var Yeddo. Han satte i Forveien to af de Skibbrudne i Land for at melde hans Ankomst, og löb saa selv ind og ankrede for den japanesiske Keisers Hovedstad. Han blev under Indseilingen mödt af et Fartöi, som sagde ham, at hans Sendebud havde naaet Yeddo, og at Keiseren i Betragtning af den Omsorg, han havde havt for hans Undersaatter, vilde tillade ham at komme i Havnen, hvorefter han blev buxeret ind af japanesiske Fartöier. Under sit Ophold der blev det ham imidlertid aldeles formeent at gaae iland, eller endog blot at sætte et Fartöi ud. En tredobbelt Kreds af Vagtfartöier indsluttede hans Skib. Derimod blev han Nat og Dag bestormet af Besögende fra Land, hvoriblandt Hs. Keiserlige Majestæt selv skal have været.*) Han blev forsynet med alt Fornödent fra Land: Vand, Brænde, Provisioner, Alt gratis, og blev derefter buxeret tilsöes med det udtrykkelige Forbud, aldrig at komme igjen, selv ikke om han nok engang skulde have skibbrudne Japanesere at aflevere. Efter endt Beretning gjör „Repository" sine Slutningsbemærkninger, som jeg skal tillade mig allerunderdanigst at vedföie som Bilag, da de forekomme mig, sammenholdte med hvad jeg i det Fölgende skal have den Ære at indberette, at fortjene særdeles Opmærksomhed.

Men Manhattan er ikke det eneste Skib, som i den senere Tid har været for Yeddo. Den engelske Opmaaler Sir Eduard Belcher, har for 10 à 12 Maaneder siden været der i Baien. Naturligviis maa han dertil have havt höiere Ordre. Det blev ham imidlertid betydet, at han ufortövet skulde forlade Bugten. Da han ikke var tilsinds eller havde Ordre til at vise sig fjendtlig, adlöd han den keiserlige Befaling, men seilede ud med Strömmen löbende haardt ind, hvorved han laae saagodtsom stille, og fik saaledes Tid til at tage saamange Peilinger, Vinkler og Lodskud, at han nogenlunde skal have bestemt Bugtens Udseende og Dybde.

---

*) Dette betvivler jeg overmaade meget.

Det vil ikke vare længe, för de engelske Fabrikvarer ville overfylde de nyaabnede chinesiske Markeder og kræve nye Afsætningssteder. Shang-hae's og Ning-po's Beliggenhed for Japan gjör disse Stæder i höi Grad skikkede til at være Stapelstæder for Varer, senere at exportere til Japan. Engelske Speculanter og engelske Aviser herude tale höit derom. Sammenholder man disse Data med den engelske Regjerings velbekjendte Opmærksomhed for den brittiske Handels og Industries stadige Udvikling, saa tör man vel allerede derfra slutte, at det Tidspunkt ikke er fjernt, da en Demonstration mod Japan fra engelsk Side vil blive foretaget.

Det var et almindeligt og — som jeg senere har erfaret — meget vel begrundet Rygte, da Gouverneuren i Hong-kong, Sir John Davis, den 1ste Juli forlod dette Sted paa Dampskibet Vultur, for at begive sig til Chusan og der at overlevere denne Ö til den chinesiske Regjerings Udsendinge, at han derfra vilde begive sig til Japan med Vultur og Fregatten Vestal. Han var stærkt tilskyndet til dette Foretagende af Hr. Gutzlaff, som ledsagede ham til Chusan, har studeret det japanesiske Sprog og er meget ivrig for at dette interessante Land skal blive aabnet for europæisk Skibsfart. Men de Efterretninger, jeg bragte op fra Canton om de der forefaldne Uroligheder, og Fregatten Vestals derved forvoldte Forsinkelse lade til at have bragt ham til at forandre sin Plan, og han afgik den 28de Juli med Dampskibene Vultur og Nemesis, efter Sigende til Hong-kong, efterladende sig Ordres i Chusan for Fregatten Vestal.

Imidlertid have andre Nationer ikke mindre deres Opmærksomhed henvendt i denne Retning. Allerede ved min Ankomst til Macao erfarede jeg, hvad jeg senere overalt eenstemmigt og paa det allerbestemteste har faaet bekræftet, at den franske Admiral Cecile er med sin underhavende Escadre, Fregatten Cleopatra, Corvetterne Victorieuse og Sabine, gaaet op til Japan under den ostensible Grund at foretage Opmaalinger, men uden al Tvivl for efter Omstændighederne at gjöre en Demonstration, og muligt bringe Keiseren af Japan til at aabne sine Havne for

den europæiske Handel. Admiral Cecile har i Samtaler med flere mig bekjendte paalidelige Mænd, og blandt Andre med den svenske General-Handels-Agent Hr. Lilljewalch, som har været min Passageer fra Hong-kong til Shang-hae, udviklet sine Anskuelser desangaaende, dog har han aldrig tilstaaet, at det var hans Hensigt at gjöre nogensomhelst Demonstration, endmindre at have Ordre dertil.

Endvidere er den amerikanske Commodore Biddle med sine underhavende Skibe, Columbus, 98 Kanoner, og Vincens, Corvet, gaaet til Japan. Han har aabent omtalt Nödvendigheden af at vise det amerikanske Orlogsflag i et Farvand, hvor amerikanske Hvalfangere opholdt sig i saa stor Mængde. De amerikanske Orlogsmænd have forladt Farvandet ved Chusan for 14 Dage siden. At Frankrig og Amerika ikke handle i Overeensstemmelse, troer jeg udenfor al Tvivl. Herfor borger, om ikke andet, saa dog det Factum, at Admiral Cecile og Commodore Biddle, skjöndt begge ere Commanderende paa den samme Station, dog aldrig have seet eller talt med hinanden. Hvorvidt de handle efter höiere dem tillagte Ordres, tör jeg ingen Mening have om. Jeg skulde imidlertid snarest antage, at disse höie Officerer kun handle i Kraft af den store og udstrakte Fuldmagt, der er dem betroet paa deres langtfraværende Poster.

Under disse Omstændigheder har jeg troet det rigtigt, da Tilfældet förte mig saa nær den mulige Skueplads for höist interessante Begivenheder, ikke at gaae den uændset forbi. Jeg har troet det Pligt, ikke at undlade at vise det danske Flag paa et Sted og paa en Tid, da maaskee höist vigtige nye Handelsforhold skulle skabes, og jeg har derfor besluttet at anlöbe Japan paa min Vei fra Shanghae til Sandwich-Öerne.

Dette kan udföres uden synderligt Tidsspilde for Expeditionen. Et Blik paa Kaartet vil overbevise Deres Majestæt derom, naar dertil allernaadigst erindres, at jeg maa söge saa nordlig, for at undgaae Ost-Passaten og finde de herskende nordvestlige Vinde.

Hvad der derefter vil skee, hvad jeg vil have at foretage, vil naturligviis være aldeles afhængigt af Forholdene. Finder jeg ingen europæisk Orlogsmand der, saa vil den simple Angivelse af min Reises almindelige Formaal, at vise det danske Orlogsflag saa vidt omkring i Jordklodens vigtigste Havne som muligt, være Grund nok for min Ankomst, mit Ophold sandsynligviis blive meget kort og den hele Sag af ingen videre Betydning. Finder jeg Admiral Cecile for Yeddo, da vil en Conference med ham tjene til Rettesnor for mine Handlinger. Muligt vil et europæisk Orlogsflag, som er udenfor alle Rivalitets-Forhold, vaiende paa en let, ikke dybgaaende Fregat, være ham en velkommen saavel moralsk som physisk Tilvæxt i Styrke. Omstændighederne ville forhaabentlig snart vise mig, hvorvidt Samvirken vil være tilraadelig for mig og kunne finde Sted, uden at jeg sætter mig i noget andet Afhængighedsforhold end det, den temporair militaire Commando udkræver. Skulde der falde nogle skarpe Skud, har jeg den Overbeviisning, at Galathea skal staae sin Pröve, og dersom det Resultat vandtes, at europæiske Skibe turde vise sig i japanesiske Havne, da vilde det danske Flag have den uomtvistelige Fordeel — foruden Æren at have været Deeltager i en saadan Expedition — at være i frisk og, som jeg vover at haabe, i en ærefuld Erindring i Landet. I ethvert Tilfælde skal den modneste Overveielse lede mine Skridt.

Den Indvending, som ligger nærmest mod den af mig ovenfor allerunderdanigst udviklede Plan, er at Expeditionen derved muligen kan blive opholdt saa længe, at nogle af de Punkter, som i allerhöieste Instruction af 20de Juni f. A. ere foreskrevne eller paapegede at burde besöges, f. Ex. Sidney i New South Wales, Bay of Islands paa Ny-Zeeland, maae opoffres. Men dette vil kun finde Sted, naar saa höie Interesser som Frihed for det danske Flag til at besöge Japans Havne staae paa Spil, og da forekommer Valget mig ikke tvivlsomt.

Jeg indstiller saaledes denne Sag til Deres Majestæts allerhöieste Underretning og Bedömmelse. Hvormeget eller

hvorlidet der vil blive udrettet, haaber jeg fra Sandwich-Öerne at kunne indberette igjennem det kongelige Admiralitet. Hvorvidt min Handlemaade har vundet Deres Majestæts allerhöieste Billigelse eller Misbilligelse, kan jeg desværre ikke erfare för ved min Hjemkomst. Indtil da skal min Fortröstning være, at min Sag er i en ligesaa mildt dömmende som retfærdig Konges Haand, der vil tilgive en enestaaende, langt fraværende, men stedse tro Tjener, hvis han, idet han styrede Cours for Flagets Ære og Fædrelandets Tarv, seilede sig i Læ af det ham foreskrevne Maal.

Corvetten Galathea, tilankers paa Shang-hae-Floden, den 4de August 1846.

Allerunderdanigst
Steen Bille.

Bilag.*)

„Vi kunne ikke forlade Dr. Winslows Beretning om Capt. Coopers Besög i Yeddo uden et Par Bemærkninger over den japanesiske Regjerings Politik. Fra dette Tidsskrifts Begyndelse have vi grebet enhver Leilighed til at lede den offentlige Opmærksomhed hen paa et af Jordklodens mest interessante Lande, lige rigt paa alle dens forskjellige saavel naturlige som kunstige Frembringelser, med en ligesaa stærk som vindskibelig Befolkning. Vi henholde os til hvad vi i den Anledning have skrevet.“ (Her fölger Anviisning til Citater.)

„Enhver, som vil gjöre sig den Uleilighed at gjennemgaae de her paapegede Paginas, vil sikkert dele vor Mening, at Japan er en af de interessanteste Stater i Asien. Dersom dets Indvaanere vare i Besiddelse af de Kundskaber og Videnskaber, som de kunde nyde Fordelen af, saafremt en venskabelig Forbindelse var dem tilladt med christne Lande, vilde de japanesiske Öer blive i Östen, hvad

---

*) Uddrag af Chinese repository, Aprilheftet 1846.

Storbrittannien er i Vesten. Og hvem vil nægte, at en saadan fri og venskabelig Forbindelse burde tillades. Ikkun en Menneskehader vilde kunne, i en saadan Stilling som den, hvori Capt. Cooper befandt sig, seile hine ulykkelige Skibbrudne uændsede forbi. Den, der kunde forlade sine Medmennesker som et sikkert Rov for Hunger eller Döden i Bölgerne, var uværdig til at kaldes en Christen; han var et Afskum, et Uhyre. Og dog maatte Enhver handle saaledes, dersom han vilde rette sig efter den japanesiske Regjerings Villie. Keiseren vil heller, at hans Undersaatter, som Storme have forslaaet langt ud paa den vilde Sö, skulle omkomme, end tillade, at nogen Fremmed skal besöge hans Lande. Capt. Cooper havde Ret i at sige, at han aldrig vilde kunne taale at see dem hungre eller drukne, men vilde tage dem til sig og föde dem. Han handlede ret, han gjorde kun sin Pligt, da han tog disse stakkels Folk ombord og bragte dem til deres Hjem. Ogsaa „the Morrison“ *) blev afviist, og da den var ubevæbnet, blev der ovenikjöbet skudt paa den; havde Manhattan været ubevæbnet, havde den vel deelt samme Skjæbne. Den japanesiske Regjerings Opförsel var i begge Tilfælde fjendtlig og kan ikke bestaae med sund Fornuft og de Retfærdighedsgrundsætninger, som burde være Basis for internationale Forbindelser. Den Tid er sandsynligviis ikke meget langt borte, da en saadan Opförsel möder sit Svar, og de, der bære sig saaledes ad, ville blive krævede til Regnskab for deres umenneskelige Grusomhed. Det vil sikkert skee, dersom en fransk eller engelsk Admiral skulde ankre paa Yeddo Rhed med en Escadre, og man da ogsaa vilde trække en tredobbelt Linie af Fartöier omkring den og nægte den alt Samqvem med Land. Hvad os angaaer, da see vi ingen Grund, hvorfor Japans Farvande ikke skulle blive besögte af Orlogsmænd fra Vesten, og Venskabs- og Handels-Tractater afsluttede med Keiseren.“

---

*) Et Skib med Missionairerne Gutzlaff og Parker, som i 1839 forsögte en Expedition til Japan.

„Havde de christne Magter for 10 à 20 Aar siden begyndt Underhandlinger med Chineserne paa en passende Maade, da havde den sidste Krigs Udgifter og Afskyeligheder sandsynligviis været undgaaede. Det samme kan anvendes paa Japan. Det vil være rigtigt i Tide at paabegynde ærefulde Underhandlinger og lede dem saaledes, at de kunne forebygge en japanesisk Krig.“

Saaledes altsaa bestemt paa at söge den japanesiske Kyst, satte jeg Cours tværs over det gule Hav for at gaae igjennem v. Diemens Stræde. Dette knap to danske Mile brede Pas er begrændset mod Nord af Sydvest-Spidsen af den store Ö Kiusiu, som udgjör den sydvestlige Deel af Keiserdömmet Japan, og mod Syd af et lille Archipel af temmelig smaa Öer, hvoraf Tanega-Sima og Jacumo-Sima ere de störste. Strædets Retning er altsaa ret Ost og Vest. Nordkysten, som jeg, i Modsætning til de smaa Öer paa Sydsiden, vil kalde det faste Land, har tre mærkelige Punkter, nemlig Cap Tschesme, Pik Hörner og Cap Tschitschagoff. De have alle tre modtaget deres Navne af den navnkundige russiske Verdensomseiler Krusenstern, da han i 1804 foretog sin berömte Expedition til Nangasaki. Cap Tschesme er det vestligste Punkt, Kysten strækker sig herfra OSO. hen til Pik Hörner, et enestaaende, meget höit Bjerg. Lige Östen for dette danner der sig en meget dyb Bugt med et overordentlig smalt Indlöb, og Ost for denne Bugt ligger Cap Tschitschagoff, som er v. Diemens Strædets nordostligste Pynt.

I Krusensterns Kaart, hvorefter det nyere engelske Landkaart saavelsom Siebolts af 1840 ere tegnede — dog begge, men især det sidste med en Deel Rettelser, hvorom mere i det Fölgende — findes Öerne paa Sydsiden af Strædet at bestaae, foruden af de ovennævnte to större Oer, Tanega- og Jacumo-Sima, endvidere af de smaa Öer, beliggende omtrent paa een Linie fra Vest mod Ost: St. Clara, Volcan, Apollo og Julie-Öen samt et Skjær, Serigo kaldet. Krusenstern fortæller (1ste Bind, pag. 340), at da han havde sat Cours fra faste Kysten af Japan for at anduve v. Diemens Stræde,

saae han Land i SV., som var Öen Tanea eller Tanega-Sima, den östligste af de ovennævnte Öer. Han tilföier, at denne Öes virkelige Navn er Jacumo-Sima, hvilket han har erfaret i Nangasaki, at Öen er meget flad og stærkt skovbevoxet o. s. v. Han beretter endvidere, at han i SV. for denne flade Ö Jacumo-Sima saae en stor höi Bjerg-Ö, hvis Navn blev ham af hans japanesiske Tolk opgivet at være Tanega-Sima. Uagtet denne Forklaring har Krusenstern i sit Kaart over dette Farvand kaldt den östligste og flade Ö Tanega- og den SV. derfor liggende höie Ö Jacumo-Sima, og efter dette Kaart ere alle andre blevne tegnede med den samme Forvexling af Navne. Efterat have gjort opmærksom herpaa, skal jeg, for hvad der angaaer min Seilads gjennem v. Diemens-Strædet, beholde de Navne, som findes i Kaartene. — I sydlig Retning for Jacumo-Sima ligge fire, fem andre smaa Öer, hvoraf den sydligste er kaldet „Bungelo-Island“, men de strække sig saa langt sydlig — indtil 30 Miles Afstand — at der ikke kan være Tale om dem, naar der er Spörgsmaal om at beskrive v. Diemens-Strædets Omgrændsning. Derimod ligger der NV. ud fra Cap Tschesme nogle smaa Öer, hvoraf „Meac-Sima“ er den störste, og ret Syd for denne Ö et Par Klipper, som Krusenstern har kaldet Simplegaden. Vestligere end hvad her er omtalt findes intetsomhelst Land aflagt i Krusensterns Kaart, med Undtagelse af et Par smaa Klipper, som han kalder „Asses-cars“, hvilke jeg kommer til at omtale nærmere.

I det franske Overseilingskaart over Farvandet fra Shang-hae til v. Diemens-Strædet, som, skjöndt kun en Skitse, var det bedste, jeg havde ombord, findes antydet i V. t. N. for Öen St. Clara, paa lidt over 10 danske Miles Afstand, et Punkt kaldet „Morrissons rock“. I det engelske Overseilingskaart, som jeg havde til Sammenligning, staaer det slet ikke, og det er aldeles ikke omtalt af Krusenstern i hans Reisebeskrivelse, eller antydet enten i hans Kaart eller i de derefter tegnede Landkaart, jeg havde ombord. Uagtet her altsaa var megen Grund til at antage dette Skjær for et af de mange Vigies, som findes saa ofte i de store

Overseilingskaart ströede omkring paa Jordens Overflade, böd dog just denne Uvished fordoblet Forsigtighed ved Anduvningen af et saa lidet bekjendt Farvand. Selv Horsburgh giver aldeles ingen Oplysning herom; med Undtagelse af en Beskrivelse over Indseilingen til Havnen Nangasaki har han Intet, som kan tjene til Veiledning for Seiladsen i dette Farvand.

Efterat vi den 10de August vare komne fri af det hele chinesiske Archipel, fortsatte vi Coursen Ost og O. t. S. hen med det skjönneste Veir, nordlig og nordvestlig Vind. I Begyndelsen havde vi endeel svær Dynning af NO., men den lagde sig Dagen efter, og vi seilede nu gjennem det gule Hav med det smuleste Vande, 7 à 9 Miles Fart. Jeg lod lodde hver Vagt, og satte saaledes en Linie Lodskud tværs over dette Farvand, som jævnt tiltoge fra Chinas Kyst, hvor vi havde 27 à 30 Fv., til over imod v. Diemens-Strædet, hvor vi ikke fandt Bund med 60 og senere med 90 Fv. Der, hvor vi havde 27 à 30 Fv., giver det franske Kaart 40 à 50 Fv.; senere findes ingen Dybde antydet.

I mine Instructioner var det anbefalet, hvad den beskuende Meteorologi angik, at være særdeles opmærksom paa Stjerneskud mellem den 9de og 13de August. Som en Fölge heraf vare vi i disse Aftener mere paa vor Post end nogensinde ved Observation af dette Phænomen. Den 10de August om Aftenen observeredes endeel Meteorer, hvorom den physiske Journal udtaler sig saaledes under 11te August:

„Igaar Aftes observeredes flere Stjerneskud. Et af disse var ualmindelig smukt: det lignede den brillanteste Raket med en lysende Hale, gik i horizontal Retning fra Ost mod Vest i en Höide af omtrent 35° over Horizonten og forekom os at være Jorden betydelig nærmere end almindelige Stjerneskud. Veiret var klart.“

Den 11te om Aftenen Kl. 8 stode vi efter Bestikket 11 Mile ret Vest for den formodede Morrissons rock. Kl. 12, da vi vare löbne 6 Mile ind paa den, lod jeg dreie til Vinden og holde med smaa Slag, 3 Mile over hver Boug, til Dagens Frembrud. Saasnart det blev Dag, saae vi en heel

Klump af Klippeöer ligge foran os. I NO. t. O. havde vi en större Ö, omgivet af nogle mindre, paa omtrent $3\frac{1}{2}$ à 4 Miles Afstand. I SO. t. S. havde vi to andre paa 5 à $5\frac{1}{2}$ Miles Frastand. Endelig havde vi i Ost en temmelig höi og stor Ö, som vi antoge at staae 10 à 12 Mile fra os. Her var altsaa Syn for Sagen, at den antydede Morrissons Klippe existerede, om endog mulig dens Beliggenhed i det franske Kaart var mindre nöiagtig. Jeg holdt Cours for at gaae Nord om denne Ö, som var temmelig höi og havde en mærkelig Pik paa NO.-Spidsen, men da jeg, ved at seile ind paa den, fandt at Strömmen satte haardt Syd i, og jeg, altsom jeg kom nærmere, saae det bryde rundt om i Farvandet omkring den, vendte jeg ud efter, deels for at faae Höide, deels for at vinde lidt Tid til i Ro at betragte det lille ukjendte Archipel, der havde udfoldet sig for os.

Efter en Times Forlöb vendte jeg atter NO. hen og kunde nu lægge den störste Ö forover. Under denne Seilads fik vi snart efter Kjending af höit, sammenhængende Land i Ost, strækkende sig OSO. hen. Det var meget langt borte og kunde ikke være andet end Fastlandet af Japan fra Cap Tschesme og Ost efter. Paa samme Tid fik vi Sigte af en stor, höi Ö i NNO. Dette maatte være Krusensterns „Meac-Sima". Herom kunde ingen Tvivl være. Hiin samvittighedsfulde Forfatter beskriver denne Öes Stilling mod Cap Tschesme altfor nöiagtigt, til at den ikke skulde være paalidelig, og den fremstillede sig for os just saaledes beliggende. Jeg blev herved bestyrket i min Gisning, at den höie Ö, vi havde seet i Ost, var St. Clara, men de to mindre Öer i SO. t. S. vare os ubekjendte, og intet tilsvarende Punkt fandt jeg i Kaartet eller i Krusensterns Beskrivelse. Ved at löbe Nord om Morrissons rock saae vi nu en mindre Klippe-Ö glide ud fra den större, ladende et Löb i nordlig og sydlig Retning aabent imellem dem, omtrent 1 Qvmiil bredt; men det saae ud til at bryde overalt derinde, og mange enkeltstaaende Pyramider ragede frem af Vandet rundt omkring Öerne. Der blev taget Landtoninger af disse Öer og Höiderne maalte ved Vinkler, ifölge hvilke vi, i Forbindelse med Afstanden fra Land, som vi nöiagtig

bestemte ved udseilede Distancer, beregnede det höieste Puncts Höide over Vandspeilet til 1200 Fod. Vi loddede flere Gange, men skjöndt kun $\frac{1}{2}$ dansk Miil af Land, fandt vi ingen Bund paa 100 Fv. Strömmen satte os haardt Syd i. Vi bleve under denne Seilads fra Kl. 5 Formiddag til Kl. 8 40′, altsaa paa lidt mindre end 4 Timer, forsatte 2 Mile SSO. hen. Ifölge Krusenstern skal i v. Diemens-Strædet Ebben sætte fra NO. mod SV. og Vest hen, Floden komme fra SV. og sætte östlig og NO. hen. Han angiver Höivandstid til 9 Timer med Ny- og Fuldmaane. I saa Fald skulde Ebben löbe ind i Strædet og paa Kysten af Japan fra Kl. 12 Midnat til Kl. 6 Formiddag, og derefter Floden i modsat Retning. Men da jeg ingen Havnetid kjendte for det Sted, vi nu vare paa, omtrent 15 Mile vestligere end det Punct, for hvilket Krusenstern angiver Havnetiden, tör jeg ingen Slutning gjöre om den Strömsætning, vi vare Gjenstand for, foraarsagedes alene ved Ebbe og Flod, eller maaskee ved en af disse i Forbindelse med en constant Strömsætning langs Japans Kyst, Nord fra Syd efter.

Krusenstern beretter endvidere, at Syd for Meak-Simas SV.-Pynt laae to smaa Klipper i SV. og NO. Retning fra hinanden, som han har kaldt Simplegaden. Han angiver deres Brede og Længde, og han har seilet imellem dem og Meac-Simas SV.-Pynt. Dette sidste Punct blev af os under denne Seilads, deels ved Observationer, deels ved Vinkelmaaling, paa det nöieste bestemt, og vi havde den Tilfredsstillelse, at vore Observationer gave samme Resultat som Krusensterns. Men uagtet vi saae adskillige mindre Klipper liggende sydlig for denne Pynt, kunde vi dog ikke ret faae dem til at passe med den Plads, som Krusenstern anviser de Smaaöer, han kalder Simplegaden. Vi fik saaledes i ONO., 4 Ml. Afstand fra Morrissons rock, en lille isoleret rundformet Klippe; $1\frac{3}{4}$ Ml. fra denne i O. $\frac{1}{2}$ N. laae en anden ganske spids, hvid Klippe, og S. $\frac{1}{4}$ V. for denne sidste igjen, 1 Ml. Afstand, en tredie af lignende Udseende*). Denne sidste passerede vi paa $\frac{1}{4}$ Miils Afstand. Den var ganske hvid og stærkt bedækket med Fugleskarn. At disse tre

*) Disse tre Klipper ere i det vedhæftede Kaart betegnede a-b-c.

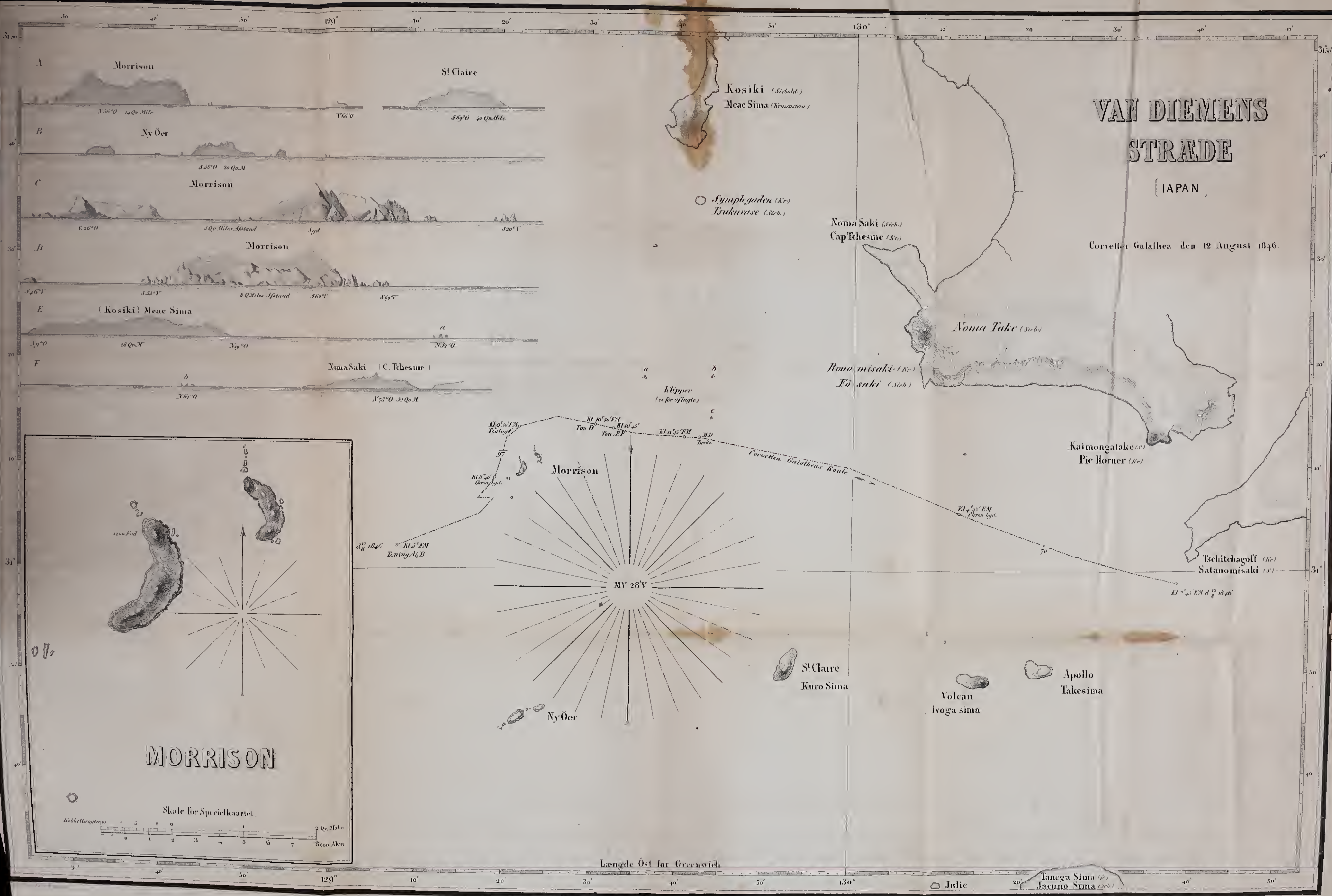
Klipper, som alle findes aflagte i det vedföiede Kaart, ikke kunde være Simplegaden, var klart alene deraf, at man umulig kan være passeret Nord for dem, uden at have seet Morrissons rock, hvilken Krusenstern slet ikke omtaler. Desuden ligge disse tre Klipper 22 Qml. Syd for Meak-Simas SV.-Pynt, medens Krusenstern forklarer, at Afstanden kun er 6 Qml. imellem denne Pynt og de af ham sete Klippeöer. Men vi vare ikke nordlig nok i Farvandet, og desuden gik vi for hurtig forbi, til at vi bestemt kunde udgjöre Landet oppe under Meac-Sima, og det er rimeligt, at vi dog have seet Simplegaden, uden bestemt at gjöre den ud. Hvor usikkert det hele Archipels Geographi endnu er, kan sluttes deraf, at Siebolt, som vel er en af de Faa, der har kunnet give nöiagtigere Oplysninger om Japan, i sit Kaart, udgivet 1840 over dette Rige og tilegnet Admiral Krusenstern af Höiagtelse for denne berömte Reisende, har kaldt den Ö, som Krusenstern i sit Kaart kalder Meac-Sima, „Kosudi", og derimod lægger han en anden Ögruppe 20 Mile VNV. fra Cap Tschesme under Navn af „Meac-Sima." At denne Ögruppe existerer, synes iövrigt ganske afgjort, thi Siebolt giver en Landtoning deraf, og viser paa den et Par Klipper, „Asses ears" kaldte. Disse har ogsaa Krusenstern seet, og de findes, som ovenfor antydet, i hans Kaart nöiagtigt aflagte paa samme Afstand og i samme Retning fra Cap Tschesme, som Siebolt har lagt dem.

Der tör ikke med Billighed fordres af Galatheas Expedition nogen nöiere Berigtigelse eller Bestemmelse af dette Farvand med omgrændsende Öers Beliggenhed og Udseende. Uagtet det var mig klart, at her manglede adskilligt, deels i det kjendte Lands Beliggenhed, deels i Aflægningen af hidtil ukjendt, eller idetmindste upaaagtet Land, turde jeg dog ikke indlade mig derpaa. Hertil vilde være medgaaet langt mere Tid end den, jeg havde at raade over. Opmaaling af fremmede Farvande var jo ikke min Bestemmelse. Imidlertid nærer jeg det Haab, at vor Seilads gjennem dette Farvand ikke skal have været aldeles frugteslös, og at det vedhæftede Kaart, af hvilket Originalen findes i det kongelige Sökaart-Archiv, skal bidrage noget til at kaste et vei-

ledende Lys over et hidtil meget lidet kjendt Punct af Jordkloden. Jeg mener, det maa bevise:

1) Morrissons rock's upaatvivlelige Tilværelse, og dens Beliggenhed omtrent 13′ nordligere end den i det franske Kaart er angivet;
2) dette lille Archipels Udseende med de smaa omliggende Klippeöer saavel NO. som Syd for den störste;
3) de to större Öers Beliggenhed i ret Syd, 6 Ml. Afstand fra Morrisson, og
4) de tre smaa Klippers Beliggenhed i ONO., 4 à 5 Miils Afstand, — hvilke tvende Grupper begge synes hidtil at have været ukjendte.

Fortjenesten heraf, den være nu stor eller liden, tör jeg tilkjende Galatheas Expedition, og in specie vor utrættelige Hydrograph Captlt. Rothe. Men idet jeg tilegner denne Fortjeneste dem den tilkommmer, maa jeg udtrykkelig forvare mig imod, at jeg skulde gjöre Fordring paa at have gjort nogen ny Opdagelse. Allerede den Ting, at disse Öer staae angivne i et Kaart under et bestemt Navn, beviser, at de have været sete för. Desuden, ihvorvel Farten gjennem van Diemens-Strædet ikke er meget almindelig, gaaer der dog jevnlig Skibe derigjennem, — mange flere ville komme der, thi det er den brede slagne Landevei mellem China og Californien. Hollænderne maae aarlig i deres Fart paa Nangasaki passere tæt herforbi, og det er umuligt at anduve v. Diemens-Strædet Vester fra, uden at see disse Öer. Men den store Mængde Skibe, især Handelsskibe, seile uden at give sig af med at gjöre Antegnelser, anstille ikke flere Observationer, end höist nödvendigt for deres Seiladses Sikkerhed, og de Allerfærreste indlade sig paa ved deres Hjemkomst at offentliggjöre hvad de have seet. Desuden kan det nok hænde, at Hollænderne, som vel have de bedste Kaart over disse Farvande, holde dem skjulte for Verdens Öine. Iövrigt vil det neppe feile, at vi — maaskee allerede nu, da jeg nedskriver disse Linier — ere i Besiddelse af værdifulde Oplysninger om de japanesiske Kyster, idet saavel engelske som franske Navigateurer i de senere Aar have være stærkt beskjæftigede i denne Retning.

VAN DIEMENS
STRÆDE
[IAPAN]
Corvetten Galathea den 12 August 1846.
Morrison
St Claire
Ny Öer
(Kosiki) Meac Sima
Noma Saki (C. Tchesme)
Kosiki (Siebold)
Meac Sima (Krusenstern)
Symplegaden (Kr)
Tsukurase (Sieb.)
Noma Saki (Sieb.)
Cap Tchesme (Kr.)
Noma Take (Sieb.)
Rono misaki (Kr.)
Fö saki (Sieb.)
Klipper
Kaimongatake
Pic Horner (Kr)
Corvetten Galatheas Route
MV 28 V
Tschitchagoff (Kr)
Satanomisaki
St Claire
Kuro Sima
Volcan
Ivoga sima
Apollo
Takesima
Ny Öer
MORRISON
Skale for Specielkaartet.
Længde Öst for Greenwich
Julie
Tanega Sima
Jacuno Sima
129°
130°
31°

De tre smaa Klipper i ONO. for Morrisson bleve af mig kaldte „Niddingen“, de to Syd for samme kaldte jeg „Anholt“ og „Læsö“. Men dette var mere en Spög, eller allerhöiest for at have et Navn at kalde dem ved ombord mellem os, end i Alvor, og jeg har vel vogtet mig for at vedhefte dem disse Navne i det medfölgende Kaart. Intet har mere bidraget til Forvirring i Begreberne om Öers og Grundes Beliggenhed, end den Lyst til at give Navne, som har gjort sig gjældende hos de forskjellige Navigateurer. Mange Punkter have saaledes faaet tre, fire Navne og ere derved blevne aflagte tre, fire Gange i det samme Farvand som ligesaamange forskjellige Öer. Mulig har mine smaa Klippe-Öer ved Indseilingen til v. Diemens-Stræde allerede et Navn i Forveien, mulig have de faaet flere siden, — jeg vil ikke bidrage til at gjöre Forvirringen större; Öerne skulle for mig blive navnlöse.

Jeg antager, at Skibe, kommende Vester fra for at söge v. Diemens-Stræde, bör söge Syd om Morrissons-Öerne. Farvandet mellem disse og de to Öer ret Syd for dem er 6 Mile bredt og sandsynligviis ganske reent. Jeg tör ikke sige det Samme om Veien Nord om Morrissons-Öerne. De mange Klippespidser, vi saae tæt ved dem, og de tre ovenomtalte Skjær i ONO. fra dem lade med Rimelighed formode, at der kan være flere endnu, og det kunde vel hænde, at Strömmen ogsaa kunde sætte Nord efter og altsaa op imellem ukjendte Farer. Naar man, efter at være Morrissons-Öerne passeret, sætter Cours for at gaae Nord om St. Clara, vil man faae Cap Tschitschagoff og Pic Hörner i Sigte og da have aldeles reent og aabent Farvand.

Efter Krusensterns Beskrivelse kan Nordvallen af Strædet passeres paa meget nær Afstand. Han fortæller, at han gik denne Kyst saa nær, at han havde Leilighed til paa det nöieste at skjelne alle Gjenstande i Land, og han er i vedvarende Beundring over den höie Grad af Cultur og naturlig Skjönhed, som Landet bærer Vidne om. Jeg sögte ogsaa op under Kysten, men da Strömmen stadig skar os ud derfra, og jeg desuden meget gjerne vilde være Strædet igjennem för Natten, turde jeg ikke spilde Tiden med

afvigende Courser. Efter at være de tre smaa Klipper passeret, var Coursen OSO. for Cap Tschitschagoff. Paa denne Seilads fik vi lidt efter lidt Kjending af Volcanic-, Apollo-, Julie-Öen og Jacumo-Sima mod Syd, Pic Hörner og Cap Tschitschagoff mod Nord. Volcanic-Öen var meget kjendelig paa sin klöftede Kratertop, der var indhyllet i Rög. Jacumo-Sima (den japanesiske Tanega) er meget höi og bjergig. Kl. 12 Middag var observeret N. Brede 31° 12¾', observeret Grw. Ost-Længde 129° 42'. Herfra peiledes Morrisson-Islands NO.-Pic i S. 82° V., St. Clara i S. 22° Ost. Compassets Misvisning 0° 28' nordvestlig. Vi havde i det Öieblik de nærmeste og sydostlige af de smaa ovenomtalte Klipper i NO. t. N., 2¼ Qml. Afstand. Kl. 6 Eftermiddag vare vi tværs af Pic Hörner. Det er et meget höit, ganske enestaaende, regelmæssig kegleformet Bjerg, der staaer tæt ned til Stranden og er bedækket med en yppig Vegetation. Dets Dannelse mindede mig meget om den store Pyramide ved Cairo, kun er Pic Hörner höiere. Umiddelbar Ost for dette Bjerg danner Landet en dyb Bugt, efter Krusensterns Kaart ikke mindre end 8 Mile dyb, i hvis Inderste ligger en temmelig stor, næsten cirkelrund Ö og en By ved Navn Kagosima. Fra Pic Hörner ligger Cap Tschitschagoff i SO., 14 Qml. Afstand. Denne Vei tilbagelagde vi til Kl. 8 Aften, da vi vare tværs af dette Forbjerg. Den flade, skovbevoxede Ö Tanega-Sima (Japanesernes Jacumo) blev seet fra Toppen mod Solnedgang og skimtedes ogsaa fra Dækket just i Skumringen. Ifölge Krusenstern er den saa flad, at man seer Træerne over Vandspeilet, för man har nogen anden Kjending af Landet.

Krusenstern omtaler den store Mængde Fartöier, som han saae under Kysten af Japan. Med Undtagelse af nogle Fiskerbaade under Morrissons-Öerne og nogle faa Junker paa Kysten mellem Pic Hörner og Cap Tschesme saae vi slet ingen Seilere. Om Natten bleve vi nogle enkelte Blus vaer paa Kysten ved Cap Tschitschagoff, men langtfra den Mængde, som Krusenstern omtaler; men jeg maa da tilföie, at vi fjernede os fra Landet ret Ost i med 5 à 6 Miles Fart.

Den 13de August ved Solopgang saae vi Landet af japanesiske Kyst fra Cap Tschitschagoff og NO. efter, men meget langt borte; og det varede ikke længe, för det var indhyllet i Dunster og forsvandt for vort Öie. Hele Dagen havde vi vestlig Vind og overordentlig skjönt Veir. Men Kulingen aftog og vor Fart sank med den fra 6 til 1 Miil i Vagten. Mod Aften tyknede Horizonten til, Solen gik ned i Banker, og næste Morgen havde vi tyk Luft og östlig Vind. Dette var ubehageligt, men ikke uventet. Fra det Öieblik, vi havde forladt det gule Hav og vare komne Nord for den 30te Bredegrads Parallel, maatte vi antage os at være udenfor Monsonernes Regioner, og være beredte paa at kæmpe med alle de variable Vindes Gjenvordigheder. Forinden jeg tager fat paa Beskrivelsen af den lange Seilads, der forestod os over det 1200 Mile brede Farvand fra Japan-Kysten til det hawaiiske Archipel, troer jeg det ikke uinteressant, idetmindste for den sömandskyndige Deel af mine Læsere, her at give et Uddrag af Expeditionens physiske Journal, indeholdende en sammentrængt Fremstilling af hvorledes vi havde fundet de forskjellige Monsoner i de forskjellige Farvande, vi havde gjennemseilet, samt nogle derpaa stöttede Slutninger:

„1845 4de October paa 4° Syd-Brede, 90° Længde Ost for Greenwich, gik Vinden vestlig og sydvestlig efter nogle Timers Stille. Indtil da havde SO.-Monsonen eller Passaten — som vel tör regnes for den samme — (see Horsburgh Introduction IV.) blæst stadig. Denne SV.-Vind havde alle Kjendemærker paa at være den endnu herskende SV.-Monsoon: den gav os Regn, Byger, afvexlende Löit og stiv Kuling. Under Ceylon to Dages Stille og NV.-Brise.

Ved vor Ankomst til Tranqvebar den 12te October havdes den Dag stiv Kuling af SSO. Man sagde os her, saavelsom i Madras, at den nordlige Vind havde blæst for et Par Dage i de förste Dage af October, men at SV.-Vinden havde taget fat igjen. Den holdt os stadig under vort Ophold paa Coromandel-Kysten.

Den 22de October gik fra Madras, styrende for Hoogly-Floden. Den 24de paa 15 à 16° N.Brede, 85 à 86° Længde

Ost for Greenwich, slap SV.-Monsonen os. Vinden gik först nordvestlig, derefter nordlig og nordostlig med labert, stille og meget smukt Veir, samt smult Vande. Dette var Begyndelsen af NO.-Monsonen, som bragte os den 3die November Hoogly-Floden ind. Ved vor Ankomst her erfarede vi, at Monsonskiftet havde fundet Sted medio October.

Forsaavidt som Hensyn kan tages til Vindens Retning paa en Flod, der slynger sig i dybe Bugter gjennem Landet, og hvor stærk Ebbe og Flod hersker, vil det af den meteorologiske Journal sees, at Vinden, under vort Ophold ved Calcutta, fra 5te November til 24de December, var stadig nordlig. Kun havde vi den 16de og 17de Decbr. meget stiv Kuling af SO. med svære Regnbyger. I de samme Dage, den 15de, 16de, 17de og 18de December, blæste det meget haardt midtveis i bengalske Bugten af Ost og OSO., variabel til SO. Dampskibet Ganges og Transportskibet Christine vare paa deres Reise respective til Penang og Nicobarerne og lede endeel derved især i Tab af Tid. Horsburgh omtaler (Pag. 644, 1ste Deel) Storme, hvormed NO.-Monsonen skulde begynde, og som kunne ventes mellem 10de October og 10de December, men de skulle, efter hans Angivelse, være nordvestlige i den nordlige, og sydvestlige i den sydlige Deel af Bugten. Men erfarne Sömænd have forsikkret mig, at saadanne östlige og sydostlige Storme ere almindelige i December Maaned, og i Calcutta var det antaget som afgjort, at det ellers herskende meget smukke Veir skulde afbrydes senest kort för Juul med Storm og Regn af östlige og sydostlige Vinde for et Par Dage.

Den 27de December forlod Hoogly-Floden, havde et Par Dages Stille, men saasnart vi vare udenfor Landets Indflydelse, tog NO.-Monsonen fat, som holdt os uden Afbrydelse Januar og Februar. I Begyndelsen havde vi endeel Regn, senere meget smukt Veir.

Under vor Seilads fra Nicobarerne til Penang — 25de Febr. til 8de Marts — var NO.-Vind herskende med Labert og Stille. Ogsaa under Opholdet ved Penang — 8de til 22de Marts — var NO.-Vinden herskende, dog sporedes Indflydelsen af det omliggende höie Land, samt af Strömskiftningen, som ofte bragte Vindforandring med sig.

I Malacca-Strædet havde vi variable Vinde (Horsburgh Introd. IV.), dog mest vestlige. Under Opholdet ved Sincapore — 28de Marts til 9de April — havde variable Vinde, meget Stille og megen Regn.

Paa Reisen gjennem Rhio- og Banca-Strædet havde vi mest nordlige og nordvestlige Vinde, dog stundom variable til vestlige og sydvestlige, samt Stille. Efter hollandske Söofficerers Mening, som vare meget kjendte i disse Farvande, skulle disse nordlige og nordvestlige Vinde være den NV.-Monsoon, som hersker Syd for Æqvator fra October til April (Horsburgh Introdt. IV.), og som efter deres Mening vilde holde hele April Maaned ud.

Under Opholdet paa Batavia Rhed — 22de April til 12te Mai — havde regelmæssig Land- og Söbrise, nordlig og NO. om Dagen, SO., sydlig og SV. om Natten.

Den 12te Mai lettede fra Batavia, gik igjennem Mackelfields-Strædet imellem Anambas- og Natunhas-Archipelerne og ankom til Manila 4de Juni. Den sydostlige Monsoon, som jeg i de förste Dage ventede, saavelsom den sydvestlige, som jeg antog skulde blæse Nord for Æqvator, nu vi vare midt i Mai, havde vi paa denne Seilads lidet eller intet af. SO.-Monsonen blæste svagt de to förste Dage, men SV.-Monsonen var snart nordvestlig, snart sydostlig.

Fra 28de Mai til 1ste Juni havde vi stadig östlig og sydostlig Vind, Labert med Regnbyger.

Den 1ste Juni kom Vinden NV. og gik vestlig til VSV., men det var stedse, som om vi seilede os ud af den: efter faa Timers Forlöb döde den af. Den 4de Juni kom vi til Ankers paa Manila Rhed, og samme Aften blæste det stivt af SV.

Ved vor Afreise fra Manila den 10de Juni havde vi 4 Dage saagodt som aldeles Stille, derefter fik vi sydlig og sydostlig Vind, som bragte os til Chinas Kyst. Vi löb ind til Macao med en frisk SSV., som blæste i to Dage.

Under Opholdet i det chinesiske Archipel Syd for Canton, samt paa Canton-Floden — 22de Juni til 15de Juli — var Vinden stadig SO., östlig, ja ONO. og NO. Den 29de Juni blæste det en Ty-foon i Söen. I Hong-kong Havn var ualmindelig svær Dynning fra Ost, og den 28de og 29de

havdes stiv Kuling af O. og SO. med svær Regn. Den 30te, da jeg gik fra Hong-kong til Canton, havdes svær Grundsö i Archipelet og stiv Kuling af SO.

Paa Reisen fra Hong-kong til Amoy og derfra til Chusan og Shang-hae — 15de Juli til 1ste August — havde vi i de förste Dage NO. og Stille, derefter stadig SO.-Vind med smukt Veir og frisk Brise. Den 24de Juli om Aftenen og Natten nogle Timers haardt Veir med Udsigt til Ty-foon. Den 8de August forlode Shang-hae, havde NO. Vind, som bragte os til Söes, og fik derefter NV., som stod stadig under vor Seilads over det gule Hav og gjennem v. Diemens-Strædet.

Hvad vi saaledes have erfaret angaaende SV.-Monsonen i chinesiske Sö, stemmer temmelig med Horsburgh (2det Bind pag. 287), hvor han siger, at lette, variable Vinde ere herskende i Mai, at sydostlige Vinde ofte blæse i flere Dage, ligesom at denne Vind ofte blæser i begge Monsoner, at i Formosa-Canalen ofte mödes nordostlige Vinde i Juni, Juli og August, og at paa Sydkysten af China Vinden ofte er sydlig og SSO. Men naar han siger, at Sydvest-Monsonen er stivest og mindst underkastet Variabilitet i Juni, Juli og August, da kan dette mulig være Tilfældet i den sydlige Deel af chinesiske Sö, men det stemmer ikke med vor Erfaring paa Chinas Kyst.

Af ovenstaaende Sammendrag af vor Erfaring slutter jeg:

1) at NO.-Monsonen sætter ind tidligere i den nordlige Deel af bengalske Bugt end i den sydlige;
2) at Octb. Maaned ikke altid giver ondt Veir, men endog kan före meget smukt Veir med sig paa Coromandel-Kysten;
3) at det stormende Veir, som sædvanlig indtræffer i Begyndelsen af NO.-Monsonen, kan finde Sted saa sildig som mod Slutningen af December, og kan blæse af SO. og östlig;
4) at i Farvandet Ost for Malacca-Strædet og Sumatra bör Maanederne April og Mai regnes udenfor de regelmæssige Monsoner, som givende variable Vinde;
5) at SV.-Monsonens Periode giver meget hyppig sydostlige, östlige og nordostlige Vinde paa Kysten af China,

saavel paa de sydlige som östlige Kyster, og at SV. derimod er den sjeldneste Vind i Juni og Juli Maaned."

For at naae min Hensigt at anduve Yeddo Bugten, maatte jeg holde mig under den japanesiske Kyst. Til denne Seilads var jeg imidlertid kun maadelig forsynet med Special-Kaart. Det eneste, jeg havde, var det, som findes i Atlasset til Krusensterns Reisebeskrivelse, thi Alt hvad jeg i denne Retning kunde opdrive i China, var et maadeligt engelsk Landkaart over Japan. Krusenstern er en saa paalidelig Forfatter, at man tör stole paa Alt, hvad han selv har seet og observeret; men i hans Reisebeskrivelse fortæller han os, at det förste Punkt, han saae af Japans Kyster, kommende ostfra, var Cap Tosa, Sydspidsen af Öen Sikokf, og derfra seilede han Vest hen mod v. Diemens-Stræde. Der var altsaa ikke nogen Sikkerhed for mig at hente i Krusensterns egne Observationer for den hele Deel af Landet Ost for Cap Tosa og til Yeddo, og jeg fik ogsaa Grund til at antage, at der finder adskillige Unöiagtigheder Sted i Aflægningen af denne Kyst. Den förste, jeg skal omtale, er den, at Cap Tosa, som i Krusensterns Reisebeskrivelse ifölge nöiagtige Observationer angives at ligge paa 32° 38′ 50″ N.Brede, er i Kaartet aflagt paa 32° 28′, altsaa 11′ for sydlig. Det samme Forbjerg er i det föromtalte nye Kaart fra 1840 af Siebold kaldet „Asi surino misaki", og er aflagt paa 32° 45′ N.Brede, altsaa endnu 6′ nordligere. Jeg havde derfor Grund til at antage, at Kysten var aflagt for sydlig i det Hele taget.

Hele Dagen den 14de holdt vi det krydsende med stiv Kuling af östlig Vind, tyk Luft, Regn af og til. Barometret faldt og Söen begyndte at reise sig. Ifölge den Plads, vore Brede- og Længde-Observationer gave os, satte Strömmen NO. hen langs Landet. Vi stode 14′ Nord og 8′ i Længde Ost for Bestikket. Om Aftenen, da vi efter Bestikket ikke skulde staae mere end 22′ fra Land, vendte jeg ud efter for Natten, liggende bi for smaa Seil.

Næste Morgen den 15de paa Dagvagten fandt Forre-Mersseil skjöret, saaledes at et andet maatte underslaaes. Vi begyndte at mærke, at vort Gods var over et Aar gammelt; der forefaldt stadig smaa Havarier paa Seil og lö-

bende Gods. Da Veiret syntes noget bedaget og Vinden halede sig sydostlig, vendte jeg ONO. over, men op ad Dagen gik Vinden atter östlig og gav os stiv Kuling og svær Regn. Vi fik ingensomhelst Observation. Mod Aften vendte jeg atter ud efter. Vinden var nu heelt nordostlig, laae bi for trerebede Mersseil og Stormstagseil; imellem Bygerne var det næsten stille med svær Regn. Det var det förste vedholdende onde Veir, vi havde prövet, siden vi gik omkring Cap; — det kom os ganske uvant for. Dertil var det koldt og fugtigt, saa vi maatte til at hylle os ind i tykke Klæder.

Söndag den 16de gav Observationen os vor paaværende Plads 40′ Nord og 39′ i Længde Ost for Bestikket. Vi vare altsaa satte NO. t. O. hen omtrent 15 Mile i to Etmaal eller med 5—6 Qml. Fart i Vagten. Jeg vedblev at staae NNO. over med stiv Kuling og overtrukken Luft. Om Eftermiddagen gav en Længde-Observation os atter 39′ Ost for Bestikket; siden i Morges Kl. 9 skulde vi være satte med 4 Miles Fart NO. hen. Dette antog jeg vel for at være for meget, men da denne Plads kun satte mig 5 Mile af nærmeste Land, besluttede jeg at vende ud efter for Natten. Vi forsögte at lodde, men fandt ingen Bund paa 100 Fv. Om Natten havde vi atter stiv Kuling, Regn og svær Sö. Kl. 2 næste Morgen vendte vi Nord over og stode nu, da Veiret bedagede, og Luften klarede af, med Force af Seil ind mod Land, da det var mit Önske, endelig engang at faae det at see.

Kl. 6 Formiddag saae vi Land ret forud og to à tre Streger til begge Sider; det var höit og bjergigt, meget afvexlende i sine Former, men dog uden noget særdeles mærkeligt fremtrædende Punkt. Kl. $8\frac{1}{2}$ Formiddag var observeret Længde 137° 23′ Ost for Greenwich, hvilket var 21′ Ost for Bestikket. Kl. 12 Middag var observeret Brede 34° 7′. Dersom jeg beregnede Længden efter den i Morges gjorte Observation, uden at tage Hensyn paa, hvad Strömmen kunde formodes at have forsat os ostefter i de fire Timer, som vare forlöbne siden Observationen toges, saa vilde den blive 137° 24′ Ost for Grw. Men denne Plads

satte os i Krusensterns Kaart meget nærmere Land, end vi virkelig vare. Enten maatte altsaa Strömmen endnu i de sidstforlöbne fire Timer have kjört os Ost i, eller Kaartet var urigtigt. Antagende at Strömmen havde kjört os med samme Fart, nemlig 2½ Miil i Vagten Ost i, saa stode vi Kl. 12 paa 137° 33′ Ost Lgd. Denne Plads var ikke urimelig, forudsat at Krusensterns Kaart var rigtigt. Vi toge nogle Peilinger af et Par Punkter i Land, som vi udgjorde til

Cap Sima	i N. 82° V.
Öen Moukasi	i N. 56° V.
Pynten Yrako-saki	i N. 25° V.

Men en saa voldsom Strömsætning af 61′ i Længde Ost for Bestikket i 24 Timer var mig mistænkelig. Det forekom mig, at saa nær oppe under Land maatte Ebbe og Flod have sin Indvirkning. Allerede ved Længde-Observation om Eftermiddagen stode vi 11′ Vest for Bestikket, hvilket atter blev en umulig Plads efter Krusensterns Kaart, og de fölgende Dages Erfaring godtgjorde noksom, at Strömmen her oppe under Kysten satte Vest efter. Dette bestyrkede mig i den Overbeviisning, som jeg var kommen til, at hele Kysten paa dette Strög er af Krusenstern aflagt omtrent 20′ for östlig og 10′ for sydlig. Vi have alt seet, at Cap Tosa har en saadan feil Beliggenhed i Brede. Ved at sammenligne Krusensterns og Siebolds nye Kaart, vil det sees at Pynten Yrako-saki, nordfor Cap Sima, hos den Förste ligger paa 137° 22′, hos den Sidste paa 136° 55′ Ost Grw. Længde, altsaa en Forskjel af 27′ imellem disse to Forfattere. Vi fandt den at ligge paa 137° 7′ Ost Lgd., altsaa 15′ vestligere end Krusenstern.

Jeg vedblev at staae ind mod Landet til Kl. 3½ Eftermiddag, da vi vare paa 18 Fv. Vand og kun 1 à 1½ Miil e. G. fra Kysten. Saae ingen Fartöier og ingen Tegn til Beboelse. Gjorde et Slag udefter og atter indefter til Kl. 7 Eftermiddag, fik saa Stille og derefter NV. Vind, med hvilken jeg satte Cours Ost hen. Dybderne tiltoge og aftoge meget brat, altsom vi fjernede eller nærmede os Kysten. Strax efter at vi vare vendte Kl. 3½ Eftermiddag paa 18 Fv.

Vand, fik vi 30 og senere 70 Favne. Kl. 12 Midnat havde vi 65 Fv. Bunden var stedse mörk, graat Sand med smaa Stene. Löb med 2 à 3 Miles Fart Ost hen, ja et Öieblik endog med 4 Miles Fart, men mod Dagen löiede det af, og Kl. 6 Formiddag laae vi i Stille og havde ingen Skibsmagt hele Dagen igjennem.

Den 18de Formiddag gav Chron.-Obsv. 137° 39′ Ost-Længde. Vi havde siden sidste Observation den 17de Eftermiddag, som gav 137° 17′, seilet 29 Qml. hen, hvilket skulde givet os en Længdeforandring af 34½′. Her var altsaa atter en Strömsætning af 12′ Vest hen.

Den 18de om Eftermiddagen fik vi atter NO.-Vind med stiv Kuling, Taage og Regn. Vendte OSO. over, löb med Force af Seil ud efter til Kl. 12, vendte saa for smaa Seil NO. over, da Vinden imidlertid havde halet sig sydligere. Den 19de om Formiddagen fik vi i en Klaring Sigte af Volcanic-Island i Ost. Det var en meget höi Ö, men det tyknede strax efter til med svær Regn, saa at vi ingen sikker Kjending fik af den. Paa samme Tid gav obs. Lgd. os 21′ Vest for Bestikket. Da jeg ikke kunde gisse mig mere end 3 til 4 Mile fra dette Land, maatte jeg, ifölge vore Observationer, antage den at være aflagt 19′ for östlig i Krusensterns Kaart. Heri er den nemlig aflagt paa

	139° 33′ Ost Grw. Lgd.,
vor observ. Lgd. 138° 57′ + 17′,	
som vi gissede den at ligge Ost for os :	139° 14′ — —
Öen altsaa for östlig aflagt :	0° 19′ Ost Grw. Lgd.

Min ovenantydede Formodning, at hele Landet i Krusensterns Kaart er aflagt omtrent ⅓ Grad for östlig, fik herved ny Bestyrkelse. Jeg maa imidlertid hertil bemærke, at i hiint Kaart er Broken-Island og Volcanic-Island aflagt paa samme Meridian, hvilket vi ogsaa fandt, medens saavel i det engl. Landkaart, jeg havde ombord, som i det nyere af Siebold, som jeg har faaet ihænde efter min Hjemkomst, Broken-Island ligger 16′ vestligere end Volcanic Island, nemlig den Förste paa 139° 16′, den Sidste paa 139° 32′ Ost Grw. Lgd. Ved Middags-Observation fik vi 34° 37′ N. Br., hvilket var 9′ Syd for

Bestikket. Her var altsaa ny Bekræftelse paa, at det var Volcanic-Island, vi havde seet om Morgenen og Broken-Island senere om Formiddagen.

Under alle disse Betragtninger og Uvisheder vedblev jeg imidlertid at holde NNO. op, Vest om Broken-Island; fik om Eftermiddagen fat paa „Vries-Island", som ogsaa er en temmelig höi Klippe-Ö, beliggende i Gabet af den store Bugt, Landet her danner, og hvori da atter Yeddo-Bugten eller Fjorden har sit Indlöb. Af Siebold kaldes denne Ö „Barnevelts-Isl." og ligger endeel östligere i Bugten end hos Krusenstern. Det var ved Solnedgang, at vi befandt os Nord for Vries-Öen, havende en stor Mængde Land om Bagbord og heelt forud til et Par Streger om Styrbord. Men det var os umuligt at gjöre noget ud deraf. Mörket faldt paa, og jeg besluttede mig da til at holde det gaaende paa Bugten for smaa Seil, for blot at holde os fast paa den saa möisommelig indvundne Plads indtil næste Dag.

Torsdag den 20de om Morgenen havde vi tykt Veir med Regn, stiv Kuling af NO. med Byger. Vi saae Landet fra NO. gjennem Nord om til SV. Det var klart, at her intet Indlöb var Nord for os ind til Yeddo, at altsaa den Pynt, vi havde i NO., hvorved der laae en lille Ö, var det af Krusenstern benævnte Cap Sagami med den lille Ö Sakoura, et Forbjerg, der strækker sig ud i den store Bugt og danner den sydvestligste Pynt af Indlöbet til selve Yeddo-Bugten. Siebold kalder denne Pynt „Munomi Saki". Strömmen havde altsaa i Nat sat os op i den vestlige Deel af den store Bugt, og jeg holdt derfor Ost hen for at gaae udenom denne Pynt. Vi saae endeel Fartöier komme ud fra Land, og snart bleve vi praiede af en armeret Baad, hvori der sad en Person, der öiensynlig var en Officeer eller höiere Befalingsmand. Han havde endeel bevæbnede Folk med sig i Fartöiet. Vi kastede bak, den japanesiske Officeer kom ombord, ledsaget af et talrigt Fölge, og et Öieblik efter vare vi omringede af en Snees klodsede, lidet elegante Baade, som nu halede deres Seildugsseil ned og pagaiedes det sidste Stykke af deres talrige halvnögne Roerkarle, hvorpaa hver af dem sendte en lille Afdeling

Folk ombord. Der var vist i Alt en halvhundrede Stykker af disse Folk paa Galatheas Dæk. Med Officeren fulgte en Mand — den eneste, der ikke var bevæbnet — som kunde tale noget Hollandsk. Ved Hjelp heraf, gjennem Tydsk og Plattydsk, saa og ved Hjelp af Gutzlaff's japanesiske Dictionnaire, som vi havde forsynet os med i China, lykkedes det os at gjöre os nogenlunde forstaaelige for hinanden. Officeren trak en lang Trææske frem med et Skydelaag paa, hvori der laae to Documenter, begge affattede i det hollandske og franske Sprog, og som bleve mig præsenterede. Det ene indeholdt en peremtorisk Ordre til Capitainen paa hvilketsomhelst Skib, som maatte nærme sig Kysterne, til öieblikkelig at bortfjerne sig fra Land. Det andet indeholdt en Begjæring om at angive Skibets Navn, Flagets Betydning, vor Hjemstavn, Hensigten af vor Reise og af vor Ankomst til den japanesiske Keisers Lande. Paa dette Sidste svarede jeg paa Tydsk og paa Fransk saa tilfredsstillende som jeg kunde, erklærede, at jeg var paa en videnskabelig Reise, at jeg blot kom for at erholde noget Vand og nogle friske Provisioner, og at jeg agtede om faa Dage at forlade Kysten igjen, ifald man vilde tillade mig at löbe ind. Tolken, som strax ombord blev döbt med Titelen „Hollænderen", fortalte mig, at det amerikanske Linieskib Columbus virkelig havde været her for omtrent en Maaned siden, havde opholdt sig oppe i Yeddo-Bugten paa et Sted, som hedder Uragava, omtrent 10 Dage, og var gaaet igjen til Söes. Derimod vidste de Intet om den franske Eskadres Ankomst.

Saasnart jeg havde afgivet mit ovennævnte Svar, holdt den japanesiske Officeer et Slags Raadslagning paa Corvettens Skandse agter om Styrbord. Han sad ned paa Hug, de andre ligeledes i en Kreds omkring ham. Efter nogen Tids Samtale, hvori vi Alle lagde Mærke til den höie Grad af Ærbödighed, der vistes Officeren, idet, hvergang han talte til en af de Andre, den Paagjældende da strax bukkede sig dybt ned med Panden mod Dækket, — udbad Officeren sig nok en Samtale med mig, og vi gik ned i min Kahyt, ledsagede af „Hollænderen." Her forelagde han mig atter en stor Mængde Spörgsmaal. Saalænge disse kun an-

En Japaneser fra Yeddo Bugten

gik Generalia, saasom om Skibets Navn, mit Navn, hvorfra vi kom o. a. m., svarede jeg derpaa i Overeensstemmelse med hvad jeg alt havde skrevet i min Forklaring; men da han nu begyndte at spörge mig om Skibets Længde og Brede, Masternes Höide, Antal af Kanoner, Skarpt, Geværer, Pistoler &c., blev jeg kjed af denne Examination, erklærede ham, at nu gav jeg ikke flere Oplysninger, og at jeg strax vilde have et bestemt Svar, om han vilde tillade mig at söge Yeddo-Bugten ind, Ja eller Nei, og om han vilde lade mig faae en Lods? Svaret herpaa var, at jeg kunde gaae saa langt som til Uragava, og at „Hollænderen“ skulde vise os Vei.

Nu vilde jeg have dem fra Borde igjen for at kunne fortsætte min Cours. Men det kostede stor Uleilighed. I det Hele syntes de japanesiske Soldater ikke at være synderlig hurtige af sig; desuden gik her meget svær Sö, de gode Folk fandt sig öiensynlig bedre ombord i det större Skib end i deres Baade; de vare Alle sösyge i höi Grad, og den japanesiske Galde flöd i Strömme baade inden- og udenbords. Men hvad der forekom mig at være Hovedgrunden til deres Uvillie til at gaae fra Borde, var, at de öiensynlig betragtede sig selv som en Vagt i Skibet, som om de havde taget os i Besiddelse og agtede at vedligeholde deres Stilling. De havde bragt et Slags Fane eller Standart med, som de havde sat hen agter ved Ruffet. I Förstningen havde jeg slet ikke lagt Mærke til den, men da jeg nu saae, at en af dem gik hen og ligesom lagde an paa at udfolde den og lade den vaie, lod jeg den strax tage bort og kaste hen paa Rundholterne. Officeren kom hen og syntes at ville gjöre Indsigelser, men da jeg med saa tydelige Gebærder, jeg formaaede, og med bestemte danske Ord befalede, at den ikke maatte flyttes derfra, uden for at kastes ned i deres Fartöier eller overbord, lod han sig det dog gefalde. Jeg lod ham nu ved „Hollænderen“ forklare, at de Alle skulde fra Borde og det strax; gik de ikke med det Gode, saa brugte jeg Magt. Paa samme Tid lod jeg Landgangs-Compagniet samle sig paa Batteriet. Dette hjalp forsaavidt, som endeel Baade med den största Deel

af Japaneserne virkelig gik fra Borde og mod Land. Adskillige af dem vare af Officeren blevne forsynede med Depecher, som han tildeels havde skrevet nede i min Kahyt, altsom han spurgte mig ud. Han var nemlig forsynet med Papiir, Pensel og en lille Flaske med Tusk, og hermed skrev han med en Stenographs Hurtighed, altsom „Hollænderen“ forklarede ham, hvad han forstod jeg havde sagt. Men han var ogsaa selv gaaet rundt i Skibet for med egne Öine at overtyde sig om Rigtigheden af de Notizer, han samlede; han tegnede Flaget, tog de forskjelligste Maal op i Skibet, talte Kanoner, Karonader og Haubitser, maalte deres Længde og Kaliber, veiede Kugler, besaae Skraasække og Kartætscher, undersögte Geværer, Pistoler, Skibshuggerter og Entrebiler og bad ved Miner og Gebærder Matroserne om at vise sig Brugen af disse Vaaben.

Da nu alle Baadene vare fra Borde, viste det sig, at Officeren selv med tre Mand foruden Tolken eller Lodsen vare blevne ombord. Da dette imidlertid var en altfor ubetydelig Styrke til at der kunde være Tanke om, at de mulig indbildte sig at have Skibet i Besiddelse, vilde jeg ikke gjöre flere Ophævelser derover, især da den hele Historie begyndte at blive mig noget langtrukken og Veiret ingenlunde var behageligt. Jeg lod derfor brase fuldt og satte nu Cours for at gaae omkring Pynten Sagami, som var den vi havde i Ost, og omkring den derved liggende Klippe-Ö. Vi passerede den temmelig klods, men det var saa tykt med Regn og Taage, at vi netop kunde skjelne en lille Landsby, som laae derinde, iövrigt Intet, som kunde sige os, om det var kiönt eller stygt, cultiveret eller öde. Der vrimlede af smaa Baade inde under Landet.

Saasnart vi vare Pynten passerede, dreiede vi til, for at krydse os Nord i. Vinden var NO., det blæste meget stivt med svære Byger, og Strömmen löb haardt ud efter. Det varede ikke længe, för det blev mig klart, at min „Hollænder“ var, som Lods betragtet, en aldeles uvidende Person. Hans förste Forlangende var, at vi skulde seile Nord i, trods Vinden fra NO.; han havde ikke fjerneste

Idee om, hvor dybt her var, eller om naar Strömmen kæntrede, eller om her var Skjær eller andre Farer at vogte sig for; kort, han forstod Ingenting, og jeg maa da til hans Roes tilföie, at han heller ikke gjorde mindste Paastand herpaa, thi han svöbte sig ind i sin Sloprok og gik ned af Dækket, saasnart det blev ham for koldt. Jeg gjorde et Slag Nordvest over, men saae meget snart, at jeg trods svær Seilföring havde vundet saare lidet op paa Landet. Min Stilling var langtfra behagelig. Jeg laae inde paa en Bugt, hvor jeg var aldeles ukjendt, og havde kun et höist usikkert Kaart til Veiledning, uden Lods ombord, med stiv Kuling, Tykning og Regn, uden sikker Kundskab til Strömsætning eller andre Localforhold. Gik Vinden sydostlig mod Aften, saa havde jeg en Læger paa Bugten. Det Farvand, jeg skulde ind i, vidste jeg intet andet om, end at det var snevert, efter Krusensterns Kaart knap to Mile bredt fra Kyst til Kyst; men om der strakte sig Grunde eller Skjær ud fra Land, vidste jeg ikke. Jeg havde forgjæves sögt at faae Bund med 40 à 50 Fv. Men hertil kom, at det Maal, jeg tilsigtede med at anlöbe dette Punkt, var forfeilet. Den amerikanske Eskadre havde været her og var gaaet bort med uforrettet Sag; den franske Admiral var ikke kommen her. Jeg havde altsaa intet her at gjöre, uden netop at tilfredsstille vor Videbegjærlighed. Saa gjerne jeg nu havde opoffret nogle Dage paa dette Öiemed, saa lidet troede jeg at turde paatage mig dette Ansvar under de forhaandenværende Omstændigheder. Men hertil kom endnu, at jeg havde forud Vished for, at jeg vilde blive underkastet adskillige Ubehageligheder, ja endog Ydmygelser, hvis jeg naaede op til Ankers ved Uragava. Ingen vilde faae Lov at gaae i Land, Vagt af Baade vilde blive lagt omkring Skibet, maaskee vilde man endog lægge Vagt i Skibet, hvilket Sidste jeg dog forud var bestemt paa ikke at taale. Alt dette tilsammen vel overveiet bragte mig til den Beslutning, at opgive min Plan, at gaae op til Uragava, og jeg bestemte mig derfor til at sætte Japaneserne i Land snarest muligt, og derpaa at gaae til Söes for at være ude af Bugten, för Natten kom paa.

Det var imidlertid ikke saa let gjort som sagt, naar jeg ikke vilde sætte disse Folk i Land med mine egne Fartöier, hvilket jeg meget nödig greb til. Forgjæves praiede og jagede vi et Fartöi, som stod tværs over Bugten; forgjæves skjöd vi et skarpt Skud over Hovedet paa dem, de satte mere Seil, kneb haardt til Vinden og löb lige ind i Brændingen, hvor jeg maatte holde mig langt ude fra. Den japanesiske Officeer med sine fire Mand brölede og raabte af fuld Hals, men Ingen vovede sig ud til os. Jeg tog da det Parti at löbe Syd om Pynten igjen i Læ af Landet og her at lade Japaneserne vinke og vifte med deres Fane til deres Landsmænd inde i Land. Dette lykkedes; der kom endelig en Baad ud til os, og vi bleve lykkelig af med dem allesammen. Dog fik vi en Afskedshilsen fra dem, idet Fartöiet, ved at lade sig sakke agter ud, jog sin Mast op igjennem Bunden af min Gig, som hang agter under Hækken. Saasnart de vare fra Borde, braste vi fuldt og stode SO. ud af Bugten.

Dersom jeg tör haabe, at denne Beretning fölges med lidt Interesse, er det vel ikke umuligt, at En og Anden af mine Læsere her i sit stille Sind beskylder mig for Vankelmodighed, eller vel endog for Mangel paa Udholdenhed, hvorved jeg har berövet ham Leilighed til at erfare, hvorledes det var gaaet os under et Ophold ved en japanesisk Havn. Saavel for at give en Idee om hvilke Ydmygelser, der ventede mig, som tillige for dog ikke at seile dette mærkelige, saa lidet bekjendte Land saa aldeles uændset forbi, skal jeg tillade mig en lille Afvigelse fra min egen Reises Beskrivelse og give et kort Udtog af Krusensterns Ophold i Nangasaki i Aarene 1804 og 5. Han var nemlig sendt dertil med sin Brig Nadeshda, for at bringe en keiserlig Gesandt, Hr. v. Resanoff, til Japan.*)

Strax omgivne og bevogtede af tre Kredse af japa-

*) Jfr. „Krusenstern: Reise um die Welt in den Jahren 1803—6“ og „Langsdorff: Bemerkungen auf einer Reise um die Welt. Frankfurt. 1813.“

nesiske Fartöier, var det Næste, der forestod dem, at udlevere al Ammunition og alle Vaaben; kun med Hensyn til sin Æresvagt vægrede Gesandten sig haardnakket ved at efterkomme denne ydmygende Befaling. Hr. v. Resanoff var af sin Regjering beordret til at forlange en Audients hos Keiseren i Yeddo, til at overbringe endeel Foræringer fra Keiser Alexander og til at udlevere nogle skibbrudne Japanesere, som man, efter i flere Aar at have skjenket dem Huus og Hjem i Rusland, nu benyttede Leiligheden til at sende tilbage til deres Födeland. Han skulde tillige forevise en 12 Aar tidligere til Lieut. Laxmann stilet Skrivelse, hvori den japanesiske Regjering tillod et russisk Skib at besöge Riget, for muligen at knytte nærmere Handelsforbindelser med det. Men Alt, hvad man indtil videre svarede den russiske Gesandt, var, at en Coureer i dette Öiemed skulde blive sendt til Yeddo; ja indtil dennes Tilbagekomst kunde han ikke engang faae Audients hos Gouverneuren i Nangasaki, og först i Begyndelsen af November, efter næsten fire Ugers Ophold, tillodes det ham, efter gjentagne Anmodninger og i særlig Betragtning af hans lidende Sundhedstilstand, at gaae i Land paa en ham anviist öde Ö, hvor man — som det hed, for at Pöbelen ikke skulde falde Gesandten til Besvær — med Bambusstaver havde indhegnet en lille Plet til ham. Man havde ligeledes givet Hr. v. Resanoff's Fornemhed til Paaskud, hvorfor det ikke kunde tilstedes Nadeshda at ligge i Havn med de to derværende hollandske Koffardimænd; og da disse nogen Tid efter gjorde sig klare til Hjemreisen, tillodes det ikke at sende mere end et eneste Brev med til Europa, og selv dette först efter at det var givet Gouverneuren i Nangasaki til Gjennemlæsning; heller ikke turde de hollandske Koffardicapitainer endog blot saameget som besvare Capitain Krusensterns Hilsen, idet de seilede ud forbi Briggen. I Midten af December indrömmedes der endelig Gesandten paa hans gjentagne Reclamationer en ny Landgangsplads, men som var afspærret ligesom den forrige og kun 30—40 Skridt lang og bred; og ved Juletid kom en Coureer med

den allerede for 2½ Maaned siden sögte Tilladelse til at lægge Skibet ind i Indrehavnen, for at lade det undergaae den Reparatur, det saa höilig trængte til. Naturligviis vedligeholdtes desuagtet den fuldkomneste Afspærring fra Land. Gesandten, hvis Utaalmodighed efterhaanden steg til det Höieste, fordi han saae Hensigten af Expeditionen saa aldeles forfeilet, henholdtes (skjöndt Tolken maatte indrömme, at en Coureerreise fra Nangasaki til Yeddo og tilbage igjen kunde gjöres paa 21 Dage) endnu stedse med det Svar, at man ventede nærmere Ordres fra Yeddo, og at det derværende Statsraad endnu confererede om Sagen med den geistlige Keiser i Miako. Omsider indlöb den 12te Marts Efterretning om, at man om ti Dage kunde vente Ankomsten af en Stormand fra Yeddo, og at den russiske Gesandt vilde have at forebringe denne sine Önsker, da en Reise til Hovedstaden var bleven afslaaet. Den 3die April og de næstfölgende Dage stededes derpaa Resanoff til Audients hos Nangasakis Gouverneur og den omtalte Stormand fra Yeddo. Han maatte möde uden sin Kaarde ved Siden, og först efter mange Omsvöb opgaves den Fordring, at han skulde hilse ved efter japanesisk Skik at lægge sig paa alle Fire og stöde Hovedet mod Jorden. En Deel af Veien befordredes Gesandten og hans Fölge til Vands, og de Gader, Toget gik igjennem, vare — „fordi han var en altfor fornem Herre til at den simple Mand turde see ham Ansigt til Ansigt“ — saa aldeles tilhængte med Matter og Draperier, at Husene vare skjulte paa begge Sider, og man Intet blev vaer uden et Ansigt, der hist og her tittede frem bag Gardinerne. Först efter en halv Times Venten indlodes Hr. v. Resanoff og to af hans Fölge i Audientsgemakket. Gouverneurens förste Spörgsmaal var, hvorfor man egentlig var kommen, og hvorledes Czaren havde vovet at skrive til Keiseren af Japan, da man dog havde sagt Lieutenant Laxmann tydeligt nok, at dette stred imod japanesisk Skik og Velanstændighed. Derpaa erklæredes, at der i Skrivelsen til Lieut. Laxmann var Tale om et Koffardiskib og ikke om nogen Orlogsmand, end sige et Gesandtskab. I den anden Audients overraktes der Gesandten et Docu-

ment, hvori det, efter en længere historisk Indledning, erklæredes altfor farligt at slutte Venskab med fremmede og ulige Magter, da Venskab var en Kjæde, der maatte sönderrives, naar den ikke bestod af lige stærke Led. Hvad Gesandten og Foræringerne fra Czaren angik, da kunde Keiseren af Japan hverken stede hiin til Audients eller modtage disse, da den japanesiske Lov i saa Tilfælde udfordrede Gjengjæld, og man ikke kunde sende en Gesandt, fordi der var strengt Forbud mod at forlade Japan, og hellerikke var istand til at give Modforæringer, fordi Landet var for fattigt til at opvise Mage til slige Kostbarheder. Jevnsides med dette Actstykke fulgte et mindre fra Gouverneuren, hvori Skibet advaredes om, saasnart det havde forladt Havnen, strax at fjerne sig fra de farlige japanesiske Kyster, og hvori der udtaltes det Önske, at man, i Tilfælde af at man igjen optog skibbrudne Japanesere, vilde hjemsende dem over Batavia istedetfor at bringe dem selv. Gesandten gjorde endeel Indvendinger, navnlig mod uden Vederlag at modtage de leverede Skibsprovisioner og de Presenter af Salt, Riis og Raasilke, som Keiseren endnu til Slutningen lod medfölge til Officerer og Mandskab. Men da man truede ham med, at Skibet i saa Fald ikke kunde komme bort för der indhentedes nye Ordres fra Yeddo, hvilket vilde forlænge Opholdet i det mindste to Maaneder til, maatte Gesandten ogsaa finde sig heri, mödte den 7de April til Afskedsaudientsen, der kun bestod i en gjensidig Udvexling af Complimenter, og lod derpaa fylde Vand og gjöre seilklar, hvorpaa Skibet lettede den 17de April og saaledes forlod Nangasaki efter 6½ Maaneds Forlöb, som vi have seet med aldeles uforrettet Sag.

Læseren vil vistnok spörge, om en saadan Mistænksomhed og et sligt Afspærringssystem stedse have ledet den japanesiske Politik. Et Tilbageblik paa det 16de Aarhundrede overtyder os om det Modsatte.*) Intet Folk i Asien sluttede sig saa hurtig til Europæerne som det japanesiske. Som

*) Gutzlaff: Geschichte des chinesischen Reichs, S. 525 og 592.

Handelsmænd droge de fra Havn til Havn, de traadte i fremmede Armeer og tilkæmpede sig et Navn ved deres Tapperhed og Mod, de gik i tusindviis over til Katholicismen, og fandt i alt dette Medhold hos deres Regjering, der beskyttede Friheden i Tanke og Ord, i Ord og Gjerning. Da var det, at Portugisernes Herskesyge og bydende Hovmod vakte Mistanke hos den japanesiske Regjering, Landet afspærredes for Fremmede, der sattes Dödsstraf paa at reise ud af Riget, Despotiet seirede, medens Dairien*) med sine tolv Hustruer indsluttedes i sit Tempel, og Katholicismen forfulgtes og udryddedes med en uhört Grusomhed. Spanierne, som havde knyttet de förste Forbindelser i 1609, efterat en spansk Gouverneur paa Reisen fra Manila til Acapulco var forliist paa Japans Kyster, nægtedes paa Grund af deres Religion snart igjen Adgangen til Riget; Portugiserne forvistes 1635 til Öen Desima, og Enhver, som landede i Japan, maatte fra nu af trampe paa Korset, for at vise sin Foragt for Pavedömmet. Ja for paa eengang at gjöre en Ende paa Katholicismen, drev man 38,000 Christne ind i Fæstningen Simabara, og da 80,000 Mand uagtet de störste Anstrængelser ikke formaaede at indtage den, skjöde Hollændernes Skibe efter Keiserens Opfordring Bresche i Voldene, Byen stormedes, og ikke en eneste Christen undkom fra det almindelige Blodbad. — Det förste hollandske Skib var kommet til Japan i Aaret 1600; tretten Aar senere tillod man det hollandsk-ostindiske Compagni at anlægge et Factori paa Öen Firando, men 1641

---

*) Dairi'en stammer lige ned fra Solgudinden og ansees for saa hellig, at han endog antages at staae i ligefremt Samqvem med Kamis, de lavere Guddomme, der ere Mæglerne mellem Solen og Mennesket, og hvoraf der efter Sinseiu-Læren gives over 3000 i Tal. I den Maaned af Aaret, i hvilken Dairi'en modtager disse Kamis Besög, staae endog Templerne rundt om i Landet tomme som forladte af deres Guder. Forresten giver den verdslige Keiser Dairien Intet efter i Hellighed; hans Navn er en Statshemmelighed, der först röbes efter hans Död, og en Skrivelse f.Ex., henvendt directe til ham, betragtes som Höiforræderi.

fordreves Hollænderne herfra til Desima, som tre Aar tidligere var bleven forladt af de sidste Portugisere. Englænderne, hvem der samtidig med hine var indrömmet Tilladelse til at anlægge et Etablissement paa Firando, havde af ubekjendte Grunde snart opgivet Handelen igjen og gjorde senere kun frugteslöse Forsög paa at knytte Forbindelse paany ved Expeditionerne 1637 og 1673, som begge tilbagevistes, den sidste under det latterlige Paaskud, at Kong Carl I. af England var formælet med en portugisisk Prindsesse. Et engelsk Kjöbmandsselskab i Calcutta sendte et Skib til Nangasaki i 1803; det var imidlertid ikke heldigere end hine, eller end de omtrent samtidige russiske og amerikanske Expeditioner.

Hele den Handel, som Japan, et Land paa 20 Millioner Indvaanere, har med Udlandet, indskrænker sig derfor nu, foruden 12 chinesiske Junker, til de to hollandske Skibe, der aarlig sendes fra Batavia til Nangasaki, og tilsammen pleie at medbringe en Ladning af i det Höieste 7—800,000 fl.s Værdi i Sukker, Caneel, Skildpadde, Krydderier o.s.v., hvorfor de igjen tilhandle sig Kampher, Silke, lakerede Sager, Kobber o. a. dsl. Hollænderne have desuden et lille Etablissement paa Desima, en ved Kunst dannet Ö, der Alt i Alt er 300 Skridt lang og ikke halvt saa bred, afspærret mod Söen ved Stacader og rundt omgivet med en Muur, i hvilken en Port förer ud til Broen, som forbinder Öen med Fastlandet. Dette Fængsel, som ingen Hollænder faaer Lov at forlade, uden efter specielt indhentet Regjeringstilladelse og under ganske særegne Omstændigheder, afgiver i Alt Bopæl for 11 hollandske Embedsmænd: et Overhoved, en Magasinforvalter, en Bogholder, en Læge, fem Handelsbetjente og to Magasinfolk. Europæisk Tjenestetyende taales ikke paa Öen, og selv af Japanesere tör kun Fruentimmer forblive der om Natten. Alle Fornödenheder til Factoriet indkjöbes hos een bestemt Comprador; de japanesiske Arbeidsfolk, som antages i Hollændernes Tjeneste, maae iforveien aflægge Eed paa aldrig at ville indgaae Venskab med dem; de 60—70 Tolke, der ere samlede i en egen Corporation, tör ikke saa me-

get som tale til en Europæer uden i en japanesisk Embedsmands Nærværelse, — og al christelig Cultus er strængt forbudt.

Og uden at tale om alle disse Tryk, — med hvilke Ydmygelser have da ikke Hollænderne tillige maattet kjöbe de ringe Fordele, som de saa hemmelighedsfuldt og saa skinsygt vaage over? En lille Scene, Dr. Langsdorff fortæller fra den Krusensternske Expedition, er i saa Henseende mere talende end sidelange Argumentationer. Han beskriver nemlig, hvorledes Hr. Döff, Overhovedet for det hollandske Factori, traadte ind i Nadeshda's Kahyt, hvor Hr. v. Resanoff havde modtaget et Par Banjos (Embedsmænd) og en japanesisk Secretair. Hr. Döff vilde först gaae hen og hilse paa Gesandten, men Tolkene toge ham i al Höflighed ved Armen, dreiede ham om og gjorde ham opmærksom paa, hvorledes han först maatte „de grooten Heeren een Compliment maaken". Han maatte derpaa gjöre sin Reverents for Overbanjos'en med dybtböiet Hoved og hængende Arme, og da denne var grusom nok til at lade ham blive staaende i denne Stilling, kunde han tilsidst ikke holde det ud længere, men dreiede Hovedet til Siden og spurgte en af Tolkene: „Kan ik wederom opstaan?" En Lærd, Baron Pabst, som senere paa Aftenen, for at undgaae en saadan Ydmygelse, vilde liste sig ud af Kahytten, kom ikke bedre fra det end Hr. Döff, idet en Tolk strax raabte til ham: „Heh myn Heer Pabst, eer je weggaat, moet je de groote Heeren een Compliment maaken". Men endnu mere nedværdigende end disse Hilsener skildres Hollændernes Optræden under deres tidligere Gesandtskaber i Yeddo, og om Complimenteringerne ved saadanne Leiligheder paastaaer Capt. Krusenstern, at de formelig forud indstuderes ved længere Tids Underviisning.

At der i Japanesernes Anskuelser om Maaden, paa hvilken de troe at burde og mene at kunne behandle fremmede Orlogsmænd, ikke er indtraadt nogen synderlig Forandring, fik jeg Beviis for, ved at höre hvorledes det var gaaet det amerikanske Linieskib Columbus, Commodore Biddle, ledsaget af Corvetten Vincents, Capt. Paulding, som jeg

ovenfor har fortalt, virkelig havde opholdt sig ved Uragava. Dette Ophold varede ti Dage uden at de havde et eneste Fartöi i Land, og Skibene laae omgivne af en tredobbelt Kjæde af Vagtfartöier.

Saasnart Columbus den 20de Juli löb ind i Yeddobugten tilligemed Corvetten Vincents, havde Japaneserne strax omringet begge Skibe med 4—500 Fartöier, sendt, ligesom hos os, Besætning ombord i dem og antydet deres Occupation ved Heisningen af et Flag, der naturligviis strax paa Chefens Ordre var revet ned igjen. Ja de havde endog, da Capt. Paulding fra Vincents vilde gaae ombord til Commodore Biddle, sögt at hindre ham derfra ved en Række Fartöier, indtil han gjorde Modstand, som de da vege for strax. De viste sig vel underrettede om Udenrigsanliggender og havde navnlig forbauset Amerikanerne ved deres nöie Kjendskab til Oregon-Spörgsmaalet.

Commodore Biddle havde skrevet et Brev til den japanesiske Keiser, hvis Indhold, næst Complimenter, nok hovedsagelig gik ud paa, at han önskede at knytte Venskabsbaand og aabne Handelsforhold mellem Japan og de forenede Stater. Svaret, som kom efter 7 Dages Forlöb, var, at Keiseren nok havde hört tale om de nordamerikanske Stater som et meget stort og mægtigt Rige, men just derfor kunde han ikke begribe, hvad Interesse man kunde have af at komme saa langveis fra til et saa lille og ubetydeligt Land som Japan; dette Land kunde umulig have nogen Fordeel af at have at bestille med en saa stor og rig Magt, og derfor gjorde Commodore Biddle bedst i at gaae sin Vei saa snart som muligt. Alt dette var indklædt i de allerhöfligste Former, og Tilbud medfulgte om Vand og Provisioner, som skulde blive leverede ombord. Da Commodoren derefter begjærede, at hans Vand maatte blive completeret, kom endeel Baade paa Siden med en Mængde Folk, som bare hver et lille Qvantum Vand, nogle i Ballier, andre i Potter eller Spande; det Hele fyldte knap een Vandkasse i Lasten. Commodoren lod dem da forevise hvilken Mængde tomme Kasser han havde, og derhos betyde, at han vilde have dem fyldte og gik ikke, för dette

var opnaaet; tillige tilföiede han, at dersom han ikke fik det snart, saa agtede han at hente det selv med sine Fartöier. Han ledsagede denne Trudsel med at lade et Fartöi fire i Vandet, som da voldte en utrolig Allarm mellem de japanesiske Vagtfartöier. Fölgen heraf var, at der kom en tallös Mængde Baade ud den næste og de fölgende Dage, alle fyldte med Mennesker, som hver bragte deres Tribut af frisk Vand, saa at virkelig alt Vandet blev fyldt paa denne Maade. Sandsynligviis har hele Byen og dens Omegn været tilsagt til Hoveri ved denne Leilighed.

Dog, det er paa höie Tid at gaae ombord igjen i Galathea, som jeg forlod under Udseilingen af Yeddo-Bugten efter at have sat min japanesiske Officeer med samt hans Folk i Land.

Jeg kan imidlertid ikke dölge, at det voldte mig lidt Fortrydelse, saaledes at gaae bort med uforrettet Sag. Det kunde ikke feile, at nogle Dages Ophold vilde have givet os et interessant Udbytte.

Allerede hvad jeg saae af disse Folk, som kom ombord, var meget mærkeligt. De lignede unægtelig Chineserne, men dog langtfra i den Grad, som man i Almindelighed er tilböielig til at antage. Om Japaneserne udgjöre et fra Chineserne forskjelligt Urfolk, eller om deres gamle Soldyrkelse kan ansees for et Beviis paa, at de ere Afkom af Nybyggere fra Amerikas Vestkyst: det kan det naturligviis ikke være Stedet her at undersöge. Ligesom imidlertid Fleerstavelsessproget og Bogstavskriften*) strængt adskiller dem fra Chineserne, saaledes viser ogsaa allerede det förste Blik en betegnende Forskjel i det Ydre, idet Japaneserne aldeles synes at mangle de for dette sidste Folk saa eiendommelige skjæve og smalle Öine. De japanesiske Kranier afbildes i Krusensterns Atlas overordentlig kantede og knudrede; uden at drage Rigtigheden af denne Angivelse i Tvivl, der er stöttet paa langt

*) Japaneserne have et Alphabet paa 47 Bogstaver, forresten bruge de 3—4 forskjellige Slags Skrifttegn og i deres officielle Documenter ikke sjelden chinesisk Billedskrift.

talrigere Erfaringer end vi havde Leilighed til at gjöre, maa jeg imidlertid tilstaae, at en saadan Abnormitet ikke var os paafaldende, skjöndt vi udtrykkelig rettede vor Opmærksomhed derpaa. Japaneserne rykke Skjægget ud med en lille Tang og rage deres Haar paa Baghovedet nær; betragter man deres Isse, saa seer man imidlertid Ragningen gaae bagtil i en Spids eller Vinkel, hvori Pidsken ligger. Denne er kun henved tre Tommer lang og derfor ikke flettet og nedhængende som Chinesernes, men bunden sammen med en Traad, der snöres i Ottetal om dens Basis, og lagt forover, saa at dens Ende klistres fast til den skaldede Hovedbund. Japanesernes Ansigtsform bliver ved de stærkt udstaaende Kindbeen næsten fiirkantet: Næsen var hos alle dem vi saae lige eller ganske blödt böiet, Profilen dannede ved den stærkt tilbagevigende Pande og Hage en Bue af en större eller mindre Cirkel. Deres Physiognomier havde i det Hele taget et fiint, klogt og stundom noget qvindeligt Udtryk; deres Legemsbygning var ikke spinkel eller svag. Neglene, undertiden ogsaa kun en enkelt af dem, havde hos Flere faaet Lov at voxe til en betydelig Længde. Födderne syntes paafaldende buttede og korte, og Stortaaen var, rimeligviis som Fölge af den nedenfor beskrevne Fodbeklædning, ualmindelig stærkt adskilt fra de andre Tæer.

Den större Deel af dem, der vare ombord hos os, vare jo Folk af den lavere Stand, Matroser og Soldater, men de udmærkede sig alle ved en paafaldende Höflighed og Belevenhed. Der var en vis Værdighed og Anstand over alle deres Bevægelser, som gjorde et behageligt Indtryk, hvilket ikke engang led noget Skaar naar nogle af deres Bevægelser og Lader havde et Anströg af komisk Alvor, som uvilkaarlig bragte os til at lee. Dette var især Tilfældet, naar vi saae Mandskabet fra de forskjellige Baade hilse paa hinanden ombord hos os, hvilket da skete ved at de bukkede dybt for hinanden, sank i Knæene som om de vilde sætte sig ned paa Hug, og böiede Hovedet forover, saa den lille Pidsk kom tilsyne og bævede for Vinden. I denne Stilling holdt de sig ofte i mange Secunder inden de atter hævede Hovedet, og det var tydeligt, at den Ene ven-

tede paa at den Anden, formodentlig den Fornemste, skulde reise sig först. Morsomt var det ogsaa at see, hvorledes de sögte at skjule deres Sösyge, og naar denne trods deres Anstrængelser havde gjort sin uudeblivelige Virkning paa deres Maver, saae de höist undseelige og ulykkelige ud.

Officeren var sikkert en meget dannet Mand. Han var kun lille af Væxt, men velskabt og havde et klogt og ædelt Udseende. Jeg har allerede omtalt hans Færdighed i Skrivekunsten. Da han flere Gange sögte at gjöre sig forstaaelig ved Gebærder, gjorde han det med uendelig megen Anstand og Værdighed, ja endog med Grace, og derhos med en Tydelighed, som jeg misundte ham. Han syntes at være fuldkommen hjemme i Vaabenövelser, kjendte Geværerne, deres Behandling og Exercitsen dermed, hvoraf han viste os nogle Tempo, som intet Paafaldende havde uden det Liv og den Raskhed, hvormed han kastede Geværet fra Armen op til Anlæg. Han bar et Slags Harnisk bestaaende af en stor Mængde Kobberskælplader, som vare sammenhæftede paa en i Sandhed höist sindrig og kunstig Maade. Dette Harnisk bar han over en Klædning, sammensat af rödt Bomulds- og Silketöi. Pantseret bedækkede Armene og gik heelt ud paa Hænderne. Hans Linned var særdeles reent og pænt. Paa Hovedet bar han et Slags Hjelm, temmelig flad, lakeret og tildeels forgyldt, dannet af Straamatte, meget tyk, omtrent af samme Façon som Malaiernes og Chinesernes Hatte. To Sabler*) bar han i et Skjerf, som var viklet omkring Livet, begge paa venstre Side. Den ene af disse Sabler, der var meget lang og som det syntes bestemt til at föres med begge Hænder, stak ud igjennem den Spalte, der fandtes bag i hans vide Vaabenfrakke. De vare saa

---

*) Japan har et strængt Kastevæsen, og Ingen udenfor de förste fire Classer har Lov at bære to Sabler. De 8 Classer ere fölgende: 1) Fyrsterne, 2) den ringere Adel, 3) Præsterne, 4) Krigerne, 5) Embedsmænd og Lærde, 6) Kjöbmænd [selv om de ere nok saa rige], 7) Kræmmere, Kunstnere og Haandværkere, 8) Bönderne, der for störste Delen ere Livegne. Endelig er der ogsaa en Parias-Kaste, men denne regnes ikke engang med ved Folketællingerne.

tæt indsvöbte i Futteraler af blaat Klæde, at det vilde kostet stor Uleilighed at faae dem trukne ud. Da han gik fraborde, svöbte han sig i en kostbar Silkesloprok, som en af Folkene med dyb Ærbödighed hjalp ham ind i, og satte sig med en höi Grad af storartet Overlegenhed i Hjörnet af Fartöiet. De omtalte Sabler eller rettere lange Knive, hvoraf flere af hans Fölge ligeledes bare to, men hver af dem idetmindste een, vare slebne skarpe som Rageknive og overordentlig godt holdte for Rust og Fugtighed. Japaneserne viste alle en afgjort Uvillie til at lade os see deres Vaaben, og det lykkedes kun med en eller to af dem, og da ikkun, naar vi vare alene med dem. Paa Harnisket nær vare alle de andre klædte ligesom Officeren, men langt mindre kostbart og broget; midt paa Ryggen havde de gjerne — ved de japanesiske Töier indvævet, ved de chinesiske paasyet — en rund Skive med et Vaabenmærke i Midten. Kun Tolken bar ingen Sabel og var klædt i den almindelige japanesiske Dragt, sort med indvævede lyse Pletter*) eller Smaa-Vaaben og Tegn; Stoffet var raa Silke og Bomuld**). Om Beltestedet hang der hos de Fleste et Slags Pennalhuus, forsynet med Skrivematerialier, et Tobaksapparat, en lakeret Skaal til Riis foruden andre Smaafornödenheder, hvoriblandt et lille Metalspeil, en Tang til at rykke Skjægget ud med og hos Befalingsmanden tillige en Lotusfrugt. Alt hvad Officererne gjorde for at formaae dem til at afstaae eller sælge en og anden af disse Smaating var forgjæves, de frygtede rimeligviis den Straf, der vilde ramme dem for en saadan Forbrydelse. Beenklæderne vare for det meste meget snevre og et Par videre Pantalons trukne ovenover.

Fodbedækningen var den mindst heldige Deel af deres Paaklædning. Den bestod i mörkeblaae Bomuldsströmper med separat Aflukke for den store Taa ligesom paa Bælgvanter

---

*) Jfr. Siebold, Dumont d'Urville og a. fl.

**) Jeg har fra Java bragt et Par japanesiske Dragter til det ethnographiske Museum i Kjöbenhavn.

og et Par Straasandaler med to Stropper, en for den store Taa og en for alle de andre. Fölgen af denne Fodbeklædning var, at de alle havde vaade Födder og dertil en vaklende og styg Gang; hvorfor de da ogsaa, saasnart de kunde, aflagde Sandalerne ved Falderebet og gik paa Hosesokker medens Sandalerne svömmede omkring i Vandet, som Regnen skyllede sammen i Vaterbordet.

Et lille characteristisk Træk maa jeg fortælle endnu, forinden jeg slipper de værdige Beboere af dette forunderlige Land. Da de vare nede i min Kahyt, saae de Kongens og Dronningens Portraiter hænge paa Væggen. Saasnart de erfarede, hvem det var, sank de öieblikkelig ned paa Hug, böiende sig dybt forover, og forbleve længe i denne Stilling. Senere hver Gang de gik forbi disse Billeder, böiede de sig i Forbigaaende, just ligesom de katholske Præster under Messen, idet de gaae fra den ene Side af Alteret til den anden, böie Knæet halvt for det opstillede Madonna-Billede. Jeg erfarede for sildigt, at en af dem havde tegnet Kongens Portrait, som skal have lignet ganske godt. Jeg fik det desværre ikke at see; havde man viist mig det, havde jeg ufeilbarlig bemægtiget mig det til en Erindring om dette interessante Möde.

Torsdagen den 20de om Eftermiddagen, efter at være blevne vore japanesiske Fremmede qvit, stode vi altsaa tilsöes S. t. O. og SSO. hen med stiv Kuling, svær Regn og Sö og i det Hele höist ubehageligt Veir. Kl. 4 Eftermiddag havde vi Cap „Ssous-Saki“ tværs. Dette Forbjerg danner den sydostlige Spidse af Yeddo-Bugten. Herfra löber Landet OSO. hen til Cap King, og fra dette Punkt böier Kysten saa godt som ret Nord i.

Vi havde nu Syd for os det Archipel, som jeg under Opseilingen til Yeddo-Bugten har omtalt, og som jeg havde al Grund til at antage var höist ufuldkomment aflagt i Krusensterns Kaart. Et nyt Beviis herfor fik jeg næste Middag den 21de, da vi efter paalidelige Observationer vare paa 34° 4′ N.B., 139° 51′ Ost Gr. Lgd. og skulde ifölge denne Plads staae kun 3 Mile ret Ost for Volcanic Island, uden at vi fik den at see. Ifölge Siebolds nye Kaart

skulde vi have staaet 4 Mile af denne Ö, men ogsaa dette maa jeg betvivle er rigtigt, thi jeg havde al Grund til at troe paa vore Chronometres Paalidelighed, hvilket ogsaa senere har bekræftet sig, og Veiret var i dette Öieblik meget sigtbart.

Da jeg ikke havde noget at bestille med at berigtige disse Öers Beliggenhed, var det mit Maal at komme bort fra dem saa snart som muligt. Det var mig ingenlunde behageligt at ligge med stadig ondt Veir og vedholdende vestlig Forsætning inde under en fremmed Kyst, med disse Öer under Læ. Sögte jeg nordligere, havde jeg den faste Kyst af Japan til Læger, sögte jeg sydligere, seilede jeg mig ind i Ost-Passatens Regioner. Der var altsaa intet andet at gjöre, end at krydse paa med Force af Seil, vælge den fordeelagtigste Slagboug, og see til at vinde saa meget Öster efter, at jeg kunde holde Nord op i de Regioner, hvor jeg turde haabe at faae fat paa fremherskende vestlige Vinde.

Om Eftermiddagen den 21de saae vi noget Land under Læ, men det var saa tykt med Regn og Taage, at vi intet kunde gjöre ud deraf. Om Natten stod jeg Nord over, da jeg intet vilde have at gjöre med Öen Facitio, som jeg, dersom Krusensterns Kaart var rigtigt, ikke vilde kunne klare fra mig. Vi havde hele Natten og den fölgende Dag svære Byger og meget stiv Kuling af ostlig Vind, gik med rebede Underseil, torebede Mersseil, med svær Sö og vedholdende ondt Veir.

Den 22de om Aftenen Kl. 8 skulde vi efter Bestikket staae 6 Mile OSO. af Cap King, den sydostligste Spidse af Japan, men da vi havde Erfaring for at Strömmen vedholdende satte os Vest i, turde jeg ikke holde gaaende NO. over om Natten, som ellers vilde have været den fordeelagtigste Cours, og vendte derfor atter Syd hen. Næste Morgen gav Observationen os 39′ Vest for Bestikket. Men om Middagen vare vi tillige 39′ Nord for Bestikket. Strömmen satte altsaa NV. hen med circa $2\frac{1}{2}$ Ml. Fart i Vagten.

Med vedholdende OSO. og SO. Vind, snart med stiv Kuling, snart med Labert, holdt vi gaaende, stedse bidevindt over Bagbord NO.-over, indtil den 27de August. Vi vare

da komne paa næsten 39° N.Brede og $148\frac{1}{2}$° Ost Grw. Lgd. Strömmen havde sat os med afvexlende Fart, men altid noget Vest hen. Den 26de om Aftenen ved Solnedgang saae vi et overordentlig smukt Luftphænomen, hvorover den physiske Journal udtaler sig saaledes:

„August 27. Igaar Aftes ved Solens Nedgang var Luften overtrukken med en overordentlig tynd Dis eller Taage. Den var saa gjennemsigtig, at saavel Sol som Maane (denne var 5 Dage gammel og stod omtrent 30° höi i VSV.; Solen gik ned i VNV.) skinnede klart igjennem, kun noget blegere, og navnlig gik Solen meget bleg ned. Der lyste nu fra dens Nedgangs-Punkt fem rödlige Straaler, med klare lyseblaae Aabninger imellem, i hvilke Luften viste sig aldeles fri for Taage. I SO. t. O. viste sig ligeledes rödlige Taagestraaler svarende til dem ved Solens Nedgangs-Punkt, men meget mattere. Tvende af disse Taagestraaler, rödlig belyste af Solen, og ladende imellem sig en meget klar Stribe, gik over hele Himmelbuen i en regelmæssig Bue med omtrent 50° Höide over Horizonten. Da det var stille, blev det meget smukke Luftsyn staaende saalænge, til den synkende Sols Straaler ikke længer gav Gjenskin over Horizonten. Men endnu da Tusmörket begyndte at indtræde, kunde den blaae og den rödlige Linie tydelig skjelnes.“

Den 27de om Eftermiddagen löiede det af, og vi havde nu et Par Dage Labert og Stille med svær sydlig Dynning, som stedse lod os haabe, hvad vi med Utaalmodighed ventede paa: en Forandring af Vind og Veir. Smaa Stykker Pimpsteen svömmede i disse Dage i Masser forbi Skibet, besatte med Langhalse, Krabber, Söanemoner o. s. v. Ogsaa saaes atter gjentagne Gange store Delphinstimer.

Den 29de satte endelig en sydlig Brise ind, som tillod os at styre Cours Ost hen. Denne holdt os til den 30te om Aftenen, da Vinden med svær Regn og faldende Barometer gik gjennem Vest til NV. med frisk Brise. Men allerede den 31te gik den om til NO., först med stiv Kuling, men inden Aften med Labert og Stille.

Uagtet Strömmen stadig satte os Vest for Bestikket, var det dog ikke meget voldsomt; ja enkelte Etmaal syntes det

som om den vexlede, idet vi bemærkede flere Dage i Træk, at vi ved Eftermiddags-Observationen befandt os Ost for Bestikket, derimod om Morgenen altid Vest for dette.

Fra den 31te August til den 4de September havde vi nu stadig NO. og ONO. Vind med stiv Kuling og meget klar og tör Luft, samt höi Barometerstand. Da jeg den 31te om Middagen var paa 38° 45′ N.Br. og 150° Ost Grw. Lgd., havde jeg intet Valg mellem hvad Boug jeg skulde foretrække; thi NNV. Cours med nordvestlig Strömsætning vilde fört mig just i den modsatte Retning af den, jeg skulde i. Kastede derfor over Styrbord SO. over og holdt saaledes hen, stedse bidevindt, stundom med stiv Kuling, stundom med Labert, altid med svær Sö til den 4de September. Vi vare da komne ned paa 33° 54′ N.B., 160° Ost Grw. Lgd. Veiret havde lidt efter lidt bedaget sig og var endog blevet smukt, Vinden stod stadig ostlig og ONO., og Luften havde taget fuldkomment Udseende af Passaten med flere lyse, blommede Skyer. Jo mere jeg kom Syd i, jo længere var jeg vis paa at seile mig ind i Ost-Passatens Belte. Jeg bestemte mig derfor til at vende Nord over.

Den 5te om Eftermiddagen löiede det endelig af, og vi fik sydlig Vind. Jeg lod styre ONO., da det var mit Önske, om muligt at komme op paa omtrent 38 à 40° N.Brede og at foretage Overseilingen paa denne Parallel.

Det vilde være trættende og lidet interessant for mine Læsere, om jeg her vilde lade dem gjennemgaae den vedholdende Række af Veirforandringer, som vi vare underkastede paa denne lange og langsomme Fart over det store Ocean. Jeg skal derfor forskaane baade dem og mig selv for denne detaillerede Beskrivelse. Jeg tör gjöre det saameget roligere, som jeg kan give dem, hvem en detailleret Beskrivelse herover maatte interessere, Anviisning paa en langt mere fyldestgjörende Maade at blive oplyste paa, ved at undersöge Skibets Journaler jevnförte med det generelle Overseilingskaart og med Bestik-Protocollen. Dem, der ikke önske at söge disse Kilder, maa jeg henvise til det fölgende Uddrag af Skibets physiske Journal, hvori jeg efter Sæd-

vane har indfört en samlet Opgjörelse af Vindenes Retning og Strömmens Sætning.

„Efter at være passeret v. Diemens-Strædet, mödte vi paa Kysten af Japan östlig Vind, variabel mellem NO. og SO., som holdt os fra den 14de til den 27de August, da vi, paa 38° 30′ N.Brede, 148° 21′ Ost Grw. Lgd., fik sydlig Vind med laber Kuling og Stille. Den 31te gik Vinden fra Syd igjennem Vest og Nord til NO. og ONO., blæste stivt med Byger og Regn for nogle Dage, derefter med klart Veir, stiv Bramseilskuling indtil den 6te September. Allerede den 4de Sept., paa 33° 54′ N.Brede, 160° 33′ Ost Gr.Lgd., havde jeg vendt Nord over, for at undgaae denne stadige Vind, der havde alt Udseende af en Passat. Den 6te Sept. paa 35° 50′ N.Brede, 161° 27′ Ost Lgd. fik sydlig Vind, som Dagen efter gik gjennem Vest til NV. og holdt sig her til den 9de paa 36° 57′ N.Br., 169° 23′ Ost Lgd., da vi atter fik Stille og derefter östlig Vind, som nu varierede til sydlig med Stille. Den 15de paa 37° 32′ N.Br., 179° 43′ Ost Længde fik atter NO.-Vind, derefter sydlig og SV., varierende Compasset rundt hvert andet Etmaal indtil den 21de paa 37° 13′ N.Br., 161° 19′ Vest Længde. Da tog den sydlige og sydsydostlige Vind fat for tre Etmaal og förte os til 31° 30′ NBr., 148° 48′ Vest Grw. Længde. I sex Etmaal laae vi nu i saagodt som Stille og omlöbende Vinde, som bragte os den 1ste Octbr. paa 27° 45′ N.Br., 150° 43′ Lgd. Vest for Greenwich. Her tog Ost-Passaten fat, först SO. siden ONO., og den bragte os den 5te October til Ankers ved Honolulu, Oahu, Sandwich-Öerne.

Reisen fra van Diemens - Strædet til Sandwich - Öerne har altsaa været tilbagelagt i 55 Dage*).

I denne Tid har Vinden været omtrentlig:

Imellem Nord og Vest i fem Etmaal	5	55 Etmaal.
Nord — Ost i atten —	18	
Syd — Ost i fjorten —	14	
Syd — Vest i ni —	9	
Stille og omlöbende i ni —	9	

*) September Maaned havde 31 Dage paa Grund af Passagen af Greenwich Meridian.

Paa denne Overfart har Strömmen sat os:

Nord hen	269	Minuter	i Brede
Syd hen	181	—	—
Ost hen	152	—	i Længde
Vest hen	609	—	—

Fra den 12te til 18de August langs Japans Kyst indtil paa 137⁰ Lgd. Ost for Grw. satte Strömmen stadig Ost hen ialt 70′. Herfra og indtil paa 168⁰ Ost Grw. Længde satte den stadig Vest hen med en Gjennemsnitsfart af 20′ i Etmaalet eller omtrent ½ Miil i Vagten. Paa den hele Fart til Sandwich-Öerne har Strömmen kun i 9 Etmaal sat Ost hen (uberegnet den ovenfor omtalte östlige Strömning paa Japans Kyst). Vandets Temperatur har ikke viist nogen Forandring ved Overgangene i Strömmens Retning."

Man vil af hvad her er anfört skjönne, at vi havde at kæmpe mod en temmelig stadig Strömsætning Vest efter, der satte os ialt omtrent 90 à 100 danske Mile tilbage i vor Fart. Dette stemmer ikke ganske med den Theori, som er opstillet af Berghaus i hans „physicalischer Atlas". Denne Forfatter viser derimod en constant Strömsætning fra Vest mod Ost langs Japans Kyster og derfra NO. op ovenfor 40⁰ Parallel og videre ONO. over Oceanet væk til Nordamerikas Nordvestkyst. Denne Ström kalder han det nordlige stille Oceans Driftström og anförer som Beviis for dens Tilværelse, at i 1815 fandt en amerikansk Brig „Forester" et japanesisk Fartöi ovre under Nordamerikas Kyst paa et Punkt mærket E. i hans Kaart; dette Fartöi var forslaaet fra Japans Kyster, havde mistet Master og Roer og havde drevet om i 17 Maaneder som en Bold for Vind og Ström. Men det nævnte Punkt er paa 32⁰ N. Brede. Ligesaalidt som jeg nu vil benægte det anförte Factums Rigtighed, ligesaalidt vil jeg betvivle dets Mulighed, thi Strömmen kan jo have sat Vraget over Oceanet paa en langt nordligere Parallel, og senere Syd efter langs Amerikanske-Kysten; derimod er det vist, at paa den Brede, vi gik over Oceanet — mellem 39⁰ og 34⁰, og den meste Tid mellem 39° og 36⁰ Brede — havde vi en stadig Forsætning Vest efter. Kun meget en-

kelte Gange, og da med stille Veir og omlöbende Vinde, bleve vi forsatte Ost for vort Bestik.

Den lige Linie fra Yeddo, beliggende paa 35° N. Br., 139° Ost Gr. Lgd., til Sandwich-Öerne, som ligge paa 21° N. Brede, 159° Vest Gr. Lgd., er omtrent 850 danske Mile. Men da man, for at undgaae Ost-Passaten, maa holde sig nordlig, omtrent paa mellem 35° og 40° N. Br. og der söge Ost i indtil forbi Sandwich-Gruppens Meridian, for derefter, naar man kommer ind i Passatens Regioner, at kunne anduve Landet Öster fra, saa bliver det en Omvei, som omtrent vil foröge Distancen med 200 Mile. Antages en Gjennemsnitsfart af 30 Mile i Etmaalet, saa skulde vi have tilbagelagt denne Vei i 35 Dage. Vi tilbragte 47 Dage paa den, nemlig fra den 20de August til den 5te October incl.; dette foraarsagedes deels ved den ovenomtalte Modström, der ifölge de opstillede Talstörrelser alene forsinkede os tre Etmaal, deels ved Vindens Ustadighed, som ofte bragte den over i det östlige og sydostlige Hjörne, hvorfor vi da altid maatte söge bidevindt NO. hen, deels endelig ved at vi i Overgangen fra de variable Vinde til Passatbeltet fik ikke mindre end næsten fire Etmaal vedholdende Havblikstille, hvilket alt vil være seet af Uddraget af den physiske Journal.

Berghaus opstiller i sit physicalske Atlas en Vindzone for en sydvestlig Passat, beliggende mellem den nordlige Vendekreds og Polarcirklen. Han kalder den: „Gebet for den sydvestlige Luftströmning eller den tilbagekommende NO.-Passat i seierrig Kamp med de nordlige Polarströmninger.“

Min Erfaring stadfæster hverken hans Theori eller hans Benævnelse: — Kampen har i det mindste i 1846 været haardnakket og uafgjort, men langtfra seierrig.

Under den hele Overfart bleve de meteorologiske Observationer, deri indbefattet Luftens Temperatur paa Dæk og paa Salingen og Vandets Temperatur i Havets Overflade, bestandig og regelmæssig fortsatte. Den meteorologiske Journal giver herover de daglige Optegnelser, men jeg haaber ved Slutningen af Reiseberetningen at kunne give mine Læ-

sere en sammentrængt Udsigt i tabellarisk Form, som med tilhörende Commentar ved Hr. Professor Pedersens Hjælp er bleven udarbeidet af de i Skibets Journaler hjembragte physiske og meteorologiske Materialier. Saa ofte Leiligheden tilböd sig, blev der gjort Forsög med at finde Vandets Temperatur paa stor Dybde. Den physiske Journal indeholder herom Fölgende:

„Den 27de Aug., Kl. 3 Eftm. paa 38° 36′ N. B., 148° 30′ Lgd. Ost for Greenwich, blev der anstillet et Forsög med at finde Vandets Temperatur paa 500 Favnes Dybde med Index-Thermometer Nr. 1. Til Nedfiringen medgik $8^m\ 15^s$; det forblev $6^m\ 10^s$ i Dybden og blev derpaa indhalet i $22^m\ 45^s$.

Förend Thermometret blev indsat i Hylsteret, viste

Indexerne . .	maximum	$27\frac{1}{2}$°	minimum	$27\frac{1}{2}$°
Efter Ophalingen viste Indexerne	—	$27\frac{1}{2}$	—	6
Qviksölv - Colonnerne vare stegne til	—	21	—	21
Vandets Temperatur i Overfladen befandtes at være .	—	$20\frac{1}{4}$		
Luftens Temperatur paa Psychrometer Nr. 6	—	26.8		

Linen viste under hele Forsöget ret op og ned, saa det kan ansees som særdeles paalideligt.“

„Den 11te September, Eftermiddag Kl. $6\frac{3}{4}$ paa 38° 26′ N. Brede, 172° 17′ Længde Ost for Greenwich, blev der med Index-Thermometer Nr. 1 anstillet et Forsög med at finde Vandets Temperatur paa 300 Favnes Dybde. Nedfiringen medtog $5^m\ 20^s$, Thermometret forblev $23^m\ 40^s$ i Dybden og blev ophalet i $11\frac{1}{2}{}^m$.

Förend Thermometret blev indsat i Hylsteret, viste

Indexerne . .	maximum	23°	minimum	$23\frac{1}{4}$°
Efter Ophalingen stode Indexerne paa	—	23	—	7
Qviksölv - Colonnerne vare stegne til	—	21	—	21
Vandets Temperat. i Overfl.	—	16		
Luftens Temperatur paa Psychrometer Nr. 6	—	22.8		

Linen viste hele Tiden ret op og ned."

„Den 26de September, Kl. 3 Eftermiddag paa 30° 41′ N. Brede og 149° 5′ Længde Vest for Greenwich, blev der anstillet et Forsög paa at finde Vandets Temperatur paa 300 og 500 Favnes Dybde. Index-Thermometer Nr. 1 i Hylster Nr. 2 blev nedfiret paa 500, og Index-Thermometer Nr. 2 i Hylster Nr. 1 paa 300 Favnes Dybde. Nedfiringen medtog 9^m 10^s; Thermometrene forbleve 15^m i Dybden, og Indhalingen medtog resp. 13 og $18\frac{1}{4}$ ^{m}.

Förend Thermometrene bleve indsatte i Hylstrene, viste Indexerne paa	Nr. 1	max.	$23\frac{3}{4}°$	min.	$23\frac{3}{4}°$
	Nr. 2	—	$23\frac{1}{2}$	—	15
Efter Ophalingen viste Indexerne paa	Nr. 1	—	$24\frac{1}{2}$	—	7
	Nr. 2	—	25	—	$7\frac{1}{2}$
Qviksölv-Colonn. vare stegne til	Nr. 1	—	$20\frac{1}{2}$	—	$20\frac{1}{2}$
	Nr. 2	—	21	—	22
Vandets Temperatur i Overfladen blev befunden at være			17		
Luftens Temperatur paa Psychrometer Nr. 6 .			22.1		

Indexen paa Thermometer Nr. 2 var ikke til at neddrive til Qviksölv-Colonnen, som viste paa 24°, altsaa $\frac{1}{2}°$ höiere Temperatur end Maximum-Colonnen. Efter Ophalingen viste Minimum-Indexen paa Nr. 2 imellem $7\frac{1}{2}$ og $7\frac{3}{4}°$, dog nærmere $7\frac{1}{2}°$, som anført. Uagtet Linen under Forsöget, ved at Corvetten drev, kom til at vise lidt skjöns, blev Dybden dog opnaaet ved at udfire rigelig Line, og Forsöget kan ansees for paalideligt."

„Den 27de September, Kl. 3—$4\frac{1}{4}$ Eftermiddag paa 30° 9′ N. Brede, 149° 27′ Længde Vest for Greenwich blev anstillet et Forsög med at finde Vandets Temperatur paa 500 og 1000 Favnes Dybde.

Index-Thermometer Nr. 2 i Hylster Nr. 1 blev nedfiret paa 500 Favnes og Index-Thermometer Nr. 1 i Hylster Nr. 2 paa 1000 Favnes Dybde. Nedfiringen medtog resp. 7^m 20^s og 19^m 50^s. Thermometrene forbleve 19^m i Dybden, og til Indhalingen brugtes respective 23 og 38^m.

Förend Thermometrene bleve indsatte i Hylstrene, viste

	Nr.	max.	min.
Indexerne paa	Nr. 1	max. 26°	min. 26°
	„ 2	— 27	— 15
Efter Ophalingen viste Indexerne paa	„ 1	sprængt	
	„ 2	— 23	— $4\frac{1}{4}$
Qviksölv-Colonnnerne vare stegne til	2	— 20	— $20\frac{1}{2}$
Vandets Temperatur i Overfladen var		18	
Luftens Temperatur paa Psychrometer Nr. 6 .		24.6	

Minimum-Indexen paa Thermometer Nr. 2 var ikke til at neddrive til Qviksölv-Colonnen, som stod paa $27\frac{1}{2}$°, altsaa $\frac{1}{2}$ Grad höiere Temperatur end Maximum-Colonnen.

Nogen anden Grund til Thermometrets Sprængning, end Trykket, har jeg ikke kunnet opdage. Thermometret stod som sædvanligt i Hylsteret paa Bomuld, havde en Kork over Enden af Sjælen, og Dækselet til Hylsteret var saa fast iskruet, som to Mand vare istand til, kort Alt var behandlet som sædvanligt ved de foregaaende Forsög, med om muligt endnu större Omhyggelighed. Til dette Forsög blev brugt endeel 9-Garns og 12-Garns Liner med en Vægt af 60 Pd. paa Enden."

Foruden at Ost-Passaten, som ovenanfört, forhindrer fra at söge den lige Vei til Sandwich-Öerne, turde denne Linie heller ikke være tilraadelig med Hensyn til den store Mængde Klipper og Skjær, tildeels Koralrev over og under Vandet, som med större eller mindre Vished findes aflagte just paa den Cours, som man skulde styre for at gaae den lige Vei fra Yeddo til Sandwich-Öerne. De udgjöre en vedholdende Kjæde, som danner den nordlige Grændse af den store Mængde Öer, Klipper og Rev, der bedække det hele stille Oceans Overflade imellem de to Vendekredses Parallel. Denne Linie er udentvivl en af de mindst besögte paa hele Jordkloden. Dette ligger i Forholdenes Natur. Vil man Ost efter, holder man sig nordlig for at undgaae Ost-Passaten, indtil man har naaet den Meridian, man vil ind paa; skal man Vest efter, holder man sig sydlig for at benytte Ost-Passaten og for at undgaae de variable Vinde,

indtil man sydfra kan naae sin Bestemmelse. Der er altsaa Grund til at antage, at der er megen Usikkerhed i Vigiernes Beliggenhed paa hele dette Strög, og det er rimeligt, at nogle af dem ere aflagte flere Gange paa Grund af Usikkerhed i de Skibes Bestik, som have seet dem eller vel endog stödt paa dem. Men at der findes en stor Deel saadanne Skjær, er upaatvivleligt, og den, som ikke er udsendt for at undersöge dem, gjör sikkert klogest i at holde sig udenfor den Linie, hvor han kan vente at træffe paa dem. Opdagelsen af disse Skjær kan vel for en stor Deel tilskrives de mange Hvalfangere, som i de senere Aar gjennemkrydse disse Farvande, naar de paa deres Sommer-Campagne söge op i de nordlige Zoner af det stille Ocean. Og da mange af disse Skibe ere commanderede af dygtige og intelligente Navigateurer, tör det ventes, at deres Pladser ville blive snart og paalideligt berigtigede.

Ved de Misviisnings-Observationer, som to Gange daglig bleve foretagne, viste Compassets Misviisning sig at være 0° à 1° NOstlig fra Chinas Kyster og til paa 149½° Ost Gr. Lgd. Herfra steg den ganske jævnt til 17° NOstlig, som blev observeret paa 161° V. Lgd., hvorpaa den atter aftog og var ved de hawaiiske Öer sunken til 9°-Misviisning.

Det var en Selvfölge, at saa megen Modvind og Langsomhed i vor Fart virkede nedslaaende paa Gemytterne ombord. Men hvad der hovedsagelig bidrog hertil, var den Sygdom, som udbröd, og hvoraf de förste alvorlige Symptomer viste sig i de nærmest paafölgende Dage efterat vi havde været i Yeddo-Bugten, altsaa knap 14 Dage efter at vi havde forladt Yang-tse-kiang-Flodens muddrede, usunde Vande. Den yttrede sig ved Febre, ved Diarrhoer, der stundom gik over til Blodgang, og ved Catarrher, og naar Convalescencen indtraadte, var det altid kun en saare langsom Bedring. De ved det lange Ophold i Varmen svækkede Constitutioner havde ikke Kræfter til at arbeide sig rask igjennem Sygdommens forskjellige Stadier, og Patienterne vare derfor i mange Uger efter den egentlige Sygdom endnu i den mest afkræftede Tilstand. Efter, navnlig i de sidste Maaneder i China, at have lidt under en meget

trykkende Hede, havde vi under Japans Kyster igjen mödt et meget fugtigt og forholdsviis koldt Veirlig. Med Undtagelse af 5—6 Dages Törreveir i Begyndelsen af September, regnede det næsten daglig fra 14de August til 19de September, og Thermometret sank, efter i de tre förste Uger af Overfarten endnu at have havt en Middelstand af 27° C., den 1ste Sept. pludselig ned til 21° og hævede sig ikke igjen för mod Slutningen af Maaneden. At denne Temperaturforandring kunde bidrage til at fremkalde Sygdomme, navnlig Catarrher og den sig senere udviklende Skjörbug, vil ikke undre saa meget, naar man betænker, at vi i næsten et Aar havde opholdt os paa nogle af de varmeste Steder paa Jordkloden; ja som et talende Beviis for, hvor stærkt Hudvirksomheden undertrykkedes allerede ved denne i og for sig ringe Kulde, kan det maaskee anföres, at den stærkeste „lichen tropicus“ (tropiske Hedetöi) paa 2—3 Dage sporlöst forsvandt hos Folk, der havde været i höieste Grad plagede med dette Onde lige siden vor Ankomst til Ostindien. Vinterklæderne kom ogsaa frem, men mange af dem vare opslidte, forlagte og ubrugelige.

Men hvad der fremdeles bidrog til Sygdommens Haardnakkethed, var upaatvivlelig den med en lang Söreise uundgaaelig forbundne slette Diæt, idet salte Provisioner, og kun disse, udgjöre Hovedbestanddelene, af Mandskabets Kost. Vel gjordes heri de Forbedringer og Forandringer, som stode i min Magt. Paa Lægernes Anmodning ophörtes med Riis og Carry, hvis Tilberedelse aldrig havde villet lykkes rigtig; istedet herfor blev givet Risengröd med Viin og Sukker, der blev uddeelt mere Sukker til The og söde Supper, större Rançon af Eddike, Sennep og Suurkaal, oftere af de törrede Gröntsager, o. a. fl. slige Smaaforandringer foretoges. Men Hovedsagen, Midlet til af og til at give fersk Kjöd og Suppe, havde vi ikke til vor Raadighed — hvad vi i den Retning havde ombord, maatte udelukkende anvendes til de Syges Forpleining.

Ogsaa Vandets Uddeling blev Gjenstand for nöie Overveielse. Da jeg mærkede, at der var Udsigter til en lang Reise, böd Forsigtigheden mig at lade sætte Rançon paa

Vandet. Denne var imidlertid ingenlunde stræng, nemlig een Pot incl. den om Formiddagen uddeelte Grog, men foruden Söbemaden om Middagen og Thevand Morgen og Aften. Det er omtrent hvad en Mand drikker, naar det ikke er meget varmt, og Factum viste ogsaa, at Mange slet ikke kom, naar Vandet blev uddeelt, hvilket fandt Sted til bestemt anordnede, passende Tider hele Etmaalet rundt, en Pægl ad Gangen. Men denne Forholdsregel var mere bestemt paa at holde sikker Regning med Vandbeholdningen ombord, end den var beregnet paa egentlig Besparelse. Med Hensyn til Vandets Qvalitet, da havde vi to Slags ombord: det i Hong-kong fyldte — omtrent $\frac{2}{3}$ af Beholdningen — som blev antaget for særdeles godt, og det ved Shang-hae fyldte, som udgjorde den övrige Deel, var taget af Floden og blev antaget at indeholde skadelige, lerede Partikler, som kunde afgive Næring til det ombordværende Sygdomsstof. Fra det Öieblik, det blev anseet nödvendigt at sætte Rançon, maatte jeg ogsaa tage Hensyn til, at vi ikke skulde komme i den Forlegenhed, ikke at have andet end det mindre gode Vand ombord, og beordrede derfor, at dette skulde tages i Brug til Madlavning, medens det gode Vand skulde bruges til The, Grog og Vanduddeling. Da Overlægen imidlertid fandt sig foranlediget til at protestere herimod, lod jeg et Skibsraad sammenkalde, hvortil jeg tillige som lægekyndig Mand indböd Prof. Behn, og hvori det foreliggende Spörgsmaal blev dröftet. Det besluttedes da, at Shang-hae-Vandet aldeles ikke skulde bruges, för Nöden tvang os dertil.

Jeg fandt mig endvidere foranlediget til af dHrr. Læger at begjære en Erklæring angaaende Helbredstilstanden og hvad der var at gjöre for at gjenoprette den. Foruden deri at omtale de allerede anförte Sygdomsaarsager, yttrede de sig om dette Punkt fremdeles paa fölgende Maade:

„Spörges der, hvad der kan have foranlediget en saa slet Helbredstilstand, da maae vi vistnok anföre som dens Hovedaarsag, at Mandskabet nu i over et Aar har opholdt sig i Troperne paa tildeels meget usunde Pladser, at de i denne Tid, saa ofte vi have været til Söes, have levet

paa salte Provisioner, at de allerede flere Gange tidligere have lidt under en betydelig Sygelighed og til enkelte Tider, navnlig paa Nicobarerne, været udsatte for en Deel Fatiguer. Vi besögte China og i Særdeleshed Shang-hae i den hedeste Aarstid, og laae paa Woosung-Floden under Indflydelsen af de Miasmer, et Marskland saa let afgiver, især i et varmt Clima. Vi vare saa meget mere udsatte for disse Miasmer, som der i de samme Dage efter en langvarig Törke igjen faldt de förste betydelige Regnmasser o.s.v."

Den afskyelige Sygdom, som vi saaledes havde hentet ud af Woosung-Floden, krævede ikke mindre end fem Offre, deraf de fire i Löbet af otte Dage. Den förste var en Sövant Jens Nielsen, som döde den 8de Septbr. af Blodgang. Det var en meget stor, men brystsvag og meget lidet opvakt Karl.

Den 19de Sept. döde en Lærling af Artillericorpset Carl Rabe af den ondartede remitterende Feber, compliceret med en Leverbetændelse. Det var en prægtig Gut, som jeg havde faret med för, og om hvem man kunde gjort sig de bedste Forhaabninger.

Den 20de, 24de og 27de Sept. bortrev Feberen halvbefaren Matros Niels Thomsen, halvbefaren Matros, Koksmath Peter Jacobsen og Heelbefaren Niels Simonsen. Det var ikke mindre end fem Mand i tre Uger. Med al den Alvor og Höitidelighed, som staaer til vor Raadighed ombord, bleve de stedede til deres dybe, vaade Grav i alle indenborde Værendes Nærværelse og ledsagede af vor værdige Pastor Hansens ædle og opbyggende Tröstetale for de Efterlevende.

Jeg kan ikke omtale denne sörgelige Gjenstand, uden at gribe Leiligheden til offentlig at aflægge min Tak saavel til hiin værdige Geistlige, som i Særdeleshed til de tre Hrr. Læger og i Almindelighed til alle Skibets Officerer og Medreisende, for den Iver og Omhyggelighed, hvormed de arbeidede til det fælles Maal, at pleie de Syge, at lindre deres Smerter, at tröste dem i deres Sorg og Kummer over mulig at skulle rives bort saa langt fjernede fra deres elskede Hjem.

Det er allerede nævnt, at Sygdommen i sin Ondartethed meest yttrede sig som Febre og Dysenterier. Endnu i de samme Dage, vi forlode Yang-tse-kiang-Floden, bleve tre af vore Folk angrebne af en let galdeagtig Feber, derpaa viste sig ikke et eneste Febertilfælde lige indtil den 20de August. Men fra denne Dag af meldte der sig nye Febersyge næsten hver Dag, og det vedblev saaledes under hele Overfarten, kun med Afbrydelse af 8 Dage fra 8de til 16de September og fem Dage fra 26de Sept. til 1ste Octbr. Det hele Antal af Febre belöb sig til 38, nemlig 25 indtil 8de September, 13 fra 16de September til 2den October. Af hine 25 vare 9 continuerende, 3 ondartede remitterende og 13 intermitterende Febre; af disse intermitterende igjen 10 Hverdags-, 1 Andendags- og 2, der fra Hverdags- gik over i Andendags-Feber. Blandt de 13 Febre, der viste sig efter Midten af September, havde den intermitterende Typus vundet endnu mere Overhaand, saa at kun een af dem alle var continuerende, to remitterende og ikke mindre end 10 intermitterende; af disse sidste vare 7 Hverdags-, 2 dobbelte Hverdags- og 1 Andendags-, der gik over i en Hverdags-Feber. De 10 continuerende Febre vare, paa et eneste ephemert Tilfælde nær, allesammen forbundne med gastriske og biliöse Symptomer; de endte i det Hele hurtigt, og ingen af dem var livstruende. Den intermitterende Feber krævede heller ikke noget Offer, men standsedes hos Een förts i November, ja hos to Andre förts i December Maaned. Den remitterende Feber var saa ondartet, at 4 af de 5 nævnte Tilfælde endte med Döden.

En stor Mængde Forkjölelsestilfælde, navnlig Diarrhoer og lette Hals- og Bryst-Catarrher, viste sig især i Slutniningen af August og Begyndelsen af September; det langt overveiende Fleertal kan imidlertid antages, uagtet given Advarsel, ikke engang at være mödt til Lægebehandling. Sex af vore Folk anfaldtes af en intermitterende Hemicranie, der imidlertid ikke veg for Chinin, men for antirheumatiske Midler; hos Tre optraadte denne primær, hos To efter en intermitterende, hos Een efter en continuerende Feber.

Af Dysenterier havde vi i det Hele 11; kun Een döde, efter 16 Dages Sygdom, de andre Ti kom sig, men saa langsomt, at det i Gjennemsnit varede 92 Dage, inden de fuldkommen vare helbredede, ɔ: inden de kunde gaae ind i Skibskost igjen. Det var navnlig den skorbutiske Diathese, der gjorde dette Onde saa haardnakket.

Den förste Skjörbug opdagedes allerede den 2den September, altsaa kun noget over tre Uger efterat vi havde forladt Land. Det var hos en Koldfeberpatient; han havde stærkt blaalige Ar ved Anklerne og endeel Petechier i Omfanget. Den 7de, 17de og 19de Septb. meldte sig derpaa Tre med primær Skjörbug: skorbutiske Saar og Tandkjöd, Seneaffectioner, Leddesmerter, knudeformige Infiltrationer i Cellevævet o. s. v. Ved den Visitation, som den 20de September afholdtes over det, efter Fradrag af Officerer, 180 Mand stærke Mandskab, fandtes foruden 10 Reconvalescenter endnu 44 Andre at være angrebne af Skjörbug. Hos de Allerfleste yttrede den sig dog kun ved svuldent, let blödende Tandkjöd og blaalig farvede Ar, hos Enkelte ved skorbutiske Saar, ved stærk Trykken for Brystet, ved en betydelig Mathed og et paafaldende sygeligt Udseende. Naturligviis tiltoge disse Tilfælde paa Slutningen af Overfarten baade i Antal og Ondartethed, og knap en Eneste helbrededes uagtet de forskjellige anvendte Lægemidler, för vi igjen havde sat Fod paa Land.

Af Messens talrige Personale blev ikke Een angreben af de nævnte endemiske Sygdomme; derimod syntes de fortrinsviis at hjemsöge dem blandt Mandskabet, der havde deres Beskjæftigelser og Ophold nede om Læ. Blandt de 38 Febersyge fandtes saaledes begge zoologiske Præparateurer, 3 Sygeoppassere, 4 Skibmandsgaster, 6 Soldater, hvoriblandt en Smedesvend og en Creaturoppasser, 1 Tömmermand, 1 Koksmath og Proviantskriveren (tilsammen 18); blandt 11 Dysenteripatienter fandtes een Skibmandsgast, Dagvagten, Skibskokken, to Koksmather og een Tömmerlærling (tilsammen 6); og med Hensyn til Skjörbugpatienterne var denne Erfaring endnu mere iöinefaldende.

Disse sidste bleve ifölge Lægens Anordning mynstrede hver Eftermiddag paa Skandsen, og maatte her under den vagthavende Officeers Tilsyn spadsere op og ned ad Dækket i et bestemt Tidsrum. De mindst Angrebne maatte gjöre sig Bevægelse med at gaae til Veirs. Saa ofte Leiligheden og Skibets Bevægelser tillode det, lod jeg Musiken spille op til Dands, men det vilde ikke altid lykkes, — der manglede det Vigtigste: Aanden, Lysten, Munterheden. Det var en aandsangribende Overreise baade for den ansvarhavende og den arbeidende Classe.

Den var det saameget mere, som der udvortes fra gaves os saa saare liden Afvexling i det daglige Livs Eensformighed. Vore specielle Journaler ere for denne Deel af Reisen af en fortvivlende Magerhed. Foruden hvad jeg alt har anfört angaaende Forsögene paa store Dybder, indeholder den physiske Journal kun fölgende Passus:

„Den 9de September. Himlen var endnu tildeels overtrukken, tildeels bedækket af mörke Skyer om Aftenen den 8de September Kl. $9\frac{1}{2}$, da der, ligesom Regnen ophörte efter en svær Byge, blev bemærket en Maane-Regnbue, dannende en fuldstændig Bue fra Horizont til Horizont af omtrent 20° Höide paa Midten og 60° til 70°'s Vidde med Enderne i SV. og VNV. Den stod saa klar, at man næsten over dens hele Længde kunde adskille Farverne, fra de röde Farver indvendig, gaaende over i mörkt Violet langs Buens Yderkant; især var den sydlige Ende særdeles klar, oplyste hele Hjörnet indenfor Buen og kastede endog Reflex paa Vandet. Udenom denne Deel af Regnbuen, omtrent paa 10° Afstand fra denne, dannede der sig en kort Tid en Stötte, men den var meget svagere og kun af en halv Snees Graders Höide. Naar eller hvorledes Regnbuen blev dannet, saaes ikke, men det kan kun have varet enkelte Minuter, inden den blev bemærket. Den stod som ovenfor beskreven i 10 à 12 Minuter fuldkommen klar og forsvandt derefter jævnt, men temmelig hurtigt.

Maanen var næsten 18 Dage gammel og i O. t. N. 17° höi, tildeels bedækket af en svær Sky, hvis Rand var brillant oplyst af den. Himlen var paa denne Side klar med

enkelte store Skyer, hvorimod Regnbuens Baggrund var en eensfarvet mörk, graa Dis. Vi havde tildeels Törreveir, tildeels Stövregn, medens Regnbuen viste sig."

Af Seilere saae vi paa hele Overreisen fra Yeddo-Bugten til Ostpassaten ikke en eneste! Af levende Væsener saae vi, foruden at der flere Gange fulgte en Flok Boniter (en Art Thunfisk) i vort Kjölvand, en stor Deel Springere (meest stumpsnudede, de paa Tydsk saakaldte „Butzköpfe"), især paa Ströget mellem Japans Kyster og over mod 180° Længde-Meridianen. Men disse muntre Dyr, der med saa megen Kaadhed og Dristighed tumle sig omkring Skibet, löbende det piilsnar forbi, endskjöndt man selv gjör 9 à 10 Miles Fart, legende i Skummet for Bougen, dukkende under Kjölen og op igjen paa den anden Side, snart springende höit ud af Vandet og snart svömmende tæt under Havfladen med den sorte Rygfinne just i Overkanten af Vandet; disse muntre Gjæster, siger jeg, der dog give lidt Afvexling for den Söfarendes Blik, naar han fra Relingen taus stirrer ud over Havets ubegrændsede, men evig oprörte Flade, voldte os sjelden nogen Glæde. Det er et gammelt Sagn, som jeg, saalangt min Erfaring gaaer, altid har seet stadfæstet, at disse Dyr stedse styre Cours op imod den Vind, som man kan vente vil komme. Hvor jeg har mödt en Flok Springere, har jeg bestandig seet dem gaae op imod Vinden, eller gik de med den, har jeg sporet, at Vinden har forandret sig, og har jeg seet dem i Stille, saa har deres Cours altid ufeilbarlig betegnet mig, hvor Vinden skulde komme fra, om den endog stundom lod vente paa sig til den næste Dag. Jeg indlader mig ikke paa at undersöge hvorfor, men anförer, hvad jeg har erfaret. Det slog heller ikke feil paa denne Overfart, og med stor Sorg saae jeg derfor paa, naar pludselig en Flok Springere ilede os forbi, styrende Ost eller NO. eller SO. i.

Vi havde flere Gange Albatrosser og Tropikfugle i Sigte; den 12te September, da vi laae i Stille, blev der anstillet Jagt paa hine, og tre maatte falde for Prof. Behns övede Skyttehaand, hvorpaa de da strax bleve flaaede, udstoppede, törrede og nedpakkede.

For at give lidt Afvexling paa en interessant Maade, foreslog jeg dHrr. Naturforskere at tage fat igjen paa vore Forelæsninger over naturhistoriske Emner. Dette mit Önske blev imödekommet af flere af de Herrer med sædvanlig Forekommenhed, og adskillige Foredrag bleve ogsaa holdte, men flere Gange hindrede den svære Sö selv disse Underholdninger, og vi vare da reducerede til vor egen Læsning, forsaavidt ikke selv den var umuliggjort ved voldsom Slingring og deraf fölgende Omtumlen af Stole og Borde.

Ved at seile Jorden rundt Öster efter, fik vi bestandig een Time tidligere i Tid for hver 15°, vi seilede Ost efter i Længde. Ved at passere Kjöbenhavns Meridian, havde vi altsaa 12 Timer tidligere Tidsregning end i vort Hjem, og vare altsaa en Dag forud for den borgerlige Tidsregning. Vi vilde derfor paa det förste Sted, vi kom til, beliggende Ost for Meridianen paa denne Side Jordkloden, möde med en Dags tidligere Dato end den, vi havde ombord. Vi vilde have havt den 6te October ved vor Ankomst til Sandwich-Öerne, medens man der skrev den 5te October. For at undgaae den deraf opstaaende Forvirring og Ulempe, maa man altsaa forandre sin Dato og gaae en Dag tilbage, ligesom omvendt den, der seiler Jorden rundt fra Ost mod Vest, maa, naar han er passeret Meridianen, og inden han naaer den förste Havn Vest for den, gaae 24 Timer frem. Vi passerede Kjöbenhavns Meridian Fredag den 18de Sept., vor Konges Födselsdag, men da jeg ikke fandt det passende at have to saadanne Festdage, og jeg syntes, det kunde være ganske morsomt at tilintetgjöre det gamle Ordsprog, at man ikke kan have to Torsdage i een Uge, saa bestemte jeg Datoforandringen til Torsdag den 17de Sept. Dette skete ved at jeg Dagen för lod indrykke i Skibets Journal, at der skulde skrives to Dage i Rad Torsdag den 17de, og at denne Ordre da skulde tjene til Legitimation for alle vedkommende Regnskabsförere for deres ugeviis og dagviis opförende Udgifter.

Kongens Födselsdag skulde været en Glædesdag ombord, men den megen Sygdom, der just i de Dage gav os

et Par aldeles haablöse Patienter, bragte en saadan nedtrykt Stemning iblandt os Alle, at jeg antog det mest passende ikke at gjöre noget Forsög paa at fremkunstle den ellers sædvanlige Munterhed og Glæde: Noget, hvortil jeg selv da heller ikke hverken havde Mod eller Lyst. Om Formiddagen lod jeg holde Parade og Gudstjeneste, hvorefter jeg med nogle faa Ord sögte at opmuntre de nedstemte Gemytter saa godt jeg kunde. Jeg sagde dem da, at vi just idag vare passerede Kjöbenhavns Meridian, og altsaa vare saa langt fra Hjemmet, som vi kunde komme paa denne Reise, og at derfor hver Miil, vi herefter seilede, vilde bringe os en Miil nærmere vort Hjem. At Mandskabet om Middagen fik Extra-Viin og et saa godt Maaltid, som Omstændighederne tillode, behöver jeg ikke at tilföie.

Den 22de September passerede vi Sandwich-Öernes Meridian, men fortsatte Coursen SO. hen, da det var min Hensigt at söge Passaten paa omtrent 150° Vest Grw. Lgd. Men Vinden halede sig nu SSO.lig, saa at jeg kom endeel östligere. Den 26de var jeg paa 149° Vest. Lgd. Her var det, at vi fik det ovenomtalte Stille og saagodtsom ingen Skibsmagt, som varede uafbrudt i fem Etmaal, i hvilken Tid vi arbeidede os i sydlig Retning fra 31° 46′ til 28° 28′ N. Brede, eller omtrent 50 Mile, altsaa 10 Mile i Etmaalet.

Under denne kjedsommelige Stilleliggen fik vi dog flere og flere Tegn paa, at Passaten nærmede sig. Endeel tropiske Fugle, blandt andet hvide Phaetons, omsvævede Skibet; Flyvefisk strittede hvert Öieblik over den blanke Havflade, flygtende for deres rovbegjærlige Forfölgere, og den 28de om Morgenen var Havet saagodtsom bedækket med Veleller, de af Sömanden saakaldte Bidevindt-Seilere, som med deres blaae geleeagtige Rygmasse, stikkende op af Vandet, altid krænge lidt over til den ene Side, idet de glide forbi Skibet. En af de störste Haier, jeg nogensinde mindes at have seet, viste sig den 27de om Aftenen omkring Skibet, kort för den Sidste af dem, vi skulde miste, afgik ved Döden. Den menige Mand har Overtro ved at see Haier, og det blev nu sagt for ganske bestemt, at Niels

Simonsen skulde döe den Aften, noget, der desværre var let at spaae. Endelig Natten mellem 1ste og 2den October tog Ost-Passaten fat, og vi skyndte os at benytte den, sættende directe Cours for de hawaiiske Öer. Dagen efter saae vi den förste Seiler, vi mödte paa denne lange Seilads. Det var en temmelig svær Hvalfanger, som gik Syd efter og sandsynligviis sögte ind til Hawaii, for at udhvile efter sin Sommer-Campagne.

Den 4de October gav Medium af 15 Distance-Rækker — 100 Distance-Observationer — vor Længde at være 28′ Ost for hvad vort paalideligste Chronometer, mærket A, viste; derimod stemmede det paa 2′ med Uhret E; Medium af alle Chronometrene faldt midt imellem A og E.

Kl. 9 Form. fik vi Land i Sigte af Sandwich-Öerne. Jeg lod derfor Kjæderne iröre og Ankrene gjöre klare. Jeg skal aldrig glemme den Glæde, hvormed mine Folk modtoge denne Ordre. Kjæden blev rendt op med Haand og Magt med en saadan Fart, at man skulde troet, det var Ankeret, som faldt.

Kl. 10 saae vi Landet fra Dækket. Det var Öen Maui eller Movée, den nordostligste af den hawaiiske Gruppe; den laae for os som en lang Bjergryg uden dybere mellemliggende Dale. Stod med frisk Vind ind paa den til Kl. 1 Efterm., var da 3 Mile af den, holdt saa langs Landet Vest hen for at söge Oahu.

Hele Kysten af Movée seer i höieste Grad vild, bar og udyrket ud. Öen er deelt i to ved en aldeles flad Dal, der som en Isthmus forbinder dem, saaledes at man, kommende Nordost fra, maa troe det er to Öer, hvoraf den ene ligger bag den anden. Kl. 3 fik vi Kjending af Morotoy's Ost-Pynt. Antagende disse Öers Beliggenhed rigtig i Kaartet, fik vi Bekræftelse paa vore Distance-Observationers Paalidelighed, og paa at Uhret A havde viist os 26′ for vestlig. Kl. 6 Efterm. passerede vi Ostpynten af Morotoy, en lang smal Ö, beliggende Ost og Vest imellem Movée og Oahu. Vi löb langs denne Öes Nordkyst paa 3 Qvmiles Afstand. Den er over 2000 Fod höi, ender i en flad Ryg foroven, men vender sine dybtindskaarne, lodrette

Fjeldvægge ud imod Söen; adskillige Vandfald styrtede ned fra Klipperne og gave et herligt Gjenskin, stærkt belyste af Maanen, som stod i sin fulde Störrelse paa den skyfrie, azurblaae, stjernevrimlende Himmel. Det var en guddommelig Aften og Nat, skabt til at indgyde Mod og Kraft efter den lange aandsnedböiende Overfart. Vi löb for smaa Seil, men dog med 8 Miles Fart, Vest hen, vare Kl. 10 Aften passerede Morotoy og befandt os nu i den 3 Mile brede Canal, som dannes af Cap Matapua, Oahu's Ostspidse, mod Vest og Cap Kataan, Morotoy's Vestspidse, mod Ost. Fik snart efter Sigte af Oahu's höie Land, og da vi vare midt i Farvandet, dreiede vi til Vinden og holdt nu gaaende for smaa Seil hele Natten Nord og Syd over indtil Daggry.

Den 5te October om Morgenen Kl. $5\frac{1}{2}$ bare vi af til Vest. Fik Kjending af Diamond-Pynt paa Sydsiden af Oahu, löb langs denne Kyst og havde Kast af Landgrunden paa 9 Fv. Vand. Saasnart vi vare forbi „Diamond-hill“, et udslukket Krater, som danner den sydostlige Pynt af Waititi-Bugten, fik vi Kjending af Honolulu Rhed, hvor der laae flere Skibe til Ankers og adskillige andre under Indseiling. Byen med den bekjendte „punchbowl-hill“ ovenover sig præsenterede sig for os i en svær Regnbyge, som just trak over Landet, og snart efter stod en glimrende Regnbue med sin ene Fod i den grönne Dal Ost for Byen. Vi talte foruden denne vistnok over en halv Snees Regnbuer i Löbet af Dagen, og medens Bjergtoppene laae indhyllede i Skyer og vi saae det skylregne mellem Bjergene ganske i vor Nærhed, havde vi det klareste Solskin paa Rheden og inde i Honolulu By. Det var virkelig et sjelden smukt Syn, og for os, der i saa lang Tid ikke havde seet et grönt Straa, var det uendelig velgjörende. Paa punchbowl-hill's Fort vaiede det hawaiiske Flag. Jeg heiste Lodsflag og skjöd et Skud. Kort efter kom „harbour-masteren“ ombord; det var en europæisk klædt, meget „gentlemanlike“ Mand. Han spurgte os ud om vor Helbredstilstand, men det var mere for et Syns Skyld, thi uagtet vi skriftede ærligt for ham, at vi havde mange Syge,

kom han dog strax ombord, bad os hale Lodsflaget ned og heise et hvidt Flag istedet til Signal for Land, at Alt var vel ombord og i Orden, og derpaa lodsede han Skibet ind til Ankers paa 24 Fv. Vand Koralbund, omtrent 1 Qvmiil OSO. for Böien ved Indlöbet til Havnen.

Og hermed skal jeg tillade mig at slutte anden Deel af min Reiseberetning. I den tredie og sidste Deel skal jeg forbeholde mig at meddele hvad der hændte os i de sidste 11 Maaneder af vor Campagne, under vort Ophold paa de hawaiiske Öer, paa Selskabsöerne og paa Sydamerikas Vest- og Ostkyst.

Endeel Brede- og Længde-Bestemmelser,

tagne paa

Corvetten Galathea's Expedition i 1846.

		Brede.
Pulo Penang, Fort Cornwallis Flagstang		5° 25′ 13.″7
	Sincapore, Landingssted	
	Lingin, vestlige Höi	
Banca-Strædet.	Third Point	
	Nanka, vestl. Ö	
	Marass, vestl. Höi	
	Parmesang, Höieste	
	First Point	
	Lucepara Ö, Midte	
Batavia, Bootshuis, Tidssignal		
Tambelan-Öerne.	Camel Island, Midte	
	Rocky Island (Isla Piedra)	
	Green Island	
	vestligste Ö	
	sydligste Ö (white rock)	0 52 24 N.
Philippinerne.	Pynt Capones	
	Loban Island, Höieste	
	Fortuna Island	
	Corregidor, Höieste	
	Manila, Molehoved	
Hong-kong. Point Albert		**22 16 27**
Canton-Floden.	Store Ladron, Midte	
	Gab rock	
	Æselsörene	
Chinas Östkyst.	Namoa Ö, Vestpynt	
	Lamock, nordl. Ö	
	Inga Pynt	
	vestlige Brothers	
	Chapel Island, Höieste	24 11 37
	Starboard jack	
	Mesan, Höieste	
	Kwesan, nordl. Ö	
	Penchowa, vestl. Ö	
	Saddle Island, Höieste	
Japan.	van Diemens-Strædet.	
	Morrison, Höieste	31 10 10
	Ny störste Ö, Midte	30 45 25
	Ny mindste Ö, do.	30 46 10

Tidsforskjel.			Længde O. f. Grw.			Anmærkninger.
6t	**41m**	**35s.5**	**100°**	**23′**	**53″**	Misviisningen 1° 51′ NOstlig.
0	14	4.8	103	55	5	taget iland; god Leilighed.
	16	44	104	35	0	
	21	2	105	39	30	
	21	49	105	51	15	
	22	12	105	57	0	
	22	30	106	1	30	Medium af to Observationer.
	22	54	106	7	15	
	23	36	106	18	0	
7	**7**	**28**	**106**	**52**	**0**	
0	0	13	106	55	15	Medium af to Observationer.
	1	32	107	15	0	
	2	9	107	24	15	
	2	11	107	24	45	Medium af to Observationer.
	52	57	120	6	15	Medium af to Observationer.
	53	50	120	19	30	
	54	36	120	31	0	
	54	54	120	35	30	
	56	26.3	120	58	34	taget iland; god Leilighed.
7	**36**	**43.2**	**114**	**10**	**48**	
0	1	54	113	42	15	
	1	2	113	55	15	
	0	38	114	1	15	
0	11	0	116	55	45	Medium af to Observationer.
	12	36	117	19	45	do. do. do.
	13	51	117	38	30	
	13	59	117	40	30	
	16	12	118	13	45	tilankers under Öen; god Lghd.
	31	29	122	3	0	
	31	37	122	5	0	
	31	45	122	7	0	
	32	55	122	24	30	
0	34	7	122	42	30	
1	0	48	129	22	50	Misviisningen 0° 28′ NVestlig.
	0	46	129	22	20	
	0	55.5	129	24	40	

	Brede.		
Hong-Kong. Point Albert	. . . .		
v. Diemens-Strædet:			
Meac-Sima, SV.-Pynt	31°	42′	15″
Klipper (a i Kaartet)	31	18	0
— (b i Kaartet)	31	18	30
— (c i Kaartet)	31	14	
St. Claire, Midte	30	50	50
Cap Tchesme, Höieste	31	23	10
Julie	30	28	50
Vulcan, Höieste	30	49	15
Pic Hörner	31	13	15
Japan. Sydkyst. Cap Yrako-Saki	34	33	0
Do. Yeddo-Bugten. Vulcan Island; Höieste . . .	34	11	0
Broken Island, do. . . .	34	31	0
Vries Island (Oo-Sima) do. . . .	34	48	0
Sakoura Island. Midte	35	10	0

De Meridianer, hvorimod de anförte Steders Tidsforskjel er opgive og **Hong-kong: Point Albert.** Pulo Penangs Tidsforskjel er funden, som den af Lieutenant Woore opgivne Tidsforskjel imod Greenwich og den nalcts Tidsforskjel imod Greenwich opgiven af „de Bootmester“, under hve Capt. Sir Edward Belcher i hans Kaart over Hong-kong og bruges saal ere Medium af flere fortrinlige Chronometre, og herefter ere de opgivn

Tidsforskjel.			Længde O. f. Grw.			Anmærkninger.
-7t	36m	43s.2	114°	10′	48″	
-1	1	51.5	129	38	40	
-1	1	43	129	36	30	
-1	2	13	129	44	15	
	2	14.2	129	44	20	
	2	50.5	129	53	25	
	3	50	130	8	15	
	4	0.5	130	10	55	
	4	20	130	15	45	
	5	38	130	35	15	
	31	45	137	7	0	Medium af to Observationer. Breden usikker.
	40	14	139	14	15	mindre sikker.
	40	26	139	17	15	
	41	5	139	27	0	
-1	41	45	139	37	0	Medium af tre Observationer.

e **Pulo Penang: Fort Cornwallis Flagstang, Batavia: de Bootshuis Tidssignal**
n förste Deel af Reiseberetningen er opgivet, ved at tage Medium af
fundne Tidsforskjel imod Calcutta og Batavia. I Batavia blev Tidssig-
sse Sager sortere. Hong-kongs Længde og Tidsforskjel er opgivet af
s af de engelske Orlogsmænd. De fra Corvetten opgivne Tidsforskjelle
engder imod Greenwich udregnede.

ORDSAMLING

af nogle af de forskjellige Dialecter, som tales paa Luconia.

(Jevnför dette Bind, pag 180.)

Anm. 1. Da de forskjellige Dialecters Ord ere samlede og nedskrevne af en Spanier, maae de opfattes og udtales som spanske.

2. Den Dialect, som er benævnt Umiray, tales af de Negrito-Stammer, som beboe Bjerget Umiray og dets nærmeste Omegn; Provindsen St. Miguel har givet den anden, og St. Matheos Fjelde den tredie Dialect sit Navn, da disse Afarter af Sproget tales af de respective Stammer, som beboe de nævnte Provindsers Indre.

3. Talordene ere i disse Dialecter de samme som i det tagalske Sprog.

Ordsamling

Spansk.	Dansk.	Tagalsk.
reir	lee	tana
llorar	græde	tanguis
bailar	dandse	sayao
morir	døe	matay
matar	dræbe	patay
dormir	sove	tulog
correr	løbe	tacbo
rogar	bede, anmode	amoó
sembrar	saae, plante	sabog
plantar	plante	tanim
esconderse	skjule sig	tago
oir	høre	paquinig
comer	spise	cain
oler	lugte	amoy
ver	see	tinguin
palpar	beføle (med Hænderne)	hipo
sentarse	sætte sig	locloc
guerra	Krig	baca
lagrima	Taare	luha
dolor	Smerte	saquít
golpe	Slag, Stød	pocpoc
enfermo	syg	maysaquit
amor	Kjærlighed	sinta
enemigo	Fiende	caavay
madre	Moder	ina
padre	Fader	ama
hermano	Broder	capatid
hombre	Mand	lalaqui
muger	Qvinde	babac
esposa	Hustru	asara
el hijo menor	den yngre Søn	bonso
fuego	Ild	laro
sudor	Sved	paris
sangre	Blod	dugo
cielo	Himmel	languit
luna	Maane	buaut
noche	Nat	gabi
estrella	Stjerne	bituin
nube	Sky	papavirin
lluvia	Regn	ulan
rueno	Torden	colog

fra Luconia.

Umiray.	St. Miguel.	St. Matheo.
itoc	tavaà	tava
tangos	dundatay	tanguis
taloc	idem	tumarac
libun	maseè	idem
bunuó	papaten	idem
pedea	pulad	idem
guican	caldit	idem
amun	idem	idem
tanum	sabuag	sabug
tanum	sabuag	sabug
sucsuc	tago	idem
patalinga	dunglung	idem
mangan	caen	idem
angot	asangoò	amoy
guiguitaá	alavac	alaven
utadyan	bulan	hatta
lipac	—	—
tigbesa	—	—
luvaà	idem	idem
apdir	—	saquit
misicuac	idem	pocpoc
tagadalita	salunan	idem
boò	ubudin	buiicoya
munitulot	mabutan	casunguit
teteè	idem	idem
idem	idem	idem
vale	vadii	casanad
laqui	lacay	idem
tuvanac	bacus	idem
bebii	asava	idem
ubas	—	—
gagavas	nayan	idem
aldeat	alebus	idem
saguó	dalaa	galaá
langot	—	—
panuodan	bulan	idem
abi	idem	idem
butatalaá	bitung	idem
atavan	conoum	moolop
tapuc	dutsoò	uran
lacpac	coodul	lacpac

Ordsamling

Spansk.	Dansk.	Tagalsk.
rayo	Straale, Lynstraale	lintic
huracan	Orkan	bagnio
temblar	Skjælven	lindol
tierra	Jord	lupa
iris	Regnbue	guinao
calor	Varme	init
juego	Leg, Spil	apuy
agua	Vand	tubig
piedra	Steen	bato
arbol	Træ	cahoy
bosque	Buskads, Busk	gubat
animal	Dyr	hayop
cueba	Hule, Grotte	inuguib
abe	Fugl	ibun
pescado	Fisk	isdaà
cayman	Krokodil	buaya
colebra	Snog	ajas
bofalo	Bøffel	çalabao
perro	Hund	aso
abeja	Bi	pocyotan
serra	Bjergkjæde	pagquit
miel	Honning	polot
pueblo	By	bayan
casa	Huus	bahay
balza	Fartøi, Tømmerflaade	lamoò
blanco	hvid	maputi
negro	sort	itim
mano	Haand	camay
pié	Fod	paá
oido	Øre	tayuga
cara	Ansigt	mucà
yo	jeg	aco
tu	du	icao
aquel	denne	yaon
nosotros	vi	cami
vosotros	I	cayo
aquellos	disse	yaon
aqui	her, herhen,	dini
ahi	der, derhen	diyan
alli	hist, histhen	duon

fra Luconia.

Umiray.	St. Miguel.	St. Matheo.
guilat	idem	idem
sinamoot	valio	sinamoot
yogyog	idem	idem
—	gabun	dupet
gutuao	dugueng	galipat
enit	idem	magpasii
idem	idem	idem
urat	vagut	lau
idem	idem	idem
pamutinqueo	labat	idem
calasan	talun	calasan
idem	idem	idem
idem	buliot	busbus
manoc	idem	idem
ican	idem	isda
mangatu	buyaá	idem
caa pinu	maysaà	anipa
damolag	utdungan	cabao
idem	idem	idem
pisucan	—	diyoò
taro	lilin	idem
tagos	idem	polot
benuan	balayan	benuan
baloc	belis	baloc
laet	lamoò	idem
puclao	idem	idem
guitit	litob	idem
cumot	gumut	gavat
siquii	tecut	daaddaà
talinga	idem	idem
codup	idem	idem
yaco	tiyac	heyaco
icamo	hicamu	hica
edu	yiay	idem
dicami	hicami	idem
dicamu	idem	hicamu
ediya	sediya	huya
tayi	idem	hatta
tumaratara	paliipali	madali
divó	taye	cadhata

Ordsamling fra Luconia.

Spansk.	Dansk.	Dumagat.
el sol	Solen	piglunde
luna	Maane	bilande
noche	Nat	alinde
oscuro	mørk	dicumde
mar	Hav	dagat
marea llena	Flod (modsat Ebbe)	pagdisde
estrella	Stjerne	bitoni
rio	Flod	sayogde
al pasar al rio	ved at gaae over Floden	tetigpade
manglar	Manggrovekrat	catunglande
tierra	Jord	limacde
madera	Træ (Tømmer)	hapoyde
bosque	Buskads, Busk	cabutande
madera manglares	Manggroveved	saguisade
idem	dito	pacalanginde
idem	dito	maalasande
la hoja del anajao	Anajaoens Blad	imeyde
nipa	Nizapalmen	locbit
costilla	Ribbeen	cadigde
muslos	Laar	cabijilande
rodilla	Knæ	bolongde
pies	Fødder	bitisde
vientre	Bug	bicocade
espalda	Ryg	pagnongde
barba	Skjæg	baangde
para abajo	nedad	paangolde
para arriba	opad	paalogagde
caminar	reise	paghaclin
estar en pié	staae	naglalavide
sentado	siddende	singolde
acostado	liggende	labiede
dormido	sovende	pagisde
dispierto	vaagen	bumijicade
cabeza	Hoved	olode
garganta	Strube	potosde
pescueos	Hals	liog
espaldilla	Skulderblad	mogninguin
ojos	Øine	mataade
orejas	Øren	sugede
manos	Hænder	alemade
tetas	Bryster	sosode

Ordsamling fra Luconia.

Spansk.	Dansk.	Dumagat.
tapa no se quiebre	lad Laaget ikke brækkes	tigpinan mo nabibine
embalotar (embalar?)	indpakke	putosen dehiye
arrastrar	bortrive	nabacde
pueblo	By	bamusade
puerco de monte	Bjergorne	bayongde
puerca de monte	Bjergso	pabiliong
puerco pequeño	lille Hangriis	agacon
puerco de un año	aargammel Hangriis	misle
puerca pequeña	lille Hungriis	mamaos
pelo	Haar	bipide
agüero	Spaadom, Varsel	homipan
sentura (cintura?)	Belte (?)	tiquisande
matrimonio	Ægteskab	magbaquisde
un madr^o llamado dantig	?	maglipade
raptor de muger	Qvinderøver	naguiguibit
bolver (volver)	komme igjen	magjimecamode
llegó como esta tarde	han kom som i Eftermiddag	nacomonadiguidig
no te tardes	ophold dig ikke!	alaca mag lumdag
no venistes	du kom ikke	alaca mag datong
le has tardado	har du opholdt (forsinket) ham?	najomolgea
enfadarse	ærgre sig, kjede sig	naamgotde
seras azotado	du vil faae Pidsk, Prygl	bibiloc
disciplina	Disciplin	labud
no te hagas mal tiempo, no tenemos qué comer	du maa ikke tage det ilde op (?) vi have Intet at spise	alacade mag lubha may lalaot papana hon alamede pagca busay
llover	regne	guimit
grande oscuridad	stærkt Mørke	dacoo adaghum
tiempo malo	slet Veir	maglabot pa sapana hor cominan
riña	Strid	huguisande cominun
en comp. de enemigos	paa fjendtligt Gebeet	tigbugcos
madero	Bjælke	sayog
piso ó suelo	underste Stokværk	bogsok
pastel	Kage	balojongde
dindin	?	calajutande
distancia	Afstand	caguijong
cerca	nærved, nær	cajilande
agarradero	Ankerplads	

Ordsamling fra Luconia.

Spansk.	Dansk.	Dumagat.
soltar	løse	mabibicsan
arrojar	kaste, slynge, gløde	picatinde
enserrar (enserar?)	indpakke i Maatter (?)	asuquien de hiye
tapar	bedække, tilstoppe	tigpinan
dar	give	magidimo baya
¿usted cuidado?	Er De bekymret?	camo bajala
si ciertamente	Ja tilvisse	pabajalapa
¿donde iras?	Hvorhen vil De gaae?	dedoò capatande
niño	Barn	mate anac
mozo	Knøs, Yngling	maluyot
soltera	ugift Fruentimmer	macadey
miel de abeja	Honning	tiguisde
hijuelos de abeja	Bilarver	alas
algunas abejas	nogle Bier	pate
panal de abeja	Biernes Voxkage	pagquic
tronco del panal	Voxkagens Stok, Stammen til Vox i Bikuben	paminio
pellejo de puerco	Svineskind	bangui
caminar las abejas para encima del monte con direccion recta	Biernes Vandring i lige Linie over Bjerget	pabingagde
cojer el panal	samle eller udtage Voxkagen	pamataon como dedey
te alcansara	det vil naae eller træffe dig	abogen dedey
harto	nok	bigaye
tono	Tone	patiguie
brea	Tjære eller Sækkelærred	dimal
vestido	Klædedragt	palabihan
asiento	Sæde	paimgolan
punta	Spids	cadungosan
monte	Bjerg, Skov	cabacolden
piedra	Steen	bato
arena	Sand	aguitit
blancura	Hvidhed	malimat
encarnado	kjødfarvet, rød	madigdig
canas	graae Haar	obin
seso	Hjerne	otic
lengua	Tunge	colob
venada	et Slags Hjort	vilvan
cuernos de venado	Hjortehorn	vidot

Ordsamling fra Luconia.

Spansk.	Dansk.	Dumagat.
hijuelo de venado	Hjortelam	nati
correr	løbe	magcoldit
grande embarcacion	stort Fartøi	taadacoò
versas	Kaal?	guisain
muchacho	Dreng	balbata
bonga	et lille indfødt Fruentimmer	butagbong
casa	Huus	bilai
poderlo ver	at kunne see det	nacamaanen dedey
humo	Røg	idey
pascarse	spadsere	igiogeede
¿no lo cogiste?	har du ei taget det?	alaca naca ogool
no cogi	jeg har ikke taget det	nacaogoddey
comer	spise	caonde cadey ó toca
no quiero	jeg vil (ønsker) ikke	guigidey
embarazada	svanger	bubasde
encima	ovenpaa	gagalacande
debajo	nedenunder	libsocde
pescado	Fisk	ican
camaron	Reie, Krebs	olang
guayabas	Guavafrugten	bamasde
tagalog ó indio	tagalsk eller indisk	pate
coco	Cocos	salocade
gallina	Høne	ibon
camino	Vei, Sti	camogde
conchas de la mar	Havconchylier	bijignin
quedarse	blive, forblive	maguisic dedey
grande sentimiento	stor Bedrøvelse	majados sarong guinhana
al otro lado	til den anden Side	catigpa
cojollos (cogollos?)	Skud af en Plante, Spire	ogbos
olla	Potte	cayor
poner	lægge, sætte	pagsaquindey
tormenta	Storm	got colog
tormenta y relampagos	Storm og Lynild	quepotintic
longetud (longitud	Længde?	libagan
malesa (maleza?)	Ondskab, Krat (?)	matnacalasen
bonote	?	igpi
casamiento	Giftermaal	nagcacagon
cantar	synge	nagquiquiyo
ciego	blind	biyo

Trykfeilslisten for andet Bind.

Side 3 Linie 7 f. o. Harneafgifter l.: Havneafgifter
„ 5 L. 11. f. n. der l : den
„ 17 L. 3 f. o. ööskelige l.: önskelige
„ 22 L. 18 f. o. dens l.: dets
„ 29 L. 4 f. n. stdste l.: sidste
„ 65 Anm. L. 1 f. n. vilde l.: det vilde
„ 78 L. 12 f. n. Indseilinge l.: Indseilingen
„ 86 L. 20 f. o. Dandcesener l.: Dandsescener
„ 95 L. 20 f. o. Stæder l.: Steder
„ 102 L. 3 f. n. Baboetoëlis l.: Batotoëlis
„ 107 L. 21 f. o. Adjudanter l. Adjutanter
„ 110 L. 2 f. o. tusindaariggamle l.: tusindaarige
„ 112 L. 16 f. o. dem l.: sig
„ 118 L. 13 f. n. Gondong l.: Gunong
„ 131 L. 1 f. o. anden Forbindelse l.: Forbindelse
„ 132 L. 12 f. n. Etnomologs l.: Entomologs
„ 151 L. 1 f. n. den indkomne l.: der indkommer
„ 155 L. 13 f. n. er den l.: er det
„ 157 L. 10 f. n. Den 26de l.: Den 23de
„ 180 L. 14 f. n. dem l.: den
„ 184 L. 19 f. n. Ataoban l.: Maoban
„ 185 paa flere Steder Ilugaos, Ilugaerne l.: Ifugaos, Ifugaerne
„ 185 L. 11 f. o. Cangayan l.: Cagayan
„ 206 L. 8 f. n. don l.: do
„ 212 L. 11 f. o. Lanterna l.: Laterna
„ 223 L. 9 f. n. forstyr- l.: forstyrret

Tillæg til Trykfeilslisten for förste Bind.

Anm. Paa Grund af min egen og Hr. Rosens Fraværelse i kongelig Tjeneste i Sommeren 1849, blev Correcturen af 1ste Bind ikke saa nöiagtig, som den burde have været. Jeg tör bede mine Læsere undskylde de derved for seent opdagede Unöiagtigheder, hvoraf de væsentligste herved rettes.

Marts 1850. **Steen Bille.**

Side 51 Linie 13 f. n. Alfurius læs: Alfuris
„ 75 L. 14 f. o. selv gaaer ud
„ 84 L. 5. f. n. udföres l.: ikke udföres
„ 96 Anm. L. 7 f. n. radicalt l : radialt
„ 117 L. 8 f. o. coryphana l.: coryphæna
„ 166 L. 4 f. n. flere Damer l.: Damerne
„ 184 L. 19 f. n. naturhistoriske l.: zoologiske
„ 209 Anm. L. 1. f. n. frie l.: höie
„ 226 L. 9 f. n. virkeligen l.: virkelige
„ 235 L. 8 f. n. Kittnagar l.: Kitmudgar
„ 384 L. 11 f. n. og ethnographiske l.: ethnographiske, commercielle og medicinske
„ 396 L. 5 f. n. de cotyledone l.: dicotyledone
„ 441 L. 1 f. o. Orad l.: Grad
„ 442 L. 12 f. o. Vams l.: Yams
„ 443 L. 9 f. n. Hundekjöd l.: Hönsekjöd
„ — L. 2 f. n. Palmetodden l.: Palmetoddyen
„ 444 L. 15 f. o. dn l.: en
„ 445 L. 16 f. o. ee l.: de
„ 462 L. 15 f. o. större l.: törre
„ 463 L. 5. f. n. 19 af de 27 l.: 21 af de 30
„ 464 L. 13 f. o. gracerede l.: grasserede
„ — L. 18 f. o. Cathar l.: Catarrh
„ 467 L. 16 f. n. binde l.: at binde
„ 474 L. 1 f. n. 14 Fod l.: 14 Favne
„ 493 gaaer det efter Nicobar-Ordbogen fölgende Stykke aldeles ud.
„ 494 L. 12 f. o. Saoni l.: Saoui
„ 496 Rettelsen Dolphin til Delphin gaaer ud som urigtig.

Desuden findes der i den botaniske Rapport S. 416—37 endnu fölgende Trykfeil:

Side 416 L. 4 f. o. Schouv som Scitaminernes l.: Schouw som Scitami-
neernes
„ — L. 15 f. o. Savallia l.: Davallia
„ — L. 7. f. n. Anthrophyllum l.: Arthrophyllum
„ — L. 7 f. n. Ochenia l.: Viscenia
„ — L. 5. f. n. er l.: herved er
„ 417 L. 5 f. o. befindes l. betinges
„ — L. 8 f. o. synes l.: synes nemlig
„ — L. 12 f. o. dem l.: den
„ — L. 20 f. o. ved de nord- l.: end ved de syd-
„ 418 L. 16 f. n. sandt l.: sundt
„ 419 L. 10 f. o. (Pappi) l.: (Papaj)
„ 420 L. 11 f. o. sværdformig l.: snærteformig
„ — L. 6 f. n. knudret l.: smukt
„ 421 L. 2 f. o. Planter l.: Plainer
„ — L. 16 f. o. Crotolaria-Planter l.: Crotolaria: Planter
„ 422 L. 4 f. o. overvoxet l.: overraget
„ — L. 5 f. o. med straaleformige Aaser l.: ved straaleformige Aase
„ — L. 6 f. o. lode l.: lade
„ 425 L. 7 f. o. Gangeshavnen l.: Havnen ved Pulo Milu
„ — L. 9 f. o. Gangeshavnen l.: Havnen ved Pulo Milu
„ 426 L. 10 f. o. frembyderder l.: frembyder
„ 431 L. 3 f. o. Eutoda l. Entada
„ — L. 8 f. o. Olysicarpus, Dicernia l. Alysicarpus, Dicerma
„ — L. 13 f. o. Dugenia l.: Eugenia
„ 432 L. 8 f. n, Cucusbltaceæ l.: Cucurbitaceæ
„ 433 L. 6 f. n. Caspicum l.: Capsicum
